

Altıncı çağırış

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİ İCLASLARININ

PROTOKOLLARI
VƏ
STENOQRAMLARI

Səkkizinci sessiya
Payız

37-ci cild

5 – 24 noyabr 2021-ci il

Milli Məclisin nəşri
Bakı – 2021

Milli Məclis Aparatının
Redaksiya və nəşr işləri şöbəsində
hazırlanmışdır

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
VIII SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 71

Milli Məclisin iclas salonu.
5 noyabr 2021-ci il

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 97 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.04 dəq.)
İştirak edir	98
Yetərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. 8 noyabr – Zəfər Günü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı.
2. 8 noyabr – Zəfər Günü münasibəti ilə amnistiya elan edilməsi haqqında.
3. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).
4. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

5. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

6. “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

7. “Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

8. “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin 30 illiyi (1992–2022)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalının və “Gömrük orqanları ilə səmərəli əməkdaşlığa görə” Azərbaycan Respublikasının medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

9. “Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin 100 illiyi (1921–2021)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

10. “Müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlığa görə” Azərbaycan Respublikasının medalının və “Azərbaycan Respublikası Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin 15 illiyi (2005–2020)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 17 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.04 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

1. 8 noyabr – Zəfər Günü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Fazil Mustafa, Zahid Oruc, Mahir Abbaszadə, Musa Qasımlı, Elman Nəsirov, Emin Hacıyev, Musa Quliyev, Bəxtiyar Əliyev, Bəhrüz Məhərrəmov, Adil Əliyev, Aydın Mirzəzadə, Qənirə Paşayeva, Qüdrət Həsənquliyev, Cavid Osmanov

Təklif: Qərar qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.36 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

2. 8 noyabr – Zəfər Günü münasibəti ilə amnistiya elan edilməsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Fəzail Ağamalı, Aydın Hüseynov, Etibar Əliyev, Zahid Oruc, Fazil Mustafa, Mələhət İbrahimqızı, Bəxtiyar Əliyev, Kamal Cəfərov

Təklif: Qərar qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.17 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

3. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.18 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

4. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Kamal Cəfərov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.19 dəq.)
Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

5. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Bəxtiyar Əliyev, Aydın Hüseynov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.24 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

6. “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.24 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

7. “Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.26 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

8. “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin 30 illiyi (1992–2022)” Azərbaycan Respublikası

sının yubiley medalının və “Gömrük orqanları ilə səmərəli əməkdaşlığa görə” Azərbaycan Respublikasının medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.27 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.28 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 2

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.28 dəq.)

Lehinə 89

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 89
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 3-cü maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.29 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.29 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 94

Nəticə: Qəbul edildi

9. “Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin 100 illiyi (1921–2021)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Etibar Əliyev, Aydın Mirzəzadə

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.36 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

10. “Müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlığa görə” Azərbaycan Respublikasının medalının və “Azərbaycan Respublikası Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin 15 illiyi (2005–2020)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Siyavuş Novruzov, Fazil Mustafa, Vahid Əhmədov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.46 dəq.)
Lehinə	89
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

5 noyabr 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, bizim iclasımız Azərbaycan tarixinin şanlı bir hadisəsi ərəfəsində keçirilir. Noyabrın 8-də xalqımız 44 günlük Vətən müharibəsində möhtəşəm qələbəmizi təcəssüm etdirən Zəfər Gününü qeyd edəcəkdir. İcazə verin, bu Zəfəri Azərbaycana bəxş etmiş möhtərəm Prezidentimiz, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevə və Silahlı Qüvvələrimizin cəsur əsgər və zabitlərinə, qazilərimize minnətdarlığımızı bildirək və onları ürəkdən təbrik edək. *(Alqışlar.)*

Təklif edirəm, Zəfər Günü münasibəti ilə möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya Milli Məclis adından təbrik məktubları ünvanlayaq. Azərbaycan xalqının və dövlətinin rifahı və yüksəlişi naminə dəyərli fəaliyyətlərində onlara yeni böyük uğurlar arzulayaq. *(Alqışlar.)*

Mən hesab edirəm, bu alqışlar bizim təbrik məktublarını dəstəkləyən alqışlardır.

Hörmətli deputatlar! Təəssüf ki, heç bir müharibə itkisiz olmur. Bizim də bu müharibədə şəhidlərimiz var. Mən

xahiş edirəm, həm 44 günlük Vətən müharibəsində, həm də ondan əvvəl, birinci Qarabağ müharibəsində, digər döyüşlərdə vətən və xalq yolunda canını fəda etmiş şəhidlərimizin, Ermənistanın törətdiyi soyqırım və dövlət terrorizmi aktları nəticəsində dinc şəhər və kəndlərimizdə dünyasını dəyişmiş insanların – mülki şəxslərin xatirəsini 1 dəqiqəlik sükutla yad edək.

Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin.

Hörmətli həmkarlar, indi isə, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat	(saat 11.04 dəq.)
İştirak edir	81
Yətərsay	83

Şakir müəllim, xahiş edirəm, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 17 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Yətərsay var, iclasa başla-ya bilərik.

İndi isə, xahiş edirəm, gündəliyə də münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.04 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yətərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Gündəlik də qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyimizdə çox mühüm məsələlər var. Ona görə təklif edirəm, bu gün 30 dəqiqəlik müzakirəmiz olmasın.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qeyd edirəm ki, iclasımızın gündəliyində 10 məsələ var. 1-ci məsələ 8 noyabr – Zəfər Günü ilə əlaqədar Milli Məclisin Bəyanatı ilə bağlıdır.

Hörmətli həmkarlar, 1 il bundan əvvəl Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qəhrəman Silahlı Qüvvələrimizin əldə etdiyi hərbi Zəfər Azərbaycanın müstəqillik tarixinin müstəsna əhəmiyyətli hadisələrindən biridir. Tarixə qızıl hərflərlə yazılmış 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində Ermənistan silahlı qüvvələrinə sarsıdıcı zərbələr endirilmiş, Azərbaycan torpaqlarının böyük bir hissəsi işğaldan azad olunmuşdur. Döyüş meydanında qazanılan böyük Zəfər siyasi-diplomatik müstəvidə də təsdiq edilmiş, Ağdam, Kəlbəcər və Laçın rayonlarının dinc yolla Azərbaycana qaytarılması nəticəsində tarixi ədalət bərpa edilmişdir. Azərbaycan BMT-nin, digər beynəlxalq təşkilatların qərarlarının icrasını öz gücü ilə təmin etmiş, uzun illər ərzində dövlətimizin inkişafına mane olan Ermənistan–Azərbaycan münaqişəsinə son qoymuşdur.

Qeyd etmək lazımdır ki, təkcə Azərbaycanın deyil, bütün Cənubi Qafqazın inkişafı üçün yeni imkanlar açmış bu şanlı qələbənin əldə edilməsi bir neçə amillə bağlıdır. Əlbəttə, ən mühüm amil son 28 il ərzində Azərbaycanda bərqərar olmuş səriştəli, etibarlı və məsuliyyətli siyasi rəhbərlik fenomenidir. 1993-cü ilin iyununda hakimiyyətə

qayıtdıqdan sonra Ulu öndər Heydər Əliyevin həyata keçirməyə başladığı, daha sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin yaradıcı surətdə davam etdirdiyi quruculuq və inkişaf strategiyası Azərbaycanı dünyanın ən dinamik inkişaf edən dövlətlərindən birinə və geniş bir bölgədə söz sahibinə çevirmişdir. Xalqın maraqları və tələbatı üzərində qurulan dövlət siyasəti qarşıya qoyulan hər bir vəzifəni uğurla yerinə yetirməyə imkan verir.

Qələbənin daha bir amili ölkəmizin nəhəng siyasi, iqtisadi və hərbi potensialının yaradılması, müasir dövrün ən yüksək standartlarına cavab verən Silahlı Qüvvələrin formalaşdırılması olmuşdur. Bu gün Azərbaycan Ordusu dünyanın 50 ən güclü ordusu sırasında layiqli yer tutur. Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin böyük sərkərdəlik məharəti ilə idarə etdiyi Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin döyüş meydanında nəyə qadir olduğunu bütün dünya görüb yəqin etmişdir. Misilsiz fədakarlıq və əzmkarlıq sayəsində Şuşanı, digər şəhər və kəndlərimizi düşməndən təmizləyən əsgər və zabitlərimizin qəhrəmanlığı bizim qürur mənbəyimizdir. Bu gün Azərbaycan Ordusunun döyüş taktikası dünyanın bir çox ölkələrinin hərbi məktəblərində öyrənilir.

Böyük Zəfərin bir amili də ölkəmizdə mövcud olan milli birlikdir. Müharibə günlərində xalqımız Ali Baş Komandanın ətrafında yumruq kimi birləşmişdi. Azərbaycan xalqının bütövlüyünün rəmzinə çevrilən bu yumruq düşməne endirilən ağır zərbələrin ifadəsi idi. Bu birliyin və qüvvətin qarşısında düşmən duruş gətirə bilməzdi və gətirə də bilmədi.

Burada mən möhtərəm Prezidentimizin dediyi sözləri səsləndirmək istəyirəm:

“İkinci Qarabağ müharibəsində Qələbəmiz tarixi qələbədir. Buna bənzər qələbə xalqımızın çoxəsrlük tarixində olmamışdır. Bütün xalq bu qələbəni əldə etmək üçün birləşdi, ordumuzun arxasında durdu və ordumuz Ali Baş Komandanın əmrlərini ləyaqətlə yerinə yetirdi. Bir daha demək istəyirəm ki, qəhrəmanlıq, fədakarlıq göstərərək, qan tökərək, şəhidlər verərək biz tarixi ədaləti bərpa etdik, düşməni öz torpağımızdan qovduq, düşməyə lazımı dərsi verdik. Düşmən bizim qabağımızda diz çökdü, ağ bayraq qaldırdı və bundan sonra Azərbaycan xalqı əbədi olaraq qalib xalq kimi yaşayacaq”.

Hörmətli həmkarlar, bu gün Azərbaycan bayrağı Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə qürurla dalğalanır. Erməni vandalları tərəfindən viran qoyulmuş şəhər və kəndlərimizin bərpası ilə bağlı irimiqyaslı layihələr icra olunur. Bütün layihələrin həyata keçirilməsinə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva gündəlik diqqət göstərir və nəzarət edirlər.

Bölgənin bərpası planlarının həyata keçirilməsinə Vətən müharibəsində bizə mənəvi dəstək vermiş dost və qardaş ölkələr də cəlb edilir. Bu yaxınlarda biz Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin və Türkiyə Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Füzulidə beynəlxalq hava limanını açmalarını, Zəngilanda Zəngəzur dəhlizinin təməlini qoymalarını, digər böyük layihələrin icrasına xeyirdüa vermələrini böyük sevinc hissi ilə izlədik. Əminliklə söyləyə bilərik ki, Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun iqtisadi dirçəlişi ilə bağlı bütün layihələr uğurla başa çatdırılacaq və bu bölgə Azərbaycanın ən gözəl guşələrindən birinə çevriləcəkdir.

Biz sonsuz qürur hissi ilə yurd yerlərimizə, doğma Qa-

rabağa qayıdırıq. Bu haqqı bizə qaytardıqlarına görə Müzəffər Ali Baş Komandanımıza, Silahlı Qüvvələrimizə əbədi minnətdarlıq borcumuz var. Odur ki, biz qürurla söyləyirik: müdrik rəhbərimizə, qəhrəman ordumuza, mətin xalqımıza eşq olsun! Yaşasın Azərbaycan! Qarabağ Azərbaycandır! (*Alqışlar.*)

Hörmətli həmkarlar, bunu da xüsusi qeyd etmək istəyirəm ki, Zəfər Günü münasibəti ilə Milli Məclisə bir sıra ölkələrin parlamentlərindən və beynəlxalq parlament təşkilatlarından çoxsaylı təbrik məktubları göndərilmişdir və bu məktublar gəlməkdə də davam edir.

Hörmətli həmkarlar, məsələnin müzakirəsinə başlamaq istəyirəm və çıxış etmək istəyənlər də, xahiş edirəm, yazılsınlar. Buyurun.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, mən də Böyük Quruluş Partiyasının rəhbəri kimi bütün xalqımızı bu Zəfər bayramı münasibəti ilə təbrik edirəm. Hesab edirəm ki, bu qələbə bizə Azərbaycan cəmiyyətində yeni bir dövrün, yeni bir eranın açılması üçün imkan yaratdı. Biz qalib gəldik. Biz torpaqları işğalçılardan azad elədik. Biz bu ərazilərdə Azərbaycanın əbədi hakimiyyətinin qurulmasına nail olduq. İndi də sülhün nəticələri istiqamətində gələcəkdə bu torpaqlar üzərində suverenliyimizin bir daha pozulmaması üçün çox böyük çalışmalar həyata keçiririk. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev müharibədə göstərdiyi qətiyyətli və müdrik addımları indi də bu prosesdə atır və bu da Azərbaycan cəmiyyətində ümid yaradır ki, biz bu məsələlərin həllini bu əsrin əvvəllərində birdəfəlik yekunlaşdıracaq və gələn əsrə heç nə saxlamayacağıq.

Bununla yanaşı, hesab edirəm ki, biz qələbədən sonrakı

dövrə şəhidlər və qazilərlə bağlı problemlərin həllində də böyük işlər görürük və bu da təqdirəlayiqdir. Çünki bizim bu müharibədən müəyyən xəsarət, yaralı çıxmış, acılar yaşamış çox sayda insanlarımız, erməni vəhşiliyi nəticəsində evləri dağıdılmış mülki vətəndaşlarımız var. Bunlarla bağlı da böyük miqyasda işlər görülür. Ölkə rəhbərliyinin, Heydər Əliyev Fondunun, “YAŞAT” Fondunun, ayrı-ayrı vətəndaşların da bu məsələdə iştirakı sevindiricidir.

Mənim fikrimcə, ən başlıca məsələlərdən biri də müharibədən sonra Azərbaycan cəmiyyətində yeni dövrün hiss olunması məsələsidir. Yeni dövr nədir? Biz həm də ədaləti işğaldan azad etməliyik. Cəmiyyətdə insanlar bilməlidirlər ki, ədalət qanunla qorunur, hansı isə vəzifəli şəxsin, məmurun iradəsindən asılı deyil. Bu, hər sahədə özünü göstərir. “Ədalət” deyəndə biz təkcə məhkəmə hakimiyyətindən danışmamalıyıq. Biz “ədalət” deyəndə istər iqtisadiyyatdan, sahibkarlıq fəaliyyətindən, Xəzərin hasarlanmasından tutmuş, bütün sahələrə aid ola biləcək, məmurların davranışına qədər hər bir şeyin vətəndaşda neqativ duyğular yaratmasına imkan verməmək üzərində çalışmalıyıq.

Baxın, bu günlərdə bir məhkəmədə dövlətə 34 milyon ziyan vurmuş bir müəssisənin rəhbərini azad elədilər. O, bu yaxınlarda rəhmətə getdi. Məhkəmənin qərarı, əslində, doğru idi. Xəstə bir insanı, onkoloji xəstəliyi olan bir insanı buraxmışdı. Amma bu qərara cəmiyyətin müzakirəsində ədalətlik prizmasından yanaşılmadı. Çünki bu, hamıya tətbiq olunan prinsip olanda artıq cəmiyyət bunu qəbul edir, doğruluğunu qəbul edir. Ona görə də biz müharibədən, bu böyük Zəfərdən sonra cəmiyyət quruculuğuna başlamalıyıq ki, orada artıq o vəsaitlərin cibə qoyulması kampaniyası qurtarmalıdır. Büdcəyə daxil olan

vəsaitlər üzərində düşünməliyik. Bu boyda işlər görülür, dövlət heç yandan kredit almır, heç kimdən pul istəmir, öz gücü, öz imkanları hesabına edir. Necə eləməliyik ki, bizim bu imkanlarımız davamlı olsun? Davamlı olması üçün vətəndaş güclü olmalıdır.

Ona görə də mən hesab edirəm ki, bizim, ümumiyyətlə, hadisələrlə bağlı amnistiya məsələsini də gündəmə gətirməyimiz olduqca vacibdir. Bu amnistiya aktı da, hesab edirəm ki, Azərbaycan cəmiyyətində böyük bir ümidi yenidən yaradacaqdır. İnsanlar amnistiyaya nə vaxt ümid edirlər? Məhkəmə ədalətinə güvənləri az olanda. Heç olmasa, bu aktlarla müəyyən insanların azadlığa çıxmasına daha çox üstünlük verirlər. Biz elə eləməliyik ki, birinci növbədə bu inamı qaytaraq, qələbədən sonrakı Azərbaycanla qələbədən əvvəlki Azərbaycanın fərqi Azərbaycan insanına qəbul etdirə bilək, onun rifahında, həyat səviyyəsində, yaşamında göstərək. Biz bunları edə bilməsək... Hesab edirəm ki, o qələbənin müəyyən dərəcədə “urvatsızlaşdırılması” deyilən bir anlayış var idi. Vaxtı ilə bunu bir az Azərbaycana düşmən mövqedə olan, xaricdən idarə olunan qüvvələr etməyə çalışırdı. Bu gün isə müəyyən dərəcədə məmurlar, vəzifəli şəxslər, əslində, bu prosesi gətirirlər. Ona görə də mən bu təbrikə qoşuluram. Ümumiyyətlə, bu Zəfər bayramının bu dərəcədə möhtəşəm qeyd olunmasını təqdir edirəm. Amma Azərbaycanda bu nöqsanların da düzəlməsini arzulayıram. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Zahid Oruc.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, Ermənistan üzərində qələbəmizin birinci ildönümünü şərəflə qeyd eləyirik. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, “biz təkcə

ərazi bütövlüyümüzü deyil, həm də həqiqət, ədalət və ləyaqət uğrunda vuruşmuşuq”. Əgər torpaq bütünlüyü bir millətə aid hadisədirsə, ədalət bütün bəşəriyyətin sərvətidir. Ona görə də dünyada haqq tərəfdarı olan hər kəs Zəfərimizi özününkü hesab eləyə bilər. İnsan yaranandan daim azadlığa can atır və bu hiss Qarabağın azad olunması ilə eyni mənanı daşıyır. Gerçəkdən də, millətimizin Vətən müharibəsinə başlaması azadlıq və xilas uğrunda müharibə idi. Ona görə də 8 noyabr həm də bütövlük, azadlıq və yeni müstəqillik günümüzdür. Bizim mübariz ata-babalarımızın torpağa qarışan canı deməyə əsas verir ki, iki əsrdən artıq davam edən erməni-azərbaycanlı düşmənçiliyindən hər bir Azərbaycan ailəsi müxtəlif dərəcədə ziyan çəkib. Ona görə də indiki qalibiyyət nəslinin əldə elədiyi uğur Şuşa qalasının əsasını qoyan Pənahəli xandan bu yana doğma torpaqlarında yaşamağa can atan, onu qoruyan hər kəsin qələbəsidir. Biz insanlarımızın ruhunun necə canlandığını, qələbənin gətirdiyi yeni milli kimliyi, böyük siyasi oyanışı yaxşı görürük. İlham Əliyevin rəhbəri olduğu xalq və silahlı qüvvələr indi 70 mindən artıq orden və medalları daşıyan qalib Qafqaz ordusudur.

30 il əvvəl biz – məktəbli yeniyetmələr şərikli çörək idealının təsiri altında gənc qvardiyaçı Oleq Koşevoyun, “Polad necə bərkidi”nin qəhrəmanı Pavel Korçağının unudulmaz obrazlarına az qala sitayişlə baxan bir nəsil SSRİ dağılından sonra siyasi təqvimində milli qələbə gününün olmadığı şəraitdə qazandığı bütün uğurlarını yarımçıq hesab edirdi. Başqa millətlərin qəhrəmanlarına xiffət etmək üzücü hadisə idi. İndi biz XXI əsrdə qalib gələn yeganə xalqıq. Onlarca düşmən əsgəri üzərində keçirilən tarixi məhkəmə prosesi Azərbaycan paytaxtında, Bakıda, Lenindən Qorbaçova qədər rəhbərlərin sahib olmaq istə-

diyi bu şəhərdə dünya erməniçiliyinin üzərində qurulan Dürnberq prosesi sayıla bilər. Sonra həmin əsgərlərlə bağlı verilən qərar heç kəsi fikrindən döndərməsin. Cəzalı erməni hərbiçiləri o hökmləri ömürlərinin sonuna qədər üzərilərində daşıyacaqlar.

Qələbəmizin yüzlərlə səbəbini bir tarixi fakt yaxşı izah eləyir. İkinci Dünya müharibəsinin yekunlarına həsr olunan təntənəli mərasimin sonuna az qalmış İosif Stalin yenidən tribunaya qalxır və deyir: “Xalqımız müharibənin ilk illərində məcburən geri çəkildiyimizə, Ukraynanı, Belarusianı, Kareliyanı tərki etdiyimizə görə hökumətə etimadını tam itirər, gedib almanlarla istədiyi müqaviləni bağlayardı. Lakin onlar bunu etmədilər”. Həmin fikrin davamı olaraq Prezident İlham Əliyev qələbə ordusunu və güclü dövləti qurana qədər komanda üzvlərindən gördüyü xəyanətlər zamanı da, qarşılaşdığı məmur cinayətləri və milli qəsdlər dövründə də Azərbaycan xalqının birinci şəxsə olan yüksək inamı və etibarını sarsıltmadı. Milyonlarca insan qələbəyə gedən yolu yarımçıq qoyub hakimiyyəti dəyişmək istəmədi. Ona görə də İlham Əliyevə sarsılmaz inam göstərən millətimiz hər cür ehtirama layiqdir.

Biz etiraf etməliyik ki, şanlı qələbəmizə xidmət edən insanlara dövlətimizin göstərdiyi qayğı ilə yanaşı, hələ də ehtiyac içərisində yaşayan döyüşçü və qəhrəman ailələrimiz var. Bəs tarixdə necə olub? 76 il bundan əvvəl Almaniyada üzərində qələbədən sonra müharibədən doğma kəndinə fərəhlə qayıdan veteran mağazada çörəyin limitinin 1,4 kiloqram olmasından hiddətlənib “bunun üçün döyüşmüşdük? Cəbhədə düşməni gülləsindən ölmədik, indi bizi çörək ilə sınağa çəkirsiniz” deyərək əsəb keçirir. Tanınmış Sovet şairi Boris Slutski on minlərcə səngər yoldaşının 5 illik savaştan geri döndəndə iş yerlərini başqaları tutdu-

ğuna görə qəzəblə etiraz manifestləri yazırdı. Göründüyü kimi, böyük itkilər gətirən savaştan sonra hər bir xalqın diqqətdən kənar qalan döyüşçüsü, şəhid valideyni emosiyasını informasiya məkanına daşıya bilər, lakin Suqovuşandan Şuşa yüksəkliyinə qalxan, döyüşçülərin narazılığını kənar öz məqsədlərinə alət etmək istəyənlər onları qalib dövlətə qarşı çevirə bilməzlər. Biz ötən əsrin sonlarında belə bir sınağı qətiyyətlə yaşayıb keçmişik.

Rəsmi verilən statistikalara istinad etsək, ikinci Qarabağ müharibəsində iki ölkə birlikdə 7000-ə qədər hərbi itirib. İki tərəfdən birgə yaralıların sayı qeyri-rəsmi rəqəmlərə görə 16–18 minə çatır. Əgər günlük hesabda biz müharibənin itki miqyasını ölçmək istəsək, görərik ki, bir gündə həyatını itirənlərin sayı 159 nəfərə, yaralıların sayı isə 360–400 nəfərə yaxındır. Deməli, XXI əsrin müharibəsi adlandırılan sonuncu savaş birinci Qarabağ müharibəsi qədər davam etsə idi, 350 mindən artıq itkilər ola bilərdi. Miqyası təsəvvür edirsiniz? Ona görə də bizim 44 günlük Zəfərimiz ən qısa vaxtda ən az itki ilə ən yüksək nəticə qazanıldığı haqq davasıdır. 44 günlük müharibənin dünya tarixi üçün böyük əhəmiyyətlərindən biri də İkinci Dünya müharibəsindən sonra həmin savaştan böyük diplomatik məharətlə kənar qalmağı bacaran qardaş Türkiyənin və faşizmlə döyüşün qalibi sayılan sovetlərin birliyinin indi varisi adlandırılan Rusiya dövlətinin rəhbərinin üçüncü dövlətlə, indiki halda Azərbaycanla onun qələbəsi tanıyan bir aktı imzalaması çox nadir hadisədir. Son 76 ildə buna bənzər digər bir aktı xatırlatmaq mümkün deyil.

Dünya tarixində ərazi işğalları aradan qaldırılarkən 10 min kvadrat-kilometr ərazilərin düşmənin qüvvələrindən təmizlənməsi ən azı 3 dəfə artıq ərazilərə müharibənin yayılması şəraitində mümkün olur. Bərdəyə, Gəncəyə, Tər-

tərə vurulan xain zərbələrə baxmayaraq, ikinci Qarabağ müharibəsi strateji obyektlərin, yolların, hava limanlarının, döyüş zonasından kənar yerləşən yaşayış massivlərinin hərbi texnoloji imkanlarla, qətiyyətlə qorunması ilə, ağıllı müharibənin aparılması ilə özünü göstərdi. Yəni hərbi əməliyyatların radiusunu Qarabağ və ətraf ərazilərdə lokallaşdırmaq Azərbaycan dövlətinin ən böyük uğurlarından biridir. Azərbaycan son yüzillik tarixində güclü liderə, güclü xalqa, zəif orduya, yaxud güclü liderə parçalanmış, xalqa və dağılmış orduya malik olduğu dövrlərin hamısında torpaq itirib və məğlub olub. Ölkəmiz öz müstəqillik tarixində ilk dəfədir ki, güclü liderə, vahid xalqa və monolit orduya malikdir və buna görə də qələbə qazandı. Qarabağ bizim üçün təkə ərazi vahidi deyil, yurd yeri və doğma torpaqlar demək deyil, şanlı ordumuz yalnız silahla deyil, yenilməz ruhu və iradəsi ilə qələbə qazanıb. Ona görə də bayramınız mübarək olsun! 200 ildən sonra bir xalqın öz şərikli zəfər çörəyini dadmaq və qələbə məclisini qurmaq haqqı var. Gələcək qələbələrimizin əsasını qoyan Ali Baş Komandana, millətimizə, əsgər və zabitlərimizə alqış olsun! Bütün sınaqlardan qürurla, şərəflə çıxan bir xalqın öz keçmişinə və gələcəyinə hörmət gətirən 8 noyabr müqəddəsliyi əbədi və dönməz olsun! Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mahir Abbaszadə, buyurun.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Razısınız? 5 dəqiqəyə keçirik.

Mahir müəllim, buyurun.

M.Abbaszadə. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, bu gün biz Azərbaycan tarixinin ən şərəfli səhifələrindən birini yaşayırıq. Ona görə ki, Azərbaycan xalqı ilk dəfə olaraq son 200 ildə cənab İlham Əliyevin

rəhbərliyi ilə işğal altında olan torpaqların hamısını geri qaytara bilib və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü bərpa edə bilibdir. Biz ilk dəfə olaraq Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra İran İslam Respublikası ilə təxminən 130 kilometrlik sərhədimizi, Ermənistanla təxminən 450 kilometrlik sərhədlərimizi bərpa edə bilmişik. Biz müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycan xalqı üçün qarşıda duran əsas məsələlərdən və problemlərdən biri ərazinin işğal altına düşməsi və mənfur düşmənlərimizin və onların havadarlarının bu faktdan istifadə edərək Azərbaycana siyasi, iqtisadi və digər təzyiqlər etməsi ilə bağlı idi. Amma bu gün Azərbaycan nəinki Cənubi Qafqazın, yerləşdirilmiş bölgənin, o, dünyanın ən güclü dövlətlərindəndir. Bu dövlətin ordusu dünyanın ilk 50 ordusu sırasındadır, iqtisadiyyatı dünyanın ilk 25 inkişaf etmiş ölkəsi sırasındadır. Ən əsası isə bu dövlət artıq öz torpaqlarına hakim olmuş bir vəziyyətdədir. Müharibənin qələbə ilə başa çatması təkcə 44 gün ilə həll edilmirdi. Müharibənin qələbə ilə başa çatmasına gətirib çıxaran yol ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanı parçalanmaqdan, dağılmaqdan qurtardığı bir yoldur. Müharibəni qələbə ilə başa çatdırmağa gətirən yol illərlə ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanı qurmaqla, yaratmaqla bağlı apardığı mübarizə, bu mübarizə yolunun, özü qədər inandığı varisi İlham Əliyev tərəfindən bu siyasətin davam etdirilməsi, Azərbaycan ordusunun gücləndirilməsi idi.

Biz hər il burada Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsini qəbul edərkən möhtərəm cənab Prezidentin təkliflərinə əsasən Azərbaycanda ordunun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, orduda xidmət edən əsgər və zabitlərin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması, orduya müasir silahların alınması ilə bağlı kifayət qədər vəsaitlər

ayırırdıq. Hər dəfə də fəxr edirdik ki, bizim Azərbaycan Ordusunun formalaşmasına ayırdığımız vəsaitlər Ermənistanın ümumi büdcəsi qədərdir. Təbii ki, Azərbaycan Ordusu da bir gün üzərinə düşən bu məsuliyyəti yerinə yetirə bildi və Azərbaycan xalqını qələbə ilə sevindirdi.

Tarixdə tək-tək şəxsiyyətlər var ki, onlar həm öz xalqını başına toplayıb müharibəni qələbə ilə başa çatdırıb, həm də müharibəni bitirdikdən sonra o ərazilərdə quruculuq proseslərini apara bilir. İlham Əliyev dünyanın o şəxsiyyətlərindəndir ki, həm xalqı başına toplayaraq torpaqları işğaldan azad edə bilib, eyni zamanda, bu gün miqyası söz ilə ölçülə bilməyəcək dərəcədə quruculuq-bərpa işlərini həyata keçirir. Hamımız inanırıq ki, bu quruculuq-bərpa prosesləri Azərbaycan dövlətinin gücü sayəsində sürətlə həyata keçiriləcək, bu ərazilərdən 30 il məcburi köçkün həyatına məhkum olmuş, cənab Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, ağır mənəvi təzyiqlərə məruz qalmış insanlar qayıdıb öz ata-baba yurdunda yaşayacaq, yaradacaq. Hələ Azərbaycan xalqının burada inkişafını görəcəyik.

Nəzərə alsaq ki, işğaldan azad etdiyimiz ərazilər həm torpağın münbitliyə, eyni zamanda, su məsələlərinə, mineral su ehtiyatlarına görə, təxminən 62 növ fauna və floraya malikdir, eyni zamanda, bu ərazilərdən Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu yaradılaraq Zəngəzur dəhlizinin açılma məsələsi artıq həll olunma mərhələsindədir, bunlar, bütövlükdə, Azərbaycanın gələcək inkişafının müsbət elementlərindən xəbər verir.

Mən bütün məcburi köçkünlərin sevincini burada ifadə edərək 30 illik həsrətə son qoyduqlarına görə möhtərəm cənab Prezidentə, Azərbaycan Ordusuna sonsuz təşəkkürlərimizi bildirirəm. Vətən uğrunda şəhid olmuş şəhidləri-

mizə Allah rəhmət etsin, qazilərimizə Allah sağlamlıqlarını versin! Mən bütün həmkarlarımı Zəfər bayramı münasibəti ilə təbrik edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Mahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, Milli Məclisin bəyanatının layihəsini hazırlamaq üçün biz komissiya yaratmalıyıq. Komissiyanın tərkibinə bu deputatların namizədliyi təklif olunur: sədr kimi Əli Hüseynli, komissiyanın üzvləri Ziyafət Əsgərov, Hicran Hüseynova, Qənirə Paşayeva, Sabir Hacıyev, Tural Gəncəliyev və Cavid Osmanov. Mən komissiyadan xahiş edirəm, bəyanatın mətnini hazırlamaqla məşğul olsunlar. Buyurun.

Hörmətli həmkarlar, biz müzakirələrə davam edirik.

Musa Qasımlı. Buyurun, Musa müəllim.

M.Qasımlı. Çox hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. İlk növbədə böyük Zəfər münasibəti ilə mən də Məclisi və bütün millətimizi təbrik edirəm. Tarixi günlər yaşayırıq. Məlum olduğu kimi, müharibədə qələbə 44 gündə qazanılsa da, dövlətimiz buna uzun illər boyu sistemli şəkildə bütün sahələrdə hazırlanmış, uğurlu nəticə üçün zəmin yaratmışdır. Dövlətimizin uzunmüddətli səbri, inamı, ədalətli xətti, döyüş meydanındakı hərbi strategiyası işğalçı Ermənistana sarsıdıcı zərbə vuraraq qalib gəldi. Müharibə Azərbaycan tərəfindən xarakterinə görə ədalətli, təcavüzkar Ermənistanın işğalı altında olan torpaqların azad edilməsi uğrunda Vətən müharibəsi idi.

Məlum olduğu kimi, müharibə siyasətin başqa vasitələrlə davamı olsa da, dünya hərbi tarixində, bəli, bir müharibə siyasəti də vardır. Hərbi əməliyyatlar Ermənistan və Azərbaycanın müharibə siyasətinin bir-birindən köklü şəkildə fərqləndiyini göstərdi. Döyüş meydanında məğlub olan işğalçı ölkənin mülki əhalini, mülki obyektləri vur-

ması Ermənistanın müharibə siyasətinin mahiyyətini açdı. Müharibə günlərində Azərbaycan Ordusundan bir nəfər də yayınan olmadı. İnsanlarımız sanki toy-bayrama gedirmiş kimi cəbhəyə yollandılar. Müharibə hər bir millətin, dövlətin taleyində ağırlı, acılı olsa da, Azərbaycan xalqı böyük sevinclə müharibəyə getdi, cənab Prezidentimizin çağırışına səs verdi. Müharibədə Azərbaycan bir millət, bir dövlət olaraq Qusardan Astaraya, Naxçıvandan Ağstafaya qədər bütün şəhərlərimiz, kəndlərimiz, qəsəbələrimiz bir yumruq kimi Ali Baş Komandanımızın ətrafında birləşdi və müqəddəs şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı.

Müharibə günlərində hərbi əməliyyatların aparılmasında amansız diplomatik, siyasi mübarizə və informasiya savaşında cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin ali şəxsiyyəti, qətiyyəti, yenilməz siyasi iradəsi, yüksək dövlət idarəçiliyi, bacarığı, böyük sərkərdəlik məharəti və üstün diplomatiyası müstəsna rol oynadı. Bu Zəfərin, heç şübhəsiz, baş memarı cənab Prezidentimiz İlham Əliyevdir. Millət öz dövlət rəhbərinə inandı, dövlət rəhbəri də həmişəki kimi gücünü, tükənməz enerjisini böyük Azərbaycan millətindən aldı. Millət öz rəhbəri ilə qürur duydu. Azərbaycan qalib dövlət və qalib millət oldu. Üzərindəki ləkə silindi. Yeni qalib Azərbaycan milləti və dövləti doğuldu. Cənab Prezidentimizin rəhbərliyi altında qazılan qələbə təkcə Azərbaycan üçün deyil, eyni zamanda, region və dünya üçün də əhəmiyyət daşıyır. Erməni faşizminin və nasizminin beli qırıldı və Prezidentimiz dünyada ədalətin təsdiqinin nümunəsini göstərdi.

Qazanılan qələbədən sonra Azərbaycanın qarşısında yeni üfüqlər açıldı və Azərbaycan xalqının bundan sonrakı yüzilliklər tarixinə bir işıq tutan qərarlar qəbul edildi. Onlardan da biri iqtisadi rayonlaşdırma haqqında idi.

İyulun 7-də belə bir qərarın qəbul edilməsi, heç şübhəsiz, tarixi ədalətsizliyə son qoydu. Qarabağ iqtisadi zonası və Şərqi Zəngəzur iqtisadi zonasının yaradılması tarixi ədaləti, ənənələri bərpa etdi və eyni zamanda, bizə uzaq hədəflər göstərdi.

Hörmətli xanım Sədr, müharibədə qazanılan qələbədən sonra işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə görülən işlər bir daha əminlik yaratdı ki, müharibəyə qədər, müharibə dövründə olduğu kimi, müharibədən sonrakı bütün məsələlərdə də cənab Prezidentimizin rəhbərliyi altında dövlətimizin konkret, aydın planları var. Bu, güclü Azərbaycan dövləti yaradılmağa yönəlib. Eyni zamanda, bütün quruculuq işləri bizi vadar edir ki, yenidən, həmişəki kimi biryerdə olaq. Ötən illərdən bizim aldığımız bir sıra ibrət dərsləri olmalıdır. O nədən ibarətdir? Azərbaycan millətinin tərəqqisinin və qarşıya qoyduğu məqsədlərə çatmasının təməlində, təbii, sabitlik, güclü dövlət və qüdrətli dövlət rəhbəri dayanır. Bunlar olmayanda biz həmişə geri getmişik, torpaqlarımızı itirmişik. Elə buna görə də möhtərəm cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin aşağıdakı fikirləri dövlətimizin və millətimizin gələcək inkişafının başlıca formuludur:

“Yenilik, inkişaf, güc – bunlar əsas amillərdir. Bir də vətən sevgisi”.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Bir də hamınızı təbrik edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Elman Nəsirov.

Şakir müəllim, Elman müəllimdən sonra yuxarı cərgələrdən Emin Hacıyev hazırlaşsın.

E.Nəsirov. Çox hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, əziz media nümayəndələri! 8 noyabr – Zəfər Günü xalqımızın qürur mənbəyinə çevrilmiş şanlı tarixdir.

Həmin tarixin üç qəhrəmanı vardır: müzəffər Ali Baş Komandan, onun formalaşdırdığı yenilməz ordu və dəmir yumruğa çevrilmiş xalq. Bu reallıqda “Prezident”, “ordu” və “xalq” sözləri sinonimləşmiş, tarixi Zəfərin simvollarına çevrilmişdir. Bu tarixi Zəfərə Prezident İlham Əliyev öz adını müzəffər sərkərdə olaraq tək-cə mənsub olduğu ölkənin deyil, əslində, dünyanın hər b tarixinə əbədi olaraq həkk etdi. Bu tarixi qalibiyyətin nəticəsində ordumuzun yenilməzliyi, qüdrəti və vətənpərvərliyi sözdə deyil, qanlı döyüş meydanlarında sübuta yetirildi. Xalq olaraq qəddimiz düz, başımız uca oldu, qürurumuz özümüzə qaytarıldı, alınımızdan xəcalət təri birdəfəlik silindi. Birləşdik, bütövləşdik, ən qatı əleyhdarlarımız belə bu həqiqəti etiraf etmək məcburiyyətində qaldı.

Tarixi Zəfər nəticəsində tək-cə ərazi bütövlüyümüz və suverenliyimiz təmin olunmadı, həm də erməni faşizminə ölüm-cül zərbə endirildi. Eyni zamanda, Ermənistan və dünya ermənilərinin son 30 il ərzində sitayiş etdikləri “miasum” ideologiyası, yəni İrəvan və Qarabağ ermənilərini vahid dövlət tərkibində görməyi hədəfləyən bu prosesə qonşu Gürcüstan ərazisində ilhaq zonası kimi yaşanan irticaçı ideya iflasa uğradı. Bu gün Ermənistan dövləti və erməni xalqı milli ideologiyadan məhrum olmuşdur. O, tarixin zibilliyinə atılmışdır. Eyni məkanda Ermənistan, “Ermənistan diasporu”, “Arsax” ideoloji triadası da yer almışdır. Artıq 1 ildir ki, müzəffər Azərbaycan Ordusu xilaskar Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında torpaqlarımızı Ermənistan işğalçı silahlı qüvvələrindən azad etmək kimi müqəddəs vəzifəni şərəflə yerinə yetirmişdir. Hələ 2016-cı ilin aprel ayında Lələtəpə və 2020-ci ilin iyul ayında Tovuz döyüşləri zamanı Azərbaycan bu işğal ilə barışmayacağını bütün dünyaya nümayiş

etdirmişdi.

Noyabr ayının 8-də müasir hərbi elminin ən nadir və unikal əməliyyatlarından birinin həyata keçirilməsi nəticəsində qədim Azərbaycan şəhəri, Qarabağın incisi Şuşanın azad olunması düşmənin müqavimət prosesini heçə endirdi. Noyabr ayının 10-da prezidentlər – İlham Əliyev, Vladimir Putin və Baş nazir Nikol Paşinyanın imzaladığı üçtərəfli bəyanat regionda uzunmüddətli münaqişənin hərbi fazasını başa çatdırdı və bu, faktiki olaraq Ermənistan dövlətinin kapitulyasiya aktı oldu. Noyabr ayının 20-də Ağdam, noyabrın 25-də Kəlbəcər, dekabr ayının 1-də isə Laçın rayonu bir güllə belə atılmadan, bir nəfər belə şəhid verilmədən işğaldan azad olunmuşdur. Ordumuzun əldə etdiyi bu tarixi Zəfər heç bir halda təsadüfi olmayıb. Bu, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında həyata keçirilən inkişaf doktrinasının, o cümlədən hərbi quruculuq siyasətinin məntiqi nəticəsində baş vermişdir.

Sonda xüsusi olaraq qeyd etmək istəyərdim ki, Prezident İlham Əliyevin ən yaxın məsləkdaşı, ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti hörmətli Mehriban xanım Əliyeva 44 günlük Vətən müharibəsinin çətin və şərəfli günlərində torpaq uğrunda canını fəda etmiş şəhidlərlə bağlı rəsmi “Instagram” səhifəsində çoxsaylı paylaşım edərək, onların şücaətini əsl qəhrəmanlıq, rəşadət və qorxmazlıq nümunəsi kimi qiymətləndirmişdir. O söyləmişdir: “Bu gün mən şəhidlərimizin ailələri ilə birlikdə kədərlənir, vətən naminə canından keçməyə hazır olan oğullar tərbiyə etmiş valideynlərin qarşısında baş əyirəm. Şəhidlərimizin qanı nahaq yerə tökülmədi. Biz tarixi ədaləti bərpa etdik. Müqəddəs qələbə qazandıq. Bu qələbə xalqımızın tarixinə əbədi həkk olundu. Hər birimiz bu Zəfərin nəyin bahasına qazanıldığını yadda saxlamağa borcluyuq. Biz Vətən mü-

haribəsi şəhidlərini heç vaxt unutmayacağıq”. Ölkəmizin Birinci xanımı Mehriban Əliyeva şəhidlərimizin əziz xatirəsinin hər zaman qəlbində yaşayacağını da söyləmişdir. Hörmətli Mehriban xanım Əliyeva Prezident İlham Əliyevlə birlikdə işğaldan azad olmuş müqəddəs torpaqlarımıza davamlı səfərlər edərək Ali Baş Komandanın erməni vəhşiliyini və barbarlığını ifşa edən fikirlərini çəkdiyi unikal videokadrlarla zənginləşdirmiş və tamamlamışdır. Bir çox hallarda bu kadrlar ilkin mənbə rolunu oynamaqla erməni faşizminin eybəcər simasını dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq baxımından da misilsiz əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Sonda onu da qeyd edək ki, təxminən 2 il əvvəl Ermənistanın siyasi rəhbərliyi sərsəm bəyanat verərək bildirmişdir ki, Qarabağ Ermənistandır və nöqtə. Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev isə qəti və prinsipial olaraq bəyan etdi: “Qarabağ Azərbaycandır və nida”. Bu gün tarixi Zəfərin birinci ildönümündə qeyd etdiyimiz...

Sədrlik edən. Sağ olun, Elman müəllim.

Emin Hacıyev, buyurun.

E.Hacıyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli deputatlar, Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsində, ikinci Qarabağ savaşında şanlı qələbə qazandı, böyük Zəfərə imza atdı. Bu əzəmətli Zəfərin hərbi-siyasi, diplomatik, ideoloji qələbənin şəriksiz müəllifi müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevdir. Onun rəhbəri olduğu və arxasında xalqın dayandığı şanlı və qüdrətli Azərbaycan Ordusu, Azərbaycan əsgəridir. Azərbaycanı yenidən bərpa olunmuş dövlət müstəqilliyini itirməkdən xilas edən ulu öndər Heydər Əliyev xalqımızın tarixinə ümummillə lider kimi daxil olub. Cənab Prezident İlham Əliyev isə ölkə tarixinə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü

bərpa edən, Qarabağın böyük xilaskarı, qurucusu kimi daxil olacaq və artıq daxil olub. İndi yalnız xalqımız deyil, bizə dost olan ölkələrlə yanaşı, dost olmayan ölkələr belə onu bacarıqlı lider, qüdrətli dövlət başçısı kimi qəbul edir. Möhtərəm Prezident İlham Əliyevin ordu quruculuğu ilə bağlı gördüyü işlər, məcburi köçkünlərə qayğısı, beynəlxalq səviyyədə milli maraqlarımızı qətiyyət ilə təmin etməsi, torpaqlarımızın azadlığı uğrunda canından keçmiş vətən övladlarına dərin ehtiramı nəticə etibarılı ilə Azərbaycan cəmiyyətində vətənpərvərlik ruhunun daha da güclənməsinə yol açdı.

Cənab Prezidentin ətrafında birləşən xalqımız uzun illər güc topladı və düşmənin başını dəmir yumruqla əzdi. 30 il davam edən işğala və ədalətsizliyə 44 gündə son qoyuldu. Düşmənin 30 ildir qurduğu, milyonlarla vəsait sərf etdiyi nəhəng istehkamlar qısa müddətdə darmadağın edildi. Ordumuzun tətbiq etdiyi müharibə strategiyası müasir dövrün hərbi tarixinə qabaqcıl nümunə kimi həkk olundu. Ermənistan ordusu ermənilərin özləri haqqında yaratdığı məğlubedilməzlik mifinin üstündən xətt çəkdi.

Azərbaycan ikinci Qarabağ müharibəsində tarixi qələbəyə nail olmaqla, beynəlxalq hüquqdan irəli gələn haqq və ədaləti, ərazi bütövlüyünü bərpa etməklə Cənubi Qafqazda yeni reallıq yaratdı. Bu qələbə ölkəmizin siyasi nüfuzunu, iqtisadi və hərbi qüdrətini təsdiqlədi, Azərbaycan dünyada öz sözünü, müstəqil xarici siyasəti və mövqeyi olan dövlət imicini möhkəmləndirdi. Azərbaycanda güclü Prezident–xalq vəhdəti təzyiqləri dəf etməyə imkan verdi.

Azərbaycan Prezidenti xalqının qürurunun tapdanmasına imkan vermədi, mürəkkəb maneələri, prinsipial və qəti iradə nümayiş etdirərək güc mərkəzlərinin təzyiqlərini

mətinliklə dəf etdi, nəyi necə və nə zaman etməyi özünün yaxşı bildiyini bir daha göstərdi. Bu qələbə azərbaycanlılar haqqında “məğlub xalq” sindromunu sındırdı, xalq inamını özünə qaytardı. Bütün dünya gördü ki, Azərbaycan xalqı heç vaxt məğlubiyyətlə barışmayacaq və gec-tez öz amalına qovuşacaqdır.

Dövlət başçısının dünyanın aparıcı mediasına verdiyi 30-dan artıq müsahibə dünya informasiya məkanında ölkəmizə qarşı olan hücumları darmadağın etdi. Regionda Azərbaycanın maraqlarına cavab verən yeni reallıq yarandı. Böyük fəxrlə qeyd etmək istərdim ki, şanlı qələbəmizin, zəfərin qazanılmasında deputat olduğum Sumqayıt şəhərindən könüllü olaraq döyüşlərə qoşulan gənclərin, əsgər və zabıtlərin də xüsusi xidmətləri oldu. İkinci Qarabağ müharibəsində sumqayıtlılar torpaqlarımızın işğaldan azad olunmasında 103 şəhid verdi, 100-ə yaxın Sumqayıt sakini qazi oldu. Ümumilikdə, 1200 nəfərdən çox sumqayıtlı 44 günlük Vətən müharibəsində iştirak etdi.

Müharibə başa çatdığı gündən keçən müddət ərzində cənab Prezident quruculuq işlərinin sürətlə davam etdiyi ərazilərə 15-dən çox səfər etmişdir. Vətən müharibəsindəki qələbəmizi, dövlət başçımızın quruculuq rəmzini simvolizə edən sərt relyefi, 2 min, 3 min metr hündürlüyü olan Murovdağ silsiləsinin altından 12 kilometrə yaxın tuneldən keçməklə, ümumi uzunluğu 80 kilometrədən çox olan Toğanalı–Kəlbəcər–İstisu avtomobil yolunun çəkilməsi göstərdi ki, dövlətimiz, onun müzəffər lideri ən mürəkkəb, ən çətin layihələri belə həyata keçirməyə qadirdir. Postmüharibə dövrü, əməkdaşlıq, qarşılıqlı ticarət, kommunikasiyaların açılması yeni nəqliyyat dəhlizlərinin yaradılması üçün yeni imkanlar açır. Əgər təkə Zəngəzur dəhlizinə fikir versək, görərik ki, bu, yalnız Azərbaycan,

Türkiyə, Rusiya, Gürcüstan, İran, Ermənistan maraqlarına cavab vermir, bu, qonşu ölkələrin maraqlarına da uyğundur. Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin dediyi kimi, “Avrasiyanın yeni nəqliyyat damarının açılması da mümkündür”. Bu da, əlbəttə ki, bölgədə uzunmüddətli sülhün təminatçısı ola bilər. Dövlət başçısının həyata keçirdiyi güclü dövlət, güclü vətəndaş, güclü ordu strategiyası torpaqlarımızın işğaldan azad olmasının ən başlıca səbəbidir. Cənab Prezidentimizin qətiyyətli, qüdrətli iradəsi və liderliyi ilə vətən sevən, torpaq sevən xalqımızı Şuşaya aparən Zəfər yolu, dünyaya çıxaracaq Zəngəzur dəhlizi ölkəmizi daha yüksək zirvəyə, qələbələrə və zəfərlərə çatdıracaq. Mən də öz növbəmdə bütün təbriklərə qoşularaq dövlətimizə daim qələbələr arzu edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, mən də indiyə qədər söylənilən təbriklərə qoşuluram. Hər birimizi, seçicilərimizi, bütün xalqımızı bu tarixi qələbə Zəfər bayramının ildönümü münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm.

Hörmətli xanım Sədr, Sizin bu məsələ ilə bağlı giriş nitqinizdə söylənilən müddəaları və istiqamətləri, hesab edirəm, Redaksiya komissiyası nəzərə alacaq və bəyanatın əsas leytmotivi kimi qəbul edəcəkdir. Heç şübhəsiz ki, hörmətli millət vəkillərinin təklifləri də nəzərə alınacaqdır. Buna görə mən də təkliflərimi tezislər şəklində söyləmək istəyirəm. Əvvəla, bu 44 günlük müharibədə bizim tarixi Zəfərimiz təkə tarixi ədaləti, ərazi bütövlüyümüzü bərpa etmədi, eyni zamanda, yeni bir bölgədə coğrafiya yaratdı. Yüz il bundan öncə çox ədalətsiz və haqsız şəkildə Azər-

baycanın bir hissəsi – Zəngəzur bölgəsi qoparılarq Ermənistana verilməklə Azərbaycanın dilbər guşəsi olan Naxçıvan Azərbaycanın əsas ərazisindən aralı düşmüşdü. Eyni zamanda, bu məkrli plan nəticəsində bütün türk dünyası arasında coğrafi bağılıq pozulmuşdu. Məhz bizim Zəfər bayramımız, Zəfər qələbəmiz, zəfər yürüşümüz bu tarixi ədalətsizliyi aradan qaldırmış oldu. Biz yeni coğrafiya yaratdıq.

Bu Zəfər yürüşünün, tarixi qələbənin, Azərbaycan xalqının uzun illər gözlədiyi bu qələbənin əsas üç güc mənbəyi var: Azərbaycanın Ali Baş Komandanı cənab Prezident İlham Əliyevin səfərbəredici siyasəti, Azərbaycan xalqı və Azərbaycanın milli Ordusu. Cənab Prezidentin həmin o 44 günlük müharibə dövründə dünyanın 30-dan çox agentliklərinə, saytlarına, qəzetlərinə, televiziyalarına verdiyi müsahibələr də təkcə bizim apardığımız ədalətli müharibənin, haqq işinin, BMT-nin qərarlarının yerinə yetirilməsinin və ATƏT-in Minsk qrupunun 30 ilə yaxın fəaliyyətsizliyinin aradan qaldırılması istiqamətində çox böyük bir fəaliyyət idi, eyni zamanda, Azərbaycanı yenidən dünyaya təqdim etmək siyasəti idi. Hesab edirəm ki, bu məsələlər də bəyanatda öz əksini tapmalıdır.

Türkiyə və Azərbaycan qardaşlığı Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın müharibənin ilk günlərindən bu günə qədər bizim yanımızda olması, heç şübhəsiz ki, Azərbaycanın digər dostlarının da bu müharibədə ədalətli mövqeyi bu bəyanatda əks olunmalıdır. Zəngəzur dəhlizi, noyabrın 10-da irəli sürülən üçtərəfli bəyanatda bütün məsələlərin həllinin vacibliyi də təmin olunmalıdır və xüsusən “Zəngəzur dəhlizinin açılması bölgəyə davamlı sülh, ədalətli vəziyyət, əməkdaşlıq və tərəqqi gətirəcəkdir” fikri, hesab edirəm, öz əksini tapmalıdır.

Şəhidlərimiz və qazilərimiz qarşısında hər birimiz baş əyirik və bu qələbədə şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı. Bütövlükdə, Azərbaycan xalqının qüruru bir daha özünə qayıtmış oldu. Şəhidlərimizə, qazilərimizə postmüharibə dövründə göstərilən qayğı və diqqət də çox yerindədir.

Postmüharibə dövründə dövlət tərəfindən bir sıra qanunlar, qərarlar qəbul olundu. Elə Milli Məclis qazi və şəhidlərimizlə bağlı 19-a yaxın qanun qəbul etdi, qanunlara dəyişiklik etdi. Onların təqaüdləri artırıldı, yeni təqaüdlər təsis edildi. Heydər Əliyev Fondu, “YAŞAT” Fondu, Həmkarlar Konfederasiyası, Qızıl Aypara Cəmiyyəti bu işdə fəal iştirak etdilər. Postmüharibə dövründə, ötən 1 il ərzində cənab Prezidentin rəhbərliyi altında, hörmətli Mehriban xanımın yorulmaz fəaliyyəti sayəsində tarixi işlər görülmüşdür. Təkcə ərəzilərimizin minalardan azad edilmə prosesi deyil, eyni zamanda, bərpa prosesi çox sürətlə gedir. Bu gün biz böyük fəxarət və qürur hissi ilə deyə bilərik ki, Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun səması da, torpağı da bizimdir.

Dövlət büdcəsindən 2 milyard 200 milyon manat vəsait ayrılıbdır. Gələn il də bu quruculuq prosesi, heç şübhəsiz, davam edəcəkdir.

Bir daha bayramınızı təbrik edirəm. Bayramınız mübarək olsun. Qarabağ və Zəngəzur Azərbaycandır!

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Bəxtiyar Əliyev.

Bəxtiyar müəllimdən sonra yuxarı cərgədən Bəhruz Məhərrəmov hazırlaşsın.

Bəxtiyar müəllim, buyurun.

B.Əliyev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Mən də bütün bu təbriklərə qoşuluram. Başda müzəffər Ali Baş Komandan, cənab Prezident İlham Əliyev, Birinci vitse-prezident

Mehriban xanım Əliyeva olmaqla bütün xalqımızı bu böyük tarixi qələbə münasibəti ilə təbrik edirəm. Əlbəttə, bu qələbəyə gedən yol çox uzun, ağırlı, çətin idi. Amma xalqımız ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə bu sınaqlardan keçdi, 1990-cı illərdə Azərbaycanın müstəqilliyinin itirilməsinin qarşısını aldı, dondurulmuş məsələlərin donlarını açdı. Ulu öndər müstəqil dövlət quruculuğuna başladı. Güclü iqtisadiyyatın yaradılması üçün 1994-cü ildə “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanmasına nail oldu ki, bu da Azərbaycan iqtisadiyyatının dirçəlməsinə, güclənməsinə, dünya iqtisadiyyatında və dünya siyasətində Azərbaycanın özünə layiqli yer tutmasına bir zəmin yaratdı. Bu siyasət davam etdirildi və “Qarabağ münaqişəsi” adlanan münaqişə artıq keçmişdə qaldı. O, dövlətin ən birinci məsələsi idi. Bütün danışıqlarda, qəbul edilən bütün qərarlarda əsas yalnız bu məsələnin həlli Ermənistanın işğalında olan Azərbaycan torpaqlarının azad edilməsi məsələsi idi.

Yaxşı xatirimdədir, məhz elə Milli Məclisin bu salonunda o vaxt Prezident Heydər Əliyev xalqa, siyasi partiyalara müraciət etdi ki, bu münaqişənin həlli ilə bağlı üç layihə var. Milli Məclisə xalq, siyasi partiyalar gəlsinlər, öz münasibətlərini bildirsinlər. Çünki bizə qarşı böyük təzyiqlər, ədalətsizlik var idi. Çox təəssüflər olsun ki, bu gün də o xətti tutan bəzi siyasi qüvvələr, siyasi partiyalar bu salona gəlmədilər, xalqın iradəsini dəstəkləmədilər. Amma xalq–iqtidar birliyi təmin edildi. Xalq ulu öndərə də inanırdı, onun apardığı siyasətə inanırdı. O layihələr tarixin arxivinə verildi və qeyd edildi ki, Azərbaycan xalqı bir qarış torpağını da heç kimə güzəştə getməyəcək.

Cənab Prezident İlham Əliyev bu siyasəti davam etdirdi. Müstəqil, güclü Azərbaycan dövlətinin güclü or-

dusunu, güclü iqtisadiyyatını yaratdı və eyni zamanda, diplomatiya sahəsində də böyük uğurlar qazandı. Qısa müddətdə Azərbaycan BMT Təhlükəsizlik Şurasının üzvü oldu. Çox böyük bir siyasət həyata keçirdi. Bu gün Azərbaycan Qoşulmama Hərəkatına sədrlik edir və dünyada diplomatiya sahəsində böyük uğurlara imza atır. Bütün bunlar hamısı imkan yaratdı ki, biz torpaqlarımızı erməni faşizmindən azad edək. Cənab Prezident hər dəfə bəyan edirdi: “Nəyi nə vaxt və necə etməyi biz dəqiq bilirik və qəbul etdiyimiz hər bir qərar yalnız torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsinə xidmət edir”. Bu düzgün siyasət bu gün də davam etdirilir. Cənab Prezident bəyan etdi ki, “Qəhrəman Azərbaycan əsgər və zabitlərinin şücaəti nəticəsində döyüş meydanında biz qisasımızı aldığımız, torpaqlarımızı erməni faşizmindən azad etdik”. Bu, ədalətin zəfəri idi. Amma bu, eyni zamanda da, faşizmin məhvi idi. Azərbaycan Ordusu Cənubi Qafqazda baş qaldıran və dünya üçün təhlükə olan faşizmi məhv etdi və bu, xüsusi qeyd edilməlidir.

Bu gün cənab Prezidentin bəyan etdiyi kimi, münaqişə keçmişdə qaldı. Bu gün Azərbaycan öz quruculuq işlərini davam etdirir. Erməni vandallarının, qəbilə təfəkkürlü insanların dağıtdığı, yerlə-yeksan etdiyi kəndlərimiz, şəhərlərimiz ən müasir “ağıllı şəhər”, “ağıllı kənd” konsepsiyası əsasında yenidən qurulur. Məcburi köçkünlərimiz, – artıq bu ifadə də keçmişdə qalıb, – öz Prezidentinə inanır, həmişə inanıb, onun siyasətinə sadıq olub. Bu gün həmin insanlar Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasəti dəstəkləyirlər. Qarabağa, Zəngəzura qayıdaraq orada dövlətçiliyimizin daha da möhkəmlənməsi üçün öz xidmətlərini göstərəcəklərini böyük səbirsizliklə gözləyirlər.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəhruz Məhərrəmov, buyurun.

B.Məhərrəmov. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Əziz həmkarlar, dəyərli sədarət! Cənab İlham Əliyev, müzəffər Ali Baş Komandanımızla böyük Zəfərimizdən 1 il ötür. Bu 1 il Zəfərin nəticələrinin qorunması baxımından çox vacib bir dönəm idi. Azərbaycan da bu mərhələni böyük uğurla addımladı, irəlilədi. Heç şübhəsiz ki, kökündə həmrəyliyimiz dayanan qələbənin bir memarı var, o da cənab İlham Əliyevdir. Cənab İlham Əliyevin bu qətiyyəti, ümumiyyətlə, milli səviyyəyə sığacaq bir məsələ deyil. Bu qətiyyət sayəsində qazanılan Zəfər beynəlxalq hüququn aliliyini təmin etdi, bütünlükdə bölgənin taleyini dəyişdi. Heç şübhəsiz ki, bizi bu qələbəyə şəhidlərin qanı, qazılarımızın sağlamlığı, döyüşən oğullarımızın qorxmazlığı apardı. Biz onlara, o cümlədən onların fədakar valideynlərinə nə qədər minnətdar olsaq, azdır.

Bu Zəfərimizin əldə olunmasında müstəsna rolu olanlardan biri, heç şübhəsiz, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevadır ki, qələbə günü ərəfəsində onun adını çəkməmək ədalətsizlik olar. Müharibə dövründə arxa cəbhənin yükü faktiki olaraq onun çiyinlərində oldu. Evinə şəhid tabutu gələn ailənin fəryadına yerli strukturlardan daha tez xanım Əliyevanın nümayəndələri yetişdi. Mehriban xanım hər bir şəhid anasının faciəsini onunla birgə yaşadı. O, hər bir qazi üçün ümid yeri oldu. Onların müalicə olunmaları üçün bütün imkanları məhz Mehriban xanım cənab Prezidentin rəhbərliyi altında səfərbər etdi. Müharibə dövründə Ermənistan və havadarlarının feyk xəbər strategiyası məhz Mehriban xanımın başladığı təşkilatlanma sayəsində darmadağın edildi. O, bütün təhlükələri gözə alaraq cənab Prezidentlə birgə işğaldan azad olunmuş əraziləri qarış-qarış gəzdi, vandalizmə və

mədəni terrora məruz qalmış milli-mədəni və dini abidələrimizin əvvəlki simalarının bərpası istiqamətində köklü işlər başlatdı. Xarıbülbül festivalı, Vaqif Poesiya Günləri ən yüksək səviyyədə təşkil edildi və düşmənin mənən sındırılmasına məhz Mehriban xanım Əliyeva cənab Prezidentin rəhbərliyi altında nail oldu. Ən vacibi isə o, bütün bunları cənab Prezidentin rəhbərliyi altında vahid siyasi xəttin ayrılmaz parçası kimi yerinə yetirdi. Bu mənada, mən hesab edirəm ki, Vətən müharibəsində və post-müharibə dövründə Mehriban xanımın müstəsna xidmətlərinin nəzərə alınması və onun ali səviyyədə təltif edilməsi barədə parlamentin təşəbbüs göstərməsi çox müsbət olar.

Hörmətli Sədr, mən Zəfərimizin təntənəsinin yaşandığı bir dövrdə bu fonda başqa bir məqama da diqqət çəkmək istəyirəm. Oktyabrın 25-də Qubadlıda cənab Prezident rayon ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşdə bizim həmkarımız, dəyərli ziyalı Tahir Mirkişili çox maraqlı bir fikir ifadə etdi: “Cənab Prezident, bu müharibə 1 ildir dayansa da, Siz hələ döyüşürsünüz və hadisələr göstərir ki, biz Sizin rəhbərliyinizlə çox döyüşməli olacağıq”. Həqiqətən də, bu, reallığı çox dəqiq ifadə etmiş bir fikir idi. Bəli, bu gün biz mübarizədəyik. Amma artıq qalib tərəf kimi. Proseslərin gedişi də göstərir ki, üstünlük bizim tərəfimizdədir.

Son bir neçə ayda yaşananlar göstərdi ki, biz bütün xarici təsirləri uğurla ram edirik və bundan sonra da edəcək gücdəyik. Amma o güclərin daxildəki uzantıları ipə-sapa yatmaq istəmir. Təsəvvür edin, İranla münasibət gərginləşir, irançı olurlar, Rusiya ilə münasibət sərinləşir, ruspərəst olurlar. Türkiyə–Azərbaycan münasibətləri ən ali səviyyəyə çatır, bunlar dönüb Türkiyə müxalifətçisi olurlar. Yəni nə olur-olsun, kim olur-olsun, bunlar İlham Əliyev əleyhinə birləşməyə hazırdırlar. Fərqi yoxdur,

birləşəcəyi kimdir. Bu, düşmən də, quldur da, terrorçu da, qatı cinayətkar da ola bilər. Əsas odur ki, Azərbaycan hakimiyyətinə qarşı əks mövqedə olsunlar. Özü də hansı hakimiyyətə? 30 illik işğala son qoyub, milli qürurumuzu bərpa edən, tariximizin ən taleyüklü problemini həll edib bizi hərbi-siyasi gücə çevirən iqtidara və bir liderə.

Bilirsiniz, cənablar, bu cür olmur. Ən azından 28 illik müxalifət təcrübəsi sizə iqtidar və dövlət arasında fərqi başa salmalı idi. Əlbəttə, bu gün bu məzmununda danışmağı arzu etməzdim. Amma reallığın ifşasından doğan zərurəti də nəzərə almaq lazımdır.

Hörmətli Sədr, mən çıxışımın sonunda qısaca parlamentin də xüsusi rolunu qeyd etmək və Sizə xüsusi təşəkkür etmək istəyirəm. İstər müharibə, istərsə də post-münaqişə dövründə parlament diplomatiyası məhz Sizin rəhbərliyinizlə müstəsna çevikliyi və məhsuldarlığı ilə fərqləndi. Hər kəs şahiddir ki, həmkarlarımızın, başda Siz, müavinləriniz olmaqla, heç birinin gecəsi-gündüzü olmadı və bu mənada qazi parlament adının qürurunu yaşamaq bizə nəsib oldu. Bir daha bayramınız mübarək olsun! Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Adil Əliyev. Buyurun, Adil müəllim.

A.Əliyev. Çox sağ olun, çox təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri! Dünyada mövcud olan dövlətlərin hamısının müstəqillik günü var. Amma hər müstəqil dövlətin zəfər günü olmur. Müstəqillik Gününün təyini və ya müstəqilliyin elan olunması formal xarakterli prosesdir. Zəfər Günü isə ya faktiki müstəqilliyə aparır, ya da formal baxımdan elan olunmuş müstəqilliyin faktiki təmin olunması və təntənəsinin təzahürü kimi çıxış edir. Zəfər

Gününün unikal xüsusiyyəti ondan ibarət olur ki, həmin gün sakrallaşır, müqəddəsləşir və ümummilli xarakter alır. Bu sakrallaşma prosesində isə xüsusi mənə daşıyan, simvolika ilə zəngin yer və şəhərlərin önəmi böyükdür. Dünya təcrübəsi də bunu təsdiq edir. Buna ən bariz nümunə türk xalqının Çanaqqala zəfərini, eləcə də ruslar üçün Stalinqrad və ya Leninqrad savaşılarını göstərmək olar. Oxşar mənə daşıyır. Yəni Zəfər Günü həm də sakrallaşmış yerlər, şəhərlər və orada baş vermiş döyüşlərlə bağlı olub. Azərbaycan üçün bu əfsanəvi Şuşa döyüşünün baş verdiyi və əsgərlərimizin misilsiz qəhrəmanlıq və qələbəsi ilə tamamlanmış 8 noyabr – Zəfər Günü qeyd edilir. Zəfər Günü və sakrallaşmış şəhərlərin ən başlıca əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, sakrallaşma dini xarakter daşımır və buna görə də hər şeydən öncə milli səviyyədə universal birləşdirici faktor rolunu oynayır. Şuşa döyüşündəki qəhrəmanlıq və qələbə azərbaycanlıları dini, etnik, dil və sair mənsubiyyətlərindən asılı olmayaraq, bir xalqın, bir millətin övladları kimi hiss elətdirdi və birləşdirdi. Başqa sözlə desək, bu gün ulu öndər Heydər Əliyevin azərbaycançılıq məfkurəsinin real həyatdakı təcəssümü oldu.

Britaniyalı siyasi mütəfəkkir Benedik Anderson qeyd edirdi: “Millət bir xəyali birlikdir və millətə mənsub olan insanların hamısı, əslində, real həyatda bir-birlərini tanımırlar, görmürlər və bu, heç mümkün də deyildir. Amma ortağ dəyərlər və amillər onları vahid bir toplum kimi çıxış etməyə, vahid səsle danışmağa, mövcud olmağa təşviq edir”. Andersonun bu fikirlərini Azərbaycan kontekstinə tətbiq etsək, Zəfər Günü və Şuşa Azərbaycan xalqının bir-birini tanımadan, görmədən, ətrafında birləşdiyi və dəmir yumruğa çevrildiyi müqəddəs məqamdır. Zəfər Günü döyüş günü olsa da, müharibənin əsas tərkib

hissəsi olsa da, o həm də mahiyyət etibarlı ilə sülh günü mənasını kəsb etmişdir. Məhz Zəfər Günü sülhün bünövrəsi qoyuldu. Şuşa uğrunda əsas döyüşlərdə Azərbaycanın qələbəsi nəticəsində Şuşanın azad edilməsi düşmən tərəfə sülhə və kapitulyasiyaya imza atmaqdan başqa yol qoymadı. Beləliklə, Laçın, Kəlbəcər və Ağdam kimi böyük ərazilərimiz bir güllə atılmadan, dinc yolla Azərbaycana qaytarıldı. Bu, sülh idi, Zəfər Günü, Şuşa döyüşünün gətirdiyi sülh. Bu döyüş və Zəfər Günü qəhrəmanlıq və simvolikanın üzvi vəhdətdə olduğu məqamdır, millətin ruhunu özündə ehtiva edir və gələcək nəsillərə ötürülür. Bu günün meydana gəlməsində üç əsas aparıcı qüvvə olmuşdur: xalq, ordu və Ali Baş Komandan.

Azərbaycan xalqının tarixində çoxlu qəhrəmanlıq səhi-fələri və xüsusən də fərdi və ya epizodik xarakterli qəhrəmanlıq nümunələri olmuşdur. Amma məhz ikinci Qarabağ müharibəsi və onun kulminasiya nöqtəsi olaraq noyabrın 8-də Şuşanın azad edilməsi qəhrəmanlığın fərdi və ya epizodik səviyyədən ümummilliyə çevrilməsini təmin etdi. Nəticədə son 200 ildən artıq müddətdə müxtəlif xarici və imperial qüvvələrin erməni faktorundan alət kimi istifadə edərək Azərbaycana qarşı apardığı məkrli planlara sarsıdıcı zərbə endirildi. Beləliklə, təkcə Azərbaycan üçün deyil, həm də bütün region üçün yeni sülh və inkişaf mərhələsinin bünövrəsi Zəfər Günü qoyulmuş oldu. Bu mərhələnin əsas təminatçılarından biri Azərbaycan və Türkiyə arasında “bir millət, iki dövlət” fəlsəfəsinə əsaslanan münasibətləri yeni mərtəbəyə yüksəldən Şuşa Bəyannaməsidir. Bu isə daha bir unikal reallığı üzə çıxarır ki, Azərbaycanın Zəfəri regionda və ya dünyadakı geosiyasi şəraitin nəticəsi deyildir, əksinə, özü regionda yeni geosiyasi reallıq formalaşdırır. Allah bütün şəhidlərimizə

rəhmət etsin! Azərbaycan xalqını Zəfər Günü münasibəti ilə təbrik edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Adil müəllim.

İndi isə, Aydın Mirzəzadə, buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm. İlk növbədə mən də deputat həmkarlarım kimi, Azərbaycan xalqını, hər bir Azərbaycan sevəni Zəfər Günü münasibəti ilə təbrik edirəm. Bunun tarixi bir hadisə olduğu, bunun Azərbaycanın öz hüquqlarının təsdiqi üçün böyük bir fəaliyyətin nəticəsi olduğunu qeyd etmək istəyirəm. Bildirim ki, üzvü olduğum Yeni Azərbaycan partiyası dünən mənzil-qərar-gahda Zəfər bayramının 1 illiyi münasibəti ilə möhtəşəm bir tədbir keçirdi. Həm Zəfər bayramının tarixi əhəmiyyəti, həm də torpaqların işğaldan azad edildikdən sonra bərpası üçün görülən işlər və yeni planlarla bağlı böyük müzakirələr aparıldı. Qeyd edirəm ki, Zəfər heç də Azərbaycana asanlıqla başa gəlməyibdir. Azərbaycan 44 günlük müharibə ilə təkcə torpaqlarını işğaldan azad etmədi, eyni zamanda, 200 il ərzində ona edilən ağır basqının çox kəskin cavabını verdi və sübut etdi ki, Azərbaycan xalqı müstəqil dövlətə layiqdir, Azərbaycan xalqı müstəqil dövlətini qura bilir, tarixini, mədəniyyətini, köklərini qoruyur, eyni zamanda, müasir dünyada öz layiqli yerini tuta bilir.

Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra dünyanın müəyyən qüvvələri Azərbaycanı “neft çəlləyi” kimi görməyə çalışırdılar. Ancaq ulu öndər Heydər Əliyevin müstəqil dövlətçilik fəlsəfəsi, bu siyasi kursu cənab Prezidentimizin uğurla davam etdirməsi Azərbaycanı inkişaf etməkdə olan bir ölkə kimi uğurlar qazanmasına, müasir ordu qurmasına, əhalisinin sosial problemini həll edən bir sosial dövlət olmasına gətirib çıxardı. Qələbəmizi müəyyən edən bir neçə vacib şərtlər var idi. Bunlardan birincisi,

dövlətçiliyimizin düzgün qurulması idi. İkincisi, həyatımızın yenidən qurulması idi. Üçüncüsü, ən vacib məsələ olan cəmiyyətdə milli birliyin olması idi. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı özü üçün Azərbaycan dövlətinin quruculuğunda fəal yerini müəyyənləşdirdi. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı torpaqların azad olunmasına öz töhfəsinin verilməsini müəyyənləşdirdi. Bunun nəticəsidir ki, həm birinci Qarabağ müharibəsində, həm aprel döyüşlərində, həm də ikinci Qarabağ müharibəsində Azərbaycan əsgəri qalib əsgər kimi dünya tarixinə öz adını yaza bildi.

Azərbaycan tək-cə torpaqlarını işğaldan azad etmədi, eyni zamanda, hər b tarixinə tamamilə yeni bir fəlsəfə gətirdi. Bu gün dünya Azərbaycanın hər b zəfərini dərin-dən öyrənməkdədir. Bu göstərdi ki, Azərbaycan xalqı öz potensialını bunda aç-a bildi. Azərbaycan tək-cə torpaqlarını işğaldan azad etmədi, işğaldan azad etdikdən sonra onun yeni quruculuğuna başladı. Gəlin, görək, hansı dövlət torpaqları azad edib, müharibədən sonra belə böyük quruculuq işləri görüb. “Ağıllı kənd”, “Ağıllı şəhər”, böyük regional layihələrin işə salınması, bütün bunların hamısı Azərbaycanın uğurlarıdır. Hansı dövlət müharibə gedə-gedə, müharibədən sonra, birbaşa müharibədən əzi-yət çəkən əhalisinə sosial dəstək göstərir? SSRİ kimi nəhəng bir dövlət Böyük Vətən müharibəsinin iştirakçılarına və həlak olanların ailəsinə dəstəyi 20 ildən sonra – 1965-ci ildən verməyə başladı. Amma Azərbaycan müharibə gedə-gedə, müharibədən sonra şəhid ailələrinə, yaralılara öz dəstəyini göstərdi və Azərbaycanın “YAŞAT” Fondu bu gün şəhid ailələrinin yanındadır. Bu gün hər bir Azərbaycan biznesmeni, hər bir imkanlı şəxs şəhid ailələrinə, yaralılara öz köməyini göstərməyə çalışır. Bunların içərisində Milli Məclisin deputatları da fəallıq göstərirlər.

Hesab edirəm ki, Azərbaycan müstəqil dövlətinin qüdrətini göstərə bildi, Azərbaycan öz dostlarını qazana bildi və bu dostlarımızın içərisində biz Türkiyənin adını xüsusən qeyd etməliyik. Türk xalqı, türk rəhbərləri daim Azərbaycanın yanında oldu və qardaşımızın, dostumuzun dəstəyi qələbəmizin qazanmasında böyük rol oynadı. Heç də təsadüfi deyil ki, Türkiyə Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan işğaldan azad olunan torpaqlara səfər edən ilk lider oldu. “Füzuli” Beynəlxalq Hava Limanının açılışında oraya enən ilk beynəlxalq təyyarə məhz Türkiyə Prezidentinin təyyarəsi oldu.

Eyni zamanda, biz Azərbaycana dostluq münasibəti göstərən Pakistana da öz təşəkkürümüzü bildirmək istəyirik. Pakistan həmişə bütün məsələlərdə Azərbaycanın yanında olduğunu göstərdi. Azərbaycan dostlarını və düşmənlərini tanıdı. Bununla belə, Azərbaycan bu gün torpaqlarını işğal etmiş, bizə düşməndən də düşmən kimi münasibət göstərmiş Ermənistanla mehriban qonşuluq münasibətləri təklif edir. Seçim Ermənistanındır.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qənirə Paşayeva. Buyurun, Qənirə xanım.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlarımız! Mən də ilk öncə qəhrəman şəhidlərimizin qarşısında baş əyərək, qazilərimizi sevgi və sayğı ilə salamlayaraq sözlərimə başlamaq istəyirəm. Bu tarixi Zəfərimizin ildönümündə mən ilk Ali Baş Komandanımız cənab Prezident İlham Əliyevi təbrik etmək istəyirəm. Çünki 44 günlük Vətən müharibəsində Ali Baş Komandanımıza bəzi güclər tərəfindən edilən bütün təzyiqlərə, təhdid dillərinə baxmayaraq, geri çəkilmədi. Gerçəkdən də, bir Ali Baş Komandan, bir lider kimi xalqımız, dövlətimiz birlik oldu və torpaqlarımız işğaldan azad edildi. Mən Ali Baş

Komandanımızla bərabər, onun silahdaşı, bütün dövlət quruculuğu məsələlərində hər zaman cənab Prezident ilə bərabər çalışan hörmətli Mehriban xanımı da təbrik etmək istəyirəm.

Mən şəhid ailələrini təbrik etmək istəyirəm. Şəhid ailələrimiz o 44 günlük Vətən müharibəsində qəhrəman şəhidlərimiz qədər igidlik göstərdilər. Onların vətənlə, millətlə, dövlətlə bağlı çağırışları, onların qətiyyətli, iradəli, mərd, mətin duruşları bütün düşmənləri bədbinliyə düşər etdi, dostları sevindirdi. Bizim qəhrəman şəhid ailələrimiz ən çox təbriki haqq edən insanlardır.

Qazilərimizi təbrik edirik. Xalqımız şəhidlərimizin və qazilərimizin fədakarlığını heç zaman unutmayacaq. Silahlı Qüvvələrimizin hər bir mənsubunu təbrik edirik. Çünki Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə Silahlı Qüvvələrimiz böyük qəhrəmanlıq göstərdi. Təbii ki, xalqımızı, dünyanın hər yerində yaşayan 50 milyondan artıq azərbaycanlıları təbrik edirik. Bütün azərbaycanlılar Ali Baş Komandanın ətrafında birləşərək, Ali Baş Komandanın söylədiyi kimi, “Biz birlikdə güclüyük” düşüncəsi ilə özünü könüllü əsgər hiss etdi. Təbii ki, Ali Baş Komandanımızın da vurğuladığı kimi, dövlətin, xalqın bu birliyi, bərabərliyi çox böyük bir Zəfərin qazanılmasında öz rolunu oynadı.

Hörmətli Sədr, mən Sizin rəhbərliyinizlə Milli Məclisimizi də təbrik etmək istəyirəm. Çünki bu 44 günlük Vətən mücadiləmizdə, müharibəsində Milli Məclis də çox fəal olaraq bir əsgər kimi, Ali Baş Komandanın bir əsgəri kimi hamımız çalışdıq.

Təbii ki, qardaş Türkiyə və Pakistan başda olmaqla, Azərbaycanın yanında olan qardaş dövlət və toplumları və ədaləti dəstəkləyən bütün gücləri, insanları təbrik etmək

istəyirəm. Bir az öncə mən baxdım, Pakistan parlamentində, həm Nümayəndələr Palatasında, həm də Senatda dostluq qruplarının rəhbərlərindən təbrik almışım. Xanım Sədr, həm Senatın, həm Nümayəndələr Palatasının, həm də parlamentin rəhbərliyi Sizə də təbrikini göndərib. Yəni biz dostlarımızı da bu müharibə dövründə çox yaxşı gördük.

Bu gün erməni barbarları tərəfindən dağıdılmış, yəni bizim işğaldan azad etdiyimiz torpaqlarımızda böyük quruculuq işləri başlayıb. Biz o bölgələrimizin bəzilərində olmuşuq. Cənab Prezidentin rəhbərliyi altında çox böyük işlər gedir. Hörmətli Mehriban xanımın rəhbərliyi altında çox önəmli layihələr həyata keçirilir. Təbii ki, biz bundan sonra da bütün xalq olaraq Ali Baş Komandanımızın, cənab Prezidentimizin ətrafında sıx birləşməliyik. Çünki bu qələbəni qəbul etməyən güclər var ki, bu qələbəni qəbul edə bilmədilər. Onlar müstəqil qərar verə bilən Azərbaycanın güclü bir dövlət duruşunu sərgiləməyini, öz gücü hesabına torpaqlarını işğaldan azad etməsini qəbul edə bilmədilər. Bu güclər yenə də o zehniyyətin yanında olaraq, təbii ki, öz əməllərindən geri qalmır və geri qalmayacaq. Biz bu qələbəni güclü dövlət olduğumuz üçün, dövlətimiz gücləndiyi üçün qazana bildik. Ona görə dövlətimizin daha da güclənməsi naminə hamımız birliyimizi gücləndirməliyik. İmkan verməməliyik ki, xalqımızın arasında hansı isə başqa fikirlərin, meyllərin və sair zərərli düşüncələrin toxumlarını əkə bilsinlər. Hələ birlikdə görəcəyimiz çox işlər var. Ali Baş Komandanın hədəfləri də bizə onu göstərir.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qənirə xanım.

Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr.

Hörmətli həmkarlar, media nümayəndələri, doğrudan da, bu gün xalqımız üçün çox əlamətdar bir gündür. Biz qələbənin 1 illiyini qeyd etməyə hazırlaşırıq. Azərbaycan xalqına gələcək uğurları üçün böyük bir qələbə lazım idi. Burada artıq həmkarlarım da qeyd etdi ki, bu qələbə təkcə bizim torpaqlarımızın işğaldan azad olunması deyildi, bu bizim qürurumuzun özümüzlə qaytarılması idi. Bu qələbənin əldə olunmasında Azərbaycanın hər bir vətəndaşı çalışdı. Bizim üzvü olduğumuz Milli Məclisin, Həmkarlar İttifaqlarının, Qızıl Ayparanın, qeyri-hökumət təşkilatlarının, bizim jurnalistlərin, xüsusən siyasi partiyaların rolunu da qeyd etmək istəyirəm. Bizim evdar qadınlar orduya yemək bişirib göndərirdilər, corab toxuyub göndərirdilər. Hər kəs bacardığını etdi.

Amma bu qələbədə bir nəfərin xüsusi yeri və müstəsna xidmətləri var. O da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevdir. Bu barədə danışanda bəzən çoxları bunu qısqançlıqla qəbul edirlər. Amma mən həqiqətləri söyləmək istəyirəm. Ona görə ki, biz 44 günlük savaşa başlamamışdan əvvəl İlham Əliyev düşməni diplomatik meydanda artıq məğlub etmişdi, Ermənistanı müttəfiqlərinin açıq dəstəyindən məhrum etmişdi. Bizim Rusiya ilə aparılan dostluq və əməkdaşlıq siyasəti öz bəhrəsini vermişdi. Ermənistanın üzv olduğu Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatının üzvləri ilə aparılan işin nəticələri də ortada idi. Biz düşməni təkləmişdik. Ancaq bizə açıq dəstək verən qardaş Türkiyə, Pakistan yanımızda idi. Onları biz qeyd etməliyik. İlham Əliyevin üzərində böyük bir ictimai basqı var idi ki, müharibəyə başlamaq lazımdır. Amma o, zamanı, vaxtı gözlədi. O, bir dövlət başçısı, bir sərkərdə kimi orduya nə zaman əmr vermək lazım olduğunu bilirdi və bunu da etdi. İlham Əliyevə

basqı olanda ki, müharibəyə başlamaq lazımdır, o, sözsüz, diplomatik müstəvidə müəyyən işlər görməklə yanaşı, həm də güclü ordu qururdu, ordunu silahlandırırdu. Hesab edirəm ki, bunun da nəticəsində bizim əsgərlərimiz misligörünməmiş bir şücaət göstərdilər, erməniləri darıma-
dağın edib, erməni faşizminə son qoydular, onları torpaq-
larımızdan qovdular.

44 günlük savaş dövründə biz həm də nəyi müşahidə etdik? Yenə də ölkə Prezidentinə xaricdən çox böyük basqı var idi. O, xarici dövlətlərin başçıları ilə, digər rəsmi şəxslərlə telefon danışığı zamanı birmənalı olaraq mövqeyini sərgiləyirdi ki, ermənilər bizim torpaqdan çıxmayana qədər heç bir atəşkəsdən, sülh sazişindən, müharibənin dayandırılmasından söhbət gedə bilməz. Biz onun informasiya müharibəsində də göstərdiyi cəsarəti, bəzən necə təmkinlə davrandığını gördük. Bəzi jurnalistlərin, hətta mən deyərdim ki, sırtıq suallarına necə uğurla cavab verdiyini müşahidə etdik. Bunların hamısı bizim qələbəmizi təmin etdi.

Bu qələbədə, sözsüz ki, Prezidentin yanında olan, Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında xüsusi yeri olan Mehriban xanımın da fəaliyyətini mən burada qeyd etmək istəyirəm. Ona görə də xalqımız möhtəşəm bir qələbəyə imza atdı. Bu qələbədə, qeyd etdiyim kimi, sözsüz, Ali Baş Komandanın xüsusi yeri var. Bütün xalqımız da bu qələbəmiz üçün çalışdı. Ona görə də bu gün biz xalqımızla bu sevinci bölüşürük. Artıq xalqımız başını dik tutub dünya xalqları arasına çıxa bilər və biz çıxa bilirik.

Sonda, hörmətli Sədr, bir təklif də vermək istəyirəm. Bu gün biz şəhidlərimizi 1 dəqiqəlik sükutla yad etdik. Onlar gənc idilər, bizim bu qələbəmiz, xalqımızın gələcəyi, gələcək nəsillər üçün öz həyatlarını qurban verdilər.

Biz onları sükutla deyil, bundan sonra bəlkə də ayaqüstü alqışlarla həmişə yad edək. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, məlumat var ki, bəyanat layihəsi hazırdır. Bəyanatın mətnini oxumaq üçün mən hörmətli Cavid Osmanova söz vermək istəyirəm.

Cavid müəllim, buyurun, bəyanatı səsləndirin.

C.Osmanov, *Milli Məclisin Gənclər və idman komitəsinin üzvü.*

“8 noyabr – Zəfər Günü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin 44 günlük Vətən müharibəsində qələbəsi şərəfinə təsis edilmiş Zəfər Günü bu il noyabrın 8-də ilk dəfə qeyd ediləcəkdir. Azərbaycan xalqının və dövlətinin qüdrətinin rəmzinə çevrilmiş bu möhtəşəm Zəfərin tarixi əhəmiyyəti bir əsrin hüdudlarına sığmır. 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində Azərbaycan torpaqlarının 30 illik işğalına son qoyulması, dövlətimizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi ilə birlikdə, son iki yüz ilə yaxın dövrdə Azərbaycan xalqına çoxsaylı milli fəlakətlər gətirən erməni şovinizminə və ekspansionizminə sarsıdıcı zərbə endirilmiş və xalqımızın tarixi taleyi ilə bağlı olan son dərəcə mühüm bir məsələ həll edilmişdir.

Məlum olduğu kimi, XIX əsrin əvvəllərində çar Rusiyası Araz çayından şimalda yerləşən Azərbaycan xanlıqlarını işğal etdikdən sonra bölgənin etnik mənzərəsini dəyişdirib öz dayaqlarını möhkəmləndirmək üçün bütün XIX əsr boyu İrandan və Türkiyədən 1 milyondan çox ermənini Cənubi Qafqaza köçürmüşdür. Bölgənin demoqrafik mənzərəsinin dəyişdirilməsi ilə yanaşı, erməni dini-

ideoloji ekspansiyasına da rəvac verilmişdir. 1836-cı ildə çar hökuməti Qarabağdakı alban-xristian kilsəsini erməni kilsəsinə tabe etmişdir. Bundan sonra “Eçmiədzin” erməni kilsəsi albanların etnik-mədəni irsini, alban ədəbiyyatını və tarixini öz adına çıxararaq mənimsəmişdir.

XIX əsrin sonlarına yaxın erməni şovinistləri “Armenakan”, “Hnçak” və “Daşnaksütyun” kimi millətçi partiyalar yaradaraq dənizdən-dənizə “Böyük Ermənistan” mifi ilə bağlı ideyanın həyata keçirilməsinə silahlı mübarizə və terror yolu ilə zəmin hazırlamağa başlamışlar. 1905–1907-ci illərdə, habelə 1918-ci ildə onlar Bakıda, Tiflisdə, İrəvanda, Naxçıvanda, Gəncədə, Qarabağda, Zəngəzurda, Göyçədə və digər yerlərdə azərbaycanlılara kütləvi şəkildə divan tutmuş, şəhər və kəndləri yandırmış, uşaqları, qadınları, qocaları misilsiz qəddarlıqla öldürmüşlər. Erməni vəhşiliyindən sağ qurtara bilən on minlərcə azərbaycanlı doğma yurd-yuvasını tərk etməyə məcbur olmuşdur. Azərbaycanlılardan təmizlənən ərazilər 1918-ci ildə müstəqilliyini elan etmiş Ermənistan Respublikasına qatılmışdır. Ermənistanda və Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra bolşevik rejiminin əli ilə Azərbaycan torpaqlarının daha bir hissəsi, o cümlədən Zəngəzurun qərb hissəsi Ermənistanın tərkibinə daxil edilmiş, nəticədə onun ərazisi 9,8 min kvadrat-kilometrdən 29,8 min kvadrat-kilometrə çatdırılmışdır.

Azərbaycanlılara qarşı düşmənçilik siyasəti Sovet hakimiyyəti illərində də davam etdirilmişdir. Ermənistan ərazisində qalan, ata-baba torpaqlarında elliklə yaşayan yüz minlərcə azərbaycanlıya muxtariyyət verilmədiyi halda, Azərbaycan ərazisində ermənilər üçün qondarma “Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti” təşkil edilmişdir. SSRİ rəhbərliyinin köməyi ilə Ermənistan SSR-nin hakim dairələri

1948–1953-cü illərdə Ermənistandan yüz minlərcə azərbaycanlının deportasiya edilməsinə nail olmuşlar. Azərbaycanlılara qarşı kəskin mənəvi təcavüz kampaniyası aparılmışdır. Son yüz ildən artıq dövrdə erməni xalqının bir neçə nəslini milli müstəsnaqlıq ruhunda tərbiyə edilmişdir. Erməni “alim”lərinin söyləri ilə bölgənin tarixi saxtalaşdırılmış, erməni dövlətinin olmayan tarixi uydurulmuş, Cənubi Qafqazda baş verən hadisələr bilərəkdən təhrif edilmişdir.

Azərbaycana qarşı ərazi iddialarını həyata keçirmək üçün Ermənistanın 1988-ci ildə başladığı, 1992-ci ildə işə miqyasını genişləndirdiyi etnik təmizləmə siyasəti və işğalçılıq müharibəsi nəticəsində Azərbaycan Respublikası ərazisinin 20 faizi işğal olunmuş, Ermənistan ərazisindən və Azərbaycanın işğal edilmiş bölgəsindən 1 milyondan çox azərbaycanlı qovulmuşdur. Azərbaycanlılara qarşı milli nifrət və düşmənçilikdən qaynaqlanan ağır cinayət aktları həyata keçirilmiş, XX əsrin ən dəhşətli faciələrindən olan Xocalı soyqırımını və bir sıra digər qətləmə əməlləri törədilmişdir.

1994-cü ilin mayında münaqişənin sülh yolu ilə həllinə şərait yaratmaq məqsədi ilə Ermənistanla Azərbaycan arasındakı cəbhə xəttində atəşkəs elan olunduqdan sonra Ermənistan rəhbərliyinin bütün fəaliyyəti münaqişənin həllinə deyil, işğalın nəticələrinin möhkəmləndirilməsinə yönəlmişdir. Azərbaycan Respublikasının suverenliyini, ərazi bütövlüyünü və sərhədlərinin toxunulmazlığını bir-mənalı şəkildə təsdiqləyən və Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal etdikləri Azərbaycan ərazilərindən dərhal və qeyd-şərtsiz çıxarılmasını tələb edən BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə qəbul etdiyi 822, 853, 874 və 884 nömrəli qətnamələrə, eləcə də BMT Baş Məclisinin 2008-

ci ildə qəbul etdiyi 62/243 nömrəli qətnaməyə, Avropa Parlamentinin, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının, digər beynəlxalq qurumların müxtəlif illərdə qəbul etdikləri qətnamələrə etinasızlıq göstərilmişdir. Münaqişənin nizama salınması üçün yaradılmış ATƏT-in Minsk qrupunun vasitəçiliyi ilə aparılan danışıqlardan Azərbaycan torpaqlarının işğalının nəticələrini bu və ya digər şəkildə rəsmiləşdirmək, bu, mümkün olmadıqda isə vaxt uzatmaq üçün istifadə edilmişdir.

Ermənistan rəhbərliyi cəzasız qalmasından istifadə edərək sülh prosesini birdəfəlik pozmağa cəhdlər göstərmişdir. Bu məqsədlə 2016-cı ilin aprel ayında, 2020-ci ilin iyul və avqust aylarında Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə qarşı təxribatlar törədilmişdir. Həmin təxribatlara cavab olaraq Azərbaycan Respublikasının gördüyü tədbirlər Ermənistan silahlı qüvvələrinin canlı qüvvə və hərbi texnika sarıdan böyük itkilər verməsinə gətirib çıxarmışdır.

Ermənistan rəsmiləri öz bəyanatları və davranışları ilə sübut etmişlər ki, bu dövlət nəinki işğal altında olan əraziləri qaytarmağa və ədalətli sülh əldə etməyə hazırlaşmır, əksinə, Azərbaycanın yeni ərazilərini işğal etmək niyyəti güdür. İşğal olunmuş ərazilərdə qanunsuz məskunlaşdırma siyasətinin genişləndirilməsi, danışıqların formatını dəyişdirməyə cəhdlər göstərilməsi, Ermənistan müdafiə nazirinin “yeni ərazilər üçün yeni müharibə” iddialarını səsləndirməsi, digər bəyanatlar və hərəkətlər işğalçı dövlətin rəhbərliyinin əsl niyyətlərini üzə çıxarmışdır.

Azərbaycan dövlətinin rəhbərliyi onilliklər boyu bəyan etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası öz ərazisinin bir hissəsində suverenliyinin qəsb edilməsinə, torpaqlarının quldurcasına zəbt edilməsinə və qoparılmasına heç zaman razı ola bilməz və bütün imkanlardan istifadə edərək ərazi

bütövlüyünün bərpasına nail olacaqdır. 2020-ci il sentyabrın 27-də Ermənistan silahlı qüvvələrinin növbəti təcavüz aktından sonra Azərbaycan Respublikası BMT-nin Nizamnaməsinin verdiyi özünümüdafiə hüququndan istifadə edərək, təcavüzkarı sülhə məcbur etmək, Azərbaycan torpaqlarının işğalına son qoymaq məqsədi ilə əks-hücum əməliyyatına başlamışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri 44 gün davam edən Vətən müharibəsində heyrətamiz qələbələr əldə edərək dünya hərbi tarixinə yeni şanlı səhifələr yazmışlar. İşğalçı qüvvələrə ağır zərbələr endirilmiş, onların çox sayda canlı qüvvəsi və hərbi texnikası məhv edilmişdir. Ölkəmizin işğal altında olan ərazisinin böyük bir hissəsi, o cümlədən Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı rayonları, Hadrut və Suqovuşan qəsəbələri, ümumən 300-ə yaxın yaşayış məntəqəsi azad edilmişdir. Vətən müharibəsinin ən şərəfli səhifələrindən biri noyabr ayının 8-də Qarabağın incisi və tacı, Azərbaycan mədəniyyətinin beşiyi olan Şuşanın əsarətdən xilas edildiyi gün olmuşdur.

Azərbaycan Silahlı Qüvvələri qarşısında duruş gətirə bilməyəcəyini, məhvə məhkum olduğunu anlayan Ermənistan məğlubiyyətini etiraf etmişdir. Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin əldə etdiyi hərbi zəfər siyasi müstəvidə qazanılan qələbə ilə tamamlanmışdır. 2020-ci il noyabrın 10-da Azərbaycan, Rusiya prezidentlərinin və Ermənistan Baş nazirinin imzaladıqları üçtərəfli bəyanat 30 ildən artıq davam edən münafişəyə son qoymuşdur.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikasında həyatın bütün sahələrində böyük nailiyyətlər əldə edilmişdir. Müasir dövrün tələbləri səviyyə-

sində qurulmuş sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası Azərbaycanı dünyanın ən dinamik inkişaf edən ölkələrindən birinə və Cənubi Qafqaz bölgəsinin lider dövlətinə çevirmişdir. 1993-cü ildə ulu öndər Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra başlanmış, son 18 ildə uğurla davam etdirilmiş hərbi siyasət Azərbaycan Silahlı Qüvvələrini yüksək standartlar əsasında inkişaf etdirərək dünyanın 50 ən güclü ordusu sırasına çıxarmağa imkan vermişdir.

Bütün bu amillər, eləcə də iqtidarla xalq arasında mövcud olan sarsılmaz birlik Ermənistan–Azərbaycan münaqişəsinin həllini təmin etmişdir. Erməni şovinistlərinin Azərbaycan xalqına və dövlətinə qarşı uzun dövr ərzində həyata keçirdikləri etnik təmizləmə, işğalçılıq və ekspansionizm siyasətinin qarşısının alınması ilə bağlı tarixi missiya uğurla yerinə yetirilmiş və tarixi ədalət bərpa olunmuşdur.

8 noyabr Zəfəri müzəffər Ali Baş Komandanın yenilməz iradəsinin və böyük sərkərdəlik məharətinin, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin döyüş əzminin, rəşadətinin, yüksək hərbi-texniki, mənəvi-psixoloji hazırlığının və peşəkarlığının təntənəsi olmuşdur. Azərbaycanın əzəli tarixi torpağı olan Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun işğaldan azad edilməsi xalqımızı uzun illər davam edən məğlubiyət acısından qurtarmış və onu qalib xalqa çevirmişdir. Qüdrətli Azərbaycan yerləşdiyi bölgənin siyasi, iqtisadi, hərbi, humanitar mənzərəsini dəyişməyə qadir olduğunu, bundan sonra heç kəsin onunla güc və təzyiq dili ilə danışa bilməyəcəyini qətiyyətlə nümayiş etdirmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi əmin olduğunu bildirir ki, 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin möhtəşəm Zəfəri təkcə bizim ölkəmizin deyil, həm də bütün Cənubi Qafqaz bölgəsinin

əmin-amanlığı və inkişafı üçün yeni imkanlar yaratmışdır. Bu imkanların reallaşması üçün Azərbaycan Respublikası Ermənistan Respublikası ilə beynəlxalq hüquq prinsiplərinə və normalarına uyğun olaraq, bir-birinin suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün və beynəlxalq sərhədlərinin toxunulmazlığının qarşılıqlı tanınması və bunlara hörmət edilməsi əsasında normal qonşuluq münasibətləri qurmağa hazırdır. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi bəyan edir ki, beynəlxalq ictimaiyyət Ermənistanı Azərbaycan Respublikasının suverenliyini və ərazi bütövlüyünü hədəf alan qisasçı ritorikaya və hərəkətlərə son verərək, yuxarıda göstərilən əsasda Azərbaycanla ikitərəfli münasibətlər qurmaq istiqamətində konstruktiv addımlar atmağa sövq etmək üçün təsirli tədbirlər görməlidir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. *(Alqışlar.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Cavid müəllim.

Hörmətli həmkarlar, necə fikirləşirsiniz, bəyanatı səsə qoya bilərikmi?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.36 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Bəyanat qəbul edildi.

Sabir müəllim, səs verdik. Bəlkə sonra deyəsiniz?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Qəbul olundu, çox sağ olun.

Elə bilirik, səs də verdiniz. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 2-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ 8 noyabr – Zəfər Günü münasibəti ilə amnistiya elan edilməsi haqqındadır. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, hüquqi və demokratik dövlətin əsas təməllərindən biri olan insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi, ölkə həyatında mərhəmət və humanizm prinsiplərinin bərqərar edilməsi möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin həyata keçirdiyi dövlət siyasətinin ən mühüm istiqamətlərindən birini təşkil edir. Onun rəhbərliyi altında səmərəli fəaliyyəti ilə böyük nüfuz qazanmış əfvətmə və bağışlama institutu şəxsiyyətə inam və hörmət, insanpərvərlik ideyalarının cəmiyyətdə geniş yayılmasına kömək göstərir.

2003-cü ildən bəri dövlət başçısının təşəbbüsü ilə çoxsaylı amnistiya aktları qəbul olunmuş və bu aktlar on minlərcə insana şamil edilmişdir. 3 gün bundan əvvəl isə möhtərəm Prezidentimiz Zəfər Günü münasibəti ilə amnistiya elan edilməsi barədə təşəbbüs irəli sürmüş və müvafiq qərar layihəsi Milli Məclisə təqdim edilmişdir. Layihə Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsində geniş müzakirə olunmuşdur. Mən indi komitənin sədri, Milli Məclis Sədrinin birinci müavini hörmətli Əli Hüseynliyə söz verəcəyəm.

Əli müəllim, xahiş edirəm, məsələyə dair məlumat verin. Buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli deputat

həmkarlar! Xanım Sədr, Siz tamamilə haqlı olaraq vurğuladınız ki, məhz 1993-cü ildə ulu öndər hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra Azərbaycanda onun həyata keçirdiyi humanizm siyasətinin vacib istiqamətlərindən biri də cinayət törətmiş, cinayətini etiraf etmiş, peşman olmuş şəxslərə qarşı humanizm, onların əfv olunması, bağışlanması olmuşdur. Məhz bu siyasətin davamı nəticəsində bu dövr ərzində, yəni 1995–2021-ci illər ərzində zamanında ulu öndər Heydər Əliyev, sonra Prezident İlham Əliyev tərəfindən 67 əfv fərmanı və sərəncamı qəbul edilmişdir. Bunların nəticəsində 9 minə yaxın məhkum azadlığa buraxılmışdır. Bu dövr ərzində 11 amnistiya qərarı da parlamentə təqdim olunmuş, parlament tərəfindən qəbul edilmişdir ki, bunlardan da son bir neçəsini Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti hörmətli Mehriban xanım Əliyeva deputat fəaliyyəti dövründə təqdim etmişdir. Bütövlükdə, 117 min şəxsə bu dövr ərzində amnistiya qərarı tətbiq edilmişdir. Yeni amnistiya qərarı cənab Prezident tərəfindən, onun tapşırığı əsasında bir müddətdir, Prezident Administrasiyasında hazırlanırdı, parlamentə təqdim edilmişdir. Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin 2 noyabr iclasında geniş müzakirə edildi. Bir-mənalı deyə bilərik ki, bu amnistiya qərarı da indiyə qədər mövcud olmuş amnistiya qərarlarının hazırlanması təcrübəsinə və qanunvericilik texnikasına tam uyğun və dürüst hazırlanmışdır.

Sənəd preambuladan və 4 hissədən ibarətdir. Ənənəvi olaraq amnistiya qərarlarının forması belədir. Preambulada 8 noyabr – Şuşa şəhərinin işğaldan azad olunmasının Azərbaycan xalqı üçün müstəsna əhəmiyyəti vurğulanmış və məhz Zəfər Günü ərəfəsində Vətən müharibəsinin 1-ci ildönümü ilə bağlı amnistiya təşəbbüsünün zərurəti

əsaslandırılmışdır. Bununla yanaşı, preambula ilə bağlı komitə müzakirəsi zamanı deputat həmkarlarımızın bir neçə fikirləri olmuş, bir neçə təkliflər səslənmişdir. Bu təkliflər qanunvericilik təşəbbüsü subyektinə razılaşdırıldığına görə onu sizə təqdim etmək istəyirəm. Qeyd edirəm ki, o düzəlişlər elektron variantda kompüterlərdə sizə də təqdim olunmuşdur.

Preambulanın birinci abzasının yeni variantı: “Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin əzəli torpaqlarımız olan Qarabağı və Şərqi Zəngəzuru uzun sürən işğaldan azad etdiyini böyük qürur hissi ilə xatırlayaraq”. Hesab edirəm ki, tamamilə düzgün olaraq “Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı” ifadəsi burada təklif edilmiş və qəbul edilmişdir. Preambulanın sonuncu abzasında da bir düzəliş var: “Vətən müharibəsində qazanılmış tarixi qələbənin 1-ci ildönümü ilə bağlı bu qələbənin memarı olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən irəli sürülmüş təşəbbüsü dəstəkləyərək” və sonra artıq Konstitusiyanın 95-ci maddəsinin birinci hissəsinə uyğun olaraq davam edir. Burada da, hesab edirəm ki, qanunvericilik təşəbbüsü texnikası baxımından “bu təşəbbüsü irəli sürən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti” qeyd edilməlidir.

Hörmətli deputat həmkarlar, amnistiya layihəsinin digər hissəsində, yəni birinci hissəsində amnistiya tətbiq ediləcək şəxslərin dairəsi qeyd olunmuşdur. Ənənəvi olaraq qeyd etməliyəm ki, bu dairə kifayət qədər genişdir. Əvvəlki amnistiya qərarları ilə müqayisədə bu dəfə daha da genişləndirilmişdir. Bir neçəsinin üzərində dayanmaq istəyirəm. Çox təqdirəlayiq haldır ki, 1.3-cü maddəyə uyğun olaraq, Vətən müharibəsi dövründə Ermənistan Respublikasının mülki əhaliyə qarşı hərbi təxribatı

nəticəsində əlil olmuş və həlak olmuş şəxslərin yaxın qohumları da bu tətbiq dairəsinə daxil edilir.

Eyni zamanda, vacib bir məqam 7-ci maddədə öz əksini tapıb. Bu qərara əsasən əsas və əlavə cəzanı çəkməkdən azad edilən, böyük ictimai təhlükəlilik dərəcəsi olmayan və az ağır cinayət törətmiş şəxslərin üzərindən məhkumluq götürülür. Çünki məhkumluq, bilirsiniz ki, ya məhkəmə qaydasında, yaxud da müəyyən müddət bitdikdən sonra götürülür. Bu halda isə qərarla təklif olunur ki, bu qəbildən olan cinayətlərlə bağlı məhkumluq birbaşa amnistiya qərarı ilə götürülmüş olsun.

Amnistiya qərarının ikinci hissəsi özündə məhdudiyətləri ehtiva edir. Bu, amnistiya qərarlarına xas olan bir xüsusiyyətdir. Birincisi, qeyd edim ki, 1994-cü ilin “Amnistiya aktlarının tətbiqinin məhdudlaşdırılması haqqında” Qanunu mövcuddur. O qanuna tamamilə düzgün olaraq istinad var.

İkincisi, ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə görə, ağır və xüsusən ağır cinayətlər, təbii ki, Cinayət Məcəlləsinin bir sıra maddələri nəzərdə tutulmur.

Eyni zamanda, 11.4-cü maddədə qeyd olunub ki, bu qərar tətbiq olunanaqəd maddi ziyanı tam ödəməmiş şəxslərə də amnistiya qərarı tətbiq edilməyəcəkdir.

Amnistiya qərarının üçüncü hissəsində qeyd edilir ki, bu qərar qeyd olunduğu gündən qüvvəyə minəcək. Biz əminik ki, bu qərar bu gün müzakirədən sonra qüvvəyə minəcək və insanlar artıq azadlığa çıxmağa biləcəklər.

Nəhayət, bu qərarın dördüncü hissəsi amnistiya qərarının hansı orqanlar tərəfindən və hansı qaydada həyata keçiriləcəyini müəyyən etmişdir. Amnistiyanın müddəti 4 aydır, amma tam əminliklə söyləmək olar ki, – indiyə qədər o qərarların icrasının təcrübəsinə söykənərək bunu

deyirəm, – Azərbaycanın məhkəmə, hüquq mühafizə orqanları tərəfindən bu qərarın daha tez icrası ənənəvi olaraq təmin ediləcəkdir.

Qərar da, eyni zamanda, amnistiya təsiri dairəsinə düşən şəxslərin sosial reabilitasiya və adaptasiya məsələləri də öz əksini tapmışdır. Beləliklə, bütövlükdə, amnistiya qərarlarını xarakterizə edərkən deyə bilərik ki, bu qərar indiyə qədər qəbul olunmuş amnistiyalar sırasında öz əhatə dairəsinə görə ən geniş qərardır. Təxminən 16-17 min, bəlkə də daha çox şəxsin bu qərarın təsiri altına düşəcəyi gözlənilir. Azadlıqdan məhrum etmə formasında cəza çəkən, yəni həbs formasında cəza çəkən şəxslərin təxminən 3 min azadlığa buraxılacaq. Azadlıqdan məhrum edilənlərlə bağlı olmayan digər cəzalardan 5 min nəfərin bu qərarın təsiri altına düşəcəyi gözlənilir. Bu rəqəmlər, hesab edirəm ki, kifayət qədər ciddidir. Müqayisəyə uyğun olaraq, deyə bilərik ki, bu, ən böyük amnistiya qərarıdır.

Hörmətli deputat həmkarlar, əminik ki, cənab Prezidentin bu humanist təşəbbüsü parlament tərəfindən, sizlər tərəfindən də dəstəklənəcək və amnistiya qərarı qəbul ediləcək. Nəticədə cəzadan azad olunacaq minlərcə şəxs cəmiyyətə qovuşacaq. Biz ona da əminik ki, Zəfər Günü münasibəti ilə verilən bu amnistiya vətəndaşlarımızın Azərbaycan dövlətinə sədaqət və qanunlara hörmət ruhunda formalaşmasına öz töhfəsini verəcək, xalqımızın haqq və ədalətə olan inamını daha da möhkəmləndirəcək. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Hörmətli həmkarlar, Əli müəllim çox ətraflı məlumat verdi. Müzakirələrə keçəcəyik. Kim danışmaq istəyirsə, buyursun. Gəlin, belə edək. 5 nəfər adam danışsın, səsə qoyaq. Razısınızsızsa, bizim rəqlament 5 dəqiqədir.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, dəyərli jurnalistlər, biz bu gün, doğrudan da, şərəfli günümüzün sevinclərini yaşamaqdayıq. Ali Baş Komandan, xilaskar və müzəffər sərkərdəmiz İlham Əliyevin müdrik siyasəti, sərkərdəlik qabiliyyəti, məharəti ilə Silahlı Qüvvələrimizin qəhrəmanlığı nəticəsində torpaqlarımız işğaldan azad edildi, şərəfimiz, qürurumuz özümüzə qayıtdı. Bu qələbə, tam əminəm ki, 50 milyonluq Azərbaycan xalqının qələbəsi kimi bu gün də sevinclə yad edilməkdədir. Həm də əminəm ki, dünyaya 7 imperiya, 30-dan çox dövlət bəxş edən türk dünyasının qələbəsidir, onun sevincli günüdür. Uzun illər boyu Azərbaycana qarşı ən müxtəlif şəkildə təzyiqlər göstərən, öz himayədarları vasitəsi ilə torpaqlarımızı işğal edən erməni faşizminin, bütövlükdə, “tabutunun” yerə basdırılması və tərəqqipərvər insanların sevincinin təntənəsi günüdür. Eyni zamanda, mən deyərdim ki, bu qələbə regionumuzda erməni faşizminin tamamilə məhv edilməsinin çox təntənəli bir günüdür.

Bir sözlə, bu qələbənin təminatçısı olan Azərbaycan xalqının iradəsinə söykənərək yaratmış olduğu ordu ilə bizlərə qələbə sevinci yaşadan cənab Prezidentimiz sevinc, uğur amili, simvoludur. 2003-cü ildən xalqımızın iradəsi ilə hakimiyyətə gələn cənab Prezident bu günə qədər öz fəaliyyəti ilə, atmış olduğu addımlarla Azərbaycan xalqına ancaq uğur, sevinc gətirmişdir. Onun hakimiyyəti illərində Azərbaycan xalqı, Azərbaycan dövləti hər gün, hər ay, hər il, demək olar ki, yeni-yeni uğurlara imza atmışdır. Bu gün bütün dünya İlham Əliyevin atmış olduğu addımların heyrətini yaşamaqdadır, hey-

ranlıqla onu izləməkdədir. Bu baxımdan mən deyərdim ki, noyabrın 8-də bizə qələbə sevincini bəxş edən və bu günə qədər bu pozitiv hisslərlə yaşayan xalqımız 1 il ərzində yeni sevinclərlə üz-üzədir. Xüsusən uzun illər boyu ata-baba yurdundan didərgin düşən, ən müxtəlif məhrumiyyətlər içərisində yaşayan 700 mindən yuxarı soydaşımız məhz öz dədə-baba yurduna qayıtmaq sevincini yaşamaqdadır. Cənab Prezidentin Mehriban xanımla bərabər işğaldan azad olunmuş torpaqlarımıza etmiş olduğu səfərlər və bu səfərlərdə həmin yurddan didərgin düşən insanlarla birgə keçirmiş olduğu tədbirlərdə o insanların sevinci yerə-göyə sığmır və onlar, təbii ki, bu sevinc içərisində yaşamaqdadırlar.

Bu sevinc içərisində artıq bu gün bizim səs verəcəyimiz amnistiya aktı da var. Bu da insanlara sevinc gətirir. Əlbəttə, 8 noyabr bizim bütün bayramlarımız içərisində, mənim qənaətimə görə, ən müqəddəs bayramdır. Bu bayramda qəbul edilmiş olan amnistiya aktı da digər amnistiya aktlarından, təbii ki, fərqlənməli idi. Hörmətli Əli müəllimin təqdimatında da göstərildiyi kimi, deyildiyi kimi, bu amnistiya digər amnistiyalardan tamamilə özünün əhatə dairəsinə və mahiyyətinə görə ciddi şəkildə müsbət...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. 5 dəqiqə danışmışdıq, Fəzail müəllim. Amnistiya haqqında birinci danışırınsınız deyə, xahiş edirəm, buyurun.

1 dəqiqə verin.

F.Ağamalı. Bir sözlə, mən bu qələbə münasibəti ilə bütün Azərbaycan xalqını, dəyərli həmkarlarımı, Sahibə xanım, Sizi və Sizin rəhbərliyinizlə bütün Milli Məclisi təbrik edirəm. İlk növbədə cənab Prezidenti, Mehriban xa-

nımı təbrik edirəm. Bütün dünya azərbaycanlılarını təbrik edirəm. Eyni zamanda, bir neçə gündən sonra azadlığa qovuşacaq məhbusları və onların ailələrini bu sevincli gün münasibəti ilə təbrik edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın müəllim, sualınız var? Buyurun.

A.Hüseynov. Hörmətli Sahibə xanım, vaxt almayacağam. Əlbəttə, cənab Prezidentimizin bu humanist addımları çox təqdirəlayiqdir. Mən şəhid analarının, daha doğrusu, şəhid statusu olmayan anaların müraciətini Sizə çatdırmaq istəyirəm. Digər deputat həmkarlarım da bunun şahidi ola bilərlər. Onlar müraciət ediblər ki, biz o müraciəti şəxsən Sizə çatdıraq. Həmin anaların da övladları cəbhədə əsgəri xidmət göstərərəkən həlak olub. Ancaq şəhidlik statusları yoxdur. Onlar bütün tədbirlərdə iştirak edirlər. Bu şəhidlərin məzarları da bütün insanlar tərəfindən şəhid məzarı kimi ziyarət olunur. Yalnız hüquqi baxımdan onların şəhid statusu çatışmır. Ona görə də möhtərəm Prezident...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Etibar müəllim, sualınız var?

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım.

Hörmətli Əli müəllim, preambula hissəsində “erməni faşizmi üzərində qələbə” sözləri əlavə olunsa, buna münasibətiniz necə olar? Məsələn, “8 noyabr – Zəfər Günü erməni faşizmi üzərində qələbə münasibəti ilə amnistiya elan edilməsi haqqında”.

Bir də ki, nə qədər şəxs azadlıqdan məhrumetmə yerlərində cəzaçəkmədən azad olunacaq? Ehtiyatsızlıq üzündən barəsində 3 il azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslərin sayı nə qədərdir? Sizde məlumat varmı? Cəzasının bitməsinə 6 ay qalmış məhkumların sayı

nə qədərdir? Çünki çox sayda insanı əhatə etdiyinə görə bunların sayını bilmək maraqlıdır. Bir də bizə amnistiyanın tətbiq edildiyi şəxslərin strukturu bildirilsə idi, daha yaxşı olardı. Qadınların sayı nə qədərdir? Şəhidlərin yaxın qohumlarından neçə nəfərinə amnistiya aktı şamil olunur? Təşəkkür edirəm, sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Əli müəllim qeydlərini götürdü.

Zahid Oruc, buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, təşəkkür edirəm. İlk növbədə, Sizin sözünüzdən başlamaq istəyirik ki, həqiqətən də, Azərbaycanın müstəqillik tarixində biz ilk dəfədir, böyük Zəfər amnistiyasını müzakirə edirik. Tarixi dövrümüzün ən əhəmiyyətli hadisəsi kimi bunu məhz vurğulamalıyıq. Çünki iki il əvvəl 8 noyabr bizim təqvimimiz üçün xüsusi bir mənə daşımırdı. İndi isə dövlət başçısı belə bir humanist aktla çıxış etməklə bu gün həm də dəmir barmaqlıqlar arxasında olan, yaxud da həyatının hər hansı bir dönməndə cinayət dərəcəsinə səhvə yol vermiş və səhvini etiraf etmiş insanlara doğru addım atır və bununla cəmiyyətə mesaj verir ki, biz bağışlayırıq, biz amnistiya edirik, siz də edin. Qonşunuzla, yaxınlarınızla, yaxud çevrənizdə, cəmiyyətdə güclənən bir hiss olsun ki, o milli birlik qorunsun, saxlanılsın.

Əlbəttə ki, hörmətli Əli müəllim bu aktı hərtərəfli, geniş təqdim etdi. Biz qeyd edə bilərik ki, bu sənəd hüquqi baxımdan mənəvi, siyasi cəhətdən geniş aspektlərə malikdir, qiymətləndirilə bilər. Lakin burada yenə də vurğulayaq ki, dövlət ötən on illər ərzində, yəni 26 il ərzində əfv və amnistiya qərarları ilə çıxış etməklə cəmiyyətə öz humanist xarakterini göstərmiş. Bu, millətimiz tərəfindən də qəbul olunub. Ona görə də bu xarakterli çoxlu müraciətlər

var. Amma bu amnistiya qərarlarının yalnız cinayət törətmiş şəxslərlə bağlı deyil, sosial, iqtisadi xarakterli də olduğunun şahidi olmuşuq. Yəni görmüşük ki, bir sıra enerji daşıyıcılarının haqlarının ödənməsi ilə də bağlı, sosial xarakterli, o cümlədən vergi sistemi ilə də bağlı olub.

Başqa bir tərəfdən üçüncü qeyd etmək istədiyimiz məsələyə, əlbəttə ki, siyasi baxımdan qiymət verən qüvvələr unutmamalıdırlar ki, bu, zəfərlə bağlı hadisədir və bunun ətrafında hansı isə bir məhbus olmadı deyə, bu cür milli məsələyə münasibət subyektiv olmamalıdır.

Başqa bir amil ondan ibarətdir ki, Azərbaycan məhkum olunmuş şəxslərin sayına görə, dünyada 56-cı yeri tutur və bu yer, əslində, çox müsbətdir. Çünki ön sırada yerləşənlər, məsələn, Amerika Birləşmiş Ştatlarında əhalinin 100 min nəfərinə düşən say 626 nəfərdir. Azərbaycanda bu, 240-a yaxındır. Rəsmi rəqəmlər fərqli ola bilər.

Hörmətli Etibar müəllimin sualından çıxış edərək deyə bilərdim ki, müəyyən məxfi, qapalı dairədə bu məhkumların hər birinin hansı maddələr üzrə klassifikasiyası tam olduğunda və prokurorluq və məhkəmə orqanları, Administrasiyanın müvafiq qurumları ki 2 ay iştirak edirdilər, hər maddənin tətbiq olunacağı insanların sıra sayı o cəhətdən dəqiqləşdirilibdir. Amma biz burada bir amili unutmamalıyıq. Cəza sistemini humanistləşdirərkən cinayət törədən şəxslərin əməllərindən ziyan çəkən insanların mənafeələrini görməzdən keçə bilmərik. Çünki bu, bir balansdadır. Yalnız o halda cəmiyyət uğurlu idarə oluna bilər. Ona görə də bütövlükdə məhkumların hamısının azadlığa buraxılması idarəolunmaz bir vəziyyət yaradar. Əfv konkret şəxsə, amnistiya isə qanunvericilik sistemində tətbiq olunur və bir maddənin arxasında dayanan elə cinayət törətmiş şəxslər də azadlığa çıxı bilər ki, onun əməli

sonra, dediyimiz kimi, bizim o ali humanist marağımıza zərbə vura bilər.

Başqa bir mühüm məsələ. Əlbəttə ki, burada qeyd olunan məsələlər sırasında “müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin ayrılması” – bu, xüsusi bir məna daşıyır. O cümlədən döyüş əməliyyatlarında iştirakla bağlı məsələ müzakirə olunarkən, mən yaxşı xatırlayıram, komitədə deyildi ki, nə üçün birinci, iştirak etmiş şəxslər qoyulub, o birində iştirak ilə əlaqədar. Hər kəs səngərdə olmaya bilər. Dövlət nəinki bu şəxslərə dəyər verib, orden və medallarla təltif edib, eləcə də həmin insanların məhkum olunmuş yaxınlarının bu gün azadlığa çıxması üçün imkanlar yaradır. Amma həmin şəxslər bizə kəşfiyyat sistemində xidmət edə bilərdilər. Ona görə də iştirakla bağlı müddəa bunu özündə ehtiva edir.

Bir sıra məsələlər var ki, biz hüquq müdafiə qurumları ilə müzakirələrdə onların arzularını, mövqelərini, təkliflərini eşitmişik. Bu, sənədin daha geniş müstəvilərdə müzakirəsi ilə əlaqəli məsələləri əhatə edir. Əminəm ki, 2-ci, 3-cü ildönümlərdə qeyd olunan məsələlər nəzərə alına biləcəkdir.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, saat 1-dir, əslində, fasilə başlamalıdır. Əgər etiraz etmirsinizsə, işimizə fasiləsiz davam edək.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Fazil Mustafa. Fazil müəllim, sualınız var, ya necə?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

F.Mustafa. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Sualım var. Əli müəllim onsuz da bəzi suallara cavab verəcək, burada deyildi. Zahid müəllimin çıxışından sonra bu məndə daha

çox sual doğurdu. Deməli, bu amnistiya ağır və xüsusən ağır cinayətlərə görə tətbiq olunmur. Şəhid ailələri, qazilər bizə müraciət edirlər. Elələri var ki, onların yaxınları, əzizləri məhz bu kateqoriyadan olan məhkumlardır. Əli müəllim, bunların siyahısını hansı isə formada, dövlət səviyyəsində, – təbii ki, bizlik deyil, – çıxarıb əfv formatına yönəltmək mümkündürmü? Çünki həm də elə etməliyik ki, iş görürüksə, onun faydası olsun. Təbii ki, elə insanlar var, tutulanın geri qayıtmasını istəməirlər. Təbii ki, o ailələrin də istəyini nəzərə alaq. Çünki iş görürüksə, gələcəkdə bunun ardınca əfvə, heç olmasa, insanlara ümid verək ki, bu olsun. Bunu diqqətinizə çatdırmaq istədim. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Məlahət İbrahimqızı. Buyurun, Məlahət xanım.

M.İbrahimqızı. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli həmkarlarım, hörmətli mətbuat nümayəndələri! Mən də bu gözəl fürsətdən istifadə edərək hörmətli spikerimizin, xanım Sədrin başlanğıcdakı çıxışından tutmuş bəyanata qədər, eləcə də həmkarlarımın bu möhtəşəm Zəfər Günü, bu tarixi günlərlə bağlı dedikləri ürək sözlərinə qoşuluram. Sözsüz ki, hər birimiz bu gün də, gələcəkdə də ərazi bütövlüyümüz uğrunda, vətənimizin hər qarışı uğrunda canından keçmiş, qanı ilə bizim şərəfimiz üzərində olan ləkəni yumuş şəhidlərimizin ruhu qarşısında baş əyəcəyik. Bu gözəl günləri, bu şərəfli anları, bu vüqarlı mərhələni bizə yaşatdığına görə möhtərəm Prezidentimizə, müzəffər Ali Baş Komandanımıza, eləcə də Milli Ordumuza öz şükranlıq borcumuzu ifadə edəcəyik. Seçicilərimizi də təbrik edirik. Hörmətli xanım Sədr, fürsətdən istifadə edib Siz başda olmaqla Milli Məclisin bütün üzvlərini də təbrik edirəm.

Hörmətli Əli Hüseynlinin mükəmməl səviyyədə təqdimatından sonra elə bir geniş, əlavə, xüsusi fikirlərim yoxdur. Sözsüz ki, bizim üzərimizdə yekdilliklə səs vermək qalır. Nə demək istərdim. Biz bu gün təkcə möhtəşəm Zəfərimizin 1 ilini qeyd etmirik, həmçinin dünyada çox istifadə olunan maliyyə postböhranı, postpandemiya, postmüharibə dövrünün 1 illik hesabatını veririk. Həqiqətən də, biz bu düşüncə ilə belə bir rakursdan bu dövrlərə baxanda möhtərəm Prezidentimizin nə qədər əzəmətli bir lider olduğunun bir daha şahidi oluruq. Bu gün dünya ölkələri nəinki postpandemiya, hətta 10 ildən bir az artıq olan müddətdə postmaliyyə böhranı ilə bağlı hələ konkret planlarını, taktika və strategiyalarını, konsepsiyalarını hələ hazırlayıb bitirmir. Dünyada 2 ildən artıq davam edən qlobal təhlükə – pandemiya ilə mübarizə dövründə dünyanın ən mötəbər beynəlxalq təşkilatları postpandemiya dövrü üçün proqram, vahid plan ortaya qoya bilmirlər. Amma biz 300 ilə yaxın müddətdə böyük Ermənistan xülyası ilə yaşayan və onlara dəstək verən super imperialist güclərə, Azərbaycana və Türkiyəyə qarşı olan planlara baxmayaraq, Azərbaycan xalqının qəhrəmanlığı ilə zəfər qazandıq. Eyni zamanda, biz pandemiya şəraitindən dünyanın bəlkə də ən nadir ölkələri ilə müqayisədə ən az itkilərlə çıxırıq, inşallah.

Eləcə də dünyanı bürüyən maliyyə böhranı fonunda Azərbaycanda görülən işləri gördükcə sanki Azərbaycan dünyanın bir hissəsi deyilmiş kimi düşünmək nəticəsinə gəlirik. Bayaq burada da hörmətli həmkarlarım səsləndirdi. Çünki ölkəmizdə bir tərəfdən müharibədən sonrakı dövrdə qazi və şəhid ailələri, müharibə veteranları ilə bağlı əzəmətli işlər görülür, digər tərəfdən minlərlə mina təmizlənir, Qarabağda böyük dirçəliş layihələri həyata ke-

çirilir. Zəngəzur layihəsini və elə bu günlərdə Şamaxıda, İsmayılıda möhtərəm Prezidentimizin açılış mərasimlərini düşündükcə, həqiqətən də, dövlətimizin gücünün və möhtərəm Prezidentimizin Azərbaycan xalqına bağlılığının şahidi oluruq.

Amnistiya aktında diqqət çəkən amil odur ki, bu amnistiya aktı əvvəlkilərdən fərqli olaraq Azərbaycan xalqının keçirdiyi məhrumiyyətlərə, məşəqqətlərə, son 70, 100 ilə yaxın müddətdə üzləşdiyi bu problemlərə çox həssaslıqla yanaşır və biz də hər bir azərbaycanlının bu humanist, mərhəmətli aktdan faydalanması üçün incə məqamların şahidi oluruq.

Azərbaycanın qazandığı bu möhtəşəm Zəfərin, bu müharibənin taktika və strategiyası çox xarici ölkələrdə öyrənilir. Mən qeyd etmək istərdim ki, xarici ölkələr xalqın öz liderinə inamını, etimadını, xalqın öz lideri ətrafında sıx birləşməsini, liderin xalq qarşısında qazandığı böyük məhəbbəti də öyrənsələr, daha yaxşı olardı. Hər bir əsgərin bir qarış torpaq uğrunda canından keçməsi məhz bu taktika və strategiyanın uğurudur, Zəfər qazandıran ən böyük nailiyyətləridir, xalqımızın birliyidir.

Bir daha hər birinizi bu bayram münasibəti ilə təbrik edirəm. Amnistiya aktına birmənalı olaraq səs verirəm və bütün həmkarlarımı da səs verməyə çağırıram. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Mələhət xanım.

Bəxtiyar Əliyev.

Yuxarı cərgələrdən Kamal Cəfərov hazırlaşsın. Axırını cı çıxış olacaq.

B.Əliyev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr.

Hörmətli Əli müəllim bu amnistiya aktının mahiyyəti haqqında çox ətraflı, dəqiq məlumat verdi. Biz cənab Prezidentin bu təşəbbüsünü, əlbəttə ki, tam dəstəkləyirik

və alqışlayırıq.

Bu amnistiya aktı hazırlanarkən bir neçə məqama xüsusi diqqət yetirilmişdir. Birincisi, bu, humanizm və həmrəylik aktıdır. İkinci bir tərəfdən, burada amnistiya aktının dairəsinə düşəcək insanların törətdikləri cinayət əməllərindən keçirdikləri peşmançılıq hissləri, onların dairəsi və eyni zamanda, törədilmiş cinayət əməlinin ağırlıq dərəcəsinə görə bu amnistiya aktının təsir dairəsinə düşməyən şəxslərin də müəyyənləşdirilməsi nəzərə alınmışdır. Çünki burada qeyd edildi ki, hər iki tərəf razı qalmalıdır. Biz elə etməliyik ki, məhkum edilmiş şəxslərin azad edilməsi cəmiyyətin digər tərəfində hər hansı bir narazılıq yaratmasın. Bu, əslində, mərhəmətin, humanizmin bir nümunəsidir və bu akt həmrəyliyin daha da möhkəmlənməsinə xidmət edir.

Əlbəttə ki, bu, tarixi bir amnistiya aktıdır. Həm də ona görə ki, burada çox dəqiq bir ifadə də öz əksini tapıb: “Cəzadan azad olunacaq şəxslərin dövlətimizin rifahına və inkişafına öz töhfələrini verəcəklərinə ümid edərək biz bu addımı atırıq. Çünki şəhidlərimizin qanı bahasına azad edilmiş torpaqlarımızın azadlığı uğrunda qazılərimizin, bütün əsgər və zabitlərimizin göstərdikləri şücaətə bir hörmət olaraq o insanların bir daha cinayət əməli törətməyəcəklərinə, əksinə, vətənin daha da möhkəmlənməsinə, qüvvətlənməsinə xidmət edəcəklərinə ümid bəsləyərək bu addım atılır”. Hesab edirik ki, bunun çox böyük tərbiyəvi əhəmiyyəti var. Cəmiyyətdə daha da sağlam münasibətlərin qurulmasına, cinayət əməlindən insanların çəkinərək bu Zəfər Gününə böyük hörmətlə yanaşacağına və müstəqil Azərbaycan ideyalarına xidmət edəcəklərinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Bütövlükdə, biz bu amnistiya aktını dəstəkləyirik və

yekdilliklə deputat həmkarlarımı bu amnistiya qərarına səs verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

Kamal Cəfərov. Buyurun.

K.Cəfərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Əziz həmkarlar, bildiyiniz kimi, tariximizin ən böyük amnistiya aktı cəmiyyətdə, respublikada böyük sevincə, şadyanalığa səbəb olub. Çünki qarşıdan gələn 8 noyabr – Zəfər Günü ilə bağlı minlərcə insan evində ailəsi ilə birgə bu bayramı qeyd edə biləcək. Bu gözəl, nəcib və humanist təşəbbüsə görə cənab Prezidentə təşəkkür edirəm. Amnistiya aktının layihəsi müfəssəldir və hesab edirəm ki, parlamentin fəaliyyəti baxımından da ən mühüm layihələrdən biridir. Bununla yanaşı, bir neçə məsələyə aydınlıq gətirmək istəyirəm.

Birincisi, layihənin 1-ci və 1.2-ci maddələri həm birinci Qarabağ müharibəsi, həm ikinci Qarabağ müharibəsi, aprel döyüşləri, Tovuz hadisələri, ümumilikdə, Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü uğrunda döyüş əməliyyatlarında iştirak edən şəxslərə, medal və ordenlə təltif olunan şəxslərə, müharibədə şəhid olmuş şəxslərin yaxın qohumlarına şamil edilir.

İkincisi. Bildiyiniz kimi, Ermənistanın hərbi təxribatları nəticəsində Gəncədə, Bərdədə bəzi ailələrdə anası həlak olan, atası həbsdə olan uşaqlar var. Bu amnistiya Ermənistanın təxribatı nəticəsində əlil olmuş şəxslər və həlak olmuş şəxslərin yaxın qohumlarına şamil ediləcək.

Üçüncüsü. 4-cü maddə ən vacib maddələrdən biridir. Çünki amnistiya yalnız həbsdən azad etməni deyil, həm də cəza müddətinin azaldılmasını ehtiva edir. Belə ki, 3 ildən artıq olmayan müddətdə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olmuş şəxslərin cəzası 6 ay azaldılacaq. Bu maddənin 3 mindən çox şəxsi əhatə edəcəyi proqnozlaşdırılır.

Dördüncüsü. Böyük ictimai təhlükə törətməyən şəxslərin 1 il, az ağır cinayət törətmiş şəxslərin isə həbsdən çıxdıqdan sonra üzərilərində 2 il məhkumluq olur. Bu amnistiya ilə azadlığa çıxan şəxslərin üzərindən də məhkumluq götürüləcək.

Beşincisi. Elə hallar var ki, bəzi şəxslər barəsində amnistiya aktında göstərilən maddələr üzrə hökm olmasa da, prokurorluq orqanlarında istintaq aparılır və ya məhkəmə icraatı olur. Bu amnistiya ilə prokurorluq orqanları cinayət təqibi başlamayacaqlar, başlayıblarsa da, xitam verəcəklər. Eyni zamanda, məhkəmələr həmin şəxsləri cəzadan azad etməklə ittiham hökmü çıxaracaqlar.

Amnistiyanın tətbiqində məhdudiyyətlərlə bağlı qeyd etməliyəm ki, korrupsiya cinayətlərindən, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə, dövlət büdcəsindən təyinatı üzrə istifadə etməmə və vəzifə səlahiyyətlərini aşma, rüşvət vermə və digər cinayətlər bu amnistiyanın əhatə dairəsinə daxil deyil.

Yekunda isə qeyd etməliyəm ki, bu amnistiya vətənimizin ərazi bütövlüyü ilə bağlı hər hansı formada zərər görə bütüm şəxslərə şamil edilir. Ona görə də bu, həm əhatə dairəsinə görə, həm də mahiyyətinə görə qarşıdan gələn Zəfər Gününə layiq bir aktdır. Bu, cənab Prezidentin xalqa hədiyyəsidir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamal müəllim.

Bu, sonuncu çıxışımız idi.

İndi isə Əli müəllim, mən sözü Sizə vermək istəyirəm. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli deputat həmkarlar, sizlərə təşəkkür edirik ki, cənab Prezidentin təqdim etdiyi amnistiya qərarını məhz onun ruhuna uyğun olaraq belə dəstəklədiniz. Verilmiş bir

neçə suala münasibət bildirmək istəyirdim.

Etibar müəllim, amnistiya qərarının adı ilə bağlı, əlbəttə, bu, daha çox hüquqi sənəddir. Bundan əvvəlki bizim bəyanata fikir verdiniz, o ifadələr, “erməni faşizmi” və sair var idi. Amma ənənəvi olaraq amnistiya qərarları bayram günləri ilə bağlı elan olunur. Bu da elə bayram günü, yəni faktiki olaraq “8 noyabr – Zəfər Günü” adında sırf bayramla bağlı olduğuna görədir.

1-ci və 2-ci maddələrlə bağlı suallarınız oldu. Bütövlükdə, o rəqəmi, əslində, səsləndirmişdim. “AzərTAc” da o məlumatı yayıb. Azadlıqdan məhrum olunmuş, yəni həbs formasında azadlıqdan məhrum etmə yerlərində cəza çəkənlərin azadlığa buraxılacaq təxmini rəqəmi 3 mindir. Çünki biz indi ancaq proqnozları səsləndirə bilərik. O rəqəm daha da çox ola bilər. Azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkməyənlərin sayı isə proqnoza görə, 5 mindir. Siz vurğuladınız ki, ehtiyatsızlıq üzündən cinayət törətmişlər, 2.2-ci və 2.3-cü maddələrin təsiri dairəsinə düşə bilən... Rəqəmləri təxmini deyə bilərəm. Təxminən 1000 nəfərdən çoxdur. Bunlardan təxminən 300-ü azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkənlərdir. Qalan 700-dən yuxarısı isə məntəqə tipli müəssisələrdə cəza çəkənlərdir.

1-ci maddə ilə bağlı sualınız, yəni qadınlar, himayəsində azyaşlı uşaqlar olan və sair – onların təxmini rəqəmi 600-dür, təxminən 100 nəfər qadına şamil olunacağı gözlənilir. Amma bir daha söyləyirəm, bunlar ancaq proqnozlardır, ona görə mətbuatdan da xahiş edirəm ki, bunları nəzərə alasınız. Çünki cəzaçəkmə müəssisələrində cəza çəkən şəxslərlə bağlı proqnoz vermək mümkündür. Amma istintaq altında olan şəxslər var. İndidən dəqiq rəqəmləri söyləmək çətindir.

Fazil müəllimin qaldırdığı məsələ. Ağır və xüsusən ağır cinayətlər amnistiya qərarında nəzərdə tutulmayıb. Bu, hər halda 1993-cü ildən sonrakı amnistiya qərarlarında nəzərdə tutulmayıb. Hesab edirəm ki, düz olub. Məhz bunun nəticəsində ölkədə ictimai-siyasi sabitlik də bərqərar olub. Fazil müəllim, istəmirəm, müzakirəmizi siyasiləşdirəm, amma 1992-ci ilin amnistiyasında ağır cinayətlər də var idi. Nəticədə 1 il ərzində cinayətkarlığın sayı birdən-birə 43 faiz artmışdı. Ağır cinayət törətmiş şəxslərin, yəni məhkum olunmuş şəxslərin, residivistlərin sayı isə 2,5 dəfə artmışdı. Təbii olaraq, hesab edirəm ki, amnistiya qərarlarında ağır və xüsusən ağır cinayət törətmiş şəxslər olmamalıdır. Amma dediyiniz məsələnin, bəli, həlli də Sizin dediyiniz formada ola bilər.

Biz, bilirsiniz ki, bütün şəhid ailələrinin, qazilərin müraciətlərinə həssaslıqla yanaşırıq. Əgər onların da belə qohumları olmuşsa, hesab edirəm ki, Əfv komissiyasında bizim təmsil olunan parlament nümayəndələrinə müraciət etmək olar. Doğrudan da, ağır və xüsusən ağır cinayət törətmiş şəxslərin bağışlanması, əfv olunması və yaxud da cəzalarının çəkilməmiş hissəsindən azad olunmasının ən yaxşı üsulu, əlbəttə ki, əfv qaydasında müraciətdir. Çünki onların orada şəxsiyyəti, əməlindən peşmanlığı və sair digər məsələlər də nəzərə alınır.

Amma bütövlükdə bir daha təşəkkür edirəm ki, parlamentdə cənab Prezidentin amnistiya qərarının, məhz preambulada qeyd olunduğu kimi, ruhuna uyğun olaraq çıxışlar oldu. Bir daha vurğulamaq istəyirəm, bu amnistiya qərarı nəticəsində azadlığa çıxacaq şəxslər bu amnistiyayı olduğu kimi dəyərləndirəcəklər, vətənə, dövlətə bundan sonra sədaqətli və qanunlara hörmət edən şəxs kimi fəaliyyət göstərəcəklər. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, Əli müəllimin burada dediyi sözə fikir verin, səslənən rəqəmlər ancaq proqnozlardır. Məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.17 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, sizdə necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qərar qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz fasiləsiz işləyirik. Xahiş edirəm, diqqətli olun. Gündəliyin növbəti dörd məsələsi, yəni 3-cü məsələdən 6-cı məsələyə qədər, 6-cı məsələ də daxil olmaqla üçüncü oxunuşda olan qanun layihələridir. Gündəliyin 3-cü məsələsi “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri hörmətli Tahir müəllimə söz vermək istəyirəm.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri*.

Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, qanun layihəsi torpaq islahatı zamanı, torpaq paylarının vətəndaşlara verilməsi zamanı tələb olunan rüsumlardan azad olunma ilə bağlıdır. Qanun layihəsi üçüncü oxunuşdadır. İkinci oxunuş zamanı hər hansı bir təklif olmadığı üçün layihəni olduğu kimi səsə qoymağınızı təklif edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, çox sağ olun. Üçüncü oxunuşdur, məsələni səsə qoyuruq. Çıxış etmək istəyən yoxdur. Buyurun, qanun layihəsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.18 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

4-cü məsələ İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü Kamal Cəfərova söz vermək istəyirəm.

Kamal müəllim, buyurun.

K.Cəfərov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü*.

Hörmətli xanım Sədr, heç bir təklif olmadığından olduğu kimi səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qısa və lakonik.
Məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.19 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 5-ci və 6-cı məsələlər cənab Prezidentin bir məktubunda Milli Məclisə daxil olub. Mahiyyətə bir-birinə yaxındır. Gördüyünüz kimi, bunlar “Təhsil haqqında” və “Peşə təhsili haqqında” qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihələridir.

Bəxtiyar müəllim, mən Sizdən xahiş edirəm, həmişə olduğu kimi, birgə məlumat verin, səsvermə isə ayrıca keçiriləcək. Buyurun, məlumat verin.

B.Əliyev, *Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri.*

Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Qanun layihələri ilə bağlı yalnız “Peşə təhsili haqqında” Qanunun 9.12-ci maddəsində bir texniki dəyişiklik edilmişdir. Belə ki, mötərizə tire işarəsi ilə əvəz edilmişdir. Mahiyyətə heç bir xələl gətirmir. Digər təkliflər daxil olmayıb. Ona görə üçüncü oxunuşda səs verilməsini təklif edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

Görürəm, çıxış etmək istəyən var.

Aydın Hüseynov, buyurun.

A.Hüseynov. Bəli, üçüncü oxunuşdur. Lakin Sahibə xanım, ikinci oxunuşda, düzü, mənə çatanda yenə fasilə oldu. Əlbəttə, o məntiqli idi. Sadəcə olaraq, burada mən bir amili əsas götürürəm, vacib hesab edirəm. Ona görə səsəndirməyi özümə borc bildim. Yəni burada yüksək peşə təhsili haqqında dövlət sənədi ali təhsil müəssisəsinə daxil olmaq hüququ yaradır. Bu isə, əlbəttə, texniki peşə təhsili üçün təşviqedicidir. Ancaq burada əsas məqsəd texniki peşə məktəblərində və müəssisələrində mütəxəssis hazırlamaqdır, yəni ali təhsil müəssisələrinə yönəlmək deyil. Onların da hüququ var, onlar da ali təhsil müəssisələrində təhsil ala bilər. Ancaq başlıca məqsəd isə orada yarımçıq papaqçı deyil, kamil bir sənətkar yetişdirməkdir. Mən hesab edirəm ki, bu, imtahansız qəbulolma şəraiti yaratdığı üçün orta məktəblərdən ora axın olacaq. Ona görə də daha yaxşı olar ki, müəyyən güzəştlər olsun. Tutaq ki, həmin texniki peşə məktəblərini yüksək göstəricilərlə bitirənlər ali məktəblərə, universitetlərə daxil olarkən müəyyən bal nəzərə alınsın, 50 bal və sair. Amma şagirdlər ora imtahansız qəbul olunacaqlarını biləndə orta məktəblərin hətta aşağı siniflərindən başlayaraq artıq beyinlərində formalaşacaq ki, burada imtahansız qəbul var, biz ora gedək. Demirəm, kütləvi xarakter daşıyacaq. Ancaq bu hallar da olacaq. Ona görə də, bir daha fikrimi təkrar edirəm, çox gözəl olar ki, orada imtahan verilsin, amma onlara imtahan ərəfəsində müəyyən bal güzəştləri olsun. O bal güzəştlərini də müəyyənləşdirmək olar.

Bir də çox xahiş edirəm, Sahibə xanım, bayaq dedim, fikrimi çatdırı bilmədim. Çox üzr istəyirəm. Bu illər ər-

zində döyüş şəraitindən kənar da əsgəri xidmətdə həlak olanlar var. Həmin insanlar – həlak olanlar da şəhid kimi anılırlar. Onların anaları da şəhid anaları kimi tədbirlərdə iştirak edirlər. Mənə dedilər ki, Sahibə xanımdan Siz xahiş edin. Möhtərəm Prezidentimiz, onsuz da, böyük humanist addımlar atır. Növbəti humanist addımın biri də ondan ibarət olsun ki, həmin həlak olan o insanlara da şəhidlik statusu verilsin. Onların sayı ölkə üzrə 200 nəfərdən çox deyil. Bu fikri də çatdırmağı özümə borc bildim. Sağ olun.

Sədrlik edən. Aydın müəllim, Sizin bu dediyinizi mən elə birinci dəfədən də başa düşdüm. Təkrar elədiniz, çox sağ olun. Özünüz dediniz ki, ikinci oxunuşda qanun layihəsinə qayıdıram. Dediniz, vaxt çatmadı. Bundan əvvəl niyə Bəxtiyar müəllimə yanaşmadınız? Niyə fikrinizi ifadə etmədiniz? Gərək deyərdiniz. Əlbəttə, görün, o biri iclasdan, son iclasdan sonra nə qədər vaxt keçib.

Mən məsələni səsə qoyuram. Çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən məsələləri bir-bir səsə qoyacağam. “Təhsil haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə üçüncü oxunuşda, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.24 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

“Peşə təhsili haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə üçüncü oxunuşda, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.24 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi. Bununla da üçüncü oxunuşda olan qanun layihələri başa çatdı.

Hörmətli həmkarlar, 7-ci məsələyə keçirik. Məsələ “Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Bunu da qeyd edirəm ki, qanun layihəsi uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır və ona görə də bir oxunuşda qəbul ediləcək.

Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən yenə də, Tahir müəllim, Sizdən xahiş edəcəyəm. Buyurun, məlumat verin.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, “Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi haqqında” Qanunun tələblərinə görə, dövlət əmlakı özəlləşməzdən öncə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı həmin əmlakın sağlamlaşması ilə bağlı təkliflər hazırlamalı və onu icra etməlidir. Amma bildiyiniz kimi, 2020-ci ildən sonra Azərbaycanda İnvestisiya Holdinqinin yaranması ilə dövlət əmlakının bir hissəsi İnvestisiya Holdinqinin ida-

rəetməsinə verildiyinə görə o müəssisələrin sağlamlaşması ilə bağlı səlahiyyət də məhz o holdinqə aiddir. Ona görə qanunda İnvestisiya Holdinqinə aid olan məsələlərin müvafiq icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətindən çıxarılması təklif olunur. Düşünürük ki, indiki halda biz bunu müvafiq sayırıq. Həmkarlarımdan da qanun layihəsinə səs vermələrini xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Layihə ilə bağlı heç kim çıxış etmək istəmir. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.26 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

8-ci məsələ “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin 30 illiyi (1992–2022)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalının və “Gömrük orqanları ilə səmərəli əməkdaşlığa görə” Azərbaycan Respublikasının medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Qeyd edirəm ki, bu qanun layihəsi ikinci oxunuşda müzakirəyə təqdim edilir.

Əli müəllim, xahiş edirəm, məlumat verin.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Birinci oxunuş zamanı təkliflər daxil olmamışdır. Qeyd edirəm ki, bu yubiley medalı bizim Orden və medallar haqqında Qanuna tam uyğundur. Ona görə ikinci oxunuşda səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

İkinci oxunuşdur, ona görə də, xahiş edirəm, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.27 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi. Çıxış etmək istəyən var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. İndi isə, hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşda biz maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Bu qanun layihəsi üç maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.28 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi. 2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.28 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi. İndi 3-cü maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.29 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 3-cü maddə də qəbul edildi. İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.29 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim iki məsələmiz qalır. Hər ikisi birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. 9-cu məsələ “Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin 100 illiyi” yubiley medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Məsələyə dair məlumat vermək üçün, Əli müəllim, yenə də Sizdən xahiş edəcəyəm. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin, əlbəttə ki, Azərbaycanın təhsil sistemindəki yeri 1921-ci ildən məlumdur. Cənab Prezident tərəfindən Dövlət Pedaqoji Universitetinin 100 illiyi ilə bağlı yubiley medalının təsis edilməsi, hesab edirəm ki, Azərbaycan təhsilinə, o cümlədən müəllimlərin əməyinə verilən qiymətdir. Onu qeyd edə bilərəm ki, bu qanun layihəsi də, bu medal da “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Qanuna uyğun hazırlanmışdır. Özündə həm sahəvi, həm də dövlət atributlarını tam dəqiq ehtiva edir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

2 nəfər çıxış etmək istəyən var.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Mənim təklifim redaktə xarakterlidir. Burada əsasnamənin 1-ci maddəsində, təltif edilən şəxslər hissəsində yazılır: “Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin 100 illiyi Azərbaycan Respublikasının yubiley medalı ilə elm, təhsil və pedaqoji kadr hazırlığı sahələrində yüksək nailiyyətlər əldə etmiş, bu sahələrin inkişafına xüsusi töhfə vermiş, sosial-mədəni inkişafda fəal iştirak etmiş, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) əməkdaşları, o cümlədən keçmiş əməkdaşları, məzunları, həmçinin elm, təhsil və beynəlxalq əməkdaşlıq sahələrində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsində və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın tərəqqisində xüsusi xidmətləri olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər təltif olunur”. Burada “müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan” ifadəsinin iki dəfə işlədilməsi məqsədəuyğun deyil. Yəni əgər söhbət konkret olaraq Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetindən gedirsə, burada “həyata keçirilməsində və universitetin və yaxud da ali məktəbin tərəqqisində xüsusi xidmətləri olan” – bu cür qəbul olunsa, daha yaxşı olar.

Hörmətli Sahibə xanım, madam ki, Milli Məclis bu cür medalları təsdiq eləyir, onların verilməsi üçün xüsusi komissiya yaradılmalıdır. Yəni təcrübə göstərdi ki, bir neçə ali məktəbin yubiley medalının təsis edilməsində xeyli dərəcədə belə yanlışlıqlara yol verildi. Yəni göstərilən nailiyyətlər, elm, təhsil, pedaqoji, yaxud da kadr hazırlığı sahəsində əməyi olmayan xeyli şəxslərə o medallar verildi və bir yarış mühiti formalaşdırıldı. Düşünürəm ki, bu medalların verilməsi üçün xüsusi bir komissiyanın for-

malaşdırılması, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı kimdirsə, yəqin ki, bu, Təhsil Nazirliyidir, orada bir komissiyanın formalaşdırılması məqsədəuyğun ola bilər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Etibar müəllim.

Aydın Mirzəzadə. Buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm. Belə bir dövlət mükafatının təsis edilməsinə müsbət baxıram və dəstəkləyirəm. Fərsətdən istifadə edərək Pedaqoji Universitetin 100 illiyi münasibəti ilə universitetin müəllimlərini, məzunlarını ürəkdən təbrik edirəm. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Azərbaycanın ictimai fikrində böyük rolu var. Azərbaycanın bir çox görkəmli ziyalıları həmin universitetin məzunlarıdır. Bizlərin hər birimizə orta məktəbdə dərs deyən müəllimlərin böyük bir hissəsi bu universitetin məzunları olub və onların oradan aldıkları biliklər bizlərin formalaşmasında böyük rol oynayıb. Bu gün ətrafımızda Pedaqoji Universitetin məzunu olan və yaxud da ora ilə bağlı olan çox sayda insan var.

Son dövrlərdə biz bir neçə universitetin yubileyi ilə bağlı yubiley medalları təsis etdik: Bakı Dövlət Universiteti, Dövlət Neft və Sənaye Universiteti və hazırda Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti. Bunun özü Azərbaycan dövlətçiliyində yeni bir ənənənin yarandığını göstərir. Bu göstərir ki, Azərbaycan dövlətçiliyi təhsilin inkişaf etməsinin, ali məktəblərin nüfuzunun artmasının böyük marağındadır.

Yada salım ki, ulu öndər Heydər Əliyev birinci siyasi hakimiyyəti dövründə Azərbaycanda 6 yeni universitet açmışdı. Birinci siyasi hakimiyyəti dövründə, 1969-cu ildə Azərbaycandan SSRİ-nin aparıcı universitetlərinə cəmi 13 nəfər tələbə göndərilmişdisə, 1982-ci ildə 1 il ərzində

2000 nəfər tələbə göndərilmişdi. Bu, ulu öndərin ali təhsilə verdiyi qiyməti göstərir. Cənab Prezidentin prezidentliyi dövründə yeni universitetlərin açılması, onların nüfuzunun artması üçün atılan addımlar da bu istiqamətdə görülən işlərdir. Artıq dünyanın nüfuzlu 1000 universiteti içində, səhv etmirəmsə, Azərbaycanın 4 və yaxud da 6 universiteti var.

Mən yubiley münasibəti ilə Pedaqoji Universiteti təbrik edirəm. Bu istiqamətdə dövlətimizin gördüyü dəstəyə müsbət qiymət verirəm. Hesab edirəm ki, bu cür yubileylər, əlbəttə ki, dövlətçiliyimizin qazandığı nailiyyətlərdir. Bu cür yubileylər həmişə cəmiyyətin diqqətində olub. Cənab Prezidentimiz bu məsələdə həmişə böyük nümunə göstərib. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Aydın müəllim.

Əli müəllim, mən düşünürəm ki, Etibar müəllimin verdiyi sual ikinci oxunuşun əsas tələblərinə uyğundur. Cavab verərsiniz.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyən yoxdur. Birinci oxunuşda, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.36 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 10-cu məsələsinə keçirik. Bu, “Müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlığa görə” medalın və “Azərbaycan Respublikası Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin 15 illiyi” yubiley medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Əli müəllim, yenə də Sizə söz verirəm. Xahiş edirəm, məlumat verin. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Bu gün Zəfər Günü ilə bağlı çıxışlarda Ali Baş Komandanın bu illər ərzində həyata keçirdiyi işlər də vurğulandı. Hesab edirəm ki, bu işlərin vaciblərindən biri də zamanında, 2005-ci ildə Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin yaradılması oldu. Bu nazirlik yaradıldı və Azərbaycan öz Milli Ordusunu milli silahlarla təmin etməyə başladı. Eyni zamanda, Azərbaycan silahları bir çox beynəlxalq sərgilərdə də göstərildi. Bu, əslində, Azərbaycan Ordusunun, Azərbaycan dövlətinin gücünün, qüdrətinin rəmzidir.

Bu baxımdan, hörmətli deputat həmkarlar, cənab Prezident tərəfindən iki yeni medalın təsis edilməsi ilə bağlı təklif – Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin 15 illik yubiley medalının və “Müdafiə sənayesində əməkdaşlığa görə” medalın təsis olunması, hesab edirəm ki, Zəfər Günü ərəfəsində qəbul etdiyimiz mühüm qərarlardan biridir. Ona görə konseptual baxımdan komitəmiz də, ümidvaram ki, sizlər də bu medalın təsis olunmasını dəstəkləyəcəksiniz. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Əli müəllim qeyd elədi. Doğrudan da, Vətən müharibəsi döv-

ründə Müdafiə Sənayesi Nazirliyi tərəfindən çoxlu işlər görüldü. Biz yeni texnikaların, yeni silah növlərinin, patron növlərinin istehsal olunması, təkmilləşdirilməsinin və dünya standartlarına uyğunlaşdırılmasının şahidi olduq. Bizim əsgər və zabitlərimizin böyük hissəsi məhz Azərbaycanın istehsal elədiyi silah-sursatdan istifadə edirdi.

Qələbənin əldə olunmasında o strukturun da xidmətləri əhəmiyyətlidir və hesab edirəm ki, vaxtında yaradılan nazirlik vaxtında atılan düzgün addımdır. Çox vaxt deyirdilər, bu nədən ötrüdür, niyədir. Göstərildi ki, lazım olan zamanda nazirliyin istehsal elədiyi hətta pilotsuz uçuş aparatları da Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təminatında kifayət qədər yaxından iştirak elədi.

Burada iki medalla bağlı qərar qəbul eləyirik. Buna mən də səs verəcəyəm. Həmçinin bayram ərəfəsidir, qəbul edək. Amma gələcəkdə presedent olmamağı şərti ilə. 5 illiklər bütün dünya praktikasında var. Belə bir şey olmur, 10, 20, 30, 40, 50 – bu formada olur. İndi Müdafiə Sənayesi Nazirliyini etmək olar. Yəni mən onun xidmətlərini nəzərə aldım və dedim ki, Vətən müharibəsi dövründə hansı xidmətləri göstərib. Onun istehsal gücü, dünyada bütün sərəgilərdə iştirakı, Azərbaycanı təbliğ eləməsi vacibdir. Amma digər strukturlar da 5-5 bunu təqdim etməyə başlayır və biz də təsdiq eləyib göndəririk. Ona görə də gələcəkdə bu işə baxılması, hesab edirəm ki, vacib olan məsələlərdən biridir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim. Zəfər ilidir. 15 illik də olar.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Mən də hesab edirəm ki, əslində, Müdafiə Sənayesi Nazirliyi əlahiddə bir nazirlikdir və bu müharibə dövründə

də biz yaradılmasının bəhrəsini gördük. Ölkə Prezidentinin də bu sahəyə xüsusi diqqət ayırmasının səbəbsiz olmadığı Azərbaycan cəmiyyətinə aydın oldu. Dəfələrlə ziyarət etdi, baxdı, gördü. Orada texnikaların alınması, müəyyən avadanlıqların hazırlanması, silah-sursatın, bir-başa Azərbaycanın özünün brendi olan silahların hazırlanması olduqca vacib bir məsələ idi. Ona görə də, mənə, 15 illiyin qeyd olunması məntiqlidir.

Mən burada başqa bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. Bayaq çıxış edəcəkdim, sadəcə, dedim, bu məsələdə deyim. Müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlığa görə – bu, çox yerində olan bir medaldır. Bunu başa düşmək olur. Alimlərdən, ixtiraçılardan söhbət gedir. Kimlərsə bu sahədə, heç Müdafiə Sənayesi Nazirliyində işləmədən belə kənardan hansısa bir kəşfi, hansısa bir layihəni veriblər. Bu, çox vacib bir addımdır. Bunu qəbul edirəm. Amma biz gələcəkdə bu tendensiyanı yığıdırmalıyıq. Dövlət Gömrük Komitəsi ilə, Dövlət Təhlükəsizlik Xidməti ilə, Polislə səmərəli əməkdaşlığa görə... Bu o deməkdir ki, kimsə maşının gələcəyini əvvəldən xəbər verirsə, bu ya agentura işidir, ya da hansısa bir əməkdaşlıq. Nə mənada gedir? Ya brokerlə kimsə yaxşı sövdələşsə bilirdisə, ən yaxşı səmərəli əməkdaşlığı gömrükdə o edirdi. Yəni bu cür medalları bir az ad olaraq, mənə, başqa formatda fikirləşmək lazımdır. O qurumlar ki onlar xidmət göstərirlər, xidmət göstərən orqanın, əslində, borcudur ki, bu işləri görsün. Digərləri də hüquqi əsasda onunla münasibət qururlar. Yəni malı gətirən adam, sahibkar, ya hansısa qurumların təmsilçiləri bu xidmətdən yararlanırlarsa, bu, əməkdaşlıq mənasına gəlmir. Ona görə də mən, açığı, “paqon daşıyan” deyirlər, o qurumlarla əməkdaşlıqla bağlı medal təsis edilməsini məntiqli hesab etmirəm. Amma

Müdafie Sənayesi Nazirliyi anlaşılır. Bu kimi qurumlarla, bəli, bu əməkdaşlıq faydalıdır və bu, mükafatlandırılmalıdır. Bunu diqqətə çatdırmaq istərdim ki, bu tendensiyaya bir də baxsaq, məncə, daha yaxşı olar. Sağ olun.

Sədrlik edən. Fazil müəllim, sağ olun. Deyəsən, üreyiniz dözmədi, 8-ci məsələdə demədiyinizi müqayisədə indi dediniz.

Vahid müəllim, buyurun. Vahid Əhmədov.

V.Əhmədov. Çox sağ olun.

Hörmətli Əli müəllim, məni belə bir sual maraqlandırır. Bu nazirlik komitə olaraq 1993-cü ildən fəaliyyət göstərir. 1992-ci ildən bu yana həmin nazirlikdə, yəni indi nazirlik adlanır, nə bir zavod artıb, nə bir zavod dəyişib, nə bir institut artıb, nə də bir institut dəyişib. Yəni niyə biz bunun 15 illiyini qeyd edirik? Amma 1992-ci ildən bu yana olan dövrü əhatə etmirik. O insanlar da o komitədə işləyiblər, komitə fəaliyyət göstərib. Biz 15 illiyi qeyd edirik, amma 15 ilə qədər olan dövrü qeyd etmirik. Həmin insanlar indi də kifayət qədər fəaliyyət göstərirlər, o vaxt da fəaliyyət göstərirlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vahid müəllim.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr.

Vahid müəllim, yaxşı ki, Fazil Mustafa öz çıxışında dedi ki, o orqanlarla əməkdaşlığa, yəni Müdafie Sənayesi Nazirliyi ilə əməkdaşlığa görə medalın təsis olunmasına etiraz etmir. Mən Sizə deyim ki, 1993-cü ildən başlayaraq bu sahədə çalışan şəxslər də məhz bu medalla təltif oluna bilər. Amma, misal üçün, müxtəlif dövlət orqanları olub. Sovet dövründə də bir çox dövlət orqanları olub. Yeniləri yaradılıb. Onlar haqqında əsasnamələr qəbul olunub və Siz Müdafie Sənayesi Nazirliyinin əsasnaməsinə, yəni

2005-ci ildə təsis olunmuş nazirliyə baxsanız, görərsiniz ki, əvvəlkindən qat-qat fərqlidir. O ki yeni zavod tikilib, tikilməyib, o başqa məsələdir. Amma indi 2005-ci ildə yaradılmış Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin bu dövr ərzində gördüyü işlə bu komitənin işini, əldə etdiyi nailiyyətləri heç müqayisə etmək olmaz. Məqsəd və vəzifələr tamamilə fərqli idi, 2005-ci ildə cənab Prezidentin qarşıya qoyduğu vəzifələr. Amma təltif, əlbəttə, haqlısınız, mümkündür. Bu medalla o insanları təltif etmək mümkündür. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.46 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, qarşıdan gələn günlərdə bizim daha iki bayramımız var. Noyabrın 9-da biz Dövlət Bayrağı Günü, noyabrın 12-də isə Konstitusiyaya Günü qeyd edəcəyik. İcazə verin, bu gözəl bayramlar münasibəti ilə sizi ürəkdən təbrik edirəm. Hər birinizə möhkəm can sağlığı, – bu gün bizim hamımıza lazımdır, – fəravanlıq və xoşbəxtlik, parlament fəaliyyətində yeni uğurlar arzulayıram. *(Alqışlar.)*

Çox sağ olun. Hörmətli həmkarlar, mən bir məlumatı da sizin nəzərinizə çatdırım. Zəfər Günü münasibəti ilə sabah Milli Məclisin ağacəkmə aksiyası keçiriləcək. Bununla bağlı bütün məlumat sizin “WhatsApp” qruplarınıza, – bilirsiniz, müxtəlif “WhatsApp” qruplarımız var, – hörmətli Səfa müəllim tərəfindən çatdırılacaq. Gələn iclasın da vaxtı sizə deyiləcək. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
VIII SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 72

Milli Məclisin iclas salonu.
16 noyabr 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 103 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.03 dəq.)
İştirak edir	101
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Əli Əsədov, Azərbaycan Respublikasının Baş naziri.

Yaqub Eyyubov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin birinci müavini.

Şahin Mustafayev, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini.

Əli Əhmədov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini.

Fikrət Məmmədov, Azərbaycan Respublikasının ədliyyə naziri.

Samir Şərifov, Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri.

Mikayıl Cabbarov, Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri.

Emin Əmrullayev, Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri.

Teymur Musayev, Azərbaycan Respublikasının səhiyyə naziri vəzifələrini icra edən.

Rəşad Nəbiyev, Azərbaycan Respublikasının rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri.

Pərviz Şahbazov, Azərbaycan Respublikasının energetika naziri.

Fərid Qayıbov, Azərbaycan Respublikasının gənclər və idman naziri.

Muxtar Babayev, Azərbaycan Respublikasının ekologiya və təbii sərvətlər naziri.

Anar Kərimov, Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət naziri.

Səfər Mehdiyev, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri.

Bahar Muradova, Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Fuad Muradov, Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Tahir Budaqov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin sədri.

Mübariz Qurbanlı, Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Rövşən Rzayev, Azərbaycan Respublikası Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Fuad Nağıyev, Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin sədri.

Sevinc Həsənova, Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müavini.

Anar Kərimov, Azərbaycan Respublikası əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini.

Namiq Hümətov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi sədrinin birinci müavini.

Səbuhi Məmmədov, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Baş naziri.

Elman Rüstəmov, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı İdarə Heyətinin sədri.

İsrafil Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun icraçı direktoru.

Vüqar Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri.

Nəsir Sadıqov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası sədrinin müavini.

Rüfət Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti Aparatının rəhbəri.

Ələsgər Ələsgərov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin köməkçisi.

Azər Əmiraslanov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri.

Fəxri İsmayılov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin köməkçisi.

İbrahim Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Mətbuat xidmətinin rəhbəri.

Natiq Şirinov, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin İqtisadi Təhlil və Uçota Nəzarət Baş İdarəsinin rəisi.

Fikrət Şirinov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Fazil Fərəcov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Kənan Kərimzadə, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin şöbə müdiri.

Bəxtiyar Əsgərov, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Bakı şəhərində daimi nümayəndəliyinin rəhbəri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

2. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

3. İşsizlikdən sığorta fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

4. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

5. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

7. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında (birinci oxunuş).

8. “Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

9. “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərba-

can Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

10. “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

11. “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

12. “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

13. “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

14. “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

15. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

16. Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində, “Yerin təkisi haqqında”, “Balıqçılıq haqqında”, “Heyvanlar aləmi haqqında”, “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında”, “Ovçuluq haqqında”, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında”, “Baytarlıq haqqında”, “Dərman vasitələri haqqında”, “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” və “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının

qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

17. “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

18. “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

19. “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

20. “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

21. “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

22. Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

23. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2022-ci il üçün xərclər smetası haqqında.

24. Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 2022-ci il üçün xərclər smetası haqqında.

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 18 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.03 dəq.)

Lehinə 102

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 102

Nəticə: Qəbul edildi

Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Samir Şərifov, Mikayıl Cabbarov, Vüqar Gülməmmədov, Elman Rüstəmov, Hikmət Məmmədov, Mahir Abbaszadə, Ziyad Səmədzadə, Musa Quliyev, Ziyafət Əsgərov, Əhliman Əmiraslanov, Kamal Cəfərov, Sahib Aliyev, Azər Badamov, Əli Məsimli, Emin Hacıyev, Elman Nəsirov,

Razi Nurullayev, Siyavuş Novruzov, Kamran Bayramov, Vahid Əhmədov, Elnur Allahverdiyev, Musa Qasımlı, Anar Məmmədov, Rəşad Mahmudov, Zahid Oruc, Şahin İsmayılov, İlham Məmmədov, Cavanşir Paşazadə, Aydın Mirzəzadə, Elşən Musayev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 17.00 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

16 noyabr 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli cənab Baş nazir və hökumət üzvləri! Xoş gördük, hörmətli deputatlar və media nümayəndələri!

Bildiyiniz kimi, noyabrın 12-də İstanbulda Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının VIII Zirvə görüşü keçirilmişdir. Zirvə görüşündə türkdilli dövlətlər arasında inteqrasiya proseslərinin daha da dərinləşməsinə yönələn bir sıra vacib qərarlar qəbul edilmiş, o cümlədən Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının adı dəyişdirilmiş və o, “Türk Dövlətləri Təşkilatı” adlandırılmışdır.

Zirvə görüşündə xalqımızı qürurlandıran mühüm bir hadisə də baş vermişdir. Türkdilli Ölkələrin Dövlət Başçıları Şurasının qərarı ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev “Türk Dünyasının Ali Ordeni” ilə təltif edilmişdir. Möhtərəm Prezidentimiz bu yüksək mükafata Azərbaycan Respublikasının ərazilərinin işğaldan azad edilməsini və ərazi bütövlüyünün bərpasını tə-

min edərək türk birliyinə mühüm töhfə verən və bölgədə davamlı sülh və sabitliyin əldə olunmasına yol açan tarixi qələbəyə görə layiq görülmüşdür. (*Alqışlar.*)

Biz hamımız birlikdə möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyevi ürəkdən təbrik edirik, xalqımızın və dövlətimizin bu günü və gələcəyi naminə dəyərli fəaliyyətində ona yeni böyük uğurlar arzulayırıq.

Hörmətli həmkarlar, indi isə xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək. Buyurun.

Qeydiyyat	(saat 11.03 dəq.)
İştirak edir	83
Yetərsay	83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 18 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var, biz iclasa başlaya bilərik.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, gündəliyə də münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.03 dəq.)
Lehinə	84
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	84
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim gündəliyimizdə 24 məsələ var. Bu məsələlərin 22-si dövlət büdcəsi və büdcə zərfinə daxil olan qanun layihələridir. Onu da deyim ki, qanun layihələrinin hamısı birinci oxunuşda müzakirəyə təqdim olunur. Beləliklə, biz gündəliyin 1-ci məsələsi – Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsi ilə işimizə başlayırıq.

Hörmətli deputatlar, yaxşı məlumdur ki, dövlətin əsas maliyyə sənədi sayılan dövlət büdcəsi ümumdövlət maliyyəsinin ayrılmaz tərkib hissəsi olduğuna görə onun göstəricilərinə əsaslanaraq ölkənin iqtisadi vəziyyəti bərdə mühakimə yürütmək mümkündür. Bu baxımdan indi müzakirəsinə başladığımız dövlət büdcəsi və büdcə zərfinə daxil olan digər sənədlər ölkənin iqtisadi həyatında mövcud olan reallıqları dolğun əks etdirir.

Məmnunluqla qeyd etmək olar ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası koronavirus pandemiyasının davam etməsinə, dünyada iqtisadi fəallığın tam bərpa olunmamasına baxmayaraq, dövlətimizin dinamik inkişafını təmin etməyə imkan vermişdir. Ölkəmizin tarixində ən böyük həcmli büdcə tərtib edilərək Milli Məclisə təqdim olunmuşdur. Gələn il büdcə xərcləri ilk dəfə olaraq 30 milyard manata yaxınlaşacaqdır. Bu isə cari illə müqayisədə 1 milyard 336 milyon manat artıq vəsait deməkdir. Beləliklə, gələn ilin dövlət büdcəsi qarşıya qoyulan strateji vəzifələrin yerinə yetirilməsinə möhkəm zəmin yaradır.

Hörmətli millət vəkilləri, gələn ilin dövlət büdcəsinin

layihəsi və büdcə zərfinə daxil olan sənədlər, bildiyiniz kimi, parlament komitələrinin iclaslarında geniş müzakirə olunmuş və Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə edilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində keçirilən büdcə müzakirələrinə ilk dəfə olaraq parlamentdə təmsil edilən siyasi partiyaların rəhbərləri və nümayəndələri dəvət olunmuş və iştirak edənlərin hər birinə öz fikirlərini bildirməsi üçün şərait yaradılmışdır. Hesablama Palatası da büdcə zərfi barəsində müsbət rəyini bildirmişdir.

Mən hesab edirəm ki, aparacağımız müzakirələr səmərəli olacaq, burada biz deputatların dəyərli təkliflərini dinləyəcəyik. Bununla əlaqədar mən millət vəkillərini müzakirələrdə fəal iştiraka dəvət edirəm.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, biz məruzə və çıxışların ardıcılığını müəyyən etməliyik. Təklif edirəm ki, müzakirələrə İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsi sədrinin, maliyyə və iqtisadiyyat nazirlərinin məruzələri ilə başlayaq, sonra Mərkəzi Bankın və Hesablama Palatasının məlumatlarını dinləyək. Daha sonra isə, hörmətli millət vəkilləri, siz öz mülahizələrinizi söyləyə bilərsiniz.

Beləliklə, mən indi İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri hörmətli Tahir Mirkişiliyə söz verirəm. Tahir müəllim, buyurun.

Çıxış edənlərə reqlament yoxdur.

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Mən indi Tahir müəllimi və bundan sonra çıxış edən bizim hörmətli nazirlərimizi deyirəm, deputatlar üçün reqlament olacaq.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və*

sahibkarlıq komitəsinin sədri.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, deputat həmkarlarım və media nümayəndələri.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyev tərəfindən “Büdcə sistemi haqqında” Qanunun 12-ci maddəsinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsi və büdcə zərfinə daxil olan digər qanun layihələri Milli Məclisin müzakirəsinə çıxarılmışdır. Eyni zamanda, “Büdcə sistemi haqqında” Qanunun 15-ci maddəsinə müvafiq surətdə zərfə daxil olan layihələrə dair Hesablama Palatasının hazırladığı rəy də deputat həmkarlarıma təqdim olunmuşdur.

Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin iclasında hökumət üzvlərinin və müvafiq dövlət orqanlarının nümayəndələrinin iştirakı ilə qanun layihələri geniş müzakirə olunmuşdur. Milli Məclis Sədrinin göstərişi ilə ilk dəfə olaraq iclasa Milli Məclisdə təmsil olunan bütün siyasi partiyaların, o cümlədən müxalif partiyaların sədrləri və nümayəndələri dəvət olunmuş, onlara peşəkar müzakirələr üçün geniş imkanlar yaradılmışdır. Belə bir imkan büdcə zərfinə daxil olan layihələrin ətraflı müzakirəsinin inklüzivliyini təmin etməklə yanaşı, dövlət başçısı tərəfindən ölkədə aparılan siyasi islahatların ali qanunvericilik orqanında reallaşmasının növbəti bir addımı olmuşdur.

Hörmətli həmkarlar, 2020-ci il noyabrın 8-də müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qəhrəman Azərbaycan Ordusu torpaqlarımızı azad edəndən sonra işğaldan azad olunmuş ərazilərin geniş təhlili aparılmışdır. Aparılmış təhlillər ölkəmizin bu ərazilərdə 3 böyük faciə ilə üz-üzə qaldığını müəyyən etmişdir. Urbisid – şəhər və kəndlərin tamamilə məhv edilməsi, kultosid – mədəniyyət

abidələrinin məhv edilməsi, ekosid – təbiətin və ekologiyanın məhv edilməsi faciələri hazırda dünyada ən böyük faciələrdəndir. Cari ildə Azərbaycan dövləti bu faciələrin aradan qaldırılması üçün sürətli işlərə başlamış, qısa müddət ərzində xeyli işlərin görülməsinə nail olunmuşdur.

Ərazilərin minalardan təmizlənməsi, bərpa və yenidənqurma işlərinin aparılması, lazımi infrastrukturun yaradılması, öz doğma yurdlarına qayıdacaq vətəndaşlarımızın yaşayışı və işgüzar fəaliyyəti üçün lazımi şəraitin təşkil edilməsi istiqamətində miqyaslı işlər bu gün də davam etməkdədir. Qısa müddət ərzində Şuşada mədəniyyət abidələrinin bərpası, Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının yol infrastrukturunun işə düşməsi qurucu niyyətimizin, iradəmizin və gücümüzün yenidən bütün dünyaya nümayişi oldu.

Hörmətli həmkarlar, 2021-ci ildə əksər ölkələr tərəfindən geniş vaksinasıya tədbirlərinin həyata keçirilməsi, karantin rejiminin çevik şəkildə idarə edilməsi, fiskal dəstək paketlərinin davam etdirilməsi, dünya bazarlarında tələbin bir qədər genişlənməsi ilə əmtəə qiymətlərinin artması dünya iqtisadiyyatının tənəzzüldən çıxaraq bərpa dövrünə keçməsinə imkan yaratmışdır. Belə ki, 2020-ci ildə 3 faizdən çox azalan qlobal ümumi daxili məhsulun 2021-ci ildə 5,9 faiz artacağı proqnozlaşdırılır. Bununla belə, yeni infeksiya dalğalarının mövcudluğu, vaksinlərin əldə olunmasına qeyri-bərabər çıxış, qlobal təchizat zəncirində qırılmalar və gecikmələr, yüksələn borc və inflyasiya göstəriciləri iqtisadi inkişafın qarşısında əsas təhlükələr kimi bu gün də qalmaqdadır.

Dünyanın aparıcı maliyyə təşkilatlarının proqnozuna əsasən müxtəlif ölkələr üzrə bərpa prosesinin sürəti peyvəndləmə səviyyəsindən, səhiyyə sisteminin qurulma-

sından, iqtisadiyyatın strukturundan və diversifikasiya səviyyəsindən, fiskal dəstək tədbirlərinin səmərəlilik dərəcəsiindən asılı olacaqdır. Bir sıra nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən birgə təsdiq olunan plana əsasən pandemiya ilə effektiv mübarizənin davam etdirilməsi üçün hər bir ölkə üzrə əhalinin 2021-ci ildə minimum 40 faizinin tam vaksinasıya olunması tələb olunur. Qeyd edirəm ki, Azərbaycanda bu rəqəm dünən artıq 44 faizi keçmişdir. Təhlillərə görə pandemiya dövründə dünya ölkələrində səhiyyə və təhsil sisteminin müasir tələblərə uyğun inkişaf etdirilməsi, investisiyaların rəqəmsal texnologiyalar və “yaşıl iqtisadiyyat”a yönəldilməsi, inklüziv cəmiyyətin və iqtisadiyyatın təkmilləşdirilməsi mühüm rol oynayacaqdır. Bu mənada Azərbaycanda rəqəmsal transformasiyanın Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda “yaşıl iqtisadiyyat”ın inkişaf prioriteti kimi seçilməsi ölkəmizə xeyli üstünlük qazandıracacaqdır.

2021-ci ildə dövlət büdcəsinin icrası və aparılan uğurlu iqtisadi siyasət nəticəsində ölkəmizin cari ilin sonuna kimi ümumi daxili məhsulunun real artımının neftin bir barelinin orta illik qiymətinin 50 dollar təşkil edəcəyi ssenarisində 5,1 faiz, o cümlədən qeyri-neft sektorunun real artım tempinin 6 faiz olacağı proqnozlaşdırılır. Qeyd etmək istərdim ki, bu ilin 10 ayının göstəricilərinə görə neftin bir barelinin orta illik qiyməti 68 dollar təşkil etmişdir. Ümumiyyətlə, 2021-ci il üzrə dinamik artım tempinin qorunub saxlanması, büdcə gəlirlərinin və xərclərinin icrasında qarşılıqlı nisbətənin qorunub saxlanması, büdcə kəsirinin proqnozlaşdırılan səviyyədən xeyli aşağı olması, tədiyyə balansı hesablarında müsbət dinamikanın qorunması, qeyri-neft ixracının və qeyri-neft vergi daxilolmalarının əhəmiyyətli artması, makroiqtisadi sa-

bitlik 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin planlaşdırılmasında mühüm baza rolunu oynamışdır.

Hörmətli həmkarlar, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində aparılan müzakirələr zamanı biz, əsasən, aşağıdakı 5 sualın cavabını tapmağa çalışdıq:

Birincisi, təqdim olunmuş büdcə layihəsi ölkəmizin cari və strateji inkişaf hədəflərinə, iqtisadi siyasətinə və qarşısında duran çağırışları dəf etməyə xidmət edirmi? Təhlillər və müzakirələr göstərdi ki, təqdim edilən layihədə “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”in ümumi istiqamətləri nəzərə alınmış, bu istiqamətlərin dəstəklənməsi üçün maliyyə imkanları yaradılmışdır. Eyni zamanda, növbəti ildə neftin bir barelinin orta illik qiymətinin 50 dollar, ümumi daxili məhsulun real artım tempinin 3,9 faiz, qeyri-neft sektorunun ÜDM-də payının 70 faiz, inflyasiyanın orta illik səviyyəsinin 4 faiz, orta aylıq əmək haqqı artımının 8,7 faiz olacağı ilə bağlı göstərilən hədəflər real hesab edilmiş və büdcə layihəsinin bu hədəflərə xidmət edəcəyi müəyyən olunmuşdur. Qeyd etmək istərdik ki, milli prioritetlərə uyğun olaraq, yaradılacaq 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının dövlət büdcəsinə təsiri sənəd qəbul olunduqdan sonra qiymətləndiriləcəkdir.

Eyni zamanda, dövlət başçısı tərəfindən aparılan islahatların və onun tərəfindən yaradılan geosiyasi reallıqların nəticəsində inkişaf potensialının daha böyük olacağı, bu potensialın isə büdcə gəlirlərinin artımına müsbət təsirinə güclənəcəyi qənaətdəyik.

Yekun olaraq, 26,8 milyard manat gəlir və 29,9 milyard manat xərclə təqdim olunmuş dövlət büdcəsi layihəsinin ölkəmizin cari və strateji inkişaf hədəflərinə, iqtisadi siyasətinə və qarşısında duran çağırışları dəf etməyə

xidmət etmək iqtidarında olacağı qənaətinəyik.

İkinci sual. Bütçə layihəsi ilə birlikdə təqdim edilmiş İqtisadi və sosial inkişaf proqnozları real imkanlara və fürsətlərə əsaslanırmı? Təqdim edilmiş bütçə zərfində ümumi daxili məhsulun növbəti il və sonrakı 3 il ərzində orta hesabla hər il 4 faiz, qeyri-neft sektorunun 5,1 faiz, qeyri-neft sənayesinin 8,2 faiz, kənd təsərrüfatının 4 faiz, turizm və ictimai iaşənin 32 faiz, informasiya və rabitə sektorunun 11,3 faiz, qeyri-neft sektoru üzrə əsas kapitalla qoyulan investisiyaların 7 faiz artması proqnozlaşdırılmışdır. Eyni zamanda, bu dövr ərzində əhalinin gəlirlərinin 4 faiz orta illik real artması, xarici dövlət borcunun isə azalması proqnozlaşdırılır. İndiki dövrdə proqnozlaşdırılma qeyri-müəyyənlik ehtimalının yüksək olduğunu qəbul edərək təqdim edilmiş rəqəmləri qənaətbəxş hesab edirik.

Eyni zamanda, kənd təsərrüfatı, özəlləşdirmə, xarici investisiyaların və xüsusi ilə də özəl investisiyaların cəlb edilməsi istiqamətləri üzrə əlavə potensialın olacağını da düşünürük.

Üçüncü sual. Bütçə gəlirlərinin formalaşmasında mövcud və gələcək imkanlar nə dərəcədə nəzərə alınmışdır? Cari ildə iqtisadiyyatın proqnozlaşdırıldığından xeyli artıq tempdə və həcmdə artması, dövlət büdcəsi gəlirlərinin, xüsusi ilə də vergi və gömrük rüsumu gəlirlərinin proqnozdan xeyli artıq daxil olması 2022-ci ildə dövlət büdcəsi gəlirlərinin planlaşdırılması üçün əsas baza rolunu oynamışdır. Buna görə, hesab edirik ki, dövlət büdcəsi gəlirlərinin 2021-ci ilin təsdiq olunmuş göstəricilərinə nisbətən 1 milyard 389 milyon manat artıq, o cümlədən vergi gəlirlərinin 1 milyard 570 milyon manat artıq, gömrük gəlirlərinin 360 milyon manat artıq proqnozlaşdırılması real imkanlara uyğundur. Eyni zamanda, neftin bir barelinin

2022-ci ildə orta illik qiymətinin 65–75 dollar olacağı proqnozlarını da nəzərə alsaq, büdcə gəlirlərinin icra edilməsində münbit şəraitin olacağına inanırıq.

Qeyd etmək istərdim ki, təqdim olunmuş sənədlərdə fiziki və hüquqi şəxslərin 2022-ci ildə büdcəyə daxil olacaq vergi və rüsumlardan azad olmalarının həcmnin 5,4 milyard manata çatacağı göstərilir ki, bu da büdcənin qeyri-neft gəlirlərinin 43 faizinə bərabər olacaqdır. Bu rəqəm dövlətin dolayı yolla iqtisadi subyektlərə və vətəndaşlara etdiyi böyük dəstəyin mühüm göstəricisidir.

Dördüncü sual. Büdcə xərclərinin planlaşmasında sosial siyasət, təhlükəsizlik, iqtisadi inkişaf kimi dövlət siyasətinin əsas xətləri nə dərəcədə dəstəklənir? Hesab edirik ki, dövlət büdcəsi xərclərinin 2021-ci ilin təsdiq edilmiş göstəricisi ilə müqayisədə 1 milyard 336 milyon manat artırılması ölkədə aparılan sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasına uyğundur. Sosial xərclərin ilk dəfə olaraq dövlət büdcəsi xərclərinin 46,4 faizini təşkil etməsi, təhsil, səhiyyə, sosial müdafiə, müdafiə və təhlükəsizlik kimi prioritet xərc istiqamətləri üzrə xərclərin artırılması bu sahədə aparılan dövlət siyasətinin maliyyə təminatının yaradılmasına xidmət edəcəkdir. Eyni zamanda, Azərbaycan Prezidentinin sosial ödənişlərin artırılması üçün imzaladığı sərəncamın maliyyə təminatı üçün büdcədə 1 milyard 441 milyon manat vəsaitin nəzərdə tutulması 1,6 milyona yaxın vətəndaşın sosial rifahına birbaşa təsir edəcəkdir.

Müharibədən çıxan bir ölkə kimi, Azərbaycanın, bir tərəfdən bərpa, quruculuq, təhlükəsizlik məqsədləri üçün xərcləri artırması qanunauyğun olsa da, əhalinin maddi rifah halını yaxşılaşdırmaq üçün sosial xərclərin əhəmiyyətli dərəcədə artırılması dövlət başçısının ali sosial siyasətinin ən bariz nümunəsidir.

Nəhayət, beşinci sual. İnflyasiyanın hədəflənməsi kimi pul siyasətinin həyata keçirilməsi və antiinflyasiya tədbirləri imkanları nə dərəcədə genişdir və bu, bizə nə vəd edir? Son 1 ildə dünya ərzaq qiymətinin 30 faizdən çox qalxması, pandemiya dövründə dövlət xərclərinin yüksəlməsi və təklifin ləngiməsi fonunda inflyasiyanın güclənməsini bu sahədə ciddi çağırış kimi qəbul edirik. Azərbaycan manatının məzənnəsi sabit qalsa da, cari ildə inflyasiyanın sürətlənməsini müşahidə edir və bu məsələdə xarici faktorların təsirini görürük. Bu istiqamətdə aparılan pul-kredit siyasətinin ümumi konturlarını dəstəkləyir, hədəflərin düzgün seçildiyinə inanırıq. Eyni zamanda, inflyasiyanın hədəflənməsi siyasətinin daha da zənginləşməsinin, bütün alətlər üzrə daha çevik qərarların qəbul edilməsinin vacibliyini qeyd edir, qiymət, yoxsa qıtlıq dilemması qarşısında, qıtlığın qarşısının alınmasını daha doğru hesab edirik. Bu mənada Azərbaycan Prezidentinin dövlət ehtiyatlarının yaradılması ilə bağlı sərəncamının sürətlə icra edilməsini vacib sayır və bunun üçün dövlət büdcəsində maliyyə imkanlarının yaradıldığı qənaətindəyik.

2022-ci ildə dövlət büdcəsi kəsirinin yuxarı həddinin 3 milyard 56 milyon manat məbləğində olması planlaşdırılır. Kəsirin həcmi 2021-ci ilin təsdiq olunmuş göstəricisi ilə müqayisədə 53 milyon manat azaldılmışdır. Dövlət büdcəsi kəsirinin maliyyələşməsində dövlət əmlakının özəlləşməsindən daxil olan, daxili bazarda yerləşdiriləcək dövlət istiqrazları hesabına cəlb ediləcək vəsaitdən istifadə edilməsinin planlaşdırılması tərəfimizdən müsbət qəbul edilmişdir. Eyni zamanda, ölkədə qiymətli kağızlar bazasının inkişaf etdirilməsi üçün yeni addımlara və alətlərə ehtiyacın olduğuna da inanırıq.

Nəticə əsaslı büdcə tərtibi mexanizminə keçid prose-

sinin davam etdirilməsinin nəticəsi kimi, büdcə xərclərinin funksional təsnifatının “Təhsil”, “Kənd təsərrüfatı” və “Ətraf mühitin mühafizəsi” pilot bölmələrinin sektor strateji planları və həmin planlara uyğun olaraq, orta müddətli xərclər çərçivəsi hazırlanması və bu çərçivədə daha çox büdcə xərclərinin planlaşdırılması təqdirəlayiq haldır. Ümumiyyətlə, düşünürük ki, nəticə əsaslı büdcə mexanizmlərinin inkişaf etdirilməsi, pilot sahələrin maliyyə və planlama davranışlarının təkmilləşdirilməsi dövlət büdcəsinin dayanıqlığını möhkəmləndəcək ən mühüm amillərdəndir.

Qanun layihəsinə dair izahatda fiskal risklər barədə məlumatların verilməsini mühüm və təqdirəlayiq hal hesab edirik. Eyni zamanda, hesab edirik ki, qeyri-standart vəziyyətin hakim kəsildiyi bir dövrdə doğru və çevik qərarların qəbulu mexanizmi məlumat bolluğu, çox ssenarilik və geniş təhlillərin aparılmasını tələb edir. Bu mənada qabaqcıl dünya təcrübəsini öyrənməklə fiskal risklərin səmərəli idarə olunması üçün ortamüddətli xərclər çərçivəsinin və nəticə əsaslı büdcənin tətbiqinin genişləndirilməsi, həyata keçirilən fəaliyyətlərin performans auditi vasitəsi ilə qiymətləndirilməsi, fiskal risklərin davamlı monitorinqinin aparılması və ciddi maliyyə fiskal intizamının təmin edilməsi qarşımızda duran əsas məsələlərdəndir. Bunun üçün ən səmərəli vasitə olan rəqəmsal transformasiyadan, elektron büdcə mexanizmlərindən daha geniş istifadə olunmasını vacib hesab edirik.

Hörmətli həmkarlar, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsi büdcə zərfinə daxil olan qanun layihələri ilə bağlı aparılan müzakirələri əhatəli və məhsuldar hesab edir. Hesab edirik ki, müzakirə etdiyimiz dövlət büdcəsi layihəsi 2022-ci il üçün ölkəmiz qarşısında yaranacaq çağırışlara layiqli cavab vermək və bütün istiqamətlərdə

dövlət siyasətini həyata keçirmək üçün mühüm maliyyə bazası yaradacaqdır. Bütün bunları nəzərə alaraq, büdcə zərfinə daxil olan layihələri Milli Məclisin plenar iclasında birinci oxunuşda müzakirə üçün məqbul hesab etmişik. Deputat həmkarlarımdan da bu layihələri dəstəkləmələrini xahiş edirəm. Diqqətiniz üçün minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri hörmətli Samir Şərifova söz vermək istəyirəm. Samir müəllim, buyurun.

S.Şərifov, *Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri.*

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli millət vəkili, xanımlar və cənablar!

2020-ci ilin noyabrında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi və sərkərdəliyi ilə rəşadətli Azərbaycan Silahlı Qüvvələri Ermənistan Respublikası üzərində parlaq qələbə çalaraq, 30 ilə yaxın müddət ərzində işğal altında olan torpaqlarımızın azad olunması və dövlətimizin ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi tarixi missiyasını reallaşdırmışdır. Xalqımızın qüdrətinin və milli qürurumuzun təntənəsinə çevrilən, dövlətimizin nüfuzu və gələcək inkişafı baxımından müstəsna əhəmiyyət kəsb edən bu şanlı qələbədən sonra Azərbaycan yeni dövrə qədəm qoyub. Qələbənin memarı müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyev vaxtı ilə etnik təmizləməyə məruz qalmış soydaşlarımızın Qarabağa və Zəngəzura Böyük qayıdışının təmin edilməsi tarixi missiyasını hazırda uğurla gerçəkləşdirir, mənfur vəhşi düşmənin uzun illər ərzində viran qoyduğu yurdlarımıza yeni nəfəs verilir, avtomobil və dəmir yolları çəkilir, elektrik, qaz, su təchizatı, kənd təsərrüfatı infrastrukturuları qurulur, beynəlxalq hava limanları tikilir, tarixi, mədəni,

dini irsimiz bərpa olunur, dağıdılan məscidlərimizdən yenidən azan sədaları yüksəlir. Böyük qayıdışın təmin edilməsi, işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpa və yenidən qurulması ilə ölkə iqtisadiyyatına inteqrasiyası, bununla əlaqədar dövlətimizin müdafiə qabiliyyətinin möhkəmləndirilməsi, təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi vəzifəsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ölkəmizin 2030-cu ilədək sosial-iqtisadi inkişafına dair cari ilin fevral ayında müəyyən etdiyi 5 milli inkişaf prioritetlərindən birini təşkil edir.

2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsi bu prioritetlər nəzərə alınmaqla, İqtisadiyyat Nazirliyinin 2022–2025-ci illər üçün hazırladığı və Azərbaycan Respublikasının İqtisadi Şurasında bəyənilən makroiqtisadi proqnoz göstəriciləri əsas götürülərək tərtib olunmuşdur. Növbəti ilin dövlət və icmal büdcələrinin gəlir və xərcləri hesablanarkən cari ilin dövlət büdcəsinin icra vəziyyəti nəzərə alınmışdır. Sosial-iqtisadi baxımdan kifayət qədər ağır keçən 2020-ci ildən sonra 2021-ci ildə COVID-19 pandemiyasının yaratdığı sarsıntıları qismən geridə qoyan ölkəmiz hazırda inamlı artım templərini nümayiş etdirir. Bunun nəticəsində pandemiya başlayanadək olan ümumi daxili məhsulun həcmnin cari ilin sonunda tam bərpası artıq mümkün olacaqdır. Bu isə 2022-ci ildə ümidverici inkişafın və əhəmiyyətli iqtisadi və maliyyə imkanlarının yaranacağı qənaətini möhkəmləndirir.

Cari ilin 9 ayında ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə ölkədə ümumi daxili məhsulun istehsalında 4,8, qeyri-neft sektoru üzrə isə 6,2 faizlik real artımlar əldə edilmişdir. Ölkənin xarici ticarət dövriyyəsi 30 faizədək artaraq 20 milyard 100 milyon ABŞ dollarına çatmışdır və xarici ticarət dövriyyəsi əməliyyatları nəticəsində 5 mil-

yard 400 milyon ABŞ dolları məbləğində müsbət saldo əldə edilmişdir.

2021-ci ilin 9 ayında vergi və gömrük orqanları tərəfindən büdcə gəlirləri müvafiq olaraq 20,2 və 12,4 faiz artımla icra edilmişdir. Bu isə müvafiq olaraq 1 milyard 67 milyon manat və 352 milyon manat artım deməkdir.

Xam neftin satış qiymətinin proqnoza nisbətən əhəmiyyətli artımı hesabına dövlət büdcəsinin gəlirləri ilə yanaşı, Dövlət Neft Fondunun aktivlərinin də artması üçün zəmin yaranmışdır.

Cari ilin 9 ayında dövlət büdcəsinin kəsiri 839 milyon manat proqnozlaşsa da, faktiki olaraq 160 milyon manat profisit yaranmışdır. Bu ilin sonuna dövlət büdcəsinin gəlirlərinin təsdiq olunmuş göstəriciyə nisbətən 6 faiz, yaxud 1 milyard 500 milyon manat artıq, xərclərinin isə 5 faiz az, yaxud təxminən 1,2 milyard manat olacağı proqnozlaşdırılır.

Cari ilin sonunadək dövlət büdcəsinin gəlir və xərcləri üzrə gözlənilən icra Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə nəzərdə tutulan transfertin tam istifadə olunmayacağı deməyə əsas verir ki, bu da həmin vəsaitin hesabına növbəti ildə dövlət büdcəsinə Dövlət Neft Fondundan ilkin nəzərdə tutulan transfertin artırılmasına imkan verir.

2022-ci ilin dövlət büdcəsinin tərtibi ilə bağlı onu da qeyd etmək istərdim ki, milli inkişaf prioritetləri üzrə hədəflərin reallaşdırılmasına dair 5 illik sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən təsdiqindən sonra onun icrası ilə bağlı müvafiq maliyyə təminatı məsələləri təqdim olunmuş dövlət büdcəsi layihəsinə ortamüddətli büdcə-vergi parametrlərinə müvafiq dəyişikliklərin edilməsini şərtləndirə bilər.

Hörmətli millət vəkilləri, indi isə 2022-ci ilin dövlət

büdcəsinin əsas göstəriciləri barədə məlumat vermək istərdim. 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin xərcləri, qeyd olunduğu kimi, 29 milyard 879 milyon manat məbləğində nəzərdə tutulur. Cari illə müqayisədə bu, 1 milyard 336 milyon manat və yaxud 4,7 faiz, gözlənilən icra ilə müqayisədə isə 2 milyard manat və yaxud 7 faizdən artıqdır.

2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsinin ən mühüm xərc istiqamətlərindən biri, şübhəsiz ki, işğaldan azad olmuş ərazilərə Böyük qayıdışın təmin edilməsi, şəhər və kəndlərin bərpası və yenidən qurulması, həmin ərazilərdə müasir infrastrukturun yaradılması və yenidən qurulmasıdır. Ortamüddətli dövlət büdcəsi xərclərinin əsas prioritetləri sırasında ilk yerdə dayanacaq bu məqsəd üçün növbəti ildə 2,2 milyard manat məbləğində vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulub.

Xalqımızın rifahının daha da yaxşılaşdırılması, onun sosial müdafiəsinə təminat verən dövlətimizin sosial siyasətinin özəyini təşkil edən sosialyönlü xərclər də gələn ilin dövlət büdcəsinin başlıca prioritetləri sırasındadır. Bu məqsədlə cari illə müqayisədə 1 milyard 649 milyon manat artıq vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur. Bu, ötən illə müqayisədə 13,5 faiz artıq vəsait deməkdir. Bununla dövlət büdcəsinin sosialyönlü xərclərinin həcmi təxminən 46,4 faizə yüksələcək və onların məbləği 13 milyard 851 milyon manata çatdırılacaqdır. Sosialyönlü xərclərin 60 faizinə yaxın hissəsi, yaxud 8 milyard 97 milyon manatı əməyin ödənişi xərclərinə yönələcəkdir. Bu, cari illə müqayisədə 22,7 faiz, yaxud 1 milyard 500 milyon manat əlavə vəsait deməkdir.

Qeyd etmək yerinə düşər ki, son 5 ildə əməyin ödənişi xərcləri 3 milyard 685 milyon manat, yaxud 1,8 dəfə artmışdır. Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin

16 oktyabr tarixli sərəncamı ilə verdiyi tapşırığa uyğun olaraq, 2022-ci ilin dövlət büdcəsinə əmək haqlarının, əmək pensiyalarının, sosial müavinətlərin, təqaüdlərin və digər sosial ödənişlərin artırılması ilə bağlı xərclər daxil edilmiş və bu məqsədlə dövlət büdcəsində 1 milyard 441 milyon manat məbləğində maliyyə təminatı yaradılmışdır.

Dövlətin daimi prioritet vəzifələri sırasında olmaqla əhalinin rifahının yaxşılaşdırılması, yoxsulluq səviyyəsinin azaldılması və bir sözlə, sosial cəhətdən həssas qrupların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi xərcləri 3 milyard 566 milyon manat təşkil edəcəkdir. Bu da cari illə müqayisədə ilk baxışda 127 milyon manat, yaxud 3,4 faiz az, 2020-ci ilin icra göstəriciləri ilə müqayisədə isə 453 milyon manat, yaxud 14,6 faiz çoxdur. Azalma heç də dövlətin sosial müdafiə, sosial təminat xərcləri üzrə öhdəliklərin qarşılınması üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin və Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsinin xərclərinin azalması hesabına deyil, növbəti ildə əmək haqlarının artımı hesabına müvafiq olaraq, dövlət sosial sığorta aktları üzrə əlavə artımın olacağı ilə bağlıdır. Eyni zamanda, qeyd olunmalıdır ki, məcburi dövlət sığortası sahəsində inzibatçılığın artırılması, ölkədə qeyri-formal məşğulluğun azaldılması və əmək münasibətlərinin şəffaflaşdırılması istiqamətində atılan addımlar da sosial sığorta haqlarının artımına müsbət təsir etmişdir.

Göstərilənləri nəzərə almaqla, növbəti il üçün Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsinin balanslaşdırılması məqsədi ilə dövlət büdcəsindən ayrılan transfertin məbləğinin 486 milyon manat, yaxud 29,8 faiz azaldılmasına baxmayaraq, əmək haqlarının artımı ilə əlaqədar olaraq sosial sığorta haqları üzrə daxilolmaların artması hesabına Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsi cari ilə nisbətən

161 milyon manat böyüyəcəkdir. Hesab edirik ki, bu müsbət meyillərin davamlılığı növbəti illərdə həmin xərc üzrə dövlət büdcəsinin yükünün azalmasına zəmin yaradacaqdır.

Növbəti ildə aztəminatlı ailələrə verilən ünvanlı dövlət sosial yardımını üçün 258 milyon manat, məşğulluq strategiyasına uyğun olaraq, işsiz şəxslərin məşğulluq imkanlarının əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və əlavə məşğulluğun təşkili üçün 272 milyon manat vəsaitin yönəldilməsi nəzərdə tutulub. Bununla yanaşı, ünvanlı sosial yardımın təyin edilməsi üçün ehtiyac meyarının həddinin 170 manatdan 200 manata, yaşayış minimumu məbləğinin 210 manata çatdırılması nəzərdə tutulub və müvafiq xərclərin maliyyələşdirilməsi dövlət büdcəsinin xərclərində öz əksini tapmışdır.

Gələn ilin dövlət büdcəsində də müdafiə və təhlükəsizlik xərclərinin ənənəvi olaraq, yüksək saxlanması məqsəddə uyğun hesab edilir. Bu məqsədlərə dövlət büdcəsi xərclərinin 15 faizlik hissəsi, yaxud 4 milyard 490 milyon manat yönəldiləcək. Gələn ilin dövlət büdcəsində 20 il və daha çox xidmət etmiş işləyən və ehtiyatda olan Azərbaycan Ordusunun hərbi qulluqçularının mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması və yeni mənzillərlə təminatı üçün 35 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur.

Əhalinin mənzilə olan tələbatının ödənilməsi və güzəştli şərtlərlə mənzil əldə edilməsinə dəstək üçün ipoteka layihələrinin maliyyələşdirilməsinə 95 milyon manat və ya cari ilə nisbətən 34 faiz çox, sahibkarlar tərəfindən manatla alınan kreditlərə hesablanmış faizlərə görə subsidiya verilməsi üçün 5 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur.

Təhsil xərcləri dövlət büdcəsinin prioritet xərclərinin

digər mühüm istiqamətini təşkil edəcəkdir. Növbəti ilin dövlət büdcəsindən təhsil xərclərinə 3 milyard 884 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur. Bu, cari illə müqayisədə 607 milyon manat və ya 18,5 faiz çoxdur. Təhsil xərclərinin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 13 faiz olmaqla 2021-ci ilə nisbətən 1,5 faiz bənd çox olacaqdır. 2022-ci ildə təhsil sahəsində investisiya xərcləri nəzərə alınmadan təhsil üzrə xərclərin ümumi daxili məhsulda xüsusi çəkisi 4,5 faizə çatacaq və yaxud son 5 ildə 2 faizlik artım müşahidə olunur. Dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində isə təhsil xərclərinin xüsusi çəkisi, qeyd etdiyim kimi, 13 faiz təşkil edəcəkdir. Mütləq ifadədə son 5 ildə təhsil xərclərinin təxminən 2 dəfə artımı təmin edilmişdir. Bununla yanaşı, dövlət büdcəsinin dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərclərindən təhsil sahəsində həyata keçirilən investisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsi üçün 996 milyon manat məbləğində vəsait yönəldilmişdir.

Növbəti ildə maliyyə təminatı üçün ümumi və məktəbəqədər təhsilə cəmi təhsil xərclərinin 63,5 faizi, yaxud 2 milyard 467 milyon manat, dövlət sifarişi ilə ali təhsilə, həmçinin ali, orta ixtisas təhsilə xərclərin cəmi 14 faizi həcmində, yaxud 544 milyon manat, təhsil sahəsi üzrə məqsədli proqramlar və tədbirlər, təhsil kreditləri, peşə təhsili, təhsil sahəsində tətbiqi tədqiqatlara xərclərin 22,5 faizi həcmində, yaxud da 873 milyon manat məbləğində vəsaitin yönəldilməsi nəzərdə tutulur.

Əhalinin aztəminatlı təbəqəsinin ali təhsilə əlçatanlığını daha da artırmaq və ali təhsilin əhatə dairəsini genişləndirmək məqsədi ilə bu ildən tətbiq olunmasına başlanılan tələbə kredit fondunun nizamnamə kapitalı gələn il 102 milyon manata çatdırılacaqdır.

Ümumtəhsil məktəblərində oxuyanların pulsuz dərslik-

lərlə təmin olunması və metodiki vəsaitlərin alınması ilə bağlı xərclər və təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması ilə bağlı xərclər üçün cəmi 59 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulub.

Növbəti tədris ili üçün dövlət sifarişi ilə təhsil alan tələbələrin sayının 2020–2021-ci tədris ili ilə müqayisədə 15 min 93 nəfər, yaxud 16,7 faiz artırılması və 110 min 834 nəfərə çatdırılması, təqaüd alan tələbələrin sayının isə 12 min nəfər artırılması nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, növbəti ilin dövlət büdcəsində dövlət sifarişi və dövlət hesabına kadr hazırlığının maliyyələşdirilməsində güzəştli kateqoriyaya aid edilən gənclərimizin təhsilinin maliyyələşdirilməsi xərcləri üçün 38 milyon manat vəsait ayrılacaq və bununla 20 min 500 nəfər tələbənin təhsil xərcləri qarşılanacaqdır.

Dövlət büdcəsinin tərkibində elm xərclərinin xüsusi çəkisi 0,7 faiz, yaxud 203 milyon manat təşkil edəcəkdir. Dövlət büdcəsindən ayrılan 4 milyon manat vəsait də nəzərə alınmaqla, növbəti ildə Elmin İnkişafı Fondunun nizamnamə kapitalı 11 milyon manata çatdırılacaqdır.

Dövlət büdcəsi xərclərinin digər prioritet istiqamətini insanlarımızın sağlamlığının qorunmasına xidmət edən səhiyyə sahəsinə ayrılmış vəsaitlər təşkil edir. Artıq 2021-ci ildən ölkə ərazisində tətbiqi təmin edilmiş icbari tibbi sığortanın maliyyə təminatına dövlətin payına düşən məbləğ də nəzərə alınmaqla, 2022-ci ilin dövlət büdcəsində səhiyyə xərcləri üçün 1 milyard 789 milyon manat vəsait nəzərdə tutulur və yaxud cari ilə nisbətən 119 milyon manat, 7,1 faiz çox. Son 5 ildə səhiyyə üzrə cari xərclərin ümumi daxili məhsulda xüsusi çəkisi 1,2 faiz bənd artaraq 2,1 faiz təşkil etmişdir. Dövlət büdcəsi xərclərində isə xüsusi çəkisi artıq 6 faiz təşkil etməkdədir.

Bununla yanaşı, dövlət büdcəsinin dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərclərindən səhiyyə sahəsinə investisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsi üçün 470 milyon manat vəsait yönəldilmişdir. Səhiyyə xərcləri üçün ayrılmış vəsaitin 63 faizi, yaxud 1 milyard 126 milyon manatı icbari tibbi sığortanın tətbiqinə, 26 faizi, yaxud 464 milyon manatı tibbi sığortanın əhatə dairəsində olmayan xəstəxanaların, poliklinikaların, ambulatoriyaların saxlanılması və koronavirus pandemiyasına qarşı mübarizə tədbirləri xərclərinə və 11,1 faiz, yaxud da 199 milyon manatı bir sıra xroniki xəstəliklərin profilaktikası və müalicəsinə və digər səhiyyə tədbirlərinin maliyyə təminatına yönəldiləcəkdir.

Dövlətin daim prioritet vəzifələri sırasında olan iqtisadiyyatın real sektoruna dəstək məqsədləri üçün növbəti ilin dövlət büdcəsindən 2 milyard 500 milyon manata yaxın vəsait ayrılacaqdır ki, bu da cari ilin təsdiq olunmuş göstəricilərinə nisbətən 4 faiz çox deməkdir. Bu məbləğ çərçivəsində 2022-ci ilin dövlət büdcəsində kənd təsərrüfatına 997 milyon manat, yaxud cari illə müqayisədə 54 milyon manat, 5,8 faiz çox vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur. Həmin vəsaitin 45,7 faizi, yaxud 406 milyon manatı ərzaq təhlükəsizliyi tədbirlərinə, 460 milyon manatı isə torpaqların meliorativ vəziyyətinin yaxşılaşdırılması tədbirləri üçün maliyyə təminatına yönəldiləcəkdir. Bununla yanaşı, baytarlıq tədbirləri, fiziki və hüquqi şəxslərə məxsus xüsusi təhlükəli xəstə heyvanların çıxış edilməsi və aqrar sığorta fəaliyyəti üzrə sığorta haqlarının dövlət büdcəsi vəsaiti hesabına ödənilən hissəsi üçün cəmi 58 milyon manat məbləğində vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur.

2022-ci ilin dövlət büdcəsində ətraf mühitin və təbiətin mühafizəsi üzrə xərclər üçün 286 milyon manat məbləğində vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da cari illə mü-

qayisədə təxminən 4 faiz çox vəsait deməkdir.

Nəqliyyat, rabitə və mənzil kommunal sahələri üçün növbəti ilin dövlət büdcəsinə 479 milyon manat, o cümlədən əhaliyə göstərilən kommunal xidmətlər üzrə tətbiq olunan tariflərin maya dəyərindən aşağı olması ilə bağlı “Azəristiliktəchizat” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə və Bakı Metropoliteninə subsidiya ayrılacaqdır.

2022-ci ilin dövlət büdcəsindən mədəniyyət, incəsənət, bədən tərbiyəsi və turizm sahələrinin fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi üçün 459 milyon manat vəsait yönəldiləcəkdir. Bu da cari illə müqayisədə 41 milyon manat, yaxud 9,7 faiz çoxdur. Həmin mənbədən idman və gənclər siyasətinin həyata keçirilməsi, turizm fəaliyyəti, Azərbaycanın xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən mədəniyyət mərkəzlərinin saxlanması üçün 110 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur.

Növbəti ilin dövlət büdcəsində siyasi partiyalara maliyyə yardımı göstərilməsi və eyni zamanda, qeyri-hökumət təşkilatlarına maliyyə yardımı göstərilməsi tədbirlərinin maliyyələşdirilməsi də davam etdiriləcəkdir.

Növbəti ildə beynəlxalq və ölkə səviyyəli tədbirlərin keçirilməsi və digər beynəlxalq fəaliyyətlə bağlı xərclər 373 milyon manat və cari ilə nisbətən 62 milyon manat, 20 faiz çox, xaricdəki diplomatik nümayəndəliklərimizin saxlanması xərcləri üçün 125 milyon manat vəsait ayrılacaqdır. Bununla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən ticarət nümayəndəliklərinin saxlanması üçün 6 milyon manat, xarici ölkələrdə Azərbaycan diasporasının formalaşdırılması, möhkəmləndirilməsi üçün də 6 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur.

Növbəti ilin dövlət büdcəsinin mərkəzləşdirilmiş xərc-

lərindən 15 rayona ayrılan maliyyə yardımının məbləği dotasiya şəklində 38 milyon manat təşkil edəcəkdir. Bələdiyyə büdcələrinə isə 11 milyon manat dəstəyin göstərilməsi nəzərdə tutulur.

Dövlət büdcəsinin xərclərinin strukturunda cari xərclər 67,1 faiz, yaxud 20 milyard 62 milyon manat, əsaslı xərclər 26,9 faiz, yaxud 8 milyard 28 milyon manat, dövlət investisiya layihələri üzrə xərclər 2,8 milyard manat, dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclər isə 6 faiz, yaxud da 1 milyard 792 milyon manat təşkil edəcəkdir. Dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclər cari illə müqayisədə 18,5 faiz azaldılmışdır. 2022-ci il üzrə dövlət borclanmasının yuxarı həddi, limiti 1 milyard 100 milyon manat, xarici dövlət borclanmasının yuxarı həddi 600 milyon manat və il ərzində veriləcək dövlət zəmanətlərinin yuxarı həddi 800 milyon manat məbləğində təklif olunur.

Hörmətli millət vəkilləri, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi xərclərinin qarşılınması üçün müvafiq gəlir və maliyyə-ləşmə mənbələri barədə göstəriciləri də diqqətinizə çatdırmaq istərdim. Dövlət büdcəsinin gəlirləri 26 milyard 816 milyon manat məbləğində nəzərdə tutulur ki, bu da cari ilin təsdiq olunmuş göstəricisinə nisbətən 1 milyard 389 milyon manat, yaxud 5,5 faiz çox, gözlənilən icraya nisbətən isə 170 milyon manat, yaxud 0,6 faiz az, 2020-ci ilin icra göstəricisinə nisbətən isə 2 milyard 134 milyon manat, yaxud 8,6 faiz çoxdur. Gələn il İqtisadiyyat Nazirliyinin yanında Dövlət Vergi Xidmətinin xətti ilə dövlət büdcəsinə 8 milyard 820 milyon manat məbləğində daxilolmalar nəzərdə tutulur ki, bu da cari ilin təsdiq olunmuş göstəricisi ilə müqayisədə 1 milyard 570 milyon manat, yaxud 21,7 faiz çox, gözlənilən icraya nisbətdə isə 376 milyon manat, yaxud 4,5 faiz çoxdur. Dövlət Gömrük

Komitəsinin xətti ilə büdcəyə 4 milyard 260 milyon manat və ya cari ilin təsdiq olunmuş göstəricisinə nisbətən 360 milyon manat, 9,2 faiz, gözlənilən icraya nisbətdə isə 95 milyon manat, 2,3 faiz çox daxilolma nəzərdə tutulur.

Növbəti ildə Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə 12 milyard 710 milyon manat məbləğində transfert yönəldiləcəkdir ki, bu da 2021-ci illə müqayisədə 510 milyon manat və yaxud 4,2 faiz çoxdur. Transfərtin əvvəlki illərlə müqayisədə artımı, yuxarıda göstəriləyi kimi, əsasən, cari ilin 9 ayında ölkə iqtisadiyyatı, dövlət və icmal büdcələrin gəlirləri üzrə gözlədiyimizdən daha yüksək göstəricilərin əldə edilməsi ilə bağlıdır. Belə olan şəraitdə Dövlət Neft Fondunun transferti cari ildə 850 milyon manat məbləğində istifadə edilmədiyindən həmin qənaət olunmuş vəsaitin 2022-ci ilə ötürülməsi məqsədəuyğun hesab olunur. Bu məbləğ nəzərə alınmadan, fondun dövlət büdcəsinə proqnozlaşdırılan transfertinin məbləği cari illə müqayisədə 340 milyon manat azdır.

2022-ci il üçün büdcə təşkilatlarının büdcədən kənar daxilolmaları üzrə 760 milyon manat, sair daxilolmalar üzrə 266 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılır. Xərclərin maliyyələşdirilməsi üzrə açıq qalan 3 milyard 63 milyon manatlıq hissəsi büdcə kəsirini formalaşdırır. Büdcə kəsirinin özəlləşmədən daxilolmalar 114 milyon manat, xarici və daxili borclanmadan 1 milyard 693 milyon manat və vahid xəzinə hesabının qalığı 1 milyard 256 milyon manat hesabına örtülməsi nəzərdə tutulur.

2022-ci il üçün icmal büdcənin əsas parametrləri aşağıdakı kimi olacaqdır. İcmal büdcənin gəlirləri 27 milyard 677 milyon manat təşkil edəcəkdir ki, bu da cari ilin təsdiq olunmuş göstəricisinə nisbətən 3 milyard 849 milyon manat, yaxud 16,2 faiz, gözlənilən icraya nisbətdə isə 3

milyard 212 milyon manat, 13,1 faiz çoxdur. İcmal büdcənin xərclərinin yuxarı həddi 32 milyard 906 milyon manat olmaqla, cari illə müqayisədə 1 milyard 743 milyon manat, yaxud 5,6 faiz, gözlənilən icraya nisbətə isə 3 milyard 746 milyon manat, 12,8 faiz artacaqdır.

2022-ci il üçün Dövlət Neft Fondunun gəlirləri 10 milyard 590 milyon manat, xərcləri isə 12 milyard 756 milyon manat təşkil edəcəkdir.

Növbəti il üçün Naxçıvan Muxtar Respublikası büdcəsinin gəlir və xərcləri bərabər olmaqla 570 milyon manat təşkil edəcəkdir ki, bu da cari illə müqayisədə 63 milyon manat, yaxud 12,5 faiz çoxdur.

İcmal büdcənin kəsiri 5 milyard 229 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılır. İcmal büdcənin kəsiri ümumi daxili məhsulun 6 faizinə bərabər olmaqla 2021-ci illə müqayisədə 2,9 faiz bənd enəcəkdir.

Hörmətli millət vəkilləri, əvvəlki illərin büdcəsindən həcm və ünvanlılığı ilə fərqlənən 2022-ci ilin dövlət büdcəsi ölkənin qədəm qoyduğu yeni mərhələni, qarşıda duran çağırışları və reallıqları özündə əks etdirir. Bu layihənin qəbul olunması Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin prioritet hədəf kimi müəyyən etdiyi əhalinin sosial müdafiəsinin və yaşayış səviyyəsinin yüksəldilməsi, ölkəmizin müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsi və ya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, işğaldan azad edilmiş ərazilərə Böyük qayıdışı təmin edəcək sürətli bərpa və yenidənqurma işlərinin görülməsi və iqtisadi inkişafının stimullaşdırılması üçün hökumət tərəfindən ardıcıl tədbirlərin həyata keçirilməsinə maliyyə təminatı yaradır. Hörmətli millət vəkillərini bunları nəzərə alaraq, təqdim olunmuş büdcə qanunu layihəsini və büdcə zərfinə daxil edilmiş digər qanunvericilik aktlarını dəstək-

ləməyə çağırıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Samir müəllim.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri hörmətli Mikayıl Cabbarova söz verirəm. Mikayıl müəllim, buyurun.

M.Cabbarov, *Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri.*

Çox hörmətli xanım Sədr, çox hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli Milli Məclis və hökumət üzvləri!

Müstəqil Azərbaycan dövləti hazırda öz tarixi inkişafının növbəti böyük dönüşü astanasındadır. Möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkədə uğurla həyata keçirilən fundamental islahatlar milli iqtisadiyyatın dayanıqlı inkişafını, sürətlə müasirləşməsini və əhalinin maddi rifahının davamlı şəkildə yaxşılaşmasını təmin etməkdədir. Bütün bunlar ölkədə sosial-iqtisadi inkişafın sürətlənməsi ilə yanaşı, milli iqtisadiyyatın global şoklara qarşı da yüksək dərəcədə davamlı olmasına imkan yaratmışdır.

2020-ci ildə dünyanı bürümüş koronavirus – COVID-19 pandemiyasının ölkə iqtisadiyyatına mənfi təsirlərinin minimuma endirilməsi dövlətimizin maliyyə imkanlarından istifadə olunması ilə yanaşı, iqtisadi idarəetmədə çevik qərarların qəbul edilərək uğurla həyata keçirilməsi sayəsində mümkün olmuşdur. Bütün bu nailiyyətlər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi və müzəffər ordumuzun torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi və ərazi bütövlüyünün bərpası ilə nəticələnən 44 günlük Vətən müharibəsində tarixi qələbənin əldə edilməsinə də zəmin yaratmış və ölkənin inkişafında yeni bir tarixi səhifə açmışdır.

Hazırda Azərbaycan 2022–2030-cu illəri əhatə edən yeni bir strateji inkişaf mərhələsinə daxil olur. Bu strateji

dövrədə qarşımızda iqtisadi artımın daha dayanıqlı drayverlərinin hərəkətə gətirilməsi, milli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətinin, innovasiya yönümlülüğünün və maliyyə dayanıqlığının daha da gücləndirilməsi və azad edilmiş ərazilərin reintegrasiyası kimi yeni vəzifələr durur. Belə çağırışlar fonunda bu gün Milli Məclisdə 2022-ci il və növbəti 3 il üçün dövlət büdcəsinin layihəsi müzakirə olunur. Bu gün müzakirədə olan büdcə siyasətinin əsas özəlliyi ondan ibarətdir ki, dövlət büdcəsi bir tərəfdən yeni strateji inkişaf çağırışlarına adekvat olmalı, ölkənin növbəti inkişaf strategiyasının zəruri resurs təminatını formalaşdırmalı və eyni zamanda, işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpaasını maliyyələşdirməlidir. Bununla bağlı ölkənin 2022–2026-cı illər üzrə yeni inkişaf strategiyasının hazırlanması çərçivəsində növbəti il və ortamüddətli dövr üçün məqbul büdcə zərfinin formalaşdırılması üçün Maliyyə Nazirliyi və aidiyyəti dövlət qurumları, o cümlədən İqtisadiyyat Nazirliyi arasında məhsuldar müzakirələr keçirilmişdir. 10 işçi qrup çərçivəsində cənab Baş nazirin rəhbərliyi ilə hər bir istiqamətdə bu sənədlər, iş proqramları, tədbirlər planı tərtib edilərək hazırda ali rəhbərlik tərəfindən baxılmaqdadır. Bu müzakirələr nəticəsində iqtisadi inkişafın maliyyələşdirilməsi və büdcə dayanıqlığının təmin olunması vəzifələr arasında optimal balansın tapılmasını, o cümlədən yeni büdcə qaydasının tətbiqi ilə həm Dövlət Neft Fondunun aktivlərinin məqbul səviyyədə qorunmasını, həm də 2022–2026-cı illər üzrə yeni strategiyanın maliyyələşdirilməsi imkanının yaradılmasını özündə ehtiva edən ilkin büdcə çərçivəsi formalaşmaqdadır. Eyni zamanda, cənab Prezidentin təşəbbüsü ilə 2022-ci ilin dövlət büdcəsində iqtisadi artıma və məşğulluğa dəstək məqsədi ilə ilkin büdcə layihəsi ilə müqayisədə son

təqdim olunan layihədə dövlət investisiya proqramı üçün ayrılan vəsaitlərin həcmi 850 milyon manat artırılaraq 2,8 milyard manat həcmində nəzərdə tutulmuşdur. Bundan başqa, növbəti ilin büdcə layihəsi ölkədə genişmiqyaslı sosial proqramların həyata keçirilməsini, o cümlədən minimum əmək haqlarının, pensiyaların və digər sosial ödənişlərin artırılmasını əhatə edir. Bütün bunlar dünya əmtəə bazarlarında, xüsusi ilə də global ərzaq bazarlarında baş verən əhəmiyyətli artımların, habelə bir sıra tariflərin artırılmasının əhalinin maddi durumuna təsirlərinin neytrallaşdırılmasına yönəlmişdir.

İndi isə qısa olaraq ölkə iqtisadiyyatında və vergi sistemində cari vəziyyət barədə məlumat vermək istədim. Karantin rejiminin əhəmiyyətli dərəcədə yumşalması, nəticədə iqtisadi artımın bərpasının sürətlənməsi, dünya əmtəə bazarlarında, o cümlədən neft bazarında qiymətlərin davamlı yüksəlməsi, ötən ildən etibarən pandemiyanın təsirlərinin yumşaldılması məqsədi ilə dövlət tərəfindən iqtisadiyyata genişmiqyaslı dəstək proqramlarının həyata keçirilməsi şəraitində ÜDM-in artım dinamikasında müsbət trendlər güclənməkdədir. Cari ilin yanvar–oktyabr aylarında ümumi daxili məhsul 4,9 faiz, o cümlədən qeyri-neft sektorunda 6 faizdən çox artmışdır. Tikinti sektoru istisna olmaqla iqtisadiyyatın bütün sahələrində artım templərinin sürətlənməsi müşahidə olunur. Bu şəraitdə İqtisadiyyat Nazirliyinin qiymətləndirilmələrinə görə cari ildə iqtisadi artım tempinin 5 faizdən yuxarı olması gözlənilir. Qeyri-neft sektorunda iqtisadi artımın sürətlənməsinin mühüm təkanverici amillərindən biri də qeyri-neft sənayesidir. 2017–2020-ci illərdə qeyri-neft sənayesində əlavə dəyərin orta illik artım tempi 9 faiz ətrafında olduğu halda, cari ilin 10 ayında qeyri-neft sənayesində əlavə də-

yər 20 faizdən çox artmışdır. Son illər sənaye zonalarının inkişafı sahəsində həyata keçirilən siyasət nəticəsində sənaye zonalarında istehsalın ölkə üzrə cəmi qeyri-neft sənayesi istehsalında xüsusi çəkisi 2017-ci ildəki 3 faizdən cari ilin 9 ayında 14 faizədək yüksəlmişdir. Ölkədə iqtisadi artımın sürətlənməsi milli iqtisadiyyatın yüksək dərəcədə maliyyə təhlükəsizliyi yastığının təmin olunması şəraitində müşahidə olunur. Cari ilin oktyabr ayının sonuna ölkənin strateji valyuta ehtiyatlarının həcmi 53 milyard ABŞ dollarını ötür ki, bu da cari ilə proqnozlaşdırılan illik ÜDM-in təqribən 110 faizinə ekvivalentdir.

Təbii ki, ölkənin strateji valyuta ehtiyatlarının yüksək səviyyədə formalaşmasına neft-qaz sektorundan əldə olunan gəlirlər başlıca mənbədir. Bununla belə, qeyri-neft sektorunun ixrac imkanlarının getdikcə artmağa başlaması valyuta ehtiyatlarının mənbələrinin də şaxələnməsi üçün münbit zəmin yaratmaqdadır. Cari ilin 10 ayında qeyri-neft ixracının həcmində 42 faizlik artım müşahidə olunmuşdur ki, bu da ən yüksək tarixi göstəricidir. 2021-ci il üzrə qeyri-neft ixracının həcmiminin 2,4 milyard ABŞ dollarından yüksək olacağı gözlənilir.

Cari ilin 9 ayında sənaye zonalarında ixrac olunmuş məhsulların dəyəri 320 milyon ABŞ dollarını ötmüşdür ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə iki dəfə çoxdur.

Qeyd etdiyim kimi, cari ildə ölkədə iqtisadi artımın bərpası və sürətlənməsində pandemiya ilə bağlı hökumətin iqtisadiyyata genişmiqyaslı dəstək proqramlarının həyata keçirilməsi də mühüm amillərdən biri olmuşdur. Bu dəstək proqramlarının mühüm alətlərindən biri pandemik sahələrdə çalışan muzzdlu işçilərin əmək haqlarının bir hissəsinin ödənilməsi olmuşdur. Bu məqsədlə cari ilin noyabr ayının 1-ə 243 mindən çox muzzdlu işçiyə 250 mil-

yon manatadək vəsait ödənilmişdir. Eyni zamanda, 108 minədək fərdi mikro sahibkara 113 milyon manatdan çox maliyyə dəstəyi göstərilmişdir. Pandemiyanın iqtisadiyata təsirlərinin yumşalması mühüm alətlərdən biri də sahibkarlara yeni verilən bank kreditlərinin 60 faizinə dövlət zəmanətinin verilməsi, habelə onların banklar qarşısında mövcud kredit borcları üzrə faizlərin subsidiyalaşdırılmasıdır. Belə ki, cari ilin noyabr ayının əvvəlinə banklar tərəfindən sahibkarlara yeni verilən 500 milyon manat bank kreditləri çərçivəsində kredit məbləği 399 milyon manat təşkil edən 1900 müraciət üzrə 233 milyon manat həcmində zəmanət qüvvəyə minmişdir. Eyni zamanda, faiz subsidiyası nəzərdə tutulan 1 milyard manat həcmində kredit portfelinin 900 milyon manatı üzrə 62 milyon manata yaxın faiz subsidiyasının verilməsi təsdiq edilmişdir.

Fiskal daxilolmalarda cari vəziyyətə gələrkən, iqtisadi artımın sürətlənməsi və istehlak fəallığının genişlənməsi cari ildə vergi daxilolmalarının da öz müsbət təsirini göstərməkdədir. Cari ilin 10 ayında vergi daxilolmaları 16 faizədək artaraq 7,4 milyard manata çatmış, 10 aylıq proqnoz 122 faiz səviyyəsində icra olunmuş və proqnozdan əlavə dövlət büdcəsinə 1,3 milyard manatdan çox vəsait daxil olmuşdur. Qeyri-neft sektoru üzrə vergi daxilolmaları 13 faizədək artaraq 5,4 milyard manata çatmış, sektordan daxilolmalar ümumi daxilolmaların 73 faizini ötmüşdür. Özəl sektordan daxilolmaların artım sürəti daha yüksəkdir, cari ilin 10 ayında sektordan daxilolmalar 20 faizədək artmış və bunun cəmi daxilolmalarda xüsusi çəkisi 56 faizə çatmışdır. Qeyd olunmalıdır ki, vergi, məcburi sosial sığorta və gömrük daxilolmalarının proqnozdan artıq icra olunması cari ilin ötən dövründə Dövlət Neft

Fondundan az həcmdə vəsaitlərin istifadə olunmasını şərtləndirmiş, lakin bu proses ümumi büdcə gəlirlərinə və valyuta bazarında sabitliyə xələl gətirmədən həyata keçirilmişdir.

İqtisadi artımın sürətlənməsi ilə yanaşı, vergi inzibatçılığının keyfiyyətinin yaxşılaşması, vergidən yayınmalara qarşı səmərəli mübarizə vergi daxilolmalarının artmasında mühüm amillərdən biridir. İqtisadiyyatda dövriyyələrin şəffaflaşması prosesləri davam edir. Cari ilin 9 ayında vergi bəyannamələri üzrə qeyri-neft sektorunda dövriyyələrin 20 faizdən çox artımı müşahidə olunmuş, o cümlədən dövriyyələr qeyri-neft sənayesində 19, ticarət sektorunda 30, iaşə sektorunda 42 faizədək artmışdır. Ticarət sahəsində dövriyyələrin leqallaşmasında yeni nəsil onlayn kassa aparatlarının tətbiqi də mühüm rol oynayıb. Cari ilin 10 ayında onlayn kassalar üzrə dövriyyələrin həcmi ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 1,9 dəfəyədək artmışdır. “ƏDV-ni geri al” layihəsi çərçivəsində cari ilin oktyabr ayının 1-dək fiziki şəxs olan istehlakçılara 120 milyon manata yaxın vəsait qaytarılmışdır. Bu xidmətdən hazırda 1,6 milyon vətəndaş aktiv istifadə edir.

Əmək bazarının leqallaşması sahəsində də əhəmiyyətli irəliləyişlər müşahidə olunmaqdadır. Belə ki, qeyri-neft özəl sektorda çalışan muzzdlu işçilərin əmək haqqı məbləğinin 8 minədək olan hissəsi gəlir vergisindən azad olunduqdan sonra, 2019-cu ilin əvvəlindən cari ilin 1 noyabr tarixinədək sektorda əmək müqavilələrinin sayı 227 min artaraq 767 minə çatmışdır. Nəticədə qeyri-neft özəl sektorunun cəmi əmək müqavilələrində xüsusi çəkisi 38,5 faizdən 46 faizədək yüksəlmişdir. Bu şəraitdə 2020-ci ildə 2018-ci ilə nisbətən qeyri-neft özəl sektorda əmək haqqı fondunun 1,5 dəfə artımı baş vermişdir və cari ilin

gözlənilən göstəricisinin dövr ərzində 1,6 dəfə artması proqnozlaşdırılır. Bu amil məcburi dövlət sosial sığortası üzrə daxilolmaların dinamikasına da müsbət təsir göstərməkdədir. Bu amilin, habelə sosial təyinatlı xərclərin optimallaşdırılması tədbirlərinin təsiri ilə dövlət büdcəsindən ayırmaların Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun gəlirlərində xüsusi çəkisi 2018-ci ildə 35,6 faiz təşkil etdiyi halda 2021-ci ilin 10 ayında bu göstərici 28 faiz olmuşdur. Yəni fondun büdcədən asılılığı azalmaqdadır. Cari ilin 10 ayında məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə daxilolmalar 8 faizdən çox artmış, o cümlədən əmək haqqı islahatının tətbiq olunduğu qeyri-büdcə təşkilatları üzrə daxilolmalar 14 faizdən çox artmışdır. Məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə 10 aylıq proqnozdan əlavə 292 milyon manatdan çox vəsait toplanılmışdır. Bununla yanaşı, cari ilin 10 ayında icbari tibbi sığorta haqları üzrə 475 milyon manatadək vəsait yığılmış və 10 aylıq proqnoz 105 faiz icra edilmişdir.

Qısa olaraq dövlət şirkətləri üzrə başlanmış islahatlara da toxunmaq istərdim. Azərbaycan İnvestisiya Holdinqinin fəaliyyəti çərçivəsində dövlət şirkətlərində korporativ idarəetmə islahatlarına start verilmiş, bu şirkətlərin fəaliyyətinin maliyyə nəticələrinin yaxşılaşdırılmasına və şəffaflığın artırılmasına yönəlmiş kompleks fəaliyyət planı həyata keçirilməkdədir. İlk növbədə qeyd edim ki, bu günədək Azərbaycan İnvestisiya Holdinqinin Müşahidə Şurası tərəfindən 9 şirkətdə müvafiq müşahidə şuraları artıq yaradılıb, birinin isə tərkibi dəyişdirilmişdir. Holdinqin idarəetməsinə verilmiş 8 dövlət müəssisəsində beynəlxalq məsləhətçi cəlb edilməklə hüquq, maliyyə, vergi və kommersiya sahələrində fəaliyyətin nəticələrinin diaqnostikası həyata keçirilmişdir. 3 şirkətdə isə bu proses tamamlan-

maqdadır. Diaqnostika əsasında təkmilləşdiriləcək sahələr və həll ediləcək məsələlər üzrə tədbirlər planı hazırlanmaqdadır. Portfel şirkətlər üzrə korporativ strategiyaların hazırlanması, illik və ortamüddətli səmərəli göstəricilərin və maliyyə dayanıqlılığının artırılması üzrə hədəflərin müəyyən olunması, habelə dividend siyasətinin hazırlanması tədbirlər planının mühüm istiqamətlərini təşkil edir.

Qeyd etməliyəm ki, görülən tədbirlər öz nəticələrini verməkdədir. SOCAR daxil olmaqla artıq 4 iri dövlət şirkətində maliyyə nəticələrinin əhəmiyyətli yaxşılaşması müşahidə olunur və bu meyl güclənməkdədir.

Hörmətli millət vəkilləri, bildiyiniz kimi, cənab Prezidentin 2021-ci il 2 fevral tarixli Sərəncamı ilə “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” sənədi təsdiq olunmuş, sənədlə müəyyən olunmuş 5 strateji prioritet üzrə 2022–2026-cı illər üçün sosial-iqtisadi inkişafa dair strateji sənədin hazırlanması tapşırılmışdır. Bu tapşırığa uyğun olaraq, cənab Baş nazirin rəhbərliyi altında yaradılmış 16 işçi qrupu tərəfindən strategiyanın layihəsi hazırlanaraq təqdim olunmuşdur. Qısa olaraq bu strategiya layihəsinin başlıca fəlsəfəsi barədə sizi məlumatlandırmaq istərdim.

Bildiyiniz kimi, 2020-ci illərin ortalarından etibarən cənab Prezidentin rəhbərliyi altında ölkənin neft sərvətindən əldə olunan gəlirlərin mühüm hissəsi ölkədə böyük həcmli quruculuq işlərinin həyata keçirilməsinə və əhəlinin rifah halının yaxşılaşdırılmasına yönəldilmişdir. Bundan sonrakı dövrlərdə isə ölkədə neft hasilatının getdikcə azalacağını və dünya bazarlarında neftin qiymətinin qeyri-müəyyən olmasını nəzərə alaraq, ölkə qarşısında yeni strateji çağırışlar dayanmaqdadır. Başlıca çağırış ölkə iqtisadiyyatını dərinlən şaxələndirməklə və onun beynəl-

xalq rəqabət qabiliyyətini daim artırmaqla neftdən asılılığı minimuma endirmək, iqtisadi artımın sürətini və dayanıqlılığını gücləndirmək və bu şərtlər daxilində daha yuxarı gəlirli dövlətlər qrupuna doğru irəliləməkdir. Bu mənada təqdim olunmuş yeni inkişaf strategiyası layihəsi ölkə iqtisadiyyatında 4 başlıca təməl dəyişikliklərin baş verməsini nəzərdə tutur.

Dövlət sektorunun, yeni dövlət şirkətlərinin, dövlət maliyyəsinin və iqtisadi idarəetmənin yeni keyfiyyətə transformasiyası və onun iqtisadiyyatın şaxələnməsinə səmərəli dəstəyini və töhfəsini təmin etmək.

İkincisi, iqtisadiyyatın bütün sahələrində dövlət–özəl tərəfdaşlığını genişləndirmək və dövlət layihələrinin icra olunmasına özəl sektoru fəal şəkildə cəlb etmək.

Üçüncüsü, iqtisadiyyatda fəaliyyət mühitinin, ekosistemin keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırmaq və özəl sektorun inkişafı stimulları və sürətini gücləndirmək.

Nəhayət, dördüncüsü, insan kapitalının davamlı inkişafı, rəqəmsal iqtisadiyyatın və innovasiyaların geniş tətbiqi üçün münbit şərait yaratmaq.

Əsas ideya bundan ibarətdir ki, dövlətin iqtisadi inkişafda və investisiyalarda aparıcı rolunun mərhələlərlə özəl sektor tərəfindən əvəzlənməsi üçün iqtisadiyyatda adekvat mühit formalaşdırılacaqdır. Məhz bu yanaşmadan çıxış edərək cari ilin ötən dövründə Baş nazirin rəhbərliyi altında yaradılmış işçi qrupları tərəfindən strategiyanın başlıca istiqamətləri formalaşdırılmışdır. Demək olar ki, bütün dövlət qurumlarının fəal şəkildə cəlb olunduğu bu prosesdə ölkə iqtisadiyyatının bütün sahələrində strateji hədəflər, bu hədəflərə çatmaq üçün həyata keçiriləcək başlıca islahatlar və tədbirlər müəyyən olunmuşdur. Strategiya layihəsində 70-dək strateji alt məqsəd üzrə 830-dək müx-

təlif islahat tədbirlərinin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulub. Strategiya layihəsi uğurla həyata keçiriləcəyi təqdirdə, 2022–2026-cı illərdə ölkədə ÜDM-in orta illik artım tempinin 3,9 faiz, o cümlədən qeyri-neft sektorunda 5 faiz səviyyəsində formalaşdırılması, cari məzənnə ilə adambaşına düşən nominal ÜDM-in həcmnin 6213 ABŞ dollarına çataraq, 2021-ci ilin gözlənilən göstəricisi ilə müqayisədə 1,3 dəfə artırılması təmin olunacaqdır. Məlumat üçün qeyd edim ki, Beynəlxalq Valyuta Fondunun cari ilin oktyabr ayında açıqladığı proqnozlara görə, 2022–2025-ci illərdə dünya iqtisadiyyatının orta illik artım tempinin 3,8 faiz, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə isə 4,7 faiz olması proqnozlaşdırılır. Bu dövr ərzində İqtisadiyyat Nazirliyinin təqdim edilmiş strateji hədəflər əsasında hazırladığı proqnozlarda isə ölkə iqtisadiyyatı orta illik 4 faiz, qeyri-neft sektoru isə orta illik 5,1 faiz səviyyəsində artmalıdır.

Növbəti ilin dövlət büdcəsi faktiki olaraq yeni strateji dövrün ilk ili olacaq. Təbii ki, təqdim edilmiş illik büdcə parametrlərinin təməlinə strateji hədəflərə uyğun olaraq və neftin qiyməti 50 ABŞ dolları götürülməklə tərtib edilmiş makroiqtisadi proqnozlar dayanır. 2022-ci ildə ümumi daxili məhsulun 3,9 faiz, qeyri-neft ÜDM-in isə 4,9 faiz artımını proqnozlaşdırırıq. 2022-ci ildə kənd təsərrüfatında 4 faiz, qeyri-neft sənayesində 8,7 faiz, turizm sektorunda 48,2 faiz, nəqliyyatda 4,5 faiz, informasiya və rabitədə 9,5 faiz iqtisadi artım proqnozlaşdırılır.

Növbəti ildə 2021-ci ilə nisbətən ölkədə investisiya fəallığının artmağa başlaması gözlənilir ki, bu da növbəti ildə əsas kapitala investisiyaların real artım tempinin cari ilə nisbətən yüksələrək 3,4 faizə çatmasını proqnozlaşdırmağa əsas verir. Genişmiqyaslı sosial proqramların həyata keçirilməsi, habelə əmək bazarında şəffaflaşmanın da-

vam etməsi şəraitində ölkədə orta aylıq əmək haqqının isə 2022-ci ildə 807 manat olması proqnozlaşdırılmışdır.

Hörmətli millət vəkilləri, çıxışımın sonunda hamınızı əmin etmək istərdik ki, yeni strategiyanın reallaşması ölkə iqtisadiyyatının ümumi mənzərəsində və fəaliyyət mühtində böyük dəyişikliklərə səbəb olacaq, iqtisadi artım tamamilə yeni keyfiyyət təməlləri üzərində formalaşacaqdır. Növbəti 5 il həm də işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası, ölkəyə reintegrasiyasında tarixi bir dövr olacaqdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Mikayıl müəllim.

İndi isə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı İdarə Heyətinin sədri hörmətli Elman Rüstəmovə söz verilir. Elman müəllim, buyurun.

E.Rüstəmov, *Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı İdarə Heyətinin sədri.*

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri və millət vəkilləri! Xanımlar və cənablar! Məndən öncə çıxış edən hörmətli həmkarlarım 2022-ci ilin dövlət və icmal büdcə layihələrini və sosial-iqtisadi inkişaf proqnozlarını təqdim etdilər. İcazənizlə, mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı adından 2022-ci ilə pul-kredit siyasətinin əsas istiqamətlərini Milli Məclisin diqqətinə təqdim edirəm.

2022-ci ilə və ortamüddətli dövrə dair makrosiyasət çərçivəsi olduqca mürəkkəb xarici mühit şəraitində, onun milli iqtisadiyyatımıza çoxkanallı neqativ təsirləri şəraitində formalaşdırılmışdır. COVID-19 təkcə səhiyyə sistemi qarşısında xarakter və miqyasına görə nadir problemlər yaratmamışdır. Onun ictimaiyyətin bütün sahələrinə, o cümlədən iqtisadi sahəyə təsirləri mürəkkəb və unikaldir.

On illərlə formalaşmış qlobal ticarət təchizat zəncirində qırılmalar, birja əmtəələrinin qiymətinin kəskin yüksəlməsi, lokal enerji böhranı, qlobal ərzaq təhlükəsizliyi probleminin kəskinləşməsi və qlobal inflyasiyanın yüksəlmə və yayılma effekti pandemiyanın əsas, lakin heç də tam olmayan təzahür formalarıdır.

Aparılan tədqiqatlar göstərir ki, həm pandemiyanın bilavasitə, həm də dolayı təsirlərinin aradan qaldırılmasında başlıca amil milli hökumətlərin bu problemə vaxtında adekvat cavab verməsi və o proseslərin səmərəli idarə edilməsidir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi altında hazırlanmış və reallaşdırılmış antiböhran proqramı, testləşdirilmə və vaksınlaşma resurslarına tez və adekvat çıxış, səhiyyə infrastrukturunun çevik gücləndirilməsi, qısa müddətdə ictimai immunitetin əhəmiyyətli yüksəldilməsi, iqtisadiyyata miqyaslı yardım proqramlarının reallaşdırılması 2020-ci ildə dərin iqtisadi tənəzzülün qarşısını almaqla, cari ildə iqtisadiyyatın bərpa və artımını təmin etmişdir. Cari ilin başlıca makroiqtisadi trendlərinə və nəticələrinə nəzər salsaq görürük ki, artıq 3-cü rübdə qeyri-neft sektoru real ifadədə pandemiya əvvəlki səviyyəni üstələnmiş, tikinti istisna olmaqla, qeyri-neft sektorunun bütün sahələrində yüksək artım və bir sıra sahələrdə isə ikirəqəmli artım müşahidə olunmuşdur. Qeyri-neft ixracı 10 ayda 42 faiz artmışdır. İqtisadi bərpa və artım məşğulluğun da adekvat bərpasını təmin etməklə işçi səviyyəsinin azalmasını şərtləndirmişdir. Cari ildə fiskal sabillik təmin edilmişdir. Defisitlə proqnozlaşdırılmış büdcə 10 ayın yekunlarına görə profisitlə icra olunur. Dövlət borcunun səviyyəsi məqbuldur və dövlət büdcəsi bütün öhdəliklərini icra etməkdədir.

Cari ilin ötən dövründə brend markalı neftin orta qiyməti 70 dollar olmaqla keçən ilin 43 dollar səviyyəsini 27 dollar və ya 63 faiz üstələmişdir. Xarici ticarətin profisiti 9 ay ərzində 2,3 dəfə artaraq 6,3 milyard dollar təşkil etmişdir. Ölkənin həm xarici ticarət, həm də tədiyyə balansı profisitlidir. İlin yekunlarına görə cari hesabda ümumi daxili məhsulun 8 faizi səviyyəsində profisit gözlənilir. Nəticədə strateji valyuta ehtiyatları cari ilin ötən dövründə 5,4 faiz artaraq 53,5 milyard dollar və ya proqnoz ümumi daxili məhsulun 113 faizini təşkil etmişdir. Valyuta bazarında tarazlıq müşahidə olunur. Milli valyutanın məzənnəsi ilin əvvəlindən sabitdir. İl ərzində keçirilən valyuta hərraclarının əksəriyyətində təklif tələbi üstələmiş və beləliklə, manat əhəmiyyətli möhkəmlənmə təzyiqi altında olmuşdur. İlin sonuna kimi qalan hərraclarda valyuta təklifi illik planlaşdırılan hər hərraca orta valyuta təklifini 2 dəfə üstələyib.

Cari ilin 1-ci yarısında məqbul hədəf çərçivəsində olan inflyasiya şəraitində Mərkəzi Bankın monetar siyasəti başlıca olaraq, iqtisadiyyatın 2020-ci ildə düşdüyü resessiyadan çıxarılmasına və bərpasına dəstək olmuşdur. Bu məqsədlə uçot dərəcəsi 16 mərhələdə azaldılaraq 15 faizdən 6,25 faizə endirilmişdir. 2021-ci ilin birinci yarısında başlıca olaraq xarici mühitdə baş verən proseslərə cavab olaraq uçot dərəcəsinin dəyişdirilməsi istiqamətində pauza götürülmüş, ilin 2-ci yarısından başlayaraq inflyasiya proseslərinin sürətlənməsinə cavab olaraq, sentyabr, oktyabr aylarında isə uçot dərəcələri 2 dəfə ardıcıl olaraq yüksəldilərək 7 faizə çatdırılmışdır.

Cari ilin əvvəlindən pul bazası 7,3 faiz artmış, il ərzində pul bazasının orta aylıq həcmnin artım tempi isə ilin əvvəlinə nəzərən cəmi 2,8 faiz təşkil etmişdir. Bütövlükdə,

müsbət makroiqtisadi fonda, iqtisadi artımın bərpa prosesi fiskal maddi sabitlik fonunda inflyasiyanın sürətlənməsi diqqət çəkir və təbii ki, daha geniş izah və şərh tələb edir. Rəsmi statistikaya görə cari ilin yanvar-oktyabr aylarında orta illik inflyasiya 5,7 faiz, illik inflyasiya 10 faiz təşkil etməklə hökumətin və Mərkəzi Bankın hədəflərindən kənarlaşmışdır. Cari ilin yanvar-oktyabr aylarında ərzaq məhsulları üzrə orta illik inflyasiya 6,7 faiz, qeyri-ərzaq üzrə 4,6 faiz və xidmət üzrə isə 5 faiz təşkil etmişdir. Milli iqtisadiyyatda inflyasiya təzyiqlərinin yüklənməsində xarici amillərin bilavasitə güclü rolunu, onların daxili amillərə dolayı təsirini qeyd etmək lazımdır.

İlk növbədə makroiqtisadi amillər barədə. 2008-ci ildən başlayaraq qlobal maliyyə böhranına cavab olaraq Federal Ehtiyatlar Sistemi, Avropa Mərkəzi Bankı və dünyanın digər aparıcı mərkəzi bankları və fiskal institutları olduqca yumşaq monetar fiskal siyasət həyata keçirərək, iqtisadiyyatda böyük həcmdə pul inyeksiya ediblər. Son 12 ildə Federal Ehtiyatlar Sisteminin və Avropa Mərkəzi Bankının balansları 3 dəfədən çox böyümüşdür. Antikor proqramı kimi də davam edən bu siyasətin məqsədi iqtisadi artımı və məşğulluğu dəstəkləməkdən ibarətdir. Bu vəsaitlər olduqca böyük həcmdə daxili və qlobal tələb yaratmışdır. Lakin qlobal təklif bir sıra mühüm amillərin təsiri altında bu tələbi tam ödəməyə qadir deyil. Qlobal ticarət və təchizat zəncirində yaranmış qırılmalar, logistik xərclərin artması, pandemiya ilə əlaqədar işçi qüvvəsinin çatışmaması qlobal təklifi məhdudlaşdıran başlıca amillərdir. Beynəlxalq Əmək Təşkilatının məlumatlarına görə bərpa proseslərinə baxmayaraq, qlobal əmək bazarı ilin sonunadək pandemiya əvvəlki səviyyəyə qayıtmayacaqdır. Proqnozlara görə 2021-ci ildə ümumi iş saatlarında

itki 3,5 faizdən 4,3 faizə, yaxud 100 milyon tam stajlı işçidən 120 milyon tam stajlı işçiyə yüksələcəkdir. Qlobal işsizlik isə 2021-ci ilin sonuna 226 milyon, yaxud 6,3 faiz səviyyəsində gözlənilir.

Ümumi qlobal inflyasiya proseslərində ərzaq inflyasiyasının dinamikası diqqəti cəlb edir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı yanında Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının – FAO-nun məlumatlarına görə, ümumi ərzaq indeksi cari ildə 33,2 faiz bənd artaraq, 2011-ci ilin iyununa görə öz tarixi maksimumuna çatmışdır. Bitki yağının, taxıl məhsullarının, şəkərin və süd məhsullarının qiyməti daha sürətlə yüksəlmişdir. Ekspertlərin artıq aqroinflyasiya adlandırdıqları bu fenomenin də başlıca səbəbləri qlobal tələbin artması, quraqlıq, antikor məhdudiyətləri, istehsal, yanacaq, gübrə, logistik xərclərinin əhəmiyyətli artması təşkil etmişdir.

İflyasiyanın daxili amilləri arasında dövlət tərəfindən tənzimlənən qiymət və tariflərin liberallaşdırılmasının təsirini qeyd etmək lazımdır. Bütövlükdə, ümumi inflyasiyanın kompozisiyasında xarici amillərin rolu 2,5-dən çox, qiymət və tariflərin liberallaşdırılmasının payı 2,5-ə yaxın, monetar amillərin təsiri isə 1,3-ə yaxındır. İnflyasiya proseslərində, xüsusi ilə də onun proqnozlaşdırılmasında inflyasiya gözləntiləri mühüm rol oynayır. Mərkəzi Bankın 4200 ailə təsərrüfatında sentyabr ayında apardığı son sorğular göstərir ki, əhalinin cəmi 4,1-dən az hissəsi inflyasiyanın daha da yüksələcəyini gözləyir. Bu onu göstərir ki, iqtisadiyyatda inflyasiya gözləntiləri məqbul səviyyədə lövbərlənib və bunun da başlıca səbəbi, artıq qeyd edildiyi kimi, mövcud makrostabillik çərçivəsinə yüksək inam təşkil edir.

Maliyyə sabitliyi haqqında bir neçə qeyd etmək istər-

dim. 2020-ci ildə də maliyyə, bank sistemi öz dayanıqlılığını qorumuş və maliyyə bazarlarının bütün seqmentlərində stabillik və artım müşahidə olunmuşdur. Cari ildə də maliyyə sektorunun sağlamlaşdırılması və kapitallaşdırılması davam etdirilmişdir. Hazırda bank sektorunun kapital adekvatlığı və likvidlik mövqeyi minimum reqlativativ tələbi iki dəfəyədək üstələyir. Son 2 ildə vaxtı keçmiş kreditlərin portfeldəki həcmi 10 faizdən 5 faizə azalmışdır ki, bunun da əsas səbəblərindən biri hökumət tərəfindən qəbul olunan antiböhran proqramı və Mərkəzi Bank tərəfindən həyata keçirilmiş dəstəkləyici tədbirlərdir.

Maliyyə sabitliyinin təmin olunması maliyyə vasitəçiliyinin genişlənməsini dəstəkləmişdir. Cari ilin əvvəlindən bank sektorunda kredit portfeli 13 faiz, depozit portfeli 16 faiz artmışdır. Dövr ərzində biznes kreditləri 10,3 faiz, ipoteka kreditləri 15,5 faiz, istehlak kreditləri 18 faiz artmışdır. İstehlak kreditləşməsi maliyyə sabitliyinin hədəfləri çərçivəsində genişlənir və karantin rejiminin yumşaldığı dövrdə istehlak kreditləri, əsasən, əhalinin ertələnmiş istehlak ehtiyaclarının qarşılınmasına xidmət edir. Bu artımın təxminən üçdə ikisi ötən il azalmış portfelin bərpasına yönəlmişdir. İstehlak kreditləşməsinə münasibətdə bizdə ikili yanaşma var. Bir tərəfdən, klassik olaraq istehlak kreditləri məcmu tələbi artırmaqla iqtisadi artımı və məşğulluğu dəstəkləyir. Digər tərəfdən, maliyyə sektoru gəlirlər əldə edir və kapitallaşma vasitəsi ilə maliyyə sabitliyi və maliyyə vasitəçiliyi dəstəklənir. İstehlak kreditləşməsinin fəallığı kölgə bankçılığı, sələmçilik kimi neqativ amilləri məhdudlaşdıran mühüm amildir. Lakin digər tərəfdən, Mərkəzi Bank sürətli istehlak kreditləşməsinin maliyyə sabitliyi üçün yarada biləcəyi riskləri, əhalinin borc yükünün artmasını, yüksək spekulyativ faiz-

lər problemini diqqət mərkəzində saxlayır və bundan sonra da saxlayacaqdır.

Bütövlükdə, istehlak kreditləri üzrə orta faiz dərəcələrində azalma trendi müşahidə olunur. Bu, həm də biznes kreditlərinə aiddir. Sektorda dedollarlaşma trendləri davam etməkdədir. İlin əvvəlində əmanət portfeli üzrə dollarlaşma 7,5 faiz bənd azalaraq 43 faiz, kredit portfeli üzrə isə 2,4 faiz bənd azalaraq 28 faiz təşkil etmişdir ki, bu da son 7 ildə ən aşağı səviyyədir.

Maliyyə sektorunun əsas seqmentlərindən olan kapital bazarının inkişafı dayanıqlı iqtisadi artımın maliyyələşməsi və pul siyasətinin likvidliyi baxımdan olduqca mühümdür. Bu məqsədlə Mərkəzi Bank kapital bazarının hüquqi çərçivəsinin və infrastrukturun beynəlxalq standartda uyğunlaşdırılması, bazarda tələb və təklifin təşviqi, habelə beynəlxalq bazarlara inteqrasiya istiqamətində strategiyanın realizasiyasına start vermişdir. Bu strategiya artıq öz töhfələrini verməkdədir. 2021-ci ilin 9 ayında qiymətli kağızlar bazarında ticarət dövriyyəsi keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 39 faiz, repo bazarda isə 4 dəfə artmışdır.

Sığorta bazarının genişlənməsi, əhalinin və biznesin daha çox risklərinin sığorta təminatına daxil edilməsi, bununla sığorta sektorunun iqtisadi inkişafında rolunun artırılması məqsədi ilə hazırlanmış əhatəli strategiyasının icrası intensivləşdirilmişdir. Sığorta sahəsində görülən işlər onun artım potensialının reallaşmasına imkan verir. Nəticədə cari ilin 10 ayında sığorta haqları ötən ilin eyni dövrünə nəzərən 13 faiz artmışdır.

Milli ödənişlər sisteminin inkişafı diqqət mərkəzimizdədir. 9 ayda həyata keçirilən ödənişlərin həcmi artıb, ümumi daxili məhsulun 2,4 misli səviyyəsini ötmüş və

pandemiya dövründə çox mühüm olan kart ödənişlərində nağdsız əməliyyatların həcmi 65 faiz artmışdır.

2022-ci ilin pul-kredit siyasətinin əsas istiqamətləri. İlk növbədə xüsusi qeyd etmək istəyirəm, ən başlıca ictimai mesaj ondan ibarətdir ki, növbəti ilin artıq məruzə olunan sosial-iqtisadi inkişaf proqnozları, büdcə proqnozları və monetar siyasətin əsas istiqamətləri tam şəkildə makroiqtisadi stabillik platforması üzərində qurulmuşdur. Mən bunu bir sıra çıxışlarımda qeyd etmişəm və bu, bizim əhaliyə, biznesə olduqca mühüm göndərişimizdir. Son dövrdə bu istiqamətdə makroiqtisadi koordinasiyanın əhəmiyyətli surətdə yaxşılaşmasını qeyd etmək istəyirəm və hörmətli cənab Baş nazirin başçılığı altında İqtisadi Şuranın bu istiqamətdə səmərəli işini qeyd etmək istəyirəm.

İlk növbədə makroiqtisadi siyasətin bir sıra, artıq məruzə olunan istiqamətlərini, Mərkəzi Bankın öz qeydlərini diqqətinizə təqdim etmək istəyirəm. İqtisadi artım haqqında. Növbəti ildə 4,9 faiz səviyyəsində qeyri-neft artımı mövcud reallıqları və pandemiyadan irəli gələn qlobal qeyri-müəyyənlikləri özündə əks etdirir. Burada başlıca postpandemiyadan uğurlu çıxış və postpandemiya dövründə qeyri-neft sektorunda iqtisadi artımı 5 faiz səviyyəsində stabilləşdirməkdir. Əsas vəzifələrdən biri sektorda ixracın şaxələndirilməsi templərinin qorunub saxlanılması və bu əsasda həm ümumi iqtisadi artıma, həm də ölkənin xarici balansının dayanıqlığına dəstək verməkdir.

2022-ci ildə fiskal siyasətin başlıca xarakteri onun kontrsiklik olmasıdır. Postmünaqişə, postpandemiya dövrünün böyük maliyyə çağırışları büdcə xərclərinin artımını və bu çağırışlara adekvat cavab verilməsini tələb edir. Fiskal siyasətdə yenidən büdcə qaydalarına qayıdış və bu qaydaların artıq növbəti ilin büdcə proqnozlarına imple-

mentasiyası, hesab edirik, olduqca müsbət qiymətləndirilməlidir. İqtisadi Şurada artıq müzakirə olunmuş büdcə qaydalarının arxitekturası, hesab edirik ki, çox məqbuldur, çox optimaldır və burada diqqət ən əsas strateji çağırışlara, iqtisadiyyatın neftdən asılılığının azaldılmasına və borc yükünün, borc probleminin daimi nəzarətdə saxlanmasına yönəldilibdir. Büdcə layihəsinin strukturunda səhiyyə və təhsil xərclərinin üstün artması da postpandemiya dövrünün tələblərinə tam uyğundur. 2022-ci ildə büdcə layihəsində Mərkəzi Bankın yeganə qeydi büdcə kəsiri, onun maliyyələşməsi strukturudur. Nəzərdə tutulan büdcə kəsirinin 40 faizdən yuxarısının xəzinə hesabının qalığı hesabına maliyyələşməsi proqnozlaşdırılan makroiqtisadi hədəflərə və ilk növbədə inflyasiya üzrə hədəflərə nail olmağa mane ola bilər. Artıq hörmətli Samir müəllim qeyd etdi ki, yaxın gələcəkdə, bütövlükdə, ümumiyyətlə, makroiqtisadi siyasətin bütün aspektlərinin qəbul olunacaq yeni sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasına uyğunlaşması prosesi gözlənilir. Hesab edirik ki, bu məsələlərin həmin bu çərçivədə həll edilməsi imkanına malik olacağıq.

2022-ci ildə iqtisadi siyasətdə ilk növbədə pul-kredit siyasətinin başlıca məqsədi inflyasiya səviyyəsini məqbul hədlər trayektoriyasına qaytarmaq, inflyasiyanın daxili amilləri səmərəli idarəetməsi olacaqdır. Dünyanın bir sıra beyin mərkəzləri, aparıcı mərkəzi bankları kimi, Azərbaycan Mərkəzi Bankı da belə hesab edir ki, cari ildə inflyasiyanın sürətlənməsi bir sıra müvəqqəti, keçici və struktur amillərin qarşılıqlı əlaqəsindən irəli gəlir. Mərkəzi Bankın baza inflyasiya proqnozuna görə, növbəti ilin ortalarından başlayaraq inflyasiya templərinin aşağı düşməsi prosesi başlayacaq və illik əsasda onun səviyyəsinin 6–7 faiz intervalına düşməsi təşkil edəcəkdir. Lakin beynəl-

xalq siyasət qurucularının, ekspertlərinin leksikonunda bu gün ən çox işlənən termin qeyri-müəyyənlikdir. Qlobal inflyasiyanın səngiməsi, onun milli inflyasiyaya təsirlərinin zəifləməsi üçün başlıca şərtlər, bütövlükdə, pandemiya qarşı uğurlu mübarizə, qlobal iqtisadi zəncirin bərpası, sürəti və rəvanlığı, qlobal təchizat zəncirində olan problemlərin həlli, ərzaq inflyasiyasının azalması kimi mühüm amillər təşkil edir. Təbii ki, qeyd edilən qeyri-müəyyənliklər fonunda burada kifayət qədər yüksək risklər var.

Növbəti ilə proqnoz neft qiyməti əsasında hesablanmış cari balans, tədiyyə balansı profisitlidir. Profisit tədiyyə balansı və Dövlət Neft Fondundan büdcə transferlərinə növbəti ilə əhəmiyyətli artımı daxili valyuta bazarının tarazlığını və inflyasiyanın başlıca lövbəri olan milli valyutanın məzənnəsinin dayanıqlığını dəstəkləyəcəkdir. Pul siyasətinin digər aralıq hədəfi olan pul kütləsi, iqtisadiyyatın pula olan tələbi iqtisadi artım proqnozu və inflyasiya nəzərə alınmaqla tənzimlənəcəkdir. Rəqəmsallaşma proseslərinin təsiri ilə pul kütləsinin strukturunda baş verən dəyişikliklər pul təklifinin tənzimlənməsi zamanı nəzərə alınacaqdır. Faiz dərəcəsi parametrinə dair qərarlar yenilənmiş makroiqtisadi proqnozlar, xarici və daxili xərc amillərinin inflyasiya transmissiyası, inflyasiya gözləntiləri və risk balansının dəyişimi nəzərə alınmaqla qəbul ediləcəkdir. Bu zaman kontrsiklik pul siyasətinin həyata keçirilməsi prinsipi həyata keçiriləcəkdir.

İnflyasiyaya təsir imkanlarını artırmaq üçün Mərkəzi Bank pul siyasətinin təkmilləşdirilməsini, bu sahədə islahatları davam etdirəcəkdir. Biz artıq inflyasiyanın hədəflənməsi rejiminin son fazasına keçmişik. Son illər inflyasiyanın hədəflənməsi rejiminə keçid istiqamətində onun baza şərtlərinin yaradılması istiqamətində çox işlər görü-

lübdür. Burada dövlət daxili qiymətli kağızlar bazarının genişlənməsi, bütövlükdə, artıq qeyd olunan qeyri-neft ixracının artması, valyuta bazarının şaxələnməsi və banklararası pul bazarının aktivləşməsi və digər faktorları qeyd etmək olar. Biz hesab edirik ki, inflyasiyanın hədəflənməsi rejiminə keçid, bütövlükdə, inflyasiyanın faiz dərəcələrinin daha sistemli və daha səmərəli idarə olunması üçün əlavə imkanlar yaradacaqdır.

Bir neçə kəlmə inflyasiyanın daxili amilləri, onların idarə olunması haqqında. Təbii ki, xarici amillər mühüm, bunlar üstün rol oynayır. Bir sıra qeydlərimi sizin diqqətinizə cəlb etmək istəyərdim. Gələn il, bütövlükdə, bütün iqtisadi siyasətin, – təkrar qeyd etmək istəyirəm, – başlıca vəzifəsi inflyasiyanı məqbul hədəf trayektoriyasına qaytarmaqdır. Buna uyğun olaraq, qəbul olunacaq bütün lokal, digər qərarlar, məhz bu trayektoriyanın nəzərə alınmaqla qəbul olunması, fikrimizcə, düzgün olardı. Bütövlükdə, ərzaq inflyasiyasına diqqət artırılmalıdır. Biz keçici faktorlardan danışıırıq, lakin beynəlxalq ekspertlərin də, Mərkəzi Bankın da fikri bundan ibarətdir ki, ərzaq inflyasiyası daha uzun və daha permanent xarakter daşıya bilər. Bunun əsas səbəbləri qlobal tələbin yüksək olması, bütövlükdə, quraqlıq, iqlim dəyişiklikləri, bir sıra inkişaf etməkdə olan ölkələrdə – Çin, Hindistan kimi ölkələrdə tələbatın həddindən artıq böyüməsi və digər amillərdir. Buna görə də hesab edirik ki, ölkənin ərzaq təhlükəsizliyi proqramının ideologiyası, onun əsas prinsipləri, xüsusi ilə də Qarabağımızın mənimsənilməsi, onun təbii resurslarının iqtisadi dövriyyəyə cəlb olunması istiqamətində görüləcək işlər kontekstində ölkənin ərzaq təhlükəsizliyi səviyyəsi bir qədər yüksəldilməlidir. Burada artıq qeyd olundu, hörmətli Tahir müəllim də dedi, bütövlükdə, ehtiyatlanma

daxil olmaqla istehsal, təchizat, ekosistemdə, hesab edirəm ki, görüləsi olduqca ciddi işlərimiz var. Nəhayət, hesab edirəm ki, əhalinin ərzaq təminatı zəncirində olan, onun xarici ticarətdən tutmuş istehsal, saxlanma və sair bütün istiqamətlərdə rəqabət prinsipləri, bütövlükdə, azad rəqabət prinsipləri daim diqqət mərkəzində olmalıdır. Mən hesab edirəm ki, cənab Prezident dəfələrlə süni qiymət artımı deyəndə məhz bunları nəzərdə tutur. Biz bilirik ki, qiymət artımının təbii amilləri var, biz bu haqda danışdıq. Amma süni qiymət artımı deyəndə məhz, hesab edirəm, vurğu bura düşür ki, biz bu sahədə rəqabəti genişləndirməliyik, rəqabət rejimi, bütövlükdə, əhəmiyyətli dəyişdirilməlidir.

Maliyyə sabitliyi üzrə bizim prioritetlərimiz dəyişməz qalır. 2022-ci ildə də bank sektorunda sabitlik, dayanıqlılıq problemləri diqqət mərkəzində olacaqdır. Lakin artıq dedi-yimiz kimi, yeni iqtisadi strategiyaya başlanılması, bütövlükdə, milli maliyyə sektorunun, onun bütün seqmentlərinin iqtisadi artımda rolunun gücləndirilməsini tələb edir. Bu istiqamətdə lazımi işlər görülür. Hesab edirik ki, İqtisadiyyat Nazirliyi ilə bizim əməkdaşlığımız üçün burada olduqca geniş imkanlar var. Biz istehlak kreditlərindən danışdıq, bütövlükdə, biznes kreditlərinin artırılması, xüsusi ilə də kiçik, orta müəssisələrin maliyyələşdirilməsi, mikrokreditləşməsi potensialının necə gücləndirilməsi istiqamətində çoxlu işlər görmək lazımdır. Bu işlər həm bank, həm bütövlükdə, tənzimlənmə, həm də ekosistemdə məlum problemlərin həlli istiqamətində görüləcək işlərdən asılıdır.

Mən artıq çıxışımın əvvəlində qeyd etdim ki, bank sektorunun likvidlik səviyyəsi iki dəfədən yuxarıdır. Bank sektorunda bu gün 7 milyard manatdan yuxarı likvidlik potensialı var. Bu potensial reallaşdırılmır. Bu onu göstərir, bu onun signalıdır ki, ekosistemdə, bütövlükdə,

problemlər həll olunmalıdır, banklar iqtisadiyyatı kreditləşdirə bilsinlər. Təbii ki, bankları çox şeydə ittiham etmək olar, amma vəsaitləri pulsuz saxlayıb, kredit verməməkdə onları ittiham etmək çox çətinidir. Burada arqument tapmaq çox çətinidir. Bütövlükdə, bu kapital bazarlarında uzun illər, açıq demək lazımdır, heç bir iş görülməyibdir. Bütövlükdə, biz bu bazarla tanış olduqda, – möhtərəm cənab Prezident tərəfindən meqarequlyativ funksiya Mərkəzi Banka veriləndə, – gördük ki, burada heç bir iş görülməyib. Burada yeni bir strategiya formalaşdırılır. Bütövlükdə, onun qanunvericilik bazasından, texnoloji infrastrukturundan, kadr bazasından tutmuş hər şey dəyişdirilir, dəyişdirilməlidir. Bu istiqamətdə doğma Türkiyə dövləti, onların maliyyə infrastrukturunu ilə geniş əməkdaşlıq edirik. Məsələn, artıq bizim razılışmalar var ki, yaxınlarda İstanbul borsasında listinqdə olan bir neçə müəssisənin qiymətli kağızlarının Azərbaycan birjasında, Azərbaycan birjasında olan bir neçə qiymətli kağızların Türkiyə borsasında listinqdə ticarətin təşkil olunması istiqamətində, bütövlükdə, kadr hazırlığı istiqamətində bizə çox kömək edirlər. Biz olduqca böyük ümidlər bəsləyirik ki, bu istiqamətdə çox iş görə bilərik.

Özəl sektorun böyük kapitanları deyirlər, o müəssisələrlə bizim kontraktlarımız var, onlar özləri artıq öz qiymətli kağızlarını buraxmaq istəyirlər. Düşünürük, Azərbaycan İnvestisiya Holdinqi tərəfindən orada keçirilən islahatlar artıq sürətləndirilib, orada sağlamlaşdırma tədbirləri, korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqi imkan verəcəkdir ki, bu holdinqə daxil olan müəssisələr özləri də, bütövlükdə, bu gün kapital bazarlarına çıxsınlar və öz tələblərini artıq büdcəyə üz

tutmadan, yəni belə bir aidiyyətdən çıxmaqla kapital bazarları vasitəsi ilə həll etsinlər.

Sığorta bazarında inkişaf potensialı olduqca böyükdür. Cənab Prezidentin dəfələrlə qeyd etdiyi kimi, biz elə etməliyik ki, əhalinin, biznesin risklərini sığorta bazarı, sığorta sistemi vasitəsi ilə maksimal əhatə edək. Bu, həm risklərin idarə olunmasıdır, həm də digər tərəfdən, hamı yaxşı bilir ki, sığorta sistemində yaranan vəsaitlər uzunmüddətli investisiyaların bazası olaraq qalacaqdır və iqtisadi inkişaf böyük dəstək verəcəkdir.

Sonda, 2022-ci il artıq qeyd olunan yeni sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının, yeni onilliyin start ilidir. Bu, həyəcanlı bir ildir, möhtərəm cənab Prezidentin, müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında 44 günlük müharibədə xalqımızın çaldığı zəfər, qələbə önümüzü açır, önümüzdə olduqca geniş strateji üfüqlər, inkişaf üfüqləri vardır. Xalqımızda bu gün olduqca böyük qürur, yaradıcı enerji var. Bizim məqsədimiz, biz bürokratların əsas işi bu yaradıcı enerjini quruculuq işlərinə, bütövlükdə, iqtisadiyyatımızın, maliyyə sistemimizin, maliyyə potensialımızın xalqımızın rifah halının daha da gücləndirilməsinə yönəldilməsidir.

İcazə verin, sizin hamınızı əmin edirəm ki, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının kollektivi bu istiqamətdə lazım olan bütün işləri görəcəkdir və öz səylərini əsirgəməyəcəkdir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Elman müəllim.

İndi isə Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri hörmətli Vüqar Gülməmmədova söz verilir. Vüqar müəllim, buyurun.

V.Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesabla-

ma Palatasının sədri.

Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərləri, məsul şəxsləri, xanımlar və cənablar!

Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatası 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin layihəsinə dair qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada rəyini hazırlamış və təqdim etmişdir. Rəy müzakirəsinə yığışdığımız layihə və məlumatların, hüquqi aktların meyarlarına, dövlətin strateji sənədlərinə uyğunluğu, həmçinin büdcə layihəsinin mütərəqqi təcrübəyə və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən tövsiyə olunan istiqamətlərə adekvatlığı ilə bağlı qiymətləndirmələri əks etdirmişdir.

Parlamentin müxtəlif komitələrində 2022-ci ilin dövlət büdcəsi ilə bağlı aparılmış ətraflı müzakirələr cari ildə mahiyyət etibarını ilə dinləmələr və debat formasında təşkil edilmişdir. Bu isə həm millət vəkillərinin, həm də hökumət üzvlərinin mövcud problem və çətinliklərin müəyyən olunaraq həll edilməsi yolunda konstruktiv əməkdaşlığını ifadə etmişdir. Həmin müzakirələrdə Hesablama Palatasının hazırladığı rəylərə mütəmadi istinadları isə parlament, ali auditor orqanı, hökumət – üçtərəfli tərəfdaşlığın göstəricisi hesab etmək olar.

Hörmətli millət vəkilləri, müzakirə etdiyimiz qanun layihəsi “Büdcə sistemi haqqında” Qanunun müəyyən etdiyi tələblərə əsasən riayət olunaraq tərtib edilmişdir. Qeyd edim ki, dövlət büdcəsinin layihəsi ilə birlikdə hazırlanan və təqdim edilən sənədlərin siyahısı əvvəlki illərlə müqayisədə artırılmış, izahatlara daxil edilmiş məlumatların keyfiyyət və həcmi nisbətən yüksəldilmişdir. Tərəfimizdən təqdirləyiq hal kimi qiymətləndirilən bu addımların “Büdcə sistemi haqqında” Qanunun bu sahədə dəyişiklik olmaması fonunda da atıldığını vurğulamaq lazımdır.

Büdcə zərfinə daxil edilmiş məlumatların təhlili digər bir

pozitiv məqamı da vurğulamaq imkanı verir. Müqayisəli təhlil göstərir ki, bir sıra istiqamətlər üzrə Hesablama Palatasının əvvəlki rəylərində qeyd edilmiş məsələlər zərfdə nəzərə alınmış və bu barədə rəydə ayrıca məlumat təqdim olunmuşdur. Qeyd etmək istərdim ki, dövlət maliyyəsi üzərində parlament nəzarətinin tam və əhatəli olması, ilk növbədə, icmal büdcənin, onun tərkib hissələrinin layihəsi və icrası ilə bağlı müzakirələrdə istinad edilən sənəd və məlumatların çeşidindən və məlumatlıq səviyyəsindən asılıdır. Diqqətə çatdırmaq istərdim ki, müzakirə üçün təqdim edilən sənədlər büdcə gəlirləri ilə bağlı qiymətləndirmənin aparılmasına münbit şərait yaratmışdır. Xərclər üzrə də əsaslı, tam və dolğun qiymətləndirmələrin aparılması üçün hüquqi aktlarda bəzi təkmilləşmələr tələb olunur.

Dövlət maliyyə idarəetmə sistemində islahatların uğurlu nəticələrinin, həmçinin dünya ölkələrində dövlət maliyyə idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsini həyata keçirən nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların tövsiyələrinin tərəfimizdən araşdırılması, ümumilikdə, büdcə zərfinə müəyyən edilmiş tələblərin yenidən baxılmasınınin zəruri olduğunu vurğulamaq imkanı verir. Hesablama Palatası bununla bağlı öz rəylərində, o cümlədən 2022-ci ilin dövlət büdcəsinə hazırladığı rəyde təkliflərini təqdim etmişdir. Zərfdə daxil edilmiş izahatda fiskal risklərin əhatə dairəsi bir qədər genişləndirilmişdir.

Hesablama Palatası 2022-ci ilin dövlət büdcəsi ilə bağlı əlavə olaraq daha 3 fiskal risk barədə qiymətləndirmə aparmışdır. İlkin olaraq dövlətin cari xərclərinin, həmin xərclərin əsas hissəsini təşkil edən, müdafiə olunan xərclərin artım tempinin qeyri-neft sektorundan əldə edilən gəlirlərə nisbətinin artmasını, ikinci risk kimi publik hüquqi şəxslər üzrə mənfəət vergisinin nəzərdə tutulmasına baxmayaraq, bu şəxslər üzrə birbaşa dövlət büdcə-

sində əks etdirilən xərclərin həcmnin əhəmiyyətli olaraq qalmasını, nəhayət, yeni büdcə modelinə keçidin gecikməsini və müvafiq bölmələr üzrə ortamüddətli xərclər çərçivəsinə dair yekun sənədin hazırlanmamasını üçüncü əsas risk olaraq müəyyən etmişik.

Hörmətli millət vəkilləri, zərflə hüquqi aktlarla bağlı təklif olunan bəzi dəyişikliklər də daxil edilmişdir və Hesablama Palatası olaraq mühüm fiskal qayda kimi tanınan büdcə qaydasında da münasibətimizi diqqətə çatdırmaq istərdim. İlk olaraq vurğulamaq istərdim, təklif olunan yeni qayda əvvəlki qaydaya xas bir sıra riskləri aradan qaldırır və təqdirəlayiq haldır ki, Hesablama Palatasının əvvəlki illərdə də təklif etdiyi bir sıra məqamlar da diqqətə alınmışdır. Bununla yanaşı, bu istiqamətdə təkmilləşdirmənin aparılması zamanı Dövlət Neft Fondundan transfertlərə dolayı deyil, birbaşa məhdudiyyətin qoyulması, qeyri-neft baza kəsirinin mütləq ifadədə müəyyənləşdirilməsi, təklif edilən neftin qiyməti üzrə azalmanın yuxarı həddinə yenidən baxılması tərəfimizdən rəydə tövsiyə edilmişdir.

Hörmətli millət vəkilləri, rəydə dövlət büdcəsinin əsas parametrləri ilə bağlı əks etdirilmiş bəzi nəticələr barədə. Dövlət büdcəsinin gəlirləri növbəti il üçün 2021-ci ilin müvafiq göstəricisindən çox, gözlənilən icra göstəricisindən az olmaqla nəzərdə tutulmuş, ümumilikdə, 2021-ci ilin 9 ay və ilin sonuna gözlənilən icra göstəricilərinə münasibətdə 2022-ci il üçün gəlir növləri fərqli meyllərlə proqnozlaşdırılmışdır. Son illərdə gəlir inzibatçılığının gücləndirilməsi amilini diqqətə alaraq, Hesablama Palatası məlumat bazasına və zərflə daxil edilmiş göstəricilərə əsaslanmaqla növbəti il üçün proqnozlaşdırılan inflyasiya və iqtisadi artım amilini, Vergi Məcəlləsində edilən dəyi-

şiklikləri, ticarət tərəfdaşlarına qiymət artımlarının sürətlənməsi halını nəzərə alaraq, həm vergi, həm də gömrük orqanları vasitəsi ilə icra edilən gəlirlərin toplanmasında risklərin olmayacağı və yığılan gəlirlərin proqnozlaşdırılan ümumi daxili məhsula nisbətən göstəricisinin 15,5 faiz nisbətində olacağı qənaətidədir. Hesablama Palatası tərəfindən aparılan təhlillər devalvasiyadan əvvəlki illərin hesabına son 10 ildə qeyri-neft ümumi daxili məhsul və büdcə xərcləri üzrə real kumulyativ artımın təqribən mütənasib olduğunu göstərmişdir. Növbəti ildə dövlət büdcəsinin xərclərinin strukturu dövlətin iqtisadi inkişafının və əhalinin sosial rifahının dəstəklənməsinin prioritet olduğunu vurğulamaq imkanı verir.

Büdcə xərclərinin funksional təsnifatı üzrə bir məqamı da diqqətə çatdırmaq istərdim ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsində dövlət büdcəsinin və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondu üzrə vəsaitlərin dövlət büdcəsinin cəmi gəlirlərinə nisbəti qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hədd çərçivəsində proqnozlaşdırılmışdır.

Dövlət əsaslı vəsait qoyuluşları dövlətin iqtisadi sistemə aktiv müdaxilə alətidir və müəyyən edilmiş prioritetlərin reallaşması yolunda ən nəticəli yanaşmadır. Son illərdə müşahidə edilən meyllər investisiya xərcləri üzrə səmərəliliyin qiymətləndirilməsi üzrə hüquqi bazanın təkmilləşməsi və başa çatmış tikililərin həcmi ilə bağlı strateji qərarların verilməsi zərurətini diqqətə çatdırmağa imkan verir.

Qeyd etmək istərdim ki, Hesablama Palatasının rəyində əldə edilmiş nəticələrə əsaslanmaqla kifayət qədər institusional dəyişikliklər və maliyyə nəzarətinin gücləndirilməsi ilə bağlı tövsiyələr əks olunmuşdur. Bu tövsiyələr şəffaflıq və hesabatlılığın daha da yaxşılaşdırılması, möv-

cud uyğunsuzluqların aradan qaldırılması, dövlət vəsaitlərinin idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi və sair istiqamətləri nəzərdə tutur.

Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. Hörmətli cənab Baş nazirin iştirakından istifadə edərək bəzi istiqamətlər üzərində xüsusi ilə dayanmaq istərdim.

Hörmətli cənab Baş nazir, icazənizlə, dövlət maliyyəsinin idarə edilməsi ilə bağlı bəzi məqamları da qeyd edim.

2018-ci ildə vahid büdcə təsnifatının təkmilləşməsi ilə bağlı ciddi addımlar atılmış və yeni təsnifat qəbul olunmuşdur. Bununla yanaşı, qeyd edək ki, həmin təsnifatın dövlət maliyyə statistika təlimatı ilə uzlaşması imkanlarının tam reallaşdırılmaması, bəzi istiqamətlər üzrə uyğunsuzluqların olması büdcə uçotu və təhlil baxımdan çətinliklərə səbəb olur, eyni zamanda, büdcədə maliyyə axınlarının hərəkətini düzgün formada izləməyə tam imkan vermir. Bu əsasla, düşünürük ki, büdcə təsnifatının dövlət maliyyə statistika təlimatına uyğunlaşdırılması ilə bağlı tədbirlərin davam etməsi büdcə təsnifatının təkmilləşməsinə səbəb ola bilər.

Büdcə zərfində Maliyyə Nazirliyi tərəfindən subsidiyaların nəticələri qiymətləndirilmədən ildən-ilə artması fiskal risk siyahısına daxil edilmişdir. Hesablama Palatası bunu haqlı olaraq qəbul edir və təklif edir ki, dövlət müəssisələrinə ayrılan subsidiyaların nəticəli və səmərəli istifadəsini təmin etmək məqsədi ilə subsidiyaların verilməsi şərtləri, bununla bağlı tələb olunan sənədlər, subsidiya məbləğinin hesablanması üsulları və məsələləri tənzimləyən konkret mexanizmlər formalaşmalıdır.

Büdcə münasibətlərini tənzimləyən əsas hüquqi akt kimi “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda hesabatlıq, şəffaflıq və nəticəli kontekstdə

bir sıra təkliflər də təqdim etmişik. Bu istiqamətdə xüsusi ilə qeyd etmək istədiyimiz məqam qanunun 18.4-cü maddəsi ilə bağlıdır. Təhlillərə əsaslanaraq həmin maddə üzrə 3–5 faiz səviyyəsində çərçivənin tətbiqinin icra prosesində ilkin təyinat məbləğlərinin əhəmiyyətli dəyişməsinin qarşısının alınmasına imkan verəcəyini düşünürük.

Digər bir məqam Dövlət borcu və zamanəti üzrə öhdəliklərin Təminat Fondunun fəaliyyəti ilə bağlıdır. Bu fond dövlət maliyyəsinin bir komponenti olmaqla, əsasən, qeyri-kommersiya fəaliyyətindən gəlirlər hesabına maliyyələşən bir fondur və dövlət büdcəsi vəsaiti birbaşa və ya dolayı yolla fondun maliyyələşmə mənbəyi kimi iştirak edir. Qeyd olunanları və fiskal diaqnostika alətinin mərkəzi hökumətin hesabatında əks etdirilməyən əməliyyatların çoxluğunu risk kimi qiymətləndirdiyini diqqətə almaqla, Hesablama Palatası olaraq bu fondun növbəti illərdə dövlət maliyyəsində yerinin, rolunun və funksiyalarının dəqiq müəyyənləşdirilməsində ciddi zərurət olduğu qənaətinəyik.

Hörmətli cənab Baş nazir, tərəfinizdən cari ilin əvvəlində dövlət satınalmalarında yol verilən maliyyə pozuntuları ilə bağlı çox haqlı iradlar səsləndirilmiş və müvafiq tapşırıqlar verilmişdir. Son illər İqtisadiyyat Nazirliyinin təşəbbüsü ilə sahibkarlığın inkişafı, inzibatçılığın gücləndirilməsi və rəqabətin artırılması ilə bağlı müəyyən tədbirlər həyata keçirilmişdir. Tərəfimizdən aparılan araşdırmalar dövlət tələbatının və ehtiyaclarının ödənilməsinin ən qənaətli, nəticəli və səmərəli yolunun təkmil satınalma mexanizmlərinin yaradılmasından keçdiyini qeyd etməyə imkan verir. Bu baxımdan dövlət satınalmaları ilə bağlı müasir çağırışlara cavab verən, işğaldan azad olmuş torpaqların bərpa ilə aktiv fəaliyyət fonunda dövlət vəsait-

lərinin daha rasional istifadəsinə şərait yaradacaq, yeni hüquqi bazanın formalaşmasına və bu sahədə geniş hesabatlılığı özündə əks etdirən şəffaf satınalma portalının yaradılmasına da ehtiyac vardır.

Hörmətli millət vəkilləri, səsəndirdiyim təkliflər rəydə əks etdirilmiş təkliflərin bir hissəsini təşkil edir və daha ətraflı məlumat rəydə əks etdirilmişdir. Təqdim edilən layihəni dəstəkləyirik və qeyd edilənləri nəzərə almaqla, hazırladığımız rəyin büdcə müzakirələrində hörmətli millət vəkillərinə faydalı olacağına ümid edirik. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vüqar müəllim.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsinin müzakirəsinə başlayırıq. Xahiş edirəm, yazılın. Çıxışlar zamanı birinci oxunuşun tələblərini nəzərə almağınızı xahiş edirəm.

Hikmət Məmmədov. Buyurun, Hikmət müəllim.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri və millət vəkilləri. Hamınızı salamlayıram. Biz bu gün 2022-ci ilin büdcə layihəsini müzakirə edirik və bu müzakirələrdə hər birinizə uğurlar arzulayıram.

Əlbəttə ki, biz müstəqillik tariximizin ən iri maliyyə tutumlu büdcəsini müzakirə edirik. Biz hazırda 2 müharibədən çıxmışıq. Bu müharibələrdən biri COVID-19 pandemiyasına qarşı apardığımız müharibədir, ikincisi zəfərlə başa vurduğumuz Vətən müharibəsidir. Şübhəsiz ki, müharibə pulla aparılır. Üstəlik, o mərhələdə ki biz pandemiya qarşı müharibədə iqtisadi fəallığın məhdudlaşmasının şahidi olduq. Biz bu müddət ərzində, eyni zamanda, Azərbaycanın maliyyə resurslarının COVID-19 pandemiyasına qarşı mübarizəyə həsr olunduğunun şahidi olduq. Müvafiq biznes strukturlarının fəaliyyətinin dəstək-

lənməsinə ayrılan ciddi maliyyə sənədlərinə şahidlik etdik. Belə olan vəziyyətdə, əlbəttə, bir sual oluna bilərdi ki, görəsən, 2022-ci ilin büdcəsi necə olacaqdır, kəsirlər nə qədər olacaqdır, görəsən, hansı sahələrdən ixtisar edilib daha strateji sahələrə əlavə olunacaqdır. Amma bəlli oldu ki, tamam əksinə, Azərbaycan Prezidentinin həyata keçirdiyi iqtisadi siyasət və bu siyasəti icra edən iqtisadi blokun, başda iqtisadiyyat naziri olmaqla bütün digər seqmentlərin səmərəli fəaliyyəti nəticəsində biz çox ciddi maliyyə tutumlu bir büdcə layihəsi yarada bilmişik və hər şeydən öncə, bu büdcənin gəlir mənbələrini müəyyən edən strukturlar, qurumlar öz üzərilərinə düşən vəzifələri, iqtisadi funksiyaları, maliyyə funksiyasını layiqincə yerinə yetirə biliblər.

Əlbəttə, biz deyirik, postmüharibə büdcəsini müzakirə edirik. Amma həm də onu bilirik ki, müxtəlif fazalar, müxtəlif seqmentlər, müxtəlif platformalar üzrə müharibə davam edir. Doğrudur, döyüş bölgəsində müharibə başa çatıb, amma bütün digər platformalarda bu müharibə davam edir. Ona görə də hazırkı mərhələdə Azərbaycan xalqının qarşısında duran birinci milli çağırış, eyni zamanda, qlobal çağırışlar ondan ibarətdir ki, biz müharibənin, 30 ildə davam edən işğal dövrünün Azərbaycana vurduğu zərərləri aradan götürək. Bu, həm iqtisadi sektorda olubdur, həm də, əlbəttə, Böyük qayıdışla bağlı işğal olunmuş ərazilərimizin bərpası ilə bağlıdır.

Təqdim olunan büdcə layihəsində bu mənada prioritetlər olduqca dəqiq və strateji kontekstdə müəyyənləşdirilir. Bunlardan biri, əlbəttə, Böyük qayıdışla bağlıdır. Biz hamımız bilirik ki, Böyük qayıdış 1 həftə qoyub getdiyini evə çamadanını yığıdırıb yenidən qayıtmaq deyil. Biz hamımız bilirik ki, yurd yerlərimiz, vətən torpaqlarımız 30

il müddətində işğal altında qalıbdır və orada Azərbaycan xalqının illərlə formalaşdırdığı maddi, mədəni, mənəvi irs dağıdılıbdır, evlərimiz dağıdılıbdır. Onların bərpaasına ehtiyac var. Ona görə də büdcəmizdə 2022-ci ildə məhz Böyük qayıdışı təmin etmək üçün 2,2 milyard manat vəsait nəzərdə tutulub ki, bu, özlüyündə mühüm bir hadisədir.

Şübhəsiz, biz artıq bilirik ki, bu vaxta qədər aparılan siyasət sayəsində işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə infrastrukturun, kommunikasiyaların bərpa olunması istiqamətində çox mühüm işlər həyata keçirilibdir. Bəzən sosial şəbəkələrdə, internet resurslarında deyirlər, iddia edirlər ki, Böyük qayıdış ləngiyir. Ancaq biz təkcə 2020-ci ilin büdcəsində məhz Böyük qayıdışı təmin etmək üçün ayrılan büdcəyə, ötən bir il ərzində orada görülən böyük işlərə nəzər salsaq, görəcəyik ki, burada çox böyük sürətlə işlər həyata keçirilir. Azərbaycan Prezidentinin qeyd etdiyi kimi, bu işlər, sadəcə, Azərbaycanın öz daxili imkanları hesabına həyata keçirilir. Ona görə də, əlbəttə ki, büdcənin bu seqmenti üzrə ayrılan xərclər olduqca mühümdür və təqdirəlayiqdir.

İkinci strateji məsələ, şübhəsiz ki, müdafiə və təhlükəsizliklə bağlıdır. Bayaq mən dedim ki, bu, çox mühüm bir məsələdir və təhlükəsizlik, sadəcə, müharibə meydanında təmin olunmur. Doğrudur, ilk növbədə müharibə meydanında fiziki güclə təmin olunur, amma bunun digər komponentləri də yumşaq güc vasitələridir, mənəvi komponentlərdir. Bu istiqamətdə də daim fəaliyyət həyata keçirilir. İstər Azərbaycanın hərbi büdcəsinin artırılması nəzərdə tutulur, – Azərbaycanın hərbi büdcəsi 2022-ci ildə artırılacaqdır, – istər onun təminatı, istərsə də ordunun yenidən komplektləşdirilməsi kimi məsələlərə də kifayət qədər maliyyə resursları ayrılıb ki, bu da 2022-ci il

büdcəmizin özəl xüsusiyyətlərindən biridir.

Ayrı bir məsələ, şübhəsiz ki, sosial problemlərin həllidir. 2022-ci ilin büdcəsində ayrılan vəsait təqribən mövcud büdcənin 40 faizini, yəni 13 milyard manat təşkil edir. Doğrudur, bunun da 60 faizi əmək haqqıdır. Biz bilirik ki, əhalinin çoxsaylı təbəqələri var. Bütün hallarda cəmiyyət müxtəlif təbəqələrdən ibarətdir və onların aztəminatlısı, digər kateqoriyaları var və burada əsas istiqamətlərdən biri məhz aztəminatlı sosial təbəqənin problemlərinin həll olunması, minimum əmək haqqının artırılması kimi məsələlər də öz əksini tapıb. Bu da büdcəmizdə nəzərdə tutulubdur.

Ayrı bir strateji sahə, şübhəsiz ki, təhsildir. Təhsil xərclərinin artırılması da 2022-ci il büdcəsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Biz bilirik ki, əldə olunan bütün nailiyyətlər bu və ya digər formada təhsillə bağlıdır. Ona görə də büdcəmizin bu strateji istiqamət üzrə ayırdığı maliyyə resursları da təqdir olunmalıdır.

Ayrı xüsusi bir məsələ, strateji prioritetlərdən biri ondan ibarətdir ki, dövlət borclarının azaldılması üzrə və ümumiyyətlə, dövlət borclarının sıfırlanması istiqamətində aparılan iqtisadi fəaliyyət təqdir olunmalıdır. Büdcə layihəsində bu da qeyd olunur ki, 2022-ci ildə dövlətin borclarının müvafiq qrafik üzrə azaldılması nəzərdə tutulur, bu da 2022-ci ilin büdcəsini xarakterizə edərkən önə çıxan mühüm strateji istiqamətlərdən biridir. Sadaladığım bütün məsələlər üzrə, bax, bu tendensiya davam etməlidir.

Əlbəttə, büdcənin şərh olunması, təqdim olunması da əsas məsələlərdən biridir. Çünki biz bilirik ki, büdcə layihələri əsas etibarını ilə rəqəmlərdən ibarət olur. Qeyri-iqtisadi sektorun insanları üçün bunun dərk olunması, izah

olunması çətinidir. Eyni zamanda, millət vəkilləri üçün də bəzən bu çətinliklər olur. Ona görə də Hesablama Palatasının verdiyi rəy istər büdcənin dərk edilməsi, istərsə də büdcəyə münasibətdə obyektiv qənaətin formalaşması baxımından olduqca əhəmiyyətlidir. Ona görə də mən Hesablama Palatasına da təşəkkür edirəm ki, öz şərtlərində obyektiv təhlillər apararaq düzgün qənaətin olması üçün addımlar atıbdır.

Hörmətli xanım Sədr, mən, bütövlükdə, büdcəni təqdir edirəm, büdcə layihəsinə səs verəcəyəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hikmət müəllim.

Fasiləyə qədər 1 nəfər də çıxış edə biləcək. Mahir Abbaszadə. Buyurun, Mahir müəllim.

M.Abbaszadə. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar. Büdcə dövlətin əsas maliyyə sənədidir. Hər il hökumət tərəfindən dövlət büdcəsinin hazırlanaraq parlamentə təqdim olunması isə parlamentlə hökumət arasında əməkdaşlığın bünövrəsi kimi qiymətləndirilməlidir.

2022-ci ilin dövlət büdcəsini müzakirə edərkən, hər şeydən əvvəl, bizi 2022-ci ilin dövlət büdcəsinə gətirib çıxaracaq 2021-ci ildə Azərbaycan hökuməti tərəfindən görülmüş işlərə qiymət verilməlidir. Məhz 2021-ci ildə dövlət tərəfindən görülmüş işlərin bazası əsasında bu gün biz 2022-ci ilin dövlət büdcəsini qəbul edirik. Hər şeydən əvvəl, qeyd etməliyəm ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi Azərbaycanın müstəqillik tarixinin ən böyük büdcəsi hesab olunur. Məhz 2021-ci ildə Azərbaycan dövləti tərəfindən sahibkarlığa birbaşa və dolayısı ilə edilmiş yardımlar, eyni zamanda, özəl sektorun dəstəklənməsi, kredit əlçatanlığının təmin edilməsi, faizlərin endirilməsində edilmiş güzəştlər, bir tərəfdən, Azərbaycan

sahibkarlığının qorunub saxlanması imkanı yaradıb, digər tərəfdən isə, ölkədə iqtisadi vəziyyətin inkişafını təmin etmişdir. Eyni zamanda, 2021-ci ildə dövlət büdcəsi qəbul olunarkən neftin 1 barelinin qiymətinin 40 dollar qəbul edilməsi və ortalama 68 dollara satılması isə ölkədə makroiqtisadi sabitliyin qorunub saxlanması və fiskal dayanıqlığın təmin edilməsinə səbəb olmuşdur. Eyni zamanda, işğaldan azad olunan ərazilərin bərpası ilə bağlı dövlət büdcəsinə edilən birbaşa investisiyaların nəticəsində, bir tərəfdən, işğaldan azad olunan ərazilərin şəklinin dəyişdirilməsinə nail olduq, digər tərəfdən, bu ərazilərdə gələcəkdə Azərbaycan iqtisadiyyatına inteqrasiya olunacaq iqtisadiyyatın qurulmasının və inkişaf etdirilməsinin müəyyən mənada ilk rüşeymlərini yarada bildik. Məhz bunun nəticəsidir ki, biz 2022-ci ilin dövlət büdcəsini qəbul edərkən ölkədə makroiqtisadi sabitliyin qorunub saxlanmasını və fiskal dayanıqlığın təmin olunduğunu deyə bilərik.

2022-ci ilin dövlət büdcəsinin gəlir hissəsinə baxdıqda görürük ki, planlaşdırılmış mədaxil hissəsində 2021-ci ilə nisbətən təxminən 1 milyard 600 milyona yaxın artım var. Müsbət əlaməti ondan ibarətdir ki, bu, vergi daxilolmalarından və gömrük rüsumlarından əldə edilmişdir. Əgər bu artıma fikir versək, görürük ki, vergi daxilolmalarından artırımlar heç də təkcə vergi dərəcələrinin artırılması ilə bağlı deyil, yeni vergi mənbələrinin əldə edilməsi ilə bağlı olan məsələlərdir. 2018-ci ildə möhtərəm cənab Prezidentin çağırışlarına uyğun olaraq, vergidə və gömrükdə aparılmış inzibatçılıq və eyni zamanda, şəffaflaşma prosesi nəticədə 2021-ci ilin dövlət büdcəsində qeyri-neft iqtisadiyyatından bu dərəcədə gəlirləri təmin etmişdir.

Dövlət büdcəsinin xərc hissəsinə baxdıqda isə görürük

ki, Azərbaycan dövləti yenə əvvəlki ənənəsinə sadıq qalaraq ölkədə sosial müdafiənin gücləndirilməsi, sərhədlərimizdə davamlı təhlükəsizlik və sülhün təmin edilməsi, səhiyyə sahəsində, təhsil sahəsində aparılan islahatların dəstəklənməsi üçün kifayət qədər maliyyə vəsaitləri ayırmışdır. Əslində, dünya təcrübəsi göstərir ki, dövlətlər müharibədən çıxdıqdan sonra sosial müdafiə xərclərini azaltmalı, təhlükəsizlik xərclərini isə artırmalı olurlar. Yəni dünya təcrübəsi bunu göstərir. Amma biz Azərbaycanda bunun tam əksini görürük. Görürük ki, baxmayaraq, dövlət başçısının rəhbərliyi ilə biz müharibədən yenidən çıxmışıq, sosial müdafiə gücləndirilir, eyni zamanda, təhlükəsizlik və hərbi məsələlərin davamlı həll edilməsi ilə bağlı da büdcədən kifayət qədər vəsaitlərin ayrılması təmin edilir.

Başqa bir tərəfdən, biz müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə 30 illik işğala son qoyaraq 44 gün müddətində Azərbaycanın işğal altında olan torpaqlarının hamısını geri qaytara bilmişik. Ötən ilki dövlət büdcəsində olduğu kimi, bu il də Azərbaycanda işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpaası, bu ərazilərdə infrastrukturun yaranması, burada yeni iqtisadiyyatın qurulması, eyni zamanda, iri layihələrin həyata keçirilməsi üçün yenidən 2,2 milyard manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur. Biz bunu etməklə həm də 30 il bu ərazilərdən məcburi köçkün həyatına məhkum olmuş, cənab Prezidentin qeyd etdiyi kimi, bu müddət ərzində müəyyən mənəvi zərbələr almış insanların işğaldan azad olunmuş ərazilərə qayıtmasını və eyni zamanda, burada insanlar üçün layiqli həyatın qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi məsələsini həll etmiş olacağıq.

Bunları da bildirməyi özümə borc hesab edirəm ki, biz

2030-cu il sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlərlə bağlı hədəflər müəyyənləşdirmişik. Orada 5 milli prioritet əsas götürülmüşdür. Bu il 2022-ci ilin dövlət büdcəsində təhsilə və səhiyyəyə ayrılan vəsaitlər bir daha göstərir ki, Azərbaycan dövləti məhz bu hədəflərin həyata keçirilməsində israrlıdır. Mən dövlət büdcəsinin bu müsbət məqamlarını qeyd edərək, millət vəkillərini bu məqamları nəzərə alaraq, dövlət büdcəsinin qəbul olunmasına müsbət səs verməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Mahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, saat 1-dir. Fasilə elan olunur. Saat 3-də iclasımıza davam edəcəyik.

(FASİLƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, iclasımıza davam edirik.

Şakir müəllim, mənə verilən siyahıda yuxarı cərgələrdən 13 nəfər var. Sizdə bu varmı? Mən 3 nəfərdən bir yuxarı cərgəyə söz verəcəyəm. Xahiş edirəm, təmin edin.

İndi isə Ziyad Səmədzadə. Ziyad müəllim, buyurun.

Z.Səmədzadə. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli Baş nazir. Azərbaycan dövləti hazırda özünün inkişafının yeni keyfiyyət mərhələsini yaşayır. 30 ildən sonra ilk dəfədir ki, bütöv Azərbaycanın dövlət büdcəsinin layihəsini müzakirə edirik. Bu, həqiqətən də, tarixi, qürurverici hadisədir. Qalib dövlətin büdcə layihəsinin bütün əsas parametrləri bir daha Azərbaycanın iqtisadi gücünün, sosialyönlü siyasətinin davamlı olacağını, beynəlxalq aləmdə mövqeyinin daha da güclənməsini sübut edir.

Mən istərdim ki, ilk növbədə büdcənin hazırlanmasında

bilavasitə iştirak edən strukturlara təşəkkürümü bildirim. Artıq 30 ildən sonra qalib ölkənin büdcəsi də kifayət qədər əsaslı hazırlanmışdır. Bu büdcə layihəsi göstərir ki, hökumət, onun strukturları ildən-ilə koordinasiya işini təkmilləşdirir, ölkənin iqtisadi inkişafı ilə əlaqədar olaraq cənab Prezidentin qarşıya qoyduğu hədəflərə çatmaq üçün sistemli, kompleks tədbirlər həyata keçirilir. Nazirlər Kabineti yanında İqtisadi Şuranın yaradılmasının özü də yeni bir mərhələdir. Azərbaycanda aparılan islahatların keyfiyyətinin yüksəlməsinə, onun elmi, metodoloji bazasının daha da təkmil olmasına şərait yaradır. Burada çıxış edən hörmətli deputatlar, hörmətli nazirlər dövlət büdcəsinin əsas parametrləri barədə kifayət qədər məlumat verdilər. Mən istərdim ki, bir neçə kəlmə də bəzi məsələlər barədə fikirlərimi söyləyim.

İlk növbədə onu demək istəyirəm ki, dövlət büdcəsinin son 20 il ərzində 14 dəfədən artıq artması təmin edilmişdir. XXI əsrin ilk illərində Azərbaycanın dövlət büdcəsi heç bir milyard dollar da təşkil etmirdi. Xərclərin tərkibində 70 faizə qədər sosialyönlü xərclər var idi, amma digər sahələr, investisiya prosesləri isə, demək olar ki, həyata keçirilmirdi. Bu gün Azərbaycanın dövlət büdcəsinin adambaşına xərcləri 1800 dollar təşkil edir ki, bu rəqəm 2002-ci ildə cəmi 100 dollar idi. Eyni zamanda, bizə beynəlxalq təşkilatlar həmin illərdə, sonrakı illərdə də dəfələrlə təkidlə bildirirdilər ki, siz Azərbaycanda büdcə xərclərini sürətlə artırırınsınız, bu, inflyasiyaya gətirib çıxaracaq və sair. Ulu öndər Heydər Əliyevin, cənab Prezident İlham Əliyevin müəyyən etdiyi strategiya əsas verdi ki, bu fikirlər tamamilə qəbuledilməzdir.

Mən burada cənab Prezidentin bir fikrini sizin diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm: “Əgər iqtisadi müstəqilliyimiz

olmasa idi, bizə hansı qərarları qəbul etdirəcəkdilər. İqtisadi müstəqillik, güclü ordu potensialı, cəsarətlik, birmənalı siyasət, milli maraqlarımızın qorunması – bu amillər bizi bəzi problemlərdən qoruya bildi. Azərbaycanın gələcəkdə də uğurlu inkişafı üçün bütün amillər bundan sonra da nəzərə alınmalıdır”. Həqiqətən, bu gün Azərbaycanın apardığı büdcə siyasəti ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinə, müdafiə qabiliyyətinin möhkəmlənməsinə, eyni zamanda, iqtisadi həyatın, sosial inkişafın dinamikasının güclənməsinə bilavasitə təsir edir. Vergi Məcəlləsində, büdcə sistemində edilən dəyişikliklər artıq birmənalı şəkildə sübut edir ki, Azərbaycanda dayanıqlı büdcə sistemi formalaşmış və onun stabil gəlir mənbələri vardır. Burada hörmətli Samir müəllim, hörmətli Mikayıl müəllim bu gəlir mənbələri barədə dəqiq informasiya verdilər.

Mən, eyni zamanda, fürsətdən istifadə edərək, Vergi Məcəlləsində ediləcək bir dəyişiklik barədə fikrimi bildirmək istəyirəm. Mikro və kiçik sahibkarlıq subyektləri istisna olmaqla, istehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan vergi ödəyiciləri tərəfindən istehsal olunan məhsul vahidində tələb olunan xammal və materialların şərti normaları barədə məlumatların vergi orqanlarına təqdim edilməsi məsələsi. Bu, həqiqətən, ciddi məsələdir. Keyfiyyətli inkişaf prinsiplərini uğurla həyata keçirən Azərbaycanda istehsal olunan hər bir məhsulun maya dəyəri, rentabellik müəyyən ediləcək və bunun nəticəsində də biz, bütövlükdə, haqsız rəqabət hallarının aradan qaldırılmasını təmin edəcəyik.

Diqqəti cəlb edən məsələlərdən biri də cənab Prezidentin kölgə iqtisadiyyatı ilə mübarizə barədə fikirləridir. Bu istiqamətdə də Azərbaycanda, mən deyərdim ki, titanik işlər görürük. Bayaq Samir müəllimin də, Mikayıl müəllimin də verdiyi məlumatlarda göründü ki, nə qədər əmək

müqavilələri bağlanır, nə qədər insanlar gələcəkdə özlərinin pensiya məsələsini təmin edəcəklər.

Mən məlumat vermək istəyirəm ki, Bakıda Auditorlar Palatası ilə birlikdə Mikayıl müəllimin rəhbərlik etdiyi böyük bir konfrans oldu. Dünyanın bir çox ölkələrindən bura alimlər gəlmişdilər və bu alimlər də birmənalı şəkildə dəstəklədilər ki, Azərbaycanda kölgə iqtisadiyyatına qarşı mübarizə sistemli xarakter daşıyır və bu təcrübə dünya miqyasında öyrənilməlidir. Eyni zamanda, cənab Prezidentin mənzil tikintisi ilə əlaqədar olaraq verdiyi göstərişlərlə bağlı da çox böyük nəticələr əldə edilib. Tək bir faktı demək istəyirəm. 2005–2018-ci illərdə Azərbaycanda hər il orta hesabla 1,6 milyon kvadrat-metr mənzil istifadəyə verilib. Ancaq cənab Prezident o sərt, prinsipial mövqeyini həyata keçirdikdən sonra Azərbaycanda 2019-cu ildə 9,5 milyon kvadrat-metr, 2020-ci ildə 5,2 milyon kvadrat-metr mənzil istifadəyə verildi. Baxın, 2 il ərzində Azərbaycanda 150 min əhalinin mənzil məsələsi həll olundu. Beləliklə, biz böyük bir sahədə həm imicimizi qaldırdıq, – həmişə deyirdilər ki, Azərbaycanda adambaşına düşən mənzil tikintisi azdır, – həm də qısa zaman kəsiyində kölgə iqtisadiyyatından azadolma, məmurların özbaşınalığının aradan qaldırılması istiqamətində cənab Prezidentin verdiyi tövsiyələr öz müsbət həllini tapdı. Artıq bu gün biz inamla deyə bilərik ki, son 2 il ərzində Azərbaycanda 15 milyon kvadrat-metr mənzilin istifadəyə verilməsi statistik rəqəmlərdə öz əksini tapdı.

Sosialyönümlü xərclər barədə mən onu deyə bilərəm ki, həqiqətən, ilk dəfədir ki, sosialyönümlü xərclərin artmasında sistemli tədbirlər həyata keçirilir. Qısa zaman kəsiyində sosial xərclərin 1,9 dəfə artması, həqiqətən, məqbul haldır. Eyni zamanda, ən böyük nailiyyətimizin, – höku-

mətə, Baş nazirə də mən təşəkkürümü bildirirəm, – uğurlarımızın biri ondan ibarətdir ki, dövlət büdcəsinin ümumi daxili məhsulda xüsusi çəkisi artıq 34,5 faizdir. Halbuki XXI əsrin əvvəllərində bu rəqəm cəmi 13 faiz təşkil edirdi. Hansı ölkədə bu rəqəm 34–40 faiz arasında dövr edir, bu o deməkdir ki, ölkənin dayanıqlılığı var, sistemli tədbirlər həyata keçirilir, büdcə xərclərinin dinamik artması üçün imkanlar yaranır.

Eyni zamanda, mən ölkədə aparılan sənayeləşmə siyasətini müsbət qiymətləndirirəm. Doğrudan da, böyük işlər görülür. Bayaq Mikayıl müəllim burada kifayət qədər sanballı rəqəmlər açıqladı. Özəl sektorla dövlət sektorunun əməkdaşlığı, sənaye parklarında istehsalın, orada ixrac potensialının artması, yeni iş yerlərinin yaradılması və sair. Amma eyni zamanda, bir məsələyə diqqətinizi cəlb etmək istəyirəm ki, Azərbaycanda sənayeləşmə siyasəti bundan sonra da uğurla həyata keçirilməlidir. 2004-cü ildə cənab Prezident Sənaye və Energetika Nazirliyini yaradanda bəziləri deyirdilər ki, nəyə lazımdır sənayeləşmə siyasəti, bazar iqtisadiyyatıdır və sair. Amma həyat göstərir ki, sənayeləşmə siyasəti uğurla həyata keçirildikcə ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi, müdafiə təhlükəsizliyi artır. Amma məni narahat edən bir məsələ var. Azərbaycanın sənaye potensialında bu gün yüngül sənayenin xüsusi çəkisi cəmi 1 faizdir. Halbuki bu rəqəm 1970-ci illərin axırları 1980-ci illərin əvvəllərində 22 faiz təşkil edirdi. Mən demirəm, bu, 22 faiz olmalıdır. Amma bu gün Azərbaycanda istehsal olunan yüngül sənaye məhsullarının həcmi cəmi 500 milyondan artıq deyildir. Halbuki bizim kifayət qədər imkanlarımız var. Azərbaycanda yüngül sənaye məhsulları üzrə pərakəndə ticarət dövriyyəsi 13,5 milyard manatdır. Bu o deməkdir ki, bizim büd-

cə gəlirlərimizin xeyli hissəsi gələcəkdə bu sahəni inkişaf etdirmək hesabına olar. Mən hesab edirəm ki, bu məsələ diqqət mərkəzində olmalıdır, – bizim büdcəmizin artırılması üçün qeyri-neft sənayesinin inkişafı istiqamətində atılan addımlar uğurla davam etdirilir, – amma bu məsələni də biz diqqətə götürsək, təbii ki, müsbət nəticələr əldə edə bilərik.

Bütövlükdə, mən hesab edirəm ki, Azərbaycanın 2022-ci il üzrə büdcəsi Azərbaycanın milli maraqlarına, ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinə bilavasitə, birmənalı şəkildə cavab verir. Hesab edirəm ki, işğaldan azad olunmuş rayonların potensialının da qısa zaman kəsiyində dövriyyəyə daxil edilməsi Azərbaycanın bu regionlarda ümumi daxili məhsulda xüsusi çəkisini ən azı 7–8 faiz artıracaqdır. Ona görə mən millət vəkillərindən xahiş edərdim ki, Milli Məclisə təqdim olunan layihəyə müsbət münasibət bildirsinlər. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyad müəllim.

Musa müəllim, deyəsən, sualınız var. Buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Mənim sualım yoxdur, təklifim var. Büdcə müzakirələrində adətən bütün deputatlar həm büdcənin parametrləri haqqında fikirlərini söyləmək, seçildikləri dairənin problemlərini qaldırmaq, həm də seçicilərin arzularını ifadə etmək üçün danışmaq istəyirlər. Ona görə də mən təklif edirəm ki, etiraz yoxdursa, hamıya vaxtın çatması üçün 5 dəqiqəyə keçək. Onsuz da komitələrdə büdcə haqqında geniş müzakirələr aparılıb, fundamental fikirlər deyilib. Hamı öz fikirlərini deyə bilsin, seçicilərin problemini qaldıra bilsin. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Təkliflə razısınız? Əgər razısınızsa, onda biz 5 dəqi-

qəyə keçirik.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Reqlament 5 dəqiqə.

Səfa müəllim, xahiş edirəm, xəbər verin ki, 5 dəqiqə olsun.

Ziyafət Əsgərov. Buyurun, Ziyafət müəllim.

Z.Əsgərov. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Baş nazir, hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar, mətbuat nümayəndələri. Məlumdur ki, dövlət büdcəsi təkcə dövlətin əsas maliyyə sənədi deyil, o, həm də iqtisadi, hərbi, təhsil, səhiyyə, sosial təminat və digər sahələrin idarə olunması və inkişafını təmin edən strateji hüquqi sənəddir. Hər bir dövlət tərəfindən konkret ideya, proqram və layihələrin icrası və gerçəkləşməsi büdcə vasitəsi ilə təmin edilir. Eyni zamanda, dövlətin gücü də ondadır ki, hədəflədiyi vəzifələrin icrası illərlə gözləmək reallığı qarşısında qalmır. Onun iqtisadi imkanları ən qısa müddətdə bu vəzifələrin gerçəkləşməsinin maliyyə əsaslarını yaradır. Bu baxımdan, məruzələrdə qeyd olunduğu kimi, 2022-ci ilin büdcəsi Azərbaycan Respublikasının milli prioritetləri, sosial-iqtisadi siyasət hədəfləri və qüvvədə olan məqsədli dövlət proqramları nəzərə alınmaqla hazırlanmışdır və bu baxımdan büdcəmiz inkişafyönlüdür.

2020-ci ilin noyabrında müzəffər Ali Baş Komandanımız cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ordumuz 30 il ərzində davam edən işğala son qoymuş və tarixi əzəli torpaqlarımızı azad etmişdir. Torpaqlara qayıtmaq isə siyasi, hüquqi, mənəvi tərəfləri ilə yanaşı, həm də maliyyə tərəflərinə də malikdir. Bu, sözün gerçək anlamında, böyük imkanlar, maliyyə vəsaitləri, resurslar tələb edir. Bu sahədə də ölkəmiz dünyadan fərqli bir nümunə göstərir. Müharibənin bitməsindən sonra qəbul edilmiş 2021-ci ilin

büdcəsində işğal olunmuş ərazilərin bərpası və yenidənqurma işləri, kommunikasiya, infrastruktur layihələrinin icrası üçün 2,2 milyard vəsait nəzərdə tutulmuşdur. Artıq biz cari ildə bunun bariz nəticələrini gördük. Zəfər yolu, Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı və sair infrastruktur obyektlər. Növbəti ildə də bu işlərin davam etdirilməsi, məcburi köçkünlərin mərhələli şəkildə öz əzəli yurdlarında məskunlaşması, həmin ərazilərdə infrastruktur, o cümlədən hərbi infrastrukturun tikintisi və yenidən qurulması, dövlət qurumlarının, müdafiə, hüquq mühafizə orqanlarının müvafiq xidmətlərinin təşkili üçün cari ildəki miqdarda vəsaitin ayrılması bizdə inam yaradır ki, ən qısa müddətdə o torpaqlarda həyat işğaldan əvvəlki qaynarlığına qayıda biləcəkdir.

Dövlət büdcəsinin gəlirlərinin və xərclərinin artması tendensiyası 2022-ci ildə davam etdirilmişdir. Gəlirlərin 2021-ci ilin proqnozu ilə müqayisədə 1,4 milyard manat, yaxud 5,5 faiz çox artması, xərclərin isə 1,3 milyard manat və ya 4,7 faiz artması nəzərdə tutulub. İlk dəfə olaraq büdcə xərclərimiz 30 milyard manata çatıb.

2022-ci ilin dövlət büdcəsinin xərcləri ölkənin müdafiə qabiliyyətinin və milli təhlükəsizliyinin daha da gücləndirilməsi, xüsusi müdafiə təyinatlı layihələr və tədbirlər, müdafiə və hüquq mühafizə orqanlarında şəxsi heyətin sayının artırılması, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə sərhəd zonasında və yüksək dağlıq yerlərdə xidmət edən hərbi qulluqçularına vəzifə maaşlarına əlavələrin təyin edilməsi ilə bağlı da qarşıda duran vəzifələrin icrasına imkan verəcəkdir. Müdafiə və milli təhlükəsizliyə 4,5 milyard manat vəsait ayrılacaqdır ki, bu da dövlət büdcəsinin 15 faizini təşkil edir. Bu vəsaitin 1 milyard 600 milyon manatı ölkənin müdafiə potensialının güclənməsinə və si-

lahlı qüvvələrin maddi-texniki təminatının daha da yaxşılaşdırılması məqsədi ilə xüsusi müdafiə təyinatlı layihələrin və tədbirlərin maliyyə təminatına yönəldiləcəkdir.

Eyni zamanda, büdcədə sərhəd xidməti xərclərinin də ciddi artımı diqqət çəkir. Bu ondan xəbər verir ki, müstəqillikdən sonra ölkəmiz ilk dəfə olaraq beynəlxalq hüquqla tanınan bütün sərhədlərinə tam sahiblik hüququ əldə etmişdir. Bu yeni çağırışlar isə ölkəmizin bütün sərhədləri boyunca dövlət sərhəd xidmətinin qurulmasını dik-tə edir.

2022-ci ilin dövlət büdcəsinin sosialyönümlü xərcləri 13,8 milyard manat məbləğində proqnozlaşdırılır. Bu da 2021-ci illə müqayisədə 1,6 milyard manat və ya 13,5 faiz çoxdur. Qarşıda ciddi sosial paketin icrasının hədəfləndiyini də xüsusi qeyd etmək istəyirəm.

2022-ci ilin dövlət büdcəsində səhiyyə xərcləri 1 milyard 788 milyon manata çatacaqdır. Bu, mütləq ifadədə 380 milyon manat artım deməkdir. Bununla da uzun illər qeyd olunan problem, dövlət büdcəsində ümumi daxili məhsulda səhiyyə xərclərinin xüsusi çəkisi əvvəlki illərə nisbətən daha da yaxşılaşacaqdır.

Diqqət çəkən məqamlardan biri də birinci Qarabağ müharibəsi zamanı xəsarət almış hərbi qulluqçulara və onların varislərinə sığorta məbləğinin ödənilməsi üzrə qəbul olunmuş öhdəliklərin mərhələli şəkildə qarşılınması üçün 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin xərclərində 67 milyon manat vəsaitin nəzərdə tutulmasıdır. Hesab edirəm ki, bu, kifayət qədər aktual məsələnin həllinə yönəlməklə, müharibə ilə əlaqədar...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim.

Mələhət İbrahimqızı. Ancaq məndə məlumat var ki, Mələhət xanım öz növbəsini hörmətli Əhliman müəllimə

verib. Elə deyilmi?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Razısınız, Mələhət xanım?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Buyurun, Əhliman müəllim.

Ə.Əmiraslanov. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, nazirlər, hörmətli həmkarlar. Mən də millət vəkili həmkarlarımla fikirlərinə qoşularaq 2022-ci ilin büdcə zərfində Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusunun işğaldan azad etdiyi ərazilərin bərpasına böyük maliyyə vəsaitinin yönəldilməsini alqışlayıram və təqdirəlayiq hal kimi qiymətləndirirəm. Mən bir neçə kəlmə büdcənin səhiyyə xərcləri barəsində öz fikirlərimi bildirmək istəyirəm.

İstərdim qeyd edim ki, 2022-ci ildə nəzərdə tutulan səhiyyə xərcləri büdcəmizdə müstəqillik dövrünün ən böyük səhiyyə xərcləridir. Yəni səhiyyə xərcləri gələn il bu illə müqayisədə 7,1 faiz artırılaraq 1 milyard 789 milyon manata çatdırılmışdır. Beləliklə, Azərbaycan büdcəsində səhiyyə xərclərinin xüsusi çəkisi 6 faizə çatmışdır. Bu, çox ciddi bir rəqəmdir. Səhiyyə xərcləri ilə bağlı son illərin dinamikasına baxsaq, görürük ki, son 5 ildə Azərbaycanda səhiyyə xərcləri 2,5 dəfə artmışdır. Bu artım xüsusi ilə icbari tibbi sığortanın həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Yəni səhiyyə xərclərinin 63 faizi icbari tibbi sığortanın həyata keçirilməsinə yönəldilib. Pandemiyaya qarşı mübarizə üçün nəzərdə tutulan xərclərdə, səhiyyə proqramlarının həyata keçirilməsində xeyli artım var. Demək olar ki, səhiyyənin bütün sahələrində vəsait qoyuluşunda böyük artım var. Ancaq mən komitələrdə müzakirələrdə də çox hörmətli Samir müəllimlə söhbət zamanı dedim ki, çox

təəssüflər olsun, tibb elminin, elmi tədqiqatların inkişafı üçün nəzərdə tutulan xərclər kifayət qədər azdır. Gələcəkdə bu, nəzərdə tutulsa, yaxşı olardı.

İcbari tibbi sığorta ilə, bilirsiniz ki, əhalinin böyük bir qismi, demək olar, hamı maraqlanır. Ölkəmizdə icbari tibbi sığorta artıq bütövlükdə həyata keçirilməyə başlayıb-dır. Çox təəssüflər olsun ki, icbari tibbi sığortanın həyata keçirilməsi COVID-19 pandemiyası ilə bir vaxta düşdü. Ona görə icbari tibbi sığortanın həyata keçirilməsində bir çox problemlər ortaya çıxsa da, bu gün mən hesab edirəm, icbari tibbi sığorta ölkəmizdə uğurla həyata keçirilir və deyərdim ki, insanların böyük bir qismi məmnundurlar. Ancaq burada bir çox problemlər də var. İlk növbədə mən çox təəssüf edirəm ki, bu gün İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin rəhbərliyi burada iştirak etmir. Amma gələcəkdə, mənə belə gəlir ki, Sahibə xanım, onları da çağırmaq lazımdır. Çünki bu, böyük bir təşkilatdır və bunlar çox ciddi bir sahəni həyata keçirməklə məşğuldurlar.

Bilirsiniz ki, ilk başlayanda xidmətlər zərfinə daxil olan tibbi xidmətlərin sayı az idi. Get-gedə bu, artdı. Bu gün bu, təxminən 2500 civarında olan tibbi xidmətdir. Bu da kifayət etmir və bu zərfdə olan tibbi xidmətlərin sayının az olması insanlarda narazılıq yaradır. Mənə belə gəlir ki, builki büdcə ilə və fonda yığılan vəsaitlə biz bu rəqəmi 2 dəfə artırmaqla bilsək, əhaliyə göstərilən tibbi xidmətin səviyyəsini xeyli yüksəltmiş olarıq.

İnsanları narahat edən digər məsələ yüksək maliyyə tutumlu tibbi xidmətlərə böyük növbələrin olmasıdır. Bu barədə də biz komitədə geniş söhbət açdıq, müzakirələr apardıq. Bu məsələ də həll olunmalıdır. Məndə olan məlumatlara görə bu da maliyyə vəsaiti ilə bağlıdır. Xüsusi ilə orqan transplantasiyası sahəsindəki növbələr, bəzən

xəstələr gözləyir, heç ömürləri kifayət etmir ki, bu əməliyyatı keçirsinlər. Burada böyük növbələr yaratmağa, mənə belə gəlir ki, bizim ixtiyarımız yoxdur. Bu istiqamətdə işimizi qurmalıyıq.

Son olaraq, – vaxtım daralır, 10 dəqiqə fikirləşmişdim, – vaxtı ilə ölkəmizdə çoxlu klinikalar qurulubdur, ən müasir avadanlıqlarla təchiz olunubdur. Ancaq bu avadanlıqlar bu gün öz resurslarını itiriblər...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim. Tibbi sığorta ilə bağlı bizə gərək komitə iclasından qabaq təklif verəydiniz, məmnuniyyətlə dəvət edərdik.

İndi isə Kamal Cəfərov, yuxarıdakı cərgədən. Buyurun.

K.Cəfərov. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Baş nazir və hökumət üzvləri. Bu gün biz Azərbaycan tarixinin ən böyük büdcəsini müzakirə edirik. Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 200 illik işğaldan azad edilən Qarabağda son bir il ərzində həyata keçirilən böyükmiqyaslı quruculuq layihələri, hesab edirəm ki, Azərbaycan iqtisadiyyatının qüdrətini göstərir. Bu sürətli inkişaf nəinki Qarabağ, digər rayonlarda da həyata keçirilir. Son 1 il ərzində cənab Prezident Qarabağdan əlavə digər iqtisadi zonalarda və Bakı şəhərində açılışlarda iştirak edir. Bütün sosial layihələr uğurla davam etdirilir. Bu, bir daha onu göstərir ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı dayanıqlıdır və inklüzivdir.

2022–2025-ci illər üzrə sosial-iqtisadi inkişafın milli prioritetləri aydındır, qarşıdan gələn çağırışlara adekvatdır. Bu baxımdan da cənab Prezidentə təşəkkür edirik ki, müharibədən çıxmış qalib ölkəmizin güclü iqtisadiyyatı var. Ona görə də büdcənin lehinə səs verəcəyəm, dəstəkləyəcəyəm.

İkincisi, son 1 il ərzində təmsil etdiyim Sabirabad rayo-

nunun inkişafı naminə hökumət üzvləri ilə səmərəli əməkdaşlığımız olub. Rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad müəllim kənd camaatı və bizim müraciətimizi nəzərə alıb, hazırda bir neçə rayona, o cümlədən Sabirabadın 14 kəndinə internet xətləri çəkilir. Təhsil naziri Emin müəllimə təşəkkür edirəm, çünki Sabirabad rayonunda təhsilin inkişafı, məktəb infrastrukturunun yaxşılaşdırılması, o cümlədən şəhid ailə üzvlərinin məktəblərdə işlə təmin olunması istiqamətində səmərəli kommunikasiya imkanları və əməkdaşlığımız mövcuddur.

Əziz hökumət üzvləri, son 1 il ərzində dairəmdə olan 26 kənddə görüş keçirmişəm, kənd camaatını narahat edən məsələlərlə bağlı aidiyyəti dövlət qurumlarına deputat sorğusu göndərmişəm və sizlərin də məlumatı var. Bu gün isə konseptual olaraq bir neçə məsələni elə kənd camaatı adından sizlərin diqqətinə çatdıracağam.

Dairəmdə olan Qaraqaşlı, Yenikənd, Kürkəndi, Qəzli, Kovlar, Qaralı kəndlərinin elektrik təsərrüfatında ciddi problem var. Rayonda bir az yağış yağan, külək əsən kimi işıqlar sönür. Naqillər köhnədir, bəzi dirəklər tam qəzalılıq vəziyyətdədir. Elektrikin gün ərzində bir neçə dəfə kəsilməsindən isə sakinlər daha çox əziyyət çəkirlər. Hökumət üzvlərindən xahiş edirəm ki, ən azı hər il bir neçə kənd üçün lazımi büdcəni növbəti ildə nəzərə alsınlar.

Sabirabadda şəhərdaxili, o cümlədən kəndlərarası yolların vəziyyəti yaxşı deyil. Həmin yolların mərhələli formada təmiri üçün yerli camaatın da birgə iştirakı ilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən yol xəritəsi hazırlanmalıdır və müvafiq büdcə təmin edilməlidir.

Rayonun digər problemi məşğulluqla bağlıdır. Hazırda rəsmi statistikaya əsasən Sabirabadda 5700 nəfər işsiz var. Qeyri-rəsmi statistika isə 10 minə yaxındır. Aydın məsələ

lədir ki, dövlət bir rayonda bu qədər iş yeri təmin edə bilməz. Bu, dövlətin öhdəliyidir. Bu istiqamətdə peşə hazırlığını ən səmərəli üsullardan biri hesab edirəm. Məşğulluq Agentliyi tərəfindən peşə hazırlığı ilə bağlı innovativ təşəbbüslər var, lakin bu təşəbbüslər daha çox Bakı sakinləri üçün əlçatandır. Həmin proqramların regionlarda tətbiqi üçün müzakirələr aparılmalı, yeni iş yerlərinin yaradılması üçün müvafiq dövlət qurumları tərəfindən praktik yanaşma göstərilməlidir.

Bu il Sabirabadda 37 nəfər 500–700 bal arası nəticə göstərib. Keçən il sonuncu sırada olan Sabirabad bu il 73 rayon arasında 25-ci yerdədir. Keçən ili nəzərə alsaq, bu, çox yaxşı nəticədir. Lakin çox təəssüf ki, məktəb məzunlarının 47 faizi, yəni yarısı ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanlarında iştirak etməyiblər, imtina ediblər. Bunun əsas bir səbəbi var ki, bilirsiniz, universitetlərin əksəriyyəti Bakıdadır. Kənd camaatının uşaqlarını Bakıda oxumağa göndərmək üçün nə pulu, nə də şəraiti var. Sabirabad rayonunun aqrar rayon olduğunu, bir neçə rayon üçün mərkəz rayon yolu olduğunu nəzərə alaraq, Sabirabadda Aqrar Universitetin filialının yaradılmasına ehtiyac var. Sabirabadda Aqrar Universitetin yaradılması təkcə təhsilin inkişafı üçün deyil, həm də rayonda gəncləri radikal meyillərdən, pis vərdislərdən qoruya, hətta erkən nikahların qarşısını ala bilər. Çünki təhsil prosesindən keçən hər bir gəncin mənfi əməllərə qarşı təfəkkürü formalaşır, onlar əvvəl-axır həyatda öz yerlərini tapırlar. Hesab edirəm ki, dövlət mənafeyi baxımından bu, vacibdir. Ona görə də Sabirabadda müəyyən ixtisaslar üzrə Aqrar Universitetin filialı yaradıla bilər və xahiş edirəm, bu barədə düşünəsiniz. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Kamal müəllim.

Sahib Aliyev. Buyurun, Sahib müəllim.

S.Aliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Baş nazir, dəyərli hökumət üzvləri və həmkarlar. Bu yaxınlarda bir illiyini bayram etdiyimiz zəfərimiz başda olmaqla, xeyli sayda uğurlarımızın təməl faktoru, heç şübhəsiz ki, ölkəmizdəki sabitlikdir. Bu sabitliyin təmin edilməsində isə büdcəmizin həcmi, formalaşması prinsipləri və təbii ki, dayanıqlılığı az rol oynamır. Artıq neçə illərin təcrübəsi göstərir ki, beynəlxalq konyukturanın iqtisadi müstəvidə də sürətli dəyişkənliyinə, ondan irəli gələn təhlükə və təhdidlərə rəğmən, bizim büdcəmiz hər hansı bir böhranlı vəziyyətlə üzləşməyib. Səbəb onun bütün fors-majorlarının göz önünə alınaraq, ölçülü-biçili hazırlanması ilə bağlıdır ki, gündəlikdəki layihə haqqında da bunu deyə bilərik.

2022-ci ilin büdcə layihəsinin ilkin variantının hələ sentyabrın əvvəlindən Maliyyə Nazirliyinin saytında yerləşdirilməsi, ekspertlər qarışıq daha geniş çevrənin onunla tanış olmasına və verilən rəşional təkliflər nəticəsində təkmilləşməsinə şərait yaradır ki, bu da özlüyündə müsbət haldır. Amma bununla yanaşı, mən komitələrdə aparılan müzakirələrdə də dedim, büdcənin açıqlıq dərəcəsini artırmaq üzərində düşünməyə ehtiyac var. Bu ilin açıq büdcə indeksində Azərbaycanın aşağı yerdə durması müəyyən suallar yaradır. Əlbəttə, ayrı-ayrı beynəlxalq qurumların “Doing Business” reytinginin tərtibində də olduğu kimi, çeşidli səbəblərdən ölkəmizə qərəzli yanaşmalarla az rastlaşmamışıq. Amma büdcəsi elə də açıq sayılmayan ölkələr sırasında yer almağımızda hər halda qərəzlə yanaşı, faktlar da yox deyil.

Ümumiyyətlə, hansı beynəlxalq qurumun necə qiymətləndirməsindən asılı olmayaraq, biz büdcənin tərtibini

açıq, şəffaf prosesə çevirməli, xərclərin düzgün tərtibi və təyinatı üzrə xərclənməsi məsələlərinə diqqəti daha da artırmalıyıq. Özəlliklə də büdcənin təqribən 20 faizdən artığını təşkil edən birdəfəlik təyinatlı xərclər məsələsində sonuncu dediyim keçərlidir ki, burada da ilk növbədə total ünvanlılıq və hesabatə maksimum yatımlılıq prinsipinə əməl edilməlidir.

Cənab Prezidentin işğaldan azad olunan torpaqlarımızda başladığı quruculuq işləri, fikrimcə, təkə şəhərsalama, infrastruktur yaratma yox, xərclərin tərtibi və istifadəsi baxımından da yeni, daha üstün standartları diktə edir ki, bu da büdcənin formalaşdırılmasında da öz əksini tapmalıdır. Yəni “ağıllı kənd” və “ağıllı şəhər” deyəndə təkə daha komfortlu həyat, rahat infrastruktur nəzərdə tutulmur, bu, həm də ağıllı idarəçilik, ağıllı birgəyaşayış və vəsaitlərdən ağıllı, şəffaf, rəasional istifadə etmək deməkdir. Təkə Azərbaycanın yenidən qurulan bir hissəsində deyil, hər yerində bu prinsiplər həyata keçirilməlidir.

Burada Dövlət Neft Fondundan büdcəyə ayırmaların artmasına toxunuldu ki, o da müəyyən suallar yaradır. Amma savaştan çıxan hər bir dövlət quruculuq, təhlükəsizlik məsələlərinə daha çox vəsait ayırmalı olduğundan, əksər hallarda bu, sosial sahəyə, təhsilə, səhiyyəyə ayırmaların azalması hesabına edilir. Azərbaycanda isə bunun əksi baş verir. Dövlət Neft Fondundan ayırmaların artmasının kökündə məhz ilk növbədə, vətəndaşlara diqqət, qayğının durduğunu görürük ki, fikrimcə, bu da daha çox müsbət addım kimi qiymətləndirilməlidir. İlk dəfədir ki, büdcə xərclərinin 46,4 faizi sosial xərclərə yönəldilir ki, bu da ötən ildəkindən təqribən 1,6 milyard manat çoxdur. Sosial xərclərin artmasında ilk növbədə dövlətin şəhid ailələrinə və döyüşlərdə müxtəlif dərəcəli

xəsarətlər alan qazilərimizə qayğı məsələsi də var ki, bu da ancaq alqışlana bilər.

Burada üzərində ayrıca dayanılası bir məqam da bağışlanan vergilərdir. Gələn il onun 5,4 milyard manat məbləğində olacağı qeyd edilir ki, bu da pandemiya dönməində dövlətimizin sosial yöndə atdığı növbəti addım kimi qiymətləndirilə bilər.

Rayonumuzla bağlı burada bir sıra təkliflər səsləndirmək istəyirəm. Onlardan biri məktəb tikintisi ilə bağlıdır. Rayonun 3 böyük kəndində məktəblər çox acınacaqlı vəziyyətdədir. Onlardan ən acınacaqlısı Azad Qaraqoyunludadır ki, Qarabağda ilk məktəblərdən biri vaxtı ilə məhz bu kənddə olub. İndi 340 nəfər şagirdin təhsil aldığı həmin məktəbə adam girməyə qorxur ki, başına uçaq. Azad Qaraqoyunlu qarışıq rayonun bir sıra böyük kəndlərində, o sıradan Qaradağlıda, Kəngərlidə, Köçərlidə, ümumiyyətlə, içməli su mənbəyi yoxdur. Ümid edirəm ki, heç olmasa, gələn il bu məsələ öz həllini tapacaq.

Eyni zamanda, keçən dəfə mən komitə iclasında da dedim, fikrimcə, həm QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Agentliyinə, həm də Ombudsman aparatına vəsaitin artırılması...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Azər Badamov. Buyurun, Azər müəllim.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli hökumət üzvləri və həmkarlar. Cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ölkəmizdə aparılan uğurlu iqtisadi siyasət işğaldan azad olmuş ərazilərimizin yenidən qurulması və bərpa işlərinə müharibədən sonra dərhal başlanmasına, qısa bir zaman kəsiyində böyük layihələrin icrasına, o cümlədən digər regionlarda da nəzərdə tutulmuş sosial infrastruktur layihələrin davam etdirilməsinə və bu gün müzakirə etdiyimiz dövlət büdcə-

sində əvvəlki illərdən daha çox artımların edilməsinə imkan verir.

Dövlət büdcəsi layihəsi haqqında hörmətli komitə sədrimiz, hökumət üzvləri kifayət qədər geniş məlumat verdiyindən qanun layihəsi barədə uzun danışib vaxtınızı almayacağam. Amma qısa olaraq qeyd etmək istəyirəm ki, müzakirə etdiyimiz dövlət büdcəsi 2022-ci ildə ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafını təmin etməklə yanaşı, gələcək illərdə də iqtisadiyyatımızın inkişaf dinamikasının qorunub saxlanmasına imkan verəcəkdir. Qanun layihəsini dəstəkləyirəm. Bununla yanaşı, təmsil olduğum rayonla bağlı həllini gözləyən və seçicilərim tərəfindən daim qaldırılan vacib məsələləri diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm.

Birinci məsələ Qusar rayonunun qazlaşdırılması ilə bağlıdır. Hörmətli hökumət üzvləri, qazlaşma respublika üzrə 97 faizi ötmüşdür. Bir çox rayonlarda isə bu məsələ hətta 100 faiz öz həllini tapmışdır. Amma Qusar rayonunda isə əhalinin cəmi 52 faizi qazla təmin olunur. Qeyd etmək istəyirəm ki, bu məsələnin rayonun sosial-iqtisadi inkişaf proqramlarına daxil edilməsinə baxmayaraq, son 3 ildə Qusar rayonunda, ümumiyyətlə, qaz çəkilişi aparılmamışdır. Hətta Qusar şəhərinin yanında yerləşən 880 təsərrüfatlı Avaran və Xürəl kəndləri, 701-dən çox təsərrüfatı olan, ətrafındakı bütün kəndlərin qazlaşdırıldığı Yasab kəndinin qazlaşdırılması məsələsi bir problem olaraq qalmaqdadır. Rayon sakinləri ilə görüşlərimiz zamanı hər dəfə bu məsələnin həll olunacağını deyirik, amma təəssüf ki, məsələ hələ də həll olunmamış qalmaqdadır. Həm də suyun mənbəyi olan meşələrin qorunması baxımından da sərt iqlimə malik Qusar rayonunun qazlaşdırılması vacib məsələdir. Bu məsələnin gələn ilin dövlət investisiya proqramına salınmasını xahiş edirəm.

İkinci məsələ Qusar rayonunun ən böyük yaşayış məntəqəsi olan Hil kəndinin əkin sahələrini suvarılma suyu ilə təmin edən 6 kilometr uzunluğunda torpaq məcralı kanalın tam üzlənməsi ilə bağlıdır. Kanal torpaqdan olduğundan su kəndə çatana qədər xeyli itkilər olur və kənd böyük problemlə üzləşir. Məsələ ilə əlaqədar müvafiq qurumlara müraciətlərim olmuşdur. Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən məsələnin vacibliyi nəzərə alınıb, layihənin smetası tərtib edilərək 1,2 milyon manat dəyərləndirilmiş və maliyyə mənbəyi müəyyən ediləcəyi təqdirdə, bu işin yerinə yetirilməsinin mümkün olacağı bildirilmişdir. Hörmətli iqtisadiyyat və maliyyə nazirlərimizdən bu vacib layihənin maliyyələşdirilməsi məsələsinə baxılmasını xahiş edirəm.

Cənab Prezident İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi və tapşırıqları sayəsində son illər ölkəmizdə yeni idman kompleksləri, futbol meydançaları tikilib istifadəyə verilir. İdman sahəsi özünün ən yüksək dövrünü yaşayır və idmançılarımızın qazandığı uğurlar hər birimizi sevindirir. Dövlətimizin ölkədə idmanın inkişafına yüksək qayğı və diqqət göstərdiyi təqdirdə, Qusar şəhərinin mərkəzində yerləşən futbol meydançasının dağıdılaraq yararsız vəziyyətə salınması başa düşülən deyil. Məlumat üçün bildirim ki, 11 min azarkeş tutumuna malik bu meydança “Şahdağ” futbol komandasının məşq bazası olmaqla yanaşı, qusarlı gənclərin idmanla məşğul olması və gənc futbolçuların yetişməsində əsas rol oynayırdı. Məsələ ilə əlaqədar müəyyən qurumlara müraciət etməyimə baxmayaraq, təəssüf ki, bu məsələ hələ də həll olunmamış qalır. Hökumət üzvlərindən bu vacib məsələnin həll olunması və meydançanın yenidən qurulmasını 2022-ci ilin investisiya proqramına salın-

masını xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Yuxarıdakı cərgədən Əli Məsimli. Sonra hazırlaşsın Emin Hacıyev.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Büdcə iqtisadiyyatın güzgüsüdür. Büdcə necədirsə, iqtisadiyyat da elədir. Eyni zamanda, büdcə dövlətin əsas maliyyə sənədidir. Ona görə əhalinin bu gün müzakirə etdiyimiz büdcə ətrafında xeyli gözləntiləri var. Təbii, zaman imkan vermir ki, mən bu məsələ barəsində geniş danışım. Mən yalnız 2 məqamı qeyd etmək istərdim.

Birinci gözlənti, mən hesab edirəm, çox möhtəşəm bir gözləntidir, Böyük qayıdışla bağlıdır. Bu ilin büdcəsində 2,2 milyard manat, gələn ilin büdcəsində də 2,2 milyard manat və nə qədər lazımdırsa, Azərbaycanın maliyyə imkanları var ki, o qədər də vəsait ayrılacaq. İşgaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması, bərpa, eyni zamanda, həmin ərazilərin Azərbaycanın digər ərazilərinə reintegrasiyası istiqamətində çox ciddi addımların atılması çox yaxşı, etibarlı bir maliyyə mənbəyidir. Bu istiqamətdə inanıram, necə ki, indiyə qədər, 1 ilin ərzində nə qədər böyük işlər görülüb, növbəti 2022-ci ildə də çox böyük işlər görülməkdir.

İkinci gözlənti isə bilavasitə onunla bağlıdır ki, 2021-ci ildə əhalinin gəlirlərinin artması ilə inflyasiyanın artması arasında fərq əhalinin güzəranının pisləşməsinə gətirib çıxarır. Yəni on aylıq göstəricilərə görə gəlirlər 2,4 faiz, inflyasiya isə 6 faizin ətrafında artıb. Yəni inflyasiyanın artım tempi gəlirlərin artım tempini 2,5 dəfə üstələdiyindən real gəlirlər aşağı düşüb. Bu isə iqtisadi dildə əhalinin güzəranının pisləşməsi deməkdir. 2022-ci ilin

büdcəsi gözəl bir şans yaradır ki, bu çatışmazlıq aradan qalxsın. 1,4 milyard manatlıq maliyyə tutumu olan böyük bir sosial paket həyata keçiriləcək, əmək haqlarının, pensiyaların, müavinətlərin artırılması və sair istiqamətdə addımlar atılacaq. Nəticədə əmək haqqı haradasa 8 faizdən çox artacaq və gəlirlərin də artması təqribən bir o qədər olacaq. Büdcədə də nəzərdə tutulub ki, inflyasiya 4 faiz olacaq. Bu dəfə hələlik büdcə proqnozlarından çıxış edərək artıq əhalinin real gəlirlərinin aşağı düşməsindən deyil, artmasından söhbət gedə bilər.

Hörmətli Sədr, amma burada bir məsələ var ki, Mərkəzi Bankın sədrinin çıxışında da bu, özünü kifayət qədər göstərdi və fikirləşmək üçün zəngin material verdi. Baxmayaraq ki, 4 faizlik inflyasiya proqnoz olunub, amma Mərkəzi Bankın sədri çıxışında qeyd etdi ki, xarici amillər hesabına 2,5, daxili amillər hesabına 2,5 və monetar amillər hesabına 1,3 faiz. Toplam götürəndə bu, artıq 4 faiz deyil, 6,3 faiz edir. Çox təəssüflər olsun ki, məmurların heç biri başqa bir məqamı da qeyd eləmir. Bəs, məmur sahibkarlığından doğan monopoliya nəticəsində süni qiymət artımı nə qədər olacaq? Son illərin nəticəsi göstərir ki, hər il orta hesabla 4–5 faiz də məmur sahibkarlığından doğan monopoliyadan törəmiş inflyasiya olur. 1 faiz süni qiymət artımı Azərbaycan əhalisinə 400 milyon manat zərər vurur. 5 faiz olanda 2 milyard manat zərər vurur. 2 milyard manatın nə qədər böyük vəsait olduğunu göstərmək üçün qeyd edək ki, 2022-ci ilin büdcəsində sosial paketə ayrılan vəsait 1,4 milyard manatdır. 2022-ci ilin büdcəsində əmək haqlarının, pensiyaların artırılmasına ayrılan vəsaitdən monopoliyanın vurduğu ziyanın törətdiyi nəticələr daha böyük olacaq. Bax, bunun aradan qaldırılması üçün çox ciddi tədbirlərin görülməsinə ehtiyac var.

Onu da xüsusi qeyd eləmək lazımdır ki, əgər biz xaricdən gələn idxal olunmuş inflyasiyanın qarşısını ala bilmiriksə, təbii, bu, mümkün deyil. Daxildə də bir mənbə var ki, istehsal elədiyimiz məhsulların bir hissəsinin xammalı xaricdən gəlir. Bunun da qarşısını almaq mümkün deyil. Amma həmin monopoliyanın törətdiyi və Azərbaycan xalqına ildə orta hesabla 2 milyard manatlıq ziyan vuran həmin o inflyasiyanın qarşısını almaq mümkündür. Buna görə də antiinflyasiya tədbirlərinin içərisində inhisarçılığa qarşı, korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, şəffaflığın, hesabatlılığın, məsuliyyətin artırılması istiqamətində ciddi addımların atılmasını vacib hesab edirik. Hesab edirik ki, sadaladığım həmin tədbirlərin həyata keçirilməsi, monopol inflyasiyanın qarşısının alınması və həmin vəsaitin monopolistlərin ciblərinə yox, əhəlinin güzəranının yaxşılaşmasına yönəldilməsi tamamilə realdır. Təki istək olsun. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Emin Hacıyev. Buyurun.

E.Hacıyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hökumət üzvləri və deputatlar. Büdcə zərfinə daxil olan sənədlərdən də görüldüyü kimi, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsi Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” sənədinə uyğun olaraq, hazırkı qlobal iqtisadi çağırışlar, iqtisadi artım, inflyasiya, işsizlik səviyyəsi, makroiqtisadi tarazlığın qorunması nəzərə alınmaqla hazırlanıb. Xüsusi olaraq vurğulamaq istərdim ki, 2022-ci ildə sosialyönlü xərclər cari illə müqayisədə 1 milyard 649 milyon manat, yaxud 13,5 faiz artırılaraq 13 milyard 851 milyon manata çatdırılıb. Beləliklə, büdcədə sosialyönlü xərclərin xüsusi

çəkisi 46,4 faiz olacaq.

Cənab Prezident İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq, 2022-ci ilin dövlət büdcəsində gələn il yanvarın 1-dən əmək haqlarının, əmək pensiyalarının, sosial müavinətlərin və digər sosial ödənişlərin artırılması üçün 1 milyard 440 milyon manat məbləğində müvafiq maliyyə təminatı təmin edilir. Bütün bunlar göstərir ki, xalqın rifahı hər zaman dövlətimizin ən ümdə vəzifəsidir.

Hörmətli həmkarlar, hökumət 2022-ci ildə həyata keçirəcəyi büdcə siyasəti çərçivəsində ölkə iqtisadiyyatının beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsi, qeyri-neft ixracının stimullaşdırılması və investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması üçün daha təsiredici addımların atılmasını, dövlət müəssisələrində mütərəqqi korporativ idarəetmə üsullarının tətbiq edilməsi yolu ilə onların fəaliyyətlərinin səmərəliyinin artırılması istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsini planlaşdırır. Hamımız şahidik ki, son illər ölkənin qeyri-neft sektoru yüksək artım tempi ilə inkişaf edir. Hesab edirəm ki, Azərbaycan hökumətinin diqqət mərkəzində olan kənd təsərrüfatı, qeyri-neft şirkətləri və müəssisələri növbəti büdcə ilində də bu dəstəyi hiss edəcəklər. Onu da qeyd etməliyəm ki, ölkəmizdə qeyri-neft sektorunun inkişafında kiçik və orta sahibkarların payı da getdikcə artmaqdadır. Sahibkarlığın inkişafı, kiçik və orta biznesin subyektlərinin yaradılmasından başlayaraq, fəaliyyətlərinin bütün mərhələlərində dövlət dəstəyi mexanizimləri ilə təmin edilməsi təqdirəlayiqdir.

Hörmətli hökumət üzvləri, fürsətdən istifadə edərək diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm ki, deputatı olduğum Sumqayıt şəhər təsərrüfatının problemlərindən biri dövlət balansında olan çoxmənzilli yaşayış binalarının istilik

sistemlərinin işləməməsi, baxımsız vəziyyətdə olmasıdır. Hər görüşdə Sumqayıt seçiciləri bu məsələ ilə bağlı narahatlıqlarını bildirirlər. Bu məsələni mən ötən il dövlət büdcəsi layihəsinin müzakirəsi zamanı da qaldırmışdım. Bu məsələ hələ də həll olunmamış qalır. Sumqayıt şəhərinin bu probleminin həllinə köməklik göstərməsi üçün hökumət tərəfindən aidiyyəti qurumlara tapşırıq verilməsini xahiş edirəm.

Dövlət büdcəsi layihəsindən göründüyü kimi, 2022-ci ildə təhsil sektoru hökumətin dəstək göstərdiyi sahələr sırasındadır. Tələbə krediti verilməsi üçün büdcə layihəsində 22 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub. Bu, aztəminatlı ailələrdən olan gənclərin, Qarabağ müharibəsi şəhidlərinin övladlarının, ailə üzvlərinin, qazilərin ali təhsil almalarına yeni imkanlar yaradacaq. Azərbaycanda gənclərin təhsilində xüsusi dövlət qaygısı mövcuddur. Cənab Prezidentin təşəbbüsü ilə gənclərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair yeni dövlət proqramının hazırlanması dövlətimizin insan kapitalına xüsusi yanaşmasının təəcəssümüdür. Bu mənada yüksək rəqabətqabiliyyətli kadrların yetişdirilməsinə yönələn vəsait dövlətimizin dayanıqlı inkişafına xidmət edir. Bununla yanaşı, sözügedən kateqoriyadan olan daha çox gəncin bu dəstəkdən yararlanması üçün həmin vəsaitin həcmnin bir qədər də artırılmasını məqsədəuyğun hesab edirəm. Bundan başqa, xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların təşkilatlanması, orada fəaliyyət göstərən mədəniyyət təşkilatlarının fəaliyyətlərinin gücləndirilməsi, Azərbaycan, Qarabağ həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, ölkəmizin tarixi və mədəni irsinin daha geniş təbliği üçün 2022-ci ilin büdcəsində nəzərdə tutulan vəsaitlərin həcmnin daha çox olmasını təklif edirəm.

Hörmətli həmkarlar, çıxışımı yekunlaşdıraraq bir daha qeyd etmək istərdim ki, 2022-ci il dövlət büdcəsi layihəsi hərtərəfli, büdcə sistemi haqqında qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq hazırlanıb. Müzakirə olunan bu qanun layihəsini dəstəkləyirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Elman Nəsirov. Buyurun, Elman müəllim.

E.Nəsirov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar. Biz bu gün 2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsini müzakirə edirik və sözün həqiqi mənasında, bu büdcəmiz qalib dövlətin büdcəsidir. Tarix göstərir ki, adətən, müharibələrdən çıxmış dövlətin iqtisadiyyatı çökür, büdcələri çox aşağı enir və göstəricilərdə həm xərclər, həm də gəlir kəfiyyət qədər aşağı enmiş olur. Amma biz 2 müharibədən qalib çıxmış dövlətik. Bir Vətən müharibəsindən, bir də pandemiya qarşı mübarizədən qalib çıxmış dövlətik. Bu reallıqda Azərbaycan dövlətinin büdcəsi son 30 il ərzində ən böyük büdcədir. Bu da, hesab edirəm ki, iqtisadi inkişafın bir Azərbaycan modelidir. Belə ağır müharibələrdən çıxıb müstəqillik dövrünün ən böyük büdcəsinə malik olasan. Heç vaxt bizim tariximizdə gəlirlərimiz 27 milyard manata gəlib çatmayıb. Heç bir zaman bizim dövlət xərclərimiz 30 milyard manata gəlib çatmayıb. İqtisadiyyat Nazirliyinin son məlumatında da qeyd olunur ki, ümumi daxili məhsulun 2022-ci ildə 3,9 faiz artması və ilin sonuna qədər 86,6 milyard manata çatması proqnozlaşdırılır. Sözün həqiqi mənasında, çox böyük nailiyyətlərdir və bu büdcə ilə, doğrudan da, öyünmək olar.

Amma mən xüsusi ilə büdcəmizin bir məqamı üzərində dayanmaq istəyirəm, bu da müdafiə və təhlükəsizlik xərcləri ilə bağlıdır. 2004-cü ildə cənab İlham Əliyev Prezi-

dentliyə başlayarkən bizim büdcəmiz 135 milyon dollar təşkil edirdi. Amma bu gün üstündən 18 il keçdikdən sonra Azərbaycanın hərbi büdcəsi 4,5 milyard manat, yəni bütün bizim xərclərimizin 15 faizini təşkil edir. Çox yüksək göstəricidir. Dollar ekvivalentində təxminən 2,7 milyard dollar təşkil edir. Ermənistanın 2022-ci il büdcəsində hərbi büdcənin 11 faiz artırılması nəzərdə tutulur və 725 milyon dollara çatdırılması proqnozlaşdırılır. Onlarda heç bir milyarda yaxınlaşa bilmir. Mən fürsətdən istifadə edib, çox istəyərdim ki, bugünkü imkanlar araşdırılsın, bizim hərbi xərclərimiz hətta bir az da artırılsın. Bunu da təsadüfən söyləmirəm. Müdafiə Nazirliyinin bu gün saat 14:52 dəqiqələrində yaydığı məlumatda qeyd olunur ki, Ermənistanla sərhəddə vəziyyət yenə də gərginləşib, hərbi əməliyyatlar getməkdədir. Məhz hərbi əməliyyatlar və bu haqda da əhalimiz, ictimaiyyətimiz mütəmadi məlumatlandırılacaq. Bu baxımdan, hesab edirəm ki, böyük hərbi büdcədir, amma indiki reallıqlar fonunda onun yenə də artırılmasına ehtiyac var.

Mən, eyni zamanda, seçildiyim dairə ilə bağlı bəzi məqamları da hörmətli Baş nazirin, hörmətli bizim iqtisadiyyat nazirinin, maliyyə nazirinin burada olmasından istifadə edib səsləndirmək istəyirəm. Cənab nazirlər, hörmətli Baş nazir, çox istərdim ki, sərhədyanı rayonlara xüsusi diqqət ayrılınsın. Cəlilabad rayonu İranla sərhəddə yerləşən bir rayondur və İranla sərhədboyu kəndlərimizə, yaşayış məntəqələrimizə bütün digər kəndlərdən, məntəqələrdən daha böyük diqqət və qayğı ayırmağa ehtiyac var. İnanın ki, bu gün Cəlilabadın Qarakazımlı, Məlikqasımlı, Təklə, Mikayılı, Qarğılı və digər kəndlərini insanlar tərk edirlər. Onları oradan heç kim köçürmür, özləri köçüb gedirlər. Cəlilabad şəhərinə, Bakı şəhərinə gəlirlər. O kəndlər bo-

şalır. İranla sərhəddəki kəndlərin boşalmasına imkan vermək olmaz. Bu, təkcə iqtisadiyyat deyil, bu, təkcə demoqrafiya deyil, bu, həm də böyük siyasətdir. Yəqin ki, mənim nə dediyim hər kəsə bəlli bir həqiqətdir. O kəndlərə xüsusi diqqət ayrılmalıdır.

Mən bir il bundan öncə Boyxanlı kəndinin işıq problemini qaldırmışdım. Təşəkkür edirəm ki, “Azərişıq” o məsələyə çox həssaslıqla yanaşdı və indi həmin kənddə o problem tamamilə öz həllini tapıb. “Azəriqaz” qarşısında Cəlilabadın İranla sərhəd kəndləri ilə bağlı məsələlər qaldırmışdım. Bu yaxınlara olan məlumatdır, artıq həmin kəndlərə, İnili, Məmmədrzal, Cəfərli kəndlərinə qaz çəkilir və digər kəndlərə də qaz çəkilişi ilə bağlı işlər gedir. Amma yollar bərhad vəziyyətdədir. İnanın ki, Bakıdan Cəlilabada 2 saata gedirsən, Cəlilabaddan kəndlərinə də 2–3 saata gedirsən.

Bu baxımdan, cənab Baş nazir, cənab bizim nazirlərimiz, müvafiq qurum rəhbərlərimiz, çox xahiş edirəm ki, Təklə-Boyxanlı, Təklə-Məlikqasımlı kənd yollarının yenidən qurulmasına, çəkilməsinə diqqət ayrılınsın. Çünki o kəndlərdə yay fəslində tarlada iş görərkən bir kəndlini ilan sancanda, inanın, – bu hallar dəfələrlə olub, – kənd camaatı söyləyir ki, rayon mərkəzinə...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Razi Nurullayev. Buyurun, Razi müəllim.

R.Nurullayev. Hörmətli Baş nazir, hörmətli xanım Sədr, deputatlar və hökumət üzvləri. Büdcənin sosialyönlü olmasını qəbul edirəm, hökumətin bunu nəzərə alaraq, büdcədə sosial məsələlərə daha böyük vəsait ayırmasını da bəyənirəm. 3 Livan, 4 Lüksemburq boyda ərazini, bir milyona yaxın köçkünü isə yurduna qaytarmalıyıq. Ümid edirəm ki, vətəndaşlarımız da bunu anlayışla qar-

şılıyar. Bir xoş məqamı da fürsətdən istifadə edib, deyim ki, hörmətli Baş nazir Əli müəllimin MDB Hökumət Başçıları Şurasının iclası zamanı Ermənistanın baş nazirinin müavini Mqer Qriqoryana tutarlı cavabından çox razı qalmışam. Çünki müqayisədə Azərbaycanın Baş naziri daha möhtəşəm bir performans göstərdi. Ümumiyyətlə, deməliyəm ki, Azərbaycanın rəsmi şəxsləri beynəlxalq səviyyədə səlis danışır, dövlətimizin isə başı uca olur. Parlamentin Sədri hörmətli Sahibə xanımın onlarca uğurlu səfəri, çıxışları da çox xoşdur. Xanım Sədr 5 dəqiqə ərzində az qala 500 səhifəlik məsələnin mahiyyətini deyə bilər. Bəlkə də bütün bunlar Prezident İlham Əliyevin 44 günlük müharibə ərəfəsində dünya mətbuatına verdiyi müsahibələrdə nümayiş etdirdiyi master-klassın nəticəsidir. Bu sözlərimi də səmimi qəbul edin, müxalifətdə olsam da, sərt tənqidlər desəm də, həqiqətləri görməyi də, deməyi də bacarıram.

İndi isə bəzi məsələlər barədə. Mənə vətəndaşların pensiyalarının kəsilməsi ilə bağlı yüzlərcə sual ünvanlanıb. 2018-ci ildən 2021-ci ilin iyuluna qədər 211 mindən çox insanın pensiyası kəsilib. İndi bu rəqəm daha böyükdür. Nə qədər bərpa olunub, bilmirəm. Gördüyümüz odur ki, əsasən, 200–300 manata qədər alanların pensiyası kəsilib. Bəs görəsən, yüksək məbləğli pensiyalar içərisində bu rəqəm nə qədərdir? Bunu bilmək istəyirəm. Elə adamlar aylıq 1000, 2000, 5000, 10000 AZN alır. Təbii ki, mən onların pensiyasının kəsilməsini tələb etmirəm. Rəqəmi bilmək istəyirəm ki, bu, yalnız kiçik məbləğli pensiya alanlara tətbiq edilib, yoxsa bərabər olaraq hər kəsə. Bilmək istəyirəm ki, pensiyası kəsilənlərə alternativ iş, qazanc yeri təklif edilirmi, yoxsa elə taleyin ümidinə buraxılır? Onlara mütləq alternativ iş və qazanc

yeri təklif etmək lazımdır.

İş mühiti barədə. Ölkəmizin iş adamları üçün nə qədər əlverişli olduğunu desək də, bunun belə olmadığını bilirik. Azərbaycanda biznes qurmaq, biznes açmaq, möhür almaq, hesab açmaq çox asandır. Amma dayaqsız, arxasız pul qazanmaq çətin. Zənnimcə, həm vergi, həm də gömrük yükü çox ağırdır. Deyilə bilər ki, Avropada gömrük və vergi yükü bizdən də çoxdur. Doğrudur, axı, biz Avropa deyilik. Bizdə Avropada olan şəffaflıq, açıqlıq və aydınlıq da hələ ki yoxdur. Xeyli qarış-quruş, parçalanmış, müxtəlif əllərdə və idarələrdə cəmlənmiş sistem var. Bir çox dövlət idarələri onlara aid olmayan işlərlə yüklənib və çox xoşbəxt dirlər. İnanıram ki, hökumət özü, dövlət idarələri, büdcə təşkilatları iş yeri yaratmalı, sərmayə yatırmalı deyil, bunu iş adamı etməlidir. Ona da şərait yaratmaq lazımdır ki, qanun çərçivəsində ürəyi istəyən qədər pul qazansın. İş adamına iş yeri yarat, demək də, zənnimcə, məntiqli deyil. İş yeri yaratmağa yönəlik tənzimləmə, o şəraiti yaratmaq dövlətin işidir. İş adamına pul qazanmaq imkanı yaratmaq lazımdır. O, 10 minlərcə iş yeri yaradacaq. O, iş yerini ona görə yaratmayacaq ki, xalqa yazığı gələcək, hökumətə kömək etmək istəyəcək. Yox, sadəcə, o, pulunu çoxaltmaq, sandıqları doldurmaq istəyəcək. Bu isə onun yaranışdan haqqıdır. Daha çox qazanacaq, daha çox iş yeri yaradacaq. Daha çox vergi və rüsum ödəyəcək. Həm də rüsum ha, ödəniş yox. İş adamlarının da daha çox qazanmasına qısqanclıq etmək olmaz. Etsək, inkişaf etməyəcək. Əskinə, sevinək ki, bizim də halal yolla milyonçu və milyarder olmuş iş adamlarımız var.

Mən də fürsətdən istifadə edib, Baş nazirdən, iqtisadiyyat nazirindən xahiş edirəm ki, məsələyə diqqət ayırınsınlar.

İmişlidə böyük potensial var, aqroparkın yaradılmasını xahiş edirəm. Demək olar ki, icra hakimiyyətinin bununla bağlı təklifi hazırdır.

Bir də, bildiyiniz kimi, Bakıdan Qarabağa gedən yol bir az dolanbacdır. İndi biz o yoldan istifadə edirik. Amma mənim təklifim bundan ibarətdir ki, nəzərdən keçirilsin, Kürdəmirdən Bəhrəmtəpəyə qısa bir yol çəkilə bilər. Mən hesab edirəm ki, bu, həm həmin ərazilərin, həm Zərdabın, həm də İmişlinin inkişafına çox gözəl bir töhfə vermiş olar. Mən hesab edirəm ki, Qərb rayonları da bu tərəfə yönləndirilə bilər. Bu, çox vacib bir məsələdir, buna diqqət ayrılmasını istərdim.

Bir də, bilirsiniz ki, İmişlinin İranla sərhədi var və orada Parsabad şəhəri var. Məhz elə Qərb rayonlarının da birləşdirilməsinə, həm də bizim həmin bu Zəngəzur dəhlizinə 2-ci bir xəttin açılmasına ki, İran da, Azərbaycan da bunda maraqlı olsun. İmişli və Parsabad arasında sərhəd keçid məntəqəsinin və gömrük məntəqəsinin də yaradılmasını təklif edirəm. Hesab edirəm ki, bu cür yanaşma həm bizim iqtisadiyyatımızın, həm də Zəngəzur dəhlizinin də önəmini 2 qat artırmış olardı. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Siyavuş Novruzov. Yuxarıdakı cərgədən hazırlaşsın Kamran Bayramov.

Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar. Biz bu gün növbəti ilin əsas maliyyə sənədini müzakirə edirik. Maliyyə sənədi ilə, rəqəmlərlə bağlı hörmətli hökumət üzvləri ətraflı məlumat verdilər. Hesab edirəm ki, biz hər birimiz də büdcəyə birinci oxunuş olduğuna görə konseptual baxımdan yanaşaraq öz fikirlərimizi

bildirməliyik, onun müzakirəsində ona ictimai-siyasi dəstək olmalıyıq. Azərbaycanın dövlət büdcəsi, doğrudan da, çox hərtərəfli, professional şəkildə hazırlanmış bir büdcədir. Bu, komitələrdə də geniş müzakirə olunaraq bu gün Milli Məclisin iclasına təqdim olunubdur. Baxmayaraq, dünyada baş verən, Azərbaycana aid olmayan hadisələr də mövcud olub. İstər pandemiya, istər neçə il bundan qabaq neftin qiymətinin aşağı, 15 dollara düşməsi, istərsə də ölkəmizdə iki il dalbadal baş verən quraqlıq, dünyada olan iqtisadi böhran və qiymətlərin artması şəraitində Azərbaycan öz iqtisadiyyatını qoruyub saxladı və inkişaf etdirməkdə davam edir.

Müharibə və ərazilərimizin işğaldan azad olunması, ərazi bütövlüyümüzün təmin edilməsi, bütün bunlar hamısı Azərbaycanda düzgün qoyulan siyasətin bariz nümunəsidir. Müharibədə zəfərin əldə olunmasını təmin edən müxtəlif şərtlər var ki, bunun ən əsası müzəffər Ali Baş Komandanın olması, onun apardığı daxili, xarici, hərbi, beynəlxalq siyasətdir, Azərbaycan xalqıdır və xalq-iqtidar birliyidir, Azərbaycan Ordusudur. Bununla yanaşı, həmçinin Azərbaycan iqtisadiyyatıdır. Vaxtında Azərbaycan iqtisadiyyatının düzgün şəkildə qurulması bu məsələləri özündə ehtiva edibdir və güclü iqtisadiyyatın olması Azərbaycanın zəfərini təmin edən amillərdən biridir.

Mən bir sıra təkliflərlə çıxış edəcəyəm. Təklifin birincisi ondan ibarətdir ki, biz rayon büdcələrinə baxırıq, 54 rayonumuz artıq özü-özünü təmin edir və hesab edirəm, bu, çox yaxşı bir haldır. Digər rayonların da bu cür özlərini təmin etməsi məqsədəuyğundur. Lakin bir təklifim var ki, əgər onlar əlavə vəsait toplayırsa, bu vəsaitlərin də rayonlarda saxlanılması və onların abadlıq, quruculuq, digər sosial məsələlərin həllinə, təmin olunmasına yönəl-

dilməsi yerinə düşərdi. Məsələn, “ASAN xidmət”dir, vergilərdir, sonra polisdir, cərimələrdən gələn gəlirlərin 50 faizini, bəzilərdə 25 faizini onların özlərində saxlayırıq ki, digər məsələlər həll olunsun. Bu baxımdan, mən hesab edirəm ki, rayonların da təminatında onu nəzərə almalıyıq.

İkinci məsələ müharibə veteranları ilə bağlıdır. Birinci Qarabağ müharibəsi veteranlarının müavinətləri indi 80 manatdır. Bilirsiniz ki, qazın, işığın, nəqliyyatın, digər sahələrin də qiymətlərində fərq var, qalxıbdir. İndi artıq bu vəsaitin qaldırılmasına ehtiyac var. Çünki zəfərə görə həm amnistiya aktı verildi, həm də digər təminatlar həll olunur, evlər, maşınlar verilir. Bunlarla yanaşı, bu vəsaitin 130–150 manat civarında qaldırılması, hesab edirəm ki, məqsədəuyğun olardı.

Bələdiyyələrə 11 milyon manat pul ayrılıbdır. Mən hesab edirəm, bunu bir az da artırmaq olar ki, bələdiyyələr də öz işlərini görsünlər, müəyyən yerlər açsınlar, yerlər də gəlir gətirsin və gələcəkdə rayonların büdcəsində iştirak etsinlər.

Ümumilikdə götürəndə, hesab edirəm ki, büdcə hərtərəfli hazırlanmış bir zəfər büdcəsidir, bu büdcəyə biz səs verib qəbul edək. Bütün strukturlar, dövlət strukturları, Milli Məclis hamısı bir yerdə əl-ələ verərək Ali Baş Komandanın, Prezidentin rəhbərliyi altında bir nöqtəyə vuraq, bu gün Azərbaycanın inkişafının təmin olunmasına çalışaq. Hesab edirəm ki, biz bir-birimizə burada da dəstək olmaqla, bir-birimizə yardım etməklə, bir-birimizə kömək olmaqla büdcəmizi qəbul edib onun yerinə yetirilməsini təmin edək. Sağ olun

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim.

Kamran müəllim, buyurun. Kamran Bayramov.

K.Bayramov. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr,

hörmətli cənab Baş nazir, dəyərli həmkarlar, hökumət üzvləri. 2022-ci il dövlət büdcəsi bir neçə gündür komitələrin birgə iclasında müzakirə olundu və onu deməyə əsas verir ki, əsas hədəfləri əhatə edən bugünkü reallığın diqtə etdiyi bir çox məsələlərin həllinə yönələn dolğun və mükəmməl bir sənəddir. Bu xüsusda, sənədə əsasən, işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası və yenidən qurulmasının, ölkənin müdafiə potensialının və eyni zamanda, əhalimizin sosial müdafiəsinin və sosial təminatının gücləndirilməsinin ölkə rəhbərliyinin xüsusi diqqətində olması tərəfimizdən birmənalı olaraq dəstəklənir. Təbii ki, mən büdcə layihəsinə səs verəcəyəm.

Bununla yanaşı, ölkə üzrə bir çox vətəndaşlarımızı narahat edən bir problemi səsləndirmək istərdim. Bu da sənədsiz evlərin sənədləşdirilməsi ilə bağlıdır. Bildiyiniz kimi, bu gün ölkə üzrə iki milyondan artıq ev təsərrüfatı mövcuddur və onlardan 100 minlərcəsi sənədsizdir. Hələ 2011-ci ilin mart ayında Bakı şəhər İcra Hakimiyyətində keçirilmiş müşavirədə cənab Prezident rəsmi icazə olmadan tikilmiş evlərin sənədləşdirilməsi ilə bağlı hökumətə xüsusi tapşırıq vermişdir və onun icrası ilə bağlı müəyyən işlər də görülmüşdür. Məsələn, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunda 2015-ci ildə edilmiş dəyişikliyə əsasən sənədsiz evlərin qeydiyyatı asanlaşdırılmışdır. Eyni zamanda, cənab Prezidentin 2015-ci və 2019-cu illərdə imzaladığı müvafiq fərmanlara əsasən təxminən 200 minə yaxın ev, fərdi yaşayış evləri və mənzillər sənədləşdirilmişdir. Bundan başqa, 2019-cu ildə Prezident Administrasiyasının rəhbərinin imzaladığı Tədbirlər Planına əsasən sənədsiz tikililərin və onların yerləşdiyi torpaq sahələrinin qeydiyyatı məqsədi ilə yerlərdə ekspert komissiyaları formalaşdırılmışdır. İqtisadiyyat

Nazirliyi tərəfindən onların inventarlaşdırılmasına başlanılmışdır və həmin vaxt Bakıda 163 mindən artıq, regionlarda təxminən 2000 yaşayış məntəqəsi üzrə 75 minə yaxın sənədsiz ev və mənzil, ümumilikdə isə, 240 minə yaxın fərdi əmlak inventarlaşdırılmışdır. Lakin, təəssüflər olsun, həmin müddətdən sonra, pandemiyanın başladığı dövrdə və bu günə qədər bu iş, yəni ki, inventarlaşdırma prosesi ləngiyir və təbii, bu da insanların müəyyən hüquqlarına təsir göstərir. Xüsusi ilə də öz əmlaklarına sərəncam vermək hüququna. Düşünürəm ki, sənədsiz evlərə əmlak amnistiyasının tətbiqi bir çox problemlərin həllinə səbəb olacaq, həm, dediyim kimi, vətəndaşların əmlakları üzərində sərəncam vermək hüququnu təmin edəcək, həm də ölkədə daşınmaz əmlak bazarını canlandıracaq. Bununla yanaşı, bələdiyyələrin yığdığı fiziki şəxslərin əmlak və torpaq vergiləri üzrə vergitutma bazasını genişləndirəcək, yerli büdcələrə və dövlət büdcəsinə daxil olan vəsaitlərin əhəmiyyətli dərəcədə artmasına xidmət edəcəkdir.

Eyni zamanda, mən qeyd etmək istəyirəm ki, eyni ləngimə, eyni vəziyyət bələdiyyə torpaqları üzərində mülkiyyət sənədlərinin və xəritələrin verilməsi prosesində də yaşanır. Bununla əlaqədar, həm sənədsiz evlərin sənədləşdirilməsi, həm də bələdiyyələrə xəritələrin və mülkiyyət sənədlərinin verilməsi işinin tezliklə başa çatdırılması məqsədi ilə 2022-ci il dövlət büdcəsində İqtisadiyyat Nazirliyinə ayrılması nəzərdə tutulan vəsaitin artırılmasını xahiş etmək istərdim.

Bununla yanaşı, hökumət üzvlərinin iştirakından istifadə edərək, onların diqqətini təmsil etdiyim Şəmkir və Daşkəsən rayonlarında yaşayan əhalini narahat edən problemlərdən birinə, qaz təchizatına yönəltmək istərdim.

Burada, təbii ki, əksər yaşayış məntəqələri qazla təmin olunub, amma yeni yaşayış massivləri və məhəllələri salınıb. Xüsusi ilə də Kür və Səməd Vurğun qəsəbələrində Abbaslı, Aşağı Seyfəli, Düzqışlaq, Uluğ, Keçili, Könüllü, Qapanlı, Mahmudlu, Təzəkənd, Yeni yol, Yeniabad kəndlərində salınmış yeni yaşayış massivlərində 3000-dən artıq şəxsın yaşadığı 840 ev təsərrüfatının qazlaşdırılmasına ehtiyac vardır. Bununla əlaqədar, qeyd edilən ev təsərrüfatlarının qazla təmin edilməsi işinin həyata keçirilməsi üçün dövlət büdcəsinin tərkibində olan müvafiq investisiya xərclərində dəyişiklik edilməsi, artırılması məsələsinə baxılmasını xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Vahid Əhmədov. Buyurun, Vahid müəllim.

V.Əhmədov. Çox sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli cənab Baş nazir, millət vəkilləri, hökumət üzvləri, dəyərli mətbuat! Azərbaycanın 2022-ci ilin dövlət büdcəsi, əlbəttə, pandemiya dövrü, dünya bazarlarında baş verən iqtisadi təlatümlər, büdcə kəsirlərinin kifayət qədər yüksək olması, iqtisadi artımın kəskin azalmasının müşahidə olunduğu bir dövrdə, belə bir şəraitdə həm iqtisadi proqnozların, həm də maliyyə alətlərinin uzlaşdırılması əsasında, mən belə hesab edirəm ki, yüksək peşəkarlıqla tərtib edilmişdir. Bununla bərabər, biz komitənin iclasında geniş müzakirə edib, bir sıra məsələlərə aydınlıq gətirmişik. Mən bir sıra müsbət məqamlarla yanaşı, öz təkliflərimlə çıxış etmək istərdim.

Müsbət məqam ondan ibarətdir ki, dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin həmişə qeyd etdiyi kimi, sosial sahəyə çox böyük diqqət yetirilib. 2022-ci ilin dövlət büdcəsində sosial sahəyə ayrılan vəsaitin çəkisi 46,4 faiz, yəni 13,8

milyard manatdır. İlk dəfə olaraq bu rəqəm 46 faizə çatdırılmışdır. Həmişə biz bu rəqəmi haradasa 35–36 faiz səviyyəsində təsdiq edirdik. O cümlədən minimum əmək haqqının, ehtiyac meyarının artırılması. Düzdür, bu anlayışı biz qəbul etmirik və cənab Baş nazirdən də xahiş edirəm, heç olmasa, 2023-cü ilin dövlət büdcəsindən bu anlayışı, ümumiyyətlə, çıxarsınlar, yaşayış minimumu ilə əvəz etsinlər. Yəni bütün bunlar hamısı əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşmasına, pensiya, müavinət, əmək haqqı artımına, qazi və şəhid ailələrinə müəyyən yardımların göstərilməsinə xidmət edəcəkdir.

İkinci ən müsbət məqam, əlbəttə, uzun illər biz Milli Məclisdə qeyd etdiyimiz qeyri-neft sektorunun inkişafıdır. İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən aparılan diversifikasiya proqramı nəticəsində 2022-ci ildə ümumi daxili məhsulda qeyri-neft sektorunun payı 70 faizə çatdırılmışdır. Bu, əlbəttə, böyük rəqəmdir və mən belə hesab edirəm ki, Azərbaycan hökuməti buna sənaye parklarının, aqroparkların yaradılması nəticəsində nail olmuşdur. Bu müsbət məqamlarla yanaşı, bir neçə məqama da nəzər yetirmək istəyirəm.

Birincisi, Azərbaycanda fikir verdiniz, dövlət büdcəsində 5 əsas prioritet sahə nəzərdə tutulub. Bunlardan da biri kənd təsərrüfatı sahəsidir. Kənd təsərrüfatı sahəsində, əlbəttə, bizim bu gün problemimiz mövcuddur. Burada çıxışlarda da qeyd olundu, ərzaq təhlükəsizliyi məsələsi həmişə dövlət başçısı İlham Əliyevin diqqət mərkəzində olub və Azərbaycan hökumətinin bütün iclaslarında onlara tapşırıq verib ki, ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə əlaqədar Azərbaycanda ciddi tədbirlər həyata keçirilsin. Ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi yalnız ərzağın bol olması deyil, həm də onun bütün təbəqələr üçün əlçatanlı-

ğının olması çox vacibdir. Düzdür, kənd təsərrüfatına gələn il haradasa 1 milyarda yaxın vəsait ayrılmışdır. Onun təxminən 456 milyon manatı ərzaq təminatı ilə əlaqədardır, yəni 11 faiz artım var. Amma bununla bərabər, mən hesab edirəm ki, biz kənddən kifayət qədər çox ərzaq məhsulları idxal edirik, bununla yanaşı, idxalda həm də inflyasiya və qiymət artımını Azərbaycana idxal edirik. Bu, başa düşüləndir. Amma Azərbaycanda da istehsal edilən kənd təsərrüfatı məhsulları var, onların da qiyməti kifayət qədər yüksəkdir. Araşdıranda görürük ki, bunların da tərkibində müəyyən komponentlər var ki, onları biz xaricdən idxal edirik. Yəni qiyməti burada da bahalaşdırırıq. Ona görə də mən belə hesab edirəm ki, kənd təsərrüfatında daha ciddi dirçəlişə nail olmaq üçün iki məsələni həll etmək lazımdır.

Birincisi, sahibkarlara, kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan fermerlərə kreditlərin verilməsində çox ciddi güzəştlərə getmək lazımdır. Faizləri aşağı salmaq lazımdır. İkincisi, kənd və rayon yerlərində girov məsələsini artıq aradan götürmək və girovsuz kredit məsələsi anlayışını, mən belə hesab edirəm ki, Azərbaycan iqtisadiyyatına gətirmək lazımdır.

İkinci, ən ciddi məsələlərdən biri kənd təsərrüfatında, mən belə hesab edirəm ki, ərzaqla təminatda bu məsələləri həll etsək, ikinci də haqsız rəqabət məsələsini biz bazar-
dan yığışdıra bilib, haqlı rəqabəti bazara gətirsək, bu da müəyyən qədər müsbət nəticəsini verir. Bunun üçün də həmişə qeyd etdiyimiz kimi, Azərbaycanda Rəqabət Məcəlləsini qəbul etmək vacibdir. Baş nazirin burada olmasından istifadə edərək, mən xahiş edirəm ki, Rəqabət Məcəlləsinin Milli Məclisə göndərilməsini təmin etsin. Vaxtın azlığını nəzərə alaraq, bir sıra təkliflərim də var,

onları yəqin ki, maliyyə naziri ilə bir yerdə müzakirə edəcəyik. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vahid müəllim.

Elnur Allahverdiyev. Elnur müəllim, sualınız, təklifiniz. Buyurun.

E.Allahverdiyev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Mənim bir sualım olacaq. Mən o sualı bizim komitədə müzakirələr zamanı vermişdim, amma cavabını almadıq.

İlk öncə, deyə bilərəm ki, Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsini tam dəstəkləyirəm. Azərbaycanımız inkişaf əsnasındadır, daim inkişaf edir. Ona görə də xərclərimiz də artıq ola bilər və büdcə, təbii ki, qəbul olunmalıdır.

İdxal olunan avtomobillərlə bağlı. Ölkəyə 2020-ci ildə təqribən 49 min, tam il bitməmiş 2021-ci ildə 64 minə yaxın avtomobil idxal olunub. Amma planlaşdırılan rüsumlar 2022-ci ildə iki dəfəyə yaxın azaldılıb. Bu o deməkdir ki, 2022-ci ildə daha az avtomobil idxal olunacaq, yoxsa rüsumlara dəyişikliklər olacaq? Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar. Mən də hesab edirəm ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi kifayət qədər balanslı bir büdcədir. Dünyada gedən proseslər, koronavirus pandemiyasının törətdiyi çətinliklər, iqtisadi böhran, çox tələbat olan malların, xüsusən ərzaq mallarının dünya bazarında qiymətinin artması və onun gələn ildəki proqnozları nəzərə alınmaqla hazırlanmış büdcədir. Kifayət qədər elmi təhlilə əsaslanan büdcədir və belə bir büdcənin hazırlanmasında əməyi olan

bütün hökumət üzvlərinə, xüsusi ilə Maliyyə Nazirliyinin, İqtisadiyyat Nazirliyinin əməkdaşlarına minnətdarlığımı bildirirəm.

Eyni zamanda, həmişə olduğu kimi, bu il də Hesablama Palatası bizə dərin təhlilə əsaslanan çox vacib bir rəy hazırlayıb veribdir və o rəydən də istifadə edərək biz büdcənin parametrləri, xarakteristikası, proqnozlar və digər məsələlər barədə etibarlı bir mənbə kimi istifadə etmişik və Hesablama Palatasına da minnətdarlığımı bildirirəm.

Burada məndən öncə çıxış edən deputat həmkarlarımla da söylədiyi kimi, büdcəmiz sosialyönümlü büdcədir və müstəqillik illərimizdə ən geniş sosial müdafiə tədbirlərini nəzərdə tutan büdcədir. Heç də təsadüfi deyil ki, büdcəmizin 46,4 faizi sosialyönümlü xərclərə hesablanıb. Burada, demək olar ki, bütün sosialyönümlü xərclər, səhiyyə, sosial müdafiə, sosial təminat, elm, təhsil, idman, gənclər siyasəti, mədəniyyət, bütün bunların hamısının artırılması, əlbəttə, cənab Prezidentin qarşıya qoyduğu prioritet istiqamətin məhz sosial siyasət, Azərbaycanın sosial dövlət olduğunu bir daha bizə göstərir. Eyni zamanda, işğaldan azad olunmuş ərazilərimizin, Şərqi Zəngəzur və Qarabağ iqtisadi rayonunun dirçəldilməsi ilə bağlı büdcədən 2 milyard 200 milyon manat vəsaitin ayrılması da təqdirəlayiqdir.

Mən seçicilərin bizim qarşımıza qoyduğu sualları burada qaldırmaq istəyirəm və hörmətli hökumət üzvləri də, hesab edirəm ki, o suallara sonra çıxışlarda cavab verərlər. Seçiciləri bu saat əsas maraqlandıran budur, bu il başlayan qiymət artımları, xüsusən ərzaq və xidmət sahəsində qiymət artımları gələn il davam edəcəkmi, ya etməyəcəkmi? Qiymət artımında inflyasiya tempi necə olacaqdır? Gələn il aşağı düşəcəkmi? Çünki biz büdcəmizdə əmək

haqlarını, pensiyaları kifayət qədər artırmağı nəzərdə tuturuq. Minimum əmək haqqının ən azı 20 faiz artırılıb 300 manata çatdırılması digər əmək haqlarının da artırılmasını şərtləndirəcəkdir. Eyni zamanda, bizim müzakirə edəcəyimiz Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsinə də baxanda biz təxminən 40 manata yaxın bütün pensiya növlərində artımlar görəcəyik. Amma biz gələn il inflyasiyanın, ərzaq məhsullarının bahalaşmasının qarşısının alınmasında, xüsusi ilə möhtəkirliklə mübarizədə lazımı tədbirlər görməsək, bu artımlardan vətəndaşlarımız faydalana bilməyəcəklər.

Mən, eyni zamanda, əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsi üçün investisiya tutumlu xərclərin artırılmasını da təklif edirəm. Çünki burada hörmətli Vahid müəllim məndən öncə danışıqda ərzaq təhlükəsizliyi məsələsini qaldırdı, mən də bu məsələ ilə çox razıyam. Dünyada bu saat çox ciddi ərzaq qıtlığı prosesi gedir və gələcək illərdə də bunun qarşısının alınacağına heç kəs zəmanət verə bilməz. Ona görə də biz birinci növbədə öz ərzaq təminatımızı həyata keçirməliyik.

Seçicilərimizin ən çox qaldırdığı problem, müraciətləri iş yerləri, yeni iş yerlərinin açılması ilə bağlıdır. Gəncə Azərbaycanın ikinci böyük şəhəridir, sənaye şəhəridir, amma çox təəssüf olsun ki, sovet dövründə yaradılmış o geniş sənaye infrastrukturu, demək olar, 1990-cı illərdə dağıldı və ondan sonra işə bərpa olunmadı. Bizə müraciət edən təxminən hər 10 seçicidən 7–8-i ancaq iş yeri ilə bağlı müraciət edir. Hesab edirəm ki, bununla da bağlı biz ciddi tədbir görməliyik. Yaxşı iş yerləri yarada, yaxşı maaşlar verə bilsək, heç o digər sosial təminatlara da ehtiyacımız olmayacaq.

Qarabağ müharibəsi əlilləri və şəhid ailələrinə dövləti-

miz tərəfindən kifayət qədər dəstək göstərilir və birinci Qarabağ müharibəsi şəhidlərinin ailə üzvləri bizdən xahiş edirlər, hökumətin qarşısında bu məsələni qaldıraq ki, onların da kredit borclarının hər hansı şəkildə yüngülləşdirilməsinə köməklik göstərsinlər. Büdcəmizə səs verəcəyəm və deputat həmkarlarımı da səs verməyə çağırıram.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Musa Qasımlı. Yuxardakı cərgədən hazırlaşsın Anar Məmmədov.

M.Qasımlı. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri! İlk növbədə cənab Baş nazirimiz Əli müəllim Əsədova, hökumət üzvlərinə dərin hörmət və ehtiramımı bildirirəm. 2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsinə səs verəcəyəm. Nə üçün?

Ağır müharibədən qalib çıxdığımız və koronavirus pandemiyasının dünyada tüğyan etdiyi bir şəraitdə, bəzi dövlətlərin ağır borc üçün düşdüyü bir zamanda büdcəmizin artması, 2021-ci illə müqayisədə xeyli böyüməsi cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ölkəmizdə iqtisadi, maliyyə strategiyasının düzgün qurulduğunu göstərir. Yaxşı bilirsiniz, bir çox dünya ölkələrinin dövlətçilik təcrübəsi göstərir ki, müharibə dövründə və müharibədən sonra ölkələrin dövlət büdcələrində bir qayda olaraq sosial təchizatlar ya azalar, ya da əvvəlki ildə olduğu kimi saxlanılır. Möhtərəm cənab Prezidentimizin müəyyənləşdirdiyi və hökumətimizin həyata keçirdiyi siyasət nəticəsində həm müharibə zamanı, həm də müharibədən sonra sosial təchizatların artırılması, dövlət büdcəsində bunun əks olunması dövlət siyasətinin təməlində Azərbaycan vətəndaşının rifah halının dayandığını bir daha təsdiq edir.

Bu gün bir millət, dövlət olaraq qarşımızda dayanan ən vacib, ən başlıca vəzifə mürəkkəb geosiyasi proseslərin get-

diyi bir şəraitdə dövlət sərhədlərimizi möhkəmləndirərək keçilməz qalaya çevirmək, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizi dirçəltmək və vətəndaşlarımızı dədə-baba torpaqlarımıza qaytarmaqdır. Buna görə hamımız əl-ələ verməliyik.

İnkişafın təməlinə təhsil dayandığından dövlət büdcəmizdə təhsilə ayrılan xərclərin artırılması, xüsusən dövlət sifarişi hesabına tələbə qəbulu yerlərinin sayının, tələbə kreditləri üçün ayrılan vəsaitlərin miqdarının artırılması cənab Prezidentimizin rəhbərliyi altında dövlətimizin təhsilin hamı üçün əlçatan olmasına dair müəyyənləşdirdiyi siyasətin göstəricisidir.

Hörmətli xanım Sədr, bəzi təkliflərimi söyləmək istəyirəm. Dünya böyük böhran astanasında olduğundan, hesab edirəm ki, biz bəzi sərt tədbirlərə keçməliyik. Dövlət büdcəsi xərclərinin israf edilməsinə qətiyyən yol vermək olmaz. Hesablama Palatası ən sərt nəzarəti həyata keçirməlidir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə taxılçılığı artırmaqla ölkəmizin xaricdən taxıl almaq asılılığını kəskin surətdə azaltmaqda fayda görürəm. Bir neçə il sonra dünyada ərzaq qıtlığının yaranacağını indidən görmək və proqnozlaşdırmaq olar.

Universitetlərimizin gücləndirilməsi məqsədi ilə yaxın illər üçün bir neçə universiteti seçib, onların inkişafına vəsait ayrılması necə olardı. Həmin universitetlər digər ölkələr üçün kadrlar hazırlayan mərkəzlərə çevrilərdi. Bunun da strateji əhəmiyyət daşıyacağı heç kimə sirr deyil. Kənd məktəblərinin müəllim kadrları, xüsusən qadın müəllimlərlə təmin etməkdən ötrü proqramların hazırlanmasına ehtiyac olduğu qənaətimdəyəm. Kəndlərin hər birində bir qadın müəllimənin olması qızların təhsilə cəlb olunmasına, erkən nikahların, cəhalətin, xurafatın, nəhayət, müxtəlif yönümlü radikalizmin qarşısının alınmasına

kömək edərdi. Ölkəmizdə din təhsili verən universitetlərin gücləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Din xadimləri ölkəmizdə hazırlanmalıdır.

Seçildiyim 72 sayılı Yardımlı-Masallı seçki dairəsi kəndlərinə hökumətimizin müəyyənləşdirdiyi ardıcılıqla təbii qaz çəkilişi, elektrik enerjisi təminatı məsələlərinin həllinə imkan daxilində diqqət yetirilməsini hökumətimizdən xahiş edirəm. Kəndlərin kəsintisiz internet təminatı, rabitə, poçt xidmətləri ilə təmin olunmasına ehtiyac var. Çox hörmətli cənab nazirimizlə bir neçə dəfə müzakirə etmişik, – mən xırdalığı ilə söyləmək istəmirəm, – sərhəd kəndlərinə gedəndə mobil telefona mesaj gəlir, “filan ölkə ərazisinə xoş gəlmisiniz”. Düşünürəm ki, nazirliyimiz bu məsələni birdəfəlik həll etməlidir. Dəfələrcə bu məsələ burada qaldırılır.

İkinci bir məsələ, bizim kəndlərimizdə, bəzi yerlərdə poçt xidmətlərinin birləşdirilməsi barədə danışıqlar. Hesab edirəm, bu, təhlükəli bir şeydir. Bir kənddə yaşayan 25 kilometr uzağa gedib ona göndərilən bağlamayı ala bilməz. Nazirlik bu məsələlərlə ciddi məşğul olmalıdır.

Dövlət büdcəmiz xeyirli-ugurlu olsun. Diqqətinizə görə çox sağ olun. Bu büdcə layihəsinə səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Anar Məmmədov. Buyurun.

A.Məmmədov. Təşəkkür edirəm. Çox hörmətli Sədr, çox hörmətli Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar! Müstəqil Azərbaycan dövləti özünün dövlətçilik tarixinin ən şanlı, ən şərəfli günlərini yaşayır. Əlbəttə, bir vətəndaş, bir azərbaycanlı olaraq bu günlərə şahidlik etmək hər birimiz üçün sonsuz fəxr mənbəyidir. Ötən il müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz şanlı qə-

ləbə bizim qürurlu bir xalq, qüdrətli bir dövlət olaraq bundan sonra da gələcəyə böyük ümidlə baxmağa, ölkəmizin inamlı inkişafına zəmin yaratmışdır. Eyni zamanda, şanlı qələbə Azərbaycanın dövlətçilik tarixində yeni bir mərhələ, yeni bir başlanğıc olmuşdur. Möhtərəm Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, bu, dövlət inkişafının, təhlükəsizliyin, tərəqqinin dövrüdür. Ona görə də, hesab edirəm ki, bu gün Milli Məclisdə müzakirəyə çıxardığımız gələn ilin dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsi ölkəmizin qarşdakı dövrlərlə bağlı planlarına, inkişafına, məqsədlərinə uyğun hazırlanmışdır. Gələn ilin dövlət büdcəsi Azərbaycanın müstəqillik tarixinin ən böyük büdcəsidir.

Biz Qarabağımıza qayıtmışıq və indi öz yurdumuzu, öz evimizi tikirik. Ermənistanın 30 ilə yaxın işğal altında saxladığı bu dövr ərzində tamamilə dağıtdığı, talan etdiyi kənd və qəsəbələrimizi, şəhərlərimizi yenidən quracağıq və biz möhtərəm Prezidentimizin qeyd etdiyi kimi, öz yurdlarımızı dirçəldəcəyik. Azərbaycan Vətən müharibəsində döyüşərək, savaşıaraq, öz torpaqlarını azad edərək hər kəsə öz gücünü göstərdi. Bu gün isə quraraq, yarıdaraq öz qüdrətini nümayiş etdirir. Ona görə də, düşünürəm ki, gələn ilin büdcəsinin prioritet xərclərində işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası və yenidən qurulmasının ön sırada dayanması tamamilə obyektivdir və dövrün, zamanın çağırışlarına adekvatdır.

Mən 96 sayılı Goranboy-Naftalan seçki dairəsini təmsil edirəm. 96 sayılı Goranboy-Naftalan seçki dairəsi üzrə möhtərəm cənab Prezidentimizin 18 ildə diqqəti və qayğısı nəticəsində bütün sahələrdə çox böyük işlər həyata keçirilmişdir. Bununla yanaşı, hökumət üzvlərinin iştirakından istifadə edərək, təmsil etdiyim Goranboy rayonunun Dəliməmmədli şəhərinin, – 10 mindən artıq əhali

yaşayır, – içməli su ilə təmin olunması və çirkab suların boru xətti ilə axıdılmasının 2022-ci ildə dövlət investisiya proqramında nəzərə alınmasını xahiş edirəm. Təqdim olunan dövlət büdcəsinin layihəsi tam məqsədəuyğundur və dövlət büdcəsinə səs verəcəyəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Anar müəllim.

Rəşad Mahmudov. Rəşad müəllim, sualınız var? Buyurun.

R.Mahmudov. Hər vaxtınız xeyir olsun. Mən vaxt almamaq naminə 3 konkret sualı konkret, ünvanlı bir şəkildə vermək istəyirəm.

İlk olaraq çox hörmətli Vüqar Gülməmmədova sualım olacaq. Hesablama Palatasının 2018-ci ildə bizə təqdim olunan göstəriciləri içərisində xüsusən iqtisadi səmərəlilik mövzusunda araşdırmalar aparılacağını və onların əsas prioritet istiqamət olduğunu bildirmişdilər. Bununla əlaqədar, səhiyyə büdcəsində 2022-ci il üçün böyrək transplantasiyası ilə dializə girən xəstələrə ayrılan xərclər arasındakı balansın transplantasiya tərəfinin xeyrinə artırılması mövzusunda hər hansı bir araşdırılma aparılıbmı və aidiyyəti qurumlara təqdim olunubmu? Sualım budur. Belə bir qərar varsa, biz bu il büdcədə onu görə biləcəyikmi?

İkinci sualım çox hörmətli Samir müəllimədir. Bu sualı daha əvvəl vermişdim, onu yenə verməyi özümə borc bilirəm. Astara şəhərində təqribən, konkret deyim, eni 1000, uzunluğu 4000 metr olan bir şəhərdə daha əvvəldən plana salınmış kanalizasiya layihəsinin 2022-ci ildə həyata keçirilməsi planlaşdırılırmı? Bu ehtimal varmı?

Üçüncü sualım isə cənab Mikayıl müəllim Cabbarovadır. Avrostatistikaya baxdığımız zaman, Avropanın səviyyəsinə və təhsilinə güvəndiyimiz ölkələrdə səhiyyə və təhsil xərclərinin toplamında səhiyyənin payı ortalama olaraq

60 faizdir. Bizdə isə bu pay 30 faizlərdədir, 70 faiz təhsildə, 30 faiz səhiyyədədir. Bu nisbətənin aqibəti ilə əlaqəli gələcəkdə bir planımız varmı? Eləcə də ümumdaxili məhsulda səhiyyə xərclərinin payının 5 faizi keçməsi, belə ki, bu, Dünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən birmənalı olaraq bütün dünya ölkələrinə verilən tövsiyədir. Gələcəkdə belə bir plan, hədəf varmı? Varsa, bunu proqnoz olaraq nə vaxt görmək mümkün olacaq?

Bir daha təşəkkür edirəm və layihəyə səs verəcəyəm. Hamınızı da səs verməyə dəvət edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Rəşad müəllim.

Zahid Oruc.

Yuxarı cərgədən, – Şakir müəllim, deyəsən, orada sizdə növbəlik bir az düzgün olmadı, – Şahin İsmayılov hazırlaşsın.

Zahid müəllim, buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, hörmətli hökumət və Məclis üzvləri. Parlamentdə hökumətlə birgə büdcə müzakirələrinin aparıldığı bir zamanda Azərbaycan Ordusu Ermənistanla 500 kilometrədən artıq yeni sərhədlər boyunca milli təhlükəsizliyimizi möhkəmləndirən tədbirlər həyata keçirir. Bütün hakimiyyət orqanlarına öz işlərini yüksək əminlik və inam əsasında qurmağa imkan verən silahlı qüvvələrimizə ən yüksək ehtiramımızı ifadə edərək, müzakirə etdiyimiz ali sənədin təhlükəsizlik və quruculuq büdcəsi olmasını arzulayırıq. Biz qələbəmizi iqtisadiyyata, elmə, sosial sferaya, idarəetməyə, bir sözlə, milli həyatın bütün sahələrinə daşılmalı, onu qalibiyyət büdcəsinə çevirməli, sentyabrın 26-na qədər müxtəlif sahələrdə hökm sürən neqativləri aradan qaldırmaq üçün fürsət bilməliyik.

İlk növbədə ali maliyyə sənədində Qarabağ münəqişəsinin başa çatdığı müddəasının təsdiqi olaraq Xankəndi, Xocalı və digər şəhərlərin sənəddə əks olunması vacibdir.

Ermənistanın Qarabağla iqtisadi maliyyə əməlləri separatizmin davamıdır. Yəni İrəvandan verilən mavi yanacaq, elektrik xəttinin kəsilməsi və maliyyə yardımının aradan qaldırılması iqtisadi suverenliyimizin bütün ərazimizdə təsdiqi olacaq. Bölgədə yaşamaq istəyən hər kəsin Konstitusiyamızı tanıdıqları şəraitdə tamhüquqlu vətəndaşlar kimi, hüquqi, sosial, iqtisadi inteqrasiyasını mümkün edəcəkdir.

İkincisi, müstəqil iqtisadi mərkəzlərə görə, ötən illərdə bölgələrin sosial-iqtisadi inkişafına 50 milyard manatdan artıq vəsait xərclənsə də, ölkəmizdə coğrafi, iqtisadi qeyri-mütənasiblik davam edir. Ölkə ərazisinin cəmi 7 faizinə və əhalinin 30 faizinə malik Bakı–Abşeron yarımadasında 2019-cu ildə ümumi məhsul buraxılışının 75 faizi, ölkə üzrə əhalinin ümumi gəlirinin 62 faizi, ölkə üzrə ümumi sənaye istehsalının 89 faizi, iqtisadiyyata ümumi kredit qoyuluşunun 85 faizi cəmlənib. 2010–2019-cu illərdə 154 milyard manatlıq əsaslı vəsait qoyuluşunun 67 faizi Bakı şəhərinə yatırılıb. Bu vəziyyət regionların paytaxtdan daimi asılılığına və Bakı–Abşeron yarımadasına əhali axınına səbəb olur. Paytaxtın əmək, mənzil, qida və nəqliyyat sisteminə təzyiq son 2 ildə daha da artıb. Hökumət büdcə siyasətindən iqtisadiyyatın tarazlığı olmayan ərazi quruluşunu dəyişərək ikinci, üçüncü, dördüncü böyük şəhərləri formalaşıdırabilər. Bölgələrə iqtisadi müstəqillik verməsək, təşəbbüskarlıq zəif olacaq və sovet dövründəki kimi, hamı mərkəzdən qərar və pul gözləyəcək.

Üçüncüsü, 2012-ci ildə qəbul olunan “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasında 2020-ci ilə qədər minimum əmək haqqı orta aylıq əmək haqqının 60 faizinə çatmalı idi. DSK-nın məlumatına görə orta aylıq əmək haqqı indi 707 manat, minimum əmək haqqı isə 250

manatdır. Bu, 25 faiz az, yəni 35 faiz nəticəyə nail olunması deməkdir. Əlbəttə, növbəti ilin büdcəsində minimum əmək haqqı, yaşayış minimumu, istehlak səbəti və sair kimi təməl meyarların yaxşılaşdırılması üçün hansı addımların atılacağını daha aydın bir dillə millətimize elan etməliyik. Hökumət xalqa ünvanlı yardımdan daha çox azad sahibkarlığın qarşısındakı baryerləri aşmalıdır ki, dövlətə yardımı iş adamları özləri eləsin.

Dördüncü məsələ təhsillə bağlıdır. Biz haqlı olaraq müharibəni 5-ci nəsil texnologiyalarla qazandığımızla öyünürük. Lakin təkcə hərbi meydanda deyil, bütün sahələrdə elm və təhsil siyasəti bizə 5-ci nəsil texnologiyalarından və süni intellekt məhsullarından inkişaf etməyə imkan yaratmalıdır. Dövlət Statistika Komitəsinə görə əhalinin hər min nəfərinə düşən ali təhsillilərin sayı 199 nəfərdir. Bu nisbət Belarusda 282, Rusiyada 277, Qazaxıstanda 307, hətta Qırğızıstanda 325 olduğu halda, orta Avropa göstəricisi 400 nəfərə bərabərdir. Biz hələ keyfiyyətdən danışmırıq. Göründüyü kimi, insan kapitalı gələcəyimiz üçün ixtisaslı və əmək bazarının tələblərindən geri qalır.

Hökumət azad torpaqlarda Qafqazın Harvardı sayıla biləcək müasir bir universitetin yaradılmasını elan edə və istifadəyə verilən modern hava limanlarının, müasir infrastrukturun imkanları çərçivəsində belə bir ali təhsil ocağının qurulmasına indidən başlaya bilər. Biz Qarabağı elm məkanına çevirə bilsək, onda Şuşa qədər güclü qalalar qurduğumuza əmin ola bilərik.

Komitə müzakirələri zamanı biz pensiyalar məsələsinə toxunmuşduq. Hesablama Palatasının rəyində 37-ci səhifədə deyilir ki, Azərbaycanda yaşa görə mövcud 716 min nəfər pensiyaçıdan 163 mini işləməkdə davam edir. Sual vermək artıqdır. Hamı bilir ki, pensiya amnistiyasının bö-

yük müsbət təsirləri müqabilində 100 minlərcə adam hələ də sığorta stajını və sığorta kapitalını toplaya bilmir. Hər nazir dəyişdikcə yenilədiyimiz sabit olmayan pensiya qanunvericiliyi mürəkkəb hesablama sisteminə malik təqaüd siyasətinin nəticəsidir. Pensiya siyasəti sadə və sabit olmalıdır. Ötən 3 ildə əlillik və pensiya təminatı ilə bağlı 211 min nəfəri də biz o hüquqdan məhrum eləmişik. İndi onlara hansı iqtisadi-sosial alternativ yaratdığımızı müharibədə qələbədən...

Sədrlik edən. Sağ olun, Zahid müəllim.

Şahin İsmayılov. Buyurun.

Ş.İsmayılov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli cənab Baş nazir, əziz həmkarlar, dəyərli hökumət nümayəndələri. Məndən öncə çıxış edən dəyərli həmkarlarımdan bəzisinin haqqında fikirlərinə dəstəyimi bildirirəm və əminəm ki, hökumət növbəti il üzərinə düşən işi layiqincə görəcək və biz hökumətin növbəti ildə uğurlarının şahidi olacağıq.

Qısa olaraq bir neçə istiqamət üzrə fikirlərimi bölüşmək istərdim. Azərbaycanda çox uğurlu gənclər siyasəti həyata keçirilmişdir. Bizim gənclər siyasətinin kifayət qədər böyük əhəmiyyəti və yaxşı nümunələri var. Cənab Prezident İlham Əliyev yeni təyin olunan gənclər və idman naziri Fərid Qayıbovu qəbul edərkən də gənclər və idman siyasəti haqqında fikirlərini bölüşmüş, öz təkliflərini vermişdir. Düşünürəm ki, gənclər siyasəti dəyişikliklərə daha tez cavab verən bir siyasətdir. Çünki dəyişikliklərin önündə gələn əsas qüvvə gənclərdir və cəmiyyətdə dəyişikliklər, əsasən, gənclər üzərindən həyata keçirilir. Növbəti mərhələdə gənclər siyasətində də bir sıra istiqamətlər üzrə yaxşı proqramlar və dəyişikliklər etmək mümkündür. Əminəm ki, bu yeni mərhələdə gənclər siyasətinə yeni bir nəfəs verəcək və biz gənclər siyasətinin yeni

uğurlarının şahidi olacağıq.

Təbii ki, hər birimizin bildiyi kimi, Azərbaycanda əhalinin çox böyük bir hissəsi gənclərdən ibarətdir və hər il əmək bazarına kifayət qədər böyük sayda gənclər daxil olur. Bu, dolayısı yolla işsizlik məsələlərinə də təsir göstərən bir faktordur. Təbii ki, bu məsələlər təkcə Azərbaycanda deyil, dünyanın bir sıra ölkələrində də mövcuddur və hər bir ölkənin bu sahə üzrə öz təcrübəsi vardır. Hazırda dünyada ən uğurlu təcrübə və qəbul olunan model gənclər üçün işyaratma mexanizminin tətbiq olunmasıdır. Bu mexanizm, əsasən, startuplar və biznes inkubatorlardan keçir. Təbii ki, Azərbaycanda kifayət qədər böyük potensiallı gənclər var və bu gənclərin bu sahə üzrə potensialından istifadə edərək qısa müddətdə böyük uğurlar qazanmaq və dünya miqyasında yaxşı məhsullar təqdim etmək olar. Hər birimiz bilir ki, startupların və biznes inkubatorların uğurluluq dərəcəsi, yəni orada uğur qazanan layihələrin ümumi təqdim olunan layihələr içərisində faiz nisbəti o qədər böyük olmasa da, uğurlu layihələrin gəliri və uğur göstəriciləri kifayət qədər böyük ola bilər. Təklif etmək istərdim ki, biznes inkubatorlar və startuplarla bağlı yaxşı layihələrin icrası və aidiyyəti dövlət qurumlarının bir-biri ilə müvafiq iş birliyi əsasında, o cümlədən gənclər təşkilatlarının bu prosesə aktiv qoşulması ilə Azərbaycanda uğurlu bir biznes inkubatoru və startup məktəblərinin əsasını qoymaq və ya mövcud olan məktəblər üzərində bu prosesi genişləndirmək olar.

İkinci təklifim ondan ibarətdir ki, artıq cənab Prezident xaricdə təhsillə bağlı növbəti bir proqramın icrası ilə bağlı sənəd imzalamışdır. Təhsil Nazirliyi bu sahə ilə məşğuldur. Burada kiçik bir təklifim var. Yəqin ki, uyğun olsa, Təhsil Nazirliyi bunu dəyərləndirə bilər. Daha geniş

auditoriyanın əhatə olunması, daha çox gənclərə çatması üçün xaricdən bizim universitetlərə, ali təhsil müəssisələrinə müxtəlif, xüsusi ilə yeni sahələr üzrə peşəkar kadrların cəlb olunması və həmin kadrların bizim ali təhsil müəssisələrində, yaxşı mənada, istifadə olunması və daha çox gənclərin bu sahədə bilik qazanması mümkündür.

İndi isə seçildiyim Beyləqan rayonu ilə bağlı bir neçə təkliflərimi vermək istərdim. Bilirsiniz, Vətən müharibəsi zamanı ən çox şəhid verən rayonlarımızdan biri Beyləqan rayonudur. Burada 138 şəhid olmuşdur. Burada bəzi kəndlər var ki, hər birində ondan yuxarı şəhid vardır. Kəndlərin içərisində xüsusi bir kənd var, mən keçən iclasda da bu barədə danışmışdım, Kəbirli kəndidir. Bu kənddən 17 şəhid var. Azərbaycanda ən çox şəhid verən kənddir. Həmin kəndin məktəbi olduqca bərbad vəziyyətdədir və yüngül formada desək, orada dərs keçmək faktiki olaraq mümkün deyil. Mən təhsil nazirinin, hörmətli cənab Baş nazirin burada olmasından istifadə edərək, Kəbirli kəndinin, qəhrəman kəndin həmin məktəbinin mümkün dərəcədə tez bir vaxtda yenidən qurulmasına növbəti dövr ərzində köməklik göstərmələrini xahiş edərdim. Ümumiyyətlə, Beyləqan rayonunda məktəblərlə bağlı kifayət qədər problemlər var. O baxımdan ki, qəzalılıq məktəblərin sayı çoxdur və bu sahəyə xüsusi diqqət göstərilməsi yaxşı olardı.

Bundan başqa, içməli və suvarma suyu ilə də bağlı ciddi problemlər var və mən bu məsələləri ayrılıqda aidiyyəti qurumlara təqdim edəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

İlham Məmmədov. Buyurun, İlham müəllim.

İ. Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, söz verdiyiniz üçün çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli cənab

Baş nazir, hörmətli deputat həmkarlarım, hörmətli hökumət üzvləri, sizin hər birinizi salamlayıram. Bildiyiniz kimi, bu il müzəffər Ali Baş Komandanımız, möhtərəm cənab Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında rəşadətli ordumuz işğal altında olan torpaqlarımızı azad edərək ərazi bütövlüyümüzü bərpa etmişdir. Bu dövr Azərbaycan tarixinin ən şərəfli səhifələrindəndir. Torpağımızın işğaldan azad edilməsi uğrunda gedən döyüşlərə, koronavirus pandemiyasının davam etməsinə, həmçinin xüsusi karantin rejiminin tətbiq olunmasına baxmayaraq, cənab Prezident tərəfindən həyata keçirilən çoxşaxəli siyasət nəticəsində ölkəmiz uğurla zamanın bu çağırışlarının öhdəsindən gəldi. Bu tarixi dönəmə təsadüf edən müzakirə etdiyimiz dövlət büdcəsi sosial rifahın inkişafını, yüksək və dayanıqlı iqtisadi artımı, işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpasını, yenidən qurulmasını, ölkənin müdafiə qabiliyyətinin və milli təhlükəsizliyinin daha da güclənməsini və digər mühüm sahələrin inkişaf etdirilməsini nəzərdə tutan konsepsiyaya əsaslanaraq hazırlanmışdır. Bax, 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin aydın mənzərəsi budur. Özü də bu, elə belə mənzərə deyil. Odur ki, cəsarətlə deyirik ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi müstəqillik tariximizin ən böyük büdcəsidir. Bu büdcə zəfər ilinin büdcəsi, xalqımıza bir töhfə, əhalimizə bir hesabat, Azərbaycan dövlətinin nə qədər qüdrətli olmasının bir ifadəsidir. Bu büdcə 2022–2030-cu illəri əhatə edəcək yeni bir inkişaf mərhələsinin başlamasının da anonsudur.

Hörmətli iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarovun çıxışında istiqamətləndirdiyi əsas fikir də ondan ibarətdir ki, iqtisadiyyatda adekvat istiqamət müəyyənləşibdir. Səmərəli alətlərin tətbiqi ilə iqtisadiyyatın şaxələnməsi və gələcəkdə neft gəlirlərindən asılılığı azaltmaq üçün yeni

bir strategiya müəyyənləşibdir, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi məhz buna əsaslanmışdır. Ona görə də qeyd edirəm ki, bu gün bu büdcə hökumətin və Maliyyə Nazirliyinin peşəkar komandası tərəfindən iqtisadiyyatın müasir və çağdaş inkişaf istiqamətlərini və perspektivlərini maksimum dəqiqliklə proqnozlaşdırmaq metodu ilə hazırlanıb və büdcə ölkəmizin növbəti ildə inkişafının bütün istiqamətlərini tam əhatə etmişdir. 2022-ci ilin dövlət büdcəsinə səs verəcəyəm və yeni dövrü əhatə edən 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin qəbul edilməsini dəstəkləyirəm.

Təbii ki, ölkəmizin bütün sahələrində olan inkişaf parametrlərinin qeyd olunması ilə yanaşı, təmsil olduğum Yevlax şəhərinin də bir çox problemlərini elə burada qaldırmaq istəyirəm. Təbii ki, hörmətli Baş nazirin burada olmasından istifadə edib, bu məsələni diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Yevlax şəhər Uşaq Gənclər İdman Şahmat Məktəbi 1983-cü ildə istismara verilib və şəhərin mərkəzində yerləşir. İnfrastrukturunu olduqca müasir, bu günün tələblərinə cavab verə biləcək bir vəziyyətdədir. 27 min 885 kvadrat-metr ərazisi var və bu gün orada, 4 zalda – idman, futbol, basketbol və sambo zallarında minə yaxın uşaq idmanla məşğul olur. İstənilən yüksək səviyyəli idman yarışlarının keçirilməsi üçün müasir tələblərə cavab verə bilən üzgüçülük kompleksi var. Kompleksin səviyyəsi hətta olimpiya səviyyəsinə uyğundur. Ancaq çox təəssüf ki, avadanlıqların olmamasından işlək vəziyyətdə deyil. 2011-ci ildə təmir olunmasına baxmayaraq, keyfiyyətsiz təmir aparılıb. Bu məktəb idman kompleksi şəklində bir təmayül məktəb olduğu üçün ətraf regionların uşaqlarının da bura cəlb olunması ilə yenidən tikilməsini xahiş edərdim. Bu, sağlam gələcək və sağlam nəslin yetişməsi və ətraf rayonda idmançılarımızın da bura cəlb olunması

üçün çox vacibdir.

Eyni zamanda, rayonumuzun mərkəzində yerləşən bu məktəbin yeni binası şəhərin infrastrukturunun da dəyişməsinə kömək edərdi. Qeyd edirəm ki, bunun həlli üçün yollar da var. Məsələn, rayonumuza gəlir və xərclərin təmin olunması üçün mərkəzləşdirilmiş qaydada vəsait verilməyib. Ancaq rayonumuz 18 milyon manat vəsait əldə edib. Gəlir və xərclərini ödəyib və 9 milyonu büdcəyə qaytarılıb. Xahiş edərdim ki, elə bax, bu məqamdan istifadə edib gələcəkdə stimullaşdırıcı bir hal kimi, bu layihələrin həyata keçirilməsinə dəstək verərdiniz. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Bu büdcəyə səs verəcəyəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, İlham müəllim.

Cavanşir Paşazadə. Buyurun, Cavanşir müəllim.

C.Paşazadə. Hörmətli Sədr, hörmətli Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar. Mən də hər birinizi salamlayıram, təbii ki, mən də büdcə zərfinə səs verəcəyəm. Çünki builki büdcə zərfi çox mükəmməl hazırlanmışdır. Ən önəmlisi odur ki, 2022-ci il büdcəsi bizim qalib ölkənin büdcəsi kimi müzakirə olunur. Bu qalibiyyəti, bu sevinci bizə qismət eləyən, bizi sevindirən bizim Ali Baş Komandanımız və onun apardığı doğru, düzgün, qətiyyətli siyasəti, hər birimizin gücü, şəhidlərimizin ruhu olmuşdur. Şəhidlərimizin ruhu qarşısında hər birimiz baş əyirik, qazilərimizə can sağlığı, cənab Prezidentə işlərində uğurlar arzu edirik.

Hörmətli Sədr, bildiyiniz kimi, büdcədə kənd təsərrüfatı məhsullarının yetişdirilməsi, meliorasiya və su təsərrüfatlarına, irriqasiya məsələlərinə bir milyarda yaxın vəsait ayrılmışdır. Bu, çox böyük vəsaitdir. Bu vəsaitlə bizim kənd təsərrüfatında olan bəzi problemləri həll etmək mümkündür. Bildiyiniz kimi, cənub bölgəsində, Lənkəran,

Masallı rayonlarında da kənd təsərrüfatı məhsullarının yetişdirilməsi və onların suvarılması ilə bağlı böyük problemlər var. Hələ o dövənlərdə, 1990-cı illərdə bizim Xəzər dənizinin suyunun qalxması ilə yeraltı suların torpağı erroziyalaşdırması bizim kənd təsərrüfatında suvarma sahəsində olan sututarlarına da böyük ziyan vurmuşdur. Təbii ki, artıq 80 ildir ki, bu sututarlarından istifadə olunur. Hələ sovet döənəmindən, – 80 ildən yuxarıdır, – o, artıq öz əhəmiyyətini itirmişdir. Onların yenidən təmir olunması və yenilənməsi vacib məsələlərdən biridir.

Təbii ki, bununla yanaşı, bizim cənub bölgəsində içməli su da böyük problemdir. Bildiyiniz kimi, cənub bölgəsində qabaq quyulardan istifadə olunurdu. Torpaqlar erroziyalaşandan sonra o quyuların suyu da artıq içilməz hala gəlib. Ona görə mən istəyərdim ki, orada artezian quyuları qazılsın. Düzdür, orada Xanbulan çayda bizim böyük bir zavodumuz var, Lənkəran və ətraf rayonlar da içməli su ilə bağlı ondan istifadə edirlər. Onun kəndlər üzrə layihəsi də artıq hazır idi. O, 3 ildir dayandırılıb. Ora vəsait ayrılır. Kəndlər var ki, 12–15 min əhalisi var, onlar indiyə qədər suyu pulla alırlar və istifadə edirlər. Təbii ki, onlar da bizdən dəstək istəyirlər. İstəyirlər ki, onlar da bu sudan istifadə eləsinlər. Aidiyyəti təşkilatlardan xahiş edərdim ki, ora vəsait ayırsın.

İkinci məsələ bizim bazar problemimizdir. Bazar belədir ki, bizim məhsulları nə qədər yetişdirmək çətinliklərimiz varsa, Azərbaycanda, bütövlükdə, onun satışı da o qədər çətinidir. Çətinlik nədən yaranır? Bizim Azərbaycanda bütün bazarlar özəlləşib. Fərdi insanlardadır, qiyməti onlar tənzimləyir. Çünki hələ sovet döənəmində, 50 il bundan qabaq o insanların babalarını, özlərini, nəvələrini də xəfəngin arxasında görürük. Bazarda alverçi

kimi iştirak edir və kənd camaatı, kənd əhalisi yetişdirdiyi məhsulu bazarda sata bilmir. Bazara heç səhər-səhər saat 5-də, 6-da yaxın gəlməyə imkan vermirlər. Çünki orada mühafizə xidməti tam şəkildə o bazara xidmət edir və bazarda da onlar səhər dəyər-dəyməzə məhsulu onların əlindən alırlar, birə 10, birə 15 artığına bizim camaata satırlar. Mən elə bilirəm ki, bazarda bizim yerli məhsulların, tərəvəz və digər bostan məhsullarının bahalaşmasına səbəb sırf həmin o bazarların olmamasıdır.

Təbii ki, sovet dönəmində köşklər var idi, məhsulları alırdı. O məhsulları təhvil verən insanların tam şəkildə ünvanları göstərilirdi və o, pasport nömrəsi ilə lazım olanda yoxlanırdı, qorxurdular. Alınan o məhsulun üstünə müəyyən qədər, 5–10 faiz qoyub satırdı. İndi bəlkə də 300 faiz qoyur. Kəndlidən çox bazarda oturan alverçi birə min qazanır. Bildiyimiz kimi, bizim bir çox rayonlarımız artıq büdcədən maliyyələşmir. Ona görə kənd camaatının yaşayışı, uşaqların təhsili, özünün bəzi məsələləri tam şəkildə kənd təsərrüfatı məhsullarının üstünə düşən bir yüküdür. Ona görə, mən xahiş edərdim ki, bu məsələdə aidiyyəti icra strukturları dəstək versinlər, köməklik göstərsinlər. Çox sağ olun. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın Mirzəzadə.

Yuxarı cərgədən hazırlaşsın Elşən Musayev.

Aydın müəllim, buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli deputat həmkarlar. Büdcə müzakirələri Azərbaycan parlamentində həmişə çox qızgın keçir. Deputatlar öz seçicilərindən aldığı tapşırıqları hökumət üzvlərinin diqqətinə çatdırma bilirlər, yaxud vacib saydıqları bu və ya digər məsələləri

səsləndirirlər. Çox sevindiricidir ki, hökumət üzvləri bizim təkliflərimizə çox diqqətlə yanaşırlar və biz vaxtaşırı təkliflərimiz nə cür həyata keçirilir, yaxud da gələcək perspektivi barəsində əks-səda alırıq. Mən bir qədər qabağa qaçaraq İqtisadiyyat və Təhsil nazirliklərinə öz təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. İki il bundan əvvəl mən büdcə müzakirəsində yeni yaradılan Mingəçevir Dövlət Universitetinin yeni şəhərciyinin salınması ilə bağlı təklif səsləndirdim. Ötən il İqtisadiyyat Nazirliyinin təqdimatı ilə cənab Prezident Mingəçevirdə fəaliyyətini dayandırmış böyük bir müəssisənin ərazisini Təhsil Nazirliyinə verdi və Mingəçevirdə təhsil layihələrinin həyata keçirilməsi üçün hazırda böyük işlər görülür. Bu, Mingəçevir Dövlət Universitetinin tələbə qəbulunu artırmasına, hətta xarici ölkələrdən belə tələbələrin dəvət edilməsinə, təhsil almaları üçün şərait yaradılmasına kömək edəcəkdir.

Qeyd edirəm ki, Azərbaycan büdcəsi sevindiricidir ki, qarşıda duran 3 böyük problemin həllinə qarşı çox optimal yönəlibdir. Bunlardan biri cari məsələlərin həllidir. Səsləndirildiyi kimi, səhiyyə, təhsil, sosial problemlərin həllinə vəsaitlər daha çox artırılıbdır. Xüsusən təhsildə dövlət hesabına təhsil alan tələbələr kontingentinin sayının artırılması bizləri sevindirir. Bizlərə vaxtaşırı təhsil haqqını ödəməkdə çətinlik çəkən ailələr müraciət edirlər. Bununla bağlı, parlamentdə də təkliflər səsləndirilib. Deməli, bu o deməkdir ki, artıq daha çox ailələr dövlət hesabına övladlarına ali təhsil verə biləcəklər.

Səhiyyəyə vəsaitin ayrılması insanlarımızın daha çox dövlət hesabına xəstəliklərdən müalicə olunmasına, profilaktikanın aparılmasına kömək edəcəkdir. Eyni zamanda, pandemiya hələ bitməyib, pandemiya ilə mübarizə yükü tamamilə dövlətin çiyindədir. Koronavirus xəstəliyinə

qarşı həm peyvəndlənmə, həm də müalicə tamamilə dövlət hesabına həyata keçirilir. Yəni bunun özü göstərir ki, dövlət və büdcə bunun öhdəsindən gələ bilər.

Üçüncü böyük vəzifə, əlbəttə ki, işğaldan azad olunan torpaqların dövriyyəyə qaytarılmasıdır, həyatın yenidən qurulmasıdır. 10 min kvadrat-kilometrlik bir ərazidir. Varvarlar tərəfindən tamamilə dağıdılıb. Burada həyatı yenidən qurmaq və bir milyondan çox məcburi köçkünü öz dədə-baba yurduna qaytarmaq üçün çox böyük, nəhəng işlər görmək lazım gəlir. Sevindiricidir ki, bu istiqamətdə işlər görülür, cəmiyyət məlumatlandırılır. Füzuli Hava Limanının 8 ay ərzində tikilməsi, Zəngilan Hava Limanının əsasının qoyulması, Ağdam, Füzuli şəhərlərinin tikintisinin başlanması sevindirir. Şuşanın isə artıq Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı olmağından başqa, Azərbaycanın bir simvoluna, bir brendinə çevrilməsi, əlbəttə ki, hamımızı sevindirən məsələlərdir.

Qeyd edirəm ki, büdcə optimal hazırlanıb. Cəmiyyətin, dövlətin qarşısında duran problemlərin həllinə yönəlib və burada dövlətin bütün məsələləri çox incə işlədiyi görünür. Bir çox məsələlərə deputat həmkarlarım tərəfindən münasibət bildirildi. Mən onlara qayıtmaq istəmirəm və onların həm təkliflərini, həm də müsbət münasibətlərini dəstəkləyirəm. Sadəcə olaraq, bir neçə məsələni qaldırmaq istəyirəm.

Birincisi, hesab edirəm ki, ordumuza ayrılan vəsait bundan sonra da yüksək səviyyədə olmalıdır. Bu günlərdə Azərbaycan–Ermənistan sərhədindən gələn narahat xəbərlər onu göstərir ki, düşmən hələ də özünə gəlməyibdir. Hələ də “dəmir yumruq”dan aldığı zərbənin təsirini özü üçün aydınlaşdırmayıb. Eşq olsun Azərbaycan əsgərinə, Azərbaycan Ordusuna ki, bu gün sərhəd xəttində

düşmənin layiqli cavabını verirlər və biz ruhən onların yanındaıq, onların fəaliyyətini yüksək qiymətləndiririk.

İkinci qaldırmaq istədiyim məsələ ipoteka ilə bağlı məsələlərdir. Düzdür, bildirildi ki, səhv etmirəmsə, 90 milyon manatdan çox vəsait ayrılıb. Amma bu, çox az vəsaitdir. Hesab edirəm ki, imkan tapıb hökumət bu vəsaitin artırılmasına çalışmalıdır. Çünki yerlərdən bizə ipotekaya daha çox ehtiyacın olması barəsində məlumatlar gəlir. Büdcəni bəyənirəm, səs verəcəyəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Aydın müəllim.

Elşən Musayev. Buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli Sədr, hörmətli Baş nazir, hökumət üzvləri, millət vəkilləri, media mənsubları. Hər birinizi salamlayıram və birbaşa haqqında danışmaq istədiyim mövzulara keçid almaq istəyirəm. Mən də həmkarlarımın dedikləri ilə razıyam. Büdcə sənədi, həqiqətən, peşəkardır, bütün gələn çağırışları əhatə edir. Amma mən ilk öncə təmsil olunduğum Zaqatalanın problemləri haqqında danışmaq istəyirəm. Bu haqda kifayət qədər, əslində, mən parlament iclaslarında fikirlərimi bildirmişəm.

Birinci məsələ qaz məsələsidir. Əsas da o ətraf rayonlarla nisbətdə Zaqatalada qazlaşma faizinin aşağı olması bizi son dərəcə narahat edir. Detallara, təfsilatlarla varmayacam, çünki bu haqda kifayət qədər danışılıb. Xahiş edirəm ki, müvafiq qurumlar bu məsələni xüsusən diqqətdə saxlasınlar.

İkinci məsələ su məsələsidir. Xüsusən Zaqatalada baş verən son sel fəlakətindən sonra həmin məsələ bir az da bərhad vəziyyətdə düşdü. Keçən dəfə biz bu haqda danışdıq, hətta Samir müəllimlə iclasdan sonra bir ayaqüstü söhbətimiz də oldu. Müəyyən əsaslandırılmalar verdi,

təşəkkür edirəm, amma “Azərsu”nun rəhbərlərinin bu gün burada iştirak etməsini nəzərə alıb, onlara müraciət edirəm ki, məsələni diqqətlərində saxlasınlar. Əsas da problem bəzi iri kəndlərin su təchizatının məhz “Azərsu”nun deyil, bələdiyyələrin balansında olmasıdır.

Zaqatalada, bildiyiniz kimi, 2012-ci ildə dəhşətli zəlzələ fəlakəti olub, orada 4600-dən çox ev tikilib. Mən Fövqəladə Hallar Nazirliyinə xüsusi təşəkkürümü bildirirəm ki, bizim müraciətlərimizə hər zaman yüksək yanaşılıb. Artıq orada 100 ev qalıb. Hesab edirəm, bu evlər də tikilməlidir ki, həm görülən bütün bu işlərin, belə deyək, gücü artsın, həm də məsələ tamamilə öz həllini tapsın.

Bir məsələni də qeyd etmək istəyirəm ki, Zaqatalanın bir kəndi var, Gözbarax kəndi. Rayon mərkəzindən 25 kilometr uzaqdır. O kənddə, demək olar ki, heç bir infrastruktur yoxdur. Nə yol, nə rabitə, nə internet, nə də mobil operator var. Tamamilə infraqurtdan uzaqdır. O insanların məndən xahişi olub ki, büdcə müzakirələrində o məsələni qaldırım. Xüsusən də mobil operator və internet məsələləri ilə bağlı olduqca narahatdırlar.

Bir çox nazirliklərə bizimlə səmərəli əməkdaşlıqdan dolayı təşəkkür etmək istəyirəm. Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və fərd, şəxs olaraq Baş nazirin müavini hörmətli Əli Əhmədova xüsusi minnətdaram ki, bizim bütün məktublarımıza anıdaca operativ reaksiya verir. Eyni zamanda, burada əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini Anar Kərimov əyləşib, ona da xüsusi təşəkkürümü bildirirəm ki, bütün müraciətlərimizə dərhal reaksiya verir.

Bir məsələyə toxunum. Dövlətin təhlükəsizliyi 3 istiqamətdə çox vacibdir. Ümumi kontekstdə milli təhlükəsiz-

lik, bu, çox etibarlı əllərdədir. İnformasiya təhlükəsizliyi, bu, əslində, bizim müzakirə predmetimiz deyil, amma faktı deyirəm, xüsusən də bu sosial şəbəkələrlə bağlı, burada boşluqlar var, ümumiyyətlə, hüquqi baza hazırlanmalıdır. Nəhayət, qida təhlükəsizliyi. Bu məqsədlə Azərbaycanda müvafiq qurum, agentlik yaradılıb. Həmin agentliyə çox peşəkar, çox ləyaqətli və şəffaf bir məmur, hörmətli Qoşqar Təhməzli rəhbərlik edir. Amma mən hesab edirəm ki, bu agentliyin gücünü, səlahiyyətlərini həm də büdcədən ayrılan maliyyəsini artırmaq lazımdır. Çünki bu qida məsələsi çox vacib məsələdir. Bu agentliyin, hesab edirəm, təhsisatları mütləq və mütləq artırılmalıdır və eyni zamanda, gücləndirilməlidir.

Bu gün komitə iclaslarında mənim həmkarlarım tərəfindən polisın maaşının artırılması ilə bağlı məsələ qaldırılmışdı. Həmin təklifi mən də dəstəkləyirəm. Amma hesab edirəm ki, səhiyyə işçiləri də o sıraya daxil olmalıdır. Çünki Azərbaycan həkimləri xüsusən son illər çox əziyyət çəkдилər. Onlar Azərbaycanın dəyəridir. Azərbaycan həkimi, həqiqətən də, Azərbaycanın sərvətidir.

Son bir məsələyə toxunum. Əslində, bu da müzakirə predmeti deyil. Hörmətli təhsil nazirinin burada olmasından istifadə edərək demək istəyirəm. Mənim bir seçicim var, gözdən əlildir, doğuşdan əlildir. Məktəb, universitet qurtarıb. Onun işi ilə əlaqədar ən azı 7-8 dəfə Təhsil Nazirliyinə müraciət ünvanlamışam. O müraciətlərə normal reaksiya olmadığına görə bu məsələni burada qaldırırım. Görün, nə qədər vacibdir ki, qaldırırım. Cəlallı Samir Mustafa oğlu, Dağlı kəndindən olan seçicim. Təhsil nazirindən çox xahiş edirəm ki, onun iş məsələsinin həll olunmasında köməklik göstərsin. Büdcəyə müsbət...

Sədrlik edən. Sağ olun, Elşən müəllim.

Hörmətli həmkarlar, əslində, saat 5-də bizim iclasımızın vaxtı sona çatır. Etiraz eləmirsinizsə, məsələni səsə qoyaq.

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Bu siyahını saxlayaq, sabah biz işimizi davam etdirəcəyik.

Razısınızsa, xahiş edirəm, buyurun, Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 17.00 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Hörmətli həmkarlar, kimsə maraqlanırsa, siyahı qalacaq. Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi.

Sabah iclasımızı davam etdirəcəyik. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
VIII SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 73

Milli Məclisin iclas salonu.
17 noyabr 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 101 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	96
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Şahin Mustafayev, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini.

Samir Şərifov, Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri.

Əli Əhmədov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini.

Emin Əmrullayev, Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri.

Teymur Musayev, Azərbaycan Respublikasının səhiyyə naziri.

yə naziri vəzifələrini icra edən.

Rəşad Nəbiyev, Azərbaycan Respublikasının rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri.

Pərviz Şahbazov, Azərbaycan Respublikasının energetika naziri.

Fərid Qayıbov, Azərbaycan Respublikasının gənclər və idman naziri.

Anar Kərimov, Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət naziri.

Səfər Mehdiyev, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri.

Bahar Muradova, Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Muxtar Babayev, Azərbaycan Respublikasının ekoloogiya və təbii sərvətlər naziri.

Fuad Muradov, Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Tahir Budaqov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin sədri.

Mübariz Qurbanlı, Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Rövşən Rzayev, Azərbaycan Respublikasının Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Fuad Nağıyev, Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin sədri.

Azər Bayramov, Azərbaycan Respublikası maliyyə nazirinin müavini.

Sevinc Həsənova, Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müavini.

Anar Kərimov, Azərbaycan Respublikası əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini.

Namiq Hümmətov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi sədrinin birinci müavini.

Elman Rüstəmov, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı İdarə Heyətinin sədri.

İsrafil Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun icraçı direktoru.

Vüqar Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri.

Azər Əmiraslanov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri.

Fəxri İsmayılov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin köməkçisi.

İbrahim Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Mətbuat xidmətinin rəhbəri.

Natiq Şirinov, Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin İqtisadi Təhlil və Uçota Nəzarət Baş İdarəsinin rəisi.

Samirə Musayeva, Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin xidmət rəisinin müavini.

Himalay Məmişov, Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun sədri.

Mustafa Abbasbəyli, Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Məşğulluq Agentliyinin sədri.

Fazil Fərəcov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Fikrət Şirinov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Kənan Kərimzadə, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin şöbə müdiri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

2. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

3. İşsizlikdən sığorta fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

4. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

5. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

7. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında (birinci oxunuş).

8. “Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

9. “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

10. “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

11. “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

12. “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

13. “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

14. “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

15. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

16. Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində, “Yerin təki haqqında”, “Balıqçılıq haqqında”, “Heyvanlar aləmi haqqında”, “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında”, “Ovçuluq haqqında”, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında”, “Baytarlıq haqqında”, “Dərman vasitələri haqqında”, “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” və “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanunu-

nun layihəsi (birinci oxunuş).

17. “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

18. “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

19. “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

20. “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

21. “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

22. Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

23. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2022-ci il üçün xərclər smetası haqqında.

24. Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 2022-ci il üçün xərclər smetası haqqında.

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 18 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

1. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Anar Kərimov, Elnur Allahverdiyev, Vüqar İskəndərov, Hicran Hüseynova, Qüdrət Həsənquliyev, Tahir Kərimli, Vahid Əhmədov, Əli Məsimli, Fazil Mustafa, Etibar Əliyev, Jalə Əhmədova, Siyavuş Novruzov, Qənirə Paşayeva, Mələhət İbrahimqızı, Afət Həsənova, Rüfət Quliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.36 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 2

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

2. İşsizlikdən sığorta fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Anar Kərimov, Vahid Əhmədov, Sahib Aliyev, Qənirə Paşayeva

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.00 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

3. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.03 dəq.)

Lehinə 82

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 84

Nəticə: Qəbul edildi

4. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvərmənin nəticələri	(saat 15.05 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	88
Nəticə: Qəbul edildi	

5. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Razi Nurullayev, Aydın Hüseynov, Fazil Mustafa, Etibar Əliyev, Rəşad Mahmudov, Qənirə Paşayeva, Musa Quliyev, Samirə Musayeva

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvərmənin nəticələri	(saat 15.47 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

6. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.49 dəq.)
Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

7. “Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Siyavuş Novruzov, Razi Nurullayev, Qüdrət Həsənquliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 16.03 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

8. “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.04 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

9. “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 16.05 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

10. “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 16.07 dəq.)
Lehinə	92

Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

11. “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.09 dəq.)

Lehinə	91
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

12. “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.10 dəq.)

Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Qəbul edildi

93

13. “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 16.12 dəq.)
Lehinə 92
Əleyhinə 0
Bitərəf 0
Səs vermədi 1
İştirak edir 93
Nəticə: Qəbul edildi

14. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 16.17 dəq.)
Lehinə 93
Əleyhinə 1
Bitərəf 0
Səs vermədi 0
İştirak edir 94
Nəticə: Qəbul edildi

15. Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində, “Yerin təki haqqında”, “Balıqçılıq haqqında”, “Heyvanlar aləmi haqqında”, “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında”, “Ovçuluq haqqında”, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında”, “Baytarlıq haqqında”, “Dərman vasitələri haqqında”, “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” və “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Sadiq Qurbanov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.19 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

16. “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.23 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 91

Nəticə: Qəbul edildi

17. “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Ziyafət Əsgərov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.29 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 94

Nəticə: Qəbul edildi

18. “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.30 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

19. “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Sevinc Fətəliyeva

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.33 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

20. “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.34 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

21. Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 16.35 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

22. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2022-ci il üçün xərclər smetası haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Firudin Hacıyev, Tahir Kərimli, Razi Nurullayev, Aydın Mirzəzadə

23. Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 2022-ci il üçün xərclər smetası haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Vüqar Gülməmmədov

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

17 noyabr 2021-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Hamınızı xoş gördük, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar və media nümayəndələri!

Bu gün ölkəmizdə, bildiyiniz kimi, Milli Dirçəliş Günü qeyd olunur. Mən bu gözəl bayram münasibəti ilə sizin hər birinizi səmimi qəlbdən təbrik edirəm, möhkəm can sağlığı, firavanlıq və fəaliyyətinizdə də uğurlar arzulayıram. *(Alqışlar.)*

Hörmətli həmkarlar, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	79
Yetərsay	83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 17 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var. İclasımıza başlayırıq. Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 2-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri hörmətli Musa Quliyevə söz vermək istəyirəm.

Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev, Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri.

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri və hökumət üzvləri! Azərbaycan vətəndaşlarının, şəhid ailələrinin, Qarabağ əlillərinin, qazilərimizin, veteranlarımızın, aztəminatlı vətəndaşlarımızın, pensiyaçılarımızın sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi Prezident cənab İlham Əliyevin daxili siyasətinin prioritet istiqamətidir. Müzakirənizə təqdim olunan 2022-ci il üzrə Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsi haqqında qanun layihəsi də bu ali niyyəti rəhbər tutaraq tərtib edilmişdir.

Qanun layihəsi “Büdcə sistemi haqqında” Qanunun tələblərinə və digər normativ hüquqi aktlara uyğun olaraq hazırlanmışdır. Fondun 2022-ci il üçün gəlirləri və xərcləri bərabər olmaqla 5 milyard 307 milyon manat proqnozlaşdırılır ki, bu da cari ilin fondun büdcə göstəricisindən 429 milyon manat və ya 8,8 faiz çoxdur. Fondun gəlirlərinin strukturuna nəzər salarkən qeyd etməliyik ki, gəlirlərin 78,2 faizi məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə daxilolmalar, 21,6 faizi isə dövlət büdcəsindən balanslaşdırılmaq məqsədi ilə ayrılan vəsait hesabına təmin ediləcəkdir.

Məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə daxilolmaların 59,5 faizi qeyri-büdcə sektorunun, 40,5 faizi isə büdcədən maliyyələşən təşkilatların hesabına təmin

ediləcəkdir. Növbəti ildə büdcədən maliyyələşən təşkilatlar üzrə gəlirlərin artım tempi 25 faiz, qeyri-büdcə sektorunda isə 14,5 faiz təşkil edəcəkdir.

Gəlirlərin artımı orta aylıq əmək haqqının artımı ilə şərtləndirilir. Orta aylıq əmək haqqının cari ilin sonuna 742 manat təşkil edəcəyi, növbəti ildə isə 65 manat və ya 8,7 faiz artaraq 807 manat olacağı proqnozlaşdırılır.

2022-ci ildə fondun büdcəsini balanslaşdırmaq məqsədi ilə dövlət büdcəsinin öhdəliklərinin maliyyələşdirilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait 1 milyard 146 milyon manat proqnozlaşdırılır ki, bu da 2021-ci il üzrə dürüştəşdirilmiş transfert məbləğindən 217,3 milyon manat və ya 16 faiz azdır.

Hörmətli həmkarlar, Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun xərclərindən danışarkən qeyd etmək lazımdır ki, fondun gələn ilə proqnozlaşdırılan ümumi xərclərinin 96,7 faizini və ya 5 milyard 133 milyon manatını əhaliyə ödənişlər təşkil edəcəkdir. Bu isə 2021-ci il üzrə fondun büdcəsindən 255,2 milyon manat və ya 5,2 faiz çoxdur. Əhaliyə ödənişlər üzrə xərclərin 4 milyard 951 milyon manatı əmək pensiyalarının və 182 milyon manatı isə məcburi dövlət sosial sığorta haqları hesabına verilən müavinətlərə görə təmin ediləcəkdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, büdcə layihəsində əmək pensiyalarının sığorta hissəsinin artırılması üçün təxminən 210 milyon manat vəsait nəzərdə tutulur. Əmək pensiyalarının orta aylıq məbləği 2020-ci ildə 302 manat, 2021-ci ilin 10 ayında 331 manat təşkil etmiş, 2022-ci ildə isə 345 manat təşkil edəcəyi proqnozlaşdırılır. Əmək pensiyasının minimum məbləği anlayışı pensiya təminatı sisteminə 2017-ci ildə daxil edilmişdir. 2017-ci ildə əmək pensiyasının minimum məbləği 110 manat olmuş, 2018-ci ildə 116 manat,

2019-cu ildə 200 manat müəyyən edilmiş, 2022-ci ildə isə bu məbləğin 240 manata çatdırılması nəzərdə tutulur.

Növbəti ildə yaşa görə pensiyanın cari ildəki 331 manatdan 41 manat artaraq 372 manata, əlilliyə görə pensiyasının 261 manatdan 38 manat artaraq 299 manata, ailə başçısını itirməyə görə pensiyasının 263 manatdan 35 manat artaraq 298 manata çatdırılması nəzərdə tutulur.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, cari və növbəti illərdə də əvəzetmə əmsalının, yəni orta aylıq pensiya məbləğinin orta aylıq əmək haqqı məbləğinə nisbəti Avropa Sosial Xartiyasının tələblərinə cavab verəcəkdir. Belə ki, qeyd edilən əmsal 2018-ci ildə 40,8 faiz, 2019-cu ildə 41,5 faiz olmuş, cari ildə həmin əmsalın 44,5 faiz olması gözlənilir, gələn il isə 43 faiz olacağı proqnozlaşdırılır. Cari və növbəti illər üzrə pensiyaların orta aylıq məbləğlərinin artım dinamikası müvafiq olaraq 9,4 faiz və 4,4 faiz səviyyəsində qiymətləndirilir.

Əlilliyə görə pensiyaçıların sayının dinamikasındakı azalma son illərdə bu sahədə aparılan islahatların, şəffaflığın və nəzarət tədbirlərinin gücləndirilməsi ilə əlaqədardır. Əlilliyə görə pensiyaların orta aylıq məbləği 2021-ci ilin 10 ayı üçün 292,7 manat təşkil etmişdir ki, bu da keçən ilin analoji dövrü ilə müqayisədə 12 faiz artım deməkdir.

2022-ci ildə məcburi dövlət sosial sığorta haqları hesabına ödənilən əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinə görə, hamiləliyə və doğuma görə, uşağın anadan olmasına görə, 3 yaşına çatanadək uşaqlara qulluğa görə və dəfn üçün müavinətlərin maliyyələşdirilməsi üçün 182 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Bu müavinətlərin ödənilməsi xərclərində 2021-ci il üzrə fondun müvafiq xərclərinə nisbətən 45,9 faizlik artım

tempi müşahidə olunur. Xüsusən qeyd etmək lazımdır ki, artımlar bütün növ müavinətlər üzrə proqnozlaşdırılır. Daha yüksək artım səviyyəsi – 66,7 faiz 3 yaşına çatanadək uşaqlara qulluqla əlaqədar müavinət növü üzrə müşahidə ediləcəkdir. Uşağın anadan olmasına görə müavinətdə 53,8 faiz, dəfn üçün müavinətdə 46,7 faiz, hamiləliyə və doğuma görə müavinətdə 40,8 faiz, əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinə görə müavinətdə isə 31,9 faiz artım səviyyəsi proqnozlaşdırılır.

Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun fəaliyyətinin hesabatlılığının daha yüksək səviyyədə təmin olunması, səmərəliliyin və iqtisadi fəallığın artırılması, sosial müdafiəyə ehtiyacı olan vətəndaşlarımıza göstərilən xidmətin dairəsinin genişləndirilməsi və keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədi ilə komitənin təkliflərini hörmətli millət vəkillərinin və hökumət nümayəndələrinin diqqətinə çatdırmaq istərdim.

1. Dövlət Sosial Müdafiə Fondu və digər büdcə-dənkənar büdcə fondlarının büdcəsinin icrası vəziyyəti barədə dövlət büdcəsində olduğu kimi Milli Məclisə hesabat verilməsi və bu hesabatın qanunla təsdiq edilməsi;

2. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun sərbəst vəsaitlərinin, xüsusən dövlət büdcəsinin öhdəliklərinin maliyyələşdirilməsi üçün hesablanmış, lakin dövlət büdcəsindən alınmamış vəsaitlərin idarə olunan kapitala çevrilməsi, fondun maliyyə imkanlarının genişləndirilməsi məqsədi ilə mövcud beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və fondun müxtəlif investisiya layihələrində iştirakının təmin edilməsi üçün müvafiq addımların atılması;

3. Şəhid ailəsi üzvlərinin və qazilərin ölkə daxilindəki bütün sanator-kurort müəssisələrində bərpa müalicəsi keçməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası ilə işgüzar əlaqələrin da-

ha da genişləndirilməsi;

4. Yaşa görə müavinətin məbləğinin yaşayış minimumunun pensiyaçılar üçün nəzərdə tutulan məbləği ilə uyğunlaşdırılması;

İndi məlumdur ki, yaşa görə sosial müavinət məbləği 130 manat müəyyənləşdirilib və heç bir sosial-iqtisadi indikatora da uyğun deyil. Ona görə də biz təklif edirik ki, pensiyaçılar üçün bu, yaşayış minimumunun nəzərdə tutulan məbləği 176 manata uyğunlaşdırılsın və o məbləğ dəyişəndə bu məbləğ də analogi olaraq dəyişdirilsin.

5. Yaşa görə sosial müavinət alan şəxslər üçün nəzərdə tutulan dəfn üçün müavinətin məbləği pensiyaçılar üçün nəzərdə tutulan dəfn üçün müavinətin məbləği ilə bərabərləşdirilsin. Çünki bu məbləğ rəhmətə gedənə verilmir, dəfn xərcləri üçün onun ailəsinə verilir və bu məbləğ arasında da çox ciddi bir fərqlin olması, təbii ki, sosial ədalətsizlik yaradan bir məsələdir.

Hörmətli millət vəkilləri, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən təqdim edilmiş qanun layihəsi ölkə qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun hazırlanmaqla, sosial və büdcə siyasətinin ümumi məqsədlərinə, Azərbaycan Respublikasının büdcə sistemi prinsiplərinə – vahidlik və müstəqillik prinsiplərinə müvafiqdir və gələn il pensiya və müavinət alan vətəndaşlarımızın sosial rifahının yaxşılaşdırılması üçün etibarlı təminat yaradacaqdır. Təqdim edilən layihəni dəstəkləməyinizi sizdən xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini hörmətli Anar Kərimova söz vermək istəyirəm.

Anar müəllim, buyurun.

A.Kərimov, *Azərbaycan Respublikası əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini.*

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli cənab Baş nazirin müavinləri, hökumət üzvləri, xanımlar və cənablar! Fərsətdən istifadə edərək mən də hamının bayramını təbrik edirəm və işinizdə uğurlar arzulayıram.

Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il üçün gəlirləri 5 milyard 307 milyon manat nəzərdə tutulur. Bu, 2021-ci ilin proqnoz gəlirlərindən 161 milyon manat və ya 3,1 faiz çoxdur. Fondun 2022-ci il üçün gəlirlərinin 78 faizi və ya 4 milyard 148 milyon manatının məcburi dövlət sosial sığorta daxilolmaları üzrə formalaşacağı proqnozlaşdırılır. Bu, cari ilin müvafiq göstəricisindən 646 milyon manat və ya 18 faiz çoxdur.

Büdcədən maliyyələşən təşkilatlar üzrə 2022-ci il üçün daxilolmalar 1 milyard 678 milyon manat, qeyri-büdcə təşkilatları üzrə isə 2 milyard 470 milyon manat proqnozlaşdırılır. Qeyri-büdcə sektoru üzrə gəlirlər sosial sığorta haqlarının 59 faizini təşkil edir. Ümumilikdə, 2021-ci ilin təsdiq edilmiş göstəriciləri ilə müqayisədə 2022-ci il üçün büdcədən maliyyələşən təşkilatlar üzrə daxilolmalar 25 faiz və ya 333 milyon manat, qeyri-büdcə sektoru üzrə daxilolmalar 15 faiz və ya 313 milyon manat artımla proqnozlaşdırılmışdır.

Dövlət büdcəsinin öhdəliklərinin maliyyələşdirilməsi üzrə 2022-ci il üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin, yəni transfertin cəmi həcmi 1 milyard 146 milyon manat müəyyən edilmişdir. 2022-ci ildə transfertin gəlirlərdə payı 2017-ci illə müqayisədə 16 faiz azalaraq 38 faizdən 22 faizə enmişdir. Eyni zamanda, sosial sığorta haqlarının yığımının proqnoza nisbətən artımı, habelə sosial ödəniş məbləğlərinin qanunvericiliyə uyğunlaşdırılması nəticə-

sində cari ilin yekunları üzrə fondun ciddi ehtiyat yastığının formalaşdırılması planlaşdırılır.

Növbəti ildə fondun xərcləri gəlirlərinə bərabər olmaqla, 5 milyard 307 milyon manat proqnozlaşdırılır ki, bu da 2021-ci ilə nisbətən 161 milyon manat və ya 3,1 faiz çoxdur. Fondun 2022-ci il xərclərinin 97 faizi və ya 5 milyard 133 milyon manatı əhaliyə ödənişlərin payına düşür. Bu göstərici 2020-ci illə müqayisədə 546 milyon manat, 2021-ci illə müqayisədə isə 128 milyon manat çoxdur. Bu məbləğin 4 milyard 951 milyon manatı əmək pensiyalarının və ya 182 milyon manatı isə sosial sığorta hesabına verilən müavinət xərclərindən ibarət olacaqdır. 2022-ci il üzrə əmək pensiyalarının maliyyələşdirilməsi üçün ayrılan vəsait 2021-ci ilin gözlənilən xərcləri ilə müqayisədə 351 milyon manat və ya 7,6 faiz artımla nəzərə alınmışdır.

Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun əleyhinə qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının sayı 2017-ci ildəki 12 min işdən 2021-ci ildə 465 işə enmiş və beləliklə, məhkəmə aktları üzrə öhdəliklər 63 milyon manatdan 1,7 milyon manata enmişdir. Fondun əleyhinə yekunlaşmış məhkəmə işlərinin sayında təqribən 96 faiz, əleyhinə yekunlaşmış məhkəmə işləri üzrə maliyyə öhdəliklərində təqribən 97 faiz azalma müşahidə edilmişdir. Növbəti il üçün pensiyaların orta aylıq məbləği 345 manat proqnozlaşdırılır. 2021-ci ilin 10 ayında bu rəqəm 331 manat olmuşdur.

Yaşa görə əmək pensiyasının orta aylıq məbləğinin növbəti ildə 375 manat təşkil edəcəyi gözlənilir. Cari ilin 10 ayında yaşa görə pensiyaların orta aylıq məbləği 358 manat olmuşdur.

Bununla yanaşı, fondun fəaliyyət istiqamətləri üzrə, ümumilikdə, 66 xidmət elektronlaşdırılmış, onlardan 42-si

proaktiv qaydada həyata keçirilmişdir. Fondun xidmətlərinin elektronlaşdırılması nəticəsində, ümumilikdə, 312 min proaktiv təyinat aparılmışdır. Bu işə həmin sayda şəxsin heç bir ünvana yaxınlaşmadan öz sosial hüquqlarını reallaşdırması deməkdir. Görülmüş məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində fondun bütün ölkə üzrə maliyyə və mühasibatlıq işi mərkəzləşdirilərək maliyyə əməliyyatlarına nəzarət gücləndirilmişdir.

Sosial ödənişlərin məmur və vətəndaş təması olmadan bir mərkəzdən şəffaf və operativ təyinatı təşkil olunmuşdur. Habelə vahid mərkəzdən məhkəmə işlərində peşəkar müdafiə təşkil olunmaqla, həm məhkəmələrin iş yükü, həm də fondun əleyhinə qəbul edilmiş qərarların sayı azaldılmışdır.

Bütün ölkə üzrə fərdi uçot tam şəkildə mərkəzləşdirilmişdir və bu proses çərçivəsində benefisiarları bilinməyən 1,1 milyard vəsait aşkar olunaraq konkret şəxslərin hesablarına işlənmişdir. Hazırda işə ünvanlı dövlət sosial yardım üzrə maddi-məişət şəraitinin yoxlanılması işinin, habelə ölkə üzrə arxiv işlərinin mərkəzləşdirilməsi istiqamətində iş aparılır və ilin sonunadək bu prosesin yekunlaşdırılması nəzərdə tutulur. Bu da bir daha fondun fəaliyyətində sağlamlaşmanın, şəffaflığın və səmərəliliyin daha da bariz göstəricisidir.

Bununla yanaşı, büdcə zərfinə dövlət icbari şəxsi sığortası sahəsində fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı normativ hüquqi sənədlər də daxil edilmişdir. Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 18 may tarixli müvafiq fərmanı ilə Dövlət Sığorta Kommersiya Şirkətinin həyat və sağlamlığına dövlət təminatı verilən şəxslərin dövlət icbari şəxsi sığortası sahəsində səlahiyyətləri 2022-ci il yanvarın 1-dən Əmək və

Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə həvalə edilmişdir. Fərmandan irəli gələn tapşırıqların həlli məqsədi ilə, ümumilikdə, 18 normativ hüquqi akta, o cümlədən 7 qanun, 11 fərmana dəyişikliklər nəzərdə tutan layihə və Nazirlər Kabinetinin bir qərar layihəsi hazırlanmışdır. Hazırlanmış qanunvericilik layihələrinə əsasən dövlət icbari şəxsi sığortası üzrə fəaliyyətin fərdi uçot prinsipi üzərindən qurulması, sığorta ehtiyatının yaradılması, daxil olan sığorta haqları üzrə sərbəst vəsaitin sosial müdafiə tədbirlərinə yönəldilməsi, sığorta ödənişlərinin proaktiv qaydada həyata keçirilməsi, eləcə də sığorta ehtiyatının sistem əhəmiyyətli banklarda depozitə qoyulmaqla həcmnin artırılması nəzərdə tutulur.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq təqdim olunmuş layihələrə səs verməyinizi sizdən xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Anar müəllim, çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, müzakirələrə keçirik. Kim çıxış etmək istəyirsə, buyursun, yazılsın. Təklif edirəm, bugünkü reqlament 5 dəqiqə olsun. Çünki bizim işimiz çoxdur və kifayət qədər məsələlərimiz var.

Elnur Allahverdiyev, buyurun.

E.Allahverdiyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli media nümayəndələri! Biz tariximizin ən böyük büdcəsini müzakirə edirik. Dünya iqtisadiyyatı iki ilə yaxın davam edən pandemiya, ondan doğan iqtisadi və maliyyə böhranının fəsadları ilə mübarizə apardığı bir zamanda biz müstəqil Azərbaycanın ən həcmli büdcəsi ətrafında fikir mübadiləsi aparırıq. Biz cəmi 1 ildir ki, müharibədən çıxmışıq. Müharibənin böyük xərclər tələb etdiyi sırr deyil. Eyni zamanda, müharibənin bitməsi ilə bizim üz-

üzə qaldığımız böyük miqyaslı və həlli vacib olan daha önəmli bir problem var. 30 ilə yaxındır, işğal altında olan və tam dağıdılan bütöv bir bölgəmizi, yaşayış məskənlərini, infrastrukturunu və təbii ki, məşğulluq qayğılarını nəzərə almaqla bərpa etməliyik. Hazırda azad olunmuş ərazilərdə böyük infrastruktur layihələri həyata keçirilir və Azərbaycan dünyaya daha bir nümunə nümayiş etdirir.

Mən komitədə bildirdim və bu gün də bildirmək istəyirəm. Tariximizin həm məsuliyyətli, həm də şərəfli mərhələsində fəaliyyətinə görə hökumətimizə təşəkkürümü bildirirəm və büdcə layihəsinə səs verəcəyəm. Mövqeyimdə qalmaqdayam, hökumətimizə bir monolit komanda olaraq fəaliyyətində daha böyük uğurlar arzulayıram. Həmkarlarım kimi mən də əminəm ki, bu büdcə Azərbaycan iqtisadiyyatının imkanlarının, hökumətin isə uğurlarının son həddi deyil. Biz qarşıdakı illərdə daha böyük büdcələri müzakirə edəcəyik.

İcəzənizlə, bir neçə məqama da toxunmaq istəyirəm. Təbii ki, əgər müharibəni müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə ordumuz, zabit və əsgər heyətimiz uddusa, müharibədən sonra həll edilməsi vacib olan bir sıra məsələlər hökumətin və cəmiyyətin üzərinə düşür. Mən bu qəbildən olan və cəmiyyətimizi düşündürən bir məsələni səsləndirəcəm. Qeyd edim ki, komitələrdə büdcə müzakirələri gedərkən də mən bu problemi qaldırmışdım. Bildiyiniz kimi, Vətən müharibəsindən sonra şəhid ailələrinin və qazilərin təqaüdlərində nəzərəcarpacaq artım oldu. Ancaq müharibə iştirakçılarının təqaüdlərində bu olmadı. Bu həm birinci Qarabağ savaşının, həm də Vətən müharibəsinin iştirakçısına aiddir. Ümid edirəm ki, bu məsələ daha detallı araşdırılacaq və müsbət sonluğunu tapdığı halda, minlərcə müharibə iştirakçısının sevincinə səbəb olacaq.

Dünya maliyyə böhranı kimi qlobal, torpaqlarımızın bütövlüyü uğrunda müharibə kimi taleyüklü təhdid və çağırışlara baxmayaraq, Azərbaycanda dövlət büdcəsi ənənəvi olaraq sosialyönlü olur. Gələn ilin büdcəsi də istisna deyil. Nəzərə almalıyıq ki, sosial müdafiə xərclərində də nəzərəcarpacaq artımlar olacaq. Deməli, sosial siyasət sferasındakı daha geniş spektrli problemlərin çözmünə nail ola bilərik. Bu istiqamətdə hökumətin atdığı addımlar tədqirəlayıqdır. Məsələn, şəhid ailələrinin və qazilərin rifah halının yüksəldilməsi üçün görülən tədbirlər alqışlanmalıdır. Yaxud saxta əlillik halları ilə qəti mübarizə və bu mübarizənin nəticəsi kimi bu halların sayının kəskin aşağı düşməsi olduqca müsbət haldır. Bu, tək sadə statistika və ya dövlətin vəsaitinin büdcəyə qayıtması deyil, həm də sosial ədalətin bərpasıdır.

Eyni zamanda, burada narahatedici bir mövzuya toxunmalıyam. Düşünürəm, bu, tək məni narahat edən məsələ deyil. Ümid edirəm, gələcəkdə, belə demək mümkündürsə, bu istiqamətdə mövcud olan sıxıntılar da yoluna qoyulacaq. Söhbət əlilliyin müəyyən edilməsi üçün tətbiq edilən yeni üsuldan irəli gələn çətinliklərdən gedir. Onun müasir və dünya standartlarına uyğun olmasına rəğmən, çətinliklərlə və narazılıqlarla müşayiət olunduğunu da qeyd etməliyik. Əhali ilə yaxından ünsiyyətdə olan şəxs kimi deyə bilərəm ki, bu mövzuda müraciətlər digər məzmunlu problemlərdən çoxdur. Vətən müharibəsindən sonra tək sırayı vətəndaşlar deyil, qazilərimiz də onlara verilən əlillik qruplarından razı qalmadıqlarını bildirirlər. Ümid edirəm ki, qarşıdakı dövrdə bu məsələ araşdırılacaq və müsbət çözümlərini tapacaq.

Düzdür, vətəndaşlarımızın məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə ciddi artımlar mövcuddur. Cənab nazir

komitələrdəki dinləmələrdə də rəqəmləri göstərdi. Gələn il Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsinin 80 faizi sosial sığorta haqları hesabına formalaşacaq. Artım fonda maliyyə müstəqilliyi verir. Məcburi dövlət sosial sığorta haqlarının artımı dövlət öhdəliklərinin maliyyələşdirilməsinə görə büdcədən transferin məbləğini azaldır. Bu, çox önəmli tendensiyadır və ciddi uğurdur.

Büdcəmiz qeyri-neft sektorunun inkişafı üçün yeni istehsal sahələrinin fəaliyyətini təşviq edən ənənəvi...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Vüqar İskəndərov. Nəzərə alın ki, 2-ci məsələ haqqında danışmaq lazımdır. Buyurun.

V.İskəndərov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli hökumət üzvləri, hər birinizi salamlayıram. Mən də 2022-ci ilin dövlət büdcəsi haqqında olan layihəni dəstəkləyirəm və səs verəcəyəm.

Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il üçün büdcəsi haqqında hörmətli Anar müəllimin çıxışını dinlədik. Komitədə bununla bağlı geniş çıxış etmişəm deyə vaxtını zı çox almadan konkret fikirlərimi bildirmək istəyirəm.

Hörmətli Sahibə xanım, biz hazırda Ermənistanla müharibə vəziyyətindəyik və bilirik ki, sülh müqaviləsi imzalanmayıb. Mən düşünürəm, hətta sülh müqaviləsi imzalanarsa belə, gələcəkdə güclü ordunun qurulması sahəsində cənab Prezidentin fikirləri var ki, biz dünyada sözü və özü güclü olan və NATO-nun kiçik Türkiyə modeli olan ordusunu qurmalıyıq. Bu o deməkdir ki, biz ordu ilə bağlı bütün məsələlərdə daha səxavətli olmalıyıq və bu bizim büdcəmizdən görünür. Belə ki, maliyyə ən çox ordu istiqamətində ayrılıb. Mən düşünürəm ki, artıq bu sahədə peşəkar ordunun yaranması məsələləri də var. Onun yaranması üçün kifayət qədər çoxlu işlər görülüb. Dü-

şünürəm ki, bu sahədə müddətdən artıq hərbi xidmət keçən insanların maaşlarının kifayət qədər, ikiqat artırılmasına ehtiyac var. Bu onları stimullaşdırmış olar. Çünki biz gələcəkdə bütün sahələrdə inkişaf etmiş dövlət olaraq, əsas da brendlərimizdən biri güclü ordusu olan ölkə kimi tanınmalıyıq. Düşünürəm ki, müdafiə xərcləri içərisində bu sahəyə xüsusi ayırmaların olmasına ehtiyacımız böyükdür.

Sahibə xanım, əgər icazə versəniz, seçildiyim Şəki şəhəri ilə bağlı vacib məsələni qeyd edərdim. Keçən dəfə qeyd etmişdim. Bu məsələ, sözün əsl mənasında, öz vacibliyini qoruyub saxlayır. Şəki şəhərində 2010-cu ildən etibarən 10 ildir ki, su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması layihəsi həyata keçirilir. Artıq 11-ci ildir ki, bu məsələ yarımçıq qalıb və şəhərin yolları, demək olar, artıq yolsuzluq halına gəlib. Ümumiyyətlə, şəhər ərazisində avtomobillər çətinliklə hərəkət edirlər. Bilirsiniz ki, Şəki UNESCO-nun qoruq şəhəridir və cənab Prezidentin və Mehriban xanımın böyük səyi nəticəsində bu böyük nailiyyəti qazanmışıq. Lakin orada bir meyar da var. Şəhərlərin o titulu qazanması və uyğun gəlməsi məsələləri var. Əgər həmin uyğunluq öz həllini tapmasa, UNESCO həmin qərarı geri ala bilər. O mənada işlərin görülməsinə böyük ehtiyac var. Yəni Şəki xüsusi statusu olan bir şəhər olduğu üçün ona xüsusi yanaşmağa da böyük ehtiyac var. Şəhərin 100 kilometrə yaxın hissəsində bu işlər görülüb, bitib. Biz istərdik ki, 2022-ci ilin büdcəsindən həmin küçələrin asfaltlanmasına mütləq maliyyə ayrılısın.

Qeyd etdiyimiz kimi, mərkəzi hissədə “Yuxarı Baş” Milli Tarix-Memarlıq Qoruğunun ərazisindən başlayan Qurcana və Dəyirman çaylarının istinad divarları tamamilə dağılıb. Bu, şəhərin mərkəzi hissəsidir. Əsas təhlükəli

hal odur ki, orada iki yaşayış binası var, 270 nəfərdən yuxarı insan yaşayır, aşağısında isə iki uşaq bağçası yerləşir. Həmin çayın suları binaların altına axır və böyük bir təhlükə yaranır. Mən çox xahiş edirəm, hətta 2022-ci ilin yanvar ayını belə gözləmək artıq təhlükəlidir. İkinci dəfədir, mən hörmətli Samir müəllimdən bu məsələni xahiş edirəm ki, maliyyənin ayrılması təmin edilsin. Çünki orada böyük təhlükə var. Mən bunları bildirmək istəyirdim, Sahibə xanım. Diqqətiniz üçün çox sağ olun.

Sədrlik edən. Vüqar müəllim, sağ olun. Ancaq biz bu gün 2-ci məsələ ilə məşğuluq. Sizin bu gün burada səsləndirdiyiniz məsələ, əslində, dünənki dövlət büdcəsi haqqında məsələyə aiddir. Biz dünən birinci oxunuşa artıq səs vermişik.

Hörmətli həmkarlar, mən dünən xahiş etdim. Sizin hər birinizə, bizim “WhatsApp” qruplarına yazıldı ki, büdcə haqqında ikinci oxunuş olacaq. Dünən çıxış etməyən insanların siyahısı yazılıb, hörmətli deputatlarımızın siyahısı var. Onlar ikinci oxunuşda çıxış edəcəklər. Bu gün isə biz gündəliyimizin 2-ci məsələsi ilə məşğuluq. Xahiş edirəm, çıxışlarınıza fikir verin və çıxışlarınızı gündəliyə, məsələyə uyğun qurun.

Hicran Hüseynova. Hicran xanım, buyurun.

H.Hüseynova. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət nümayəndələri, hörmətli media nümayəndələri! Cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə həyata keçirilən sosial-iqtisadi siyasət nəticəsində bu gün Azərbaycan davamlı inkişafa nail olmuşdur və 30 milyard manata yaxın nəzərdə tutulmuş 2022-ci il dövlət büdcəsinin sosialyönlü olması xüsusən təqdirəlayiqdir. Biz görürük ki, aztəminatlı və həssas təbəqədən olan insanların sosial mü-

dafiəsinin güclənməsi üçün nəzərdə tutulan layihələr davam etdirilir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa-quruculuq işlərinin aparılması, Vətən müharibəsi iştirakçılarının, şəhid ailələrinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasının nəzərə alınması dövlət büdcəsi xərclərinə həssaslıqla yanaşmanı tələb edir. Bu baxımdan büdcə vəsaitində göstərilən xərclər deməyə əsas verir ki, növbəti ildə də büdcədən ayrılan vəsait əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması və iqtisadi infrastrukturun inkişafına həsr olunacaq.

Büdcə layihəsini təqdim edən hökumətə, xüsusən də maliyyə və iqtisadiyyat nazirlərinə təşəkkür edirəm. Təbii, builki büdcə siyasətinin əvvəlki illərdən fərqi ondan ibarət olacaq ki, büdcə vəsaitində Qarabağın, Şərqi Zəngəzurun sosial-iqtisadi və mədəni layihələrinin icrası üçün xərclər nəzərdə tutulub. Bu kimi layihələrin həyata keçirilməsinə vəsaitin ayrılması çox vacibdir. Hesab edirəm ki, ölkə sərəhədlərimizin də qorunması, müdafiə sənayesinin güclənməsi işlərinə də vəsait artırılmalıdır.

Hörmətli xanım Sədr, minnətdaram ki, Sizin dəstəyinizlə Milli Məclisin komitələrində və dövlət qurumlarının birgə iclaslarında ətraflı, məqsədyönlü müzakirələr aparıldı. Eyni zamanda, dövlət qurumlarının rəhbərlərinə də minnətdaram ki, bizim təklif və suallarımızı diqqətlə dinlədilər və rəy bildirdilər. Mən əsas təkliflərimizi birgə iclaslarda səsləndirmişəm. Bunların sırasında aliment fondunun yaradılması, atalıq məzuniyyətinin ödənişli olması, şəhid ailələrinin və qazilərin ipoteka üzrə borclarının ödənilməsi və digər təkliflər var. Mən inanıram ki, bizim qaldırdığımız məsələlər öz real həllini tapacaqdır.

Xüsusən də qeyd etmək istərdim ki, cənab Prezidentin müdrik siyasəti nəticəsində pandemiya, müharibə və post-müharibə şəraitinə baxmayaraq, ölkənin iqtisadiyyatının

inkişafı xeyli artır. Bu, büdcəyə də müsbət təsir göstərir. Biz görürük ki, bir çox sahələrdə, o cümlədən ailə, qadın və uşaq məsələləri ilə bağlı büdcədə xeyli artım var. Ümid edirəm ki, iqtisadi imkanlar çoxaldıqca sosial sahəyə ayrılan xərclər də yenidən nəzərdən keçiriləcəkdir. Bu isə bir sıra vacib layihələrin həyata keçirilməsinə imkan yaradacaqdır. Ən mühümü isə, bizə təqdim olunan sənəddə innovativlik müşahidə edilir və 2022-ci il dövlət büdcəsi ilə bağlı həm komitələrin birgə iclasında, həm də dünənki və bugünkü plenar iclaslarda hökumət nümayəndələrinin çıxışlarından da aydın olur ki, 2022-ci il büdcəsi çox həssaslıqla hazırlanmış və bu büdcə nəinki 2022-ci il, hətta ondan sonrakı illərdə də dövlətimizi iqtisadi risklərdən qoruyacaqdır.

Bütövlükdə, mən də büdcəni əhatəli hazırlanmış sənəd hesab edirəm və ona səs verəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hicran xanım.

Qüdrət Həsənquliyev. Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli qonaqlar, həmkarlar, media nümayəndələri! Dünən bizim ordumuzun qəhrəman əsgər və zabitləri erməni təxribatının qarşısını alıblar. Bu zaman şəhidlər vermişik. Allah onların hamısına rəhmət eləsin! Yaralılara Allahdan şəfa diləyirəm. Ermənistan da əmin olmalıdır ki, bizi danışıqlar yolu ilə növbəti 30 il aldada bilməz. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü tanınmalıdır və bundan sonra regiona sülh və inşallah, rifah gələcək.

Hörmətli həmkarlar, mən dünən də bəzi həmkarlarımla çıxışlarına qulaq asdım, komitə iclaslarında da söylədim. Biz danışıq ki, kəndlər boşalır, kənd yolları pis vəziyyətdədir, asfalt vurulmalıdır, su yoxdur, qaz yoxdur və sair problemlər var. Amma çox təəssüf ki, büdcə müzakirə-

lərində biz bir çox məsələlərə lazımı diqqət yetirmirik. Hesablama Palatasının rəyində qeyd olunan risklərdən biz necə xilas ola bilərik, necə edək, hansı islahatları aparaq ki, büdcə gəlirləri artsın, ixracda qeyri-neft məhsullarının payı yüksəlsin, yeni iş yerləri açılsın, gənclər iş üçün ölkəni tərk edib getməsinlər, büdcə vəsaitlərindən necə səmərəli istifadə edək və bunun səmərəliliyini təmin etmək üçün hansı addımları ataq və sair.

Müzakirə olunan məsələ ilə əlaqədar demək istəyirəm. Hesablama Palatasının rəyində də qeyd olunur ki, verilən izahatda məlumatlılıq səviyyəsi çox aşağıdır. O cümlədən izahatda qanun layihəsində debitor borclar üzrə gəlir potensialının nəzərə alınması vəziyyəti ilə bağlı məlumatlar əks olunmamışdır. Bu, həmin mənbə üzrə imkanlardan istifadə potensialını qiymətləndirmək imkanını məhdudlaşdırmış, fondun real gəlirlərinin müəyyənləşdirilməsi və bu istiqamətdə görülmüş tədbirlərin nəticəliliyini qiymətləndirməyə şərait yaratmamışdır. Qeyd etdiyim bu sitat Hesablama Palatasının rəyindəndir. Ona görə də cavab verilməlidir, millət vəkillərinə izahat verilməlidir ki, bu niyə belədir, niyə şəffaflıq lazımınca təmin olunmayıb.

Bundan başqa, mən bir neçə vacib məsələyə toxunmaq istəyirəm. Bir dəfə Ceyhun Bayramov təhsil naziri ikən olimpiada qaliblərinin mükafatlandırılmasına bizi dəvət etmişdi. Orada bütün deputatların diqqətini bir şey cəlb elədi. Bizim uşaqlar arıqdır, hətta təəssürat yaranırdı ki, sanki onlar distrofiyaya uğrayıblar, bəzilərinin belləri bükülüb, boyları balacadır. Misal üçün, SSRİ dağılıandan sonra həm Avropada, həm də Rusiyada insanların boyu artıb, bizdə isə boy orta səviyyədə 5 santimetr aşağı düşüb. Onların qidalanması lazımdır, ət, toyuq ət, balıq verilməlidir. Balıq istehlakı Azərbaycanda normadan 3

dəfə azdır. Bunun üçün ən azı 10 yaşına qədər uşaqlara müavinət verilməlidir. Bizim sosial müdafiə naziri deyir ki, 211 min pensiyanı ləğv edib, 500 min manata qənaət edib. Siz bunu istənilən bir psixoloqa təqdim etsəniz, deyəcək, burada məqsəd ondan ibarət olub ki, qənaət edilsin. Ona görə mən təklif edirəm ki, ünvanlı sosial yardımların verilməsi məsələsi, o siyahının hazırlanması bələdiyyələrə, yerli icra hakimiyyəti orqanlarına tapşırılsın. Sonra o nazirliyin tərkibində ki komissiya var, o komissiya ləğv olunmalıdır və Səhiyyə Nazirliyinin verdiyi arayış əsasında insanlara əlillik təyin olunmalıdır.

Bundan başqa, mənim xüsusi olaraq diqqətinizə çatdırmaq istədiyim başqa bir məsələ ondan ibarətdir ki, Azərbaycanda, çox təəssüf, son vaxtlar boşanmaların sayı artır. Təqribən ilin birinci yarısında 23 min insan nikaha girib, onun 8 mini boşanıb. Tək uşaq böyüdən valideynlərə, xüsusən analara diqqət artırılmalıdır. Onlara məvacib verilməlidir. Misal üçün, burada bizdə 5 uşağı olan anaya cəmi 55 manat müavinət verilir. Qonşu Rusiyada 3 və daha artıq uşağı olana əgər ailə mənzil növbəsində dayanıbsa, onlara dövlət tərəfindən birbaşa mənzillər, evlər verilir. Yəni mən fərqi göstərmək istəyirəm. Burada faizlərlə qeyd olunurdu ki, filan faiz artıb, müavinət filan qədər faiz artıb. Rəqəmlərlə demək lazımdır, xalqımız bilsin ki, neçə manat müavinət alırdı, indi artım nəticəsində nə qədər olacaq. Bax, bu, rəqəmlərlə göstəriləndə biz görəcəyik ki, bu rəqəmlər çox cüzidir. Ona görə də mən hesab edirəm ki, doğrudan da, ciddi islahatlar aparmaq zamanı gəlib çatıb. Hökumətimiz bu barədə ciddi düşünməlidir. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Tahir Kərimli. Buyurun, Tahir müəllim.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli deputatları, qonaqlarımızı salamlayıram. Eyni zamanda, mən də Milli Dirçəliş Günü münasibəti ilə təbriklərə qoşuluram. Musa müəllimə, Anar müəllimə məruzələrinə görə və həmkarlarımızın dəyərli çıxışlarına görə təşəkkür edirəm. Demək, komitə iclasında “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında” Qanun barədə danışdım. Milli Məclisdə bu qanun layihəsi hazırlanıb. Burada əməyi keçən hər bir kəsə təşəkkür edirəm ki, çox böyük əziyyət çəkiblər. Onu da demək istəyirəm ki, bu, çox ciddi bir qanundur. Eyni zamanda, digər sahələrlə yanaşı, hərbi qulluqçuların sosial müdafiəsini də nəzərdə tutur. Ona görə də çox yaxşı haldır. Onu da bildirim ki, bu qanun silahlı qüvvələrin bütün növlərinə aiddir. Yəni burada Daxili Qoşunlar, Milli Qvardiya, Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidməti, eyni zamanda, Quru Qoşunları, hava qoşunları, su, dəniz qüvvələri – hamıya aiddir. Çox vacib bir şeydir. Bu qanunda nəzərdə tutulur ki, hərbi qulluqçuların maaşı dövlət qulluqçusunun maaşının minimum məbləğindən aşağı olmamalıdır, yaxud döyüşdə iştirak edənlər üçün 2-3 qat müavinət, maaş verilməlidir. Döyüş şəraitində olanlara bir dəfə yarım, iki dəfə maaş verilməsi nəzərdə tutulur. Hərbi qulluqçuların ən azı ildə bir dəfə pulsuz müalicəsi nəzərdə tutulur. Onların ailə, mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması nəzərdə tutulur. Ümumiyyətlə, digər sahələr də var. Səhhətlə bağlı, yaxud da tibbi sığorta və məcburi sığorta üçün ödənişlər ən azı sığortaedən tərəfindən ödənilir. Yəni çox yaxşı qanundur. Hörmətli maliyyə naziri bildirdi ki, bunun maliyyə yükü yüksəkdir. Amma mən Prezidentimizin mərhəmətinə sığınırım. Mən hökumətimizdən xahiş edirəm, cənab Prezidentə məruzə etsələr, o maliyyə mənbəyini tapıb desələr, bu qanun qəbul

oluna bilər və onun maliyyə təminatı ola bilər.

İkinci məsələyə keçmək istəyirəm. Yenə təşəkkür edirəm ki, dövlətimiz şəhid ailələrinə, qazilərə ciddi şəkildə kömək edir. “YAŞAT” Fondu var. Son iki aya yaxın bir müddətdə 50-dən yuxarı şəhidin il mərasimində iştirak etdik. Hörmətli Novruzəli müəllimlə də bir yerdə olduq. O şəhid ailələrinin heç biri heç vaxt xalqdan, dövlətdən şikayət etmədi. Bu qayğını qiymətləndirirlər. Amma biz onlarca insana rast gəlirik. Onlar əlil, şikəst olublar, şəhid ailələri var. Saxta əlillikləri ləğv olunanlarla yanaşı, çoxlu sayda, hədsiz dərəcədə sağlamlığını itirən, həqiqi əlil olan adamların da əlillikləri ləğv olunub. Onlar müraciət ediblər. Komissiyalar onların işlərini ləngidirlər, baxmırlar, şəhid ailələrini, qazilərimizi, veteranlarımızı incidirlər. Məsələn, mənə deyirlər ki, o veteranların 80 manat pullarını hələ də verməyiblər. Bu, 70 minə yaxın əhali deməkdir. Belə olarmı? Nə üçün bu əlillik dərəcələri aşağı salınır, təzədən baxılmır və ya ləğv olunur? Əvvəla onların işləmək qabiliyyəti də yoxdur, iş də yoxdur. Ona görə mən ünvanlı xahiş edirəm. Hər kəs özünə götürməsin. Minnətdaram ki, kim xidmətdə olub. Amma o insanlar, o məmurlar ki var... Anar – ədəbiyyatımızın patriarxı deyir ki, mən zəng edirəm, o məmurlar mənim telefonumu götürmürlər. Biz də müraciət edib bu problemləri həll edə bilmirik. Mənim sözüüm onlardır. Axı, bir şeyi nəzərdə tutmalıyıq. Ən azı 30-cu ildən keçmiş xalqıq. Heç kimin dədə-babası, atası, anası həmişə varlı olmayıb, elit səviyyədə yaşamayıb. Gözlərinin qabağına bu kasıb əhalini qoysunlar. Müharibədə bala veriblər, can veriblər. Biz onlara qayğı ilə yanaşaq. Biz dünən də şəhid vermişik. Onlar dünən də vuruşublar. Onları incidən o adamlar, o məmurlar çörək yeyəndə əli

olmayan əlillər yadlarına düşsün, yeriyəndə, bir yerə gedəndə tez-tez yadlarına düşsün ki, ayağı olmayan əlillər var. Övladının başına sığal çəkib üzündən öpəndə bilsinlər ki, cənnət qoxulu balalarının qəbir daşını öpüb, onların başını tumarlayan analar var. İnsanlar var, bir lampanı bu otaqdan çıxarıb o biri otağa bağlayır ki, orada işıq olsun. 3000-ə yaxın cavan itirmişik. Nə qədər gözüyaşlı, qarıyan qızlarımız olacaq, onları düşünsünlər. Atasının şəklini qucaqlayıb hönkür-hönkür ağlayan balaların göz yaşlarını yada salsınlar. Xudayarın həzin nəغمəsini yada salsınlar. Zalım olmasınlar.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Vahid Əhmədov. Buyurun, Vahid müəllim.

V.Əhmədov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri, qonaqlar! İlk olaraq mən Musa müəllimin burada 5 maddə ilə əlaqədar etdiyi təklifləri qəbul edirəm və hesab edirəm ki, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi o təkliflərin ətrafında işləməlidir. Kifayət qədər mükəmməl təkliflərdir. 2022-ci il Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsi kifayət qədər əhatəlidir. Mən orada bir neçə məsələyə münasibət bildirmək istəyirəm. İlk dəfə olaraq Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna dövlət büdcəsindən transfertin miqdarı 2021-ci ilə nisbətən 485 milyon manat azaldılmışdır. Bu, çox müsbət haldır. Belə davam edərsə, yəqin ki, yaxın bir neçə ildə dövlət büdcəsindən transfertə ehtiyac olmaz. Yəni aparılan islahatlar, pensiya sistemində olan yoxlamalar, müəyyən əlilliklərin ləğv edilməsi faktiki olaraq belə bir müsbət şərait yaratmışdır. 500 min manata yaxın artıq vəsait qalır. Əlbəttə, mən bunu qəbul etmirəm. Hesab edirəm ki, əgər dövlət büdcəsində vəsait təsdiq olunubsa, o xərclənməlidir. Çünki bizim şəhid ailələri ilə, qazilərlə

əlaqədar çox ciddi problemlərimiz var. Əgər hansı isə bir maddədə dəyişiklik etməyə ehtiyac varsa, Milli Məclis həmişə onu etməyə hazırdır. Ona görə də mən belə hesab edirəm ki, artıq vəsaiti saxlamaq deyil, onu xərcləmək lazımdır.

Əlilliyin təyinatı ilə əlaqədar burada da qeyd edildi. Bu gün problemlər kifayət qədərdir. Yəni həm həkim komissiyaları ilə, həm də digər nazirliklərlə əlaqədar. Bu nazirliklər müəyyən sənədləri Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə yönləndirirlər, mən adlarını çəkmək istəmirəm. Çox böyük problemlər var. Mən fikir verirəm, son illər əlilliyin təyinatı məsələsində kəskin azalmalar da baş verir. Əgər 2017–2018-ci illərdə 9 mindən söhbət gəldisə, indi harada isə 1500, 1600, 1900 nəfərdən söhbət gedir. Ona görə də bu məsələyə diqqəti artırmaq lazımdır.

Biz pensiya yaşı ilə əlaqədar qanunda dəyişiklik etdik. Bununla bərabər, biz, demək olar ki, 12 il əmək stajını 25 ilə əlavə etdik. Bu da o pulun yığılmasında sizə əlilliklə bərabər müəyyən qədər köməklik edib.

Burada müavinətlər məsələsinə toxunuldu. Uşaqlara ayrılan müavinətlər cəmi 30 milyon manatdır. Əlbəttə, bu, böyük müavinət deyil. Çünki biz uşaq pulu məsələsini qaldıranda həmişə deyirsiniz ki, kifayət qədər böyük vəsait ayırırıq və sair. Yəni bu müavinətlərə də, mənə belə gəlir ki, ümumiyyətlə, baxmağa ehtiyac var.

Diqqət çəkən məqamlardan biri də debitor və kreditor borclarıdır. Sizə kifayət qədər borcu olanlar var. Yəni 210 milyon manatdan söhbət gedir. Bu, böyük vəsaitdir. Özü də bu vəsaitlər, debitor borclarının harada isə 65 faizi büdcə təşkilatlarıdır. Qalan kreditor borclarıdır. Debitor borclarının isə əsas hissəsi hüquqi, fiziki şəxslərdir. Yəni burada da ehtiyatınız kifayət qədərdir. Bu vəsaiti də yığmağa ehtiyac var.

Mən Aparata ayrılan vəsaitdən danışmaq istəyirəm. Deməli, 2020-ci ildə 68 milyon, 2022-ci ildə 103 milyon – təxminən 2 dəfəyə yaxın vəsait artırılır. Digər tərəfdən də DOST mərkəzləri, agentliklər yaradılır. Ora da vəsait 2021-ci ildə 32 milyon, 2022-ci ildə 48 milyondur. Əgər biz DOST agentliklərini, mərkəzlərini yaratmışıqsa, sizin nazirliyin daxilində onların funksiyalarını yerinə yetirən başqa təşkilatlar var, onlar ləğv olunmalıdır. Niyə biz ildən-ilə belə artımlara gedirik? Yəni bu nə ilə əlaqədardır, başadüşülən deyil.

Digər ciddi məsələ. Biz bir neçə dəfə Milli Məclisdə bu məsələyə toxunmuşuq. Artıq Azərbaycanda özəl pensiya fondlarının yaradılmasının vaxtıdır. İnsanlar bu barədə müraciət edirlər. Yəni niyə Azərbaycanda bir dənə pensiya fondu olmalıdır? Niyə bir neçə pensiya fondu olmamalıdır? İnsanlar lazım olanda öz vəsaitlərindən istifadə edib həmin fondlara müraciət edə bilirlər. Bununla əlaqədar dünya təcrübəsi də var. Mən belə hesab edirəm, artıq vaxtıdır ki, Azərbaycanda da özəl pensiya fondları yaransın.

Ümumiyyətlə, son vaxtlar Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin gördüyü işləri mən çox yüksək qiymətləndirirəm. Aparılan tədqiqatlar, yoxlamalar və sair müsbət haldır. Amma yenə qeyd edirəm ki, artıq vəsaiti xərcləmək lazımdır. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Əli Məsimli. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun ətrafında xeyli iş görülür. Hörmətli Musa müəllimin və nazir müavininin çıxışı bunu açıq formada göstərdi. Biz bunların hamısını müsbət qiymətləndiririk. Amma eyni zamanda, cəmiyyətdə olan ab-havadan çıxış etsək, görürük ki, ən böyük narazılıqlar məhz pensiya

və müavinət sahəsindədir. Xüsusən də müharibənin qələbəsində böyük rol oynayan qazilərin indiyə qədər pensiya məsələsinin həll olunmaması böyük narazılıqlar yaradır. Ona görə, hörmətli Sədr, 1 ildən artıq vaxt keçib. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi indiyə qədər, heç olmasa, qazilərin pensiya məsələsinə aydınlıq gətirməli idi. Hesab edirəm ki, pensiya haqqı olan, müavinət haqqı olan, amma bu haqları tapdalanan insanların pensiyalarının və müavinətlərinin, o cümlədən qazilərin pensiya və müavinətlərinin təmin olunması istiqamətində yaxın aylarda təsirli tədbirlər görülüb aydınlıq gətirilməlidir.

İkinci vacib məqam. Hamıya məlumdur ki, Azərbaycanda ömür uzunluğu inkişaf etmiş ölkələrdən xeyli dərəcədə aşağıdır. Amma pensiya yaşı inkişaf etmiş ölkələri səviyyəsindədir. Artıq kişilərdə pensiya yaşı 65-dir. 2027-ci ildə qadınlarda da pensiya yaşı 65 yaşa çatdırılacaq. Orta ömür uzunluğu Azərbaycandan yüksək olan ölkələrdə kişilərin pensiya yaşı 63, qadınlarda pensiya yaşı 60-dır. Artıq kişilərdə məsələ həll olunub. Təbii ki, hökumət geri qayıtmaz. Amma hesab edirəm ki, 2027-ci ilə qədər qadınlarda pensiya yaşının 65-ə çatdırılması məsələsi dayandırılmalıdır. İndi nə qədədirsə, təqribən 63 yaşında dayandırılması ümumi işin xeyli dərəcədə xeyrinə olar.

Üçüncü vacib məsələ pensiyaların, əmək haqlarının artırılması ilə bağlıdır. Burada da göstərildi ki, əmək haqlarının artırılması istiqamətində addımlar atılacaq. Rəqəmləri götürək. Məsələn, ölkə üzrə əmək haqqı 733 manatdır, Bakı üzrə 1000 manata yaxındır, hörmətli Sədr. Amma regionlarda, məsələn, Şəki-Zaqatala zonasında orta əmək haqqı 350-400, ən yaxşı halda isə 450 manatdır. Ona görə böyük bir sual yaranır ki, məsələn, Şəki-Zaqatala regionu kimi böyük potensialı olan bir yerdə əhalinin xeyli hissəsi

maaşlar aşağı olduğuna görə pensiya yaşı çatanda pensiya ala bilməyəcəklər. Bu, Azərbaycan üçün regionlarda həyat səviyyəsinin aşağı olması nöqtəyi-nəzərindən çox ciddi bir problem yaradır. Məsələn, inkişaf etmiş ölkələrdə insan pensiyaya çıxandan sonra onun həyatının romantik dövrü başlayır. Amma Azərbaycanda insanların xeyli hissəsi pensiyaya çıxandan sonra onların həyatının məşəqqətli dövrü başlayır. Çünki onların aldığı pensiya onun minimum qida tələbatını, dərmanları ödəməyə kifayət etmir. Ona görə də bu istiqamətdə ciddi araşdırmaların aparılması, hesab edirəm ki, çox vacibdir.

Böyük əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdən biri də odur ki, bilavasitə pensiyaların indi artırılan məbləği inflyasiyanın yeminə, yoxsa vətəndaşların güzəranının müəyyən dərəcədə yaxşılaşmasına gedəcək. Nisbi rəqəmlər, faizlərlə rəqəmlər böyükdür, amma mütləq rəqəmlərə gedəndə görürük ki, məsələn, müavinətlərin, pensiyaların artırılması 20, 30, 40 manat ətrafındadır. Amma həmin 20, 30, 40 manat da, yaxşı olar ki, pensiyaları aşağı olan insanların əlavə qida, dərman almasına getsin. Dünən mən çıxışında yenə də dedim, əgər biz monopoliyanın yaratdığı o süni inflyasiyanın qarşısını ala bilməsək, onda vətəndaşlar 2022-ci ildə maaşların, pensiyaların, müavinətlərin artırılması üçün nəzərdə tutulan 1,4 milyard manatın üzərinə 600 milyon manat da əvvəlki maaşlarından qoyub, həmin monopolistlərin cibinə işləməli olacaqlar. Ona görə dünyada olan qiymət artımının qarşısının alınması bizdən asılı deyil. Bir hissəsi də bizə idxal məhsullarında gələcək, amma monopolistlərin qiymət artımının qarşısının alınması hökumətin qarşısında bir nömrəli vəzifə olmalıdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri, media nümayəndələri! Biz milli dirçəlişdən danışdıq. Milli dirçəlişimiz, həqiqətən, baş verib. Torpaqlarımızı işğaldan azad etmək o deməkdir ki, milli dirçəlişin nəticəsi var. Amma sosial dirçəlişdən necə, danışa bilərikmi? Sosial dirçəlişin nəticəsi nədir? Bu gün onu Azərbaycanda mövcud olan 756 min pensiyaçıdan soruşmaq lazımdır. Onlar özlərini xoşbəxt hiss edirlərmə? O pensiyaçıların içində, bilirsiniz, kimlər özünü rahat hiss edir? Övladı vəzifədə olan, pul qazanan, imkanı olanlar. Pensiya da əlavə hansı isə bir xərclik vasitəsi kimi onların həyatını təmin edir. Amma digər insanlar üçün bu pensiya yetərli deyil. Pensiyaların artımında da biz görürük ki, yaşa görə pensiya 40 manat, əlilliyə görə 38 manat, ailə başçısını itirməyə görə 34 manat artır. Məncə, bu rəqəmləri də, az da olsa, eyniləşdirmək lazımdır. İnflyasiyanın bazarda səviyyəsi ilə müqayisə edəndə görürsünüz ki, bu, ac qalmamaq üçün, insanların sıxıntıdan çıxması üçün verilən minimum bir vəsaitdir. Amma bunun səbəbi təkcə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin fəaliyyəti ilə bağlı deyil, bu, cəmiyyətimizlə bağlı məsələdir. Məsələn, uşaqların məcburi dispanserizasiyası məsələsi. İllərdir, büdcədən pul ayrılır, bu, formal şəkildə həyata keçirilir və heç bir uşağın uşaq vaxtından xəstəliyinin müəyyən edilməsini təmin edə bilmirik. Ona görə də sabah bu, əsgərə gedən uşaqda, ali təhsil alan uşaqda üzə çıxır. Ona görə də bu məsələlərdə ciddi yanaşmalar olmalıdır. Diqqət edirsinizsə, bildirilir ki, bizdə pensiyaçıların sayı, yəni 2020-ci ildə 1 pensiyaçıya 4 məşğul

şəxs düşür və 2022-ci ildə bu, 4,2 şəxs olacaqdır. Təsəvvür edin, bu artım müasir dünyanın standartları ilə müqayisə olunanda o deməkdir ki, işləyən şəxsin sayı elə də ciddi şəkildə artmır. Bunun səbəbi nədir? Səbəbi özəl sektorun çökdürülməsidir. Özəl sektorda fiziki şəxslərin, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olanın ödənişinə baxın. 60 milyondur və çox cüzi rəqəmdir. Fon Xayekin yaxşı bir sözü var idi. Deyirdi: “Kapitalizm ən yaxşı cəmiyyətlərdən biridir. Sosializm də insanın yaşaması üçün normal cəmiyyətdir. Ən təhlükəli cəmiyyət bazar imitasiyasının olduğu cəmiyyətlərdir”. Bizdə, əslində, daha çox bazar imitasiyası var. Nə sosializm, nə də kapitalizm bilinir. Ona görə insanlar da gözünü dövlətə dikib ki, necə oradan müavinət, dəfn pulu, uşaq pulu alsınlar. Özümüzü aldatmadan, islahatlar keçirərək bu məsələləri ciddi şəkildə həyata keçirməliyik.

Burada çox hörmətli komitə sədrimiz Musa müəllim bildirdi, yaşa görə müavinət, çox vaxt qocalıq pulu deyirlər, 130 manatdır. Bu 130 manat bir insanın yaşaması üçün, həqiqətən də, utandırıcı bir rəqəmdir. Mən o təklifi dəstəkləyirəm ki, yaşayış minimumunun, heç olmasa, pensiyaçılar üçün 176 manat məbləğinə çatdırılması olduqca vacibdir. Dəfn üçün məbləğin artırılması yerindədir. Məncə, bunun real şəkildə ailələrə çatdırılmasının təmin edilməsi vacib məsələlərdən biridir.

Burada Aparat məsələsinə də toxunuldu. Mən də düşünürəm ki, hər bir nazirlik yarananda öz yanında agentliyi, publik hüquqi şəxsi olur. Ötən dəfə də dedim, 90-a yaxın publik hüquqi şəxs var. Dövlət yenə ona büdcədən pul verir. Bunun üçün mənfəət vergisi nəzərdə tutulub. Əgər bu, formal yaradılsa, yükü yenə də büdcədən çəkiləcəksə, bunu niyə yaradırıq? DOST mərkəzi iş yeri açır. 250 –

300 manatlıq iş yerləri ilə vətəndaşı təmin eləmək olmaz. Sahibkarlıq yaradıcı işdir. İmkan yaratmaq lazımdır ki, sahibkarlar iş yerləri açsınlar, işsiz əhalinin sayı azalsın. Yəni indi futbol komandasından danışsınlar. 4–5 sahibkar tapa bilmirlər ki, komanda götürsünlər. Hamı qorxur. Məhkəmə mülkiyyəti müdafiə edəcək imkanlara sahib deyil. Məhkəmələr, sadəcə, dövlət orqanının əleyhinə qərar çıxarmaqda müəyyən çətinlik, tərəddüd edirlər. Bax, bu problemləri çözməliyik ki, bu qədər insanın da sosial yükün altında əzilməsi mümkün olmasın. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Çox hörmətli Sahibə xanım, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli deputat həmkarlarım! Əlbəttə ki, sosial xərclərə ayrılan vəsaitin həcmi onu göstərir ki, büdcəmiz, həqiqətən, sosialyönlü büdcədir. Lakin nəticə əsaslı büdcə siyasəti yeridilməsə, işlər çətin olacaq. Əlbəttə, bu istiqamətdə Maliyyə Nazirliyi çox ciddi şəkildə düşünür. Biz də Milli Məclisdə bu məsələyə həmişə toxunuruq. “Tender” anlayışı artıq “otkat” anlayışı ilə sinonim təşkil edir. Mən bu barədə danışmaq istəyirəm. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Hökumət buludu”nun yaradılması və “bulud” xidmətlərinin göstərilməsi sahəsində tədbirlər haqqında” 2019-cu il 3 iyun tarixli 718 nömrəli Fərmanına əsasən “Hökumət buludu” Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin Data mərkəzində yaradılmış və Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin, indiki Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin nəzdində olan “AzInTelekom” “hökumət buludu”nun operatoru təyin edilmişdir. Yeni sənəddə

“bulud”la bağlı işlərə start vermək üçün cəmi 1 ay vaxt verilib. “Hökumət buludu” layihəsinin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, bütün dövlət qurumlarının informasiya sistemləri və bazaları mərhələli şəkildə Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin Data mərkəzinə köçürüləcək. Yəni dövlət qurumlarında artıq data mərkəzlərin inkişafı, informasiya resursları üçün serverlərin alınması və onlara dəstəklə bağlı məsələlər adıçəkilən fərmana görə, “hökumət buludu” çərçivəsində nəzərdə tutulur.

Prezidentin fərmanı dərc ediləndən dərhal sonra Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondu tender keçirərək server avadanlıqlarına, informasiya ehtiyatlarına və sistemlərinə dəstəyin göstərilməsi üçün “AST Qrup” şirkətinə 1 milyon 302 min manat vəsait ödəyib. Belə olan halda sual yaranır ki, əgər bu tip büdcə xərcləri dövlət orqanlarına ayrılmaqda davam edəcəksə, onda “hökumət buludu”na nə ehtiyac var idi? Məntiqlə, əgər Prezident fərmanı ilə “hökumət buludu”na 1 ay vaxt verilibsə, məqsəd də xərclərin optimallaşdırılmasıdırsa, onda paralel olaraq dövlət qurumlarında bu tip xərclər dayandırılmalıdır. Görünür ki, hələlik belə deyil. Prezidentin fərmanının icrasına nəzarət edənlər, ümid edirəm ki, bunun fərqində olacaqlar.

Onu da qeyd edək ki, elektron xidmətə milyonlar xərc-lənməsinə baxmayaraq, vətəndaşların ən çox şikayət etdiyi xidmət istiqaməti məhz Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə aiddir. Bunu pandemiya dövründə əhaliyə göstərilən elektron xidmətlərin səviyyəsi də sübut etdi. Xüsusən işsiz vətəndaşlara verilən 190 manat birdəfəlik yardımını almaq üçün nazirliyin e-sosial.az saytında yaranmış çoxsaylı problemləri qeyd etmək kifayətdir. Nədənsə nazirliyin böyük səxavətlə sözügedən şirkətə xərclədiyi

milyonlar həmin çətin günlərdə özünü doğrultmadı və sayt, demək olar ki, çökdü. Ancaq göründüyü kimi, sözügedən fərmanın verilməsindən xeyli vaxt keçsə də, onun reallaşdırılması təmin olunmayıb. Ona görə də elektron xidmət adı ilə büdcənin milyonlarla pulu havada uçmaqda davam edir.

2011-ci ilin aprelində 100 manatlıq kapitalla yaradılan sözügedən dövlət satınalmaları reyestrinin məlumatlarına əsasən həmin o “AST Qrup”, demək olar ki, bütün fəaliyyətini Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin üzərində qurub. Təkcə 2011–2018-ci illərdə bu şirkət sözügedən nazirlikdən 5 milyon 586 min manatlıq tender alıb və 2001-ci ildən bu yana 3 nazir dəyişsə də, tenderlərin qalibi dəyişməyib. Sual yaranır: görəsən, neçə dövlət qurumunun “hökumət buludu”na miqrasiyası baş tutub? Məni bu sual maraqlandırır. Cənab Prezidentin fərmanı optimallaşma ilə bağlıdır. Optimallaşmadan sonra nə qədər xərc qənaət olunub. Biz nəticə əsaslı büdcədən danışırıq. Lakin göz görə-görə qeyri-nəticə əsaslı büdcəni müşahidə etməkdə davam edirik. Təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Jalə Əhmədova, buyurun.

J.Əhmədova. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli hökumət nümayəndələri, hörmətli həmkarlarım və hörmətli media nümayəndələri! Mən qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq, hazırlanmış 2022-ci ilin büdcə layihələrini müsbət dəyərləndirirəm. Burada layihələrin sosialyönlü olmasını, həmçinin əmək haqlarının, pensiyaların, müavinətlərin və digər ödənişlərin artımını xüsusi olaraq qeyd etmək istəyirəm. 2022-ci il büdcə layihələrində idxal edilən bəzi malların vergidən azad edilməsi öz əksini tapıb. Habelə vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsinin təmin

edilməsi, növbəti il yanvarın 1-dən əmək haqqı və əmək pensiyalarının, təqaüdlərin və digər sosial ödənişlərin artırılması, minimum aylıq əmək haqqının 250 manatdan 300 manata qaldırılması nəzərdə tutulub ki, bu da ilk növbədə xalqın rifahının yaxşılaşdırılması deməkdir.

Büdcə işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpa və yenidən qurulmasına, Silahlı Qüvvələrimizin müdafiə qabiliyyətinin daha da möhkəmləndirilməsinə, dövlətimizin milli təhlükəsizliyinin gücləndirilməsinə, azad olunmuş ərazilərin hərbi hissələrdə yerləşdirilməsinə, dövlət sərhədlərinin etibarlı qorunması məqsədləri üçün ayrılmış xərclərə, Azərbaycanın müharibədən çıxmış ölkə olmasına baxmayaraq, güclü iqtisadiyyata sahib olmağımızdan xəbər verir. Həmçinin regional inkişaf, bölgələrdə məşğulluğun təmin olunması, kənd təsərrüfatının inkişafına dair prioritetlərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı məsələlərin maliyyələşməsi nəzərə alınıb. Bu da təbii olaraq bölgələrin inkişafında öz müsbət təsirini göstərəcəkdir.

Yeri gəlmişkən, təmsil etdiyim Salyan rayonunda bir sıra problemləri qeyd etmək olar. Salyanda ən qlobal problemlər kanalizasiya sisteminin, rayonda mədəniyyət evinin, gənclər evinin yoxluğu, idman meydançalarının, demək olar ki, yox səviyyəsində olmasıdır. Şəhərin bəzi küçələrində, həmçinin kəndlərin bir çoxunda elektrik xətləri dəyişdirilməlidir, yeni transformatorlara böyük ehtiyac var. Rayonun Xocalı və Arabqardaşbəyli kəndləri hələ də qazlaşdırılmamışdır.

Burada həmkarlarımla qeyd etdiyi bəzi məsələlərə əlavə olaraq bir məsələni də nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm. Hesablama Palatasının Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcə layihəsi haqqında rəyində bildirilir ki, Azərbaycanda pensiyaçıların sayı üzrə 2022-ci və

2023-cü illərin əvvəllərinə tərtib edilmiş proqnoz göstəricilərinə əsasən 2022-ci ildə pensiyaçıların sayında azalmalar olacaq. Rəydə müxtəlif səbəblərlə yanaşı, pensiya kapitalı və ya sığorta stajına görə müəyyən edilmiş tələblər göstərilmişdir. Hesablama Palatasının rəyində qeyd edilmiş tələblər, həqiqətən də, vətəndaşların pensiyaya çıxmasında əngəllər yaradır. Güzəştli şərtlərlə pensiyaya çıxmaq üçün pensiya kapitalının 39 min 600 manat təşkil etməsi zərərli sahədə çalışan vətəndaşların ən böyük problemidir. 30 illik iş stajının 12 il 6 ayını zərərli istehsalatda çalışmış vətəndaş güzəştli şərtlərlə pensiya təyinatı üçün müraciət etdiyi Dövlət Sosial Müdafiə Fondundan imtina cavabı alır və DSMF bunu onunla əsaslandırır ki, 61 yaşlı vətəndaşın pensiya kapitalı tələb olunan 39 min 600 manat pensiya kapitalından aşağıdır. 34 min 500 manat sosial kapitalı olan 61 yaşlı vətəndaş 39 min 600 manat sosial kapitalı neçə ilə toplamalıdır? Onu qeyd edirəm ki, 2021-ci ilin iyun ayında mətbuatda Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin bu kateqoriyadan olan vətəndaşlar üçün pensiya qanunvericiliyində dəyişikliklər edilməsinə dair yeni layihə hazırlanması və layihədə pensiya kapitalının məbləğinin 30 faizə qədər azaldılması təklifi barədə məlumatlar yer almışdır. Amma həmin təklifin əqibəti haqda məlumat bu günə qədər yoxdur.

Mən yaradılmış şəraitdən istifadə edərək Vətən müharibəsi qazılarının və müharibə iştirakçılarının iş probleminə də toxunmaq istəyirəm. Təbii ki, bu kateqoriyadan olan şəxslərə dövlətimiz, dövlətimizin başçısı tərəfindən hər bir diqqət və qayğı göstərilir. Lakin gəlin, dövlət başçımızın bu siyasətinə dəstək olaraq biz də üzərimizə düşəni edək. Onların işlə təmin edilməsinə əngəl deyil, yardım göstərək. Hörmətli Sahibə xanımın şəhid anasını və qazimizi

Milli Məclisdə işlə təmin etməsi digər dövlət qurumlarının rəhbərlərinə, iş adamlarına, sahibkarlara örnək olmalıdır. Müzəffər Ali Baş Komandanımızın ətrafında sıx birləşərək Azərbaycanın suverenliyi uğrunda qəhrəmanlıq göstərmiş igidlərimizin işlə təmin olunması üçün bacardığımızı əsirgəməməliyik. Diqqətiniz üçün təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar. Mən də Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun layihəsini dəstəkləyirəm. Hesab edirəm, buna səs verəcəyik. Azərbaycan dövləti, həmişə olduğu kimi, bu dəfə də sosial sahəyə xüsusi diqqət ayırır. Ümumiyyətlə, qeyd etmək istəyirəm ki, 30 ildən artıq müharibə şəraitində yaşayan və son anda müharibə keçirən və qələbə çalan bir ölkədə sosial sahə diqqət mərkəzindədir. Çünki şəhidlərimiz, qazilərimiz var və hər birinin sosial təminata ehtiyacı olur. O baxımdan digər sahədə də olan vətəndaşlarımızın ehtiyaclarının təmin olunması da vacib şərtlərdən biridir.

Sosial sahədə xeyli işlər görülür, şəhid ailələrinə, qazilərimizə ev verilir, maşınla təmin olunurlar, onların təqaüdlərinə diqqət göstərilir. Bütün bunlar təqdirəlayiqdir. Hesab edirəm ki, bundan sonra da bu formatda davam etdirmək və bu sahəyə diqqəti daha da artırmaq məqsədəmüvafiq olardı.

Mən bir neçə məsələyə toxunmaq istəyirəm. Birincisi, pensiyaların yaş həddi ilə bağlı olan məsələlər ictimaiyyətdə də geniş müzakirələrə səbəb olub. Bu da iki hissədən ibarət olmalıdır. Mənə elə gəlir ki, biz standart yanaşmadan uzaqlaşmalıyıq. Zehni və fiziki fəaliyyət var. Fiziki fəaliyyət ilə zehni fəaliyyətdə eyni yaş həddində təqaüdə

çıxmaq şərtini qoymaq olmaz. Çünki bizə yerlərdə müraciət edirlər. Məsələn, müəllim, həkim 65 və ya 63 yaşına çatıb, 1 il də artırılmasını xahiş edir. Digər tərəfdə isə hər hansı bir tikintidə işləyən insan xahiş edir ki, onların pensiya yaşları 63–65 olmasın. Ağır sahələrdə fəaliyyət göstərən insanların pensiya yaşı 55 yaş və ya digər yaş olsun. Tamamilə doğru yanaşmadır. Məsələn, hərbi hissədə 55 yaş müəyyənləşir, 25 il iş stajı müəyyənləşir. Yaxud da ki, polisdə, hüquq mühafizə orqanlarında müəyyən yaş həddi müəyyən olunur. Amma bu ağır sahədə işləyənlərə biz müəyyən yaş həddi müəyyən etmirik, onu ümumi standartta qoşuruq və hesab edirəm, biz bu ümumi standartdan çıxmalıyıq, hər birinə fərdi qaydada yanaşmalıyıq ki, insanların fəaliyyət qabiliyyəti normal tənzim oluna bilsin.

İkincisi, keçən dəfə müzakirələrdə qeyri-qanuni verilən təqaüdlərin geri qaytarılması qeyd olundu. Əli müəllim, xatırlayırsınızsa, biz bu məsələni qaldırmışdıq ki, amnistiya verilməlidir. Bunu geri qaytarmaq olmaz. Bu insan bu təqaüdü öz biznes fəaliyyətindən ötrü deyil, ehtiyacdən alıb. Bunu verən dövlət orqanıdır və dövlət orqanı da buna məsuliyyət daşmalıdır, bu təqaüdü vətəndaş deyil, o ödəməlidir. Ona görə də bu məsələni qaldırmaq çox yersizdir. Heç bu məsələyə toxunmaq olmaz. Vətəndaş alıbdir, ailəsinin təminatını cüzi də olsa, ödəyibdir və bunun hissə-hissə qaytarılmasını ona tətbiq etmək, doğrudan da, səhv addım olardı. Mən hesab edirəm ki, buna getmək olmaz.

Üçüncüsü, əlilliyin müəyyənləşdirilməsi ilə əlaqədar. Bunu qabaqcadan elan etmək lazımdır. Amerika Birləşmiş Ştatlarında Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi 1 il qabaqdan elan edir ki, hansı məhsul az, hansı məhsul çox olacaq. Kim nə

istəyir, alsın. Biz əlilliyi əlillik günü tamam olanda elan edirik ki, sənin əlilliyinin təzə qaydaları mövcud olub və bu qaydalara uyğun şəkildə də əlillik təyin olunur. Ona görə də bu məsələ, mən hesab edirəm ki, qabaqcadan elan olunsun. Kiminki ləğv olunursa, ona 2 aylıq kompensasiya verilməlidir ki, bu adam özünə yeni iş tapana qədər bu kompensasiya ilə dolansın. Yoxsa bir gün gəlir ki, evinə çörək aparmalıdır, bu çörəyin isə pulu yoxdur, artıq kəsilib. Hesab edirəm ki, bu da düzgün deyil.

Keçən dəfə büdcədə müharibə veteranlarının təqaüdlərinin artırılması ilə bağlı məsələ qaldırdım. Onlara verilən təqaüdlər 80 manat təşkil edir. Bu 80 manat 130 və ya 150 manata çatdırılsın ki, onlar müəyyən xərcləri, nəqliyyat və digər kommunal xərcləri ödəyə bilsinlər.

Mən büdcə layihəsinə səs verəcəyəm. Həmkarlarımı da buna çağırıram. Amma dediyim məsələlərə də diqqət yetirilməsini xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim.

Qənirə Paşayeva. Buyurun, Qənirə xanım.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlarım, hökumət üzvləri, mətbuat və media təmsilçiləri! Təbii ki, biz Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsini dəstəkləyirik. Bu istiqamətdə cənab Prezidentin rəhbərliyi altında ölkəmizdə görülən böyük işləri hər bir vətəndaşımız qiymətləndirir. Şəhid ailələrimizə, qazilərimizə dəstəklə həyata keçirilən proqramlar, layihələr, təbii ki, hamımızı çox məmnun edir. Mən dövlət büdcəsi ilə bağlı fikirlərimi ikinci oxunuşda söyləyəcəyəm. Sırf bu mövzu ilə bağlı bəzi fikirlərimi söyləmək istəyirəm.

Birinci, şəhid ailələrinin və qazilərin işlə təmin olunması məsələsidir. Əslində, bu yanaşmada ən vacib mə-

qamı qeyd edim. Milli Məclis şəhid ailəsini, qazini, neçə nəfəri işlə təmin etməsi ilə bağlı açıqlama verdiyi kimi, hansı dövlət qurumu bölgələrdə, mərkəzdə, yerlərdə neçə nəfər şəhid ailəsini və qaziləri işlə təmin edibsə, açıqlama versin. Əgər bu məsələdə hamı fəal olarsa, biz hətta böyük şirkətləri də buna çağırırıq, bu məsələdə daha sürətli addımlar atılar. Ali Baş Komandanımızın da çağırışları hər zaman bu istiqamətdədir. Bunu, sadəcə, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Məşğulluq İdarəsinin üzərində görsək, o zaman bu istiqamətdə daha sürətli addımlar gözləməyimiz mümkünsüzdür. Çünki bu məsələdə bütün qurumlar fəal olmalıdır ki, bu istiqamətdə məsələlər öz əksini tapsın. Çünki bizə olan müraciətlərdə görürük ki, işlə təminat ən ciddi məsələlərdən biridir.

İkinci məsələ mənzil təminatı ilə bağlıdır. Şəhid ailələrinin mənzillə təminatında normativlər məsələsində ümumi yanaşmalardan imtina etməliyik. Əgər lazımdırsa, qanunvericilikdə, qaydalarda şəhid ailələrinə istisnalar olmalıdır. Çünki bu ümumi yanaşmalar bəzən çox müsbət olmayan hallara səbəb olur. Mən bir neçə misal söyləyim. Çox sağ olsun, Samir müəllim. O vurğuladı ki, komitələrin iclasında bu məsələləri individual yazaq, göndərək. Yazdıq, göndərdik və inanıram, həll olunacaq. Biz 3 adamlı, 3 şəhid ailəmizlə bağlı yazdıq. Amma bunların sayında fərq var. Məsələn, mayor Rüfət Əsgərov 20 il vətənə hərbidə “Qüsursuz xidmətə görə” medalla təmin olunub. Dövlətdən ev almasına az qalmışdı, şəhid oldu. Amma indi normativlərə əsaslananda bir övladının da fiziki imkanları məhduddur, onlara daha kiçik mənzil düşür. O, şəhid olmasa idi, daha böyük mənzil alacaqdılar. İndi onlara daha kiçik mənzil düşür.

Mayor Rahib Babayevin ailəsi də 19 il vətənə qüsursuz

xidmət etmiş mayorun ailəsidir. Yaxud da Gəncədə bir veteranımız var. Ananın tək bir oğlu olub, onu böyüdü. O oğul vətən üçün şəhid olub. İndi o, ikiotaqlı mənzili istəyir ki, onun bir otağına da övladının əşyalarını, xatirəsini qoysun. Gələnlər ziyarət edəndə orada otursunlar. Deyirlər ki, sən təksən və sənə ancaq birotaqlı mənzil düşür. Mənə elə gəlir ki, bu məsələlərdə individual yanaşmaya çox böyük ehtiyac var. Əgər buna normativlər mane olursa, bu normativlərə yenidən baxılsın. Yaxın zamanda dövlətdən ev almalı olan vətənə qüsursuz xidmət etmiş və şəhid olmuş şəxsin ailəsi daha geniş mənzil alsın.

Ümumiyyətlə isə, bütün şəhid ailələrimizə dövlət tərəfindən bir dəfə mənzilin verilməsi vacibdir. Təbii ki, ilk öncə mənzili olmayan şəhid ailələridir. Amma elə ailələr də var ki, mənzilləri var, amma çox kiçikdir. Onların da, əslində, çox ehtiyacı var. Çünki ana övladlarını böyütməlidir. Yaşlı ata-ananın buna, əslində, çox ehtiyacı var. Bu məsələlərə diqqəti artırmağı xahiş edirik. Çünki ailələrimizin hamısı cənab Prezidentin, hörmətli Mehriban xanımın diqqətindən, qayğısından çox məmnundurlar. Çox böyük işlər görülür. Sadəcə, bəzi yanaşmalara indi individual baxsaq, mənə elə gəlir ki, ortaya çıxan kiçik problemlər öz həllini tapacaq.

Digər bir məsələ. Mən bir neçə gün bundan öncə görmə imkanları məhdud gənclərlə görüşdüm. Onların müraciəti var idi. Mən qurumlardan xahiş edirəm, ali təhsil almış görmə imkanları məhdud gənclərin işlə təminatına diqqət edilsin. Özəlliklə Təhsil Nazirliyimizə, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyimizə, bu istiqamətdə onlara kömək edəcək qurumlara bu çağırışı edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mələhət İbrahimqızı. Buyurun.

M.İbrahimqızı. Çox sağ olun, xanım Sədr. Mən ilk öncə təşəkkür edirəm ki, həm 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin, həm də Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcə layihəsinin həm komitələrdə genişləndirilmiş formada, həm də bu gün geniş, ətraflı müzakirəsinə imkan yaratmışınız. Mən Musa müəllimə və Anar müəllimə də təşəkkür edirəm ki, hərtərəfli bir təqdimat verdilər. Fərsətdən istifadə edib Anar Kərimliyə təşəkkür edirəm. Yəqin, mənim bütün həmkarlarım razıdır ki, biz onu 24 saat narahat edəndə o, qaldırılmış problemlərə çox səbirlə, təmkinlə, həssaslıqla diqqət edir.

Nəhayət, büdcə layihəsi ilə bağlı öz fikirlərimi demək istəyirəm. Sözsüz ki, biz 2022-ci ilin dövlət büdcəsini, eləcə də Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsini müzakirə edərkən bu büdcə layihələrinin hansı mühitdə, hansı şəraitdə qəbul edilməsini birinci növbədə qeyd etməliyik və nəzərə almalıyıq. Bu gün ölkəmizdə dünyanın da mübarizə apardığı qlobal COVID-19 pandemiyasının vurduğu, yaratdığı itkiləri, eləcə də keçən ilki zəfərlə başa çatdırdığımız Vətən müharibəsi nəticəsində və müharibədən sonrakı problemləri, xüsusən də qazi və şəhid ailələrinin sosial problemlərinin həllini, Qarabağın dirçəlişini – bütün bunları sadalamaqla bitməz. Bunları nəzərə alanda, həqiqətən də, biz ədalətlə, mübaligəsiz deməliyik ki, 2022-ci ilin büdcəsi çox yüksək, mükəmməl səviyyədə təqdim olunmuş bir büdcə layihəsidir. Sözsüz ki, biz buna səs verəcəyik.

Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında həmkarlarımın dedikləri fikirlərə qoşuluram. Xüsusən də hörmətli həmkarım Qənirə Paşayevanın, eləcə də Siyavuş Novruzovun dedikləri fikirlərə mən də qoşuluram, şərikəm.

Birinci, mənim Anar Kərimliyə bir neçə sualım var. Şəhid ailələrinə və qazilərə mənzillərin verilməsi hansı prinsiplə aparılır? Çünki mənim əlimdə onlarca siyahı var. Onların şəraiti acınacaqlıdır. Onlar da qazidirlər, şəhiddirlər və sözsüz ki, biz hər bir şəhidimizin ailəsinin, hər bir qazimizin ən qısa bir zamanda sosial şəraitinin, mənzil ilə, nəqliyyat vasitəsi ilə, təqaüdlə təminatının ən yüksək səviyyədə olmasını istərdik. Amma burada bir prinsip, şəffaflıq olmadıqda, təbii ki, narazılıq olur və narazılıq da son nəticədə dövlətimizə, hökumətimizə qarşı olur. Ona görə də mən bu sualın cavabını istədim. Məsələn, Ağacanov Şükür. 2 qardaşdırlar. Ermənistan qaçqını olublar. Keçmiş adı “Nasosni” olub, indi, səhv etmirəmsə, Müşfiqabaddır, orada ağır vəziyyətdə yaşayırlar. Növbədədirlər, amma onlara ev verilməyib. Yaxud da ki, şəhid ailəsidir, kiçik bir “Xruşovka” mənzildə yaşayır, acınacaqlı vəziyyətdədir. Deyirlər ki, Sovet dövründən miras qalmış yaşayış sahəsi imkan vermir ki, onu növbəyə götürsünlər. Hər rayonda bütün millət vəkilləri öz şəhid və qazilərini çox gözəl tanıyır. Ona görə də təklifim var ki, rayonda mənzil verilərkən orada nazirlik tərəfindən yaradılmış komissiyalara millət vəkillərinin də daxil olması daha yaxşı olardı.

Mən, təbii ki, yenə də əlilliyin dayandırılması ilə bağlı fikrimdə qalırım. Bunu hansısa bir prinsiplə etmək, hansısa bir “qızıl qayda” müəyyən etmək olardı ki, qurunun oduna yaş da yanmasın. Düzdür, əlillik dayandırılıb, əlilliyə layiq olanlar öz əlilliklərini alacaqlar. Amma bu insanlar 2–3 aydır, təqaüd, əlillik pulunu almırlar. Bunlar nə ilə dolanırlar? Bu insanlar əhalimizin ən həssas qrupuna aiddir. Bu mənada mən bir millət vəkili kimi yenə də xahiş edərdim, bu məsələyə ciddi yanaşmalar olmalıdır.

Məşğulluq məsələsi ilə bağlı, mən də həmkarlarımın fikirlərinə qoşuluram. “Məşğulluq marafonu” başlayıbdır. Düzdür, biz bunu təqdir edirik. Fərsətdən istifadə edib burada iştirak edən hökumət üzvlərinin hər birinin Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin başlatdığı bu marafona qoşulmasını və vaxtaşırı mətbuatda hesabat verməsini, açıqlama verməsini xahiş edərdim. Çox təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Anar müəllim, mən təklif edirəm, verilən suallara ikinci oxunuşda cavab verəsiniz.

Afət Həsənova. Buyurun, Afət xanım.

A.Həsənova. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar. Müzakirə etdiyimiz 2022-ci ilin dövlət büdcəsi işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin bərpa və yenidən qurulması da daxil olmaqla ölkəmizin bütün sahələri, o cümlədən sosial təminat, səhiyyə, elm, təhsil, mədəniyyət, müdafiə və təhlükəsizlik, dayanıqlı iqtisadi inkişaf üzrə dövlət proqramları və layihələrin həyata keçirilməsinin təmin edilməsi nəzərə alınmaqla tərtib edilmişdir. Bu səbəbdən müstəqillik tariximizin ən böyük, eyni zamanda, sosialyönümlü dövlət büdcəsi layihəsini məqbul hesab edirəm, həmkarlarımı da bu layihəyə səs verməyə çağırıram.

Eyni zamanda, fərsətdən istifadə edib seçicilərimin müraciətlərinə, sosial şəbəkə və digər media vasitələrindən əldə etdiyim məlumatlara əsasən əhalinin həssas qruplarının qarşılaşdığı bəzi sosial problemləri diqqətinizə çatdırmaq istərdim. Son vaxtlar daxil olan müraciətlər arasında əlilliyin təyin edilməsi ilə bağlı vətəndaşların müvafiq orqana müraciətlərinə imtinalar səbəbindən ciddi narazılıqların yarandığı müşahidə edilir. Bildiyiniz kimi, Əmək

və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi son illər dövlət büdcəsi xərclərinin səmərəli təşkili nəticəsində bu sahədə şəffaflığın təmin edilməsi, saxta əlilliyin qarşısının alınması məqsədi ilə bir sıra təqdirəlayiq islahatlar aparmışdır. Belə ki, hazırkı sistem üzrə vətəndaş müvafiq göndərişin, Forma-88-in tərtib edilməsi üçün qeydiyyatda olduğu yer üzrə səhiyyə müəssisəsinə müraciət edir. Ondan sonra hazırlanmış məlumat tibbi sosial ekspertiza və reabilitasiya alt sistemi tərəfindən adsızlaşdırılaraq şifrəli formada əlilliyin qiymətləndirilməsi üçün elektron qaydada hər hansı bir TSEK-ə səhiyyə müəssisəsinin ünvanı və şəxsin yaşayış yeri istisna olmaqla göndərilir. Göndərişi elektron formada qəbul etmiş həmin TSEK həmin sənəddə qeyd olunan xəstəliyin vəziyyəti barədə məlumatlar əsasında əlilliyin təyin olunub-olunmamasına dair qərar qəbul edir. Elə vətəndaşların narazı qaldığı məqamlar da bu hissədə meydana gəlir. Belə ki, əlilliyin təyin edilməsinə dair sənədlər araşdırılarkən bir çox hallarda formanın tam doldurulmaması, bəzən də xəstəyə ixtisaslaşmış müalicə məsləhət görülməsi səbəb gətirilərək imtina olunur. Sual olunur: hansısa əməkdaşın işinə məsuliyyətsiz yanaşaraq formanı tam və ya düzgün doldurmamasının əziyyətini nə üçün vətəndaş çəkməli, bu səbəbdən imtina almalı və sonra yenidən müraciət etmək məcburiyyətində qalaraq bunun üçün aylarla gələcək yeni cavabı gözləməlidir?

İkinci sualım isə formanın tam doldurulmamasına dair imtinanın nə qədər obyektiv olması ilə bağlıdır. Keçirdiyim qəbul zamanı şəxsən mənə təqdim edilmiş sənədlərdə xəstəliyi kəskin ifadə olunan şəxsin müraciətinə cavab kimi ilkin olaraq xəstəyə ixtisaslaşmış müalicə məsləhət görülməklə imtina edilmiş, eyni sənədlər əsasında daha sonra edilən müraciətə əsasən ona əlillik təyin edilmişdir.

Hər bir təkrar müraciətdən ötən müddətdə faktiki əmək qabiliyyəti olmayan həmin ailə başçısının maddi cəhətdən ailə vəziyyətini təsəvvür etmək çətin deyil. Aralarında hətta müzəffər ordumuzun qazilərinin də olduğu belə halların sayının artıq ciddi narahatlıq yaradacaq səviyyədə olduğunu və bu cəmiyyətdə neqativ hallara qarşı kəskin, qətiyyətli mübarizə aparan, islahatçı mövqe nümayiş etdirən qalib ölkəmizin sosialyönümlü siyasətinə kölgə saldığını düşünürəm. Odur ki, fikrimcə, hər birimiz bu sahəyə dəqiq, ciddi, obyektiv, vicdanlı və məsuliyyətlə yanaşmalıyıq, heç bir formada büdcəyə qənaət anlayışı, eləcə də saxta əlilliyin ləğvi ilə bağlı məsələlər, vətəndaşların müraciətlərinə səthi baxılmasına, əsassız imtinalara və ya gecikdirmə hallarına səbəb və ya əsas ola bilməz. Düşünürəm ki, bu, yolverilməzdir. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Afət xanım.

Rüfət Quliyev, buyurun.

R.Quliyev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli sədarət, hörmətli hökumət üzvləri, dəyərli deputatlarımız və media nümayəndələri! Mən qeyd etmək istəyirəm ki, istər büdcəmiz, istərsə də sosial-iqtisadi uğurlarımız, yəni rəqəmlər kifayət qədər mükəmməl, peşəkar formada hazırlanıb. Diqqətlə qulaq asdım. Mən büdcə ilə əlaqədar fikirlərimin bir çoxunu sonra deyəcəyəm. Rəqəmlər barəsində danışmaq istəmirəm. Azərbaycan böyük problemləri aşırıb keçib, gəlib. Bizim istər 2021-ci ildə, istərsə də 2022-ci ildə olan büdcəmiz göstərir ki, bizim dayanıqlı və inkişaf edən iqtisadiyyatımız var. Təbii ki, sosial problemlər də iqtisadiyyatın gücünə həll oluna bilər, yəni ancaq qüdrətli iqtisadiyyat olanda sosial problemlər də öz həllini tapır.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin son il

yarım işində böyük uğurlar var. Buna görə də mən öz təşəkkürümü bildirirəm. Ələlxüsus bizim qazilərə, şəhidlərin ailələrinə, həqiqətən, böyük diqqət var.

Bu gün ən böyük problem, düşünürəm, daha çox regionlardadır. Bu da işsizliklə əlaqədardır. Mən Lənkəran regionunu təmsil edirəm. Mənə elə gəlir ki, işsizlik, ümumiyyətlə, bazar tipli iqtisadiyyatın bəlasıdır. Bunun bir tərəfi inflyasiyadır, bir tərəfi işsizlikdir. Biri ilə mübarizə aparırsansa, gərək o birini də gözünün qabağına gətirəsən. Bu, labüd və bütün ölkələrdə olan proseslərdir. Mənim xüsusi fikirlərim var və mən bunları bölüşmək istəyirəm. İlk növbədə mənim əziz həmkarlarım burada çıxış edəndə qeyd etdilər. Biz qeyri-neft sektorunu inkişaf etdiririk və rəqəmlər bu inkişafı kifayət qədər göstərir. Mən həmişə deyirəm ki, bizi inkişaf qane edir, amma inkişafın templəri şəxsən məni bir o qədər qane etmir. Amma onu da başa düşürəm. 3 böyük bəla var – bu, pandemiya, neft-qazın qiymətləri o zaman aşağı düşdü və təbii ki, ondan yaranan problemlərdir.

Regionlarda nə təklif edərdim? Səhv etmirəmsə, dünən çıxışda dedilər. İnsanlar əkib-becərir, çalışır, meyvə-tərəvəzçiliklə məşğul olur, amma bunun satış problemləri var. Burada mən bir məqama toxunmaq istəyirəm. Bizdə “Aqrar Tədarük və Təchizat” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti var ki, bu məhsulları almalıdır. Bunu nəyə görə deyirəm? Əgər bu insanların məhsulu alındısa, deməli, onlar işlə təmin olunacaqlar və təbii, daha dövlətin ətəyindən yapışib xahiş etməyəcəklər ki, mənə bu və ya digər formada kömək elə. Bu cəmiyyətin işindən hər halda Cənub regionunda narazılıq var. Mən özüm də 5-6 aydır maraqlanıram, görürəm ki, problemlər var. Bununla məşğul olmaq lazımdır. Niyə bunlar regionda insanlarla birbaşa işləmirlər?

Regionlarda, belə düşünürəm ki, özünüməşğulluq hərəkatı inkişaf edir. Azərbaycan üçün o rəqəm – 10 min, 20 min, 23 min, mən düşünürəm, böyük rəqəm deyil. Onu artırmaq, bu insanları işə cəlb etmək, onlarla daha sıx işləmək lazımdır. Yəni bunun tempini artırmağa çağırırım. Burada bizim şəhid ailələrinin üzvlərinə və qazilərə, yəni onların həmin o proqrama qoşulmasına daha çox fikir vermək lazımdır.

Peşə təhsili ilə əlaqədar qeyd etmək istəyirəm. Bu da birbaşa işsizliklə bağlıdır. Qeyd etmək istəyirəm ki, Lənkəranda peşə liseyi var. Nümunə kimi deyə bilərəm. Bu liseyi bitirən insanlar işsiz qalmır. Mən düşünürəm...

Sədrlik edən. Rüfət müəllim, sağ olun. Biz Dövlət Sosial Müdafiə Fondu ilə bağlı 2-ci məsələyə baxırıq. Siz 2-ci məsələyə səs verəcəksiniz?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Ayrı şeydən danışırırsınız.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, kifayət qədər müzakirələr oldu. Xahiş edirəm, qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.36 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	2
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz indi gündəliyin 3-cü məsələsinə keçirik. İşsizlikdən sığorta fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında qanun layihəsi müzakirəyə təqdim edilir.

Musa müəllim, mən yenə də sözü Sizə vermək istəyirəm. Buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri! İşsizlikdən sığorta fondunun gələn il üçün büdcəsinin gəlirləri və xərcləri bərabər olaraq 180 milyon 376 min manat məbləğində nəzərdə tutulur. Büdcə gəlirləri ötən il cari ilin büdcəsindən 22,6 milyon manat və yaxud 14 faiz çoxdur. Büdcə gəlirlərinin 136,4 milyon manatı və yaxud 75,7 faizi işsizlikdən sığorta haqları yığımları hesabına, 43,9 milyon manatı və yaxud 24,3 faizi cari ildən qalıq vəsaiti hesabına formalaşması proqnozlaşdırılır. Gəlirlərin böyük bir hissəsi, təxminən 68 faizi və yaxud 93 milyon manatı qeyri-büdcə təşkilatlarının, 32 faizi isə büdcə təşkilatlarının hesabına formalaşacaqdır.

Xərclərdən danışanda söyləməliyik ki, işsizlikdən sığorta ödənişlərinə 8,5 milyon manat, özünüməşğulluq tədbirlərinin təşkilinə 76 milyon 109 min manat nəzərdə tutulur və bu da ötən ildəkindən xeyli çoxdur.

Digər tədbirlər üçün də burada maliyyələşmə mənbələrinin hamısında, demək olar ki, artımlar var. Burada peşə yönümünə dair məsləhət xidmətlərinin verilməsi, peşə hazırlığı, əlavə peşə təhsili, əmək yarmarkalarının keçirilməsi, sosial iş yerlərinin birgə maliyyələşdirilməsi, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı qurumlarının saxlanması və sair xüsusi qeyd olunmalıdır. Bütövlükdə, ötən ilə nisbətən büdcənin həm gəlirlərində, həm də xərclərində

artımlar var və xüsusən özünüməşğulluq tədbirlərinin təşkilində ciddi artımların olması təxminən 20 minə yaxın şəxsin və yaxud ailənin özünüməşğulluq tədbirlərinə cəlb olunmasına imkan yaradacaqdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Təqdim olunan layihəni dəstəkləməyinizi xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Tahir müəllim, sizin komitədə də baxılıb. Sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Sözlünüz yoxdur.

Anar müəllim, Sizə də aid olan məsələdir. Bununla bağlı sözlünüz var?

A.Kərimov. Burada çox hörmətli millət vəkili məşğulluqla bağlı məsələ qaldırmışdılar. İcazə versəniz, mən qısa çıxış edərdim.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkili! Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin islahatlar proqramına uyğun olaraq, məşğulluq xidmətlərinin beynəlxalq təcrübə və innovasiyalar əsasında qurulması, əhaliyə göstərilən xidmətlərin çeşidinin və əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, elektron xidmətlərin sayının artırılması və şəffaflığın təmin edilməsi istiqamətində ardıcıl və sistemli işlər görülür. 2019–2030-cu illəri əhatə edən məşğulluq strategiyasında müəyyən edilmiş hədəflərə uyğun olaraq, əmək bazarının inkişafı, işsiz və iş axtaran şəxslərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində tədbirlər görülür. Cari ilin 10 ayında məşğulluq orqanları tərəfindən 68 min 500 nəfər şəxs işlə təmin edilmişdir. Məşğulluq xidmətlərinin elektronlaşdırılması məqsədi ilə yaradılan məşğulluq elektron alt sistemində il ərzində 109 min vakansiya formalaşdırılmışdır və hazırda bu say 14 mindir. İşsiz və iş axtaranların elektron qeydiyyatı yaradılmışdır.

2022-ci il üçün İşsizlikdən sığorta fondunun gəlirləri 180 milyon manat proqnozlaşdırılır. Ümumi gəlirlərin 76 faizi – 136 milyon manat məhz işsizlikdən sığorta aktları hesabına formalaşır və bu, cari ilə nisbətən 16 milyon manat və ya 14 faiz çoxdur. Fondun 2022-ci il üçün proqnozlaşdırılan 180 milyon manat məbləğdə xərclərin 76 milyon manatı özünüməşğulluq proqramının təşkilinə, 8,5 milyon manatı işsizliyə görə sığortanın ödənişlərinə, 9 milyon manatı peşə hazırlığı və əlavə təhsilin təşkilinə, 1 milyon manatı peşə standartlarının hazırlanmasına, 2 milyon manatı peşəyönümlü məsləhət xidmətlərinin göstərilməsinə, 1 milyon manatı əmək yarmarkalarının təşkilinə, 2,5 milyon manatı haqqı ödənilən ictimai işlərin təşkilinə, 3 milyon manatı isə sosial iş yerlərində əmək haqqının bir hissəsinin maliyyələşməsinə, 1 milyon manatı sosial müdafiəyə xüsusi ehtiyacı olan şəxslər üçün əlavə iş yerlərinin yaradılmasına, maliyyələşdirilməsinə yönəldiləcəkdir.

Dövlət başçısının tapşırığına uyğun olaraq, həyata keçirilən özünüməşğulluq proqramı xərclərin 42 faizinin əsas hissəsini təşkil edəcəkdir. Növbəti ildən nazirlik tərəfindən daha 10 min, Dünya Bankı layihəsi çərçivəsində 6 min, yerli banklar tərəfindən 500 olmaqla cəmi 16 min 500 ailənin özünüməşğulluğu təmin ediləcəkdir. Proqramın həyata keçirildiyi dövr ərzində ilk dəfə olaraq kənd təsərrüfatı istiqamətinin bütün növləri üzrə əmlakların aqrar sığortalanması başlanacaqdır. Bununla yanaşı, şəffaflığın artırılması məqsədi ilə proqrama müraciət edən şəxslərin ekonometrik qiymətləndirmə əsaslı elektron platforma üzərindən növbəlik sistemi yaradılacaqdır.

Peşə hazırlığında innovativ həllərin axtarılması və tətbiqi istiqamətində “BACAR” layihəsinin həyata keçirilməsinə start verilmişdir. Layihə Dövlət Məşğulluq Agent-

liyinin üç əsas fəaliyyət istiqaməti üzrə özünüməşğulluq çərçivəsində biznes təlimlərinin onlayn platforma üzərindən aparılması artıq istifadəyə verilməklə yanaşı, digər iki istiqamət olan peşə hazırlığının və peşə yönümünün də tətbiqi nəzərdə tutulur. Yeni adambaşına maliyyələşmə mexanizminə keçid, peşə hazırlığında özəl sektora daha çevik sifarişin verilməsi növbəti ildə də bu sahədə keyfiyyətin artırılmasına imkan verəcəkdir. İşsiz və iş axtaran şəxslərin peşə hazırlığı, əlavə təhsilin təşkili və mövcud peşə hazırlığı mərkəzlərinin beynəlxalq akkreditasiya qurumlarında sertifikasiyadan keçirilməsi, il ərzində 4 min 200-dən çox müdavim hazırlığı, o cümlədən 1000 nəfər müdavimə İSO sertifikatının verilməsi həyata keçiriləcəkdir. 2022-ci ildə bu istiqamətə 9 milyon manat xərclənməsi proqnozlaşdırılır.

Eyni zamanda, peşə hazırlığı infrastrukturunun genişləndirilməsi məqsədi ilə 2022-ci ildə Bərdə və Qubada iki peşə hazırlığı mərkəzinin istifadəyə verilməsi də nəzərdə tutulmuşdur. Milli işçi qüvvəsinin rəqabət qabiliyyətinin artırılması və onun beynəlxalq əmək bazarına inteqrasiyası məqsədi ilə peşə və kvalifikasiya standartlarının hazırlanması davam etdiriləcəkdir. 2022-ci ildə bu istiqamətdə 1 milyon manat xərclənməsi nəzərdə tutulub. 2019, 2020 və 2021-ci illərdə bu məqsədə ayrılan vəsaitin hesabına 1000-ə yaxın peşə və kvalifikasiya standartı artıq hazırlanmışdır. Hazırda 520 peşə və kvalifikasiya standartı nazirliyin “e-sosial” internet portalında yaradılmış reyestrində yerləşdirilmişdir. İlin sonunadək əlavə 480 standartın reyestrə yerləşdirilməsi, növbəti ildə isə daha 300 standartın hazırlanması nəzərdə tutulur.

Növbəti ildə 50 mindən çox şəxsə peşə yönümünə dair məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi nəzərdə tutulur. Bu

istiqlamətdə “Alo Karyera” dəstək xidməti və elektron “CV yarat” sistemi artıq istifadəyə verilmişdir. Xidmətlərin keyfiyyətini və əlçatanlığını təmin etmək məqsədi ilə əlavə olaraq “Mobil peşə” layihəsi, “BACAR” innovativ və virtual həllər platformasının hazırlanması və pandemiya şəraitinin gətirdiyi fürsətlərin analizini geniş kütləyə çatdırmaq məqsədi ilə Azərbaycan Karyera İnkişaf Forumunun təşkili də nəzərdə tutulmuşdur.

Əhalinin məşğulluğu üzrə sahibkarlıq subyektləri ilə əməkdaşlığın yeni forma və metodlarının tətbiqi məqsədi ilə işəgötürənlərlə birlikdə işçilərin əmək haqqının birgə maliyyələşdirilməsi üçün işlər genişləndiriləcəkdir. 2022-ci ildə bu istiqamətə 3 milyon manat xərclənməsi nəzərdə tutulur. Proqramın əhatə dairəsinin genişləndirilməsi nəticəsində 1000 nəfərin cəlb olunması nəzərdə tutulur ki, bu da 2021-ci ilin gözlənilən göstəricisinə nisbətən 2,3 dəfə çoxdur.

2022-ci ildə işsizlikdən sığorta ödənişlərinə 8,5 milyon manat xərclənməsi proqnozlaşdırılır. Qanuna təklif olunan dəyişikliyə əsasən sığorta hadisəsinin baş verməsindən sonra gözləmə müddətinin və staj tələbinin azalması nəticəsində işsizlikdən sığorta ödənişlərinin əhatə dairəsi daha da genişlənəcək. Bununla 2021-ci ilin gözlənilən göstəricisinə nisbətən 3,9 milyon manat və ya benefisiarın sayının 2 min nəfər daha da çox olması proqnozlaşdırılır.

2022-ci ildə əmək yarmarkalarının və əmək birjasının təşkili istiqamətində 1 milyon manat xərclənməsi nəzərdə tutulur. 2022-ci ildə ölkədə 4 regional iri əmək yarmarkasının və digər tədbirlərin təşkil olunması planlaşdırılır.

Haqqı ödənilən ictimai işlərin təşkilində 2022-ci ildə 2,5 milyon manat xərclənməsi nəzərdə tutulur. Fondun büdcəsi hesabına bu tədbirə 2022-ci ildə 400 nəfərin cəlb

olunması həmçinin gözlənilir.

Sosial müdafiəyə xüsusi ehtiyacı olan şəxslər üçün əlavə iş yerlərinin, sosial-məsləhət yardımının yaradılması və məqsədli proqramların həyata keçirilməsi və digər aktiv məşğulluq tədbirlərinin icrası üçün 2022-ci ildə bu istiqamətlərə 3,5 milyon manat xərclənməsi nəzərdə tutulub. Hazırlanmış yeni qaydalara əsasən növbəti ildə bu tədbirlərə 2 minə yaxın şəxsin cəlb olunması proqnozlaşdırılır.

Növbəti ildə də məşğulluq xidmətlərinin rəqəmsallaşdırılması əsas prioritet istiqamətlərdən biri olacaqdır. Belə ki, vahid əmək münasibətləri platforması və ölkənin məşğulluq xəritəsi, məşğul şəxslərin ölkə üzrə reyestri, qeyri-formal məşğul nəzarət və səyyar yoxlama sistemləri, elektron əmək birjası və yarmarkası, ictimai işlər portalı və “BACAR” innovativ platforması üzrə işlər tamamlanacaqdır. Bu elektron xidmətlər ölkənin bütün insan resursları əməliyyatlarının tamamilə elektron müstəviyə keçidini, inzibati ərazi vahidləri üzrə əsas məşğulluq, demoqrafik, peşə ixtisasları və əmək ehtiyatları balansı göstəricilərini, qeyri-formal məşğulluq sahəsinə nəzarəti və risk əsaslı yoxlamaları, təlim, peşə yönümü və peşə hazırlığı fəaliyyətinin onlayn müstəviyə daşınmasını təmin edəcəkdir.

Hörmətli millət vəkilləri, xüsusən qeyd etmək istəyirəm ki, növbəti ildə məşğulluq tədbirlərinin əhəmiyyətli hissəsi Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə müzəffər Azərbaycan Ordusunun işğaldan azad etdiyi bölgələrin sosial-iqtisadi inkişafına və bu bölgələrə geri dönəcək həmvətənlərimizin layiqli məşğulluğunun təmin olunmasına yönəldiləcəkdir. Göstərilənləri nəzərə alaraq təqdim olunmuş layihəyə səs verməyinizi sizdən xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşək-

kür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Anar müəllim.

Vahid Əhmədov. Vahid müəllim, sualınız və ya təklifiniz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

V.Əhmədov. Çox sağ olun, xanım Sədr. Mənim belə bir sualım var. 2022-ci ildə biz İşsizlikdən sığorta fonduna 180 milyon manat təsdiq edirik. 2021-ci ildə bu rəqəm 158 milyon manat idi. 158 milyon manatın təxminən 44 milyon manatı, Sizin verdiyiniz proqnoza görə, istifadəsiz qalıb. Bunun səbəbi nədir? Demək olar ki, ya Azərbaycanda işsiz yoxdur, ya da sığorta haqları kifayət qədər yüksəkdir ki, bu qədər vəsait yığılıb, siz də onu xərcləyə bilmirsiniz. Bu vəsaitin – 44 milyon manatın taleyi necə olacaq? Bunu bilmək istərdim. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qənirə Paşayeva. Buyurun, Qənirə xanım. Mən xahiş edirəm, ancaq müzakirə olunan mövzu haqqında.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlarım! İşsizlikdən sığorta fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında sənədə səs verəcəyik, dəstəkləyəcəyik. Vurgulayım ki, biz Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə çox sıx əməkdaşlıq edirik. Hər gün, demək olar ki, onlara müraciət edirik. Onlar müraciətlərimizə müsbət və vaxtında cavab verdikləri üçün də təşəkkürümüzü bildiririk.

Amma layihədə iki məsələ var: peşə hazırlığı və əlavə təhsilin təşkili 9 milyon manat, peşə yönümünə dair məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi 2 milyon manat. Təbii ki, biz bunu dəstəkləyirik, peşə hazırlığı və əlavə təhsilin təşkili, peşə yönümünə dair məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi vacib məsələlərdən biridir. Amma peşə təhsili olan,

yəni bunu konkret oxuyub, təhsilini alan insanların işlə təminatı məsələsində, bu yanaşmalarda ciddi baxışlarımıza ehtiyac var.

Mən bir az öncə vurğuladım. Niyə indi bunu burada vurğulayıram? Çünki təhsil nazirimiz, mədəniyyət nazirimiz, rabitə nazirimiz və əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri buradadır. Görmə imkanları məhdud onlarca gənc kiçik yaşlarında ailəsindən qopur, orta məktəbə gəlir, çünki Bakıda oxumalıdırlar, başqa yerdə bu imkanlar yoxdur, təhsil alırlar. Hamı kimi test imtahanına girir və ali məktəbləri qazanırlar. Ali məktəbləri bitirirlər, amma işlə təminatlarında çox ciddi problem var. Mən təhsil nazirimizə xüsusi müraciət edirəm ki, bir araşdırma aparsın. Nə qədər görmə imkanı məhdud insan müəllim ixtisası üzrə təhsilini bitirib. Bu gənclər indi haradadırlar? Bunların bəziləri alman dilində oxuyublar, sonra iş tapa bilməyiblər. Sonra Tarix fakültəsində də oxuyublar. İndi isə gedib masajçı peşəsini öyrənirlər ki, heç olmasa, masaj vasitəsi ilə əmək haqqı qazansınlar. Ona görə peşəsi olan gənclərin əlavə hazırlığına ehtiyac da yoxdur. Sadəcə, nə etmək lazımdır? Bəlkə müəllim ixtisasında imtahanlardan keçmələrində müəyyən problem olur. Çünki bu insanlar, – mən gedib görmüşəm, – bir adamı dəvət edirlər, onlar kitabı oxuyur, o səs yazılır. Sonra səsi kompüterdən dinləyirlər, imtahanlara elə hazırlaşırlar. Bəlkə iki nazirlik birlikdə onlara bu istiqamətdə kömək göstərsə, onlar bu müəllimlik imtahanlarını daha rahat keçə bilərlər. Onların tək xahişi də odur ki, biz o imtahanlardan da keçək. Amma bizim başqa uzaq yerlərdə işləmək imkanlarımız çətin olduğu üçün yaşadığımız yaxın yerlərdə vakansiyalarda bizi dəyərləndirsinlər. Ona görə mən təhsil nazirindən və əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirindən xahiş

edirəm ki, peşəsi olan, görmə imkanı məhdud insanlara bu istiqamətdə yanaşma olsun.

Eyni məsələ mədəniyyətlə bağlıdır. Çünki bu insanlar harada təhsil almağı bilirlər. Bilirlər ki, onlar harada işləyə bilirlər. Məhz o sahədə peşə və ali təhsil alırlar. Kitabxanaçılıq ixtisasını bitirirlər. Mən düşünürəm ki, bütün gənclər üçün görməyən bir insanın görən insanlardan da daha yaxşı məktəbdə dərs dediyini, kitabxanada kitabxanaçı işlədiyini, rabitədə rabitəçi işlədiyini görmək yüzlərcə, minlərcə normal gəncə, fiziki imkanları məhdud gənclərə də çox böyük stimül olar.

Bir də rabitə qurumlarında, eyni zamanda, mobil rabitə operatorları olan şirkətlərdə onların da çox imkanları var. Ona görə mən bu üç nazirlikdən xahiş edirəm. Çünki Sahibə xanım, o gənclər Sizə də, hökumətimizə də, Milli Məclisə də bu xahişimizi çatdırmağı xahiş etdilər ki, onlar oxuyublar, işləmək istəyirlər, dövlətdən başqa heç bir tələbləri yoxdur. Onların peşələri də var. Sadəcə, işlə təminatlarına dəstək olunsun. Ona görə mən bu üç qurumdan xahiş edirəm. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə bərabər, peşəsi olan, konkret ali təhsil almış və peşə ixtisası almış gənclərin işlə təmin olunmasında, əgər əlavə kurslara ehtiyac varsa, burada, onsuz da, vəsait nəzərdə tutulub, onlara dəstək olunsun ki, imtahanlardan da keçə bilsinlər və işlə təmin olunsunlar. Büdcədə bu qədər vəsait nəzərdə tutulur. Mənə elə gəlir ki, onlara kömək etmək imkanları da daha geniş olar. Bu xahişimi diqqətə çatdırmaq istərdim. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Qənirə xanım.

Sahib Aliyev, buyurun.

S.Aliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar! Mən gündəlikdəki məsələdə əksini tapan

iki məsələ ilə bağlı fikirlərimi bildirmək istəyirəm. Bunlardan biri özünüməşğulluqla, ikincisi isə haqqı ödənilən ictimai işlərin təşkili ilə bağlıdır. Çünki millət vəkilləri olaraq biz ən çox məhz bu sahədə şikayətlərlə, müraciətlərlə, təkliflərlə üzləşirik. Hörmətli Anar müəllim öz çıxışında qeyd etdi ki, bu sahədə də hər şey elektron platforma üzərində keçirilir. Öncə onu demək istəyirəm ki, bizdə hələ kargüzarlıq və sənədləşmə mədəniyyəti Avropa ölkələrindəki səviyyədə olmadığından, ümumiyyətlə, elektron platforma üzrə xidmətin bütün hallarda səmərəli olacağını gözləmək heç də düzgün deyil. Bu, bir çox hallarda şikayətlərə, özü də haqlı şikayətlərə və məhkəmələrə aparıb çıxarır.

Burada bir məsələni də nəzərə almalıyıq ki, söhbət Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyindən gedir, “qənaət nazirliyi”ndən getmir. Yəni əsas diqqət əməyə, məşğulluğa və sosial müdafiəyə yönəldilməlidir.

Konkret olaraq özünüməşğulluq tədbirləri ilə bağlı. Maraqlıdır ki, rayonlar üzrə kvotalar ayrılarkən nə üçün ancaq əhalinin sayı əsas götürülür? Axı elə rayonlar var ki, onlarda işsizliyin səviyyəsi daha çoxdur. Məsələn, Tərtər kimi. Tərtər müharibənin ən ağır fəsadlarını öz üzərində yaşamış bir rayondur. Nə qədər dağıntılar olub. Orada iş obyektləri də dağıdılıb. Bu zaman özünüməşğulluqla bağlı kvotalar təşkil edilərkən, tutaq ki, onunla əhalisi eyni olan Qəbələ ilə Tərtərə eyni kvotanın ayrılması hansı məntiqə cavab verir?

Həssas qruplar, şəhid ailələri, müharibə zamanı yaralanmış, əlil olmuş qazilərimiz üçün güzəştli baxımdan yanaşma mövcuddur. Elə rayon var, orada da onların sayı daha çoxdur. Tutaq ki, birinci Qarabağ savaşında Ağdamda 6 mindən çox insan şəhid olmuşdu. Elə rayon var ki, orada yüzlərcə şəhid var. Ona görə burada da, mənə elə

gəlir ki, bu məsələlər araşdırılmalıdır və bu kvotalar məhz sosial həssaslıq nəzərə alınaraq yerinə yetirilməlidir. Ümumiyyətlə, unudulmamalıdır ki, ali rəhbərliyi məmnun etmənin yolu ilk növbədə vətəndaş məmnunluğunu təmin etməkdən keçir. Bunu cənab Prezident də dəfələrlə toplantılarda məmurlardan tələb edib: “haqsızlığa yol verilməsin, vətəndaş məmnunluğu təmin edilsin”.

Mən bundan öncəki məsələ ilə də bağlı çıxış etmək istəyirdim. Sadəcə, bu məsələləri nəzərə alaraq etmədim. 2-ci məsələ ilə bağlı hörmətli Musa müəllimin təkliflərini mən də tamamilə dəstəkləyirəm. O təkliflər, doğrudan da, bir çox şikayətlərin qarşısını ala bilərdi və vətəndaş məmnunluğunu yüksək şəkildə təmin edə bilərdi. Hökumət üzvlərinin burada olmasından istifadə edərək bir məsələni də diqqətə çatdırıram ki, doğrudan da, minimum pensiyanın yaşayış minimumunu üstələməsi çox müsbət haldır. Ancaq bu zaman hökumət ilk növbədə diqqəti inflyasiyanın proqnozda göstərilən səviyyəni keçməməsinə yönəltməlidir. Diqqət yönəldilməlidir ki, Azərbaycanda dərman preparatları regiondakı digər ölkələrdən yüksəkdir. Bəzilərinin qiyməti isə bir neçə dəfə yüksəkdir. Bu dərmanlardan isə ən çox istifadə edən təqaüdçülərdir. Yəni bütövlükdə mənzərə gözəldir, amma bu mənzərəni korlayan yan təsirlər var ki, bunların qarşısının alınması yönündə, mənə elə gəlir ki, ciddi addımlar atılmalıdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Etiraz edən yoxdursa, mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 13.00 dəq.)

Lehinə

73

Əleyhinə

2

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə hörmətli həmkarlar, fasilədir. Saat 3-də davam edəcəyik. Sağ olun.

(FASİLƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, noyabrın 16-da dövlət sərhədində Ermənistanın təxribatları nəticəsində baş verən döyüş əməliyyatları zamanı, Müdafiə Nazirliyinin məlumatına görə, Azərbaycan Ordusunun 7 əsgəri şəhid olmuş, 10 nəfər hərbi qulluqçumuz yaralanmışdır. Təklif edirəm, şəhidlərimizin xatirəsini 1 dəqiqəlik sükutla yad edək. *(Hamı ayağa qalxır.)*

Allah rəhmət eləsin. Biz şəhid olan hərbi qulluqçularımızın yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verir və səbir diləyirik, yaralı əsgərlərimizə də tezliklə sağalmalarını arzulayırıq.

Hörmətli həmkarlar, iclasımıza davam edək. Biz gündəliyin 4-cü məsələsinə keçirik. Bu, Azərbaycan Respublikasında növbəti il üçün yaşayış minimumu haqqında qanun layihəsidir. Qanun layihəsini təqdim etmək üçün mən hörmətli Tahir Mirkişiliyə söz vermək istəyirəm.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli

həmkarlar, təqdim edilmiş qanun layihəsində 2022-ci il üçün yaşayış minimumunun ölkə üzrə 196 manatdan 210 manata, əmək qabiliyyətli əhali üçün 207 manatdan 220 manata, pensiyaçılar üçün 162 manatdan 176 manata, uşaqlar üçün isə 175 manatdan 193 manat məbləğinə qaldırılması müəyyən edilir. Xatırladım ki, yaşayış minimumu minimum istehlak səbətinin dəyəri və icbari ödənişlərin cəmindən ibarət sosial normadır. Komitə olaraq biz bunu dəstəkləyirik. Həmkarlarımdan da səs vermələrini xahiş edərdim. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Musa müəllim, sizin komitənizdə baxılıb. Sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Razısınız. Çox sağ olun.

Anar müəllim, Sizin sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, çıxış eləmək istəyən yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.03 dəq.)
Lehinə	64
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	66
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul olundu.

Hörmətli həmkarlar, 5-ci məsələ Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında

qanun layihəsidir.

Musa müəllim, Sizə söz vermək istəyirəm. Buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət nümayəndələri! Gələn il üçün ünvanlı dövlət sosial yardımlarının təyin edilməsi məqsədi ilə ehtiyac meyarının həddinin 200 manat məbləğində müəyyən edilməsi nəzərdə tutulub. Bu, cari ildəki 170 manat həddindən 17,6 faiz, yaxud 30 manat çoxdur. Ehtiyac meyarı ilə yaşayış minimumu arasındakı fərq də minimuma enir. 5 faiz və yaxud 10 manat həcmində bir fərq yaranacaqdır, yəqin ki, 2023-cü ildə artıq ehtiyac meyarına ehtiyac qalmayacaq, ünvanlı sosial yardımın təyinatı da yaşayış minimumuna uyğunlaşdırılacaqdır. Bu, “Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında” Qanunun tələbindən irəli gələn bir məsələ idi. Çox sevindik ki, hökumətimiz bu məsələnin həlli üçün lazımı addımları atıb. Xahiş edirik ki, qanun layihəsini dəstəkləyəsiniz. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Tahir müəllim, Sizdən soruşum. Sizde də bu məsələyə baxılıb. Sözlünüz var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yoxdur.

Anar müəllim, Sizdən soruşmalıyam.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Sözlünüz yoxdur, çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, çıxış eləmək istəyən yoxdur. Mən məsələni birinci oxunuşda səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri

(saat 15.05 dəq.)

Lehinə 67

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi

1

İştirak edir

70

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, növbəti – 6-cı məsələ Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, sizin komitədə baxılıb. Buyurun, məlumat verin.

T.Mirkişili. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar, təqdim olunan qanun layihəsi büdcə zərfinə daxil olan sənədlərdən və qanun layihələrindən biridir. Qanun layihəsi kifayət qədər böyük layihə olduğu üçün çalışacağıam ki, layihə barədə qısa formada müəyyən informasiyanı çatdıra bilim. Qeyd edirəm ki, layihə ölkədə aparılan islahatların dəstək mexanizmi kimi vergi sahəsində olan şəffaflaşma prosesinin dəstəklənməsinin davam etdirilməsini, bu sahədə olan kölgə iqtisadiyyatının səviyyəsinin azaldılmasını, inzibatçılıqda təkmilləşdirilmə, amma eyni zamanda, vergi ödəyiciləri haqqında daha çox informasiya toplanmasını və güzəştlərin tətbiqi mexanizminin daha da artırılmasını özündə ehtiva edir.

Qanun layihəsi, əsasən, üç istiqamətdə dəyişikliyi özündə əks etdirir. Birinci istiqamət vergi nəzarəti mexanizminin təkmilləşdirilməsi və vergidənyayınma hallarına qarşı mübarizədir. Mən onların bəzilərini səsləndirmək istərdim:

İdxal əməliyyatları həyata keçirən şəxslərin idxal olunan malların saxlanması yerləri barədə əvvəlcədən vergi orqanına məlumat verməsi;

İstehsal olunan məhsulun vahidinə tələb olunan xammal və materialların sərfi normaları barədə məlumatların vergi orqanlarına təqdim edilməsi;

Ticarət festivalları dövründə əlavə dəyər vergisini qaytarma mexanizminin ləğv edilməsi;

Əlavə dəyər vergisini qaytarma mexanizminin tibbi xidmətlərə də aid edilməsi, eyni zamanda, əlavə dəyər vergisini qaytarma mexanizminin avtomobillər, alkoqollu içkilər və tütün məmulatlarının alışına aid edilməməsi.

Xatırladım ki, bu il sentyabrın 1-nə qədər “ƏDV-ni geri al” mexanizmi çərçivəsində vətəndaşlara 120 milyon manatdan çox vəsait geri qaytarılmışdır.

Vergi borcu ilə bağlı vergi ödəyicisinin siyahıya alınmış əmlakının 5 min manatdan artıq olmayan əmlakının ticarət şəbəkələrində satılması;

Kənd təsərrüfatı məhsullarının topdansatışı ilə məşğul olan ticarət obyektlərində, bazarlarda nəzarət postlarının qurulması, quraşdırılması;

Mehmanxana, otel və mehmanxana tipli digər obyektlər, tibb müəssisələri, bərbərxanalar, gözəllik salonları və kosmetoloji mərkəzlər tərəfindən göstərilən xidmətlər üzrə pul hesablaşmalarının, vergi orqanının elektron informasiya sisteminə real vaxt rejimində qoşulması, nəzarət kassa aparatı ilə həyata keçirilməsi;

Banklar və bank əməliyyatlarının ayrı-ayrı növlərinin həyata keçirən zamanı müvafiq normaların icra edilməməsinə görə maliyyə sanksiyalarının tətbiqi mexanizminin dəqiqləşdirilməsi kimi istiqamətlər, əslində, birinci istiqamətə aid olan məsələlərdir.

Eyni zamanda, xərclərin Vergi Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada rəsmiləşdirilməməsinə görə vergi ödəyicisinə tətbiq olunan maliyyə sanksiyasının 10 faizdən 20

faizə artırılması, fiziki şəxslərin güzəştli vergi tutulan ölkələrə, yəni ofşorlara köçürmələrindən, ödəmə mənbəyində 10 faiz dərəcə ilə vergiyə cəlb edilməsi və nəhayət, sonuncusu, beynəlxalq və tranzit daşımalar üzrə ödəmə mənbəyində vergitutma mexanizminin dəqiqləşdirilməsi. Birinci istiqamət, əsasən, bu istiqamətdir.

İkinci istiqamət vergi güzəştləri ilə bağlıdır. Onların da bəzilərini səsləndirmək istərdim. Düşünürəm ki, kifayət qədər vergi güzəştləri layihədə öz əksini tapmışdır. Belə ki, müəssisənin ləğvi ilə əlaqədar işdən çıxarılmaya görə ödənilən təminatların gəlir vergisindən azad edilməsi, Vətən müharibəsində şəhid olmuş şəxslərin ailə üzvlərinə, hərbi əməliyyatlar nəticəsində əlilliyi müəyyən edilmiş hərbi qulluqçulara verilən maddi yardımın 10 min manatdan qalan hissəsinin gəlir vergisindən azad edilməsi, Vətən müharibəsində şəhid olmuş və ya yaralanmış şəxslərin banklara və digər kredit təşkilatlarına olan borclarının silinməsindən əldə olunan gəlirin gəlir vergisindən azad edilməsi, ölkə daxilində müalicə haqlarını, o cümlədən cərrahiyyə əməliyyatlarının haqqını ödəmək üçün maddi yardımın, birdəfəlik müavinətin dəyərinin 10 min manatdan qalan hissəsi, o cümlədən xaricdə müalicə haqlarının 40 min manatdan qalan hissəsinin gəlir vergisindən azad edilməsi, sökülmüş evlərin əvəzində fiziki şəxslərə yeni tikilmiş binadan mənzillər verilərkən onların cəlb olunmuş vergidən azad edilməsi, fiziki şəxslərin yaşayış və qeyri-yaşayış sahələrinin torpaq sahəsi sadələşmiş vergi məbləğinə tətbiqinin zona əmsalının 0,5-dən 0,3 faizə endirilməsi. Qeyd edirəm ki, bu, Bakı, Gəncə, Sumqayıt, Şirvan, Mingəçevir, Naxçıvan, Lənkəran, Yevlax, Şəki, Naftalan və Xırdalan şəhərlərini nəzərə almadan ölkənin bütün ərazisinə tətbiq olunacaq.

Kənd təsərrüfatı məhsullarının topdan və pərakəndə satışı müvafiq olaraq elektron qaimə əsasında həyata keçirilərsə, onların 2 il müddətində ƏDV-nin bütün zəncir boyu ticarət əlavəsindən azad edilməsi. Qeyd edirəm ki, bu xüsusi maddə ilə bağlı biz hörmətli İqtisadiyyat Nazirliyinə müraciət etmişdik. Çünki kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və satışı ƏDV-dən azad olsa da, onların tədarük zəncirinin ƏDV-dən azad olunmaması əhalinin alış qiymətlərində öz əksini tapmışdır. Biz bu modeli xüsusi qiymətləndiririk. Beynəlxalq və tranzit yükdaşımaları ilə bağlı ekspeditor xidmətlərinin göstərilməsinin əlavə dəyər vergisindən 0 dərəcə ilə cəlb edilməsi. Bu da, əslində, ölkəmizin tranzit xidmətləri zamanı Azərbaycan sahibkarlarını digər ölkə sahibkarları qarşısında ədalətsiz rəqabətə qarşı dözümlünün daha da artmasına imkan verəcək. Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı ilə bağlı bütün aqrotexniki xidmətlərin əlavə dəyər vergisindən azad edilməsi, banklar və kredit təşkilatları tərəfindən Vətən müharibəsində şəhid olmuş, yaralanmış şəxslərin ödənilməyən borcları üzrə hesablanmış faizlərin silinməsinin bankların və kredit təşkilatlarının vergi tutulan gəlirlərinə aid edilməməsi, yəni o həcmdə vergidən azad edilməsi.

Biz 16-cı və 17-ci məsələni xüsusi təqdim etmək istəyirik. Hörmətli Sahibə xanım, Sizin təşəbbüsünüzle biz bu barədə ayrıca bir dinləmə də keçirmişdik. Bu, siyahısı Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilən kitabların, dərslik komplektlərinin idxalının, satışının, eyni zamanda, kağızların, dərslik vəsaitlərinin, poliqrafiya fəaliyyətinin əlavə dəyər vergisindən tamamilə azad edilməsidir. Bu məsələ ilə bağlı hörmətli həmkarlarım da dəfələrlə Milli Məclisin iclaslarında çıxışlar etmişdi. Mən bu məsələyə görə ayrıca olaraq cənab Prezidentə xüsusi təşəkkürümü

bildirmək istəyirəm. Çünki bu məsələ ölkədə kitab oxunması, eyni zamanda, kitabın istehsalı ilə bağlı sahibkarlara da dövlətin verəcəyi böyük dəstəkdir.

Elektrik mühərriki ilə işləyən avtomobillərin idxalı ilə yanaşı, satışının da əlavə dəyər vergisindən azad edilməsi, hibrid avtomobillərin 2022-ci il yanvarın 1-dən etibarən 2500 kub-santimetmə qədər olan avtomobil motorlarının əlavə dəyər vergisindən azad edilməsi və elektrik mühərriki ilə işləyən avtomobillər üçün doldurucu stansiyaların yayılması ilə bağlı ƏDV-dən azad olunması ilə bağlı məsələlərdir.

Eyni zamanda, üçüncü mühüm istiqamət Vergi Məcəlləsində daxilolma və digər istiqamətdə olan dəyişikliklərdir. Qeyd edirəm ki, bu sonuncu hissədə bəzi aksizli marka dərəcələrinin artırılması ilə bağlı dəyişiklik Vergi Məcəlləsində öz əksini tapmışdır. Belə ki, içməli spirt, araq, likyor və konyak məhsullarına olan aksiz məhsullarının da qaldırılması məəcəllədə öz əksini tapmışdır. Bizə təqdim edilən məlumatlara görə, bu aksiz markalarının dəyişdirilməsinin dövlət büdcəsinə təsiri 60 milyon manat ətrafında olacaqdır ki, bu da bu qədər vəsaitin büdcəyə daxil olmasını təmin edəcəkdir.

Bütövlükdə, Vergi Məcəlləsinə edilən dəyişiklikləri həcminə, eyni zamanda, güzəştli kateqoriyanı əhatə etməsinə görə biz Azərbaycanda bu məəcəlləyə edilən dəyişikliklərin ölkə iqtisadiyyatının inkişafına, eyni zamanda, insanların sosial istiqamətdə dəstəyi ilə bağlı dövlətin mühüm bir addımı hesab edirik. Ona görə mən Milli Məclis üzvlərindən və həmkarlarımdan bu layihəni dəstəkləməyi xahiş edirəm. Minnətdaram. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, ətraflı məlumatlara görə çox

sağ olun.

Mən baxıram ki, yazılanlar var. Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, ancaq bu məsələ ilə bağlı çıxış eləyin. Büdcə məsələsini bura qatmayın.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Bəli, 5 dəqiqədir. Bu gün səhər danışdıq ki, çıxışlar 5 dəqiqə olacaq.

Razi Nurullayev. Buyurun, Razi müəllim.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr və deputatlar, hörmətli hökumət nümayəndələri! Qanun layihəsinə, təbii, səs verəcəyəm və bəyənirəm. 2 gün öncə Azərbaycanda 600-dən çox türk iş adamı olub. Məni maraqlandıran məsələ budur ki, bu 600 nəfər iş adamının neçəsi Azərbaycanda işləmək istəyəcək. Mənim iş adamları ilə olan söhbətim və aldığım informasiyalar deməyə əsas verir ki, az hissəsi. Bilirsiniz, niyə? Dünən dediyim məsələ. İş adamı pul qazanmaq istəyir. O potensialı görsə, yatırım edəcək, görməsə, etməyəcək. Bizim bazarımız o qədər də böyük deyil. Onun üçün də böyük bazarlara çıxışı olan iş adamlarına tətbiq edilən qaydaları tətbiq etmək yanlışdır. Rayonlarda, kəndlərdə fəaliyyət göstərən iş adamlarına aid bir sıra vergilərin minimuma endirilməsi vacibdir. Xüsusən turizm obyektləri vergi siyasətinin qurbanına çevrilməsin. Bakıda fəaliyyət göstərən turizm obyektlərinin qazancı ilə, müştəriləri ilə rayon və kəndlərdə işləyən iş adamlarının qazancı eyni deyil. Rayon və kəndlərdə onlar, əsasən, yay dövründə 3 ay işləyir, qalan zaman isə qazandığını da vergilər şəklində geri ödəyir. İşləməyə, biznesi böyütməyə, obyekti genişləndirməyə stimulu qalmır. Əksinə, ərazisini, obyektinin həcmi kiçiltmək istəyir ki, əmlak vergisini az versin. Təklif edirəm ki, xüsusən rayon, əyalət, şəhər və kənd yerlərində iş adamlarına stimül ver-

mək üçün onların vergi yükü daha da azaldınsın. Biznesi böyüdükcə, işə götürdüüyü adamların sayı artdıqca daha böyük güzəştlər əldə etsin. Biznesin ərazisini və həcmi böyüdükcə əmlak vergisi aşağı salınsın və ya tutulmasın. İş adamı daha çox iş yeri yaratdıqca dövlətin yükünü azaldır. Ona görə də onlara pul kisəsi kimi baxmaq deyil, dünyanı çiyinlərində saxlayan titanlar kimi yanaşmaq lazımdır.

Əslində arzum və istəyim budur ki, iş adamı daha çox qazandıqca, daha çox iş yerləri yaratdıqca, milyonlarının sayını artırdıqca onun vergi yükü və ödənişləri azaldınsın. Belə bir devizimiz olsun. Daha çox yer yarat, daha az vergi ödə. Stimul, motivasiya, həvəs yaratmaq lazımdır, əziz hökumət nümayəndələri. Yoxsa əlimizdə olan bacarıqlı iş adamlarına pul kisəsi kimi yanaşib, elə onları məcazi mənada soyub-talamaq doğru deyil. Mən təklif edirəm ki, bütün bacarıqlı iş adamları ilə toplan və fərdi iş aparılsın. Onların adları cəmiyyətə açıqlansın və dövlət özü onlara çox güzəştli şərtlərlə, illik 1–2 faiz ilə və ilk 5 ildə ödənişdən azad etməklə istədikləri qədər kredit ayırsın. Mən sizi əmin edirəm ki, 5 il ərzində bu ölkədə bir nəfər də işsiz qalmaz. Büdcə isə dolub daşar. 5–6 ildən sonra Azərbaycan inkişaf etmiş ölkələr sırasına daxil ola bilər. Bu, iqtisadçı dostlarımıza bir az utopik və gülməli gələ bilər. Amma mən də bu dediklərimi kosmosdan götürmürəm, təcrübələri öyrənib deyirəm.

Bir misal çəkim. Yəqin ki, Hacıqabulda yerləşən “Qədirxum” istirahət mərkəzində olmusunuz. Biz gedəndə və gələndə rahatlığı orada tapırıq. Bu obyektin sahibi Hacı İltifat bacarıqlı iş adamıdır. Həm də Azərbaycanı sevən, şəhid ailələrinə təmənnəsiz kömək edən biridir. Başqa ölkədə pul qazanıb Azərbaycana yatırım edir. Səhrada oazis yaradıb və yüzlərcə insanı iş ilə təmin edib. Onun

biznes planları ilə tanış oldum və gördüm ki, bu şəxsə imkan yaradılsa, kiçik faizlə kredit verilsə, 2–3 il ərzində 5–6 min iş yeri yarada bilər.

İndiki kredit şərtləri ilə Azərbaycanda yatırım etmək o qədər də cəlbedici deyil. Onun üçün də Vergi Məcəlləsində və digər aidiyyəti qanunlara dəyişiklik edəndə Dövlət Neft Fondundan iş adamlarına yuxarıda səsləndirdiyim formatda illik 1–2 faiz ilə kreditlər ayrılmasına çağırış edirəm.

Daha bir vacib məqam. Azərbaycana 10 milyardlarla vəsait yatırmaq istəyən əcnəbi iş adamları var. Onlar yatırım etmək üçün dövlət zəmanəti tələb edirlər deyə, biz ildə ölkəmizə qoyula biləcək 15–20 milyard dollar vəsaitdən məhrum oluruq. Dövlət zəmanətinin verilməsində ciddi ehtiyatlı olmağın tərəfdarıyam. Amma elə sahələr var ki, onlar 4–5 il ərzində qazanc gətirmək iqtidarındadır və bu sahədə xüsusi yanaşmalara, müzakirələrə və sadələşdirilmələrə ehtiyac var. Yeri gəlmişkən, vergi xidmətinin rəisi hörmətli Orxan müəllimə zəng etdim və konkret vergi cinayəti barədə məlumat verdim. Biznesə alverçi gözü ilə yanaşan iş adamları da var. Onlar milyonlarla vəsaiti vergidən gizlədir və onlara qarşı mübarizə aparmaq lazımdır. Əsl iş adamlarına isə ciddi şərait yaratmaq lazımdır. Belə şəxslərə qarşı mübarizə aparmaq və vergi cinayətlərinin qarşısını, təbii ki, almaq lazımdır.

Ümid edirəm ki, səsləndirdiyim tədbirlərə ciddi yanaşılacaq və müəyyən işlər də aparılacaq. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Razi müəllim, bəlkə İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinə üzv keçəsiniz?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Aydın Hüseynov. Buyurun.

A.Hüseynov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət

vəkilləri! Bu gün bizim müzakirəmizə təqdim olunan Vergi Məcəlləsində dəyişikliklərdir. Bu, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində müzakirə olunmamışdan əvvəl mətbuata belə bir tərzdə sızmışdır ki, vergilərdə çoxlu artımlar gedir. Ancaq sonradan müzakirələr vaxtı mətbuatın iştirakı ilə, doğrudan da, Vergi Məcəlləsində aparılan dəyişikliklərin əsl mahiyyəti müəyyənləşdi. Məlum oldu ki, hazırda edilən dəyişikliklərin əsas mahiyyəti nədən ibarətdir. Mən orada iki-üç istiqaməti sayacağam. Güzəştlər vasitəsi ilə əhalinin vergi yükünün azaldılması, sosial xarakterli güzəştlər, kölgə iqtisadiyyatının aradan qaldırılması, ofşor zonalarda vergi nəzarətinin gücləndirilməsi. Vergi Məcəlləsində edilən bu dəyişikliklər mahiyyət etibarlı ilə sadaladığım nəticəyə gətirəcək. Bu isə o deməkdir ki, sözün əsl mənasında, vergi siyasəti ölkədə çox mükəmməl bir şəkildə, artıq fundamental bir formada formalaşmışdır.

Biz dövlət büdcəsini müzakirə edirik. Görürük ki, doğrudan da, biz dövlət büdcəsinin gəlir hissəsinin Dövlət Neft Fondundan transfertlərini nəzərə almasaq, gəlirlərin əsas hissəsi vergilər xətti ilə daxil olur və 6,8 milyard manat vəsait 2022-ci ildə vergilər xətti ilə daxil olunacaq. Bu, deməyə əsas verir ki, bu proqnozlar özünü doğruldacaq, bu proqnozların özünü doğrultması isə bu kimi islahatlara söykənir. Vergi ödəyiciləri ilə vergi xidməti işçiləri arasındakı etimad, bir-birinə olan, sözün əsl mənasında, o addımlar, bütövlükdə, bizim vergi siyasətinin bu gün xoş məramla, xoş bir məcraya yönəlməsindən xəbər verir.

Hörmətli Tahir müəllim bütün dəyişikliklərin mahiyyətini izah etdi deyə, təkrarçılığa yol verməyim. Bu dəyişikliklər məqbuldur və dəstəklənməsini millət vəkillərindən xahiş edərdim. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Aydın müəllim.

Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkiləri, hörmətli qonaqlar! İlk öncə, Sahibə xanım, Sizdən bir məsələni xahiş etmək istəyirdim. Bu gün işsizlikdən sığorta ilə bağlı qanun layihəsi müzakirə olunarkən 4 nəfər çıxış edə bilmədi. İmkan olsa, gələn dəfə ikinci oxunuşda o siyahı üzrə olsun. Bu, büdcədə edildi, çox yaxşı addımdır. Çünki burada fikirlər, vacib təkliflər var, səslənməlidir. 4 nəfər çox say deyil. İkinci oxunuşda imkan olsa, təmin etsəniz, çox minnətdar olaram.

Vergi Məcəlləsi ilə bağlı, mən hesab edirəm ki, kifayət qədər müsbət dəyişikliklər baş verir. Xüsusən də burada Tahir müəllim qeyd etdi. Cəmiyyətin kitab məhsulları, onların satışı və başqa məsələlərə bağlı gözlədiyi dəyişikliklərin nəzərdə tutulması. Ümid edirəm ki, bu, ölkə Prezidentinin dəfələrlə səsləndirdiyi, cəmiyyətdə münasibətlərə müsbət bir münasibət idi. Ümid edirəm ki, biz gələcəkdə bu istiqamətdə, ümumiyyətlə, dini və başqa ədəbiyyatlar üzərindən də qadağanın götürülməsi haqqında qanunu müzakirə edib qəbul edərək ki, kitabla, onun satışı ilə bağlı hər hansı bir məsuliyyətlə qarşılaşması məsələsi olmasın.

Burada vacib dəyişikliklərdən biri kənd təsərrüfatı məhsullarından tədarük zəncirində əlavə dəyər vergisinin götürülməsidir. Bu da vacib idi. Çünki insanlar bundan çox əziyyət çəkirdilər. Müəyyən dərəcədə hansı isə bir mərhələdə əlavə dəyər vergisindən azad olunmuş kəndli sonradan həmin qiymətləri tənzimləməkdə çətinlik çəkirdi. Çünki tədarük prosesində və satışda bu problemlərlə qarşılaşırdı.

Ən başlıca dəyişikliklərdən biri vəkilliklə bağlıdır. Vəkil qurumunun tərkibində fəaliyyət göstərən vəkillərin

müəyyən dərəcədə vəkillər qurumuna ödədikləri vəsaitlərdən nəzərdə tutulan hissə vergi tutulan gəlirlərə aid edilmir və bu, çıxarılır. Bu da müsbət bir tendensiyadır. Çünki Azərbaycanda, ümumiyyətlə, məhkəmə çəkişməsində ən zəif halqa, ən zəif subyekt vəkillər olduğuna görə və vəkillər hüquqçu olduğuna görə bu problemlər müəyyən dərəcədə yaşanır. Amma son vaxtlar bu, aradan götürülür. Ölkənin Baş prokuroru tərəfindən iki vəkilin mükafatlandırılması və onların fəaliyyətinin təşviq edilməsi müsbət bir tendensiyadır. Nə baxımından? Əvvəllər sanki bu qurumla prokurorluq orqanları, yaxud da digər istintaq fəaliyyətini həyata keçirən qurumlar sanki düşmən vəziyyətində görünürdülər. Bu tendensiya artıq ortadan qalxır və məhkəmə icraatında, məhkəmə çəkişməsində də bu, müsbət töhfəsini verəcəkdir.

Şəhid ailələrinə olan güzəştləri də mən müsbət qiymətləndirirəm. Burada bizdə reabilitasiya problemləri böyükdür və reabilitasiya mərkəzləri bu yükü götürə bilmir. Xaricdə xüsusi müalicə olunanların 40 min manata qədər müalicə vəsaitinin vergidən azad olunması, digər tərəfdən onlara olan yardımın götürülməsi, banklarda onlarla bağlı müəyyən güzəştlərin nəzərdə tutulması, düşünürəm ki, müsbət tendensiyadır.

Amma burada bir maddə var. 23.3-cü maddə. Demək, kənd təsərrüfatı məhsullarının topdansatışı ilə məşğul olan ticarət obyektlərində, bazarlarda nəzarət postlarının qurulması tələb olunur. Bu, real görünən bir məsələ deyil. Bu nəzarət postlarının qurulması da, əslində, bu problemin, sənədləşdirilməyən, əmtəə, nəqliyyat qaiməsi olmayan malların gətirilməsinin qarşısını almaq üçün nəzərdə tutulur. Amma hamımız yaxşı bilirik ki, bizdə bu sektorda hamı, böyük ticarət müəssisələrinin əksəriyyəti topdansa-

tısla məşğul olur. Hansı isə bir postun qurulması bu problemin həllinə kömək etmir. Münasibətləri hüquqi zəminə gətirmək olduqca böyük problemlər daşıyır. Hüquqi zəminə gətirəndə də kəndli öz məhsulunu satmaqda, topdansatış yerlərinə verməkdə müəyyən çətinlik çəkir. Ona görə də bu məsələyə bir az aydınlıq gətirilməsi, hesab edirəm, vacibdir. Bəlkə mən doğru anlamamışam, amma hər halda bu istiqamətdə problemin çözülməsi lazımdır ki, insanlar üçün praktik həyatda çətinlik yaranmasın. Mən lehinə səs verəcəyəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fazil müəllim.

Etibar Əliyev. Etibar müəllim, buyurun.

E.Əliyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, əlbəttə ki, mən də Vergi Məcəlləsində edilən dəyişiklikləri dəstəkləyirəm. Vergi adı gələndə mənim həmişə yadıma 16-cı Amerika Prezidenti Abraam Linkolnun bir aforizmi gəlir: “Dünyada iki şeydən qaçmaz olmaz. Biri vergidir, biri də ölüm”. Düzdür, ölümdən qaçmaq mümkün deyil, amma vergidənyayınma halları həmişə olubdur. Fazil bəy burada Vergi Məcəlləsində dəyişikliklərin tətbiqini geniş izah etdi. Hörmətli Tahir müəllim də çox geniş izah etdi. Ancaq mən bir məsələnin, yəni kitab üzərindən 18 faiz əlavə dəyər vergisinin götürülməsini alqışlayıram. Hörmətli Sahibə xanım, Sizin təşəbbüsünüz ilə Milli Məclisdə nəşirlərin, eyni zamanda, jurnalistlərin iştirakı ilə Tahir müəllimin rəhbərlik etdiyi komissiyanın böyük bir dinləməsi keçirildi. Bu, əlbəttə ki, nəşirlər üçün çox önəmli bir hadisə idi. Onlar uzun müddət 18 faiz əlavə dəyər vergisinin götürülməsini istəyirdilər, dəfələrlə Milli Məclisdə də kitab üzərindən və kağız üzərindən əlavə dəyər vergisinin götürülməsi barədə məsələlər qaldırılmışdı. Əslində, bizim nəsil çox yaxşı bilir ki, Bakı şəhərinin mərkəzində kitab

evi, kitab pasajı, siyasi ədəbiyyat mağazası, bədii ədəbiyyat mağazası var idi. Ancaq indi kitab mağazalarının, demək olar ki, hamısı icarədədir və böyük icarələrin vəsaitlərinin tətbiqində fəaliyyət göstərirlər. 18 faiz əlavə dəyər vergisinin tətbiqi, əlbəttə ki, onlar üçün çox mühüm bir dəyişiklikdir.

İndi biz büdcəni müzakirə edirik. Mən təklif edərdim ki, ali məktəblər üçün dərsliklərin çapına ayrıca vəsait ayrılınsın. Çünki ali məktəblərdə dərsliklərin çapı, ümumiyyətlə, müxtəlif sahələr üzrə dərsliklərin tərcüməsinin vəziyyəti bərhad haldadır. Yəni demək olar ki, tələbələrə yeni dərsliklər verilmir. Bu məsələ qaldırılındakı ali məktəb rəhbərliyi bir çox hallarda deyir ki, bizim maliyyə vəsaitimiz yoxdur və sair.

Bir də, bilirsiniz, kitabların, dərsliklərin üzərindən 18 faiz əlavə dəyər vergisi götürüləndən sonra müəyyən bir monitoring keçirilməlidir ki, bu hansı effekti verdi. Əlbəttə, indi kitab çapında böyük bir qütbləşmə var. Yəni bədii ədəbiyyata, humanitar elmlərə diqqət daha çoxdur. Elmin populyarlaşdırılmasına aid kitablar, demək olar ki, çap olunmur.

Hətta bir məsələni də qeyd edim ki, kitab mağazalarında çox tez-tez oluram. Görürəm ki, həmin kitab mağazaları biologiya, fizika, kimya, riyaziyyatın populyarlaşdırılmasına aid yüzlərlə ədəbiyyat alır, amma onlara heç kim toxunmur. Eləcə də qalırlar. Burada biristiqamətli kitab çapı da yolverilməzdir. Mən düşünürəm ki, populyar ədəbiyyatların çapına da geniş yer verilməlidir. Biz ticarət mərkəzlərini görürük. Böyük ticarət mərkəzləri var. Mən düşünürəm ki, kitab üçün də elə bir məkanın yaradılması olduqca vacibdir. Yəni biz əlavə dəyər vergisindən kitabı azad edirik. Ancaq bu icarələr yenə də kitabın qiymə-

tindəki ucuzlaşmaya, mən düşünürəm ki, imkan verməyəcək. Məsələn, AMAY, Sədərek ticarət mərkəzləri var. Belə bir kitab mərkəzləri yaratmaq olar ki, orada yalnız və yalnız kitab ticarəti həyata keçirilsin və insanların “kitab oxumuram” bəhanələri gətirməsi aradan qaldırılsın.

Mən yenə də təkrar edirəm ki, mən bu dəyişikliklərin lehinə səs verəcəyəm və günün tələbinə olduqca cavab verən dəyişikliklərdir. Təşəkkür edirəm, sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Rəşad Mahmudov, buyurun.

R.Mahmudov. Çox hörmətli xanım Sədr, dəyərli millət vəkilləri, dəyərli hökumət üzvləri, mən də cənab Prezident tərəfindən Milli Məclisə göndərilən Vergi Məcəlləsindəki dəyişiklikləri dövrün tələbi olaraq, əsasən, həssas qruplara və həssas mövzuları özündə ehtiva edən bir layihə kimi qiymətləndirirəm. Düşünürəm ki, millət vəkilləri də bu dəyişikliklərə qiymət verəcəklər. Xüsusən səhiyyə sahəsində özündə bəzi dəyişiklikləri ehtiva edən bir məsələyə diqqəti çəkmək istəyirəm. Bu gün hamıya məlum olan ölkəmizdə başlamış səhiyyə islahatları var. İcbari tibbi sığortanın 2018-ci ildən vüsət alan və 2021-ci ilin aprel ayından başlamış işlər davam etməkdədir. Hər bir ölkədə bu dönmə ağırlı olur, çətinliklər olur. Amma Azərbaycan dövləti də, dövlətçiliyi də hər bir vətəndaşın sağlamlığının ən yüksək səviyyədə təmin edilməsi üçün üzərinə düşən məsuliyyətin fərqlində olaraq, bütün dövlət qurumları olaraq bu çətinliklərin öhdəsindən gələcəyinə əmindir və bu yolda lazım olan addımlar atılır.

Biz qanun layihəsində xüsusən yüksək məbləğ tələb edən cərrahiyyə əməliyyatlarına istər ölkəmizdə, istərsə də xarici ölkələrdə vergi güzəştlərinin tətbiqini görməkdəyik. Diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm ki, Heydər Əliyev Fondu

tərəfindən hələ yarandığı 2004-cü ildən bu günə qədər, bütün sahələrdə olduğu kimi, səhiyyə sahəsində on minlərcə insana kömək edilir. Bu kömək, sadəcə, maddi yardım deyil, bu, həm də Azərbaycanda yeni bir ənənənin başlanğıcı demək idi. Bu gün dövlətin imkanları daxilində həlli mümkün olmayan bəzi xəstəliklərin ölkədə və ya xaricdə geniş şəkildə müalicələri tətbiq olunur. Biz bunun şahidiyik. O ağrını yaşayan ailələrə verilən bu yardımlara görə bu gün dövlətin ortaya qoymuş olduğu bu dəyişikliklərlə güzəştlərin həyata keçirilməsi bir az da bizləri bir-birimizə daha sıx bağlayaraq çətin günümüzdə bir-birimizə kömək etmək imkanlarını yaradacağından əminəm. Mən ona görə fürsətdən istifadə edərək bu yolda bu günə qədər insanların ağrısını hiss edərək onlara kömək edən bütün qurumlara, Heydər Əliyev Fondu başda olmaqla bütün xeyriyyəçilərə həkim kimi öz təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Fürsətdən istifadə edərək Vergi Məcəlləsində var olan bu dəyişikliklərlə birlikdə gələcəkdə ehtiyac olacaq, daha əvvəl də dilə gətirilən bir məqamı da Tahir müəllimin timsalında, xüsusən iqtisadi bloka çətdırmaq istəyirəm. Hamımıza məlumdur ki, səhiyyə islahatları özlüyündə, sadəcə, səhiyyə sahəsində deyil, səhiyyəyə iqtisadi baxışda da islahatlara ehtiyac duyur. Bunların da başında bu gün ölkədə səhiyyə ocaqlarının çətinlik çəkdiyi bir sahəni və bir məqamı diqqətinizə çətdırmaq istəyirəm. Nədir bu? Bu gün ölkədə 4 fərqli sistemlə işləyən səhiyyə qurumları mövcuddur. Birincisi, TƏBİB-in nəzdində olan qurumdur ki, vergi olaraq 1 faizlik ƏDV və digər vergilərdən azad edilmiş bir mexanizmlə işləyir. Bunun xaricində Səhiyyə Nazirliyinin tabeçiliyində, fərqli dövlət qurumlarının nəzdində səhiyyə qurumları və eləcə də özəl müəssisələr

var. Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, bunlarda əlavə dəyər vergisi, mənfəət vergisi, qazanc vergisi, bütün bu məsələlərlə əlaqədar ciddi fərqlər mövcuddur. Qanunvericilikdə vaxtaşırı aparılan dəyişikliklər, əfsuslar olsun ki, bu qurumların hamımıza eyni sahə üzrə xidmət göstərmələrinə baxmayaraq, aralarında vergi ödəmələrində böyük fərqlərin yaranmasına səbəb olub. Ona görə mən firsətdən istifadə edərək bu gün var olan, başlamış islahatların daha səmərəli şəkildə həyata keçirilməsi üçün araşdırılıb lazım olan dəyişikliklərin gələcəkdə aparılması üçün addımların aparılmasını xahiş edəcəyəm. Bu gözəl dəyişiklikləri, sadəcə, səhiyyə sahəsində deyil, Vergi Məcəlləsindəki bütün sahələrdə olan dəyişiklikləri yüksək qiymətləndirərək bütün millət vəkillərini də bu dəyişikliklərə səs verməyə çağırıram. Minnətdaram, sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Rəşad müəllim.

Qənirə Paşayeva. Qənirə xanım, buyurun.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlarım, təbii ki, biz Vergi Məcəlləsindəki bu önəmli dəyişiklikləri dəstəkləyirik. Biz Mədəniyyət komitəsi olaraq cənab Prezidentə çox təşəkkür edirik. KİV məhsullarının və kitabların, habelə dərslik komplektlərinin idxalı və satışının, həmin məhsulların istehsalının, nəşrinin, rullon və ya vərəqə şəklində kağızın idxalı və satışının redaksiya, nəşriyyat və poliqrafiya fəaliyyəti, reklam xidmətləri istisna olmaqla ƏDV-dən azad olunması, təbii ki, kitab və digər çap məhsullarının, dərsliklərin qiymətinin aşağı düşməsinə səbəb olacaq və bununla yanaşı, düşünürük ki, ölkədə çap sənayesinin inkişafını da təşviq edəcək, bu sahədə yeni iş yerlərinin açılmasına və sahibkarlığın inkişafına da təkan verəcək. Ona görə biz bu önəmli addıma görə cənab Prezidentə xüsusi təşəkkürümüzü, insanlar

tərəfindən edilən təşəkkürü çatdırmaq istədik.

Bir xahişimiz var. Burada hörmətli hökumət üzvlərinin olduğunu nəzərə alaraq biz minlərcə azərbaycanlı gənc ailələrin, anaların, qadınların bu xahişini diqqətə çatdırmaq istəyirik. Söhbət uşaq qidaları və bezlərinin ƏDV-dən azad olunması və ya bunun azaldılması ilə bağlı xahişdən gedir. Misal üçün, qeyd etmək istəyirəm ki, qonşu Gürcüstanda uşaq qidaları və geyimləri də ƏDV-dən azaddır. Mən UNICEF-in bir açıqlamasını xatırlatmaq istəyirəm. Yoxsulluq, urbanizasiya, iqlim dəyişikliyi və zəif qidalanma 5 yaşına qədər üç uşaqdan birinin aclığa məruz qalması ilə nəticələnir. 2 yaşdan kiçik üç uşaqdan ikisi çox zəif qidalanır. Biz buna çox üzülürük, çox təəssüf edirik. Amma bu bizim bir gerçəyimizdir ki, boşanan ailələrin sayı artır. Bu rəqəmlər də ortadadır ki, gənc anaların bir hissəsi aliment almaqda da çox ciddi problemlərlə üzləşirlər. Bizdə hələ aliment fondu da yoxdur. Amma bu analar bu övladlarını qidalandırmalıdır. Bu uşaqların qidalanması onların bütün gələcəyidir. Bu bizim genefondumuz deməkdir. Nəzərə alsaq ki, bu qiymətlər də aşağı deyil. Həm uşaq bezləri, həm də qidalar aztəminatlı ailələr üçün, hətta orta təminatlı ailələr üçün də kifayət qədər bahalıdır. Bu uşaqlar qidalanmalıdır.

Görürəm, indi Musa müəllim də yazıldı. Mən xatırlayıram, bizim hörmətli həmkarımız və komitə sədri Musa müəllim də bu mövzuda təkliflərlə çıxış etmişdi. Biz çox xahiş edirik ki, bütün bunları, boşanan ailələri, aliment ala bilməyən anaların sayını nəzərə alaraq gənc ailələrə dəstək istiqamətində, özəlliklə uşaq qidaları və bezləri üzərində əlavə dəyər vergisi məsələsinə baxılsın. Çünki bu rəqəm az deyil. Əgər bundan sui-istifadə edilməməsi üçün bu şirkətlərə və bazara ciddi nəzarət olunsa, doğrudan da, is-

tehlakçı bunun xeyrini görər. Bu nə qədər ailəyə dəstək olardı. Zaman-zaman çox önəmli dəyişikliklərə baxılır. İnsanlarımızın istəklərinin, təkliflərinin öz əksini tapdığı xeyli dəyişikliklər bu layihədə də var. Bu məsələyə də baxılmasını çox xahiş edərdik. Diqqətiniz üçün təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qənirə xanım.

Musa müəllim, yazılmışsınız, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, mən hörmətli komitə sədri həmkarımız Qənirə xanıma təşəkkür edirəm ki, bu məsələni gündəmə gətirdi. Bu məsələ ilə bağlı zamanında mənim də çıxışım olubdur. Hörmətli Fazil Mustafanın da, başqa deputatlarımızın da çıxışları olub. Çox vacib məsələdir. Ümumiyyətlə, dünyanın bir çox ölkələrində uşaqlarla bağlı bütün məhsulların və xidmətlərin ya güzəştli şərtlərlə, ya da əlavə dəyər vergisindən və rüsumlardan azad olunması ilə bağlı qanunvericilik var. Biz də eləyək. Onsuz da, bu uşaqlar böyüdükdən sonra bu əlavə dəyəri dəfələrlə artıq bizim dövlətimizə və cəmiyyətimizə verəcəklər.

Digər tərəfdən nəzərə alsaq ki, nə uşaq qidaları, nə də uşaq bezləri Azərbaycanda istehsal olunmur, buna ehtiyac var. İldə 120–150 min uşaq dünyaya gəlibsə və bir uşağa gündə iki uşaq bezindən istifadə olunsa, görün, nə qədər pul, vəsait buna lazımdır. Buna görə mən hökumətdən xahiş edirəm, bu məsələ üzərində ciddi düşünsünlər. İki istiqamətdə iş aparmaq lazımdır: birinci növbədə ölkə daxilində bunun istehsalını stimullaşdırmaq, ikinci növbədə də hörmətli Qənirə xanımın da, zamanında Fazil bəyin də qaldırdığı güzəştli şərtlərlə ya ƏDV-dən, ya da rüsumdan azad olunması məsələsinə baxılsın. Əgər biz indicə bu məsələni səsə qoysaq, inandırırıram ki, bütün millət vəkilləri bunun lehinə səs verəcəklər. Əgər belə bir

şey varsa, təklif edirəm, hökumətimiz də bu məsələnin lehinə öz fikirlərini desin. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Musa müəllim, çox sağ olun.

Mənə məlumat verildi ki, Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin xidmət rəisinin müavini Samirə xanım Musayeva indi bizimlədir.

Samirə xanım, hansısa bir məlumatla çıxış etmək istəyərdiniz? Buyurun.

S.Musayeva, *Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin xidmət rəisinin müavini.*

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkili, hörmətli hökumət nümayəndələri! Mən də hər kəsi salamlayıram. Vergi Məcəlləsi ilə bağlı təqdimata və daha sonra millət vəkili tərəfindən bildirilən bütün fikirlərə görə və qanun layihəsini dəstəklədiyinə görə təşəkkürümü bildirirəm.

İcazənizlə, qaldırılan bir sıra məsələlərə aydınlıq gətirmək istərdim. İlk növbədə hörmətli Razi müəllimin qaldırdığı məsələlər. Regionlara investisiya qoyuluşunun vergi yolu ilə təşviq edilməsi təklif olunur. Mən qısaca məlumat vermək istərdim ki, builki büdcə zərfində bu təklifin əhatə olunmamasının səbəbi ondan ibarətdir ki, artıq Vergi Məcəlləsinin mövcud redaksiyasında investisiya qoyuluşunu dəstəkləyən və xüsusən regionlara investisiya qoyuluşunu dəstəkləyən aidiyyəti normalar var. Regionlara investisiya qoyuluşu zamanı investisiya təşviqi sənədinin alınması üçün daha yüngül şərtlər var, daha az investisiya qoymaqla bu təşviq sənədi alınır. Bu halda isə artıq qeyd olunan həm əmlak vergisindən, həm də torpaq vergisindən azadolmalar var. Həmçinin mənfəət vergisindən 50 faizlik güzəşt müəyyən olunur. Bu güzəştlə yanaşı, əgər regionlarda sənaye parklarının, texnologiya parklarının gələcəkdə hər hansı biri açılarsa, oraya da qoyulan investisi-

yaların vergi azadolmaları var. Digər tərəfdən torpaq vergisinə regionlarda aşağı, azaldılmış dərəcə ilə vergi dərəcələri tətbiq olunur.

Turizm xüsusən qeyd olundu. Bununla tamamilə razıyıq. Yeri gəlmişkən, hazırda hökumətdə müzakirə olunan növbəti ortamüddətli dövr üzrə sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasında turizm xüsusi bir bölmədir və regional turizmin dəstəklənməsi istiqamətində hökumətdə normativ hüquqi aktlar hazırda müzakirə mərhələsindədir.

Hörmətli Fazil müəllimin qaldırdığı məsələlərdən biri iri ticarət mərkəzlərində, bazarlarda nəzarət postlarının qurulması və bunun, ümumiyyətlə, hüquqi müstəvidə yarıdacaq problemlər və reallaşması ilə bağlı suallar idi. Qeyd etmək istərdim ki, builki büdcə zərfinə, qanunvericilik zərfinə baxsaq, bu dəyişiklik, əslində, bir sıra dəyişiklikləri müşahidə edən dəyişiklikdir. Artıq qeyd olunduğu kimi, kənd təsərrüfatı məhsullarının bütün mərhələlərdə satışına əlavə dəyər vergisi ümumi dövriyyədən deyil, ticarət əlavəsindən tətbiq olunacaq. Təbii ki, istehsalçıdan tədarükçüyə keçəndə, ümumiyyətlə, əlavə dəyər vergisi yoxdur, ƏDV-dən azadolmadır. Sonradan tədarükçü tərəfindən sonrakı mərhələlərdə kənd təsərrüfatı məhsullarının satışına ticarət əlavəsindən əlavə dəyər vergisi tətbiq olunur. Lakin belə bir qanuna imkanın verilməsi sui-istifadəyə gətirib çıxarmasın deyə, iri ticarət obyektlərinə, xüsusən də kənd təsərrüfatı məhsullarının satışını həyata keçirən bazarlara, ticarət obyektlərinə nəzarət postları quraşdırılır. Çünki qanunun şərtləndirməsinə görə, bu güzəşt o vaxt tətbiq olunur ki, məhsullar, mallar sənədli şəkildə, elektron qaimə-faktura ilə təqdim olunsun. Bu, işin bir tərəfidir. Digər tərəfi isə bizim Kənd Təsərrüfatı Nazirliyindəki hörmətli həmkarlarımız tərəfindən də bir sıra

normativ hüquqi aktlarda kənd təsərrüfatı məhsulu istehsalçılarına subsidiyaların verilməsi zamanı da sui-istifadə hallarının baş verməməsi üçün sonrakı bütün satış zəncirinin şəffaflaşdırılması ilə bağlı bir sıra təkliflər müzakirə olunarkən, belə deyək, bu sahədə kompleks nəzarətin qurulması ilə bağlı irəli sürülən təklifdir.

Qaldırılan digər məsələlər. Xüsusən kitablarla, dini ədəbiyyatla, dərslik ləvazimatları ilə bağlı fikirlər səsləndirildi. Məlumat üçün bir daha qeyd edim ki, ümumiyyətlə, kitablara münasibətdə hər hansı bir kateqoriyaya bölünmədən, istisna olmadan bütün kitabların idxalı və satışı ƏDV-dən azaddır.

Hörmətli Qənirə xanımın və Musa müəllimin qaldırdığı məsələ. Bəzi məhsullara, xüsusən həssas kateqoriya üçün, yaxud uşaqlar üçün qida və geyimlərə münasibətdə əlavə dəyər vergisindən azaldılma dərəcəsi və ya azad olunmasının tətbiqi ilə bağlı qeyd etmək istəyirəm ki, bəli, diferensial azaldılmış əlavə dəyər vergisinin tətbiqi gündəlikdə olan məsələ kimi dəfələrlə müzakirə olunub. Bəlkə biz bununla bağlı daha əvvəl də məlumat vermişdik. Hələ əfsuslar olsun ki, həm ölkəyə məhsulların idxalı zamanı, həm də sonrakı satışı zamanı məhsulların adbaad, növbənöv bütün kateqoriya üzrə dəqiq sənədləşdirilmiş uçotunu məsafədən izləmək imkanlarımız olmadığına görə burada qanunun verdiyi imkandan sui-istifadə hallarının baş verməməsi üçün sahibkarların müvafiq infrastrukturun qurulması ilə bağlı işlərinin yekunlaşmasını gözləyirik. Təbii ki, bundan sonra bu cür məhsullara xüsusi yanaşmanın tətbiqi müzakirə oluna bilər və mümkündür.

Bu qədər. Söz verdiyiniz üçün çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Samirə xanım.

Çox ətraflı və dolğun məlumat səsləndi. Mən elə bili-

rəm ki, hörmətli həmkarlarımızın verdiyi suallara cavab da verildi. İndi isə, bəli, məsələni səsə qoyacağıq. Daha çıxış edən yoxdur. Məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, qanun layihəsinə birinci oxunuşda münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.47 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti məsələyə keçirik. 7-ci məsələ İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputat həmkarlar, faktiki olaraq gündəliyimizin 7–17-ci məsələləri hörmətli Tahir müəllimin məruzə etdiyi və sizin də dəstək verdiyiniz Vergi Məcəlləsinə artıq səs verdiyimiz, qəbul etdiyimiz düzəlişlərlə birbaşa bağlıdır, yəni faktiki olaraq uyğunlaşdırma xarakteri daşıyacaq. Burada bir qə-

dər istisna İnzibati Məcəllədir. Burada da, daha doğrusu, dəqiqləşdirmə həyata keçirilir. Çünki bizim məlum Cinayət Məcəlləsinin dekriminallaşdırılması ilə bağlı, bir sıra məsələlərlə bağlı aksiz markası ilə markalanmalı olan malların nağd qaydada satılması və nağd qaydada alınması cinayət məsuliyyəti yaradırdı, amma biz onu dekriminallaşdırdıq və 500 manatdan sonra bu, artıq cinayət məsuliyyəti yaradır. Beləliklə, 500 manata qədər olan pozuntular faktiki olaraq məsuliyyət yaratmırdı. Amma bu da doğru deyildi. Bu cür pozuntular artırdı. Məhz ona görə qanunverici təşəbbüsü subyektə təklif edir ki, bu məsələlər İnzibati Xətalər Məcəlləsində öz əksini tapsın. Məncə, belə yanaşma tamamilə düzgündür. 500 manata qədər İnzibati Xətalər Məcəlləsi, ondan sonra isə cinayət məsuliyyəti.

Hörmətli həmkarlar, səsə qoyulmasını və səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bu qanun layihəsinə daha iki komitədə baxılıb.

Tahir müəllim Mirkişili və Musa müəllim, sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. RAZISINIZ.

Çıxış etmək istəyənlər yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.49dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	74

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Qanun layihəsi qəbul edildi.

Gündəliyin 8-ci məsələsinə keçirik. Bu, “Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında” Qanunda dəyişikliklər edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, yenə də söz Sizindir. Buyurun.

T.Mirkişili. Hörmətli Sahibə xanım, əslində, mən də hörmətli Əli müəllimlə tamamilə razıyam ki, bundan sonra 17-ci maddəyə qədər olan bütün məsələlər 6-cı maddənin bütün müddəalarında öz əksini tapıb. Məsələn, indi Sizə məruzə edəcəyim “Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında” Qanunda olan dəyişiklik, əslində, Vergi Məcəlləsində edilən dəyişikliyin bir maddəsidir. Sadəcə, orada olan maddədə dəyişikliyə görə, bu qanuna da dəyişiklik planlaşdırılır. Məruzə də yalnız ondan ibarətdir ki, indiyə qədər Vergi Məcəlləsində öz əksini tapmışdı. 19 faydalı qazıntıdan 4-ü bələdiyyələr tərəfindən yığılırdı. Bundan sonra həmin 4 faydalı qazıntı üzrə vergilərin dövlət mərkəzi büdcəsinə aid olunması nəzərdə tutulur. Ona görə də, mümkünsə, bəlkə 17-yə qədər olan bütün məsələləri səsə qoyaq. Çünki, əslində, bunların izahatı Vergi Məcəlləsində verilib. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, çox sağ olun. Məsələyə baxarıq.

Bu qanun layihəsinə, Siyavuş müəllim, sizin komitədə də baxılıb. Hansısa bir sözünüz varmı?

S.Novruzov, *Milli Məclisin Regional məsələlər komi-*

təsinin sədri.

Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Bu məsələ bizim komitədə də müzakirə olunub. Əslində, burada söhbət bələdiyyələrin yığdığı vergilərdən gedir. Bu vergilər bələdiyyə orqanları tərəfindən yığılırdı, indi artıq bunun vergilər strukturu tərəfindən yığılması tövsiyə olunur. Hesab edirəm, yanaşma düzgündür, amma bununla yanaşı, bələdiyyə büdcələrində də müəyyən kəsirlər yarana bilər. Biz aidiyyəti strukturla bu məsələnin müzakirəsini aparmışıq ki, il ərzində təxminən 1 milyon 700 min manat bu sahədən olan vergilərdir. Əgər zəruriyyət yaranarsa, qanunvericiliyin tələbinə uyğun olaraq, həmin strukturlar bu kompensasiyanı ödəməyə hazırdırlar. Çünki bələdiyyələrdə xüsusiləşdirilmiş struktur yoxdur ki, mədən vergilərinin müəyyənləşdirilməsini və bundan istifadə qaydalarını müəyyən etsin. Həmçinin bələdiyyələrdə imkan yoxdur ki, onlar hər hansı bir formada məhkəmə yolu ilə və digər yollarla vergiyə cəlb edilsinlər. Ona görə də burada vergidənyayınma halları çox baş verir. Nəticə etibarilə əgər biz burada bu dəyişikliyi aparsaq, qeyd etdiyim məsələ öz əksini tapacaqdır ki, yəni həm bələdiyyələr itirdiyi vəsaiti qazanacaqlar, eyni zamanda, vergidən yayınmaq istəyən 4 növ mədən vergisini çıxaranlar düzgün olaraq dövlət büdcəsinə lazımi vergini ödəyəcəklər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim.

2 nəfər yazılıb. Razi Nurullayev və Qüdrət Həsənquliyev.

Razi müəllim, təkidlə çıxış etmək istəyirsiniz? Buyurun.

R.Nurullayev. Çox qısa, xanım Sədr. Mən, əslində, sual da vermək istəyirdim. Hörmətli Siyavuş müəllim mənim sualıma, demək olar ki, cavab verdi. Mən bildim ki, bu onların sərəncamından nəyə görə çıxarılır. Amma ikin-

ci bir məsələ qalır ki, biz həm də bələdiyyə institutunun gücləndirilməsindən danışırıq. İndi mənim üçün maraqlı olardı ki, Siyavuş müəllimin dediyi qazanc onlara necə çatacaq? Yəni bu bunlardan çıxarılır. Bir yandan da sevindim ki, çıxarılır. Çünki mənim bu məsələlərlə bağlı çox acı təcrübəm var. Çünki mən aktları burada demək istəmirəm. Sadəcə, bir cümlə ilə demək istəyirəm ki, bu cür mədən vergisi olan bələdiyyələrdə bir çox rayonlarda bələdiyyə sədri olmaq üçün bəzilərinə 80 min manat rüşvət alıb ora bələdiyyə sədri təyin edirdilər. Çox təəssüf edirəm. Buna görə sevinirəm ki, belə olmaz. Amma digər tərəfdən isə bələdiyyələrin də zəiflədilməsinin tərəfdarı deyiləm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Siyavuş müəllim, mən düşünürəm, işçi qaydada sonra Razi müəllimlə onu danışarsınız. Çünki bizim suallarımız çoxdur.

Qüdrət Həsənzadə. Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənzadə. Sahibə xanım, çox sağ olun. Əli müəllim, əslində, düz deyir, bunlar hamısı uyğunlaşdırma xarakterli dəyişikliklərdir. Tahir müəllim də bunu qeyd etdi. Amma mən Vergi Məcəlləsi ilə bağlı çıxış etmədim. Fikirləşdim ki, hər bir qanuna dəyişiklik ediləndə vaxt baxımından da daha rahat şəkildə bəzi məsələlərə münasibət bildirmək olar. Müzakirə olunan məsələ ilə bağlı yerli vergilərin tərkibi dəyişdirilir. Mən çox istərdim, bu tipli dəyişikliklər olanda millət vəkillərinə məlumat versinlər ki, bundan büdcəyə nə qədər vergi daxil olacaq, bələdiyyələr nə qədər vəsaitdən məhrum olacaq, yəni məlumat verilsin.

Biz həmişə parlamentdə məsələ qaldırmışıq ki, bələdiyyələrin statusu artırılmalıdır, bələdiyyələrin imkanları

genişləndirilməlidir. Biz görürük ki, bəzi bələdiyyələrin ərazisində yollar, kanalizasiya sistemləri hansı vəziyyətdədir. Bələdiyyələrin maliyyə resursları çox məhduddur. Dünyanın bir çox ölkələrində bələdiyyələr hətta mənzil tikintisinə icazə verirlər, torpaq sahəsi ayırırlar. Əvvəllər deyirdik ki, bələdiyyələrin təcrübəsi azdır. Artıq 1999-cu ildən, düz 22 ildir, Azərbaycanda bələdiyyələr fəaliyyət göstərir və kifayət qədər təcrübələri də var. İcra hakimiyyətlərindən səlahiyyətlər alınıb yavaş-yavaş bələdiyyələrə verilməlidir. Bələdiyyələrin səlahiyyətləri genişləndirilməlidir. Yəni bu qədər mərkəzləşməyə ehtiyac yoxdur. Çox istərdim, Tahir müəllim istəsə, sonda bu məsələyə münasibət bildirər.

Bir də məcəllələrin tez-tez dəyişdirilməsi bütün dünyada qəbul olunmuş məsələdir ki, bu, investorları qorxudur. Hətta fərqi yoxdur ki, bu, investorların ziyanıdır, ya da xeyrinədir. Ümumiyyətlə, fikirləşirlər ki, bu dəfə xeyrimə dəyişiklik oldusa, gələn dəfə ziyanıma olar. Bizim “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununda qəbul olunmuş qanunlara dəyişikliklərin edilməsinə 6 ay müddətində bir məhdudiyət qoyulub. Amma biz gərək o qanuna da baxaq və bu məhdudiyətin müddətini artırmaq.

İndi Vergi Məcəlləsinə dəyişiklik etdik və yenə də bəlli olmadı ki, güzəştlərdən büdcə nə qədər itirəcək, yaxud bu gün vergilər müəyyənləşir, onlardan büdcə nə qədər qazanacaq. Bunun bir əsaslandırması olmalıdır. Niyə bu qanunların tez-tez bu cür iri həcmdə dəyişdirilməsi həm də narahatlıq doğurur? Ona görə ki, bu qanunların öyrənilməsi birinci problematik olur, vətəndaşlar bu qanunları tez-tez öyrənə bilmirlər. İkincisi, onu tətbiq edən orqanlar müəyyən çətinliklərlə üzləşirlər. Bu baxımdan qanunların tez-tez dəyişdirilməsindən maksimum dərəcədə qaçmaq

lazımdır. Bir çox hallarda hətta dəyişiklik edilməməsindən ziyan azdırsa belə, yenə də böyük maraqları nəzərə alıb bəzi adamlara, bəzi kateqoriyadan olan hüquqi şəxslərə güzəştlər lazımdırsa, onların başqa yolunu tapmaq lazımdır ki, onlara hansı formada köməklik olunsun. Amma qanunlara belə tez-tez toxunmayaq.

Sahibə xanım, başqa məsələlərdə dəyişikliklərlə bağlı münasibət bildirmək istəyirəm. Vaxtım da var. “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Qanun da qarşıdan gəlir. Əgər çıxış etmək imkanım olacaqsა, qalsın, əgər olmayacaqsა, indi münasibət bildirim.

Sədrlik edən. 2 dəqiqəniz var, çıxış edə bilərsiniz.

Q.Həsənquliyev. Burada müəyyən olunur ki, pərə-kəndə satışla məşğul olan bəzi şəxslər 2 min manatdan artıq ödənişlər etdikdə bunlar mütləq nağdsız olmalıdır. Məsələn, mebel və məişət texnikası satanlar 10 min manatdan artıq ödəniş olmalıdır, yaxud tibb müəssisələri tərəfindən göstərilən xidmətlərə görə 500 manatdan artıq ödənişlər, yəni bu fərqi qoymaq, sanki burada bir proteksionizm elementləri görünür. Ona görə də mən düşünürəm ki, buna qətiyyən yol vermək olmaz. Burada vahid bir məbləğ müəyyən olunmalıdır. Özü də o məbləğ olduqca kiçik olmalıdır. Məsələn, kimsə 40–50 manatlıq alış-veriş edirsə, ona tətbiq olunmalıdır.

Bir də çox mühüm məsələ “İcra haqqında” Qanunla bağlıdır. Burada da Konstitusiyanın tələbi pozulur, Sahibə xanım. Konstitusiyamızın 149-cu maddəsində qeyd olunur ki, qəbul olunan qanunlar bərabər mənafeələrə bərabər münasibət ifadə etməlidir. Amma biz nəyi görürük? Misal üçün, burada üzərinə həbs qoyulmuş əmlakın satılması, vergi ödəyicisinin vergi borcuna görə siyahıya alınmış əmlakı istisna olmaqla. Deməli, burada nə nəzərdə tutulur:

əgər vergi orqanı kiminsə əmlakının üzərinə həbs qoyubsa, artıq icra onu sata bilmir. Yəni “İcra haqqında” Qanuna görə, onu sata bilməyəcək. Halbuki necə olmalıdır: burada, məsələn, vətəndaşın da, başqa bir hüquqi şəxsin də marağı varsa və ya hər hansı bir şirkət vergi borcunu da ödəmir, amma başqalarına da borcu var. Bu halda o əmlakın hamısı satılmalıdır və məhkəmə tərəfindən onun ədalətli qaydada bölgüsü həyata keçirilməlidir ki, misal üçün, nə qədər vergi borcu var, nə qədər hüquqi şəxslərə, fiziki şəxslərə borcu var, kimə nə qədər ödənsin. Yoxsa, dövlətin marağı, yəni vergi orqanının marağı burada önə çəkilir.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim. Qüdrət müəllim, Siz bir məsələyə toxundunuz ki, insanlar çox zaman qanunları bilmirlər, oxuya bilmirlər və sair. Sadəcə, bu məsələyə aid deyil, ancaq bir məlumat vermək istərdim. Bilirsiniz ki, bu gün Azərbaycan televiziyasında bizim 1 saatlıq proqram – “Parlament saati” yayımlanır. Orada da bir rubrika nəzərdə tutulur ki, burada qəbul olunan qanunlarla, problemlə suallarla bağlı bizim hörmətli həmkarlarımız çıxış etsinlər, maarifləndirmə kimi belə bir iş aparılsın. Artıq bir neçə proqramdan, verilişdən sonra biz bunu həyata keçirmək niyyətindəyik.

Tahir müəllim, buyurun, mən Sizə söz verim.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli Qüdrət müəllimin dediği bir neçə məsələ ilə bağlı münasibət bildirmək istəyirəm. Əslində, mən bunu demişdim. Amma bir daha təkrar edim ki, bu gün bu məcəllədə edilən dəyişikliklərin dövlət büdcəsinə təsiri 60 milyon manatdır. Bunu bayaq da demişdim. Amma bəzi azadolmalarla bağlı konkret, daha fərqli fikir də deyə bilərəm. Məsələn, kitab və kağızların əlavə dəyər vergisindən azad olunması ilə bağlı olan dəyişikliyin dövlət büdcəsinin vətəndaşların

xeyrinə imtina etdiyi vəsaitin ümumi həcmi təxminən 2 milyon manata yaxındır. Yəni, bütövlükdə, bu 60 milyon da, əsasən, aksiz markalarının tütün, alkoqollu içkilərlə əlaqədar artırılması ilə bağlıdır. Çünki fikir verdinizsə, mənim çıxışında, demək olar ki, məcəllənin böyük bir hissəsi əlavə dəyər vergisindən və gəlir vergisindən azad olunma ilə bağlıdır. Ona görə bu məcəllədə olan dəyişikliyin iqtisadi məqsədindən daha çox sosial məqsəddə olduğunu deməyə əsas verir.

Mədən vergisi ilə bağlı. Qüdrət müəllim, mən bir məsələni qeyd edim ki, bu gün Azərbaycanda bələdiyyələrin, təbii ki, fərdi sahibkarın balansında olan binalar su və hava nəqliyyatı ilə bağlı topladığı əmlak vergisi ilə heç kimin işi yoxdur. Bu, olduğu kimi qalır. Qeyd etdiyim kimi, indiyədək 19 faydalı qazıntıdan yalnız 4-nün vergisini Azərbaycanda bələdiyyə yığdı. Bunun 15-ni indiyə qədər Dövlət Vergi Xidməti yığdı. Amma bayaq burada da qeyd olundu ki, bələdiyyələrin yığdığı vergilərdə, xüsusən mədənlə bağlı, şəffaflığın təmin olunması ilə bağlı, yüngül formada desək, şübhələrimiz olduğuna görə, düşünürük ki, Dövlət Vergi Xidməti tərəfindən şəffaflığın təmin olunması, inzibatçılığın inkişafı ilə bağlı xeyli iş görüldüyünə görə bu vəsaitin onlar tərəfindən yığılmasını biz də məqsədəuyğun sayırıq. Qeyd edim ki, bu yığılan vəsait başqa yerə getmir, dövlət büdcəsinə gəlir. Əgər hörmətli Siyavuş müəllimin dediyi kimi, ehtiyac olarsa, onsuz da, dövlət büdcəsi bələdiyyələrə yardım edir. Bu yardımın artması ilə bağlı belə bir təşəbbüs olarsa, biz buna yenə baxa bilərik. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Məsələni səsə qoyuruq. Buyurun, qanun layihəsinə münasibət bildirin.

Səsvərmənin nəticələri	(saat 16.03 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, hörmətli Əli müəllimin, hörmətli Tahir müəllimin dedikləri kimi, 17-ci məsələ də daxil olmaqla, 17-ci məsələyə qədər olan qanun layihələri, əslində, uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır. Hamısını bir yerdə səsə qoya bilmərik, bir-bir qoyacağıq.

Əli müəllim, buyurun, Siz bunlar haqqında bir-bir məlumat verin.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, xanım Sədr. 9-cu məsələ ilə bağlı həmkarımız hörmətli Fazil Mustafa faktiki olaraq bütün fikirləri söylədi. Burada söhbət vəkillik fəaliyyəti üzrə vergitutma məsələlərinin dəqiqləşdirilməsindən gədir. Çox pozitiv dəyişikliklərdir və həqiqətən də, biz vəkil, yəni hüquq ictimaiyyətinin nümayəndəsi kimi bu dəyişikliklərə görə, qanunvericilik təşəbbüsü subyektinə də təşəkkürümüzü bildiririk. Səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Əli müəllim, çox sağ olun.

Tahir müəllim, sizdə baxılıb. Sözlünüz var?

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Çıxış etmək istəyən də yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.04 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Növbəti 10-cu məsələ “Sosial sığorta haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən hörmətli Musa Quliyevə söz vermək istəyirəm.

Buyurun, Musa müəllim.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkili, müzakirənizə təqdim olunan dəyişiklik qanununun 15-ci maddəsinə yeni bir müddəanın əlavə olunması ilə bağlıdır. Məcburi dövlət sosial sığorta haqqı hesablanmayan maddəli işə və sahibkarlıq fəaliyyətinə aid olmayan gəlirlərin siyahısına maddi yardım da əlavə olunur. Yəni həmin maddi yardımlar sahibkarlıq fəaliyyəti məqsədi üçün istifadə olunmur. Xahiş edirəm, qanun layihəsinə dəstək verəsiniz. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.05 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi

0

İştirak edir

75

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

11-ci məsələ “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, sözü Sizə verirəm, buyurun.

T.Mirkişili. Sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, bu qanun layihəsi də, bayaq qeyd etdiyim kimi, Vergi Məcəlləsi ilə birgə daxil olub. Qısa məzmunu bundan ibarətdir ki, ölkədə nağdsız hesablaşmaların inkişaf etdirilməsini, kölgə iqtisadiyyatının səviyyəsinin aşağı salınması üçün bu istiqamətdə atılan addımların genişləndirilməsini özündə ehtiva edir. Belə ki, indidən sonra qəbul olunarsa, ixtisaslaşmış qaydada, o cümlədən komissiya və ticarət şəbəkələri vasitəsi ilə avtomobil satışı üzrə bütün ödənişlər, pərakəndə satış qaydasında 2000 manatdan artıq olan bütün ödənişlər, mebel və məişət texnikasının satışı zamanı 7000 manatdan artıq olan ödənişlər, özəl tibb müəssisələri zamanı 500 manatdan artıq olan ödənişlər, “Lotereyalar haqqında” Qanuna uyğun olaraq, ümumi məbləği 3000 manatdan artıq olan uduşlar və oyunda iştirakla bağlı bütün ödənişlərin nağdsız formada həyata keçirilməsi təklif olunur. Ümumiyyətlə, düşünürük ki, nağdsız qaydada formanın inkişaf etdirilməsi iqtisadiyyatın inkişafı və kölgə iqtisadiyyatının həcmi üçün çox ciddi şəkildə üstünlük əldə etməyə imkan verir. Həmkarlarımdan qanun layihəsini dəstəkləməyi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Görürəm, çıxış edən yoxdur, İmamverdi müəllim.
Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qanun layihəsinə
münasibət bildirin.

Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.07 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də birinci oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti 12-ci məsələ “İcra haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Əli müəllim, mən yenə də Sizə söz vermək istəyirəm.
Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli Sahibə xanım, bu məsələ ilə bağlı Qüdrət müəllimin qeydləri olub. Biz mütləq ikinci oxunuş zamanı bu məsələləri müvafiq dövlət orqanının nümayəndəsi ilə araşdıracağıq. Bu qanun layihəsinin də uyğunlaşdırma xarakterli olduğunu nədən söyləyirik? Çünki faktiki olaraq qanunda məhkəmə qərarları üzrə əmlakın satışının qanunvericiliyə uyğun olaraq təşkil edilməsinin vergi orqanları... Yəni qanunda “müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qurum” yazılıb, faktiki olaraq Əmlak Məsələləri Dövlət Xidməti yanında Hərracın Təşkili üzrə Aukşon Mərkəzi-

nə həvalə olunması qeyd olunur. Bir daha vurğulayıram, Qüdrət müəllimin qaldırdığı məsələləri ikinci oxunuşda bir daha müzakirə edərik. Səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Tahir müəllim, sizdə də baxılıb. Sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Xeyr, yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram, buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.09 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 13-cü məsələyə çatdıq. “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi.

Əli müəllim, buyurun, söz Sizindir.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun. Hörmətli deputat həmkarlar, bu qanun layihəsində əvvəlki variantdan fərqli olaraq bundan sonra bütün hallarda hüquqi şəxsin qeydiyyata alındıqdan sonra qeydiyyat sənədlərinin, yəni dövlət reyestrindən çıxarışın, şəhadətnamə və nizamnamənin elektron kabinetə göndərilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Hesab edirəm ki, bu bizim qanunvericilikdə etdiyimiz çox pozitiv dəyişikliklərdən biridir. Əvvəllər ancaq yerli və xarici in-

vestisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlər nəzərdə tutulurdusa, bu gün artıq təklif olunur ki, bütün hüquqi şəxslər bu cür məlumatlandırılınsın. Səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Tahir müəllim, sizdə baxılıb. Heç bir sözünüz yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Məsələni səsə qoyuruq. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.10 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti 14-cü məsələ “Dövlət satınalmaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, ölkəmizdə ciddi şəkildə geniş tikinti, quraşdırma, bərpa işləri gedir. Biz istehsal sahələrinin yaradılması prosesini müşahidə edirik. Amma biz bu tenderlərdə xarici hüquqi şəxslərin iştirakının çox tez-tez şahidi oluruq. Bir çox hallarda isə onlar iştirak edirlər, tenderlər udurlar və bu istiqamətdə işləri icra edirlər. Keçən müddət ərzində müşahidələr göstərir ki, xarici hüquqi

şəxslərlə bağlanmış birbaşa müqavilələr sonradan bu vəsaitlərin tam sona qədər izlənməsinə ya mane olur, ya da bir çox hallarda vergidənyayınma şanslarını, ehtimal-larını artırır. Bu barədə qanuna edilmiş dəyişiklik bundan ibarətdir ki, indidən sonra tenderlərdə iştirak edən hər hansı bir xarici hüquqi şəxs tenderi udduğu zaman onunla bağlanan müqavilə yalnız və yalnız həmin təşkilatın Azər-baycanda yaratdığı daimi nümayəndəlik həyata keçdikdən sonra bağlanacaqdır. Bu o deməkdir ki, müqavilə daimi nümayəndəliklə, Azərbaycanda uçota alınmış hüquqi şəxslə bağlanacaqdır. Bu da bir çox hallarda əmanətlərin daha şəffaf olmasına və bir çox hallarda isə yarana biləcək ehtimalların izlənməsinə xidmət edəcəkdir. Həmkarlarımdan qanun layihəsini dəstəkləməyi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Məsələni birinci oxunuşda səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.12 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

15-ci məsələ “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Məsələyə dair, Tahir müəllim, yenə də buyurun, Siz

məlumat verəcəksiniz.

T.Mirkişili. Hörmətli Sahibə xanım, icazənizlə, bu barədə bir az geniş danışmaq istəyərdim. Çünki bu qanun haqqında cəmiyyətdə və sosial şəbəkələrdə əsası olmayan, bir çox hallarda isə doğru olmayan informasiyaya söykənən müzakirələr getdiyinə görə, düşünürəm ki, bu məsələni daha geniş izah etməyə ehtiyac yaranacaq. Belə ki, bu qanun layihəsi də dövlət büdcə zərfində daxil olub. Qanun layihəsində edilən dəyişikliklər, əsasən, 4 istiqamət üzrədir. Kifayət qədər maraqlı məqamlar var. Birinci istiqamət. Əslində, Milli Məclisin plenar iclasında da deputat həmkarlarım bu məsələni dəfələrlə qaldırmışdılar. Rüsüm topalayan orqanların yığılan rüsümün bir hissəsinin onların hesablarında saxlanması ilə bağlı qanun layihəsini biz dəfələrlə müzakirə etmişik. Amma bununla yanaşı, bu sistemin dəyişməsi ilə bağlı deputat həmkarlarım da təkliflər vermişdir. Qanunda edilən dəyişiklik məhz bundan ibarətdir ki, indidən sonra rüsüm toplanan orqanların hesabında hər hansı bir rüsüm qalmayacaq, yığılan bütün rüsumlar, bütövlükdə, dövlət büdcəsi hesabına köçürüləcəkdir. Bunun əvəzində isə həmin orqanlarda işləyən əməkdaşların maaşı ilə bağlı, bütövlükdə, yeni maaş sisteminin hazırlanması ilə bağlı çalışmalar davam etməkdədir. Mən düşünürəm ki, yaxınlıqda biz onun şahidi olacağıq.

İkinci mühüm istiqamət bundan ibarətdir ki, bəzi rüsumlar indiyə qədər qanunun mövcud olmasına baxmayaraq, ya Nazirlər Kabinetinin qərarında, ya da cənab Prezidentin sərəncamları ilə müəyyən edilirdi. Bu da bir çox hallarda isə rüsumların nəzarətmə baxımından müxtəlif sənədlərdə olması, nəzarətlə bağlı müəyyən ehtimalların yaranmasına səbəb olurdu. Həm Nazirlər

Kabinetinin, həm də Prezidentin sərəncamı ilə müəyyən edilən bütün rüsumların indidən sonra toplanaraq vahid bir qanun halında saxlanmasına imkan yaratmışdır. Bununla bağlı yaranan, əsas olmayan informasiya bundan ibarət idi ki, guya qanun layihəsində minik avtomobillərinin, mobil cihazların qeydiyyatının təhlükəsizliyi, ərzaq müəssisələrinin, baytarlıq məhsullarının rüsumlarının guya qaldırılması ilə bağlı həm mətbuatda, həm də sosial şəbəkələrdə əsas olmayan məlumatlar yayılmışdır. Amma mən bir daha qeyd etmək istəyərdim ki, bu qeyd etdiyim istiqamətlər üzrə hər hansı bir rüsumun dəyişdirilməsindən, artırılmasından söhbət getmir. Dəyişiklik yalnız və yalnız həmin rüsumların ya Nazirlər Kabinetinin qərarlarından, ya da cənab Prezidentin sərəncamından olduğu kimi, dəyişmədən qanuna köçürülməsi ilə bağlı olan dəyişiklikdir.

Üçüncü mühüm istiqamət. Bir sıra dövlət xidmətləri vardır ki, biz indiyə qədər onları qanunla yaratsaq da, amma onların rüsumları, xidmətlə bağlı dövlət rüsumu müəyyən olunmamışdır. Misal üçün, su obyektlərinə verilməsi ilə bağlı, ovçuluq ilə bağlı bir çox dövlət xidmətləri və icazələr vardır ki, qanunda mövcuddur, onların rüsumları müəyyən olunmamışdır. Bununla bağlı rüsumlar müəyyən olunmuşdur.

Nəhayət, dördüncü istiqamət. Bir sıra rüsumlar üzrə rüsumların dəyişdirilməsi, artırılması, qaldırılması qanun layihəsində öz əksini tapmışdır. Bununla bağlı kifayət qədər müzakirə getmişdir. Həm bizim komitədə maliyyə nazirinin müavini hörmətli Azər müəllim, həm də dövlət büdcəsi ilə bağlı maliyyə naziri Samir Şərifov kifayət qədər informasiya vermişdir. Burada dəyişikliyin əsas yaranma səbəbləri uzun illərdir, xüsusən 15 ildən çox keçən bir dövr ərzində bəzi rüsumların dəyişdirilməməsi və bu dəyişdirilməmə nəticə-

sində ölkədə gedən inflyasiyaya uyğun olaraq, rüsumların indeksasiya olunmaması ilə əlaqədar prosesin getməməsi hazırda bu prosesin bərpa olunması və rüsumlara təsir etməsi ilə bağlı öz əksini rüsumda tapmışdır.

Qeyd edirəm ki, layihənin, bütövlükdə, dövlət rüsumu ilə bağlı yığılmalara təsiri harada isə 100 milyon manata yaxındır. Bildiyiniz kimi, 2022-ci ilin dövlət büdcəsində rüsumdan olan gəlirlərin 360 milyon manat olması, içində 100 milyona qədər vəsaitin daxil olması, əsasən, dövlət rüsumlarından olan artım və dəyişikliklərlə bağlıdır.

Ümumilikdə, qanun həm bu sahədə, həm də müxtəlif sahələrdə olan idarəetmənin bir mərkəzdə toplanmasını, gələcəkdə yığılacaq vəsaitin yenidən təkrar olaraq insanların sosial rifahına xərclənməsini özündə ehtiva edir. Çünki dövlət büdcəsinə gələn hər bir manat son nəticədə daha çox təhlükəsizlik, sosial müdafiə istiqamətində yaranan xərcləri artıracaqdır. Hörmətli həmkarlarımdan qanun layihəsini birinci oxunuşda dəstəkləməyi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. Tahir müəllim, dediyiniz məsələ, yəni yanlış məlumat gedir və sair, Siz və sizin komitə üzvləri, mən təklif edirəm ki, açıqlamalar verin. Bizim hörmətli media nümayəndələri də buradadır. İclasdan sonra, ümumiyyətlə, cəmiyyətə düzgün məlumat çatdırılmalıdır.

Hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən qanun layihəsini birinci oxunuşda səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvərmənin nəticələri	(saat 16.17 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

16-cı məsələ Su Məcəlləsində və digər iki məcəllədə, “Yerin təkisi haqqında” Qanunda və daha 11 qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Layihəni təqdim etmək üçün mən Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri hörmətli Sadiq Qurbanova söz verirəm.

Sadiq müəllim, buyurun,

S.Qurbanov, *Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri.*

Təşəkkür edirəm, dəyərli Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, Tahir müəllim Dövlət rüsumu haqqında qanun layihəsini qeyd etdi. Sizə təqdim edilən qanun layihəsi də “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda dəyişiklik edilməsi ilə birbaşa bağlıdır. Burada, sadəcə olaraq, qanunun səciyyəvi xüsusiyyətlərindən biri odur ki, dövlət rüsumunun müəyyən edilməsi bir sıra hallarda Tarif Şurasının, Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə müəyyənləşdirildi. Hazırkı dəyişikliklərdə artıq dövlət rüsumu konstitusion normaya uyğun olaraq, məhz Milli Məclis tərəfindən “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunla tənzimlənəcək. Bir də əlavə rüsumlar əlavə edilmişdir. Onu da Tahir müəllim dedi.

Yəni bu qanunda bir məsələ Tikinti Məcəlləsində olan dəyişikliklərlə bağlıdır ki, burada digərlərindən fərqli olaraq tikinti obyektlərinin istismarına icazə verilməsi, me-

xanizmin ləğv edilməsi proseduru və dövlət rüsumu da müəyyənləşir. Bu qanun layihəsinə səs verməyə çağırıram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sadiq müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bu qanun layihəsinə daha 6 komitədə baxılıb. Ona görə mən indi komitə sədrlərindən soruşmaq istəyirəm. Əli müəllim, Tahir Mirkişili, Tahir müəllim Rzayev, Əhliman müəllim?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Heç kim. Adil müəllim, Qənirə xanım?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Heç kimin sözü yoxdur. Ona görə də mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, qanun layihəsinə birinci oxunuşda münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.19 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, indi biz ayrı blok məsələlərə keçirik. 17-ci məsələ. “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi müzakirəyə təqdim edilir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən yenə də hörmətli Əli Hüseyinliyə söz verirəm.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, indi 17–22-ci məsələlər faktiki olaraq icbari sığorta ilə bağlı məsələlərdir. Mənim komitə sədri həmkarlarım etiraz etməsələr, mən ümumi bir məlumat verərdim. Çünki faktiki olaraq məsələlərin mahiyyəti eynidir. Bildiyiniz kimi, dövlət icbari şəxsi sığortası sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı 2021-ci ildə bəzi tədbirlər haqqında cənab Prezidentin müvafiq fərmanı olmuşdur. Həmin fərmanla Milli Məclisin deputatlarının, məhkəmə və hüquq mühafizə orqanlarının, hərbi qulluqçuların, diplomatik nümayəndəliklərdə qulluq edən şəxslərin və mülki müdafiə qüvvələrinin şəxsi heyətinin həyat və sağlamlığı, dövlət icbari şəxsi sığorta sahəsində səlahiyyətlər 2022-ci il yanvarın 1-dən Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə həvalə edilmişdir. Həmçinin fərmanla müəyyən edilmişdir ki, dövlət icbari şəxsi sığorta sahəsində digər işlərin görülməsi nazirliyin tabeliyində olan Dövlət Sosial Müdafiə Fondu tərəfindən həyata keçirilməlidir. Qeyd olunmalıdır ki, bu paket layihələrdə dövlət icbari şəxsi sığortasının kommertiya məqsədli sığorta prinsipi ilə deyil, uçot sistemli qurulma, yığım prinsipi əsasında həyata keçirilməsi, habelə bu sahədə inzibatçılığın xidmətinin keyfiyyətinin və vətəndaş məmnunluğunun innovativ yanaşmalarla təmin edilməsi məsələləri öz əksini tapmışdır.

Layihədə bir sıra vacib məsələlərin həlli təklif olunur ki, onları sadalamaq istəyirəm:

Sığorta ödənişlərinin vaxtında və dayanıqlı şəkildə ödənilməsinin təmin olunması, sığorta vəsaitlərindən daha səmərəli istifadə olunmasının təmin olunması, müharibə ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərin və şəhid

ailələrinə sosial dəstək verilməsi, yəni onların mənzil və ya fərdi evlərlə, reabilitasiya vasitələri ilə təmin edilməsi, maddi yardım verilməsi, sosial psixoloji xidmət xərclərinin ödənilməsi, məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması və sair.

Sığorta ödənişlərinin davamlılığının təmin edilməsi məqsədi ilə sığorta ehtiyatlarının yaradılması, vətəndaş məmnunluğu və rahatlığının təmin olunması məqsədi ilə dövlət icbari şəxsi sığorta sahəsində xidmətlərin DOST mərkəzlərində təşkil edilməsi.

Hörmətli deputat həmkarlar, faktiki olaraq bu məsələlərin hər biri müvafiq aidiyyəti qanunlarda, yəni Milli Məclisin deputatının statusu, hərbi qulluqçular, məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları, xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik xidmət nümayəndəlikləri ilə bağlı, o cümlədən vergi orqanlarında xidmət haqqında əsasnamədə öz əksini tapır. Amma hamısının mahiyyəti eynidir. Təşəkkür edirəm. Hesab edirəm ki, birinci oxunuşda konseptual baxımdan səsə qoymaq mümkündür. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Musa müəllim, bu qanun layihəsinə sizin komitədə baxılıb. Sözüünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyən də yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.23 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	73

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, birinci oxunuşda qəbul edildi.

18-ci məsələ “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri hörmətli Ziyafət Əsgərova söz verirəm.

Ziyafət müəllim, buyurun.

Z.Əsgərov, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, ölkə rəhbərliyi tərəfindən şəhid ailələrinə, müharibədə sağlamlığını itirən vətəndaşlarımıza böyük diqqət və qayğı göstərilir. Bu qayğı qanunlarımızda və dövlət başçısının fərman və sərəncamlarında da öz əksini tapmışdır. Buna misal olaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il mayın 18-də imzaladığı 1340 nömrəli dövlət icbari şəxsi sığorta sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi haqqında və idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında fərmanını qeyd etmək istərdim. Hərbi qulluqçuların həyat və sağlamlığının dövlət icbari şəxsi sığortası sahəsində səlahiyyətlərinin Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə həvalə edilməsi ilə əlaqədar sığorta haqlarının idarə olunması sahəsində normativ hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi həmin fərmanda nəzərdə tutulmuşdur.

Dövlət başçısı tərəfindən qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Milli Məclisə təqdim olunmuş layihədə hərbi

qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortasının kommertiya məqsədli sığorta prinsipi ilə deyil, uçot sistemi qurulmaqla yığım prinsipi əsasında həyata keçirilməsi, habelə bu sahədə inzibatçılığın xidmət keyfiyyətinin, vətəndaş məmnunluğunun innovativ yanaşmalar tətbiq etməklə təkmilləşdirilməsi təklif olunur. Layihə qəbul edildiyi təqdirdə, hərbi qulluqçularla bağlı sığorta sahəsində hərbi qulluqçulara sığorta ödənişlərinin vaxtında və dayanıqlı şəkildə ödənilməsi, sığorta vəsaitlərindən daha səmərəli istifadə olunması təmin olunacaqdır. Bütün bunlar deməyə əsas verir ki, gələcəkdə müharibə ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslər və şəhid ailələrinə sosial dəstək veriləcək, onların mənzil, məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması, reabilitasiya vasitələri ilə təmin edilməsi, yardım göstərilməsi, müalicə və psixoloji dəstək xərclərinin ödənilməsi, məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün əlavə tədbirlər görülməkdir. Bu layihə qəbul edildikdən sonra nəticə etibarilə sığorta ödənişlərinin dayanıqlığının təmin edilməsi məqsədi ilə sığorta ehtiyatı yaradılacaq, hərbi qulluqçuların sığorta olunan kimi hüquq və vəzifələri qanunla müəyyən ediləcək, hərbi qulluqçulara xidmət göstərilməsində şəffaflığın və operativliyin təmin edilməsi üçün bu sahədə xidmətlərin elektronlaşdırılması təmin ediləcəkdir. Son olaraq dövlət icbari şəxsi sığorta sahəsində xidmətlərin DOST mərkəzləri tərəfindən təşkil edilməsi mümkün olacaqdır.

Qanunun təkmilləşdirilməsi məsələsinə gəldikdə qanun layihəsi barədə bəzi məqamları bir neçə sözlə diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu 1997-ci ildə qəbul edilmişdir. Ötən dövr ərzində müxtəlif vaxtlarda qanuna

14 əlavə dəyişiklik edilmişdir. Hazırda qanunvericilik texnikası baxımından və “Normativ hüquqi aktlar” haqqında Konstitusiyaya Qanununun tələblərinə uyğun olaraq, qanuna bir sıra əlavələrin edilməsi təklif olunur. Belə ki, qanunun 2-ci maddəsi Əsas anlayışlar, 3-cü maddəsi Dövlət icbari şəxsi sığortanın prinsipləri, 4-cü maddə isə Sığorta məbləğinin və sığorta haqqının miqdarı adlandırılmışdır. Qanunda sığorta olunan, sığortaçı və sığortanın hüquq və vəzifələri öz əksini tapmış, sığorta olunanların və sığortalıların uçotu və sığorta haqlarının hesablanması, ödənilməsi, ödənilməsinə nəzarət, artıq ödənilmiş sığorta haqlarının qaytarılması qaydası müəyyən edilmişdir.

6–8-ci maddələr yeni redaksiyada verilmişdir. Qanuna “Sığorta vasitələri və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi, yəni qurum tərəfindən tətbiq edilən cərimələrdən ayırmalar” adlı yeni əlavələr də edilmişdir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Hörmətli deputat həmkarlarım, bir məsələni də nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm. Bu qanun layihəsində bəzi redaktə xarakterli məsələlər var idi. Biz onları artıq Prezident Administrasiyası ilə razılaşdırmışıq. Yəni sizə paylanan layihələrdə, ola bilsin ki, həmin o məsələlər var. Amma onlar artıq nəzərə alınıb. Yəni biləsiniz ki, ikinci oxunuşda bu məsələlər razılaşdırılıb və yerinə oturub. Təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Ziyafət müəllim. Əgər razılaşdırılıbsa, bəlkə Siz həmin o məqamları deputatlara çatdırasınız?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. İkinci oxunuşda da eləmək olar. İndi məlumat verilir, ona görə deyirəm, elə indi çatdırılsın ki, ikinci oxunuşda bununla bağlı sual olmasın. Çox sağ olun,

Ziyafət müəllim.

Musa müəllim, sizdə də baxılıb. Sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur.

Hörmətli həmkarlar, çıxış eləmək istəyən də yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram, buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.29 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi.

19-cu məsələyə keçirik. Bu məsələ “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Əli müəllim, yenə də buyurun.

Ə.Hüseynli. Hörmətli xanım Sədr, bəli, elə 17-ci məsələdə etdiyim təqdimatda səsləndirilən tezislərdir. Sadəcə, burada məhkəmə və hüquq mühafizə orqanlarına aiddir. Ona görə səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Xeyr, hər bir komitə sədri mütləq, gərək fikrini bildirsin. Protokol var, qanun var.

Musa müəllim, sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur.

Hörmətli həmkarlar, çıxış eləmək istəyən də yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.30 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi.

20-ci məsələ “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsi sədrinin müavini Sevinc xanım Fətəliyevaya söz verirəm.

Sevinc xanım, buyurun.

S.Fətəliyeva, *Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsi sədrinin müavini.*

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, təqdim olunan qanun layihəsi komitəmizdə ətraflı müzakirə olunub və dəstəklənib. Burada dəyişikliklər təklif olunur. Bu dəyişikliklərə əsasən sığortaçı sığorta ödənişi almaq hüququ almalı olan şəxsə sığorta ödənişini sığorta hadisəsi

ilə bağlı məlumatın müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın, qurumun mərkəzləşdirilmiş elektron informasiya sisteminə daxil olduğu, bu mümkün olmadığı hallarda isə sığorta ödənişi almaq hüququ olan şəxsin müraciətinin daxil olduğu gündən 10 iş günü müddətində verir.

Həmçinin diplomatik nümayəndəliklərin əməkdaşlarının sağlamlığına müəyyən ziyan vurulmasında əlilliyin müəyyən edilməsi artıq sığorta halı kimi qeydə alınır. Eyni zamanda, təklif olunan dəyişiklikliyə əsasən qanun Azərbaycanın diplomatik nümayəndəliklərində və konsulluqlarında çalışan diplomatik xidmət əməkdaşları və inzibati texniki işçilərin həyat və sağlamlığının qorunması istiqamətində böyük töhfə verəcək. Düşünürəm ki, qanun layihəsi ətraflı olaraq həmkarlarımıza təqdim olunub və bunu dəstəkləməyi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sevinc xanım.

Musa müəllim?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çıxış eləmək istəyən də yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.33 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

21-ci məsələ “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, Sizə söz verirəm. Buyurun, sizin komitədə baxılıb.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, sığorta fəaliyyəti öz mahiyyətinə görə, mülki-hüquqi münasibətlər sistemində yer alsada, sosial sığorta və dövlət icbari şəxsi sığorta münasibətləri daha çox inzibati xarakterlidir və sosial təminat məqsədi daşıyır. Məhz bunları nəzərə alaraq “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Qanunun müddəalarının sosial sığorta və dövlət icbari şəxsi sığorta münasibətlərinə şamil edilməməsi barədə qanunda dəyişiklik var. Bu münasibətlər daha çox Mülki Məcəllə və digər qanunlarla tənzimlənəcək. Biz bunu doğru sayırıq. Qanun layihəsinə səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim.

Çıxış eləmək istəyən yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.34 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti 22-ci məsələ “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında” Əsasnamədə dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, yenə də Sizə söz verirəm. Buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsi vergi orqanlarında xidmət edən və işləyən işçilərin icbari şəxsi sığortası ilə bağlı məsələləri də dəqiqləşdirir. Belə ki, vergi orqanlarında xidmət edən vəzifəli şəxslərin həyat və sağlamlığının dövlət icbari şəxsi sığortası dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanlarının işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Qanuna uyğun olaraq həyata keçirilir. Eyni zamanda, vergi orqanlarında işləyən digər şəxslər, yəni vəzifəli olmayan şəxslər isə istehsalatda bədbəxt hadisələr üzrə peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından “İcbari sığorta haqqında” Qanunla müəyyən olunmuş qaydada icbari sığorta olunacaqdır. Biz bunu münasibətləri tənzimləmək istiqamətində doğru sayırıq. Həmkarlarımdan səs verməyi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim.

Əli müəllim, sizdə də baxılıb. Sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.35 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi

0

İştirak edir

75

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim iki məsələmiz qalır və bunların hər ikisi Milli Məclisin qərar layihələridir. Bu layihələr Milli Məclisin və Hesablama Palatasının xərclər smetaları ilə bağlıdır. Qeyd edirəm ki, biz bu qərar layihələrini müzakirə edəcəyik. Amma bu gün bəlkə də qəbul etdik, üzr istəyirəm, büdcə zərfi sənədlərinin üçüncü oxunuşda qəbul olunduğu iclasda qəbul edəcəyik.

Beləliklə, biz gündəliyin 23-cü məsələsinə keçirik. Bu məsələ Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin növbəti il üçün xərclər smetası haqqında qərar layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclisin İşlər müdiri hörmətli Firudin Hacıyevə söz verirəm.

Firudin müəllim, buyurun.

F.Hacıyev, Milli Məclisin İşlər müdiri.

Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar! Bildiyiniz kimi, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Daxili Nizamnaməsinin 52-ci maddəsinə əsasən Milli Məclisin xərclər smetası növbəti ilin dövlət büdcəsinə baxılarkən təsdiq edilir. Gələn il üçün tərtib olunmuş xərclər smetasının layihəsi sizə təqdim edilmişdir.

Milli Məclisin və onun aparatının 2022-ci il üçün xərclər smetasının layihəsi qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydaya uyğun olaraq, ştat cədvəlləri, inzibati binaların, mühəndis qurğularının xidmət göstərən təşkilatlarla bağlan-

mış müqavilələr və proqnozlar əsasında tərtib edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsində Milli Məclisin və onun Aparatının saxlanması üçün 42 milyon 36 min 822 manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur. Bu da 2021-ci illə müqayisədə 233 min 578 manat azdır.

Bildirmək istəyirəm ki, xərclər smetasının ümumi dəyərinin 82,3 faizini əmək haqqı fondu və əmək haqqı ilə əlaqədar ayırmalar təşkil edir.

Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, Milli Məclisin deputatlarının, Aparatının və İşlər İdarəsinin əməkdaşlarının xidməti otaqları kompüter dəstləri və tələb olunan digər ləvazimatlarla təmin edilmişdir. Bu işlər mütəmadi olaraq bu gün də davam etdirilir. 2021-ci ildə əvvəlki illə müqayisədə Azərbaycan parlamentinə xarici ölkələrdən gələn qonaqların və Milli Məclis deputatlarının xarici səfərlərinin, eləcə də ölkədaxili ezamiyyətlərin sayı xeyli artmışdır.

2022-ci ildə görülməli işlər haqqında bildirmək istəyirəm ki, inzibati binada yeni səsvermə server avadanlıqlarının alınması və quraşdırılması, Milli Məclisdə “Elektron sənəd dövriyyəsi” və “Elektron kadr uçotu” dövlət informasiya sisteminin yaradılması nəzərdə tutulur. Bundan başqa, elektrik yarımstansiyalarında yenidənqurma işlərinin aparılması və istismara yararsız hala düşmüş elektrik avadanlıqlarının yenisi ilə əvəz edilməsi və iclas salonlarında elektron səsvermə sistemini idarə etmək üçün ayrılmış xüsusi otaqlarda yenidənqurma işlərinin aparılması tələb olunur. Bundan başqa, Milli Məclisin avtoparkına 2006–2008-ci illərdə alınmış müxtəlif markalı avtomaşınların uzunmüddətli istifadə nəticəsində istismara yararsız hala düşməsi səbəbindən yeniləri ilə əvəz olunması tələb olunur.

Hörmətli Samir müəllim, göstərilən bəzi maddələr üzrə

vəsait çatışmazlığını nəzərə alaraq 2022-ci ilin xərclər smetasında Milli Məclisin avtoparkının maddi-texniki bazasının yaxşılaşdırılması məqsədi ilə “Avtomobil nəqliyyatı vasitələri” maddəsinə 500 min manat, “İcarə və muzzdlu xidmətlər” maddəsinə 700 min manat, Milli Məclisin televiziya mərkəzində quraşdırılmış kompüterlər və səsvermə avadanlıqlarının illik xidmət haqqı üçün “Əsas fondlara xidmət haqqı xərcləri” yarım maddəsinə 26 min 500 manat, “İstehlak yönlü müxtəlif xidmətlər” maddəsinə 30 min manat, Milli Məclisdə “Elektron sənəd dövriyyəsi” və “Elektron kadr uçotu” dövlət informasiya sisteminin yaradılması, səsvermə avadanlıqları üçün program təminatının və Milli Məclisin binasında quraşdırılmış mövcud televizor kompleksinin lisenziyalarının yenilənməsinə isə “Qeyri-maddi aktivlər” köməkçi bölməsinə 300 min manat vəsaitin ayrılmasına köməklik göstərməyinizi Sizdən xahiş edirəm. Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, Milli Məclisin inzibati binalarında, iclas salonlarında, həyətəyanı sahədə, maşın zalında və avtoparkda mütəmadi olaraq cari təmir işləri bu gün də davam etməkdədir.

Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar! 2022-ci ilin dövlət büdcəsində Milli Məclis üçün nəzərdə tutulmuş xərclər smetasına dair əlavə açıqlamaya ehtiyac olduğu təqdirdə, suallarınıza cavab verməyə hazırım. Sizdən Milli Məclisin 2022-ci il üçün xərclər smetası layihəsinin təsdiq edilməsinə səs verməyinizi xahiş edirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Firudin müəllim.

Tahir Kərimli. Tahir müəllim, buyurun.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. İstədim, geri götürəm. Firudin müəllimi 30 ildən çoxdur ki, tanıyıraq, bir yerdə işləyirik. O qədər təvazökardır, heç

inanmırdım ki, o bu tələblərdə bulunacaq. Sağ olsun. Amma daha çox lazımdır. Biz ali qanunvericilik hakimiyyəti orqanının işçiləriyik. Bizim burada uzun illər işləyən işçilərimiz var, gənclər var, ehtiyacı olanlar var. Mən Maliyyə Nazirliyindən xahiş edirəm, bizim deputatları demirəm. O saat yazacaqlar ki, “özləri üçün tələb edir”. Rəhbər heyəti demirəm, işçilər üçün bir dənə yaşayış binasının tikilməsinə kömək eləsin. Bu boyda binadır.

Mənim yadıma gəlir, bir dəfə tələb etdilər ki, İranın Prezidenti Mahmud Əhmədiqjad işdən çıxarılsın. Soruşdular, nəyə görə, nə edib ki? Dedilər, bu boyda 2 min 500 illik dövlətin Prezidentinə bax, əski pencəkdə, kostyumda gəzir, İrani biabır edir. Məgər bunların imkanı yoxdur? Get, sadəliyini başqa yerdə elə.

İndi sizə bir misal deyim. Mən bir nəfər rəhbər şəxsin təsadüfən maşınında oldum. Mənim 14 illik Vəhdət Partiyasının maşını onun maşınından yaxşı idi. Bu, dövlətin simasıdır, ali qanunvericilik hakimiyyətidir. Bu nə deməkdir? Bəzi nazirliklər var ki, onların müavinləri, idarə müdirləri, şöbə müdirləri, sektor müdirləri yaxşı maşınlarda gəzir. Sabah o, qonaq qarşısına çıxır. Mən xahiş edirəm, deyildi, yaxşı maşınlar verilsin. İşçilər üçün yaxşı bina tikilsin. Mənim eşitdiyimə görə, hətta sürücülük üzrə dərəcələrə pul verirdilər, birinci dərəcə və sair. Onlar da yüksək vəzifəli şəxsdən tutmuş xadiməyə kimi kəsilib.

Mən Maliyyə Nazirliyindən, hökumətdən xahiş edirəm, digər hakimiyyət qoluna –Milli Məclisin bu məsələlərinə diqqət yetirsin. Mən açıq danışırım, yaşımaya görə çəkinmirəm. Bizim rəhbərimiz həyalıdır, mədənidir deyə, sizdən tələb etmir deyə, belə də münasibət olmaz ki. Mən xahiş edirəm, hökumət bunu nəzərə alsın. Sağ olun.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, rəhbərliyin heç bir nara-

zılığı yoxdur. Bu bir. İkincisi isə, maşın söhbətini Siz burada qaldırarsınız və burada işləyənlər haqqında danışırırsınız. Siz niyə belə narahatsınız? Bizim heç bir narahatlığımız yoxdur. Keçən il bizim müharibəmiz oldu, bu il Zəfər ilidir. Zəfər ilinin büdcəsi haqqında danışırıq. Hər şey öz yerində olacaq.

Razi Nurullayev, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, mənim deyəcəyim məsələ, ola bilsin ki, çox da vacib deyil, əslində, bu, kiçik bir məsələdir. Bizim içərimizdə bəzi millət vəkilləri var ki, doğrudan da, evləri yoxdur, yəni belə bir tələbləri də yoxdur. Sadəcə olaraq, neçə ildən bəri bu, gözdən qaçır. Onlara verilən kirayə pulu 220 manatdır. Burada millət vəkillərinin sayı çox deyil. Mən hesab edirəm, bunun günümüzün reallığına uyğun dəyişdirilməsinə baxıla bilərdi. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. İnşallah, hamı, bizim qaçqınlarımız, məcburi köçkünlərimiz Qarabağa qayıdar... *(Alqışlar.)*

Aydın müəllim, belə danışacaqsınızsa, söz verməyəcəyəm.

A.Mirzəzadə. Hörmətli Sahibə xanım, mən xahiş edirəm, çıxışımdan sonra deyərsiniz, mən elə danışdım, ya belə.

Sədrlik edən. Aydın müəllim, bu 2 il ərzində çox şey görmüşəm, ona görə deyirəm. Buyurun.

A.Mirzəzadə. Hər halda çıxışımdan sonra Sizin rəyiniz mənim üçün olduqca vacibdir. İlk növbədə diqqətimi cəlb etdi ki, gələn il üçün Milli Məclisin xərclər smetası ötən ilkindən, səhv etmirəmsə, 200 min manat azdır. Biz büdcədə bir çox sahələr üzrə artırmaya səs veririk, amma bununla belə, özümüzün smetamızın aşağı salınmasını nəzərdə tuturuq. Bu onu göstərir ki, Milli Məclis aza qane olur, Milli Məclis şəraitini nəzərə alır, özü üçün dövlətdən

əlavə heç nə istəmir. Bu, diqqəti cəlb edir. Mən istərdim ki, bu, cəmiyyətin diqqətinə çatdırılsın.

İkinci məsələ. Mən Milli Məclis Aparatına, İşlər İdarəsinə biz deputatların fəaliyyətinə göstərdiyi dəstəyə görə öz təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. İstənilən məsələyə görə ya Aparata müraciət etdikdə, ya da şəxsən Səfa müəllimə nə vaxt zəng edirsiniz, telefonu götürür, yaxud da sonra özü zəng edir. Nə vaxt Firudin müəllimin yanına hansı məsələyə görə gedirsiniz, həmin məsələni maksimum həll etməyə çalışır. Bütün bunlara görə təşəkkür edirəm.

Eyni zamanda, Sizin rəyinizi gözləyirəm, mən elə çıxış etdim, yoxsa başqa cür. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Siz hər gün saat 9-un yarısında kabinetimə zəng etsəniz, mənimlə də düz axşam 8-ə qədər danışa bilərsiniz.

Burada özümüzük, qonaqlarımız da var. Tahir müəllimin söhbəti “yiyəsi yoxdur” məsələsinə gedib çıxdı. Ona görə mən əsəbiləşdim. Heç kimdən də bunu gizlətmək istəmirəm. Parlamentin yiyəsi də var. Bu söz bu parlamentə heç yaraşmır. Mən demişəm, yenə də deyirəm, Azərbaycan xalqıdır. O ki qaldı bizim mənzillərimizə, evimizə, dediyim kimi, bizim bu dəqiqə 1 milyon qaçqınımız, məcburi köçkünümüz var. Qaçqınlar hara gedəcəklər? Qarabağa köçməlidirlər. Onları yerləşdirəndən sonra danışarıq. *(Alqışlar.)*

Sonuncu məsələyə gəlib çıxdıq. 24-cü məsələdir.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Biz bunu səsə qoymuruq. Üçüncü oxunuşda büdcəni səsə qoyanda biz onu da səsə qoyacağıq. Hesablama Palatasının sədri Vüqar Gülməmmədov Palatanın növbəti il üçün xərclər smetası barədə məlumat verəcək.

Vüqar müəllim, buyurun.

V.Gülməmmədov, *Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri*.

Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkil-ləri, 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin müzakirəsi zamanı Hesablama Palatasının növbəti il üçün xərclər smetasında saxlanma xərcləri təqribən 10,1 milyon manat məbləğində nəzərdə tutulub. Bu 25 illik strateji inkişaf planının 2022-ci il üçün olan məbləği əvvəlki ildən 10,3 faiz artıqdır. Bu da növbəti ildə Hesablama Palatasına əlavə ştatların verilməsi ilə bağlıdır. Bu vəsaitin 90,8 faizi əmək haqqı xərclərindən ibarətdir. Hörmətli millət vəkillərindən xahişim budur ki, təqdim olunmuş qanun layihəsini dəstəkləsinlər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Vüqar müəllim.

Bu məsələ ilə bağlı çıxış etmək istəyən yoxdur. Dedi-yim kimi, üçüncü oxunuşda səs verəcəyik, bu qərarı qəbul edəcəyik.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, bizim iclasımız sona çatdı. Sabah bizim iclasımız olmayacaq. Növbəti iclas haqqında sizə əlavə məlumat veriləcək. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
VIII SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 74

Milli Məclisin iclas salonu.
23 noyabr 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 107 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	102
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Əli Əhmədov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini.

Samir Şərifov, Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri.

Mikayıl Cabbarov, Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri.

İnam Kərimov, Azərbaycan Respublikasının kənd təsərrüfatı naziri.

Rəşad Nəbiyev, Azərbaycan Respublikasının rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri.

Pərviz Şahbazov, Azərbaycan Respublikasının ener-

getika naziri.

Fərid Qayıbov, Azərbaycan Respublikasının gənclər və idman naziri.

Muxtar Babayev, Azərbaycan Respublikasının ekoloqiya və təbii sərvətlər naziri.

Mədət Quliyev, Azərbaycan Respublikasının müdafiə sənayesi naziri.

Anar Kərimov, Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət naziri.

Teymur Musayev, Azərbaycan Respublikasının səhiyyə naziri vəzifələrini icra edən.

Səfər Mehdiyev, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri.

Fuad Muradov, Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Tahir Budaqov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin sədri.

Rövşən Rzayev, Azərbaycan Respublikası Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Zaur Əliyev, Azərbaycan Respublikası İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri.

Fuad Nağıyev, Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin sədri.

Qoşqar Təhməzli, Azərbaycan Respublikası Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin sədri.

Sevinc Həsənova, Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müavini.

Anar Kərimov, Azərbaycan Respublikası əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini.

İdris İsayev, Azərbaycan Respublikası təhsil nazirinin müavini.

Sarvan Cəfərov, Azərbaycan Respublikası kənd təsər-

rüfatı nazirinin müavini.

Namiq Hümmətov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi sədrinin birinci müavini.

İsrafil Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun icraçı direktoru.

Vüqar Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri.

Azər Əmiraslanov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri.

Fəxri İsmayılov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin köməkçisi.

İbrahim Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Mətbuat xidmətinin rəhbəri.

Natiq Şirinov, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin İqtisadi Təhlil və Uçota Nəzarət Baş İdarəsinin rəisi.

Xəqani Abdullayev, Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müşaviri.

Himalay Məmişov, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun İdarə Heyətinin sədri.

Mustafa Abbasbəyli, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Məşğulluq Agentliyinin sədri.

Fazil Fərəcov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Fikrət Şirinov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Kənan Kərimzadə, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin şöbə müdiri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

2. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

3. İşsizlikdən sığorta fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

4. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

5. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

7. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

8. “Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

9. “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

10. “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

11. “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

12. “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

13. “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

14. “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

15. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

16. Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində, “Yerin təki haqqında”, “Balıqçılıq haqqında”, “Heyvanlar aləmi haqqında”, “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında”, “Ovçuluq haqqında”, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında”, “Baytarlıq haqqında”, “Dərman vasitələri haqqında”, “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” və “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

17. “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

18. “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

19. “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

20. “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

21. “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

22. Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

23. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2022-ci il üçün xərclər smetası haqqında.

24. Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 2022-ci il üçün xərclər smetası haqqında.

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə

Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında ayləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Soltan Məmmədov, Qüdrət Həsənquliyev, Hikmət Məmmədov, Aydın Mirzəzadə, Tural Gəncəliyev, Razi Nurullayev, Zahid Oruc, Fazil Mustafa, Tahir Kərimli, Siyavuş Novruzov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.02 dəq.)

Lehinə 100

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 2

İştirak edir 102

Nəticə: Qəbul edildi

1. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Vüqar Bayramov, Tahir Kərimli, Sabir Rüstəmxanlı, Elşad Mirbəşir oğlu, Jalə Əliyeva, Bəxtiyar Əliyev, Tahir Rzayev, Naqif Həmzəyev, Aydın Hüseynov, Qüdrət

Həsənquliyev, Mələhət İbrahimqızı, Fazil Mustafa, Cəbi Quliyev, Səttar Möhbalıyev, Eldar İbrahimov, Sadiq Qurbanov, İltizam Yusifov, Tural Gəncəliyev, İsa Həbibbəyli, Etibar Əliyev, Azər Kərimli, Aqıl Məmmədov, Sevinc Həsənova, Samir Şərifov, Vüqar Gülməmmədov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 11.37 dəq.)
Lehinə 99
Əleyhinə 0
Bitərəf 0
Səs vermədi 3
İştirak edir 102
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 16.34 dəq.)
Lehinə 96
Əleyhinə 2
Bitərəf 0
Səs vermədi 0
İştirak edir 98
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 4–6-cı maddələr qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 16.34 dəq.)
Lehinə 97
Əleyhinə 1
Bitərəf 0
Səs vermədi 0
İştirak edir 98
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 7–9-cu maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.35 dəq.)
Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 10–12-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.35 dəq.)
Lehinə	99
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 13–15-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.36 dəq.)
Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	2
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 16 və 17-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.36 dəq.)
Lehinə	100
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.37 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	101

Nəticə: Qəbul edildi

2. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Anar Kərimov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.39 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.47 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 4–6-cı maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.47 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 3

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.48 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

3. İşsizlikdən sığorta fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Əli Məsimli

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.50 dəq.)

Lehinə 99

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.57 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 3

Bitərəf 1

Səs vermədi 2

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 4-cü və 5-ci maddələr və layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.57 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 4

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Azərbaycan Respublikası

Milli Məclisinin Sədri

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

23 noyabr 2021-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli deputatlar, media nümayəndələri. Xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	82
Yetərsay	83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 20 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Yetərsay var, iclasa başla-ya bilərik.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, gündəliyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.02 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul olundu.

Hörmətli həmkarlar, 30 dəqiqəmiz var. Gündəlikdə olan məsələlərlə, cari məsələlərlə bağlı, buyurun, yazılın.

Soltan Məmmədov. Buyurun.

S.Məmmədov. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli mətbuat nümayəndələri. Ötən ilin noyabrın 10-da Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan dövlət başçılarının imzaladığı üçtərəfli bəyanat müharibəyə son qoymaqla regionda sülh və əməkdaşlıq üçün yeni imkanlar açdı. Dağlıq Qarabağ münafişəsi başa çatıb və bölgədə yeni mərhələnin başlanması üçün yeni tarixi fürsət yaranıb. Təəssüf ki, bəzi dövlətlər heç bir sağlam məntiqə sığmayan addımları ilə bu tarixi fürsətə mane olmağa çalışırlar. Rusiya sülhməramlılarının müvəqqəti yerləşdiyi Azərbaycan ərazilərindəki separatçı rejimin nümayəndələrinin Fransa Senatında Respublikaçılar fraksiyasının rəhbəri, Valas şəhərinin meri və Ron-Alp regionunun Qrenobl rayonunun rəsmiləri səviyyəsində qəbul edilməsi Cənubi Qafqazda yaranmış yeni reallıqları düzgün qiymətləndirə bilməməyin və ikili standartların təzahürüdür. Yerli hökumət nümayəndələrinin xarici siyasət sahəsində atdıqları addımlar Fransa qanunvericiliyinə ziddir. ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədri olan Fransanın Vətən müharibəsi dövründə, müharibədən sonra və bu gün nümayiş etdirdiyi mövqə Azərbaycan cəmiyyətində və hökumətində haqlı suallara səbəb olub. Biz bu suallara indi də hələ cavab ala bilməmişik.

Fransa parlamentinin hər iki palatası qərəzli və beynəlxalq hüquqa zidd qətnamələr qəbul edib. Azərbaycan torpaqlarının işğal altında olduğu dövrdə Fransanın müxtəlif şəhər və bölgələri işğalda olan ərazilərlə 28 qeyri-qanuni sənəd imzalayıb. Səfirliyimizin fəaliyyəti nəticə-

sində bunlardan 11-i məhkəmə qərarları ilə ləğv edilib, 2-si barədə isə məhkəmədə iddia qaldırılıb.

Azərbaycan 44 günlük müharibə nəticəsində ərazi bütövlüyünü bərpa etdi. İndiki mərhələdə ATƏT-in Minsk qrupunun fəaliyyəti yalnız Azərbaycanla Ermənistan arasında sülhün əldə olunmasına xidmət edə bilər. Hesab edirəm ki, Fransanın bəzi dövlət qurumları bu cür qərəzli addımlar atmaqdan, Fransa səfirinin işğaldan azad olunmuş Ağdama dünənki səfəri zamanı gördükləri dağıntılarla əlaqədar təəssüratlarını öyrənsəydilər, daha düzgün olardı. Bu günlərdə Fransada Azərbaycana dost fransız deputatlarla birlikdə Azərbaycanın Zəfər Gününə həsr olunmuş tədbirlərdə iştirak zamanı noyabr ayının 23-də Fransa Senatında Senatın Prezidentinin himayəsi və Ermənistan parlament nümayəndə heyətinin iştirakı ilə “Dağlıq Qarabağ Respublikası”nın tanınmasının zəruriliyinə dair qərəzli qətnamənin qəbul edilməsinin ildönümünə həsr olunmuş tədbirin keçiriləcəyi haqqında məlumat əldə etdik. Bu, bir daha Fransanın münasibətinin nə qədər qərəzli olduğunu və Minsk qrupunun həmsədr kimi öz öhdəliklərini yerinə yetirə bilmədiyini göstərir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, qeyd edirəm ki, bu 30 dəqiqədə sonuncu çıxış edən Siyavuş Novruzov olacaq.

Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli qonaqlar, hörmətli media nümayəndələri. Mən də dünən mətbuatdan oxudum ki, bəs Fransa Milli Assambleyasında hansısa senator, müxtəlif çinli vəzifəli şəxslər erməni separatçılarını qəbul edirlər. Doğrusu, o qədər də təəccüblənmədim. Çünki Fransa türk, müsəlman ölkələri-

nə münasibətdə yürütdüyü riyakar siyasətlə həmişə fərqlənib. Bu ölkədən soruşmaq lazımdır ki, Donbasdakı, Dnestr yanındakı, Abxaziyadakı, Cənubi Osetiyadakı separatçıları niyə Parisə dəvət edib görüşlər keçirmirsiniz. Avstraliya razılaşmadan imtina edib. Bu ölkədən mənən köhnəlmiş sualtı gəmilər almayanda, Fransanın rəsmiləri deyirdi, mətbuatı yazırdı ki, bu, Fransanın qüruruna toxunmaqdır, ləyaqətsiz davranışdır. Yaxşı, gəlin, bunlardan soruşaq ki, Minsk qrupunun üzvü kimi vasitəçi olub açıqdan-açığa işğalçı dövləti müdafiə etməyin, separatizmə dəstək olmağın adı nədir. Ləyaqət davası edən ölkə bu cür ləyaqətsiz davranışı özünə necə sığışdırır. Yoxsa, düşünülür ki, yalnız onların qüruru var. Görünən odur ki, bu ölkədə təkcə texnologiya mənəvi baxımdan aşınmayıb.

44 günlük savaşa minlərlə gəncin tökülən qanına görə bu dövlət məsuliyyət daşıyır. Məhz bunların riyakar və mənəviyyatsız siyasəti müharibəni qaçılmaz etdi. İndi bəlli olur ki, onlar qandan doymayıblar. Amma unudurlar ki, qana susayanlar bir gün qanda boğulacaqlar.

Fransa bu hərəkəti ilə bölgəyə sülhün gəlişini əngəlləyir. Ona görə Azərbaycan bütün mənalarda özünü ifşa etmiş bir ölkənin Minsk qrupundan kənarlaşdırılmasını tələb etməli, Minsk qrupunun canlandırılmasına imkan verməməlidir. Yeri gəlmişkən, onu da qeyd eləyim ki, bu ölkənin Azərbaycana qarşı yürütdüyü əxlaqdan və qanundan kənar siyasət bununla bitmir. Makron bir qrup özü kimiləri Fransaya yığıb, onlara Azərbaycanın dövlət, hakimiyyət orqanlarında təmsil olunan şəxsləri, onların ailə üzvlərini təhqir elətdirir. Ən azından qarşısını almır. Amma Allah böyükdür. O, ilahi ədaləti Fransa vətəndaşı onun sifətinə şillə çəkib yürütdüyü siyasətin bəhrəsini ona dızdıranda həyata keçirdi.

Mən hər cür təhqirin və zorakılığın əleyhinəyəm. Sadəcə, baş verənlərin yürüdülməsinə siyasətin nəticəsi olmasını xatırladıram. Erməni diasporasının çirkli pulları ilə bəslənən, müsəlmanlara, türklərə nifrət edən bu ölkənin rəsmilərinin mütləq çoxluğunun Azərbaycana münasibəti heç vaxt dəyişməyəcək. Ona görə, hesab edirəm ki, Azərbaycan bütün sahələrdə Fransa ilə əlaqələrinə yenidən baxmalıdır. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hikmət Məmmədov. Buyurun.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də bu mövzuda danışmaq istəyirəm. Çünki artıq müharibənin bitməsindən bir il keçibdir. Biz sülhə hazırlaşdığımız, regionda müxtəlif əməkdaşlıq formaları təqdim etdiyimiz bir vaxtda müxtəlif səviyyəli Fransa rəsmilərinin qeyri-adekvat addımları, doğrudan, təəccüb doğurur. Bu gün Azərbaycanın ərazisində yaşayan erməni icma nümayəndələrinin Fransaya səfər etməsi və onların Fransa Senatı və yerli icra hakimiyyəti strukturlarının rəhbərləri tərəfindən dövlət nümayəndələri kimi qarşılanması beynəlxalq hüquqa, Fransanın yerli qanunvericiliyinin tələblərinə və siyasi, diplomatik etikaya ziddir.

Artıq biz bilirik ki, bu şəxslər kimdir, kimlərdən söhbət gedir. Özünü “Dağlıq Qarabağ” qondarma hökumətinin üzvü, ərazilərin idarə olunması və kommunikasiya naziri kimi təqdim edən Ayk Hanumyan özünü bu şəkildə təqdim etməklə də orada rəsmi qəbul görür. Məsələ, əlbəttə ki, kimin özünü necə təqdim etməsində deyil. Məsələ Fransa kimi köklü bir dövlətin separatizmə dəstək verməsidir və ya hökumət üzvlərinin, yaxud Fransa Senatının üzvlərinin, bax, bu separatizmi dəstəkləməsi və ona mənəvi qiymət verməsidir.

Biz, əlbəttə, bilirik ki, Azərbaycan daima belə məsələlərlə bağlı öz xarici siyasət idarəsi vasitəsi ilə ciddi etirazlarını bildirir, nota və digər diplomatik üsullarla öz fikirlərini təqdim edir. Amma biz rəsmi Fransanın da cavabını bilirik. Belə hallarda növbətçi diplomatik etiketlə cavab verirlər ki, bunu fərdi müstəvidə qiymətləndirmək lazımdır. Amma, əlbəttə, biz mahiyyəti bilirik ki, bu, fərdi müstəvidə qiymətləndirilməli hadisə deyil. Çünki Fransanın Xarici İşlər Nazirliyinin və dövlət qurumlarının icazəsi olmadan fransız senatı heç bir halda bu cür addım ata bilməz və üstəlik də sonra onu özünün “Twitter” səhifəsində şəkillər də paylaşaraq belə bir ictimai informasiya manipulyasiyası, yaxud informasiya müharibəsi predmeti yaratmaz. Hamı bilir ki, Azərbaycan bu mövzuda çox həssasdır, regionda yeni reallıq yaranıb və Fransa da, əlbəttə, bu reallığı qəbul etməlidir.

Bir tərəfdən, Fransa YUNESKO çərçivəsində Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirləri ilə görüşünü təşkil edir, sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyasını müzakirə edir. Hətta Azərbaycan ərazisində minaların təmizlənməsi ilə bağlı əməkdaşlıq təklif edir. Başqa bir tərəfdən də, bax, bu cür addımlar atır. Burada bir ziddiyyət var. Ancaq belə baxanda, burada həm də məqsədyönlü fəaliyyət var. Ona görə də mən düşünürəm ki, bu cür davranışlar Fransanın beynəlxalq imicinə zərbə vurmaqla bərabər onun Cənubi Qafqaz regionunda yaranmış yeni reallıqlar kontekstində əməkdaşlıq imkanlarını da məhdudlaşdırır. Regionda böyük gələcək gözlənilir, yeni kommunikasiyalar açılacaqdır. Əlbəttə ki, bu cür addımları ilə, əslində, Fransa həm də Ermənistan–Fransa münasibətlərini müttəfiqlik səviyyəsində təqdim etməklə Azərbaycan–Fransa münasibətlərinə də...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın Mirzəzadə. Buyurun, Aydın müəllim.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Parisdən gələn xəbərlər Azərbaycanda, o cümlədən deputatlar arasında böyük narazılıq yaradır. Bu gün Rusiya sülhməramlılarının müvəqqəti nəzarəti altında olan ərazidə erməni əsilli bir qrup insan özünü müstəqil dövlətin nümayəndəsi elan edərək BMT Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvlərinin birinin paytaxtına səfər edirlər. Əlbəttə, insan özünü nəinki müstəqil dövlətin nümayəndəsi, Napoleon Bonapart, İsa peyğəmbər, hətta Allahın özü elan edə bilər. Amma belə olan halda onları senatorlar, bələdiyyə sədrləri deyil, hesab edirəm ki, Fransanın ən yaxşı psixiatrları qəbul etməli və Fransanın klinikalarında yerləşdirməli idilər.

Çox qərribə bir təzad yaranır, Fransa Respublikaçılar Partiyasının liderlərindən biri, keçmiş prezident Sarkozi vaxtı ilə Bakıda fransız liseyi açdı, amma onun partiyasının Fransa parlamentindəki fraksiyasının rəhbəri separatçıları qəbul edir. Bu, nə deməkdir, Fransa bununla nə demək istəyir? Bu o deməkdirmi ki, Fransa artıq beynəlxalq təhlükəsizlik normalarını kənara atır. Bu o deməkdirmi ki, dünyanın müxtəlif regionlarında olan separatçı qurumların rəhbərlərini Fransa parlamentində belə yüksək səviyyədə qəbul edəcəklər. Fransa yaddan çıxarıbmı ki, 44 günlük müharibə dövründə Azərbaycanın qələbəsini dövləti qəbul etməli oldu.

Bu gün Fransanın Azərbaycandakı səfiri cənab Zakarinin Ağdama səfəri onu göstərir ki, Fransa reallığı qəbul edib. Azərbaycan ərazi bütövlüyünü gördü. Mən Fransa səfirinə təşəkkür edirəm ki, özündə siyasi cəsarət tapdı və onun Ağdama səfərindən sonra hər halda Füzuliyə, Şuşaya səfərini də gözləyirəm və onun hesabatının prezident

Makronun stolunun üstündə olacağına ümid edirəm. Ancaq bununla belə, Fransanın bir tərəfdən səfirini işğaldan azad olunan torpaqlara göndərməsi, digər tərəfdən dolayısı ilə Fransanın əsas siyasi qüvvələri tərəfindən separatçıların və 30 il Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü pozmuş, torpaqlarımızı viran qoymuş nümayəndələrin belə təmtəraqla qəbul edilməsi heç də başa düşülən deyil. Bu, Fransanın BMT Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvlərindən biri kimi siyasi nüfuzuna böyük kölgə salır. Bu, Fransanın sülh yaratmaq, beynəlxalq təhlükəsizliyi təmin etmək roluna böyük bir kölgə salır.

Bu gün biz Fransanın Azərbaycanın ərazi bütövlüyü ilə bağlı ciddi bəyanatlarından sonra onun, o cümlədən tör-töküntülərə sərt reaksiyasını da gözləyirik. Fransız seçicilərinin yadına salmaq istəyirəm ki, erməni millətçiləri qədər dünyada xəyanətkar ikinci bir qrup yoxdur. Baxmayaraq ki, Rusiya dövləti erməni dövlətini yaratdı, onun ayaq üstə durmasına köməklik etdi, ancaq bu gün Rusiyaya arxa çevirən, Rusiyanı bütün problemlərində ittiham edən məhz erməni millətçiləridir. Əgər Allah eləməmiş, sabah Fransanın başına bir iş gələrsə, onları ilk...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tural Gəncəliyev. Buyurun.

T.Gəncəliyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli hökumət üzvləri və həmkarlar. Məndən əvvəl çıxış eləyən həmkarlarımdan fikirlərinə qoşularaq Fransanın Azərbaycana qarşı dost olmayan addımını kəskinliklə pisləyirəm və qınayıram. Xüsusi ilə də Fransa parlamentinin sədrinin Ermənistan parlamenti sədrini qəbul edərkən görüşdə Azərbaycana qarşı səsləndirdiyi əsassız iddiaları pisləyirəm. Bu, bir daha Fransa–Azərbaycan münasibətlərinə nə qədər

xələl gətirir və onsuz da Fransanın müsbət olmayan vasitəçilik imicinə, funksiyasına ciddi şəkildə ziyan vurur. Ümumiyyətlə, son zamanlar Fransanın istər Cənubi Qafqaz, istərsə də dünyanın müxtəlif bölgələrində xarici siyasətində ciddi şəkildə səhvlər müşahidə olunur. Bu da bir növ Fransada həm liderlik böhranının, həm də xarici siyasətin planlaşdırılmasında ciddi şəkildə səhvlərin, böhranın olduğunun göstəricisidir. Ümumiyyətlə, Fransa Azərbaycanla minnətdar olmalıdır ki, dünyanın ali təhlükəsizlik qurumu olan BMT Təhlükəsizlik Şurasının, – həmin qurum ki Fransa da onun üzvüdür, – həmin o Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrini Azərbaycan 44 günlük müharibə vaxtı öz gücünə yerinə yetirdi, icra etdi. Bundan ötrü Azərbaycan həm beynəlxalq hüququn iflasına uğrayan nüfuzunu, həm haqqı, ədaləti bərpa etdi, həm də öz torpaqlarını işğaldan azad etdi.

Ancaq təəssüflər olsun ki, Fransa tərəfindən regionda mövcud olan reallıqların hələ də qəbul edilə bilmədiyinin şahidi oluruq. Azərbaycanın bu gün postmüharibə, postmünaqişə dövründə bərpa, quruculuq, regionda əməkdaşlıq platformaları, Zəngəzur dəhlizi, “3+3” platforması haqqında danışdığı bir dövrdə Fransanın, ümumiyyətlə, regiona heç bir dəxli olmayan, regiondan 4 min kilometr kənardə yerləşən bir ölkənin əsassız iddialarını tamamilə qəbul etmirik. Bu, yenidən deyirəm, Fransa–Azərbaycan münasibətlərinə heç bir müsbət not gətirməyəcək. Fransız siyasətçilər, Fransa Xarici İşlər Nazirliyi və ümumiyyətlə, Fransa dövləti bundan sonra Cənubi Qafqaz və Azərbaycanla bağlı siyasətdə çox ehtiyatlı olmalıdırlar. Əks-halda onların onsuz da batmaqda olan nüfuzu bir az da dərinliklərə gedəcəkdir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tural müəllim.

Razi Nurullayev. Buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, hörmətli hökumət nümayəndələri. Mən də həmkarlarımın dedikləri fikirləri bölüşürəm və Fransanın Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə hörmət etməməsini şiddətlə qınayıram. İndi isə başqa məsələlər barədə.

Hörmətli xanım Sədr, bizim ölkədə neftdən sonra iqtisadiyyatın az qala aparıcı qüvvəsi toylar və tikintidir. Tikinti az qala bütöv Azərbaycanı işlə təmin etmək iqtidarındadır. Problem köçmək istəməyən bir və ya bir neçə vətəndaşa görə tikintilərin aylarla, bəzən də illərlə gecikməsidir. Bir vətəndaş ayağını yerə dirəyib köçmək istəmir. Kvadratından dəfələrcə çox kvadrat istəyir və evini, mənzilini dəfələrcə baha dəyərləndirir. Mən hər zaman vətəndaşların yanında olmuşam. Amma bu məsələ bir vətəndaşın ucbatından yüzlərcə vətəndaşa ziyan vurduğuna görə haqqı demək məcburiyyətindəyəm. İş adamları bezir, vətəndaşlar bezir, iş yerləri bağlanır və digər sərmayəçilər də qorxub qaçır, gedib başqa ölkələrdə tikir. Təklifim budur ki, qanuna uyğun dəyişikliklər edilsin. Əgər sakinlərin 70–80 faizi köçürülmə və şərtlərlə razıdırsa, o zaman qalan 30 faizin məsələsi hüquqi müstəvidə 10 gün müddətində həllini tapsın. Mən parlamentin müvafiq komitəsinin sədri hörmətli Tahir müəllimdən xahiş edirəm ki, bu məsələ komitə olaraq araşdırılsın və çox yaxında dəyişiklikləri komitələrdə müzakirə edək və plenar iclasa çıxaraq. Bunu gecikdirmək olmaz. Bu səbəbdən, bilirsiniz, nə qədər iş yeri dayanıb. 10 minlərcə.

İkinci bir məsələ. Hazırda problem budur ki, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin verdiyi sənədlər havadan asılı qalıb. Çünki Prezidentin yeni fərmanından sonra yeni şərtlər və qaydalar var. Sənədlər isə köhnə normativlərə

görə verilib, iş adamları da köhnə normativlərlə layihə təqdim edib və rüşvət də ödəyib. Adbaad çəkə bilərəm ki, kim neçə milyon və kimə necə verib. Amma indi o məsələnin yeri deyil. Adamlar vəzifədən alınıb. Amma bu və ya digər səbəblərdən əlində qanuni sənədi olan iş adamları tikinti apara bilmir. İstəyim budur ki, bu məsələnin həlli yolu tapılsın. Təklif edirəm ki, ədalətli həll yolları ilə ortaq variant seçilsin. Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin təklif etdiyi şərtlərlə Memarlıq və Şəhərsalma Baş İdarəsinin verdiyi sənədlər arasında bir ortaq məxrəc tapılsın və tikintilər bərpa edilsin. Həqiqətən də, iş yerlərinin yaradılmasında çox böyük stimül və motivasiya ola bilər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Zahid Oruc. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, dünən Fransa səfiri Zakari Qros azad Ağdam torpağına səfər edib. Əlbəttə, gözlənilməz olsa da, ehtirama layiq hadisədir. İyun ayında yüzdən artıq ölkənin diplomatik siyasi təmsilçiləri Şuşanı ziyarətə gedəndə BMT Təhlükəsizlik Şurasının üzvləri, o cümlədən Fransa nümayəndəsinin kənarında qalması haqlı etiraz doğurmuşdu. Lakin dünənki addımı hamı alqışlayır. Yalnız Fransanın deyil, Amerikanın, Britaniyanın, Çinin də yüksək dövlət rəsmilərinin Ağdama, Zəngilandan Şuşayədək böyük torpaqlara ziyarətə gedəcəyinə, ədalətli zəfər qazanan xalqımıza ehtiram göstərəcəyinə gec də olsa inanırıq. Biz qələbəmizin beynəlxalq legitimliyinə şübhə etmədiyimiz üçün onu kimin tanıyıb, tanımamasına deyil, bir milyon insanın tarixi irsinin necə silindiyini hər kəsin öz gözləri ilə görməsinə çalışırıq.

Düz 2 əsr əvvəl Aleksandr Düma təbiətinə və tarixi abidələrinə vurğunluğunu dilə gətirdiyi Azərbaycan tor-

paqlarının indiki vəziyyətinə qəlbən acıyardı. Tərəddüd etmədən öz dövlət adamlarını həqiqəti dilə gətirməyə çağırırdı. II Dünya müharibəsində faşizmə qarşı qəhrəman azərbaycanlılarla birgə vuruşan və onların timsalında millətimizə daim ehtiram göstərən Şarl de Qoll da sağ olsa idi, xələflərinin əksinə hərəkət edərdi. Axı, Ağdamın, Cəbrayılın, Füzulinin və digər şəhərlərin dağılmış mənzərəsi 1941-ci ilin Parisi ilə heç cür müqayisə oluna bilməz. Ona görə ki, III Reyx Avropanın mədəniyyət paytaxtı olan Parisi yer üzündən silməyib. Bir sözlə, Kəçəryana, Sarkisyana və silahdaşlarına “faşist” demək nasional sosialistlərə həqarətdir.

Bəli, Vətən müharibəsində Fransa xalqının simpatiyası bizim tərəfdə olsa da, hökumət, parlament, yerli hakimiyyət təmsilçiləri, eləcə də prezident Makron Ermənistanla vahid səngərdə oldular. Son 6 ayda Fransa rəsmiləri öz mövqelərində müəyyən dəyişikliklər etdilər. Ərazilərin minalardan təmizlənməsinə humanitar dəstəklə dövlətimizə münasibətlərinin bərpasına çalışdılar. Lakin Lüksemburqu, Avropa Parlamentinin 33-dək üzvünü və dağıdıcı mühacirət qrupunu əleyhimizə təşkilatlandırdılar, onları siyasi və informativ tezislərlə təchiz etdilər, İrəvana intensiv səfərlərlə məğlubiyyətdən sarsılan xalqı və hakimiyyəti ölkəmizə qarşı səfərbərliyə çalışdılar.

Ona görə də çoxlarını bir sual düşündürür – həqiqətənmi, fransız ordusu gəlib Rusiya və Türkiyə ilə Ağdamda sülhün keşiyini çəkmək istəyir? 25 minlik erməni əhalisinə xüsusi status istəmək Yeliseyin nəyinə gərəkdir? Məgər dünyada statusuz erməni yaşamır? Sualların cavabı hamıya aydındır. Xankəndidə yaşayan sadə erməniyə deyil, status Parisə gedən siyasi avantüristlərə, Aqanbeqyanın davamçılarna, bir də Qərbdə dövlətlərinin özünə

lazımdır. Çünki bizim regionda hökmranlıq statusu qazanmaq Qafqazda sülhə ən böyük təhlükədir. Ona görə də Ermənistanla Azərbaycan arasında böyük sülh müqaviləsi imzalansaydı, biz əsl düşmənlərimizi görərdik. Diqqətini-zə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. 44 günlük savaşda ölkənin Ali Baş Komandanının rəhbərliyi altında Azərbaycan əsgəri yalnız Ermənistanı məğlub etmədi. Məğlub etdiyi ölkələrin sırasında birinci yerdə həm də Fransa gəlir. Çünki “Dağlıq Qarabağ” adlanan qondarma qurumun müstəqilliyinin “tanınması” istiqamətində ən böyük fədakarlıq edən, ən böyük bəlkə də abırsızlıq edən ölkələrdən biri Fransa idi. Fransa indi bu məğlubiyətin acısını Ermənistan qədər yaşayan bir dövlətdir. Bu acını bir az yüngülləşdirmək üçün yeni bir fırıldaq forması tapıblar. O forma da nədən ibarətdir? Azərbaycan hər dəfə nota verəndə bildirirlər, bu, Fransa hökumətinin iradəsi deyil, bu, ayrı-ayrı meriyaların, ictimaiyyət nümayəndələrinin təşəbbüsüdür ki, “Arsaxdan gələn nümayəndələri” qəbul etsin, onlarla görüşsün. Hətta Fransa Senatında Arsax-Fransa dostluq qrupunun mövcud olması belə onu göstərir ki, bu məğlubiyətin hələ də nəticələri barədə layiqli dərs çıxarmayıblar. Maraqlıdır ki, Fransada “Donbas Xalq Respublikası” adlanan separatçı qurumun nümayəndəliyi açılmışdı, Qərb dövlətlərinin müəyyən dərəcədə təzyiqindən qorxaraq Fransa onun nümayəndəliyini ləğv etdi. Necə ola bilir ki, Qarabağla bağlı bu məsələdə Fransa görməzdən gələrək bu proseslərdə başqa bir davranış sərgiləyir. Ona görə də, əslində, Fransa bu addımı ilə bizə həm də çox ciddi bir əsas verir.

ATƏT-in Minsk qrupunu rədd etmək, ümumiyyətlə, onu proseslərdən uzaqlaşdırmaq üçün bizim əlimizdə bundan gözəl əsas ola bilməz. Ona görə də biz bunu doğru dəyərləndirməliyik.

Mənim təklifim nədir? Ermənistanda bu gün baş verən proseslər hamımıza bəllidir. Qarabağdan hər hansı bir xarici ölkəyə gedən separatçıların adları aşkar olunanda Azərbaycan hüquq mühafizə orqanları tərəfindən mütləq onlara qarşı cinayət işi qaldırılmalı, onlar məhkəməyə çıxarılmalı, onlar haqqında qiyabi də olsa hökm verilməli və qırmızı bülletenlə terrorçu kimi axtarışı təmin olunmalıdır. Hansı ölkə onları qəbul edirsə, onlar terrorçunu qəbul etmiş kimi qiymətləndiriləcək və Azərbaycanın sərt narazılığı, etirazı ilə qarşılaşacaqlar.

İkincisi, biz Rusiyaya etirazımızı bildirməliyik ki, sülhməramlılar Azərbaycanda hakimiyyət səlahiyyətini mənim səmiş şəxslərin o ərazidən buraxılmasını təmin etməyi dayandırmalıdırlar. Bu, olduqca vacib məsələdir.

Nəhayət, Xanımyan məsələsi. Onu da dəvət etməliyik, adı türk adı olduğuna görə...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir Kərimli. Buyurun, Tahir müəllim.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli deputatlar, mən isə öz çıxışımı keçən dəfə Milli Məclisin büdcəsinin müzakirəsi zamanı səsləndirdiyim məsələlərlə bağlı qurmaq istəyirəm. Çox təəssüf, gərək əvvəldən edəydim, sonra mən Milli Məclisin müvafiq sənədləri ilə tanış olanda gördüm ki, mənə müəyyən qədər yanlış məlumat veriblər, mən yanlış məlumatlara əsaslanmışam. Deyək, məlum oldu, nəinki sürücülərin əmək haqqı kəsilməyib, onlar üçün kurs təşkil olunub ki, onlar gedib dövlət hesabına özlərinin dərəcələrini artırınsınlar və yüksək

maaş alsınlar. Yaxud sənədlərdə gördüm ki, Milli Məclisdə xeyli sayda çoxdan işləyən təcrübəli insanlar yüksək vəzifələrə irəli çəkiliblər. Tutaq ki, ekspertlər müşavir vəzifələrinə irəli çəkilib. Ümumiyyətlə, bir neçə yüz adama COVID-19 xəstəliyi ilə bağlı 500 manat miqdarında birdəfəlik yardımlar olunub.

Milli Məclis xeyli dərəcədə qənaətlə işləyib. Xüsusi ilə onu demək istərdim ki, Milli Məclisin rəhbərliyinin beynəlxalq fəaliyyəti, ölkəmizin nüfuzunun qaldırılması göz qabağındadır. Mən hörmətli Sədrimizin xaricdə bir neçə dildə ölkəmizi çox yüksək səviyyədə təmsil etməsinin şahidi olmuşam. Ona görə də dönə-dönə xanım Sədrdən üzr istəyirəm. Milli Məclisin mənzil məsələsini qaldırmağın Qarabağda tikintilərlə əlaqədar düzgün olmadığını haqlı olaraq bildirdi və eyni zamanda, məni deputatlar, sosial şəbəkələr, fəal ictimaiyyət də kəskin qınadı, haqlı olaraq qınadılar. Mən, doğrudan da, yanlışlığa yol vermışəm. Elə bilmişəm, indiki vəziyyətdə Milli Məclisin ehtiyacı olan heyətinə də mənzil vermək olar. Amma xahişim odur ki, başqaları da Milli Məclisin hərəkətindən nümunə götürsünlər. Ona görə də xalqımdan da üzr istəyirəm.

Bir məsələni də deyim ki, mətbuatın buna münasibəti doğru deyildi. Milli Məclisin büdcəsi müzakirə olunanda başqa məsələ nədən müzakirə edilməməlidir, buna diqqət etmədi. Bir müxalifət lideri kimi, yaxşı, mən demişəm, buna görə bütün Milli Məclisin deputatlarını aşağıladı, guya hər biri 200–300 minlik maşın istəyir. Səhv məlumat verməklə Milli Məclis deputatlarına nifrət aşılıdı. Mən maşından söhbət etmişəm ki, protokol qaydasında cəmi 1 maşındır, xarici qonaqlar da görə bilərdi. Sanki qurban-gaha çevirdilər.

Hörmətli xanım Sədr, mən hesab edirəm ki, artıq qınaq-

la cəzamız verilib. Ona görə də, xahiş edərdim ki, mənim üzrxahlığımı qəbul edəsiniz. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, Sizin dedikləriniz tək mənə aid deyildi, bütün Məclisə aid idi. Ona görə də mən Sizə tövsiyə edərdim ki, gələn dəfə, ümumiyyətlə, faktiki təsdiqini tapmayan məlumatlara əsaslanaraq lazım olmayan diskussiyaları bu Məclisdə etməyə. Cəmiyyətə yanlış məlumatlar, yanlış mesajlar verməyə. Sağ olun.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim. Sonuncu çıxışımızdır. Siyavuş müəllim artıq bizim çıxış edən 10-cu deputatımızdır. Buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli deputatlar. Mən də deputat həmkarlarımla Fransa ilə əlaqədar dediyi fikirlərə qoşuluram və hesab edirəm ki, burada hər hansı təəccübə ehtiyac yoxdur. Biz 30 il işğal altında olan ərazilərimizdə Fransanın həyata keçirdiyi işlərin şahidi olmuşuq ki, Ermənistan necə dəstək veribdir. 44 günlük müharibədə Makron Ermənistanın vəkili kimi çıxış edirdi. Bu, hər hansı bir bələdiyyənin, hər hansı bir siyasətçinin, qeyri-hökumət təşkilatının deyil, bilavasitə Fransa dövlətinin adından danışmaq hüququna malik olan Makronun bəyannatları, yalanları, Azərbaycana atdığı böhtanlar idi. Buna görə də mən hesab edirəm ki, burada təəccüblənməyə ehtiyac yoxdur. Bu, Fransanın dövlət siyasətidir və bu siyasət də davam olunur. Ona görə də biz çalışmalıyıq, öz işimizi elə quraq ki, bu siyasətin təsiri Azərbaycandan yan keçsin. Ona görə də burada bunların əsas məqsədi ayın 10-da qəbul olunmuş protokolu yavaş-yavaş ikinci plana keçirilməsi, yenidən ATƏT-in Minsk qrupunun işə qoşulmasıdır ki, 30 il də sülh razılaşmasını uzatsın və görək, o vaxta qədər hansı proseslər baş verə bilər.

O baxımdan, biz sərt şəkildə həm Azərbaycan Prezidentinin çox qətiyyətlə, iradə ilə və vaxtında qəbul etdiyi 10 noyabr protokolunun və 2021-ci il yanvarın 11-də danışıqlar əsasında qəbul olunmuş sənədlərin üstündə durmalıyıq və onların bənd-bənd yerinə yetirilməsini tələb etməliyik. Burada hər hansı bir başqa qüvvənin ortaya girməsinə imkan verməməliyik. Gah görüşü Brüsselə, gah başqa yerə çəkirlər. Bu və ya digər formada keçmiş metodlarından istifadə edirlər. O baxımdan da mən hesab edirəm ki, buna yol vermək olmaz, biz 10 noyabr protokolunun yerinə yetirilməsinə nail olmalıyıq.

Bu gün Fransa adı azərbaycanlı olub özü erməniyə xidmət edən, erməni dəyirmanına su tökənləri öz ərazisində saxlayıb Azərbaycan dövlətinə, hakimiyyətinə, xalqına qarşı söyüş kampaniyası həyata keçirən, ayrı-ayrı təxribatlara, Azərbaycan Ordusuna qarşı təxribatlara əl atan, Azərbaycan Ordusunu aşağılayan və bu cür fikirlər yayan, az qala Ermənistanın himayəçisi kimi çıxış edən sapı özümüzədən olan baltalara da himayəçilik edir. Bu, aydın məsələdir. Ona görə də bu cür qüvvələrə qarşı qətiyyətlə öz mübarizəmizi aparmalıyıq. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim.

Hörmətli həmkarlar, 10 nəfər çıxış etdi, bizim 30 dəqiqəmiz bitdi. İndi isə gündəliyimizin məsələlərinə keçirik. Qeyd edirəm ki, biz bu gün dövlət büdcəsini və büdcə zərfinə daxil olan digər qanun layihələrini ikinci oxunuşda müzakirə edəcəyik. Lazım olsa, sabah da bizim iclasımız olacaq. Bunu da xatırladım ki, gündəliyimizdə olan 24 məsələnin 22-si büdcə zərfi sənədləridir.

Beləliklə, 1-ci məsələ. Bu məsələ gələn il üçün Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün, Tahir

müəllim, mən Sizə söz verirəm. Buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri*.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli hökumət üzvləri və media nümayəndələri. Bildirmək istərdim ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsinin Milli Məclisin plenar iclasında birinci oxunuş müzakirəsi zamanı həm biz, həm də hörmətli hökumət üzvləri tərəfindən layihə haqqında ətraflı məlumat verildiyindən mən bütün rəqəmləri bir də təkrar etmək istəməzdim.

Amma ümumi olaraq qeyd etmək istərdim ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi zərfinə daxil olan məsələlər sırasında 2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsində büdcə gəlirləri 2021-ci ilin təsdiq olunmuş göstəricilərə nisbətən 1 milyard 389 milyon manat artırılaraq 26 milyard 816 milyon manata, xərcləri isə 1 milyard 336 milyon manat artırılaraq 29 milyard 879 milyon manata çatdırılmışdır. Dövlət büdcəsi kəsirinin 3 milyard 63 milyon manat, 2022-ci ildə inflyasiyanın orta illik göstəricisinin 4 faiz, ümumi daxili məhsulun real artım tempinin 3,9 faiz, neftin 1 barelinin orta illik qiymətinin isə 50 dollar olacağı proqnozlaşdırılmışdır.

Qeyd edim ki, dövlət büdcəsinin vergi və gömrük rüsumlarından formalaşan gəlirləri 2021-ci ilin təsdiq olunmuş göstəriciləri ilə müqayisədə 1 milyard 930 milyon manat artırılmışdır.

Büdcə layihəsində sosialyönlü xərclər, ümumilikdə, 1 milyard 649 milyon manat artırılaraq 13 milyard 850 milyon manata və ya dövlət büdcəsi xərclərinin 46,4 faizinə çatdırılmışdır. Ölkənin müdafiə potensialının gücləndirilməsi, silahlı qüvvələrin maddi-texniki təminatının daha da yaxşılaşdırılması üçün bu məqsədlə ayrılan

xərclər 173 milyon manat, təhsil xərcləri 606 milyon manat, səhiyyə xərcləri 118 milyon manat artırılmışdır.

Ölkədə sosial ödənişlərin artırılması ilə bağlı dövlət başçısının imzaladığı sərəncamın icrası üçün layihədə 1 milyard 441 milyon manat vəsaitin təmin olunması nəzərə alınmışdır.

Hörmətli həmkarlar, 2022-ci il dövlət büdcəsi layihəsinin Milli Məclisin plenar iclasında birinci oxunuşu zamanı müzakirələrdə 28 deputat çıxış etmişdir. Büdcə zərfinə daxil olan layihələrin ikinci oxunuş üçün komitələrdə müzakirəsi geniş formada təşkil edilmiş, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin iclasında komitə üzvləri ilə yanaşı, bütün digər deputat həmkarlarımın və aidiyyəti dövlət orqanlarının nümayəndələrinin iştirakı ilə geniş müzakirələr aparılmışdır. Milli Məclis komitələrinin birgə iclasında 13 deputat çıxış etmişdir. Deputatları maraqlandıran suallara və təkliflərə Maliyyə, İqtisadiyyat, Təhsil, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi nazirlikləri tərəfindən ətraflı münasibət bildirilmişdir.

Ümumiyyətlə, hesab edirik ki, 2022-ci il dövlət büdcəsi layihəsinin həm komitələrdə, həm də plenar iclas zamanı geniş və peşəkar müzakirələri Milli Məclis və hökumət arasında olan səmərəli əməkdaşlığın mühüm göstəricilərindən biridir. Tərəfimizdən aparılmış təhlillər göstərir ki, layihənin həm plenar iclasda birinci oxunuşu zamanı, həm də komitələrin birgə iclası zamanı, ikinci oxunuş zamanı müzakirələrdə deputat həmkarlarımızın çıxışları iki istiqamət üzrə olmuşdur. Birinci istiqamətə büdcə zərfinə daxil olan layihələrin mahiyyəti üzrə münasibət, sual və təklifləri aid etmək olar. Onların bir hissəsinə komitələrdə olan müzakirələr zamanı aydınlıq gətirilib. Hesab edirəm ki, digər bir hissəsinə isə hökumət üzvləri öz

çıxışlarında aydınlıq gətirəcəklər.

İkinci istiqamətə isə daha çox deputat həmkarlarımın seçildikləri dairələr üzrə sosial-iqtisadi problemlər, çağırışlar və onların həlli ilə bağlı təkliflərini aid etmək olar. Hər bir deputat həmkarımın öz seçildiyi dairə üzrə məsələləri müzakirəyə təqdim etməsi təqdirəlayiq haldır. Müşahidələrimiz və təhlillərimiz göstərir ki, bu cür məsələlərin peşəkar formada müzakirəsi və həlli üçün yeni bir yanaşmaya ehtiyac yaranacaqdır.

Hörmətli həmkarlar, yekun olaraq, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsi və Milli Məclisin digər komitələri 2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsinin Milli Məclisin plenar iclasında ikinci oxunuşda qəbul edilməsinə müsbət rəy vermişlər. Hesab edirik ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsi dövlətin növbəti il ölkəmizin qarşısında duran hədəflərə çatmasına və yaranacaq çağırışlara cavab verməsinə lazımı maliyyə imkanını yaradacaqdır. Layihəni ikinci oxunuşda da dəstəkləmələrini həmkarlarımdan xahiş edirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bilirsiniz ki, bu, ikinci oxunuşdur. Ona görə biz əvvəlcə qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.37 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	3
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə biz müzakirələrə keçirik.

Hörmətli həmkarlar, bax, bu siyahı keçən dəfədən qalan siyahıdır.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Xeyr, elədir. Kim deyir, elə deyil? Kim?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Etibar müəllim, nəyə görə elə deyil? Xahiş edirəm, Etibar müəllim, bax, fakt olaraq burada siyahı var. Bu siyahıdan bir neçə nəfər, Səfa müəllim, neçə nəfər çıxış etmək istəmədi, 11 nəfər?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. 17 nəfər həтта. Etibar müəllim, nə edək?

Ancaq fakt budur.

Vüqar Bayramov.

V.Bayramov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri. Təqdim olunan 2022-ci il büdcə layihəsi post-lokdaun dövrünün prioritet istiqamətlərinə uyğun olaraq hazırlanmış, eyni zamanda, müasir çağırışları özündə ehtiva edən, növbəti il iqtisadi islahatların dərinləşməsi üçün fiskal baza formalaşdıran sənəddir. 2022-ci ildə yeni sosial paketin təqdim olunması Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev və Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə sosial təminatın gücləndirilməsi tədbirlərinin gələn il də intensiv şəkildə davam edəcəyindən xəbər verir. O baxımdan, gələn ilin dövlət büdcəsində praktik olaraq bütün göstəricilərdə

keyfiyyət baxımından artımlar var.

Hörmətli həmkarlar, bu gün müzakirə və təqdim olunan büdcə layihəsi müstəqillik dövrünün ən böyük büdcə layihəsidir. Nəzərə alsaq ki, gələn il xərclənəcək 30 milyard manat vəsaitin təxminən 46,4 faizi sosial istiqamətə yönəldiləcək və gələn il ilk dəfə olaraq müstəqillik illərində büdcə xərclərində sosial sahənin payı 45 faizdən çox olacaq.

Eyni zamanda, 2022-ci ilin dövlət büdcəsini qiymətləndirən zaman iki mühüm indikatora, meyara xüsusi diqqət ayrılmasına ehtiyac var. Əvvəla, gələn ilin dövlət büdcəsində sosial xərclərin payı ümumi daxili məhsulun 16 faizindən çox olacaq. Nəzərə alsaq ki, beynəlxalq qiymətləndirmələrdə bu, əsas meyarlardan biri kimi götürülür və biz İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının ölkələri ilə müqayisə aparsaq, əslində, sosial xərclərin ümumi daxili məhsuldakı payı bir sıra inkişaf etmiş ölkələrlə müqayisədə daha yüksəkdir. Məsələn, sosial xərclərin ÜDM-dəki payı Niderlandda 16 faizə yaxındır, İrlandiyada 13,4, Koreyada 12,6, Çilidə 12,2, qardaş Türkiyədə 12, Meksikada 7,5 faizdir. Bu isə ondan xəbər verir ki, Azərbaycanda 2022-ci ildə sosial xərclərin ÜDM-dəki payı sözügedən ölkələrlə müqayisədə daha yüksək olacaq. İƏT ölkələrində orta göstərici 20 faizdir və növbəti illərdə bu göstəricinin Azərbaycan üzrə orta göstəriciyə yaxınlaşmaq imkanları var.

İkinci mühüm meyar adambaşına düşən büdcə xərclərinin gələn il ciddi şəkildə artmasıdır. Belə ki, cari məzənnə ilə 2022-ci ildə adambaşına düşən büdcə xərci 1757 dollar olacaq və Azərbaycan bu göstəriciyə görə 2022-ci ildə əksər MDB ölkələrini geridə qoyacaq.

Təbii ki, çox mühüm məqamlardan biri 2022-ci ildə işğaldan azad olunmuş ərazilərimizin bərpa və yenidən

qurulması üçün vəsaitin ayrılmasıdır. 2,2 milyard manat vəsaitin nəzərdə tutulması həm Qarabağ, həm də Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında aparılan bərpa və yenidənqurma işlərinin intensiv şəkildə davam etdiriləcəyindən xəbər verir. Bütün bu müsbət keyfiyyətlərlə yanaşı, təbii ki, bizim bir sıra qeydlərimiz var, onların da nəzərə alınması və növbəti büdcə sənədlərində diqqət edilməsi daha məqsədəuyğun olardı.

Əvvəla, büdcə xərclərinin ölçülə bilən və səmərəlilik qiymətləndirmə meyarlarına uyğun olaraq, işlənib hazırlanması və büdcə paketi ilə birlikdə təqdim olunması məqsədəuyğun olardı. Bu, hər bir xərcin səmərəlilik meyarının ayrıca olaraq qiymətləndirilməsi imkanı yarada bilər.

İkincisi, nəticə əsaslı büdcəni əhatə edən 3 sektor üzrə bütün proqramlarla bağlı məlumatların təqdim olunmasına ehtiyac var. Xüsusən bu şəffaflığın gücləndirilməsi, həmin istiqamət üzrə proqramlarla bağlı daha geniş məlumatın əldə edilməsi baxımından vacibdir.

Üçüncüsü, 2022-ci ildə dövlət büdcəsindən bələdiyyələrə 11 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulub. Ölkədə 1771 bələdiyyənin olduğunu nəzər alsaq, orta hesabla hər bələdiyyəyə illik olaraq 6000 manat, aylıq olaraq 500 manat vəsait ayrılacaq. Düşünürük ki, bu vəsaitə baxılması, artırılması məqsədəuyğun olardı, çünki bələdiyyələrin kənar maliyyə mənbələri olduqca məhduddur.

Büdcə xərclərinin artmasına baxmayaraq, səhiyyə və elm xərclərinin ümumi daxili məhsuldakı payı aşağı olaraq qalmaqdadır. Belə ki, ÜDM-də səhiyyə xərclərinin payı ölkəmizdə 2,1 faiz, Rusiyada bu rəqəm 5,6, Türkiyədə 4,3 faizdir. Oxşar müqayisələri, təbii ki, elm xərcləri ilə bağlı da aparmaq mümkündür. O baxımdan, təbii ki, bu istiqamətdə, xüsusən ÜDM-ə münasibətdə payın artırıl-

ması daha məqsədəuyğun olardı.

Növbəti ildə global bazarlarda inflyasiyanın davam edəcəyini nəzərə alaraq, xüsusən növbəti il üçün proqnozlaşdırılan 3 milyard 63 milyon manatlıq kəsirin inflyasiya yaradıcı effektlərinin nəzərə alınması məqsədəuyğun olardı. Bütövlükdə, büdcəni dəstəkləyirəm və səs verəcəyəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vüqar müəllim.

Hörməti həmkarlar, yuxarı cərgədən bizdə keçən dəfədən 7 nəfər qalmışdı. İndi isə bu gün 3 nəfər yenidən yazılıb. Mən bilmirəm, bu 3 nəfərə söz çatacaq, yoxsa yox, ancaq çalışacağam ki, keçən dəfədən qalan 7 nəfərə mən söz verim. İndi isə 3 nəfərdən bir söz verəcəyəm. Şakir müəllim, siyahı sizdə var.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Bəli, 5 dəqiqədir. Keçən dəfədən biz demişdik, bu oxunuşlarda reqlament 5 dəqiqədir və Vüqar müəllim də çox sağ olsun, elə 5 dəqiqə ərzində çıxışını qurtardı.

İndi isə Tahir Kərimli. Tahir müəllim, buyurun

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar, qonaqlarımızı da salamlayıram. Demək, biz büdcəyə səs verdik. Yəqin ki, ikinci oxunuşda da səs veriləcək.

Mən komitə iclasında müəyyən tənqidi mülahizələr söyləmişdim. Cənab nazir Şərifov bunu izah etmişdi. Mən bununla da, demək olar ki, kifayətlənmişdim. Deyək ki, daxiliyanma mühərriklərinin sıradan çıxması perspektivləri ilə bağlamışdı. Çünki mən o proqnozlara skeptik yanaşırdım. Lakin dünən hörmətli Sevinc xanım da fikir bildirərək, əksinə, Azərbaycanda orta inkişaf templərinin bir sıra sahələr üzrə dünya göstəricilərindən yuxarı olduğunu dedi. Əlbəttə, mən mübahisə etmək istəməzdim. Amma Qaliley demişkən, “Yer elə onsuz da fırlanır”.

Mən istəyirəm, bir daha hökumətə deyəm, onlar elə düşünürlər ki, biz ancaq işlərində nöqsan axtarıyıq. Yalnız nöqsan axtaran şəxsin özü nöqsanlıdır. Biz müsbət şeyləri də görürük, arzu edirik. Mən hətta 2015-ci ildə deputat seçiləndə hesab edirdim ki, 2020-ci ildə artıq bizdə məcmu daxili məhsulun miqdarı 100 milyard dollara çatacaq. O zaman Türkiyə və Rusiyada adambaşına gəlir 12 min manat idi, o səviyyəyə çatacağıq. Ancaq inflyasiya, pulun devalvasiyası bu məsələləri alt-üst etdi.

Təki olsun, təki. Çünki hökumət bilməlidir ki, biz deputatlar çox maraqlıyıq, müvəffəqiyyət qazanaq, ölkəmiz inkişaf etsin, iqtisadi rifah olsun. Çünki seçicilərin yanına gedirik, onlar bizdən soruşurlar, biz onlara ümid verməliyik, yaxşı sözlər deməliyik. Ona görə də, xahiş edirəm, bəzi şeyləri belə süngü ilə qarşılamaşınlar. Amma bir sıra məsələləri demək istərdim.

Misal üçün, büdcənin yaxşı tərəflərindən demək istərdim. Vaxtı ilə mən büdcədə hərbi xərclərin azaldılmasının əleyhinə çıxmışdım, yaxşı oldu ki, sonra artırıldı və hesab edirəm, ordu dövlətin birinci atributudur və həqiqətən də, hərbi xərclərin, silahlı qüvvələrin hamısının büdcəsinin artırılması yaxşıdır. Eyni zamanda, mən hüquq mühafizə orqanları və digərlərinə ayırmaları da optimal hesab edirəm. Çünki bir şeyi bilməliyik. Balıq susuz yaşaya bilmədiyi kimi, dövlət də intizamsız yaşaya bilməz. Xahiş edirəm, bunu müxalifət də, xalq da bilsin. Sabitlik bizim üçün olduqca vacibdir. Bütün dövlətlərdə, istəyirsən onu hansı kateqoriyaya, hansı xarakterə aid edirsən, et, orada sabitlik lazımdır. Azərbaycanda daxili sabitliyin qorunması böyük müvəffəqiyyətdir. Mən hesab edirəm ki, ayrımlar optimal miqdarlardır.

Ancaq mən bir neçə məsələni demək istərdim. Misal

üçün, istərdim ki, büdcədə böyük bir xərc qoyduğumuz Ələt Azad İqtisadi Zonasının hansı faydalar verəcəyini bilim. Mən onu görə bilmədim. Bu qədər. Yaxud deyək ki, BMT-də qaçqınların qaytarılması ilə bağlı hansı işlər aparılır və bu büdcədə onların gələcəkdə Xankəndi, Xocalı və o cümlədən digər yerlərə köçürülməsi ilə bağlı hansı müəyyən maliyyə ayırmaları ola bilər, bunu görmədim. Bir şeyi də deyim, əlbəttə, büdcə dənizdir, biz səthini görürük, onun altını görə bilmirik. Ona görə ola bilər ki, bir qədər düzgün mühakimələr də yürütməyə.

Sizə bir şeyi deyim ki, İkinci Dünya müharibəsindən sonra, hər dəfə aprelin 1-i xalq gözləyərdi ki, ucuzlaşma olacaq. Bizdə isə bahalaşmadır. Mən istəyirəm, hökumət bunu izah edə. Bax, açıq deyək, xalqımız düşünür ki, bəzi ölkələrdə enerji daşıyıcıları cüzi qiymətdir, havayıdır. Nə üçün bizdə artım gedir? Durun, əsaslandırın, bəlkə xalqı inandıracaqsınız ki, nəyə görə bizdə artır. Nə bilim, dünyadakı qiymət, manatın məzənnəsi, nə ilə isə bağlayın. Çıxın, xalqa bunu izah edin. Bəlkə xalq qəbul edəcək. Bu bahalaşma, axı, belimizi qırır. Ona görə də mən hesab edirəm ki, buna diqqət etmək çox vacib olardı.

Ümumiyyətlə, işsizlik məsələsi. Sizə bir söz deyim, İqtisadiyyat Universitetində xüsusi istedadlar qrupunu 30 nəfər qurtarıb, – mən bildiyimi deyirəm, – 30 nəfərin biri də ölkədə qalmayıb. Elə insan var ki, 50 yerə o “CV” deyirlər, ondan verib, hələ iş tapa bilmir.

Mənim getdiyim yerdə, məsələn, Şamaxı şəhərində avtomobil zavodu da, televizor zavodu da, çox böyük məişət avadanlığı zavodu da var. Heç biri işləmir. Keyfiyyətli məhsul buraxa bilmir, satış problemləri və sair. Xahiş edirəm, bunların üstündə durun. Ona görə mən keçən dəfə Yeni Dünya İqtisadiyyatı Forumunda bir yolun tapılma-

sını arzuladım. Mən xahiş edirəm ki, hökumət bizə də diqqətlə yanaşsın. Təşəkkür edirəm, vaxtım qurtardı.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sabir Rüstəmxanlı. Buyurun, Sabir müəllim.

S.Rüstəmxanlı. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Məclis, dəyərli hökumət üzvləri və media nümayəndələri. Öncə onu deyim ki, burada Fransada baş verən və Fransanın bütün o məkrli siyasətinin daha bir səhnəsi olan hadisələrlə bağlı millət vəkillərinin dediyi fikrə qoşuluram. Fransanı yandıran odur ki, onların Qarabağda ermənilər üçün qurduqları o istehkamlarla yanaşı, ermənilər üçün bəslədiyi arzular da, hamısı puç oldu. Onu Azərbaycan Ordusu dağıtdı.

Son bir ildə Azərbaycan öz tarixinin elə şərəfli, eyni zamanda, mürəkkəb və məsuliyyətli dönəmindən keçir ki, görülən işlərin müqabilində həyatımızın, seçdiyimiz rayonların gündəlik qayğıları, hətta ciddi problemləri çox asanlıqla həll edilə bilən xırda məsələlər kimi görünür. Buna baxmayaraq, büdcənin parlament partiyaları ilə müzakirəsində biz müşahidə etdiyimiz qüsurları geniş demişik. Eyni zamanda, büdcənin səliqəli hazırlandığını da qeyd etmişik. Biz müharibədən sonra yeni bir Azərbaycanda yaşayırıq, daha doğrusu, yaşamaq istəyirik. Təbii ki, büdcədə də bu ovqat və tələbkarlıq olmalıdır. O cür də yaşayırıq. 2022-ci il büdcəsi quruculuq büdcəsidir. Azad olunmuş rayonların dirçəlməsi böyük vəsait və qüvvə tələb edir. Vətəndaş bunu başa düşür, ölkədəki sabitlik də bununla bağlıdır. Amma çox istəyərdik ki, hökumət də bunu başa düşsün və burada deyilən qeydlərə də ciddi yanaşsın.

Biz millət vəkilləri həkim deyilik. Biz diaqnostika mü-təxəssisiyik, biz cəmiyyətdəki ağrıları görürük, deyirik. Onun müalicəsi hökumətin işidir və hesab edirəm, o bu

məsələlərə ciddi yanaşmalıdır. Uğursuz qiymət siyasəti, bahalaşma, məmur özbaşınalığı, rəsmi orqanlar tərəfindən qanunlara etinasızlıq, işsizlik, rüşvətxorluq Azərbaycanın son illər qazandığı hərbi-siyasi diplomatik uğurlara kölgə salmamalıdır. Prezidentin ölkəboyu kərpic-kərpic hörüb uzatdığı mənəvi və elə maddi saraylar xırda məmurların etinasızlığı və qazanc ehtirası ilə dağıdılmamalıdır. Ölkə qanunlarla idarə olunmalıdır, oliqarx və nazir özfəaliyyəti ilə yox.

Komitənin iclasında çıxışından sonra camaatdan bir sıra zənglər gəldi. Şikayət nədəndir? İşsizlik, sosial yardımın ədalətsiz bölgüsü, pensiyaların kəsilməsi, kommunal xərclər, hətta maaşların kommunal xərclərə çatmaması. Ondan sonra müxtəlif cərimələr və rüsumlar. Elə ailələr var, onun qaz pulunu ödəməyə maaşı çatmır. Qazilərə bəzi rayonlarda etinasızlıq. Bunlar çox ciddi məsələlərdir və yenə deyirəm, indiki halda bu, ölkənin bütün ovqatına təsir göstərməməlidir. Bu haqda, məncə, hökumət qələbədən sonra gördüyü işlərə diqqəti artırmalıdır və eyni zamanda, millət vəkillərinin qeydlərinə, məktublarına, müraciətlərinə daha diqqətlə yanaşmalıdır.

Mən bu barədə fikirlərimi demişəm, bir daha onu təkrar etmək istəyirəm ki, təbii, prioritet sahə olaraq Qarabağın quruculuğu və ordunun, müdafiənin gücləndirilməsi ön sıradadır. Amma, eyni zamanda, məncə, iki daha prioritet sahə var, onun biri təhsildir, bir də Azərbaycan kəndi və kənd təsərrüfatıdır. Təhsil ona görə vacibdir ki, biz gələcək Azərbaycan üçün kadr yetişdirməliyik. Həm də bu kadrlar ana dilində burada oxumalıdırlar. Onlar öz kökündən qopmamalıdır. Başqa dilli məktəblərdə o kökündən qopur, bunu hər gün görürük. Ana dili məktəblərimizdə təhsilin səviyyəsi gücləndirilməlidir və ora ciddi fikir verilməlidir.

Kənd məsələsi. Bu gün mən baxıram, rayonlara gəndə görəəm, indi noyabrın axırındır, pambıq çöllərdə ağarır, nə sortdur, necə əkilər və nəyə görə belədir, onu başa düşə bilmirəm. Kənd neftlə yanaşı, Azərbaycanın gələcəyidir. Bizim bir sıra nazirliklər var. Niyə onlar, məsələn, Bakıya yığışıblar. Başa düşürəm, o sahələrin mərkəzi rayonlardır və onlar rayonlara köçürülməlidir.

Başqa bir məsələ. Bilirsiniz, bir neçə kəlmə də mən Neftçala barədə demək istəyirdim, amma onu komitənin iclasında demişəm, burada demək istəmirəm.

Kinoya diqqət artırılmalıdır, dünya bu dəqiqə kino ilə özünü tanıdır. Dövlətimizin ana dilinin inkişafı ilə bağlı qərar və proqramları ortada olsa da, Bakının mərkəzində elanların 94 faizi xarici dillərdədir. Başa düşürəm, biz müstəqil deyilik və nəyə görə bu məsələlərə diqqəti ayırmırıq?

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sabir müəllim.

Elşad Mirbəşir oğlu.

Şakir müəllim, 3 nəfərdən bir mən yuxarı cərgələrə söz verəcəm. Xahiş edirəm, təmin edin, məni gözləməyin. Elşad müəllim, buyurun.

E.Mirbəşir oğlu. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli iclas iştirakçıları. 2022-ci il üçün dövlət büdcəsi layihəsini kifayət qədər uğurlu hesab etmək üçün əsas mövcuddur. Ümumiyyətlə, induktiv yanaşma tətbiq edərək qiymətləndirmə aparmış olsaq, keçən illər ərzində Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsi layihələrinin uğurlu olduğunu əminliklə söyləyə bilərik. 44 günlük Vətən müharibəsi bir daha göstərdi ki, həyat fəaliyyətinin bütün istiqamətlərində dövlət tərəfindən həyata keçirilən bütün addımlar uğurlu olmuşdur. Hesab edirəm ki, bir neçə illər öncə artıq bugünkü qələbəmizin etibarlı əsasları

qoyulmuşdur. Təbii ki, bu istiqamətdə də ən təsirli alət rolunda dövlət büdcəsi çıxış etmişdir.

Ümumiyyətlə, 2022-ci il üçün dövlət büdcəsi layihəsi hər şeydən öncə bir daha nümayiş etdirir ki, gələcəkdə də milli təhlükəsizliyin təmin olunması, iqtisadi inkişafın şərtləndirilməsi üçün bütün təsirli elementlər öz ifadəsini tapacaqdır. Təbii, diqqəti çəkən başlıca məqamlardan biri də ondan ibarətdir ki, Azərbaycan dövləti özünün sosial xarakterini daha da gücləndirməkdədir. Xatırlatmaq istədim ki, bu gün dünyanın hətta ən inkişaf etmiş ölkələri belə sosial dövlət ideyasından, sözün həqiqi mənasında, qorxmaqdadırlar. Çünki artıq dövlət sosial ideyaların, layihələrin həyata keçirilməsini iqtisadiyyatına olduqca ağır və əlavə yük hesab edir. Bizdə isə bunun tam əksi müşahidə olunmaqdadır. Dövlətimiz yenə də sosial layihələrini həyata keçirmək iradəsini ortaya qoymaqdadır və təbii ki, bu da vətəndaşların sosial-iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına xidmət edəcəkdir.

Təbii ki, 2022-ci il üçün dövlət büdcəsi layihəsinin səmərəliliyini qiymətləndirməklə yanaşı, bəzi məqamlarla bağlı fikrimi də səsləndirmək istərdim. Təqdirəlayiq hal ondan ibarətdir ki, dövlət büdcəsi xərclərində təhsil xərclərinin ümumi çəkisi 13 faizə bərabərdir, cari illə müqayisədə bu, 1,5 faiz çoxdur. Hesab edirəm ki, təhsilimizin inkişafı istiqamətində bunun öz töhfəsi olacaqdır. Amma arzu olunan məqam ondan ibarətdir ki, elm xərclərinin də xüsusi çəkisi artırılсын. Belə ki, proqnozlaşdırılan xərclər içərisində elm xərcləri ümumi daxili məhsulun tərkibində 0,2 faiz təşkil edir. Dünya ölkələrinin təcrübəsinə diqqət yetirsək, görürük ki, orta hesabla digər ölkələrdə bu, minimum 2–3 faiz təşkil edir.

Təbii ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı inkişafa meyilli iqtı-

sadiyyatdır və müasir dünya təcrübəsi də göstərir ki, iqtisadiyyatın əsas lokomotivi rolunda istehsal çıxış etməkdədir. İstehsala sərf olunan resursların həcmi artırılmadan, hətta imkan olduğu təqdirdə, bu həcmi aşağı salmaqla istehsal gücünün artırılması, təbii ki, fundamental elmi tədqiqatlara əsaslanır. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan uğurla tətbiqi elmi tədqiqatların aparılması sahəsində müəyyən addımlar atmaqdadır. Amma hesab edirəm ki, bizim özümüzdə fundamental elmi tədqiqatların aparılması və bunun iqtisadi inkişafda tətbiq olunmasının, bütövlükdə, həm gələcəkdə dövlət büdcəmizə çox böyük təsiri olacaqdır, həm də digər milli prioritetlərimizin həyata keçirilməsi istiqamətində əlavə dəstəkçi element rolunda çıxış edəcəkdir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Jalə Əliyeva. Buyurun, Jalə xanım.

J.Əliyeva. Təşəkkür edirəm. Bu gün Azərbaycan dövləti özünün ən şanlı dövrünü yaşayır. Bəli, biz misilsiz qələbə çaldıq, möhtəşəm quruculuq işləri həyata keçiririk. Biz 30 illik işğal dönəmində, 44 günlük möhtəşəm və şanlı müharibəmiz günlərində, müharibədən sonra keçən bir il ərzində də bir an olsun layihələri dayandırmadıq. Tam əksinə, hərbi, iqtisadi, sosial, digər sahələrdə böyük uğurlara imza atdıq. Ölkəmizi Cənubi Qafqazın ulduzuna çevirdik. Bütün bunlar üçün birinci növbədə, əlbəttə ki, ölkə rəhbərinə, onun dəmir iradəsinə, onun “dəmir yumruğu”na borcluyuq.

2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsi də uğurlarımızın davamı kimi qiymətləndirilməlidir. Mən hökumətimizə, Samir müəllim, şəxsən Sizə və layihədə əməyi keçən bütün hökumət üzvlərinə təşəkkür edir və uğurlarınızın davamını arzulayıram.

Bütün ölkənin inkişaf tempi seçildiyim Zərdab və Ucar rayonlarından da yan keçməyib. Yeri gəlmişkən, “Azəriqaz”ın baş direktoru Ruslan Əliyevə Zərdab rayonunun Kəndəbil və Ağabağı kəndlərinin qazlaşdırılması ilə bağlı müraciətimizə müsbət cavab verdiyinə və artıq qaz çəkilişi işləri başladığına görə buradan minnətdarlığımı bildirirəm. Eyni zamanda, 4,6 kilometrlik Körpükənd yolunun əsaslı təmiri ilə bağlı müraciətimizin də hökumət tərəfindən müsbət həll olunduğuna və artıq bu yol çəkilib istifadəyə verildiyinə görə rayonun Kəndəbil, Ağabağı, Əlvənd yolunun və Ucar rayonunun Bərgüşad kəndinə gedən 65 kilometrlik yolun əsaslı təmiri ilə bağlı müraciətimiz də öz müsbət həllini tapdığına görə minnətdarlığımı bildirirəm.

Bütün bunlarla yanaşı, həlli vacib olan bir neçə məsələ də var ki, onlarla bağlı təklif və suallarımı səsləndirmək istəyirəm. Birinci növbədə hər iki rayonda içməli su təchizatı, suvarma sistemləri ilə bağlı çox ciddi problemlər mövcuddur. Su təminatını yaxşılaşdırmaq üçün bizim hər müraciətimizdən sonra müəyyən cari işlər görülür. Latok kanalları, kollektorlar təmizlənir. Lakin bunlar hamısı müvəqqəti xarakter daşıyır. Bu məsələ köklü şəkildə həll edilməli, bölgələrin sosial-iqtisadi inkişafı layihələrində öz əksini tapmalıdır. Rayonun Şahhüseynli, Çallı, Məlikumudlu, Təzəkənd, Kəndəbil kəndlərinin əkinə yararlı sahələrinin suvarılması üçün təcili əməli tədbirlər görülməlidir.

Bir məsələni də diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Zərdab rayonunun Dəkkəoba kəndinin əkinə yararlı sahələrinin suvarılması üçün layihə sənədləri bundan iki il əvvəl hazırlanaraq İqtisadiyyat Nazirliyinə göndərilmiş, lakin bu günə kimi heç bir nəticə əldə edilməmişdir. Eyni zamanda, Ucar rayonunun Bərgüşad, Lək və Xələc kəndlərinin

içməli və suvarma suyuna olan ciddi tələbatlarının ödənməsi üçün təcili layihənin hazırlanması vacibdir.

İkinci məsələ Zərdab rayonunun kanalizasiya sistemi ilə bağlıdır. Hər il büdcə müzakirələri zamanı və hökumətin hesabatında biz bu məsələni gündəmə gətiririk. Çox uzun illər əvvəl, 2011-ci ildə həmin ilə qədər etdiyimiz çoxsaylı müraciətlərdən sonra Zərdab rayonunda kanalizasiya çəkilişi işləri başlandı. Lakin, necə deyərlər, sevincimizi gözümüzdə qoydular. Belə ki, işlər başladıqdan qısa müddət sonra tikinti işləri üçün gələn briqada geri döndü və işlər yarımçıq qaldı. Artıq 2022-ci il gəlir. Bu illər ərzində həmin işlərin nə üçün yarımçıq qaldığına və davam etdirilməsi üçün nə zaman plana salınacağına dair suallarımız və müraciətlərimiz, təəssüf olsun ki, cavabsız qalıb. Bu məsələyə hökumətin əlaqədar qurumları tərəfindən aydınlıq gətirilməsini və öz müsbət həllini tapması üçün köməklik göstərməyinizi xahiş edirəm.

Üçüncü məsələ hər iki rayonun yolları ilə bağlıdır. Görülən işləri artıq qeyd etdik. Bununla bərabər, Zərdab rayonunun Məlikumudlu, Şahhüseynli, Dəli Quşçu, Xanməmmədli, Məmmədqasımlı kənd yollarını mərkəzi yolla birləşdirən hissəsinin əsaslı təmirə ehtiyacı var. Ucarın Bərguşad kəndinin bir az əvvəl qeyd etdiyiniz layihədən kənar qalan 6,5 kilometrlik hissəsinin əsaslı təmirə ehtiyacı var.

Dördüncü məsələ. Bayaq qazlaşdırma ilə bağlı təşəkkürümüzü bildirdik. Lakin Zərdab rayonunun Siləyli və Alıcanlı kəndləri və Ucar rayonunun Lək kəndi də qazlaşdırılmaq üçün öz növbəsini gözləyir.

Beşinci məsələ isə mətbu orqanlarla bağlıdır. Konkret olaraq, mətbuatın bünövrəsini təşkil edən “Əkinçi” qəzetinin bugünkü acınacaqlı vəziyyətini diqqətinizə çatdırmaq

istəyirəm. Bu qəzet böyük Həsən bəy Zərdabinin yurdunda, Zərdabda fəaliyyət göstərir. Müstəqilliyə qədər həftədə 3 dəfə 5500 nüsxə ilə buraxılıb. Lakin müstəqillikdən sonra keçən dövr ərzində qəzetə bir qəpik də olsun pul ayrılmayıb, heç bir avadanlıq verilməyib. İndi böyük çətinliklərlə ayda bir dəfə cəmi 4 səhifə yayımlana bilir. Sadəcə, 4 əməkdaşı var. Onların da əmək haqqı aylardır ödənmir. Bu gedişlə “Əkinçi” qəzeti fəaliyyətini artıq dayandırmaq məcburiyyətindədir. Buradan əlaqədar qurumlara səslənirəm. “Əkinçi” qəzetini düşdüyü bu çətinlikdən qurtarmaq lazımdır.

Sonda bir daha qanun layihəsinin mükəmməl hazırlandığını ifadə edib layihəyə səs verəcəyimi bildirirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəxtiyar Əliyev. Buyurun, Bəxtiyar müəllim.

B.Əliyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, hörmətli hökumət üzvləri. Müzakirəyə təqdim edilmiş Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi mövcud qanunvericiliyin tələblərinə uyğun hazırlanmışdır. Xüsusi ilə qeyd etmək lazımdır ki, müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyev tərəfindən Milli Məclisə təqdim edilmiş bu büdcə layihəsi qalib dövlətin daha da güclənməsinin, qalib xalqın firavan həyatının, azad edilmiş Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun dirçəldilməsinin maliyyə təminatı sənədidir.

Hesab edirik ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi qısa müddət ərzində ölkənin dinamik inkişafını və əhalinin sosial müdafiəsini daha da gücləndirməyə imkan verəcəkdir. Əlbəttə, 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin xərclərinin təxminən 30 milyarda çatdırılması çox müsbət bir nəticədir.

2022-ci ilin formalaşmasında dövlət büdcəsinin gəlirlərinin 54,8 faizi neft sektorunun, 45,2 faizi qeyri-neft sektorunun payına düşür. İlk müqayisədə təhlil göstərir ki, qeyri-neft sektorunda proqnozlaşdırılan daxilolmalar sosialyönlü büdcə xərclərini cüzi fərqlə tam qarşılıyır. Bu göstərici xüsusi strateji əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, dövlətin ardıcıl olaraq həyata keçirdiyi uğurlu siyasət nəticəsində bir tərəfdən ölkənin dayanıqlı və davamlı inkişafı təmin edilməkdə, digər tərəfdən isə dövlətin və əhalinin ahəngdar həyat fəaliyyətinin neft sektorundan asılılığını aradan qaldırmaqdadır. İnamlı demək olar ki, əhalinin sosial müdafiəsi, dövlət qurumlarının və biznesin normal fəaliyyəti üçün qeyri-neft sektorunu aparıcı amilə çevirmək strategiyası uğurla həyata keçirilir. Həyat göstərdi ki, Prezident İlham Əliyevin genişmiqyaslı islahatların həyata keçirilməsini təmin edən siyasi iradəsi, düşünülmüş yeni iqtisadi inkişaf modeli və innovativ çevik idarəetmə sistemi qarşıya qoyulan hədəflərə çatmağı təmin etmişdir.

Hesab edirik ki, qarşıdakı illərdə də neft sektorundan daxilolmalar yalnız genişmiqyaslı investisiya layihələrinə, kiçik və orta biznesin inkişafına yönəldilərək qeyri-neft sektorunun gəlirlərinin ümumi daxili məhsulda payının böyüməsini təmin edəcəkdir. Onu da qeyd etmək istəyirik ki, erməni faşizminin işğalından azad edilmiş rayonlarımızın bərpaşına, iqtisadiyyatının qurulmasına yönəldiləcək investisiyalar da qeyri-neft sektorunun inkişafına və iqtisadiyyatımızın böyüməsinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərəcəkdir.

2022-ci ilin dövlət büdcəsində təhsilə ayrılan xərcləri xüsusi ilə qeyd etmək istərdik. Burada qeyd edildiyi kimi, təhsil əsas prioritet istiqamətlərdən biridir. Təhsil xərclərinin 2022-ci il üçün proqnozlaşdırılan ümumi daxili

məhsulda xüsusi çəkisinin 4,5 faiz olmaqla, təxminən 4 milyard manata yaxınlaşdırılması onu göstərir ki, təhsilə diqqət həmişə dövlətin əsas prioriteti olmuşdur. Hesab edirik ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi yüksək rəqabətli insan kapitalının formalaşması konsepsiyasına uyğun olaraq, təhsil sahəsində həyata keçirilən islahatların maliyyə təminatını əsaslı şəkildə möhkəmləndirmiş və vətəndaşların keyfiyyətli təhsilə çıxışına təminat yaratmışdır. Bununla bağlı bəzi statistik göstəricilərə diqqəti çəkmək istərdik.

Dövlət sifarişi ilə təhsil alan tələbələrin sayı artırılaraq növbəti ildə təxmini ümumi tələbələrin sayına nisbətdə 60 faizi təşkil edəcəkdir. Prezident fərmanı ilə yaradılmış Təhsil Tələbə Krediti Fondunun nizamnamə kapitalının 102 milyon manata çatdırılması da keyfiyyətli təhsilə əlçatanlığı təmin edəcəkdir. Təqaüd alan tələbələrin sayının artırılması və onların ümumi tələbələrin sayına nisbətinin 50 faizə çatdırılması və gələcəkdə bu tendensiyanın davam etdirilməsi də müsbət nəticələrdən biridir. Növbəti ildə 600 təhsil müəssisəsinin təmiri, investisiya proqramlarına uyğun olaraq, yeni məktəblərin tikilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Hesab edirik ki, onların siyahıları müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının saytlarında yerləşdirilməlidir ki, bu, həm məlumatlılığı, həm də hesabatlılığı təmin etsin. Bununla bağlı deputat həmkarlarım da dəfələrcə məsələlər qaldırmışlar. Hesab edirik ki, bu istiqamətdə dövlətin qarşıya qoyduğu vəzifələr yaranmış problemlərin qısa müddətdə həllinə imkan verəcəkdir.

Bir məsələyə də münasibət bildirmək istərdik. Doğrudur, ərzaq inflyasiyasına təsir edən xarici amillərdir, ancaq idxal edilən ərzaq məhsulları da buna təsir göstərir. Ona görə də kiçik və orta biznesə mümkün sərbəstliklərin verilməsi, kreditlərə çıxışın təmin edilməsi, vergi güzəştləri-

nin, müəyyən müddətə azadolmaların nəzərdə tutulması, sağlam rəqabət mühitinin yaradılmasına diqqətin artırılması prioritet olaraq qalmaqdadır və bu siyasət davam etdirilməlidir.

Bu kontekstdə bir mühüm məsələyə də toxunmaq istədik. Hər il təxminən 130 min nəfər ümumi təhsil məktəbini bitirir və onların böyük əksəriyyəti heç bir peşəyə yiyələnmədən müstəqil həyata...

Sədrlik edən. Sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

Tahir Rzayev. Buyurun, Tahir müəllim.

T.Rzayev. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, dəyərli həmkarlar. Son bir ildə keçirdiyimiz tədbirlər, yığıncaqlar öz ahəngdarlığı ilə seçilir. Bu, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin böyük siyasəti, müzəffər ordumuzun qəhrəmanlığı, xalqımızın birliyi sayəsində qazanılan qələbələrin yaratdığı yüksək əhvali-ruhiyyə, coşğunluq və inamdır. Tarixi qələbə ilə nəinki biz, bütün türk dünyası, bizə dost, qardaş olan dövlətlər fəxr edir. 44 günlük müharibə dünyaya mübarizliyimizi, birliyimizi sübut etməklə bərabər, həm də Azərbaycan iqtisadiyyatının davamlı və inkişafda olduğunu, büdcənin düzgün istiqamətləndirildiyini, ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin bərqərar edildiyini göstərdi. Müharibənin və pandemiyanın doğurduğu çətinliklər qarşısında iqtisadiyyatımız sarsılmadı.

2022-ci ilin büdcə layihəsi də qələbə əhvali-ruhiyyəyə yəlidir. Layihənin mükəmməlliyi göstərir ki, onun hər bir maddəsi üzərində işlənilmiş, təhlillər aparılmış, reallıqlar nəzərə alınmışdır. Ölkənin müdafiə qabiliyyətinin və milli təhlükəsizliyinin daha da gücləndirilməsi, müdafiə təyinatlı layihələrin və tədbirlərin həyata keçirilməsi, işğaldan

azad olunmuş ərazilərdə xidmət edən hərbi qulluqçuların vəzifə maaşlarına xüsusi əlavələrin edilməsi ilə bağlı maliyyə təminatının bu maddələrdə və büdcə xərclərində əks olunması təqdirəlayiq haldır. Layihədə sosial xarakterli güzəştlər vasitəsi ilə əhalinin maliyyə, vergi yükünün azaldılması və bu azalmaların daha çox Vətən müharibəsində şəhid olmuş şəxslərin ailə üzvlərinə və Azərbaycan Respublikasının azadlığı, suverenliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda aparılan əməliyyatlar nəticəsində əlil olmuş hərbi qulluqçulara şamil edilməsi dövlətimiz tərəfindən bu kateqoriyadan olan insanlara göstərilən qayğı və diqqətin ifadəsidir.

2022-ci ilin büdcə zərfində, bütövlükdə, təhsil, səhiyyə, sosial müdafiə və sosial təminat, mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti xərclərinin əvvəlki illə müqayisədə 7,1 faiz artırılması büdcənin sosialyönümlü olduğunun göstəricisidir.

Torpaqlarımızın işğaldan azad olunması aqrar sektorun inkişafına əsaslı təsir göstərəcəkdir. Dövlət rəhbərinin başçılığı ilə son illər kənd təsərrüfatı sahəsində həyata keçirilən mühüm tədbirlər, əsaslı layihələr, dövlət proqramları və regionların sosial-iqtisadi inkişafı, sahibkarlığa verilən dəstək deməyə imkan verir ki, az bir müddətdə aqrar sahə özünün ən yüksək inkişaf mərhələsinə daxil olacaqdır. Əlbəttə, bu, əhalinin ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, işsizliyin aradan qaldırılması, ixrac potensialının artırılması üçün çox vacibdir. Həm də büdcəyə əlavə vəsaitlərin daxil olması deməkdir.

Təqdim olunan büdcə layihəsində kənd təsərrüfatı üzrə 2021-ci illə müqayisədə xərclərin 5,8 faiz artırılması nəzərdə tutulmuşdur. Aqrar sahədə aparılan islahatlar tədbirlərinə uyğun olaraq, işğaldan azad olunmuş ərazilər

üzrə yeni torpaqların əkin dövriyyəsinə cəlb edilməsi ilə bağlı tələb olunan əlavə xərclər nəzərə alınmış, 456 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır. Sözsüz ki, ərəzilər minalardan təmizləndikdə, yeni torpaqlar əkin dövriyyəsinə qatıldıqdan sonra bu vəsaitlər artırıla bilər və bu, zəruridir. Yeni torpaqların əkin dövriyyəsinə daxil edilməsi, pambıq sahələrinin genişləndirilməsi, bağların salınması suvarma suyu ilə təsisatın yaxşılaşdırılmasını tələb edir. Hər il dövlət büdcəsindən kanalların çəkilməsi, təmizlənməsi, subartezian quyularının qazılması, meliorasiya tədbirlərinin görülməsi üçün külli miqdarda vəsait ayrılır. Gələn ilin dövlət büdcəsində də bu məqsədlə 459,7 milyon manat əvvəlki ildəkindən 13,3 faiz çox vəsait ayrılmışdır. Kifayət qədər vəsaitin ayrılmasına baxmayaraq, təəssüflər olsun ki, hər il əkin suyundan yüz hektarlarla sahə korluq çəkir, məhsuldarlığa ciddi ziyan dəyir. Səbəb heç də Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyəti kollektivinin fəaliyyətsizliyi deyildir. Əslində, kollektiv bu ilin çətin olan şəraitində öz qüvvələrini səfərbər etdi, yaxşı işlədi. Ancaq torpaq kanalları çökür, lillənir, suyu normal ötürmür. Yerində su azalıb, subartezian quyuları normal su vermir. Torpaq kanallarının beton kanallarla əvəzlənməsi, su anbarlarının yaradılması, yeni su mənbələrinin axtarılması günümüzün tələbidir. Ölkənin su təsərrüfatının bir əldə cəmlənməsi vacibdir.

Bərdənin, Ağdamın əksər kəndləri qazla təmin olunmasına baxmayaraq, onlarla qonşu olan Ağcabədinin 5 kəndi uzun müddətdir qazsızdır. Müəyyən sənədlər hazırlanmasına, tapşırıqlar verilməsinə baxmayaraq, həmin kəndlərə qaz çəkilişi ləngiyir. Əhalinin xahişini nəzərə alıb, lazımi köməklik göstərilməsini mən də xahiş edirəm. Son illər Ağcabədidə tikilmiş və təmir edilmiş çoxsaylı

müasir məktəblərə, xəstəxana və tibb ocaqlarına görə ağcabədililər hörmətli Prezidentimizə, Mehriban xanım Əliyevaya öz minnətdarlıqlarını ifadə edirlər. Biz dövlət proqramına salınan məktəb və məktəbdənkənar müəssisələrin...

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim.

Naqif Həmzəyev. Buyurun.

N.Həmzəyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, cənab Baş nazirin müavini, cənab nazirlər, hökumət üzvləri, hörmətli millət vəkilləri, KİV nümayəndələri. Bu gün biz müstəqillik dövrünün ən güclü və böyük büdcəsini müzakirə edirik. Olduqca qürurverici və sevindirici haldır ki, bu gün Azərbaycan postpandemiya dövründə mühəribədən çıxmış bir ölkə kimi nəinki öz büdcəsini azaltmamış, hətta onu artırmağa nail olmuşdur. Bu isə bilavasitə olaraq cənab Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi uğurlu siyasətin və iqtisadi blokun aktiv fəaliyyətinin nəticəsidir.

Mən də, təbii ki, iqtidar nümayəndəsi kimi, digər deputat həmkarlarımla birgə büdcəni dəstəkləyərək lehinə səs verəcəyəm. Lakin bununla yanaşı, mənim də bəzi təkliflərim var. İstəyirəm, bu təklifləri də hökumət nümayəndələrinin diqqətinə çatdırım.

Bildiyiniz kimi, bu gün vətəndaşları ən çox narahat edən təhsil, sağlamlıq və məşğulluq məsələləridir. Əslində, bu problemlərin həlli uzun müddətli dövrə söykənir. Düşünürəm ki, biz bu gün yeni nəsilləri təhsil vasitəsi ilə düzgün yetişdirsək, onları sağlam həyat tərzinə istiqamətləndirsək, qeyd etdiyim bu problemlər növbəti illərdə müəyyən qədər öz həllini tapar. Əgər bu gün bizim gənclərimiz fiziki aktiv deyillərsə, həyətlərdə idman meydançaları azlıq təşkil edərsə, o zaman kütləvi sağlam həyat tərzindən danışmaq mümkün deyil. Məhz bu səbəbdən

təhsil, idman və gənclər sahəsi diqqət mərkəzində saxlanmalı və bu sahələrə maliyyə dəstəyi daha da artırılmalıdır.

Bu gün sevindirici haldır ki, orta və ali təhsil müəssisələrimizdə tədris üçün gərəkli olan bütün müasir texnoloji avadanlıqlar əlçatandır. Amma unutmamalıyıq ki, elm və texnologiya sürətlə dəyişir və inkişaf edir. Bu dəyişikliklərə uyğunlaşmaq və yeni avadanlıqların davamlı təchizatı üçün Təhsil Nazirliyinə xüsusi vəsait ayrılmalıdır. Bildiyiniz kimi, artıq əksər ictimai nəqliyyat vasitələri ödənişsiz, nağdsız kart sisteminə keçirilir. Təklif edirəm ki, bu fürsətdən istifadə edərək, ictimai nəqliyyatdan istifadə zamanı tələbələrə, şagirdlər və müəllimlərə müəyyən güzəştlər tətbiq edilsin. Hətta şəhid ailələri və qazilər üçün də ictimai nəqliyyatdan istifadə zamanı güzəştlərin tətbiq edilməsi çox sevindirici hal olardı. Bu təcrübə artıq bir çox ölkələrdə uğurla tətbiq edilir.

Növbəti diqqət mərkəzində saxlanılmalı, əhəmiyyətli məsələ işsizlik problemidir. Bunun ən böyük səbəblərindən biri isə universitetlərimizdə, xüsusi ilə də regional universitetlərdə dövrün tələblərinə cavab verən, mövcud əmək bazarına davamlı olan ixtisasların azlığıdır. Faktiki olaraq, bu gün məzunlarımızın böyük bir qismi təhsil aldıkları sahə üzrə əmək bazarında iş tapa bilmirlər. Bu isə, bilavasitə, işsizlik səviyyəsini və dövlətin yükünü artırır. Biz mütləq universitetlərdə tədris edilən az tələbatlı ixtisasları yeni, dövrün tələblərinə uyğun gələcəyin ixtisasları ilə əvəz etməliyik. Dövlətimiz bu sahədə uğurlu islahatlar həyata keçirir. Buna baxmayaraq, bu prosesi sürətləndirmək və daima diqqət mərkəzində saxlamaq çox vacibdir.

Təhsildən danışarkən, Gəncə şəhərində olan seçicilərimin problemlərindən bir neçəsini diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Cavadxan qəsəbəsində 30 minə yaxın əhali

yaşasa da, bu ərazidə məktəb yoxdur. Mövcud məktəblər isə olduqca uzaq məsafədə yerləşir və gediş-gəliş şagirdlər və valideynlər üçün çətinlik yaradır. Xahiş edirəm, bu qəsəbədə yeni məktəbin tikilməsi, həmçinin Gəncə şəhər 9 və 11 sayılı orta məktəblərin yenidən qurulması işi nəzərdə saxlanılsın. Eyni zamanda, qeyd etmək istəyirəm ki, Gəncə şəhərində fəaliyyət göstərən uşaq bağçalarının nəzərdə yeni qrupların açılmasına çox böyük ehtiyac vardır.

2011-ci ildən başlayaraq Gəncə su kanalizasiya layihəsi həyata keçirilməyə başlamışdır. Ancaq təəssüflər olsun ki, layihənin yalnız 40 faizi icra edilibdir. Düşünürəm ki, bu layihə mərhələli şəkildə yenidən davam etdirilsə, Gəncə sakinlərinin su, kanalizasiya və yol problemləri qismən öz həllini tapar. Dövlətin bu işlərə xərclədiyi milyonlarla vəsait isə hədəf getməz. Xahiş edirəm, bu layihənin davam etdirilməsi üçün vəsait ayrılması xüsusi ilə nəzərdən keçirilsin.

İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı düşmən tərəfindən Gəncədə törədilən terror aktları hər kəsə məlumdur. Hadisələrin baş verdiyi ərazidə muzey kompleksinin yaradılması fikri dəfələrlə səzlənsə də, hələ də reallaşmayıb və təəssüf ki, həmin ərazidə artıq dağıntılar aşınır, dağılmaq üzrədir. Həmçinin evləri dağılmış vətəndaşların bəzilərinin hələ də problemləri öz həllini tapmayıb. Xahiş edirəm, bu məsələləri də nəzərdə saxlayasınız.

Gəncəlilər üçün digər əhəmiyyətli məsələlərdən biri isə Bakı–Gəncə sürət qatarının fəaliyyətinin bərpa edilməməsidir. Qatar 2018-ci ilin dekabrından işə düşsə də, pandemiya səbəbindən onun fəaliyyəti dayandırılıb. Düşünürəm ki, sürət qatarının bərpası zəruridir. Xahiş edirəm, “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC-yə bu məsələnin həlli ilə bağlı vəsait ayrılınsın və Bakı–Gəncə sürət qatarının fəaliyyəti 2022-ci ildə bərpa edilsin.

Son olaraq, diqqətinizi futbolumuza yönləndirmək istəyirəm. Bildiyiniz kimi, futbolumuzun vəziyyəti o qədər də ürəkəçən deyil. AFFA-ya kifayət qədər vəsait ayrılır, amma təəssüflər olsun ki, Gəncə futbolu sanki kənar qalır. Gəncəliləri narahat edən məsələ “Kəpəz” futbol komandasının əsas liqada olmamasıdır.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın Hüseynov. Buyurun, Aydın müəllim.

A.Hüseynov. Təşəkkür edirəm, çox sağ olun, Sahibə xanım, minnətdaram. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, dəyərli millət vəkilləri, media nümayəndələri. Biz artıq, sözün əsl mənasında, bu günlər ərzində, yəni birinci oxunuşda, komitə yığıncaqlarında büdcəmizi çox səmərəli şəkildə müzakirə etdik və büdcənin ən başlıca səciyyəvi xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasətin maliyyə təminatçısıdır. Cənab Prezidentin siyasətinin əsasında Azərbaycan vətəndaşı dayanır. Azərbaycan vətəndaşının sosial rifahının yüksəldilməsi, sosial layihələrin həyata keçirilməsi, xüsusi ilə həssas təbəqənin problemlərinin həlli istiqamətində büdcənin imkanları daxilində kifayət qədər vəsait nəzərdə tutulub.

İkinci bir istiqamət ölkənin müdafiə qüdrətidir. Yəni ölkə Prezidentinin müəyyənləşdirdiyi prioritet istiqamətlər, digər tərəfdən isə Qarabağ, Böyük qayıdış, insan sağlamlığı və sair. Bax, bu istiqamətlərdə Prezidentin həyata keçirdiyi siyasətin maliyyə təminatı tamamilə təmin olunub. Ona görə də biz büdcəmizi çox məqbul hesab edirik və mən indidən deyim ki, büdcəmizin bütün parametrlər və keyfiyyətləri ilə, eləcə də Maliyyə Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi, Hesablama Palatası tərəfindən bizə təqdim olunan layihələri mən çox dəyərləndirirəm. Bunlar

təkcə bir məlumat toplusu deyil, sözün əsl mənasında, təhlillər, müqayisələr aparılan fundamental elmi əsərlər kimi dəyərləndirmək olar.

Mən əsas nəyə diqqət yetirəcəyəm? Bütçə müzakirələri, dediyimiz kimi, çox hörmətli millət vəkilləri, sözün əsl mənasında, bir də təkrar edirəm, dəyərli fikirlər səsləndiriblər, problemləri qaldırıblar, yəni səmərəlidir. Bir neçə detalı mən əlavə etmək istəyəm ki, bütçə müzakirələrimizi biz bu istiqamətdə qursaq, daha səmərəli olar, biz qaldırdığımız problemlərin həllini daha da çox tapmış olarıq. Onlar nədir?

Birinci növbədə, biz əvvəlcə dövlət büdcəsinin gəlirlərini müzakirə etməliyik. Bizim gəlirlərimiz nə qədərdir, dövlət büdcəsinin gəlirləri 26,8 milyarddır. Bunun 14,1 milyardı vergi, gömrük və digər mənbələrdən daxil olacaq. 3 milyard da bütçə kəsirinə gedir. Sözsüz, bu bütçə kəsirini çox artırma bilmərik, yəni bizim dediyimiz təkliflərin nəzərə alınmasının bir reallığı var. Bütçə kəsirini çox qaldırmaq olmaz, digər makroiqtisadi göstəricilərə təsir edir və onun yuxarı həddi var. Eləcə də, deyək ki, neftdən gələn gəlirləri, transferi biz çox artırma bilmərik, çünki neftdən gələn gəlirlərin xərclənə biləcək müəyyən bir həddi var. Digər mənbələr varmı bizdə? Əgər yoxdursa, sözsüz, bizim edəcəyimiz təkliflər, irəli sürdüyümüz layihələr kənarında qalmalıdır. Bu, reallıqdır. Ona görə də mən hesab edirəm ki, biz millət vəkilləri yerdəki problemləri, bəli, onları qaldırmalıyıq, biz seçicilərimizlə gündə rastlaşırıq, bir daha təkrar edirəm, 2022-ci ilin büdcəsində həlli, demirəm, qeyri-mümkündür, ancaq reallıq ondan ibarətdir ki, bu, mümkün deyil. Ona görə də bizim qaldırdığımız bütün məsələləri çox gözəl olar ki, hökumətin hesabatında müzakirə edək.

Sahibə xanım, Sizə bir daha biz təşəkkürümüzü bildiririk ki, sözün əsl mənasında, komitə yığıncaqları və digər müzakirələrimiz çox səmərəli keçir. Ona görə də problemlərin həllini tapmaq üçün biz hökumətin hesabatında bunları qaldırmalıyıq. O müzakirələr komitələrdə və hökumətin digər müvafiq qurumları və sahələrinin rəhbərlərinin iştirakı ilə aparılsın. Onda o, öz həllini tapacaq, ünvanlı olacaq və biz millət vəkilləri də məmnun qalacağıq. Çünki müzakirə etdiyimiz konkret sahələrdir.

Bir məsələni istərdim, bir daha xahiş edəm. Vaxtı ilə səhiyyə, mədəniyyət, təhsil sahəsində çoxlu ixtisarlar aparılıb. Ona görə də o ixtisarların yanvar ayından bərpa olunması çox yaxşı olar. Maliyyə mənbəyi isə sosial iş yerləri açılır, həmin sosial iş yerlərinə açılan vəsaitlərin mexanizmini tapıb, onu maliyyələşdirmək, artıq ştatların bərpa olunması. Çünki bizim kifayət qədər şəhid ailələrimiz var, bu kimi həssas təbəqələrimiz var. Onların içərisində təhsillilər var. Onları işlə təmin etmək həmin istiqamətdə mümkün olar. Büdcəmizi məqbul hesab edirəm, çox...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Həm də ona görə öz minnətdarlığımı bildirirəm ki, bu il, doğrudan da, fərqli bir büdcə müzakirələri oldu. İmkan yaratdınız ki, biz İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində həm birinci, həm də ikinci oxunuşlarda siyasi partiyalar olaraq məsələlərə öz münasibətimizi bildirək. Mən həm Tahir müəllimə, həm də İqtisadiyyat Nazirliyinin rəhbərliyinə minnətdarlığımı bildirirəm, bəlkə də bu, mənim uzun illər deputat fəaliyyətim dövründə ilk dəfə idi ki, əsaslandırılmış təkliflərə çox hörmətlə yanaşıldı, konstruktiv bir mövqə sərgiləndi və bir çox dəyişikliklər

nəzərə alındı.

Mən əminəm ki, 2022-ci ilin büdcəsi də uğurla yerinə yetiriləcək, həm icra olunacaq, həm də gəlirlər təmin olunacaq. 2021-ci ilin 9 ayı ərzində həm vergi, həm də gömrük orqanları inzibatçılığın təkmilləşdirilməsi və şəffaflığın artırılması sahəsində proqnozlardan xeyli artıq vəsait toplayıblar. Əminəm ki, 2022-ci ildə də belə olacaq. Hesablama Palatasının rəyində bir çox mənbələr göstərir ki, proqnozları artırmaq olar.

Mənim diqqət yetirəcəyim əsas məsələlərdən biri bizim iqtisadiyyatımızın böyüməsi üçün investisiya qoyuluşunun artmasıdır. Əlbəttə, dövlət investisiya qoyur, amma xarici və yerli sahibkarlar ölkəyə investisiya qoyuluşunu artırmağa bilirlər. Burada keçən dəfə Samirə xanım söylədi ki, onsuz da regionlarda vergi güzəştləri nəzərdə tutulub. Amma əgər bu güzəştlər yetərli deyilsə, deməli, məsələ ciddi təhlil olunmalıdır ki, bəlkə 5 il müddətinə bütün növ vergilərdən regionlara investisiya qoyan şirkətləri azad edək. Yaxud ola bilsin ki, bəlkə heç investisiya qoyulmaması iqtisadi faktorla bağlı deyil, bu, mülkiyyətin toxunulmazlığı ilə bağlı məsələdir. Yəni sahibkarları narahat edən başqa məsələlər, müdaxilələr var. Bəlkə digər sahələrdə problemlər çözülməlidir, aradan qaldırılmalıdır. Hər halda bu məsələlər ciddi şəkildə təhlil olunmalıdır. Mən hesab edirəm ki, regionların inkişafına ciddi diqqət yetirilməlidir ki, daxili miqrasiyaya son qoyulsun və yeni iş yerləri açılsın.

Bundan başqa, Bakı şəhərində biz görürük ki, uzun illərdir, yenidənqurma və bərpa işləri gedir. Şəhər bir tikinti meydançasıdır. Bunun üçün də düşünürəm ki, Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi daha təşəbbüskar ola bilər və özləri layihələri hazırlayıb hərraclarda satışa çı-

xara bilərlər. Bu, vaxt itkisinin də qarşısını alar. Yoxsa, sahibkar gedir, deyirlər ki, yox, sizin təklifləriniz standartlara cavab vermir və sair. Amma şəhər, dediyim kimi, toztorpağın içərisində qalır.

Başqa bir məsələ, xüsusi ilə şəffaflıqla bağlı məsələdir. Mən bu məsələyə də öz münasibətimi bildirmək istəyirəm. Əlbəttə, Dövlət İnvestisiya Holdinqi yaradılıb, bu istiqamətdə işlər görülür. Mən görülən işlərin üzərinə kölgə salmaq istəmirəm. Amma hamı bilir ki, Azərbaycanda dövlət şirkətləri vergilərdən yayınmaq üçün xərcləri şişirdirlər. Bunun da qarşısını almaq üçün görülən işlər barədə ictimaiyyətə geniş məlumatlar vermək lazımdır. Mətbuatda bunlar çap olunmalıdır və insanlar müqayisə apara bilməlidirlər ki, misal üçün, dövlət sifarişi ilə tikilən 1 kvadratmetr mənzil, yaxud ofis neçəyə başa gələr, yaxud da özəl şirkətlər bunu neçəyə tikərlər. Belə olduğu təqdirdə, büdcə vəsaitlərindən də kifayət qədər səmərəli istifadə olunacaq. Mən həm də onu təklif edirəm ki, o sahələrdə ki xüsusi ilə dövlət şirkətləri monopolistdirlər, inhisarçıdırlar, Dövlət İnvestisiya Holdinqi orada monopoliyanın aradan qaldırılması istiqamətində də müəyyən addımlar atsin.

Bir də vaxtı ilə bizim hörmətli Elman Rüstəmov da açıqlamışdı ki, əhalinin əlində böyük pullar var. Yəni 10 milyard dollara qədər vəsait evlərdə, döşəklərin altında saxlanılır və sair. Mən düşünürəm ki, indi biz Qarabağda bərpa işlərinə başlamışıq. Qaçqınlar içərisində çox zəngin insanlar var, o insanlara imkan vermək lazımdır, müəyyən təkliflər verilməlidir ki, onlar getsinlər, orada istehsal, emal müəssisələri yaratsınlar, öz evlərini tiksintlər. Rusiyada, Türkiyədə, başqa xarici ölkələrdə zəngin, imkanlı azərbaycanlı sahibkarlar var. Onlar da Azərbaycana cəlb edilə bilər. Yəni Qarabağın bərpasına bütün xalq cəlb

olunmalıdır. Belə olduğu halda biz daha ciddi uğurlara imza ata bilərik. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mələhət xanım, deyəsən, sualınız var. Buyurun, Mələhət İbrahimqızı.

M.İbrahimqızı. Çox sağ olun, xanım Sədr. Artıq 10 gündən çoxdur ki, bizə respublikamızın 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsinin hərtərəfli müzakirəsinə imkan yaratdığınıza görə mən təşəkkür edirəm. Həqiqətən də, komitələrdə biz kifayət qədər müzakirə etdik və hökumət üzvləri bizim suallarımıza təmkinlə, səbirlə, geniş, ətraflı məlumat verdi. Xüsusi ilə də Samir müəllimə təşəkkür edirəm.

Sözsüz ki, bizim builki büdcənin hansı qəhrəmanlıqla, hansı böyük məharətlə hazırlandığı hər kəsə məlumdur. Dünyada gedən pandemiya, qlobal maliyyə böhranı, Azərbaycanda bizim müharibədən, zəfərimizdən sonrakı durumu nəzərə alıb, belə bir artımla hazırlanmış büdcəni biz nəinki təqdir edəcəyik, eyni zamanda, dəstəkləyəcəyik. Eyni zamanda, biz seçicilər, əhali arasında bu büdcəni təbliğ edəcəyik və hər bir qəpiyinin necə çətinliklə əldə olunması və istifadə olunması ilə bağlı öz fikirlərimizi deyəcəyik. Çünki, həqiqətən də, bu büdcə Qarabağın dirçəlişinə, Böyük qayıdışa və sosial rifaha xidmət edən, hədəflənən bir büdcədir. Etiraf etməliyik və mübaligəsiz deməliyik ki, 2003-cü ildən bu günə qədər olan dövr Azərbaycanın ən yeni tarixinə bir intibah dövrü kimi yazılacaqdır.

Hörmətli xanım Sədr, mən hökumət üzvlərinin və Baş nazirin müavininin, – səhv etmərsə, Baş nazir burada yoxdur, – iştirakından istifadə edib, bir vacib məsələni qaldırmaq istərdim. Bizim möhtərəm Prezidentimizin, möhtərəm Birinci vitse-prezidentimizin bilavasitə diqqəti

ilə ölkəmizdə yeni iş yerləri yaradılır, maksimum dərəcədə ölkədə işsizliyin aradan qaldırılmasına çalışılır. Xüsusi proqramlar var, “Əmək marafonu”, işsizlik proqramları və sair. Amma ölkəmizdə son 5 ildə gedən islahatlardan bir sıra məmurlar istifadə edirlər, bütövlükdə, demək olar ki, bütün strukturlarda kütləvi ixtisarlar gedir. Mənim həmkarlarım da fikirlərini təsdiq edər, bizim çox hörmətli Səttar müəllim də bu məsələ ilə bağlı bir neçə dəfə öz fikirlərini səsləndiribdir. Yüzlərcə insanlar ixtisara düşür. Sözsüz ki, ölkəmizdə islahatların nə qədər vacib olduğunu hər birimiz istər məhkəmə-hüquq sahəsi, istərsə də ayrı-ayrı, iqtisadiyyat, səhiyyə, təhsil sahəsi olsun, bunu başa düşürük. Xüsusi ilə də kadr sahəsində islahatlar çox vacibdir. Bu, normal bir şeydir və hər kəs bunu təqdirəlayiq hesab edir. Amma ixtisarların kütləvi hal alması, həqiqətən də, necə deyərlər, biz, millət vəkilləri bir tərəfdən, qazilərimizin, şəhid ailələrinin işsizlik məsələsi ilə məşğul oluruq, digər tərəfdən də bu. Ona görə mən Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin əməkdaşından, təmsilçisindən xahiş edərdim ki, onlarda belə bir statistika varmı, nə qədər ixtisarlar olur və bu ixtisar olunmuşlara yeni işlər təklif olunurmu? Yaş qrupları necədir? Hesab edirəm, növbəti, İşsizlikdən sığorta fondunun layihəsi ilə bağlı müzakirədə, yəqin ki, bu məlumatı verə bilərlər. Çox sağ olun. Mənim, deyəsən, vaxtım bitdi. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Mələhət xanım. Təklif edirəm, Sizin bu sualınızı stenoqrama çıxış kimi yazaq.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri. Biz büdcə layihəsində bir sıra məsələlərə toxunmuşuq. Amma mən çalışacağam, həm birinci oxunuş, həm də ikinci oxunuşa aid istiqə-

mətdə danışıq.

“Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”imiz müəyyən olunubdur. 5 prioritetdən hamıya aydın ola biləcək əsas prioritet işğaldan azad olunmuş ərazilərə Böyük qayıdışdır. Əla, biz hamımız bu Böyük qayıdışı gözləyirik. Amma cəmiyyətdə bir sual dolaşır. Biz Gədəbəyə, Lerikə, Naxçıvana, Astaraya, Cəlilabada kiçik qayıdışı necə düşünürük? Kiçik qayıdış olacaqmı? Kiçik qayıdış deyəndə, nəyi nəzərdə tuturam? Qarabağın bir rayonuna 20 min, 30 min adamdan, məcburi köçkün qardaş və bacılarımızın qayıdışından söhbət gedir. Amma kiçik qayıdış mütləq bir proqram olaraq düşünülməlidir. Azərbaycanın boşalmış kəndlərinə 10, 20, 30, 40 nəfərin qayıdışından söhbət gedir.

Bu gün “Əkinçi”dən danışıldı, “Əkinçi” qəzetindən. Amma elə əkinçinin özündən də danışmaq lazımdır. O vaxt Həsən bəy Zərdabi də “Əkinçi”ni 300 tirajla buraxırdı, 150-si geri qayıdırdı, ona görə pul olmadığına görə “Əkinçi”ni bağlamalı oldu. İndi də əkinçilərin böyük əksəriyyəti, ali təhsillisi də, təhsilsizi də Bakıda “tolkuçka”da araba sürməklə məşğuldur. Bir az fərasətliləri Rusiyaya gediblər. Amma Azərbaycan kəndini boşaldırlar. Bunun da əsas səbəbi nədir? Çünki XXI əsrdə məşğulluğun strukturunda aqrar sektorun payı bu kənd rayonlarında 50 faizdən yuxarıdır. Sənayeləşmə və şəhərləşmə tempi çox aşağıdır. Buna görə də sənayenin rentabelli sahələrinə özəl investisiyanın yatırılması üçün kənd rayonlarında bütün maneələr ortadan qaldırılmalıdır. Bunun üçün nəyi təklif edirəm?

İqtisadi rayonların modelində, – indi hazırda sayı 14-dür, – 25–30 say arasında inzibati ərazi idarəçilik ərazi vahidi yenidən qurmalıyıq, yəni rayonları birləşdirməliyik,

ya quberniya adı ilə, ya da rayon adı ilə, dəxli yoxdur. İdarəetməni sadələşdirməliyik ki, bu qayıdışı təmin etmək mümkün olsun. Bir sıra nazirliklər Gəncə, Ağdam, Füzuli kimi şəhərlərə köçürülməlidir. Bu, Bakını həm də tıxacdan, gərginlikdən xilas edəcək. Bəzi universitetləri də köçürmək lazımdır. Bakının sənaye, emal potensialını bölgələrə daşımaqla biz irəlidə böyük sıxıntıların qabağını ala biləcəyik. Təsəvvür edin ki, bölgələrdə dövlət tərəfindən tikilən, yaxud onun dəstəyi ilə tikilən, yaxud da özəl adı ilə arxasında hansısa bir məmurun tikdiyi müəssisələrin böyük əksəriyyəti özünü doğrultmadı. Burada da əsas özəl sektorun müdafiə olunmaması problem yaratdı.

Bilirsiniz, əhalini məhkəmənin elektron olması çox maraqlandırmır. Gözəl düzələ bilər, informasiya almaq rahat olar. Əhalini maraqlandıran məhkəmənin ədalətli olmasıdır. İstər elektron olsun, istərsə də olmasın. Bütün sahələrdə də, sadəcə, proqramlar, prioritetlərlə məsələ həll olunmur. Yəni sahibkarı qorumaq lazımdır ki, o, investisiya yatıra bilsin. Təsəvvür edin ki, biz bu gün 2,3 milyard ABŞ dolları həcmində istehlak malını xaricdən alırıqsa, neft ixracı bəxtimizdən nə qədər artsa da, istehlak bazarımız yaxın zamanlarda da xaricdən asılı olaraq qalacaqdır. Ona görə də bu məsələlərə diqqət yetirilməlidir.

Bir nümunə sizə deyim. “Azəristiliktəchizat”a 41 milyon subsidiya nəzərdə tutulur. Siz, yəqin ki, süjetləri görmüsünüz, orta məktəblərdə paltoda dərs keçən uşaqları. Hələ rayon məktəblərində dizel yanacağı və başqa məsələlər həll olunmalıdır, qaz verilməlidir. Böyük əksəriyyətində bu problem müəyyən dərəcədə həll olunub, amma həll olunmayanlar var. 285 məktəbə, 135 bağçaya istilik verilməlidir. Amma bunun keyfiyyəti nə dərəcədədir? Hətta istilik verilməyən də var, verilənlərin də keyfiyyəti

çox aşağıdır. Ona görə də bu məsələlərin həllinə hələ ötən ildəkindən 15 milyon da artıq pul ayırmaqla məsələ çözülmür. Bu məsələnin həlli lazımdır.

Mən deputat həmkarım Zahid Orucun keçən dəfə təklif etdiyi Xankəndi məsələsinə də qayıtmaq istəyirəm. Bu, büdcədə əksini tapmalıdır, Xocalı, Xankəndi. Niyə? Biz lövhələr vururduq ki, Xankəndinə 300 kilometr qalır, Kəlbəcərə 500 kilometr. Bu, cəmiyyətdə bir ümid yaradırdı ki, bu yol nə zamansa açılacaq. Büdcədə də biz bunu nəzərə almalıyıq. Bunun həm siyasi, həm ideoloji, həm də ümidverici əsasları var. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Yuxarı cərgədən Cəbi Quliyev. Buyurun, Cəbi müəllim.

C.Quliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli deputatlar, hörmətli hökumət üzvləri, media nümayəndələri. Mən də hər birinizi səmimi qəlbdən salamlayıram. Bu gün biz tariximizin ən böyük həcmli büdcəsinin müzakirəsini aparırıq. Bu büdcəni Azərbaycanın iqtisadi gücünün, iqtisadi potensialının, gələcək üçün atılacaq addımların sübutu kimi qiymətləndirə bilərik.

Qeyd etməliyəm ki, büdcə zərfinin hazırlanması zamanı Maliyyə Nazirliyinin böyük əməyini yüksək qiymətləndirirəm. Eyni zamanda, Hesablama Palatasının mükəmməl hazırlanmış rəyi ilə tanış olmuşam. Hər bir təşkilata səmimi təşəkkürümü çatdırıram.

Biz bu büdcədə böyük ağırlığın sosial xərclərlə bağlı olduğunu görürük. Sosial layihələrə ayrılan vəsaitin hər il artım tempində olması sevindirici haldır. Bildiyimiz kimi, ölkəmizdə gənclər siyasəti dövlət siyasətinin əsas prioritet istiqamətlərindən birini təşkil edir. Bu büdcədə də gənclərlə bağlı diqqətçəkən bir neçə məqamlar var. Əvvəlki dövrlərdə də gənclərimizin təhsil imkanlarının

genişləndirilməsi, təhsilin əhalinin bütün təbəqələri üçün əlçatanlığının təmin edilməsi istiqamətində bir çox işlər görülmüş və bu gün də görülməkdədir. Təhsil xərclərinin qarşılınması, gənclərə müxtəlif təqaüdlərin verilməsi üçün müxtəlif zamanlarda bir çox dövlət proqramları və layihələr icra edilmişdir. Ötən illərdə Azərbaycan Respublikası Gənclər Fondu tərəfindən aztəminatlı ailələrdən olan istedadlı tələbələrin təhsil xərclərinin ödənilməsi ilə bağlı keçirilən müsabiqədə 1200-dən artıq tələbənin ödənişinin ödənilməsinə nümunə kimi göstərə bilərəm. Bu ilin büdcəsində 22 milyon manat vəsaitin növbəti ildə tələbə krediti kimi ayrılması nəzərdə tutulmuşdur. Bu vəsaitin ayrılmasını yüksək qiymətləndirir və inanıram ki, bu vəsait minlərlə gəncimizin təhsil almaq imkanlarını genişləndirəcəkdir.

Mən çıxışında tələbə gənclərimizi ən çox narahat edən başqa bir məqamdan danışmaq istəyirəm. Ölkəmizdə ötən ilin statistik rəqəmlərinə baxdığımız zaman 40 dövlət, 12 qeyri-dövlət ali təhsil müəssisəsində 198700, 61 orta ixtisas təhsil müəssisəsində 60 min tələbə gəncimizin təhsil aldığı görünür. Bu tələbə gənclərin böyük əksəriyyəti öz yaşayış yerindən kənarında təhsil alırlar. Gənclərimizin bu gün üzləşdiyi ən böyük problem onların mənzil şəraitinin, yataqxana probleminin həlli ilə bağlı məsələdir. Bu gün ölkədə yataqxana təsərrüfatının harada isə heç bir mövcud standartı yoxdur və minlərcə gəncimiz bu problemə görə ciddi əziyyət çəkir. Düşünürəm ki, bu məsələnin həlli qarşıda duran əsas istiqamətlərdən biri olmalı, minlərcə tələbə gəncimizin yaşayış standartlarını yaxşılaşdırmaq, onların elm və təhsillə bağını gücləndirmək üçün dövlət büdcəsindən bu istiqamətdə hər hansı bir formada vəsaitin ayrılması əsas prioritetlərdən olmalıdır.

Müzakirə olunan büdcənin lehinə səs verəcəyəm, hörmətli həmkarlarımı da layihəyə səs verməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Cəbi müəllim.

Səttar müəllim, Sizin də, deyəsən, sualınız var. Buyurun.

S.Möhbəliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, hökumət üzvləri! Mənim bir təklifim var, bu təklifi demək istəyirəm. Burada deputatları narahat edən məsələlərdən biri işsizlik məsələsidir. Azərbaycanda biz həmkarlar təşkilatı olaraq 3 il bundan qabaq monitorinq keçirmişdik. Xidmət sahələrində hazırda 400 mindən yuxarı hazır iş yerləri var. Yəni bu, nədən ibarətdir? Bilirsiniz, Azərbaycan Konstitusiyasında yazılır ki, hər bir işçini 8 saatdan artıq işlətmək qəti qadağandır. Bu, əmək qanunvericiliyi məcəlləsində, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının konvensiyalarında öz əksini tapıb. Bizdə ictimai istehlak, ictimai iaşə sahələrində, ticarət sahələrində çalışan insanlar 18–19 saat işləyirlər. Yəni dövlət tərəfindən heç bir xərc çəkmədən 400 min hazır iş yeri var. Bunu tələb etməliyik. İqtisadi qurumlar, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən məcbur olunmalıdırlar ki, bu sahələrdə insanlar 8 saat işləsinlər. Bunlar məcbur olub iki növbəli iş sisteminə keçəndə, demək, insanları boş iş yerlərində işlə təmin etmək olar. Bu, yoxsulluğun, işsizliyin aradan qaldırılmasına, daxili miqrasiyanın azalmasına, o cümlədən dövlət büdcəsinə və dövlət pensiya fonduna da əlavə vəsaitin daxil olmasına gətirib çıxaracaq.

Mən bu büdcəni bəyənirəm, büdcə elmi cəhətdən çox əsaslandırılmış şəkildə hazırlanıb və bizim millət vəkillərindən də xahiş edərdim ki, çox müzakirələr keçməsin və tez bir zamanda büdcəni təsdiq edək və gələcəkdə bu

məsələ öz həllini tapsın. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Eldar İbrahimov. Buyurun, Eldar müəllim.

E.İbrahimov. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Baş nazirin müavini və hökumət üzvləri, hörmətli deputat həmkarlarım! Təqdirəlayiq haldır ki, bu il dövlət büdcəsi layihəsini tamam fərqli əhvali-ruhiyədə müzakirə edirik. Belə ki, bu günlərdə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, bütün dünya azərbaycanlıları və Azərbaycanı sevənlər 44 günlük Vətən müharibəsində Ermənistan üzərində qazandığımız şanlı qələbənin birinci ildönümünü böyük təntənə ilə qeyd etdik.

Bu möhtəşəm qələbə ilə əlaqədar ölkəmizin işğaldan azad edilmiş 20 faizə qədər ərazisində nəinki bərpa və yenidənqurma işlərinin aparılması, Böyük qayıdışın başlanması, həmin ərazilərdə müxtəlif təyinatlı infrastrukturun yaradılması və digər lazımi tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün tələb olunan xərclər gələn ilin dövlət büdcəsində 2,2 milyard manat olmaqla öz əksini tapmışdır. Dövlət büdcəsindən bu qədər maliyyə vəsaitinin ayrılması onu deməyə əsas verir ki, həmin bölgədə nəzərdə tutulan bütün layihələr vaxtında və yüksək keyfiyyətlə icra olunacaqdır. Onu da bildirmək istəyirəm ki, ehtiyac yaranacağı halda bu vəsaiti artırmaq üçün respublikamızın geniş maliyyə imkanları vardır. Bu imkanlar isə enerji sektorunun inkişafı ilə yanaşı, qeyri-neft sektorunda innovasiyalı və yüksək texnologiyaların tətbiqi, yeni iri sənaye və aqrar müəssisələrin fəaliyyətə başlaması, yeni iqtisadi fəaliyyət sahələrinin yaradılması ilə əlaqədardır.

Bütün bunlar və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi iqtisadiyyatın dinamik artımına öz müsbət təsirini göstərməkdə davam edir. Bu da onu göstərir ki, ölkəmizdə

bünövrəsi ulu öndərimiz Heydər Əliyev tərəfindən möhkəm təməl üzərində qoyulan və möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə düzgün istiqamətdə aparılan uğurlu iqtisadi inkişaf strategiyası mövcuddur. Bu strategiyanın nəticəsidir ki, keçən il pandemiya ilə əlaqədar bütün dünya ölkələrində olduğu kimi, respublikamızda da istehsalın zəifləməsi müşahidə edilsə də, cari ildə proqnozlara nisbətən daha yüksək iqtisadi artım əldə edilmişdir. Fərəhli haldır ki, qazanılan iqtisadi artım əsas qeyri-neft sektorunun hesabına formalaşır və iqtisadiyyatın daha geniş şaxələndirilməsi onun enerji sektorundan asılılığını getdikcə azaldır.

Qeyri-neft sektorunun prioritet sahələrindən biri aqrar bölmədir və bu sahənin inkişafı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin daim diqqət mərkəzindədir. Aqrar sektorun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, məhsul istehsalının artımına yönəlmiş müxtəlif istiqamətlər üzrə fermerlərə imtiyazların, yəni ciddi güzəştli kreditlərin, subsidiyaların daha asan yolla ödənilməsi üçün müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsinə nail olmaqla ərzaq təhlükəsizliyinə lazımi töhfə verə bilərik. Artıq 2022-ci ilin büdcəsində bu sahəyə 1 milyarda yaxın, yəni 997,3 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur ki, bu da cari ilin gözlənilən icrasından 5,8 faiz çoxdur. Ayrılan bu büdcə vəsaiti, şübhəsiz ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi, səmərəli istifadə olunmaqla, ümumi daxili məhsulun artımına öz töhfəsini verəcəkdir.

Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərin minalardan təmizlənilib əkin dövrüyyəsinə daxil edilməsi, bu bölgədə məskunlaşmanın başa çatdırılması, “ağıllı kənd” layihələrinin uğurla yerinə yetirilməsi və genişləndirilməsi, habelə Qarabağın yüksək məhsuldar

keyfiyyətli torpaqlarının istifadəsi respublikamızın aqrar sektorunun ümumi daxili məhsulda payının əsaslı surətdə artımına böyük təkan verəcəkdir. Yəni ölkədə siyasi, sosial və iqtisadi sabitliyi təmin edən ərzaq təhlükəsizliyinin əsas bazası olan kənd təsərrüfatına ayrılan büdcə vəsaitləri hədəf getmir, öz töhfəsini daim göstərir. Təbii ki, istər hörmətli həmkarım Tahir müəllim və istərsə də hörmətli nazirimiz Samir müəllim birinci oxunuş zamanı geniş məlumat verdiklərindən mən vaxtınızı çox almaq istəməzdim.

Hörmətli deputat həmkarlarım, bildiyiniz kimi, bir neçə ildir ki, “Kənd təsərrüfatı korporasiyası haqqında” Qanun və həmin qanunun icrasını təmin etmək üçün “Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı korporasiyasının inkişafına dair 2017–2022-ci illər üçün Dövlət Proqramı” qəbul edilmişdir. Lakin gələn ilin büdcə zərfində bu proqramın icrası üçün nə qədər vəsaitin ayrılması öz əksini tapmamışdır. Qarabağa Böyük qayıdışı nəzərə alsaq, bu bölgədə kənd təsərrüfatı korporasiyasının inkişafı üçün geniş imkanlar olduğunu görürük. Bu prosesə dəstək üçün büdcədən məqsədli vəsaitin ayrılmasına böyük ehtiyac vardır.

Naxçıvandan seçilən deputat kimi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının ehtiyac və qayğılarına diqqətlə yanaşdıqları üçün başda möhtərəm Prezidentimiz olmaqla hörmətli maliyyə nazirimiz Samir Şərifova öz dərin təşəkkürümü bildirirəm. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsi Azərbaycan Respublikasının “Büdcə sistemi haqqında” Qanununun tələblərinə və müasir çağırışlara uyğun olaraq, şəffaf, aydın və əhatəli hazırlanmışdır. Mən qanun layihəsini dəstəkləyirəm və deputat həmkarlarımı da səs verməyə çağırıram. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Eldar müəllim.

Sadiq Qurbanov. Sadiq müəllim, buyurun.

S.Qurbanov. Dəyərli Sahibə xanım, hörmətli deputatlar və hökumət üzvləri. Büdcə layihəsi çox gözəl hazırlanıb. Buna görə hökumət üzvlərinə, Hesablama Palatasına isə bütün istiqamətlər üzrə konkret və müqayisəli təhlil əsasında hazırladıqları rəyə və beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan maraqlı tövsiyələrə görə dərin təşəkkürümü bildirirəm.

Bu gün büdcə müzakirəsində daha çox ölkə əhəmiyyətli məsələlərə toxunmaq istərdim. Təmsil etdiyim rayonlarla bağlı isə yazılı müraciət edəcəyəm. Növbəti ilin dövlət büdcəsindən ətraf mühitin mühafizəsi xərcləri üçün ayrılmış vəsaitin 249 milyon manatı ərazilərin təmizlənməsi, çirkab suların yığılması və təmizlənməsi tədbirlərinə ayrılmışdır.

Digər sahələr üzrə də analogi vəsait bölgüsü aparılmışdır. Bütün bunları alqışlayır və bu büdcənin dövlətimizin və xalqımızın rifahının daha da yaxşılaşması istiqamətində öz müsbət təsirini göstərəcəyinə inanıram. Hazırda bir neçə sahənin nəticə əsaslı büdcəyə keçdiyini nəzərə alaraq, sadəcə, bu büdcə zərfində xərclərin açılışının tam olmasını arzulayırdım. Çünki belə olmadıqda nəzərdə tutulan işlərin icrasına nəzarət də çətinləşir.

Dövlət büdcəsində “Təmiz Şəhər” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə subsidiya formasında 33 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Ayrılan vəsaitin kifayət qədər irihəcmli olmasına baxmayaraq, paytaxtımızda bərk tullantıların idarə olunması çox aşağı səviyyədədir. Regionlarda isə bu sahədə vəziyyət daha acınacaqlıdır. Hazırda bu problemlə rayon icra hakimiyyətinin tərkibindəki təsərrüfat idarələri məşğul olur ki, onların da maddi-texniki bazası, demək olar, sıfır səviyyəsindədir. Bu sahənin diqqətdən kənar

qalması əkinə yararlı torpaqların və suların çirklənməsinə səbəb olur. Hesab edirik ki, bu sahəyə xüsusi diqqət ayrılmalı və özəl sektor cəlb edilməlidir. Düşünürük ki, artıq “təmiz şəhər” konsepsiyasından “təmiz ölkə” konsepsiyasına keçməyin vaxtıdır.

Ümumiyyətlə, neft-qaz hasilatı və emalı, metallurgiya, gəmiçilik və sair, bunlar ətraf mühitə çox tullantı atan çirkləndiricilər hesab olunurlar. Təkcə Bakı şəhərində belə müəssisələrin sayı 35-dir. Bununla yanaşı, dövlətə məxsus bir sıra hüquqi şəxslər vardır ki, birbaşa və dolayı yolla ətraf mühitin çirklənməsində xüsusi rola malikdirlər. Belə müəssisələr tərəfindən tullantıların düzgün idarə olunmaması, tullantısız texnologiyalardan məhdud istifadə edilməsi, utilizasiya mexanizmlərinin qeyri-qənaətbəxş təşkili ekoloji riskləri artırır. Gəlin, bu sahələr üzrə bir neçə proqnoza baxaq.

Ölkə üzrə atmosfərə atılan çirkləndirici maddələrin 2023–2025-ci illər arası proqnozda 2000 ton, şirin su hövzələrinə atılan çirkləndirici maddələrin 2000 ton, Xəzər dənizinə atılan çirkləndirici maddələrin yol verilən həddinin 100 ton, torpağa atılan çirkləndirici maddələrin bu dövr ərzində 10 min ton əlavə olacağı proqnozlaşdırılmışdır. Qeyd edilənlərdən aydın görünür ki, çirkləndirici maddələrin yol verilən həddi ilbəil artır və bu da ətraf mühitin pisləşməsinə və ya dəyişməz qalacağına dəlalət edir. Yaxşı olardı ki, dövlət büdcəsindən maliyyələşən qurumlar və təşkilatlar özləri büdcə planlaşdırılması zamanı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixində təsdiq etdiyi “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”in beşinci istiqaməti olan “təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi” olmaq məqsədlərini nəzərə alsınlar. Təklif edirəm ki, bu sahədə görülən

işlər barədə hesabatlılıq təmin edilsin. Həmçinin hesab edirik ki, istehsal proseslərinin və tullantıların idarə olunması sahəsində müasir texnologiyaların tətbiq edilməsini, tullantısız texnologiyaların təşviq olunmasını, alternativ enerjidən istifadənin genişləndirilməsi və mərhələli şəkildə yaşıl iqtisadiyyata keçidin təmin olunması da ayrıca olaraq dövlət büdcəsi zərfində nəzərə alınsa, məqsədamüvafiq olar.

Daha bir məsələ. 2022-ci il dövlət büdcəsində məcburi köçkünlər üçün salınmış qəsəbələrdə yaşıllıq işlərinin artırılması üçün 9,2 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə ekoloji genosidin həyata keçirildiyini, flora və faunaya böyük zərər vurulduğunu nəzərə alaraq, hesab edirik ki, ekoloji tarazlığın təmin olunması məqsədi ilə büdcə ayrılımları zamanı bu sahəyə də xüsusi diqqət olmalıdır. Diqqətinizə görə çox sağ olun, dəstəkləyirəm və deputat həmkarlarımı da müsbət rəy verməyə çağırıram.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sadiq müəllim.

İltizam Yusifov. Buyurun.

İ.Yusifov. Sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli hökumət üzvləri və deputat həmkarlarım. Bu bir reallıqdır ki, müzakirəyə təqdim olunan 2022-ci ilin dövlət büdcəsi bizim 30 illik müstəqillik tariximizin ən böyük büdcəsidir. Büdcə layihəsində, demək olar ki, bütün sahələr üzrə artım, o cümlədən əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş tədbirlərin davam etdirilməsi də nəzərdə tutulur. Təqdirəlayiq bir haldır ki, həm Vətən müharibəsindən, həm də pandemiya ilə bağlı böyük məhdudiyətlərdən sonra da ölkədə bütün dövlət proqramlarının və bütün sosial layihələrin icrası davam etdirildi. Bu, Azərbaycan dövlətinin nə qədər qüdrətli və həm də Azərbaycan

iqtisadiyyatının dayanıqlı olmasının bariz nümunəsidir. Əvvəlcədən deyim ki, təqdim olunan dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsini mən də dəstəkləyirəm və lehinə səs verəcəyəm. Lakin qanun layihəsi ilə bağlı bir məsələyə toxunmaq istəyirəm.

Təqdim olunan büdcə layihəsində qəbul olunmuş dövlət proqramları çərçivəsində həyata keçiriləcək infrastruktur layihələri ilə bağlı ayrıca məlumat görünür. Aydın olmur ki, 2022-ci ildə təmsil etdiyimiz şəhərlərdə, bölgələrdə hansı layihələrin həyata keçirilməsi planlaşdırılır. Bu layihələrə maliyyə vəsaiti ayrılıb, ya yox. Sual olunur, şəhər və rayonlar üzrə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi məqsədli büdcə özündə nəyi ehtiva edir? Bu məsələ Hesablama Palatasının 2022-ci il dövlət büdcəsi layihəsinə verilmiş rəydə də öz əksini tapıb.

Hökumət nümayəndələrinin burada olmasından istifadə edərək təmsil etdiyim Şirvan şəhəri ilə də bağlı bir neçə məsələyə toxunmaq istəyirəm. Bilirsiniz ki, Şirvan Azərbaycanın ən iri 5 şəhərindən biri olaraq mərkəzi büdcəyə gəlir gətirən şəhərlərdəndir. Çox təəssüf olsun ki, bu sənaye şəhərinin ölkənin ümumi daxili məhsulu payında son illər azalma tendensiyası müşahidə olunur. Şəhərin ən böyük və əsas problemlərindən biri işsizliklə bağlıdır. Bu məsələ mənim tərəfimdən artıq iki dəfə hökumətin hesabatının müzakirələri zamanı yazılı surətdə hökumətə çatdırılıb. Artıq icrası üçün müvafiq qurumlara göstərişlər də verilib. Düşünürəm ki, hökumət bu sahədə müvafiq tədbirlər görəcək və yaxın gələcəkdə bu məsələ də öz həllini tapacaqdır.

Şəhərin digər əsas problemi su, kanalizasiya sisteminin tikintisinin yarımçıq qalmasıdır. Ümumiyyətlə, dövlət proqramı çərçivəsində bu layihə son 10 ildə cəmi 25 faiz

icra olunmuşdur. Bu müddətdə isə şəhər böyümüş, tələblər bir qədər də artmışdır və hesab edirəm ki, şəhərin su, kanalizasiya sistemi layihəsi artıq yenidən işlənməli və icra olunmalıdır.

Digər problemlərdən biri isə şəhərdaxili ictimai nəqliyyat sisteminin yox səviyyəsində, heç bir standartlara, müasir tələblərə, ölkəmizin inkişaf səviyyəsinə və imicinə uyğun olmamasıdır. Bundan əlavə, iri sənaye şəhərində müasir tipli peşə təhsili mərkəzinin açılmasına da böyük ehtiyac vardır. Bunun üçün artıq şəhərdə ayrılmış torpaq sahəsi vardır.

Şirvanla bağlı bir məsələyə də toxunacağam. Bilirsiniz ki, dövlət başçısı cənab İlham Əliyev son Tokio olimpiadasındakı nəticələrimizə haqlı iradını bildirərək, tikilmiş idman qurğularının fəaliyyətinin təftiş edilməsini bildirmişdir. Tikintisinə 10 milyonlarca xərc qoyulan, 80 faiz işlərinin bitdiyi, böyük futbol ənənələri olan bir şəhərin mərkəzi meydançası işlərin dayandırılması səbəbindən 15 ildir baxımsız halda dağılmağa məhkumdur. Nəticə isə göz qabağındadır. Bir tərəfdən, meydança yarımçıq qalıb, dağılır, digər tərəfdən isə Bakıda milli komandamız hətta Lüksemburq kimi komandaya uduzur. Mən aidiyyəti qurumlardan bu məsələnin həllinə kömək etməyi xahiş edirəm.

Təklifim isə budur. 2030 – Milli Prioritetlər, əsasən, paytaxt və regionların tarazlı inkişafı baxımından Şirvanın inkişafı, iş yerlərinin açılması, şəhərdə iqtisadi aktivliyi artırmaq üçün həm də gələcəkdə Bakı şəhərinin yükünü azaltmaq baxımından universitetlərin, nazirliklərin, digər qurumların Şirvanda yerləşdirilməsi. Yeni sənaye zonalarının yaradılması və Şirvanın Ələt Azad İqtisadi Zonasına inteqrasiyası məsələsinə də baxılsın.

Milli prioritetlərə uyğun olaraq, biomüxtəlifliyin qorun-

ması, xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin genişləndirilməsinin vacibliyini nəzərə alaraq, aidiyyəti qurumlardan xahiş edirəm ki, bu gün ekoloji fəlakət yaşayan, respublikanın ən böyük göllərindən hesab olunan Hacıqabul gölünün mülkiyyət sahibini və statusunu müəyyən edərək gölün bərpası üçün tədbirlər görsünlər. Ümumilikdə isə, büdcə layihəsini məqbul hesab edirəm, lehinə səs verəcəyəm və bütün deputat həmkarlarımı da buna dəvət edirəm. Sağ olun, təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tural Gəncəliyev. Buyurun.

T.Gəncəliyev. Hörmətli Sədr, hörmətli hökumət üzvləri və həmkarlar. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsinə və ümumiyyətlə, büdcə zərfində olan layihələrə nəzər saldıqda görürük ki, xüsusi ilə də gəlirlər və xərclər istiqaməti üzrə büdcə mü-tərəqqi, rəşional şəkildə tərtib olunmuşdur. Xüsusi ilə milli prioritetlər olaraq müəyyənləşdirilmiş bütün sahələrin inkişafı üçün vacib məsələlər, həmçinin dünyada gedən son proseslər nəzərə alınmaqla, yeni çağırışlar büdcə layihəsində öz əksini tapmışdır. Xüsusi ilə qeyd etmək yerinə düşər ki, ölkəmizin müharibədən yeni çıxmasına baxmayaraq, büdcə layihəsi qarşıdakı il üçün kifayət qədər sosialyönümlüdür və müstəqillik tariximizin ən böyük büdcəsi hesab olunur.

Büdcə layihəsində yüksək rəqabətli insan kapitalının formalaşdırılması, müasir və güclü təhsil sisteminin qurulması və inkişaf etdirilməsi və XXI əsrin tələblərinə uyğun təhsilin təmin edilməsi istiqamətinə xüsusi diqqət ayrılıb ki, mən də bunu xüsusi ilə vurğulamaq istəyirəm. Büdcə layihəsinin 7.4-cü bəndində qeyd olunmuş, təxminən 3,9 milyard manata yaxın təhsil xərcləri ümumi daxili məhsu-

lun 4,5 faizini təşkil edir. Dünya ölkələrinin praktikasnda biz müqayisə etdikdə ümumi daxili məhsulun 4,5 faiz civarı təhsil üçün normal xərc hesab olunur və bizim də 2022-ci il büdcə layihəsində bu, öz əksini tapmışdır. Hesab edirəm ki, bu, təqdirəlayiq bir haldır.

Bundan əlavə, diqqətinizi çəkmək istədiyim bir məsələ isə Qarabağ bölgəmizin Ermənistan tərəfindən işğalına qədər fəaliyyət göstərmiş təhsil müəssisələridir ki, hazırda bu ənənələr və təhsil ocaqları, ümumiyyətlə, Qarabağda işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə təhsil infrastrukturunun qurulması məsələləri xüsusi nəzərə alınmalıdır və bu müstəvidə mən təmsil etdiyim Xankəndi şəhərində şəhərin işğalına qədər mövcud olmuş Pedaqoji İnstitutun fəaliyyəti haqqında danışmaq istəyirəm. Bildiyiniz kimi, Xankəndidə Pedaqoji İnstitut 1969-cu ildə indiki Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin filialı kimi yaradılmışdı və 1973-cü ildən müstəqil ali məktəb kimi fəaliyyət göstərirdi. Həmin Xankəndi Pedaqoji İnstitutunu bitirmiş müəllimlər Qarabağımızın müxtəlif bölgələrində, şəhər qəsəbələrində təhsil verirdilər, dərs deyirdilər. 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın tarixi qələbəsindən və torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsindən sonra Qarabağa geri qayıdacaq əhalinin təhsilində və elmi inkişafında oynadığı müsbət rolu nəzərə alaraq, Xankəndi Pedaqoji Universitetinin və bu kimi digər təhsil ocaqlarının yenidən bərpası xüsusi əhəmiyyət kəsb edərdi ki, bunu da nəzərə almağımızı xahiş edirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Fasilə elan edilir, biz saat 3-də iclasımıza davam edəcəyik. Sağ olun.

(FASİLƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, hörmətli qonaqlar, yenə də xoş gördük. İclasımıza davam edirik.

İsa Həbibbəyli. İsa müəllim, buyurun.

İ.Həbibbəyli. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli hökumət üzvləri və hörmətli həmkarlarım. Mən də hesab edirəm, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi ölkəmizin Prezidenti cənab İlham Əliyevin Azərbaycan Respublikasını hərtərəfli surətdə inkişaf etdirmək istiqamətində apardığı siyasətin tam real bir göstəricisidir. Zəfər ilinin və Böyük qayıdış ilinin dövlət büdcəsi olmaq etibarı ilə builki büdcə həm də mühüm ictimai-siyasi və tarixi əhəmiyyətə malikdir. Bütün bunlarla yanaşı, büdcə zərfi ilə tanış olarkən müşahidə etdim ki, builki büdcə zərfində əvvəlki illərdə olmayan bir çox yeniliklər öz əksini tapmışdır. Onlardan birincisi, mən hesab edirəm, bizim parlament təcrübəsində ilk dəfədir ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tam nəzərə alaraq, hazırlanmış dövlət büdcəsi kimi diqqəti cəlb eləyir. Belə ki, bundan əvvəlki 10 illiklərdə biz, əsasən, büdcə zərfi ilə tanış olarkən 10 iqtisadi rayonun maliyyələşməsi, maliyyə təminatı məsələlərinə diqqət yetirməli olurduqsa, bu il ilk dəfədir büdcə layihəsi üzərində çalışanlar 14 iqtisadi rayon üzrə iqtisadi təhlillər aparıb müəyyən qənaətlərə gəliblər. Nəzərə alsaq ki, 14 iqtisadi rayonun içərisində yeni yaranmış Qarabağ iqtisadi rayonu, Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonundan başqa, digər rayonların da strukturunda dəyişikliklər baş verib. Bu halda biz büdcə layihəsi üzərində çalışanların qarşılarında, demək olar ki, tamamilə yeni bir layihə hazırlamaq kimi vəzifənin dayanıldığını görürük. Hesab edirəm ki, bunun öhdəsindən gəlməyi bacarıblar.

Eyni zamanda, builki büdcə layihəsi həm də ölkəmizin

Prezidenti cənab İlham Əliyevin bu ilin fevral ayında elan elədiyi yeni milli prioritetlər əsasında hazırlanmış ilk büdcə sənədidir. Cənab Prezidentin müəyyən elədiyi 5 milli prioritet builki büdcənin həm strukturunu, həm də metodologiyasını müəyyən etmişdir. Büdcə layihəsi üzərində çalışanlar dövlət başçısı tərəfindən elan olunmuş milli prioritetlərin icra mexanizmlərini tapmaq üçün 12 məqsəd müəyyənləşdirmişdilər ki, bu məqsədlər ölkəmizin 2022-ci il üzrə iqtisadi istiqamətlərini tamamilə əhatə edir. Bunların içərisində indiyə qədər rast gəlmədiyimiz, ilk dəfə bu büdcə zərfində tanış olduğumuz müddəalar da vardır. Məsələn “dayanıqlı məskunlaşma”, “əhalinin reintegrasiyası”, “yaşıl artım ölkəsi”, “yaşıl sənaye məkanı”. Bunun kimi “rəqəmsal iqtisadiyyat”. Bunlar indiyə qədər bizim büdcə layihələrimizdə, hətta onun leksikasında, terminologiyasında rast gəlinməyən anlayışlardır. Büdcə zərfini hazırlayanlar nəinki bu anlayışları cənab Prezidentin müəyyən elədiyi milli prioritetlərə uyğun olaraq tapıb yerinə qoymuş, müəyyənləşdirmişlər, hətta onların 70-dən çox maddə üzrə o iqtisadi cəhətdən təminatını müəyyən etmək üçün tamamilə fərqli yanaşmalar və yeni axtarışlar aparılmalı olublar. Bu büdcə layihəsi mənə tam mənası ilə ciddi bir əsaslandırılmış iqtisadi sənəd və yaxud mükəmməl bir elmi dissertasiya, ciddi, elmi cəhətdən əsaslandırılmış iqtisadi əhəmiyyətə malik olan tutumlu bir əsər kimi təəssürat yaratdı. Mən hesab edirəm ki, büdcə layihəsi üzərində çalışanlar həm ərazimizin 14 iqtisadi rayon üzrə bölünməsinə, həm də milli prioritetlər üzrə büdcənin hazırlanması zərurətini əsas gətirər ki, 2022-ci ilin büdcəsini yeni iqtisadi proqnozlaşma, yeni yanaşmalar və fərqli təhlillər, dəqiq nəticələrə gəlmək əsasında hazırlamışlar. Büdcə zərfi ilə tamam tanış olandan sonra, əminliklə bu fikirdə-

yəm ki, bu qədər yenilik olmasına baxmayaraq, büdcə layihəsi üzərində çalışanlar həm yenilikləri, həm də onların iqtisadi bazasını kifayət qədər əsaslandırılmış şəkildə meydana qoya biliblər. Buna görə də 2022-ci ilin büdcəsi ölkəmizin Prezidentinin Azərbaycan Respublikası üçün müəyyən etdiyi hədəflərə çatmaq üçün tam iqtisadi təminat, maliyyə təminatı...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, İsa müəllim.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar. Əlbəttə, mən də düşünürəm ki, büdcə layihəsinin sosial xarakter daşması əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşmasına öz təsirini göstərəcəkdir. Bununla yanaşı, mən bir sıra müqayisə və təhlillərimi diqqətə çatdırmaq istəyirəm.

Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi zərfində bizə təqdim edilən icmal büdcə layihəsinin natamam olması diqqəti çəkir. Çünki təqdim edilən icmal büdcədə icbari tibbi sığorta fondunun büdcəsini görə bilmirik. Məlum olduğu kimi, ölkəmizdə hazırda həyata keçirilməkdə olan mühüm sosial-iqtisadi islahatlardan biri icbari tibbi sığortanın tətbiqidir. 2021-ci ilin yanvarından icbari tibbi sığorta ayrımları toplanmaqdadır və bu vəsait icbari tibbi sığorta fondunda cəmlənir. Bu fonda həm dövlət büdcəsi hesabına sığortalanan şəxslər üzrə ayrımlar, həm də sığorta edən və sığorta olunanların ödədikləri vəsait yığılır. Yəni hazırda icbari tibbi sığorta fondu da, elə Dövlət Sosial Müdafiə Fondu, yaxud işsizlikdən sığorta fondu kimi fəaliyyət göstərən həm dövlət büdcəsinin, həm də sığortaçıların ödədikləri vəsait hesabına formalaşan bir fondur. Buna görə də icbari tibbi sığorta fondunun icmal büdcəsinin tərkibində göstərilməsi, daxilolma mənbələri

üzrə fondun gəlirlərinin proqnozlaşdırılması və Milli Məclisə təqdim edilməsi təmin olunmalıdır. Buna görə də dövlət büdcəsində Dövlət Sosial Müdafiə Fondu və məcburi dövlət sosial sığortası ilə bağlı olan yanaşmanı icbari tibbi sığorta fonduna da şamil etmək lazımdır. Səhiyyə xərcləri funksional bölməsinin tərkibinə icbari tibbi sığorta fondu köməkçi bölməsi əlavə etmək və əhalinin dövlət hesabına icbari tibbi sığortalanması xərclərini bu köməkçi bölmədə göstərmək məqsədəuyğun olardı.

Bilirik ki, bütün dünyada repetitorluğa “kölgə təhsili” də deyirlər, xərclənən vəsaitlər təhlil olunur. Məsələn, Cənubi Koreyada ümumi daxili məhsulun 2,7 faizə qədər vəsaiti bu xidmətə xərclənir. Almaniya və Fransada təhsilin “kölgə iqtisadiyyatı” ildə 2 milyard avro təşkil edir. Qəribədir ki, Finlandiyada bu rəqəm 0-dır. Bu ölkədə çalışırlar ki, tam diaqnostika məktəbdə aparılsın. Yüksək nəticə əldə etmək naminə təhsil trayektoriyasını tam sərtləşdirirlər. Azərbaycanda orta hesabla təkcə orta təhsilin son pilləsində bir ildə repetitorluq xidmətinə xərclənən vəsait təxminən 200 milyon manat təşkil edir. Bu gün əhalinin büdcəsini dağıdan iki xidmət sahəsi var, təhsil və səhiyyə. İndi diqqət edək, təhsilə ayrılan vəsait 3,8 milyard manatdır. Bunun ən böyük payı, 2 milyard 100 milyon manatı orta təhsilin payına düşür. Belə çıxır ki, cəmi bircə il repetitorluğa xərclənən 200 milyon manatın nəticəsi daha effektivdir. Ali məktəblərə daxil olan abituriyentlərin, demək olar ki, hamısı məktəbdənkənar hazırlıq kursları keçirlər.

Mən komitə iclasında sual vermişdim. Nəticə əsaslı büdcə tərtibi mexanizminə keçidlə bağlı durum nədən ibarətdir. Büdcənin təhsilə aid olan 7.4.8-ci bəndində təhsil sahəsində digər müəssisə və tədbirlərə 1,2 milyard

manat vəsait nəzərdə tutulur. Maliyyə nazirindən xahiş edərdim ki, bunun açılışını versin. Bəlkə məktəblərin qızdırılmasının da vəsaiti bura daxildir. Yeri gəlmişkən, Bakıda 133 məktəb “Azəristiliktəchizat” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən mərkəzləşdirilmiş qaydada, 179 məktəb fərdi qazanxana vasitəsi ilə, 7 məktəb isə fərdi və mərkəzləşdirilmiş qaydada istilik ilə təmin olunur. Bu günə “Azəristiliktəchizat” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Dövlət Neft Şirkətinin “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinə 34,3 milyon manat borcu var. Biz uşaqları necə başa salaq ki, bir əminizin kontorunun o biri əminizin kontoruna borcu olduğuna görə üşüyürsünüz. Bu quruma hər il dövlət büdcəsindən milyonlarla manat vəsait ayrılmasına baxmayaraq, nədənsə illərdir borc bataqlığından çıxıb bilmir. “Azəristiliktəchizat” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin 16 ildə büdcədən aldığı 300 milyondan çox vəsaitin necə xərcləndiyi məlum deyil. Çünki qurum 2017-ci ildən maliyyə hesabatını ictimaiyyətə açıqlamır. Əsl nəticə əsaslı büdcə sənədi, deyəsən, elə budur.

Bizə təqdim olunan büdcə sənədlərində dövlət xarici borcu haqqında müəyyən məlumatların olmasını gördük. Amma kvazi dövlət borclarının məbləği, tərkibi həmin borcları alan dövlət qurumları və xüsusi ilə dövlət şirkətləri ödənişi...

Sədrlik edən. Sağ olun, Etibar müəllim.

Azər Kərimli. Azər müəllim, buyurun.

A.Kərimli. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlarım. Mən də əvvəlcədən qeyd etmək istəyirəm ki, müzakirə etdiyimiz büdcə layihəsini dəstəkləyirəm və qəbuluna səs verəcəyəm. Təbii, müstəqillik dövrümüzün ən böyük büdcəsi olan və sosialyönümlülüyünü qoruyub saxlamış, postmü-

haribə və pandemiya dövrünün, demək olar ki, bütün tələblərini özündə əks etdirən, qeyri-neft sektorunun inkişafını, qeyri-neft ixracını nəzərdə tutan büdcə layihəsini mü-kəmməl hesab edirəm. Mən büdcə layihəsi ilə bağlı bir çox kriteriyalara toxuna bilərdim. Amma vaxtımız olmadığını nəzərə alaraq, mən də təmsil etdiyim Qax rayonunun ən böyük problemlərindən birini səsləndirmək istərdim.

Son illər ölkə rəhbərliyinin uğurlu iqtisadi siyasətinin nəticəsində Azərbaycanda sosial infrastrukturla bağlı genişmiqyaslı işlər görülmüşdür və bu işlər həyatımızın bütün sahələrini əhatə edir. Onların tərkib hissəsi olan qazlaşdırma ölkəmizdə 96,2 faizə çatmışdır. Bu rəqəm həm Nəzirlər Kabinetinin hesabatlarında, həm də Dövlət Neft Şirkətinin və “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin açıqlamalarında da dəfələrcə səslənib. Amma əfsuslar olsun ki, təmsil etdiyim Qax rayonunda bu rəqəm 69, 69,7 faizdir. Abonent sayına görə 69 faiz və qazlaşdırılmış məntəqə sayına görə cəmi 39 faizdir. Aydın məsələdir ki, Bakı, Abşeron, Gəncə, Sumqayıt kimi böyük şəhərlərimizdə qazlaşma səviyyəsi 100 faizə yaxındır və bunun hesabına respublika üzrə orta rəqəm 96,2 faizdir. Amma hətta bu halda qalan bölgələr üzrə qazlaşma səviyyəsi 90 faizin üzərində olmalıdır ki, orta rəqəm 96 faizi təşkil etsin. Çünki sadaladığım şəhərlərin əhalisi və abonent sayı respublika əhalisinin təxminən 40 faizini təşkil edir.

Mən qeyd etmək istəyirəm ki, doğrudan da, bir çox bölgələrimizdə qazlaşmanın səviyyəsi 90 faizin üzərindədir. Hətta bir çox bölgələrimizdə bu rəqəm 97–98 faiz təşkil edir ki, bu da çox sevindirici haldır. O zaman məndə bir sual doğur, nəyə görə bu rəqəm Qax rayonu üzrə 69,7 faizdir. 27 faiz aşağıdır. Bu günə qədər dəfələrlə həm şifahi, həm də rəsmi müraciətlərimə cavabdeh qurumlar tərə-

findən verilən izahat ondan ibarətdir ki, Qax rayonunun qazlaşmasına nə zaman dövlət büdcəsindən maliyyə vəsaiti ayrılacaqsə, o zaman qazlaşmayan məntəqələrin qazlaşması məsələsinə baxılacaq. Mən heç cür inanmaq istəmirəm ki, büdcə vəsaiti ayrılarkən bölgələrə belə fərqli yanaşma olsun. Bundan yalnız bir nəticəyə gəlmək olur ki, Qaxa ölkəmizdə qazlaşmaya cavabdeh qurumlar tərəfindən belə fərqli münasibət var. O zaman mən müvafiq qurumları, yəni Dövlət Neft Şirkəti, “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi tərəfindən Qax rayonuna belə fərqli münasibətin olmasının səbəbini bilmək istərdim. Nədən bu cür gözəl, zəhmətkeş insanları olan, Azərbaycanımıza yüzlərcə dövlət, elm, mədəniyyət xadimi bəxş etmiş, həm birinci, həm də ikinci Qarabağ müharibəsində onlarca şəhid vermiş bir bölgəyə belə fərqli münasibət var.

Qeyd edirəm ki, bu problem yalnız insanların yaşayış səviyyəsinə pis təsir etmir, həm də iqtisadiyyatın inkişafını əngəlləyir. Əvvəlcədən deyim ki, rayonun dağlıq və dağətəyi bölgədə yerləşməsi və bu səbəbdən vergi çətinliklərinin olması əsas səbəb kimi göstəriləcəksə, bu, tam subyektiv və əsassızdır. Çünki Qaxda qazlaşmayan ərazinin 70 faizinə yaxını Qaxın düzənlik bölgəsində yerləşir və o yerlərdə relyef baxımdan heç bir çətinlik yoxdur. Amma bu da o demək deyil ki, Qaxın Qaşqaçay, Ləkit, Qum, Zərnə kimi füsunkar təbiəti olan dağətəyi kəndlərinə qaz çəkilməli deyil. Faktiki o kəndlərdə də heç bir relyef çətinliyi mövcud deyil və nəzərə alsaq ki, bölgə iqtisadiyyatının əsas hissəsini kənd təsərrüfatı, turizm və xidmət sahələri təşkil edir və etməlidir, qazlaşma varsa, sadaladığım bu kəndlər, nəticədə Qax rayonu ölkəmizin turizm mərkəzlərindən birinə çevrilə bilər.

Aydın məsələdir ki, texniki, iqtisadi cəhətdən qazlaş-

ması səmərəli olmayan ucqar yaşayış məntəqələrinin alternativ enerji mənbələri ilə təminatı istiqamətində tədbirlər görülür, gələcəkdə də görülcək. Qaxda belə yaşayış məntəqəsinin sayı cəmi 2–3 ola bilər. Təbiidir ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə bərpa və yenidənqurma işlərinin aparılması, o cümlədən sosial, iqtisadi, enerji, kommunal, nəqliyyat infrastrukturunun yaradılması hökumətimizin qarşısında duran ən vacib və ən əsas strateji məsələdir. Amma bununla yanaşı, təbii ki, Qaxı və digər bölgələri unutmali deyilik. Çünki digər bölgələrimizlə yanaşı, Qax və qaxlılar da müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi altında topraqlarımızın işğaldan azad olunmasında fədakarlıq göstərirlər.

Mən bir daha Dövlət Neft Şirkətindən və “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin rəhbərindən Qaxda qazlaşma ilə bağlı müsbət dönüş yaratmağı və hörmətli maliyyə nazirimiz Samir müəllimdən bu vacib məsələni nəzarətə götürməsinə artıq dərəcədə xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Azər müəllim.

Aqil Məmmədov. Aqil müəllim, buyurun.

A.Məmmədov. Sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli hökumət nümayəndələri, dəyərli millət vəkilləri və media təmsilçiləri. Səs verib qəbul edəcəyimiz 2022-ci ilin dövlət büdcəsi ölkəmizin ikinci zəfər büdcəsi sayılır. Yola saldıığımız ilin dövlət büdcəsində işğaldan azad edilmiş ərazilərdə quruculuq işlərinin aparılması məqsədi ilə 2,2 milyard manat vəsaitin ayrılması həm xalqımız tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılanmış, həm də beynəlxalq işgüzar dairələrin ciddi marağına səbəb olmuşdur. Ötən bir ildə işğaldan azad olunmuş ərazilərdə Azərbaycan Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə reallaşan böyük quruculuq işləri, həyatı əhə-

miyyətli infrastruktur layihələrin uğurla, qısa zamanda icra olunması deməyə əsas verir ki, bu məqsədlər üçün büdcədə nəzərdə tutulmuş vəsait səmərəli şəkildə istifadə olunmuşdur. Bu baxımdan, hesab edirəm ki, bu il olduğu kimi, 2022-ci il dövlət büdcəsində quruculuq işlərini nəzərdə tutan ayırmalar işğaldan azad edilmiş ərazilərin mümkün qədər tez bərpasına öz töhfəsini verəcəkdir. Azərbaycan dövlətinin iqtisadi qüdrətini bütün dünyaya göstərəcəkdir.

Bu gün işğaldan azad edilmiş ərazilərdə, əsasən, 2 istiqamətdə iş gedir. Birincisi, yurd-yuvasından didərgin düşmüş insanlarımızın öz yerlərinə dönməsini təmin edəcək quruculuq işləri, digəri isə həmin ərazilərdə müdafiə qüdrətimizin artırılması. Böyük qayıdışı təmin edəcək quruculuq işləri bu gün doğma el-obasına dönməyi gözləyən yüz minlərcə soydaşımız tərəfindən səbirsizliklə izlənilir. Məcburi köçkün əhalinin mümkün qədər yaxın müddətdə həmin ərazilərə köçürülməsini təmin etmək bu gün dövlət qarşısında dayanan əsas prioritetlərdən biridir. Ölkə rəhbərliyinin siyasi iradəsi ondan ibarətdir ki, köçkünlər mümkün qədər tez öz torpaqlarına qayıtsınlar. Hesab edirəm ki, bütün əlaqədar dövlət qurumları bu tələbin daha tez reallaşmasına öz töhfələrini verməlidir. Paytaxt Bakıda və ölkənin digər yerlərində məskunlaşmış məcburi köçkünlərin öz doğma yurdlarına qayıtması dünyanın qlobal iqtisadi risklərlə üz-üzə olduğu indiki dövrdə həm əhalinin məşğulluğuna, həm də ölkə iqtisadiyyatının inkişafına öz töhfəsini verməlidir.

Hazırda Ermənistanla həmsərhəd ərazilərdə hərbiçilərimizin mövqelərinin gücləndirilməsi, təchizat yollarının qaydaya salınması, çətin relyef şəraitində xidmət edən əsgər və zabitlərimizin sosial, məişət vəziyyətinin yaxşı-

laşdırılması ilə bağlı kompleks tədbirlər həyata keçirilir. Bilirsiniz ki, Ermənistanla sərhədlərimiz, əsasən, sərt qışın keçdiyi dağlıq ərazilərlə müşayiət olunur. Bu da istə-istəməz soyuq aylarda hərbiçilərimizin xidməti fəaliyyətinə təbii çətinliklər yaradır. Ona görə də hərbi xidmətin keyfiyyətinin yüksək saxlanması, hərbiçilərimizin hər cür qayğı ilə əhatə olunması baxımından hərbi büdcəmiz mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusunun ötən il qazandığı qələbənin təmin olunmasında da, sözsüz ki, ordu quruculuğu və hər il artırılan hərbi xərclərimiz həlledici rol oynamışdır. Bu gün Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin yeni, daha müasir tələblərə uyğun şəkildə qurulması üçün cənab Prezidentinin tapşırıqları var. Son günlər Ermənistan–Azərbaycan sərhədində yaşanan insidentlər bir daha göstərir ki, mənfur düşmən heç də sakit dayanmayıb, öz işğalçı və terrorçu xislətini göstərmək üçün daim fürsət axtarır. Bu baxımdan, hesab edirəm ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə infrastrukturun bərpa, yenidən qurulması və digər sosialyönlü işlərlə yanaşı, müdafiə qüdrətimizin artırılması, xüsusi ilə həmin ərazilərdə güclü müdafiə istehkamlarının qurulmasına və müasir silahlarla təchiz edilməsi üçün müdafiə xərclərinə xüsusi önəm verilməlidir.

Dəyərli həmkarlar, 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin dövlət başçısı tərəfindən qarşıya qoyulmuş bütün məqsədlərin vaxtında yerinə yetirilməsini təmin edəcəyinizə inamımı ifadə edərək qanun layihəsini dəstəkləyirəm və lehinə səs verəcəyəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Aqil müəllim.

Hörmətli həmkarlar, çıxışlar sona çatdı. Bu çıxışlarda bəzi məsələlər də qaldırıldı. Məsələlərə də aydınlıq gətir-

mək üçün, Tahir müəllim, mən birinci Sizə söz vermək istəyirəm. Buyurun, Tahir Mirkişili.

T.Mirkişili. Hörmətli xanım Sədr, icazə versəniz, mən bu çıxışlarla bağlı hazırlaşım, üçüncü oxunuşda daha ətraflı məlumat verərəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Olar.

Onda mən iqtisadiyyat nazirinin müavini hörmətli Sevinc xanım Həsənovaya söz vermək istəyirəm. Buyurun, Sevinc xanım.

S.Həsənova, *Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müavini.*

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hökumət üzvləri. Söz verdiyinizə görə ilk növbədə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Bu il büdcə zərfinin müzakirəsi zamanı çoxsaylı suallar qaldırılmaqla, həm Mikayıl müəllim, həm mənim tərəfimdən, hökumət, həm də İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən də komitələrdə çalışıldı ki, bu suallara cavab verilsin. Eyni zamanda, biz yazılı şəkildə qeyd etdiyimiz sualları da cavablandırdıq və təmin etdik. Mən bunu qiymətləndirdiklərinə görə millət vəkillərinə təşəkkürümü bildirirəm.

Ümumi olaraq, iqtisadi artımla bağlı bir neçə məsələyə toxunmaq istəyirəm. İqtisadi artımla əlaqədar hörmətli millət vəkillərimiz Rüfət müəllim, Əli müəllim, Ziyad müəllim iqtisadi artımın proqnozları, bəzi hallarda bunun aşağı, bəzi hallarda optimal olduğu ilə əlaqədar məsələlər qaldırdılar. Bildirmək istəyirəm ki, ölkədə postpandemiya və postmünaqişə dövründə yeni strateji mərhələyə keçid baş verir. Bununla əlaqədar cənab Prezidentin imzaladığı “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” üzrə 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası layihəsi hazırlanmışdır. Hazırda bu layihə

yekunlaşdırılıb və təsdiq edilmək ərəfəsindədir. Bütün inkişaf istiqamətləri, həm iqtisadi, həm sosial, həm Böyük qayıdış, həm də ölkənin yeni prioritetləri üzrə həyata keçiriləcək tədbirlər, istiqamətlər, siyasətlər bu strategiyada öz əksini tapmaqla bizim proqnozlarda da nəzərə alınmışdır.

Eyni zamanda, Milli Məclisə təqdim olunan konsepsiya layihəsi də tamamilə bu strateji sənədin əsas istiqamətlərinə əsaslanmaqla hazırlanaraq təqdim edilmişdir. Strategiya çərçivəsində iqtisadi artımın davamlı olması, dərin şaxələnmə və ixrac potensialının tam reallaşdırılması üçün yeni hərəkətverici qüvvələrin tapılması, dövlət və özəl əməkdaşlığın genişləndirilməsinə, özəl, o cümlədən cəlb olunan birbaşa xarici investisiyaların payının artırılması, regionlarda mövcud iş qüvvəsi və bütün resursların iqtisadi dövriyyəyə cəlb edilməklə iqtisadi aktivliyin daha da artırılması, işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi fəaliyyətə reintegrasiyası, neft gəlirlərindən asılılığın əhəmiyyətli azaldılmasına yönəlmiş yüksək əlavə dəyər yaradan innovasiyalı yeni iqtisadi artım modelinin formalaşdırılması və bu əsasda milli prioritetlərə və yeni iqtisadi çağırışlara uyğun iqtisadi artım sürətinin yüksəldilməsi orta müddətli dövrdə qeyri-neft sektorunun inkişafını dəstəkləyəcəkdir.

Yeni strategiya layihəsi həyata keçirilməklə 2022–2026-cı illərdə ölkədə ümumi daxili məhsulun orta illik artım tempi 4 faiz ətrafında, o cümlədən qeyri-neft sektorunda 5 faizdən çox formalaşacaqdır. Cari məzənnə və makroiqtisadi sabitliyin qorunması üçün tədbirlər həm monetar, həm də fiskal siyasət çərçivəsində görülməcəkdir. Artım nəticəsində adambaşına düşən nominal ümumi daxili məhsulumuz 10 min manatı keçəcəkdir. Bu da cari ildə göz-

lədiyimizlə müqayisədə 1,3 dəfə artım deməkdir. Məlumat üçün qeyd edim ki, Beynəlxalq Valyuta Fondunun cari ilin oktyabr ayında açıqladığı proqnozlara görə 2022–2026-cı illərdə dünya iqtisadiyyatında orta illik artım tempi 3,7 faiz olacaqdır. İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə isə 4,6 faiz olması proqnozlaşdırılır.

Bizim strategiyamızın icrası nəticəsində 5 faizdən çox qeyri-neft sektorunun artımı və 4 faiz ətrafında olan ümumi daxili məhsulun artımı, göründüyü kimi, Beynəlxalq Valyuta Fondunun verdiyi proqnozlardan yüksəkdir, eyni zamanda, Dünya Bankı tərəfindən də 2021–2023-cü illər üzrə inkişaf etməkdə olan ölkələr və dünya üzrə verilən proqnozlardan da yüksəkdir. Burada bizim təkanverici sahələrimiz qeyri-neft sənayesi olacaqdır. Biz burada 8 faizdən çox artım proqnozlaşdırırıq. Hörmətli millət vəkilləri qeyd etdilər ki, sənayenin sahələrində potensiallar var. Bunun artıq olması bizim üçün də çox arzu olunandır. Bütün dövlət dəstək tədbirləri, sənaye zonalarının yaradılması, sənaye məhəllələrinin inkişaf etdirilməsi, müvafiq güzəştlərin tətbiqi də məhz bu istiqamətdə aparılan tədbirləri dəstəkləyəcəkdir.

Eyni zamanda, proqnozlarımıza görə turizm sektorunun ikirəqəmli artımı gözlənilir ki, bu, ilk növbədə postpandemiya dövründə sıçrayışlı bərpa ilə bağlıdır. Növbəti il üçün biz Turizm Agentliyi ilə birlikdə 48 faizdən çox artım proqnozlaşdırırıq. Ondan sonrakı illərdə də bu sahənin artımı ikirəqəmli olacaqdır.

Digər təkanverici və yüksək templərlə artan sahə informasiya-kommunikasiya texnologiyaları sahəsidir ki, bu da bizim həm strateji prioritetlərimizə daxildir, həm də son illərdə ən dinamik sahələrdən biridir. Dünya iqtisadiyyatını yeni mərhələyə aparan sahədir. Beləliklə, hesab

edirik ki, bizim təqdim etdiyimiz proqnozlar beynəlxalq müqayisədə də kifayət qədər yüksəkdir. Bunun artıq olmasını, əlbəttə ki, biz də istəyirik və bununla əlaqədar bütün tədbirlərin görülməsi də imkanlar çərçivəsində təmin olunacaqdır.

Ziyad müəllim sənayeləşmə siyasətinin davam etməsini tövsiyə etdi və yüngül sənayedə potensialın olmasını, onun xüsusi çəkisinin artırılmasını qeyd etdi. Sənaye siyasəti bizim qeyri-neft sahəmizin şaxələnməsinin əsas sahələrindən biridir. Kənd təsərrüfatı ilə birlikdə qeyri-neft əmtəə ixracımıza da bilavasitə təsir edən və bizim ixrac potensialımızı inkişaf etdirən sahələrdən əsasıdır. Bütün dövlətin diqqəti də son illər bura yönəlmişdir. Hörmətli millət vəkillərinin də sənaye parkları, sənaye məhəllələri ilə tanış olmaq imkanları olmuşdur. Orada aparılan işlər, görülmən tədbirlər, yaradılan müasir müəssisələrlə tanış ola bilmişdilər. Biz bunu davam etdirdik və möhtərəm Prezidentin tapşırıqları ilə artıq yeni sənaye iqtisadi zonaları, sənaye parkları yaradılır, o cümlədən də işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə. Bu sənaye zonalarının, sənaye məhəllələrinin səmərəli işləməsi onların Azərbaycanın sənaye sahəsinə və qeyri-neft ixracına verdiyi töhfələrdə öz əksini tapır.

Eyni zamanda, tekstilə əlaqədar da ölkədə sistemli şəkildə tədbirlər həyata keçirilir. Özəlləşdirmədən sonra bir sıra müəssisələr fəaliyyət göstərir və ondan əlavə, Sumqayıtda yeni müəssisələr yüksək səviyyədə təşkil olunmuşdur. Dövlət tərəfindən bu sahənin daha da inkişaf etdirilməsi üçün cənab Prezidentin 2015-ci il 26 fevral tarixli Sərəncamı ilə Mingəçevir Sənaye Parkı yüngül sənaye məhsulları üzrə ixtisaslaşmış park kimi fəaliyyətə başlamışdır. Ümumilikdə, bu parkda 20 min tonluq iplik

istehsalına malik Mingəçevir Tekstil MMC-nin pambıq mahlıcından iplik istehsalı üzrə 2 fabriki 2018-ci ildə artıq istifadəyə verilmişdir. Bu sahədə bütün tədbirlər məqsədyönlü şəkildə istehsalın, satışın və emalın zəncirləri üzrə davam etdiriləcəkdir. Əlbəttə ki, bu sahədə investisiya təşviqi mexanizmləri və parklara verdiyimiz güzəştlər də öz töhfəsini verəcəkdir.

Eyni zamanda, bir sıra millət vəkilləri tərəfindən inflyasiya, süni qiymət artımı, inhisarçılıq məsələləri qaldırıldı. Bununla əlaqədar bildirmək istəyirəm ki, iqtisadiyyata dəstək mexanizmlərinin tətbiqi və koronavirus pandemiyasının qarşısının alınması məqsədi ilə tətbiq edilən məhdudiyətlərin cari ildə yumşaldılması qlobal iqtisadiyyatda iqtisadi aktivliyin yüksəlməsinə gətirib çıxarmış və nəticədə tələbin bərpası və OPEK+ çərçivəsində razılaşmalar fonunda dünya bazarında neftin qiymətinin yüksəlməsi istehsal xərclərini yüksəltməklə dünya bazarında qiymətlərə artırıcı təsir göstərmişdir. BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı, FAO-nun verdiyi məlumata görə cari ildə qiymət son 30 ildə müşahidə olunmayan ən yüksək səviyyəyə çatmışdır. Burada yalnız ərzaq məhsulları deyil, eyni zamanda, qeyri-ərzaq məhsullarının da qiyməti artmışdır. Bunun nəticəsində də ölkəyə idxal olunan məhsulların qiymətində, əlbəttə ki, artım müşahidə olunmalıdır. Bu, bizim istehlak qiymətləri indeksimizə birbaşa təsir edən, ən çox xüsusi çəkisi olan amillərdir.

Qeyd etmək istərdim ki, cari ilin yanvar–sentyabr ayları üzrə idxal qiymətləri indeksi ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 21,5 faiz artmışdır. Hazır qida məhsulları, alkoqollu və alkoqolsuz içkilər, sirkə, tütün və onun əvəz edici idxal qiymətləri indeksi 25 faizi belə ötmüşdür.

Eyni zamanda, bizim ticarət tərəfdaşlarımız olan ölkə-

lərdə də həddən artıq yüksək inflyasiya templəri müşahidə olunmuşdur. Belə ki, cari ilin yanvar–avqust aylarında inflyasiya Rusiyada 6 faizdən çox, Qazaxıstanda 7,6, Ukraynada 8,7, Belarusda 9, Özbəkistanda 11 faizdən çox, ölkəmizdə isə bildiyiniz kimi, 4,8 faiz təşkil etmişdir.

Qeyd olunmalıdır ki, Beynəlxalq Valyuta Fondu və Dünya Bankı da öz proqnozlarında cari il üçün yüksək qiymət indekslərini proqnoz edirlər. Eyni zamanda, növbəti il üçün həm FAO-nun, həm də beynəlxalq maliyyə qurumlarının proqnozları daha ümidvericidir. Cari ilə nisbətən inflyasiyanın növbəti ildə səngiməsi gözlənilir. Xüsusi ilə əsas əmtəə qurupları üzrə bu qiymətlərin sabitləşməsi, bəzilərinə çox cüzi artımların olması proqnozlaşdırılır. Məhz bu amillər və cari ildə inflyasiyanın yüksək səviyyədə olmasını nəzərə alaraq, İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən növbəti ildə qiymətlərin cari ildəki kimi kəskin artımı proqnozlaşdırılmır. Proqnozlarımıza əsasən orta illik inflyasiya 4 faiz ətrafında olacaqdır. Eyni zamanda, inflyasiya proqnozlarında inflyasiyanın aşağı səviyyədə saxlanması üçün əsas amillərdən biri də ölkədə makroiqtisadi sabitliyin təmin olunmasıdır, manatın ABŞ dollarına nisbəti, valyutanın məzənnəsi, ölkədə tələb-təklif proqnozları bir-birini balanslaşdırdığı üçün sabit götürülməsidir. Orta müddətdə proqnozlarımıza əsasən cari ildəki kimi 1 ABŞ dolları 1,7 manat məzənnəsi proqnoz kimi götürülmüşdür.

Əlbəttə ki, bu sahədə qiymət təklifləri əsas amil rolu oynamaqla bazarda rəqabət prinsiplərinin qorunması da vacib məsələlərdəndir. Texnoloji xüsusiyyətlərdən asılı olaraq rəqabətin mümkün olmadığı və sosial əhəmiyyət kəsb edən bir sıra malların, işlərin, xidmətlərin qiyməti dövlət tərəfindən tənzimlənir. Bu tənzimlənmə, əlbəttə ki,

qiymətlərin artımına yox, qiymətlərin əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyəti, ölkənin iqtisadi inkişaf prioritetləri, dövlət büdcəsinin imkanları nəzərə alınmaqla, əhali üçün daha məqbul səviyyədə saxlanılmasına yönəldilir. Dövlət tərəfindən tənzimlənməyən malların, işlərin, xidmətlərin qiymətlərinin dəyişməsi zamanı rəqabət mühitinin pozulması hallarının aşkar edilməsi və qarşısının alınması məqsədi ilə İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidməti tərəfindən bazarda müxtəlif məhsulların qiymətinin mütəmadi monitorinqi aparılır və bazar araşdırmaları həyata keçirilir.

Daxili bazarda qiymət dəyişiklikləri zamanı antiinhisar qanunvericiliyinin tələblərinə əməl olunmasının araşdırılması məqsədi ilə bu xidmət tərəfindən əhali üçün ən çox zəruri olan ərzaq məhsulları 86 adda və tikinti malları 51 adda orta bazar qiymətləri səviyyəsi, dinamikası və dəyişmə meylləri barədə məlumatların toplanması istiqamətində mütəmadi monitorinqlər aparılmaqla, nəticələri ümumiləşdirilərək təhlil olunur. Eyni zamanda, digər məhsullar üzrə xidməti zərurətə uyğun olaraq, operativ monitorinqlər aparılır. Aparılmış təhlillər nəticəsində antiinhisar qanunvericiliyinin pozulması əlamətlərinə rast gəldikdə qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq, müvafiq tədbirlər görülür. İstehlak bazarımızda, bayaq qeyd etdiyim kimi, Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidməti tərəfindən aparılan təhlillər də, müşahidələr də qiymət artımlarının səbəbi kimi, əlbəttə ki, idxal olunan məhsulların qiymət artımını göstərir. İdxal xammalına əsaslanan istehsalda qiymət artımı müşahidə edilir, məhsulun maya dəyəri bu mallardan formalaşır deyə burada da artımlar olur. Eyni zamanda, daşıma, enerji xərclərinin artımı da bu istiqamətdə təsir edən amillərdir.

Hörmətli millət vəkilləri, eyni zamanda, bir sıra infrastruktur layihələrinin, dövlət investisiya proqramının həyata keçirilməsi, onun tərkibi, icrası və investisiyaların səmərəliliyinin artırılması üzrə suallar qaldırmışdılar. Bildirmək istəyirəm, xüsusi ilə regionlarda tələb olunan infrastruktur, qaz, qazlaşdırma, elektrik enerjisi, su təchizatı, məktəblərin, bağçaların, səhiyyə ocaqlarının, idman obyektlərinin tikintisi ilə əlaqədar çoxsaylı məsələlər qaldırmışdılar. İqtisadiyyat Nazirliyi olaraq mən əminəm ki, – həmçinin digər sahəvi nazirliklər də, biz bunları qeyd etmişik, – növbəti dövlət investisiya proqramının tərtibi zamanı bu təkliflər də nəzərə alınacaqdır.

Mən hörmətli millət vəkillərinin diqqətinə çatdırmaq istərdim ki, dövlət investisiya proqramının tərtibi, icrası, onun monitorinqi cənab Prezident tərəfindən təsdiq edilmiş qaydalar əsasında aparılır və bu proqramın tərtibi zamanı ölkədə həyata keçirilən strateji sənədlər, ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf prioritetləri, qəbul olunmuş dövlət proqramları, tədbirlər planları nəzərə alınır. Xüsusi diqqət regionların inkişafı dövlət proqramlarında yerinə yetirilir ki, burada bir rəqəmi diqqətə çatdırsam, yəqin ki, aydın olar. Regionların həyata keçirilən inkişaf proqramlarına bütün mənbələr hesabına 90 milyard manatdan artıq vəsait yönəldilmişdir. Cari icra olunan 2019–2023-cü illər üçün regionların inkişaf proqramı üzrə isə artıq indiyədək 13 milyarddan çox vəsait bütün mənbələr hesabına yönəldilmişdir. Bildiyiniz kimi, bu, həm cənab Prezidentin, həm də bizim nazirliyimizin diqqət mərkəzindədir. Bu proqram vasitəsi ilə biz regionların infrastruktur problemlərinin həllini məqsəduyğun hesab edirik. Bütün təkliflər yerlərdən yığılır, proqramlar tərtib olunarkən icra hakimiyyətləri, icra nümayəndələri bütün regional problemləri

bizə göndərilər və bunlar əsasında proqramlar tərtib olunmaqla məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilməsi təmin edilir. Bundan sonra da əminəm ki, bu proqram mövcud maliyyə imkanları çərçivəsində regionların infrastruktur problemlərinin həllinə sistemli şəkildə yönəldiləcəkdir.

Burada bir sıra hörmətli millət vəkilləri tərəfindən investisiyalarla bağlı yarımçıq qalmış tikililər məsələsi qaldırıldı. Bildirmək istəyirəm ki, bəli, bu problem var, biz bunu bilirik. Kifayət qədər keçid layihələri mövcuddur. Dövlət büdcəsindən dövlət investisiya xərclərinə ayrılan vəsaitlər, siz də bildiyiniz kimi, hər il azalmaqla təsdiq edilir. Bununla əlaqədar keçid layihələrinin, yarımçıq qalmış tikililərin bir daha prioritetləşməsinə ciddi ehtiyac var. Mən təşəkkür edirəm ki, millət vəkilləri də prioritetləşməni vacib hesab etdilər. Bununla əlaqədar İqtisadiyyat Nazirliyində geniş tərkibdə işçi qrupu yaradılmışdır. İşçi qrupu tərəfindən dövlət investisiya proqramlarının tərkibi, icrası, monitorinqi, qaydaları beynəlxalq təcrübəyə uyğun olaraq, yenidən işlənəcək, daha da təkmilləşdiriləcəkdir, eyni zamanda, bu qrup tərəfindən bütün regionlar üzrə yarımçıq qalmış tikililərin monitorinqi aparılacaq və müvafiq təkliflər hazırlanacaqdır. Biz düşünürük ki, bunların bundan sonra maliyyələşdirilməsi yalnız dövlət büdcəsi vasitəsi ilə olsun. Burada alternativlərə də baxılacaqdır. Özəlləşdirmə, dövlət-özəl tərəfdaşlıq imkanları ciddi şəkildə araşdırılacaqdır. Ən prioritet hesab olunan layihələr dövlət investisiya proqramlarının növbəti illərdə tərtibi zamanı onun tərkibinə salınaraq tamamlanması təmin olunacaqdır.

Satınalmalarla əlaqədar bir sıra məsələlər qaldırıldı. Dövlət satınalmaları ilə əlaqədar İqtisadiyyat Nazirliyinin mövqeyi belədir ki, rəqabət əsaslı satınalma həyata keçiril-

məlidir. Bununla əlaqədar xüsusi portalımız da fəaliyyət göstərir. Hazırda satınalma qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi üzrə işlər həyata keçirilir. Cənab Prezidentin tapşırığı ilə beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, yeni qanun layihəsi hazırlanıb, onun müzakirəsi həyata keçirilir. Yəqin ki, tez bir zamanda təkmilləşdirilmiş layihə təsdiq üçün təqdim ediləcəkdir. Eyni zamanda, dövlət satınalmaları üzrə portalın da genişləndirilməsi, onun təkmilləşdirilməsi, həm özəl sektorun, həm dövlət və həm də digər qurumların ora inteqrasiyasının həyata keçirilməsi üzrə işlər aparılır. Bundan sonra da çalışacağıq ki, daha səmərəli satınalmaların həyata keçirilməsinə və dövlət vəsaitlərinin daha səmərəli, qənaətli inkişafına nail olaq.

Burada dövlət müəssisələrinin özəlləşdirilməsi, onların idarə edilməsi ilə əlaqədar məsələlər qaldırıldı. Əlbəttə ki, məsələ çoxşaxəlidir. Bu sahədə bir sıra dövlət müəssisələri Azərbaycan İnvestisiya Holdinginin tərkibinə verilib, müəyyən müəssisələr Əmlak Məsələləri Dövlət Xidmətinin balansında, digər müəssisələr də var ki, bunlar müxtəlif qurumlardadır. Azərbaycan Sənaye Korporasiyası, Aqrokredit üzrə müəssisələrin hər birinə xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla, dövlət maraqları gözlənilməklə onların səmərəli istifadəsi, dövlət mülkiyyətinə səmərəli yanaşması, eyni zamanda, ölkə iqtisadiyyatının inkişafının təmin olunmasında rolları nəzərə alınaraq müxtəlif yanaşmalar tətbiq olunur. Azərbaycan İnvestisiya Holdingi vasitəsi ilə idarə edilməyə verilmiş müəssisələrdə ilk növbədə korporativ idarəetmə sistemi qurulur, onların strategiyaları hazırlanır və müşahidə şuraları tərəfindən təsdiq olunması təmin olunur və o strategiyaya uyğun olaraq, bu müəssisələrin səmərəliliyinin artırılması, həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Əmlak Məsələləri Dövlət

Xidmətinin, Azərbaycan Sənaye Korporasiyasının balansında olan müəssisələr üzrə, eyni zamanda, aqrokreditdə olan müəssisələr tədricən sağlamlaşdırılaraq özəlləşdirməyə çıxarılacaqdır. Ümumiyyətlə, bunlar hər il özəlləşdirməyə çıxarılır və bunun nəticəsində dövlət büdcəsi kəsinin maliyyələşdirilməsi üçün müvafiq vəsait daxil olur. Bu proses davam etdiriləcəkdir. Sonuncu dəfə Azərbaycan Sənaye Korporasiyasının 8 iri şirkəti də özəlləşdirməyə çıxarılmışdır. Hesab edirəm ki, bu proseslər bundan sonra daha da sürətlə davam etdiriləcəkdir və səmərəliliyin təmin olunması üçün tədbirlər görülməcəkdir.

Digər suallara biz çalışmışdıq yazılı surətdə cavab verilməsini təmin edək. Xüsusi ilə vergi ilə əlaqədar bir sıra suallar var idi. Bunların cavablandırılması da təmin olunubdur. Qalan digər sualları da biz yazılı surətdə hörmətli millət vəkillərinə təqdim etməyə hazırıq. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sevinc xanım, ətraflı məlumat verdiniz.

Maliyyə naziri hörmətli Samir Şərifov bizimlədir. Samir müəllim, buyurun, əsas məsələ sizdədir.

S.Şərifov, Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri.

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Hörmətli Sahibə xanım, ilk növbədə mən suallara cavab vermək üçün yaratdığınız fürsətə görə təşəkkürümü bildirmək istərdim. Eyni zamanda, onu da qeyd etmək istəyirəm ki, həm Milli Məclisin komitələrində müzakirələr zamanı, həm də dünən virtual şəkildə keçirilən müzakirələrdə də bir çox suallara cavablar verilmişdir. Amma bugünkü müzakirəmizin keçirilməsindən istifadə edərək, bir neçə məsələyə də əlavə aydınlıq gətirmək istərdim.

İlk növbədə qeyd etməliyəm ki, bir çox millət vəkilləri öz çıxışlarında təmsil etdikləri rayonların, seçicilərin maraqlarının müdafiə edilməsi istiqamətində görəcəkləri işlər çərçivəsində, yeni həmin rayonların, qəsəbələrin, kəndlərin bir çox problemlərini, o cümlədən infrastruktur sahəsində olan problemləri qaldırırlar. Daha çox qaldırılan məsələlər sırasında qaz təchizatı, su, təhsil və yol məsələləridir. Yəqin ki, bu 4 istiqaməti sadalamaq daha düzgün olardı. Qeyd etmək istəyirəm ki, hörmətli Sevinc xanım da öz çıxışında infrastruktur layihələrin dövlət investisiya proqramına daxil edilməsi və buna hansı yollarla baxılması ilə əlaqədar məlumatlar təqdim etdi. Mən təkcə onu qeyd etmək istərdim ki, millət vəkillərinin qaldırdığı problemlər hər zaman hökumət tərəfindən qeyd edilir, sonra bunların təhlili aparılır və o məsələlər ki, belə deyək, daha prioritet hesab olunur və bunlar üçün maliyyə təminatı yaratmaq mümkündürsə, o məsələlərin həlli təmin edilir. Bu barədə, yəqin ki, millət vəkillərinin məlumatı var. Amma heç şübhəsiz ki, inkişaf gedir və bununla bağlı yeni-yeni məsələlər gündəmə daxil edilir.

Qaz təchizatı ilə əlaqədar məsələlərə aidiyyəti dövlət qurumları, yəqin ki, öz cavablarını verəcəklər. Burada biz hökumət tərəfindən ilk növbədə müvafiq qaz həcmlərinin təmin edilməsi, digər tərəfdən isə, mövcud tarif siyasəti çərçivəsində qaz təchizatı işini həyata keçirən Dövlət Neft Şirkəti, “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi işlərinə önəm veririk. Bu baxımdan, qazın qiyməti ilə bağlı, bildiyiniz kimi, hazırda dünya bazarlarında təbii qazın qiyməti olduqca yüksəkdir və ölkəmizə də bu proseslər istər-istəməz müəyyən mənada öz təsirini göstərməkdədir. Çünki bildiyiniz kimi, qazın bir hissəsini bizim daxili qurumlarımız, yəni Dövlət Neft

Şirkəti hasil edirsə, digər həcmlər isə ölkə daxilində bizim beynəlxalq əməkdaşlıq çərçivəsində xarici şirkətlərlə birgə istehsal olunur. Şübhəsiz ki, bu şirkətlərin də burada investisiya qoyuluşu zamanı müəyyən maraqları var ki, onlar təmin edilməlidir. Əks-təqdirdə gələcəkdə bu investisiyalar davam etməyəcək. Bununla əlaqədar, yəqin ki, ətraflı məlumatlar müvafiq şirkətlər tərəfindən verilə bilər.

Mən su məsələsinə xüsusi olaraq toxunmaq istərdim. Belə ki, bir çox məsələlərdə suvarma suyu ilə bağlı problemlər qaldırılır. Qeyd etməliyəm ki, bu proseslərə, heç şübhəsiz ki, iqlim dəyişiklikləri və dünya üzrə orta temperaturun yüksəlməsi, digər tərəfdən, əsasən, qonşu ölkələrdən daxil olan yerüstü su ehtiyatlarının, çaylarda su yığılımı və yağıntıların əhəmiyyətli dərəcədə azalması, həmçinin ölkə iqtisadiyyatının, o cümlədən kənd təsərrüfatının inkişafı, əkin sahələrinin, suvarma və içməli su təchizatı üzrə şəbəkələrin genişləndirilməsi təsir etmişdir. Nəticədə suya tələbatın artması son illərdə ölkədə su çatışmazlığını şərtləndirmişdir. Qeyd olunmalıdır ki, bir sıra proseslərə, o cümlədən iqlim dəyişikliklərinə bizim ağlabatan təsir imkanlarımız yoxdur. Amma bununla əlaqədar daha çox dövlət tərəfindən sudan səmərəli istifadə, su təsərrüfatının idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi və bu sahədə fəaliyyətin əlaqələndirilməsi məsələlərinə diqqət yetirilir. Bununla əlaqədar, bildiyiniz kimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin müvafiq sərəncamı ilə xüsusi hökumət komissiyası yaradılmışdır. Həmin komissiya su ehtiyatları, su təchizatı, suvarma və energetika məqsədləri baxımından planlı əlaqələndirilmiş və optimal istifadə istiqamətində görülən tədbirlər sayəsində 2020-ci il noyabrın 12-nə əsas su anbarlarında suyun həcmi 2020-ci ilin eyni dövrü,

yəni 1 il bundan əvvəlki vəziyyətlə müqayisədə 1,4 milyard kubmetr, o cümlədən Mingəçevir su anbarında, – bu, bizim əsas su ehtiyatımızdır, – 1,2 milyard kubmetr daha çoxdur. Yəni bu, 1 il ərzində təmin edilib. Ümumilikdə, son 5 il, yəni 2017–2021-ci illər üzrə bu, ən yaxşı göstəricidir.

Digər tərəfdən, qeyd etməliyəm ki, son həftələr müşahidə edilən yağıntılar su ehtiyatlarının nisbətən artmasına öz töhfəsini verməkdədir. Bununla belə, ölkənin su ehtiyatları sahəsində gərgin vəziyyət davam etməkdədir. Əsas su anbarlarında 20,5 milyard kubmetr tutuma qarşı 11,5 milyard kubmetr su ehtiyatı vardır. Bundan da 8,6 milyard kubmetr ölü həcm, yəni istifadə olunmayan həcmlər, 2,9 milyard kubmetr faydalı həcm hesab edilir. Müqayisə üçün, 5 il əvvəl həmin göstəricilərdə faydalı həcm müvafiq olaraq 5,5 milyard kubmetr təşkil edirdi. Yəni 5 il ərzində həmin faydalı həcm 90 faizə qədər azalmışdır. Yəni bu, bu sahədə qarşımızda duran problemlərin ciddiliyini kifayət qədər əyani şəkildə göstərir. Amma buna baxmayaraq, bir çox tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Qeyd etdiyim kimi, cənab Prezidentin müvafiq sərəncamı ilə yaradılmış komissiya tərəfindən su ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsinə dair tədbirlər planına uyğun olaraq, bir çox tədbirlərin həyata keçirilməsi təmin edilmişdir. O cümlədən texniki əsaslandırma ilə Yengicə su anbarı üzrə əlavə qiymətləndirmələr aparılmışdır. Əlicançay su anbarı, Viləşçay su anbarının ikinci növbəsinin tikintisinin iqtisadi əsaslandırılması, digər 7 su anbarının da texniki-iqtisadi əsaslandırılması və layihə-smetta sənədlərinin hazırlanması üzrə açıq tenderlərin keçirilməsi məqsədi ilə texniki tapşırıqlar hazırlanır. Bu tədbir-

lərin görülməsi nəticəsində vəziyyətin sabitləşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Digər tərəfdən, onu da qeyd etməliyəm ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərin su ehtiyatlarının istifadə edilməsi məsələsi də gündəmdədir. Belə ki, ərazilərin və su qovşaqlarının işğaldan azad edilməsi nəticəsində təqribi hesablamalara görə 2 milyard kubmetr artıq su ehtiyatından daha səmərəli istifadə etmək imkanı yaranıb. Bu da ölkəmizin su təhlükəsizliyinin daha etibarlı təmin edilməsinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Mən bu məlumatları nəyə görə hörmətli millət vəkilələrinin diqqətinə çatdırmaq istərdim? Qeyd etmək istərdim ki, bu məsələ dövlət başçısının daim diqqət mərkəzindədir və müvafiq tapşırıqlar verilib. Hökumət tərəfindən bu istiqamətdə işlər aparılmaqdadır. Onu da qeyd etməliyəm, bu məsələ 1 gün ərzində həll olunan məsələ deyil. Lakin hökumət vəziyyətin yaxşılaşdırılması və suvarma suyuna, içməli suya olan ehtiyacın ödənilməsi üçün məqsədli şəkildə tədbirlər həyata keçirəcəkdir.

Digər suallarla bağlı. Burada bir çox suallar verildi. Mən bir daha dünənki iclasda da çalışdım, aydınlıq gətirəm. Hesab edirəm ki, bu məsələ bizim bir çox millət vəkillərimizi narahat etdiyinə görə bir daha bu məsələyə diqqəti yönəltmək istərdim. Söhbət yerli gəlirlərin yerlərdə istifadə edilməsindən gedir. Belə ki, mən qeyd etməliyəm, artıq iki il ərzində müvafiq qayda əsasında proqnozdan artıq yığılmış gəlirlərin mövcud yerli icra orqanları, yəni yerli icra hakimiyyəti tərəfindən 50 faizi istifadə oluna bilər. Təkcə onu qeyd edirəm ki, 2019-cu ilin nəticələrinə görə bunun nəticəsində yerli icra orqanlarının sərəncamında əlavə 51 milyon manat vəsait qalmışdır. 2020-ci ilin nəticələrinə əsasən pandemiya ili ağır il

olduğuna görə bu vəsaitin həcmi azalmışdır, yalnız 31 milyon manat təşkil etmişdir. Ötən ilin, daha doğrusu, 2021-ci ilin nəticələrinə görə biz gözləyirik ki, növbəti, 2022-ci ildə yerli gəlirlərə əlavə 67 milyon manat vəsait daxil olacaqdır. Bu da onu göstərir ki, yəni regionlar nə qədər yaxşı çalışsalar, vergi ödəyiciləri üçün nə qədər yaxşı şərait yaratsalar, bir o qədər də çox gəlirləri öz sərəncamlarında saxlaya biləcəklər. Bu gəlirlərin istifadəsinə dair də müəyyən istiqamətlər formalaşdırılıb. Bunlar, əsasən, əmək haqlarının artırılması, rayonlarda müəyyən sosial məsələlərin həll edilməsi və bununla yanaşı, regionlarda bir sıra tikinti, quruculuq işlərinin aparılmasıdır.

Gömrük rüsumları ilə bağlı, əsasən də, minik avtomobillərinin idxalı ilə əlaqədar mən dünən də bəzi məlumatları təqdim etmişdim. Əsasən, burada azalma ilə bağlı bir çox deputatlar tərəfindən suallar verilir. Zənnimizcə, bu onunla bağlıdır ki, hökumət Dövlət Gömrük Komitəsi ilə birlikdə proqnozlaşdırır, Vergi Məcəlləsində ediləcək bir sıra dəyişikliklər nəticəsində mühərrikin həcmi 3000 kubsantimetrdən çox və istehsal tarixi 3 ildən artıq olan minik avtomobillərinin idxalına görə aksiz vergilərinin dərəcələri artırılır, həmçinin bu yeni dəyişikliklərə əsasən həmin avtomobillərin istehsal tarixi 7 ildən artıq olduqda benzin mühərrikli minik avtomobillərinə görə hesablanmış aksiz məbləğinə 1,2, dizel mühərrikli minik avtomobillərinə isə 1,5 yüksəldici əmsalın tətbiq edilməsi nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, hazırda ölkəmizdə, bildiyiniz kimi, istehsal tarixi köhnə olan avtomobillərə gömrük idxal rüsumu yeni maşınlarla müqayisədə, demək olar ki, iki dəfə çoxdur. Yəni yeni minik avtomobillərinin idxalı ilə əlaqədar hər kubsantimetmə 0,4 ABŞ dolları rüsum tətbiq edilirsə, köhnə maşınlarla 0,7

dollardan 1,2 ABŞ dollarına qədər rüsum tətbiq edilir. Burada bir sıra deputatlar məsələ qaldırmışdılar ki, bizdə avtomobil parkı köhnədir. Həmin bu dəyişikliklər prinsip etibarlı ilə iqtisadi yollarla avtomobil parkının köhnəlməsinin qarşısını almağa hesablanır. Lakin bu tədbirlərin görülməsi nəticəsində gömrük rüsumu üzrə daxilolmaların azalması da istisna edilmir, məhz buna görə də burada müəyyən azalma qeydə alınır.

Bir sıra digər məsələlərlə bağlı. Hörmətli Vahid müəllim Əhmədov ehtiyac meyarının ləğv edilməsi ilə bağlı məsələ qaldırdı. Bildiyiniz kimi, bizdə yaşayış minimumu üzrə göstərici var, bununla yanaşı, ehtiyac meyarı göstəricisi var. Əsas istiqamət, siyasət ondan ibarətdir ki, bu ehtiyac meyarı yaşayış minimumu ilə bərabər olsun, yəni beləliklə, ehtiyac meyarı kimi göstəriciyə lüzum qalmayacaqdır. Bu istiqamətdə iş aparılır. Yəqin ki, biz bu hədəfə nail olarkən bu, ləğv oluna bilər. Yəni bir çox ölkələrdə olduğu kimi.

Xaricdən ali təhsil müəssisələrinə peşəkar mütəxəssislərin cəlb edilməsinə diqqət yetirilməsi məsələsi qaldırılmışdı. Qeyd etmək istərdim ki, bu istiqamətdə də işlər görülür. Belə ki, hazırda, – bu, Təhsil Nazirliyinin məlumatlarıdır, – bizdə ali təhsil müəssisələrində 110 nəfər əcnəbi professor-müəllim heyəti daimi əsasda çalışır. 622 nəfərdən çox isə ziyarətçi professor heyəti Azərbaycanda olmuşdur. Söhbət bir il ərzində olan vəziyyəti əks etdirir. Eyni zamanda, bildiyiniz kimi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 16 noyabr tarixli, 711 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2019–2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı”nın 2020-ci ildə icrası üçün 10 milyon manat vəsait nəzərdə

tutulur. Eyni zamanda, bildiyiniz kimi, artıq Dövlət Neft Fondunun təminatı ilə də bizim gənc mütəxəssislərimizin xaricdə zəruri olan müasir bacarıqlara yiyələnməsi üçün də vəsait ayrılacaqdır. Artıq bu prosesə başlanılıb və Dövlət Neft Fondunun 2022-ci il büdcəsində də bu məqsədlər üçün müvafiq həcmdə vəsait ayrılmışdır.

Hörmətli deputatlar Aydın Mirzəzadə, Qənirə Paşayeva və Hüseynova ipoteka ilə bağlı, – güzəştli ipotekadan söhbət gədir, – məsələni qaldırmışdılar ki, bu vəsaitlərin ayrılmasına ehtiyac var. Qeyd etmək istərdim ki, cari ilin dövlət büdcəsində bu məqsədlərə əlavə 24 milyon manat vəsait verilib, yəni 94 milyon manat, ötən il 70 milyon təşkil edirdi. Ümumiyyətlə, bu vəsaitlər dövlət büdcəsindən İpoteka və Kredit Zəmanəti Fondu vasitəsi ilə ipoteka kreditləri formasında verilir. Qeyd etməliyəm ki, tədricən dövlət tərəfindən həmin ipoteka kreditlərinin verilməsi üçün bu illər ərzində həmin fondda 640 milyon manat portfel artıq formalaşib. Yəni beləliklə, kifayət qədər vəsait var, amma hər il bu vəsait maliyyə imkanları çərçivəsində verilir. Bildiyiniz kimi, digər dövlətlərdə belə fondlar var, amma bu fondların fəaliyyəti bir qədər başqa cür qurulur. Onlar daha çox istiqrazlar buraxırlar və həmin istiqrazlar vasitəsi ilə daxili bazarlardan uzun müddət üçün uzunmüddətli vəsaitləri cəlb edirlər və həmin vəsaitləri sonradan banklara ipoteka kreditlərinin maliyyələşdirilməsi üçün təqdim edirlər. Lakin ölkəmizdə faiz dərəcələrinin hələ də kifayət qədər yüksək olduğunu nəzərə alaraq, həmin fond tərəfindən bu istiqrazların buraxılması zamanı əldə etdiyi faiz dərəcəsi dövlət tərəfindən verilən vəsaitlə müqayisədə, sözsüz ki, kifayət qədər yüksəkdir. Nəticə etibarlı ilə biz dediyimiz güzəştli kreditlərə əhalinin, müəyyən kateqoriyalar var ki, bu, verilə bilər, onların

tələbatı və marağı olduqca yüksək qalmaqdadır.

Zəlzələ, zəlzələdən zərər çəkmiş əhali üçün evlərin tikilməsi ilə bağlı bəzi deputatlar, o cümlədən Zaqatalanı təmsil edən Elşən Musayev tərəfindən bir sıra məsələlər qaldırıldı. Burada, Elşən müəllimin qeyd etdiyi kimi, dövlət başçısının müvafiq sərəncamları əsasında xeyli işlər görülüb. Lakin qeyd olunduğu kimi, bəzi evlər hələ ki, tikilməlidir. Mən onu qeyd etmək istərdim, hər il dövlət büdcəsindən xüsusi fəvqəl vəziyyətlərin nəticələrinin aradan qaldırılması üçün Fəvqəladə Hallar Nazirliyinə vəsait ayrılır və bu vəsait hesabına onlar həmin bu evlərin bərpaasını və yaxud yenidən tikilməsini həyata keçirirlər. Yəni bu baxımdan dövlət tərəfindən yardımlar göstərilir və o cümlədən mən tam əminəm ki, Zaqatala, Qax və Balakən rayonlarında baş vermiş zəlzələlərlə bağlı müvafiq işlərin başa çatdırılması üçün Fəvqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən növbəti ildə də işlərə ayrılan vəsait çərçivəsində işlər görülməli biləcəkdir.

Qısa olaraq digər məsələlərə də toxunmaq istərdim. Bugünkü iclasda qaldırılan məsələlərdən biri, hesab edirəm ki, kifayət qədər vacib məsələlərdəndir. Bu, icbari tibbi sığorta fondunun icmal büdcəyə daxil edilməsi məsələsidir. Mən onu qeyd etmək istərdim ki, bizdə icmal büdcədə, əsasən, büdcədən kənar dövlət fondlarıdır, məqsədli büdcə fondları, – onlar dövlət büdcəsinin tərkibindədir, – büdcənin tərkibində olmayan, lakin icmal büdcəyə daxil edilən fondlardır. İcbari tibbi sığorta fondu qanunvericiliyə uyğun olaraq, hələ ki, bir fond kimi onun təsis sənədlərində göstərilməyib. Lakin mən başa düşürəm, burada deputat Etibar Əliyev o sualı qaldırmışdı. Söhbət ondan gedir ki, bəli, növbəti ilin dövlət büdcəsində biz həmin icbari tibbi sığorta fonduna 1 milyard 125,7 milyon

manat vəsait ayıracağıq. Yəni dövlət öhdəliklərinin qarşılınması üçün bu fonda hər bir vətəndaş üzrə faktiki olaraq, sığorta haqqını ödəyir. Bu da həmin fondun vəsaitinin, daha doğrusu, səhiyyə xərclərimizin 63 faizinə bərabərdir. Söhbət ondan gedir ki, həmin fond icmal büdcədə göstərilməlidir, ya yox. Yəqin ki, bu məsələnin müzakirə edilməsinə ehtiyac var. Zənnimcə, tələsməyə ehtiyac yoxdur. Çünki yalnız bu il, 2021-ci ildə biz artıq səhiyyə sistemi çərçivəsində icbari tibbi sığorta prinsiplərinə keçmişik. Yəni bu, birinci ildir ki, biz bütün ölkə üzrə icbari tibbi sığortanın tətbiqinə nail olmuşuq. Yəqin ki, növbəti ildə bu sistemin oturuşması və bunun təhlili əsasında müvafiq qərar qəbul edilər. Mən hesab etmirəm ki, bu, olduqca prinsipial bir məsələdir. Biz məsələni, zənnimcə, tələskənlik olmadan araşdırmalıyıq. Bunun əsasında, yəqin ki, müvafiq qərarlar qəbul edilə bilər. Amma icbari tibbi sığorta fondunun, yəni İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin xərcləri barədə məlumatlarda, zənnimcə, hər hansı bir gizli məlumat yoxdur. Həm agentlik, həm də fond tərəfindən bu məlumatlar millət vəkillərinə təqdim oluna, yəni açıqlana bilər, hesab edirəm ki, burada hər hansı bir problem yoxdur.

Bir sıra digər məsələlər qaldırıldı. Əsasən, Etibar müəllim tərəfindən təhsil sahəsinə aid, o cümlədən repetitorluqla, təhsil sahəsində nəticə əsaslı büdcənin parametrləri ilə bağlı və sair. Mən qeyd etmək istəyirəm ki, təhsil sahəsi ilə bağlı müəyyən nəticə əsaslı büdcənin formalaşdırılması istiqamətində işlər davam edir. Daha çox ortamüddətli xərclər çərçivəsinin formalaşmasının elementi olaraq 3 pilot nazirlik üzrə, o cümlədən təhsil sahəsi üzrə layihə həyata keçirilməkdədir. Bunun ilkin nəticələri də var və biz bu nəticələri bölüşməyə hazırıq. Mən əminəm

ki, bu məlumatları həm Təhsil Nazirliyi, həm də Maliyyə Nazirliyi təqdim edə bilər. O ki qaldı repetitorluq və digər məsələlər, bu məsələlərin öyrənilməsinə ehtiyac var. Mən hesab edirəm ki, burada sahə nazirliyinin fikirləri də bizim üçün olduqca maraqlı ola bilər.

Dövlət borclanması ilə bağlı bütün məlumatlar verilib. Kvazi dövlət borcları dedikdə, söhbət dövlət müəssisələri, yəni dövlətin nəzarət zərfi olan müəssisələrin borclarından gedir. Burada da hər hansı bir sirr yoxdur. Bununla bağlı da biz lazımı məlumatları təqdim edə bilərik.

Səhiyyə sahəsi ilə bağlı həm hörmətli Əhliman müəllim tərəfindən, həm də Rəşad Mahmudov tərəfindən məsələlər də qaldırılmışdır. Onlar səhiyyə sahəsinin texniki təminatının yaxşılaşdırılması, yaxud yenilənməsi məsələsini qaldırmışdılar, eləcə də bir sıra orqan transplantasiyası məsələləri ilə əlaqədar vəsaitin artırılmasını gündəmə gətirmişdilər. Mən qeyd etməliyəm ki, səhiyyə xərclərimiz ildən-ilə artmaqdadır. Mən bunu çıxışında da qeyd etmişdim. Son 5 il ərzində biz bunları təxminən 2,5 dəfəyə qədər artırmışıq. Bu öz-özlüyündə böyük bir göstəricidir. Digər tərəfdən, burada qeyd olunduğu kimi, ümumi daxili məhsulda səhiyyə xərclərinin xüsusi çəkisi hələ də, – digər dövlətlərlə müqayisələr aparılır, – azdır. Biz bunu etiraf edirik. Amma qısa müddət ərzində biz bunu 1,2 faizdən 2,1 faizə artırmışıq, o cümlədən səhiyyədə icbari tibbi sığorta prinsiplərinin tətbiqi hesabına. Yəqin ki, bu istiqamətdə işlər davam etdiriləcəkdir. Amma biz yenə də öz imkanlarımızı kifayət qədər obyektiv şəkildə qiymətləndirməliyik. Bizim həmin xərclərimiz çox sahələr üzrə, elm sahəsi üzrə artacaq. Mən hörmətli deputatlarla keçən dəfə də fikirlərimi bölüşdüm ki, burada xərclərin müvafiq artırılması üçün, ola bilsin, maliyyə təminatı yaradıla bilər.

Amma eyini zamanda, bu maliyyə təminatının verilməsi nəticəsində biz nə alacağıq, bax, bu suallar var. Bu gün hansı institusional mexanizmlər bu sahədə mövcuddur ki, biz istədiyimiz nəticələri ala bilək. Ona görə, bax, bu məsələlərdə hələ ki, müəyyən tərəddüdlər var.

Səhiyyə sahəsində islahat aparıldı, çünki icbari tibbi sığorta prinsiplərinin səhiyyədə tətbiq edilməsi, doğrudan da, böyük bir islahatdır. Bu islahat keçirildiyinə görə həmin sahəyə müvafiq həcmdə, o cümlədən büdcə vasitəsi ilə hörmətli millət vəkillərinin dəstəklədiyi qaydada vəsaitlərin artırılması barədə qərarlar qəbul edilmişdir. Yəni müvafiq vəsaitlər ayrılıb. Təhsil sahəsində də, bildiyiniz kimi, son illər ərzində məqsədyönlü islahatlar aparılmaqdadır. Bu sahəyə də xərclərin artımı təmin edilir və bu da prioritet istiqamət, prioritet sahə kimi qəbul edilmişdir. Mən güman edirəm ki, digər sahələrdə də müvafiq dəstəkləyici islahatlar həyata keçirməklə, yəni o sahələrin də maliyyə təminatı, yenə də deyirəm, müvafiq nəticələrin əldə edilməsi məqsədi ilə təmin edilə bilər. O ki qaldı səhiyyə sahəsinə avadanlıqların verilməsinə. Yenə də deyirəm, hər il Səhiyyə Nazirliyi xətti ilə təmin edilən səhiyyə müəssisələri üçün müəyyən həcmdə bu vəsait ayrılır. Eyni zamanda, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin tərkibində də müvafiq vəsaitlər var və onlar da həmin vəsait hesabına öz avadanlıq təminatı, maddi bazalarının yenilənməsi və təkmilləşdirilməsi istiqamətində işlər aparırlar.

Dializ və ya transplantasiya, yəni böyrək çatışmazlığı ilə əlaqədar maraqlı bir sual verilmişdi. Yəqin ki, bu məsələyə dair mütəxəssislərin rəyi olmalıdır. Bu, dərindən öyrənilməlidir. Hər iki yanaşmanın, yəqin ki, öz müsbət və mənfə cəhətləri var. Baxılmalıdır. Amma məsələ yenə

də vəsaitlə bağlıdır. Mən yenə də deyirəm, bir daha qayıtmaq istərdim ki, hər bir istiqamət üzrə vəsaitin ayrılması üçün maliyyə imkanlarımız bunu təmin etməlidir. Amma bütün məsələləri eyni vaxtda, eyni zamanda həll etməyə, yəqin ki, heç bir dövlətin maliyyə imkanları çatmaz. Azərbaycan da istisna deyil. Məhz bu baxımdan dövlət büdcəsinə yanaşma, dövlətin siyasəti ondan ibarətdir ki, biz prioritetlərimizi seçməliyik və prioritetlər üzrə inkişafımızı qurmalıyıq.

Məhz buna görə də möhtərəm cənab Prezidentimiz tərəfindən 2030-cu ilə qədər milli inkişaf prioritetləri müəyyən edilmişdir. Bununla əlaqədar hökumətə tapşırıq verilmişdir ki, 5 illik sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası hazırlansın. Bu prioritetlərə necə çatacağıq, biz bu yolda hansı hədəfləri təmin etməliyik. Heç şübhəsiz ki, bu prioritetlərin əldə edilməsi, bu hədəflərin təmin edilməsi üçün bizə müəyyən resurs zərfi vacibdir. Yəni bu resurs zərfində ilk növbədə maliyyə resurslarına, eyni zamanda, intellektual, texniki resurslara da ehtiyac yaranacaqdır. Bu istiqamətdə iş gedir. Bu sənəd qəbul edildikdən sonra mən bununla əlaqədar bir daha bu məsələni xatırlatmaq istədim, bütün büdcə zərfi sənədlərində bu məsələyə də diqqət yetirilib. Bununla əlaqədar müəyyən dəyişikliklər edilə bilər.

Bir sual da var idi ki, təhsil sahəsində digər müəssisə və tədbirlər maddəsi üzrə 1 milyard 195 milyon manat vəsait ayrılıb. Ümumiyyətlə, qeyd etməliyəm ki, növbəti ildə təhsil xərclərimiz 3 milyard 884,3 milyon manat məbləğində nəzərdə tutulur. Həmin o sual verilən maddə üzrə xərclərin bölgüsü, düzdür, qanun layihəsində öz əksini tapmayıb, lakin bizim təqdim etdiyimiz büdcə zərfində onun bütün açıqlaması mövcuddur. Amma mən xatırlat-

maq istərdim. Təhsil Nazirliyi üzrə mərkəzləşdirilmiş bütün alışı və xidmətlər, əsaslı və cari təmir və digər tədbirlər üzrə proqnoz 537,5 milyon manat, dövlət sifarişi üzrə ali təhsilin maliyyələşməsi üzrə 397 milyon manat, mədəniyyət sahəsinə aid olan təhsil xərcləri, yəni söhbət, əsasən, musiqi məktəblərinin maliyyələşdirilməsindən gedir, 175,3 milyon manat, hüquq mühafizə orqanları üzrə təhsil müəssisələrinin saxlanması xərcləri 33 milyon manat, təhsil üzrə büdcədənkənar xərclər 25 milyon manat, təhsil sahəsində publik hüquqi şəxslərin fəaliyyəti üzrə, – söhbət İlahiyyat İnstitutundan gedir, – 4 milyon manat və digər tədbirlər üzrə 23 milyon manat. Açıqlama budur. Əlavə məlumata ehtiyac varsa, biz bunları aidiyyəti üzrə təqdim etməyə hazırıq.

Publik hüquqi şəxslərə ayrılan vəsaitlə bağlı bir neçə məsələ qaldırılmışdı. Mən təkcə onu qeyd etmək istərdim ki, publik hüquqi şəxslər deyildikdə, bir çox publik hüquqi şəxslər vaxtı ilə dövlət büdcəsinin tərkib hissəsi olublar, yəni bunlar büdcədən vəsait alıblar. Bu gün bunların hüquqi statusu dəyişdirilib. Bildiyiniz kimi, bu proses davam edir. Nəzərdə tutulur ki, təhsil sahəsində əksər müəssisələr publik hüquqi şəxs statusuna malik olacaqlar. Yəni onların da maliyyələşməsi, yəqin ki, eyni prinsiplər əsasında qurulacaq. Bu 46 publik hüquqi şəxsin dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına dövlət sifarişi ilə iş və xidmətlərinin və təyinatlı tədbirlərinin həyata keçirilməsinə toplam olaraq 335,9 milyon manat məbləğində vəsait yönəldiləcəkdir. Yəni burada müxtəlif sahələr üzrə publik hüquqi şəxslər var və münasibətlər Nazirlər Kabinetinin müəyyən etdiyi müvafiq qayda əsasında qurulur. Dövlət tərəfindən bu barədə sifariş verilir, yaxud məqsədli xidmətlərin göstərilməsi nəzərdə tutulur və bu xidmətlərin göstərilməsi

müqabilində dövlət onlara vəsait ödəyir. Vəsaitlərin ödənilməsi aidiyyəti sahə qurumları tərəfindən həyata keçirilir. Yəni bu publik hüquqi şəxs təhsil sahəsində fəaliyyət göstərirsə, deməli, onlara həmin xidmətlərin dəyərini Təhsil Nazirliyi, səhiyyə sahəsindədirsə, Səhiyyə Nazirliyi ödəyir. Yəni bu işlər bu prinsiplər üzərində qurulmuşdur.

Mən prinsip etibarını ilə çalışdım, səsləndirilən əksər suallara cavab verəm. Ola bilsin ki, hansısa sualları biz cavablandırmamışıq. Çalışacağıq, onları da sonradan, müvafiq məktublarla cavablandıracağıq. Necə ki biz ötən il ərzində bunu etmişik.

Hesablama Palatasının rəyi ilə bağlı biz öz münasibətimizi müvafiq məktubla Palataya bildirəcəyik. Orada dövlət maliyyə statistikasını və vahid büdcə təsnifatının uzlaşdırılması ilə əlaqədar bir sıra məsələlər qaldırılmışdı. Bildirmək istərdim ki, bu proses daim nəzarətdədir və təsnifatda daim dəyişikliklər edilir. Dövlət maliyyə statistikasını, yəni söhbət bundan gedir ki, bu, Beynəlxalq Valyuta Fondunun 2014-cü ildə təsdiq etdiyi xüsusi bir topludur və biz də, şübhəsiz, onunla bağlı işlər görürük. Mən onu da qeyd etmək istərdim ki, oxşar vəziyyət beynəlxalq mühasibat uçotu standartları ilə bağlı da mövcuddur. Bu sahədə də Maliyyə Nazirliyi tərəfindən işlər görülür ki, bizim standartlar beynəlxalq standartlarla eynilik təşkil etsin. Amma belə deyək, müəyyən fərqlər mövcuddur. Bu fərqlərin bir-biri ilə uzlaşdırılması üçün tərəfimizdən xüsusi cədvəllər tərtib olunur. Bu istiqamətdə işlər nəzarətdə saxlanılır.

Təminat fondunun fəaliyyəti ilə bağlı bir sıra məsələlər qaldırılmışdı. Buna da mən aydınlıq gətirmək istərdim, bu fondun əsas məqsədi və məramını ondan ibarətdir ki, dövlət borcuna və dövlət zəmanəti ilə olan borcun xidmətində hər

hansı bir problem yarandıqda, bizim ehtiyat vəsaitimiz olsun, yəni dövlət, yaxud dövlətin zəmanəti defolta uğramasın. Belə olan halda həmin təminat fondundan müvafiq vəsaitlər ayrılır və öhdəliklər yerinə yetirilir. Məhz buna görə də bu gün Azərbaycanın dövlət borcu sahəsində vəziyyəti kifayət qədər sabitdir, yaxşıdır. Bildiyiniz kimi, bu yaxınlarda aidiyyəti beynəlxalq kredit reytingi agentlikləri bir daha bizim reytingimizi dəstəkləmişlər və sabit proqnoz vermişlər. Bu sahədə, biz hesab edirik ki, təminat fondu ehtiyat fondu funksiyasını daşıyır. “Büdcə sistemi haqqında” və eyni zamanda, “Dövlət borcu haqqında” qanunlarda bununla əlaqədar dəqiqləşdirici düzəlişlərin edilməsi ilə bağlı müvafiq qanun layihələrinin Milli Məclisə təqdim edilməsi nəzərdə tutulur.

Palatanın təqdimatında ortamüddətli xərclər çərçivəsi ilə bağlı bir sıra suallar qaldırılır. Qeyd etməliyəm ki, bu, pilot layihədir. Bu gün qanunvericilik sənədlərində, yəni hökumət tərəfindən Milli Məclisə ortamüddətli xərclər çərçivəsinin, hər hansı sənədlərin rəsmi şəkildə təqdim edilməsi tələbi mövcud deyil. Yəni ona görə də bu pilot layihə həyata keçilməkdədir, biz tam hazırlaşaq ki, bundan sonra da bu proses tam, təkmil şəkildə öz həllini tapsın. Onu da qeyd etməliyəm ki, hökumətin əsas məqsədi məhz büdcəni nəticə əsaslı etməkdir. Amma bu, belə deyək, kifayət qədər uzun və vaxt aparan prosesdir. Bir çox dünya dövlətləri bu prosesə başlayıblar, amma onun axırına, tam nöqtəsinə hələ ki, bu günə qədər çıxmayıblar. Çalışacağıq ki, biz bu prosesi imkan çərçivəsində qısa edək.

Hörmətli millət vəkilləri, mən bir daha hamınıza müzakirələrdə səsləndirdiyiniz şərtlərə, eyni zamanda, təkliflərinizə görə öz təşəkkürümü bildirmək istərdim. Sizləri əmin etmək istərdim ki, əvvəlki illərin təcrübəsinə

uyğun olaraq, həmin şərtlər və təkliflər həm Maliyyə Nazirliyi, həm də hökumətin digər orqanları tərəfindən öyrəniləcək və bunların nəzərə alınması üçün konkret addımlar atılacaqdır. Bir daha diqqətinizə görə təşəkkür edirəm və sizləri təqdim olunmuş büdcə layihəsini dəstəkləməyə çağırıram. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Samir müəllim. Siz də ətraflı məlumat verdiniz.

Mən görürəm ki, Hesablama Palatasının sədri hörmətli Vüqar Gülməmmədov çıxış eləmək istəyir. Buyurun, Vüqar müəllim.

V.Gülməmmədov, *Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri.*

Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Mən hörmətli millət vəkillərinə Hesablama Palatasının rəyinə istinad edərək fikirlərini bölüşdüklərinə görə və dedikləri xoş sözlərə görə minnətdarlığımı bildirmək istərdim.

İki məsələ ilə bağlı fikrimi bildirmək istərdim. Onun birini hörmətli millət vəkili Rəşad müəllim Mahmudov qaldırdı, böyrək transplantasiyası ilə bağlı məsələ. Ümumiyyətlə, cəmiyyətdə müzakirə edilən problem olsa da, əhəmiyyətliliyi ilə bağlı hörmətli maliyyə naziri də dedi. İnkişaf etmiş ölkələrdə xəstəliklər sırasında 9–12-ci yerdədir. Dayanıqlı inkişaf məqsədlərində də məhz böyrək çatışmazlığı ilə bağlı hər hansı bir indikator da nəzərdə tutulmamışdır. Lakin bizim ölkədə son 8–10 ildə iki dövlət proqramı qəbul olunub. Sonuncu dövlət proqramı 2016–2020-ci illəri əhatə edir. Rəşad müəllimin təklifini nəzərə alaraq, biz bu dövlət proqramı üzrə məsələni növbəti ilin iş planına salmaq üçün planlaşma işlərinə başlamışıq. Bizdə olan məlumata görə, 2022-ci ildə bu sahəyə təxminən 39 milyon manata yaxın vəsait nəzərdə

tutulur. Son illər biz audit çərçivəsində proqramın hədəflərinin nə dərəcədə yerinə yetirilməsi məsələlərini, millət vəkiliyinə qaldırdığı transplantasiya və ya hemodializ metodlarından hansının üstün, daha çox maliyyə tutumlu olması, maliyyə cəhətdən daha sərfəli olması, orta yaş müddətinin nə dərəcədə təsir etməsi ilə bağlı nəzarət tədbirinin aparılmasını planlaşdırırıq.

İkinci məsələni Vahid müəllim Əhmədov qaldırmışdı. Palatanın təklifləri ilə bağlı. Mən istərdim bildirəm ki, sizə təqdim olunan cari, 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin layihəsi haqqında rəyin 74–78-ci səhifələrində biz 17-18 təklifin nəzərə alınması ilə bağlı öz fikirlərimizi bildirmişik. Əlavə yenə də bəzi təklif və tövsiyələrimiz var. Hesab edirik ki, büdcə müzakirələri zamanı Qüdrət müəllim Həsənquliyevin, xüsusi ilə Siyavuş müəllimin və Qənirə xanım Paşayevanın büdcə zərfi ilə bağlı qaldırdıqları məsələlər aktualdır və bu məsələlərin büdcə zərfində öz əksini tapmasını dəstəkləyirəm. Millət vəkillərinə bir daha təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Vüqar müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz səsverməyə keçirik. İkinci oxunuşdur. Bilirsiniz, ikinci oxunuşda biz əvvəlcə maddələr üzrə səs veririk. Bu qanun layihəsində 17 maddə var. Mən maddələri 3-3 səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, diqqətli olun. 1-ci, 2-ci və 3-cü maddələrin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.34 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

80

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr qəbul edildi.

İndi isə 4-cü, 5-ci və 6-cı maddələrin qəbul edilməsinə
münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.34 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

7–9-cu maddələri səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.35 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr də qəbul edildi.

10–12-ci maddələrin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.35 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bunlar da qəbul edildi.

İndi isə 13–15-ci maddələrin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.36 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	2
Səs vermədi	1
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Son iki maddəni səsə qoyuram. 16-cı və 17-ci maddələrin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.36 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Qəbul edildi

84

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.37 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz indi gündəliyin 2-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun gələn il üçün büdcəsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri hörmətli Musa Quliyevə söz verirəm. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkiləri, hörmətli hökumət üzvləri. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il üzrə gəlirləri və xərcləri bərabər olmaqla 5 milyard 307 milyon manat proqnozlaşdırılır ki, bu, cari ilin

büdcəsindən 429 milyon manat, yaxud 8,8 faiz çoxdur.

Hörmətli həmkarlar, birinci oxunuşda büdcənin gəlirləri və xərcləri ilə bağlı bütün parametrləri, proqnozları və büdcəyə təkliflərimizi ətraflı səsəndirdiyimizə görə bu məsələləri təzədən qaldıraraq vaxtınızı almaq istəmirəm.

Bir də onu bildirmək istəyirəm ki, birinci oxunuş zamanı büdcə müzakirələrində çıxış edən 15 nəfər millət vəkili həmkarımızın hamısı büdcə layihəsini dəstəkləmişlər, müvafiq suallar və təkliflər səsəndirmişlər. Həmin sualların əksəriyyəti müvafiq icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətinə və işinə aid olduğuna görə, mən təklif edirəm ki, əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini hörmətli Anar Kərimov öz çıxışında bu sualları da cavablandırar.

İkinci oxunuşda biz komitə iclasında da bu məsələləri müzakirə elədik və qanun layihəsinin mətninə heç bir dəyişiklik olmadığını nəzərə alaraq, hörmətli millət vəkillərindən ikinci oxunuş zamanı da büdcə layihəsini dəstəkləmələrini xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsi ikinci oxunuşda olduğundan biz əvvəlcə onu əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.39 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi

qəbul edildi.

Əgər heç kim təkid eləmirsə, onda səsə qoyaq. Xahiş edirəm, çıxış eləmək istəyənlər yazılı surətdə öz çıxışlarını katibliyə verə bilərlər.

Mən Anar Kərimova söz verməli idim. Anar müəllim, Sizin keçən dəfədən sonra bir sözünüz varmı?

Yərdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Xahiş edirəm, sakit olun.

A.Kərimov, *Azərbaycan Respublikası əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini.*

Sahibə xanım, icazə versəydiniz, qısa çıxış edərdim, bəzi məsələlərə toxunardım.

Sədrlik edən. Bəli, buyurun.

A.Kərimov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri, xanımlar və cənablar! Birinci plenar iclasdan sonra qaldırılan məsələlər və suallar ətraflı təhlil olundu. İcazənizlə, onları qruplaşdıraraq bir neçə istiqamət üzrə qısa və konkret məlumatlar təqdim etmək istərdim.

İlk olaraq, məşğulluq tədbirlərinə və xüsusi ilə də regionlarda iş yerlərinin yaradılması və işsizlik məsələlərinə toxunduq. Bununla bağlı qeyd etmək istərdim ki, son 3 il 10 ay ərzində 230 min şəxs işlə təmin edilmiş, 36 min şəxs özünüməşğulluq aktivləri verilmiş, 7 min şəxs peşə hazırlığına, təqribən 300 min şəxs peşəyönümlü xidmətlərə cəlb edilmişdir. Çünki müzakirələr zamanı xüsusi ilə peşə hazırlığı məsələləri qaldırılmışdı. Eyni zamanda, 122 min şəxs ictimai işlərlə təmin edilmiş və işsizlikdən sığorta ilə bağlı 8500 şəxsə sığorta təyinatı həyata keçirilmişdir. Bununla bağlı həmçinin qeyd etmək istərdim ki, sığorta ödənişi məbləği də 30 faiz artırılmışdır. Belə ki, bir nəfərə sığorta ödənişi məbləği 343 manata çatdırılmışdır.

Digər vacib məsələlərdən birinə, postmüharibə kontingentinə toxunulmuşdur. Hörmətli millət vəkilləri tərəfindən xüsusi ilə də şəhid ailələrinin, müharibə əlili olan şəxslərin, müharibə iştirakçılarının məşğulluq məsələlərinə həssaslıqla toxunulmuşdur. Bununla bağlı qeyd etmək istərdim ki, ötən dövr ərzində sırf bu üç həssas təbəqə 8200-dən çox məşğulluqla, iş yerləri ilə təmin edilmişdir. Həm “Məşğulluq marafonu” çərçivəsində, həm də xüsusi ilə postmüharibə kontingenti ilə müvafiq məşğulluq tədbirləri həyata keçirilmişdir. Əlbəttə ki, növbəti il üçün qarşıda duran əsas hədəflər bu peşə və kvalifikasiya standartlarının sayının 150-yə çatdırılmasıdır. Eyni zamanda, işsiz və işaxtaran şəxslər üçün regional peşə hazırlığı mərkəzləri şəbəkəsinin genişləndirilməsidir və xarici qabaqcıl təcrübəni istifadə etməklə Koreya modeli üzrə peşəyönümlü və karyera mərkəzinin yaradılmasıdır. Paralel olaraq ölkənin məşğulluq xəritəsinin və məşğul şəxslərin reyestrinin istifadəyə verilməsi, mərkəzləşdirilmiş karyera portalının yaradılması, peşə hazırlığı üzrə İSO sertifikatlarının əldə edilməsi 2022-ci il üçün prioritet olaraq qalır.

Xüsusi həssaslıqla dövlət öhdəlikləri və sərbəst vəsaitlərdən istifadə olunmasına toxunulmuşdur. Bununla da bağlı qeyd etmək istərdim ki, Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna transfert “Əmək pensiyaları haqqında” Qanuna əsasən 1992-ci ilədək staja görə formalaşan pensiya məbləğlərinin, habelə qanunun 20-ci maddəsi üzrə əlavələrin maliyyələşdirilməsi üzrə dövlət büdcəsindən ayrılır. Yəni bu o deməkdir ki, transfert dediyimiz vəsait dövlət büdcəsinin öhdəliklərinin qarşılınması məqsədi ilə fonda köçürülür. Fond öz öhdəliklərini yerinə yetirməklə bərabər, hazırda dövlət büdcəsi öhdəliklərinin də təqribən 51 faizini maliyyələşdirir.

Sərbəst vəsaitlərlə bağlı qeyd etmək istərdim ki, bu vəsa-

İtlər sosial sahədə aparılan islahatların maliyyələşdirilməsinə istifadə olunur. Belə ki, 2018-ci ildə sığorta stajı amnistiyası ilə bağlı islahat, 2019-cu ildə, bildiyiniz kimi, sosial islahatların maliyyə yükünün bir qismi buradan maliyyələşdirilmiş, 2020-ci ildə koronavirusla mübarizə çərçivəsində xərclərin maliyyələşdirilməsinə vəsait yönəlmişdir və gələcək ilin sosial islahatları üçün də bu vəsaitlərdən istifadə olunması nəzərdə tutulur.

Minimum pensiyalar və müavinətlərlə bağlı da artımlar davam etdirilir. Bilirsiniz ki, 2018-ci illə müqayisədə 2021-ci ildə əmək pensiyasının ümumi məbləği 72 faiz artırılmışdır. Gələcək il də minimum pensiyanın məbləği 20 faiz artırılacaq. Qeyd etmək istərdim ki, sığorta prinsipinə əsaslanaraq, şəxsin pensiyasının məbləği onun ödəmiş olduğu sosial sığorta haqqına əsasən müəyyən edilir. Ona görə, bu baxımdan yalnız pensiyanın minimum məbləği qanunvericiliyə dəyişiklik edilərək artırılır. Digər hallarda pensiya məbləğinin artımı orta aylıq nominal əmək haqqının artım tempinə əsasən indeksləşdirilməklə artırılır.

Son 3 il ərzində müavinət xərcləri 417 milyon manatdan 496 milyon manata yüksəlmişdir. Bu da 2,5 dəfə artımların bir göstəricisidir. Bu dövrdə müavinətlərin orta məbləği 95 faiz artmışdır, müavinətlərin maksimum məbləği isə 65 faiz artmışdır.

Bir vacib məsələyə də toxunmaq istərdim. Bu da mənzillər məsələsidir. Bildiyiniz kimi, 1997–2020-ci illər ərzində qeyd olunan kontingentə 9200 mənzil verilmişdir və növbəti 5 il ərzində bu mənzillərin sayı əlavə 11 min artırılacaq. Keçmiş məcburi köçkünlər üçün inşa olunmuş 6365 mənzilin şəhid ailələrinə və müharibə ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərə verilməsi üzrə işlər aparılır. Bakı, Sumqayıt şəhərləri, Abşeron, Samux rayonlarında mənzil növbəsində olan imtiyazlı kateqoriyadan olan

şəxslərin hamısı cari il ərzində mənzillərlə təmin ediləcək.

Hörmətli millət vəkillərinin digər, ayrı-ayrı spesifik suallarını biz yazılı şəkildə cavablandıracağıq. Onlara qiymətli və dəyərli rəy və təkliflərinə görə dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Anar müəllim.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Bəli, qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoyacağıq. Qanun layihəsi 6 maddədən ibarətdir. Mən yenə də 3-3 səsə qoyacağam. Beləliklə, birinci 3 maddəyə, buyurun, səs verin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.47 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr qəbul edildi.

İndi isə 4–6-cı maddələrə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.47 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	3
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bunlar da qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.48 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, indi isə biz gündəliyin 3-cü məsələsinə keçirik. Bu, İşsizlikdən sığorta fondunun gələn il üçün büdcəsi haqqında qanun layihəsidir. Musa müəllim, mən yenə də Sizə söz verirəm. Buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. İşsizlikdən sığorta fondunun 2022-ci il büdcəsi həm gəlirləri, həm də xərcləri bərabər olmaqla 180 milyon 385 min manat nəzərdə tutulur. Büdcə parametrləri barədə birinci oxunuşda ətraflı məlumat vermişdim. İndi həmin fikirləri təkrar edib vaxtınızı almaq istəmirəm. Birinci oxunuş zamanı hörmətli həmkarlarımız Vahid Əhmədov, Qənirə xanım Paşayeva, Sahib Aliyev çıxış edərək büdcə layihəsini dəstəklədiklərini bildirmiş və təkliflərini vermişlər. Onu da deyim ki, ikinci oxunuş zamanı komitə iclasında da bütün komitə üzvləri büdcə layihəsini dəstəkləmişlər və layihənin mətnində heç bir

dəyişiklik yoxdur. Xahiş edirəm, büdcə layihəsini ikinci oxunuşda dəstəkləyəsiniz. Minnətdaram.

Sədrlik edən. Musa müəllim, çox sağ olun.

Tahir müəllim, sizin komitədə də baxılıb, əlavə bir sözünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Sizin sözünüz yoxdur.

Hörmətli həmkarlar, bu, ikinci oxunuşdur, əvvəlcə əsas kimi qəbul etməliyik. Yenə də təkrar edirəm, qanun layihəsini mütləq əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.50 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

6 nəfər yazılıb. Çıxış etmək istəyən?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Necə? İstəyirsiniz? Əli müəllim çıxış etmək istəyir. Qalanlar, xahiş edirəm, əgər təkid edən yoxdursa, Səfa müəllim, deyin, Əli müəllimdən sonra siyahını götürsünlər.

Əli Məsimli. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Məsimli. Hörmətli Sədr, bu məsələni ona görə birbaşa səsə qoymaq olmaz ki, biz yerlərdə seçicilərlə görüşəndə onların qaldırdığı məsələlərin və etdikləri

müraciətlərin böyük əksəriyyəti işlə təmin olunmalarıdır. Gələn insanların strukturuna baxanda biz görürük ki, onlar şəhid ailələrinin üzvləridir, qazilərdir ki, 44 günlük müharibədə canlarını qoyublar və həmin müharibədə qələbəni təmin ediblər. Bir də çoxu ixtisası olmayan insanlardır, ağır vəziyyətdədirlər. Eyni zamanda, adlarına kiçik torpaq sahələri var, ona görə ünvanlı sosial yardım ala bilmirlər və çox ağır vəziyyətdədirlər.

Bir də, hörmətli Sədr, ola bilər, müəllimlərdir ki, müəyyən dərəcədə işlə təmin olunmaq istəyirlər. Belə bir kateqoriyaya aid olanlardır. Ona görə, hesab edirəm ki, bu məsələni elə-belə səsə qoymaqla keçmək olmaz. Çünki bizim qarşılaşdığımız, rastlaşdığımız məsələlər xeyli dərəcədə bundan asılıdır. Həmin kontekstdən yanaşanda, qeyd edək ki, Azərbaycan kimi ölkələrdə əgər işsizliyin səviyyəsi 7 faizdən artıqdırsa, bu bir sıra ciddi və iqtisadi fəsadlar yaradır. Artıq Azərbaycanda işsizliyin səviyyəsi 7 faizdən yüksəkdir və o fəsadları yaradıb.

Hörmətli Sədr, həmin fəsadların fonunda bu İşsizlikdən sığorta fondunun 180 milyon manatlıq büdcəsi simvolik xarakter daşıyır və o 180 milyonla yığılıb qalmış problemləri həll etmək mümkün deyil. Ona görə də alternativ, əlavə mənbələr tapmaq lazımdır. Əlavə mənbələr birinci ondan ibarətdir ki, bizdə məşğul əhalinin yalnız 35 faizi muzzdlu əməklə məşğul olan insanlar kimi uçota alınıb. Deməli, burada böyük bir mənbə var ki, orada “ağartma” işləri getsin, kölgə iqtisadiyyatının daralması işləri getsin, onlar bilavasitə cəlb olunsun və beləliklə, bu fonda xeyli dərəcədə əlavə vəsait ayrılısın.

İkinci, burada Anar müəllim də qeyd etdi, bir neçə il ərzində cəmi 8500 adama, belə deyək, daha çox anlaşılıqlı olsun, işsizliyə görə müavinət verilib. Hörmətli Sədr, iş-

sizliyə görə verilən müavinətlər bütün işsizlərin 0,7 faizini təşkil edir. Müraciət edib uçota düşənlərin də 2–3 faizini təşkil edir. Bu, həddən artıq dözülməz rəqəmlərdir. Aidiyyəti orqanlar bunun üzərində fikirləşməlidir. Bu sənədə baxanda, İşsizlikdən sığorta fondunun işlərini görənlər müvafiq icra hakimiyyəti orqanına ayrılan vəsait işsizlik üçün ayrılan vəsaitdən 5 dəfə artıqdır. Bunlar çox maraqlı rəqəmlərdir. Bu cür qeyri-müəyyənliklər var. Ona görə də işsizliyin aradan qaldırılması istiqamətində görülən işlərdə ilk növbədə baxmaq lazımdır, kənddə, kiçik şəhər və rayon mərkəzlərində xeyli dərəcədə işsiz var ki, onlar Bakıya gəlir, iş tapa bilməyən də xaricə gedir. Onların arasında “beyin axını” da var. Bunun qarşısını almaqdan ötrü yerlərdə əlverişli şərait yaratmaq lazımdır. Bu da iqtisadi azadlıqların genişləndirilməsidir. Aidiyyəti orqanlar həmin insanlara kömək etməyi bacarmırsa, heç olmasa, mane olmasın prinsipi ilə hərəkət etmək lazımdır. Azərbaycan vətəndaşına əgər normal şərait yaradılsa, özünü və ailəsini dolandırmağa qadir insanlardır. O insanlara şərait yaradılsın ki, onlar kəndlərində, şəhərlərində qalmaqla, işlə məşğul olmaqla həm özlərini, həm də ailələrini dolandırmaq istiqamətində addımlar atsınlar.

Qeyd olunması vacib olan məsələlərdən biri ondan ibarətdir ki, bütün dünyada olduğu kimi, Azərbaycanda da geniş bir imkan yaratmaq lazımdır, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı regionlarda xüsusi vüsət alsın. Bütün hər şey müavinətlərin, dövlət tərəfindən hansısa 250 manatlıq iş yerlərinin açılması üzərində qurulmasın. Ona görə ki, biz müraciət edirik, 250 manatlıq iş yerlərinin açılmasının, hörmətli Sədr, birinci rübdə artıq limiti bitir. Yerdə qalan 3 rübdə yoxdur. Ona görə insanlara şərait yaratmaq lazımdır ki, onlar kiçik, orta bizneslə məşğul olsunlar, öz qa-

biliyyətlərini ortaya qoysunlar. Beləliklə də, mən inanıram ki, orta müddətdə biz işsizliyin aradan qaldırılması istiqamətində ciddi addımlar atarıq. Yox, bu üsullarla etsək, bizdə işsizliyi normal səviyyəyə çatdırmaq üçün bir neçə onillik lazımdır. Biz də buna...

Sədrlik edən. Əli müəllim, sağ olun. Mən düşünürəm ki, Siz bu məsələləri komitənizdə qaldırmısınız?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Niyə?

Ə.Məsimli. Büdcə müzakirə olunub, o biri hissələrdə isə plenar iclasa tövsiyə olunub.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, mən xahiş edirəm, bu məsələlər olanda komitədə baxılsın və burada elə görünməsin ki, biz bu məsələləri elə tez səsə qoymaq istəyirik. Tələsik səsə qoymaq istəmirik. Sadəcə, mən bir şey deyim ki, Siz dediniz, qazılardır, onların işsizlik məsələsidir. Vacib məsələdir, amma, eyni zamanda, onu de demək lazımdır ki, hökumət, dövlət tərəfindən bu istiqamətdə bu dəqiqə çox böyük işlər görülür. Mən düşünürəm ki, sadəcə, bunun üçün zaman lazımdır.

Ayrı heç kim çıxış etmək istəmir. Çox sağ olun. Biz indi qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoyacağıq, ikinci oxunuşdur. Bu qanun layihəsi 5 maddədən ibarətdir. Onların üçünü bir, ikisini bir səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, 1–3-cü maddələrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.57 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	3
Bitərəf	1
Səs vermədi	2
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr qəbul edildi.

4-cü və 5-ci maddələrə və layihənin bütövlükdə qəbul edilməsinə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.57 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	4
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 4-cü və 5-ci maddələr və qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 5 dəqiqəmiz var. Əslində, saat 5-dir. Sabah iclasımıza davam edəcəyik. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
VIII SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 75

Milli Məclisin iclas salonu.
24 noyabr 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 102 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	94
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Rəşad Nəbiyev, Azərbaycan Respublikasının rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri.

Pərviz Şahbazov, Azərbaycan Respublikasının energetika naziri.

Fərid Qayıbov, Azərbaycan Respublikasının gənclər və idman naziri.

Muxtar Babayev, Azərbaycan Respublikasının ekoloqiya və təbii sərvətlər naziri.

Teymur Musayev, Azərbaycan Respublikasının səhiyyə naziri vəzifələrini icra edən.

Fuad Muradov, Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Tahir Budaqov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin sədri.

Zaur Əliyev, Azərbaycan Respublikası İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri.

Fuad Nağıyev, Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin sədri.

Sevinc Həsənova, Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müavini.

Azər Bayramov, Azərbaycan Respublikası maliyyə nazirinin müavini.

Anar Kərimov, Azərbaycan Respublikası əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini.

İdris İsayev, Azərbaycan Respublikası təhsil nazirinin müavini.

Sarvan Cəfərov, Azərbaycan Respublikası kənd təsərrüfatı nazirinin müavini.

Namiq Hümmətov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi sədrinin birinci müavini.

İsrafil Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun icraçı direktoru.

Nəsir Sadıqov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası sədrinin müavini.

Azər Əmiraslanov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri.

Fəxri İsmayılov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin köməkçisi.

İbrahim Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Mətbuat xidmətinin rəhbəri.

Natiq Şirinov, Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin İqtisadi Təhlil və Uçota Nəzarət Baş İdarəsinin rəisi.

Samirə Musayeva, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti rəisinin müavini.

Kənan Kərimzadə, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin şöbə müdiri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

2. Dövlət sosial müdafiə fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

3. İşsizlikdən sığorta fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

4. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

5. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

7. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

8. “Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

9. “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

10. “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

11. “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

12. “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

13. “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

14. “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

15. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

16. Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində, “Yerin təki haqqında”, “Balıqçılıq haqqında”, “Heyvanlar aləmi haqqında”, “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında”, “Ovçuluq haqqında”, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında”, “Baytarlıq haqqında”, “Dərman vasitələri haqqında”, “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında”, “Mədəniyyət haqqın-

da”, “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” və “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

17. “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

18. “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

19. “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

20. “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

21. “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

22. Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

23. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2022-ci il üçün xərclər smetası haqqında.

24. Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 2022-ci il üçün xərclər smetası haqqında.

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 19 deputatı plenar iclas salonunun lojasında ayləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

1. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Etibar Əliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 11.03 dəq.)

Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 11.04 dəq.)

Lehinə	95
Əleyhinə	2
Bitərəf	0

Səs vermədi	1
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.05 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	2
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.05 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

2. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.07 dəq.)
Lehinə	97
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

İştirak edir 99
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.07 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.08 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 2

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.08 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

3. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Eldar Quliyev, Siyavuş Novruzov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 11.11 dəq.)

Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	102

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 11.17 dəq.)

Lehinə	99
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	3
İştirak edir	102

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 11.18 dəq.)

Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 11.18 dəq.)

Lehinə	101
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

4. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.20 dəq.)

Lehinə	102
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.21 dəq.)

Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.21 dəq.)

Lehinə	99
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.21 dəq.)

Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

5. “Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Razi Nurullayev, Siyavuş Novruzov, Kamran Bayramov, Fazil Mustafa, Əli Hüseynli, Hikmət Məmmədov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.23 dəq.)

Lehinə	100
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.42 dəq.)

Lehinə	96
--------	----

Əleyhinə	3
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.43 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	3
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.43 dəq.)
Lehinə	97
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

6. “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Bəhruz Məhərrəmov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.44 dəq.)
Lehinə	98

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.48 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.49 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	2
Səs vermədi	1
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.49 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

7. “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azər-

baycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.51 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.51 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 1

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.52 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 1

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.52 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

8. “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.55 dəq.)

Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.55 dəq.)

Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.56 dəq.)

Lehinə	98
--------	----

Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.56 dəq.)

Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

9. “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.57 dəq.)

Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.58 dəq.)

Lehinə	96
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.58 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.59 dəq.)
Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

10. “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.00 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.00 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.01 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.01 dəq.)
Lehinə	99
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

11. “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barə-

də Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.03 dəq.)

Lehinə 99

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.03 dəq.)

Lehinə 100

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.04 dəq.)

Lehinə 100

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.04 dəq.)

Lehinə 100

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

12. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Sabir Rüstəmxanlı

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.05 dəq.)

Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.11 dəq.)

Lehinə	95
Əleyhinə	4
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.11 dəq.)

Lehinə	95
--------	----

Əleyhinə	5
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.12 dəq.)

Lehinə	98
Əleyhinə	3
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

13. Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində, “Yerin təki haqqında”, “Balıqçılıq haqqında”, “Heyvanlar aləmi haqqında”, “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında”, “Ovçuluq haqqında”, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında”, “Baytarlıq haqqında”, “Dərman vasitələri haqqında”, “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” və “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Sadiq Qurbanov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.14 dəq.)

Lehinə	99
--------	----

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1–5-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.14 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 6–10-cu maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.15 dəq.)
Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 11–15-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.15 dəq.)
Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.16 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

14. “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.17 dəq.)

Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.18 dəq.)

Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.18 dəq.)

Lehinə	98
--------	----

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.19 dəq.)
Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

15. “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Ziyafət Əsgərov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.20 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.21 dəq.)
Lehinə	99
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.21 dəq.)

Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	3
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.22 dəq.)

Lehinə	99
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

16. “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Musa Quliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.23 dəq.)

Lehinə	101
--------	-----

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.24 dəq.)
Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.24 dəq.)
Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.25 dəq.)
Lehinə	102
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

17. “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Sevinc Fətəliyeva, Musa Quliyev, Siyavuş Novruzov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.26 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.31 dəq.)

Lehinə 99

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 2

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.31 dəq.)

Lehinə 101

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 101
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.32 dəq.)
Lehinə 97
Əleyhinə 0
Bitərəf 0
Səs vermədi 0
İştirak edir 97
Nəticə: Qəbul edildi

18. “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.33 dəq.)
Lehinə 100
Əleyhinə 0
Bitərəf 0
Səs vermədi 0
İştirak edir 100
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.34 dəq.)
Lehinə 98
Əleyhinə 0
Bitərəf 0
Səs vermədi 1

İştirak edir 99
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.34 dəq.)

Lehinə 100

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.35 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

19. Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.36 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 0

Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.36 dəq.)

Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.37 dəq.)

Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.37 dəq.)

Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

24 noyabr 2021-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli həmkarlar, hörmətli hökumət üzvləri. Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçəsiniz. Buyurun.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	77
Yetərsay	83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 17 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Yetərsay var. İclasa davam edə bilərik. Hörmətli həmkarlar, dünən biz gündəliyin 4-cü məsələsində qaldıq. 4-cü məsələ Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında qanun layihəsidir. Qanun layihəsini hörmətli Tahir Mirkişili təqdim edəcək.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili, Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri.

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, biz qanun layihəsini ikinci oxunuşda müzakirə edirik. Layihəyə görə, 2022-ci il üçün yaşayış minimumunun ölkə üzrə 196 manatdan 210 manata, əmək qabiliyyətli əhali üçün 207 manatdan 220 manata, pensiyaçılar üçün 162 manatdan 176 manata, uşaqlar üçün 175 manatdan 193 manata qaldırılması təklif olunur. Biz birinci oxunuşda dəstəkləmişik. İkinci oxunuş üçün də dəstəkləməyinizi sizdən xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Musa müəllim, sizin komitə də baxılıb. Sözlünüz var?

Yerdən. (Eşidilmir.)

Sədrlik edən. Sözlünüz yoxdur. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşdur deyə, biz qanun layihəsini gərək əsas kimi qəbul edək. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.03 dəq.)

Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi. Çıxış etmək istəyən yoxdur.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Etibar müəllim, buyurun. Əliyev Etibar.

E.Əliyev. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli deputatlar! Əslində, yaşayış minimumu ilə bağlı ən ciddi məsələ minimum istehlak büdcəsinin müəyyən edilməsi üçün təyin edilmiş istehlak və qeyri-istehlak mallarının adambaşına düşən normaları ilə bağlıdır. İstehlak səbətinin tərkibi 2014-cü ildə Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilib. Həmin normalar o dövrün tələblərinə heç cavab vermirdi. Həmin normalara yenidən baxılması günün tələbidir və buna münasibət bildirilməsini xahiş edərdim. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Anar müəllim, Sizin sözünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Çox sağ olun.

Qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoyacağam. Qanun layihəsi iki maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.04 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	1

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

81

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, 2-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.05 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	2
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddə də qəbul olundu.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.05 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi ikinci oxunuşda bütövlükdə qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 5-ci məsələyə keçirik. Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında qanun layihəsi müzakirəyə təqdim edilir. Mən məsələyə dair məlumat vermək üçün hörmətli Musa Quliyeva söz verirəm.

Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, birinci oxunuşda da müzakirə zamanı söylədiyimiz kimi, ehtiyac meyarı 2022-ci ildə 200 manat məbləğində müəyyən olunub. Bu, ötən il cari ildəkinə nisbətən 30 manat, yaxud da 17,6 faiz artım deməkdir və ehtiyac meyarı ilə də yaşayış minimumu arasındakı fərqi minimuma – 5 faizə çatdırılmasıdır ki, yəqin, yaxın gələcəkdə biz artıq ehtiyac meyarından istifadə etməyəcəyik, ona ehtiyac yaranmayacaq. Yalnız ünvanlı sosial yardım və digər sosial təminatları təmin etmək üçün yaşayış minimumundan istifadə edə biləcəyik. Bu da qarşıya qoyulan hədəflərə getməyimizin nəticəsidir. Xahiş edirəm, qanun layihəsini dəstəkləyəsiniz. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Tahir müəllim, sizin komitədə baxılıb. Sözlünüz var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Sözlünüz yoxdur. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşdur və qanun layihəsini əsas kimi qəbul edək. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.07 dəq.)

Lehinə	80
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoyacağam. Bu qanun layihəsində də iki maddə var. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.07 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.08 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	2
Bitərəf	1
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

80

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Bu maddə də qəbul olundu.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.08 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, yuxarı cərgədən məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi ikinci oxunuşda bütövlükdə qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 6-cı məsələ Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən hörmətli Tahir Mirkişiliyə söz verirəm.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, Vergi Məcəlləsində edilən dəyişiklik barədə mən birinci oxunuşda, düşünürəm ki, kifayət qədər ətraflı məlumat vermişdim. Xatırlatmaq istərdim ki, dəyişikliklər, birinci, vergi inzibatçılığının tək-

milləşdirilməsi, ikinci, bir çox məhsullar üzrə əlavə dəyər vergisinin və gəlir vergisinin artırılma siyahısının genişləndirilməsi, üçüncü isə, alkoqollu içkilər və tütün məmulatları üzrə aksiz markaların qaldırılması ilə bağlı məsələləri əhatə edirdi. Qeyd edim ki, qanun layihəsinin İqtisadi siyasət komitəsində birinci oxunuşu zamanı deputat həmkarlarımdan bir çox təklifləri olmuşdur.

Hörmətli Sahibə xanım, keçən dövr ərzində biz İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin iştirakı ilə xüsusi bir iclas keçirdik. Həmkarlarımdan verdikləri bu təkliflər müzakirə olundu. Son nəticə qanunvericilik təşəbbüsü subyektivi olan Prezident Administrasiyasına göndərildi. Deputat həmkarlarımdan təkliflərinin əksəriyyəti qəbul olundu. Milli Məclis üzvlərinə ikinci oxunuş üçün paylanan layihədə bu dəyişikliklər artıq öz əksini tapıb. Mən fürsətdən istifadə edib layihənin təşəbbüskarı Prezident Administrasiyasına və İqtisadiyyat Nazirliyinə çox səmərəli və məhsuldar əməkdaşlığa görə xüsusi təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Beləliklə, təkliflərimiz: Qanun layihəsində mənfəət vergisi bəyannaməsinin kameral yoxlanması ilə bağlı müddət 90 iş günü idi. Biz təklif etdik ki, 60 iş günü olsun və bu, qəbul olundu. Düşünürəm ki, bu, sahibkarlığın yoxlanmasında vergi inzibatçılığının daha da sadələşdirilməsi yolunda atılmış çox mühüm bir addımdır.

İkincisi, qanun layihəsində şəhid ailələrinə və müharibə əlillərinə göstərilən maddi yardımların gəlir vergisindən azad olunan məbləği 10 min manat idi. Biz təklif etdik ki, 20 min manat olsun və bu təklif qəbul olundu.

Üçüncüsü, qanun layihəsində Vətən müharibəsində şəhid olmuş və yaralanmış şəxslərin banklara olan borclarının silinməsindən əldə olunan gəlirlərin vergidən azad

olunması ilə bağlı maddə öz əksini tapıb. Biz “yaralanmış şəxslərin” “müharibə iştirakçıları” termini ilə əvəz olunmasını təklif etmişdik və bu təklif də qəbul olundu. Mən düşünürəm ki, bu, əhatə dairəsini kifayət qədər artıracaqdır.

Nəhayət, sonuncusu, qanun layihəsində kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçıdan sonra olan tədarük hissəsində əlavə dəyər vergisindən yalnız ticarət əlavəsinin tutulması ilə bağlı dəyişikliklərin 2 il müddətində qüvvədə olmasını təklif edilmişdi. Biz təklif etdik ki, 2 il deyil, 3 il olsun. Bu təklif də qəbul olundu. Mən düşünürəm ki, bütövlükdə, bu dəyişikliklər, eyni zamanda, əlavələrimiz qanun layihəsini daha da səmərəli edəcəkdir. Mən öz deputat həmkarlarımdan qanun layihəsini ikinci oxunuşda da dəstəkləməyi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsini ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edək. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.11 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə Eldar Quliyev. Eldar müəllim, buyurun.

E.Quliyev. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli de-

putatlar, hökumət üzvləri! Hörmətli Tahir müəllim Vergi Məcəlləsində nəzərdə tutulan çoxsaylı dəyişikliklər barədə ətraflı məlumat verdi. Mövcud qanunlara dəyişikliklərin edilməsi ölkədə yaranmış siyasi, iqtisadi və sosial vəziyyətlə bağlı irəli sürülən tələblərə cavab verən qanunvericilik bazasının formalaşması üçün həyata keçirilir. Digər tərəfdən isə bu dəyişikliklər qanunun bir-birinə uyğunlaşmasını təmin etmək üçün həyata keçirilir. Vergi Məcəlləsində nəzərdə tutulan dəyişikliklər də bu tələblərdən irəli gəlir. Böyük Zəfərlə yekunlaşmış 44 günlük müharibədən sonra respublikamızda formalaşan yeni reallığa tam uyğunlaşır.

Bununla yanaşı, bir məsələni diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Vergi Məcəlləsinin 102.2-ci maddəsində qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının Vətən müharibəsi qəhrəmanları, Azərbaycanın milli qəhrəmanları, Sovet İttifaqı və sosialist əməyi qəhrəmanları, müharibə ilə əlaqədar əlilliyi olan müharibə veteranları və digər kateqoriya adı alan fiziki şəxslərin hər hansı maddəli işdən vergi tutulmasında olan aylıq gəliri 400 manat azaldılır. Bildirirəm ki, bu rəqəm 2000-ci ildə Vergi Məcəlləsində qəbul edilən həmin ildə mövcud maliyyə vahidinə uyğun olaraq qeyd edilmişdir və 2007-ci ildən sonra isə yuxarıda göstərilən redaksiyada verilmişdir, yəni bu məbləğ 2000-ci ildən indiyə qədər olduğu kimi qalmışdır. O dövr ərzində ölkəmizdə fiziki şəxslərin orta aylıq əmək haqqı dəfələrlə artmış, 2022-ci ildə dövlət büdcəsindən 794 manatın növbəti 3 ildə 995 manata çatdırılması nəzərdə tutulur. Ona görə də hesab edirəm ki, mövcud reallığa uyğun olaraq, məcəllənin 102.2-ci maddəsində göstərilən fiziki şəxslərin hər hansı maddəli işdən vergi tutulması onların aylıq gəlirinin 400 manat deyil, daha çox azaldılmalıdır. Yaxşı olardı ki,

imkan daxilində bu məsələni bu gün müzakirə etdiyimiz qanun layihəsində və Vergi Məcəlləsində növbəti dəyişikliklərdə müzakirə eləsinlər. Mən qanun layihəsinə səs verəcəyəm və bunun qəbul olunmasını deputat və həmkarlarımdan xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Eldar müəllim.

Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli deputatlar. Mən də bu dəyişiklikliyə səs verəcəyəm. Amma 4-cü maddə ilə əlaqədar, doğrudan da, cəmiyyətdə bir məsələ ortaya çıxır. Hökumətin də burada olmağından istifadə edərək buna düzgün bir yanaşma formalaşdırılmalıdır. Misal üçün, Vətən müharibəsi dövründə, burada qeyd olundu, insanların bankdakı kreditləri, digər ipoteka kreditləri, başqa borc mənbələri – bunlar həm bank, həm dövlət, həm də ayrı-ayrı şəxslər tərəfindən ödənilir. Nəticə etibarlı ilə ikinci Qarabağ müharibəsində iştirak edən şəxslərin, şəhid olan şəxslərin hər hansı bir struktura olan borcu ödənilir. Amma şəhid statusu və müharibə veteranı statusu eynidir. Bu məsələni birinci Qarabağ müharibəsinin iştirakçıları da qaldırıb. Buna bir anlaşma ilə yanaşmalıyıq ki, necə olmalıdır. Təbii ki, vaxtında onlara da müxtəlif yardımlar olunub, mənzillə, nəqliyyat vasitəsi ilə təmin olunublar, güzəştlər olunubdur.

İndi Eldar müəllimin qaldırdığı məsələ vardır ki, 400 manata qədər əmək haqqından vergi tutulmayıb. Eldar müəllim təklif elədi ki, bu, bir az artırılsın. Dövlət tərəfindən təqaüd alıblar, Prezident təqaüdü alıblar, 80 manat məbləğ kommunal xərclər üçün ödənilib. Amma buna ya Nazirlər Kabineti, ya da hansısa struktur bir anlayış verməlidir ki, bu niyə belədir və nəyə görə bu kateqoriya-

dan olan insanlar nəzərdə tutulub. Təbii ki, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiə Nazirliyi tərəfindən hər ikisi yerlərdə ümumi qaydada həm birinci Qarabağ müharibəsi şəhidləri, həm ikinci Vətən müharibəsi şəhidləri, əlillər və digərləri mənzillə və təqaüdlərin verilməsi təmin olunur. Amma bir anlayışa ehtiyac var. İzahat verilməlidir ki, hər kəs bunu qəbul etsin. Çünki müraciətlərin böyük əksəriyyətində bu məsələlərə toxunulur. Təşəkkür edirik.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim.

Tahir müəllim, çıxışlarla bağlı sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Sözlünüz yoxdur. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsinin maddələr üzrə səsverməsinə keçirik. Bu qanun layihəsində də iki maddə var. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.17 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	3
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəni səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.18 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. 2-ci maddə də qəbul olundu.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.18 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi ikinci oxunuşda bütövlükdə qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 7-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli deputat həmkarlar! Birinci oxunuş zamanı geniş məlumat ver-

mişdim. Məlumat üçün bir daha xatırlatmaq istəyirəm ki, bundan sonra gələn on məsələ hörmətli Tahir müəllimin məruzə etdiyi Vergi Məcəlləsinə edilən dəyişikliklərə uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır. İnzibati Xətalar Məcəlləsinə də isə məhz ondan irəli gələrək inzibati məsuliyyət nəzərdə tutulur. Qeyd etmişdim, əvvəllər bu məsələ ilə bağlı cinayət məsuliyyəti var idi. O, dekriminallaşma haqqında qanunun təsiri altına düşdü. İndi isə kölgə iqtisadiyyatı ilə mübarizəni gücləndirmək məqsədi ilə inzibati məsuliyyətin nəzərdə tutulması zəruridir. Səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Bu qanun layihəsinə iki komitədə baxılıb.

Tahir müəllim, sizin komitədə baxılıb. Sözlünüz yoxdur.

Musa müəllim, sizin komitədə baxılıb. Sizin də sözlünüz yoxdur.

Çıxış etmək istəyən də yoxdur. Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşdur və qanun layihəsinə əsas kimi qəbul edək. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.20 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Qanun layihəsinin maddələr üzrə səsverməsinə keçirik. Bu qanun layihəsi iki maddədən ibarətdir. 1-ci maddəyə

münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.21 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.21 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Bu maddə də qəbul olundu.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.21 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi ikinci oxunuşda bütövlükdə qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, növbəti məsələyə keçirik. 8-ci məsələ “Yerli vergilər və ödənişlər haqqında” Qanunda dəyişikliklər edilməsi barədə qanun layihəsidir. Tahir Mirkişili təqdim edəcək.

Tahir müəllim, buyurun. Mən Sizə söz verirəm.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, hörmətli Əli müəllimin qeyd etdiyi kimi, bu məsələ də Vergi Məcəlləsinə edilən dəyişiklikdən yararlanan zərurətdən önə çıxıb. Belə ki, məhz o dəyişiklikliyə görə, indiyə qədər Azərbaycanda 19 faydalı qazıntıdan 15 faydalı qazıntı üzrə yığılan vergilər mərkəzi büdcəyə, 4-ü üzrə yığılan vergilər isə yerli büdcələrə aid edilirdi. Bu dəyişiklikdən sonra bütövlükdə bütün 19 növ üzrə faydalı qazıntılardan yığılan rüsumlar, vergilər, bütövlükdə, dövlət büdcəsinə aid ediləcək. Biz bunu məqsəduyğun sayırıq və dəstəkləməyinizi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Bu məsələyə Regional məsələlər komitəsində də baxılıb. Siyavuş müəllim.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Sözüünüz yoxdur. Çox sağ olun.

Qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.23 dəq.)

Lehinə

82

Əleyhinə

1

Bitərəf

0

Səs vermədi

0

İştirak edir

83

Nəticə: Qəbul edildi

Şakir müəllim, siz də yorulduunuz, mən də daha Şakir müəllim deməkdən yoruldum. Bu pandemiya qurtarsa idi, hamı yerində oturardı.

Ş.Şabanov. Xoşdur. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, hörmətli hökumət nümayəndələri, birinci oxunuşda yerli vergilər və ödənişlər haqqında fikrimi bildirmişdim. Bu dəyişikliyi məqbul saymadığımı demişdim. Bu fikrimdə qalırım. Dəyişiklik yerli əhəmiyyətli tikinti materialları üzrə bələdiyyə büdcəsinə ödənilən mədən vergisi mərkəzləşdirilir. Mədən vergisi toplayan xeyli bələdiyyə ilə danışdım və görüşlər də keçirmişəm. Bu görüşdə o danışığımndan sonra görürəm ki, bu dəyişiklik mütərəqqi deyil, mürtəcə dəyişiklikdir. Bələdiyyələri formal qurum kimi saxlamaq nəyə lazımdır ki? Birdəfəlik ləğv etmək olar. Onsuz da, gördüyüm budur ki, bizdə hakimiyyət get-gedə mərkəzləşir. Yerli hakimiyyətlər daha çox mərkəzə tabe edilir. Vergilərin qalan hissəsi də mərkəzləşir. Bu növ idarəetmə sistemi, zənnimcə, ziyanlıdır. Belə çıxmır ki, biz elə bir sosialist əmək və idarəetmə sistemini yenidən bərpa edirik?

Bələdiyyə dotasiya ilə yaşayar. Dünyanın hansı ölkəsində onlar dotasiya ilə yaşayır? Onlarca bələdiyyə var idi ki, özlərini saxlaya bilirdi. İndi onları da əlimizə baxmağa vadar edək. Düzgün yanaşma deyil. Əksinə, bələdiyyə institutunun gücləndirilməsi üçün çalışmalı idik.

Əksini edirik. Bələdiyyələrin səmərəli işləməsi üçün onların üzərindən “torpaq satan” damğası götürülməli və yerli inkişafa nail olmaq üçün üzərlərinə yeni və ciddi məsuliyyətlər qoyulmalı idi. Bunun üçün də onların yerli səviyədə maliyyə imkanlarını genişləndirməliyik. Daha kiçik işıq gələn yeri də tutmalı deyildik.

Əgər deyildiyi kimi, onlar vergini yığa bilmirlərsə, yaxşı olsun. Mərkəzi hökumət vergini yığsın. Amma yığım həmin bələdiyyələrin büdcəsinə verilsin. Qanun layihəsində dəyişikliyin əleyhinə səs verməli olacağam. Bu cür layihənin lehinə səs vermək təmsil etdiyim Milli Cəbhə Partiyasının bələdiyyələrlə bağlı proqram və prinsiplərinə tam olaraq ziddir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. ÇıXışınız qurtardı?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov, *Milli Məclisin Regional məsələlər komitəsinin sədri.*

Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli deputatlar, Razi müəllimin çıxışı ilə əlaqədar mən qeyd etmək istərdim ki, qanun layihəsindəki bu məsələlər aidiyyəti qurumlarla ətraflı şəkildə müzakirə olunub. Bələdiyyələrin bu sahədə olan vergilərin yığılması ilə əlaqədar məsələlərə baxılıbdır. Bu, cüzi şəkildə yığılan vergilərdir. Əslində, bu sahədə dövlət büdcəsindən kifayət qədər yayınmalar var. Birinci, keçən dəfə də biz qeyd etmişdik, bələdiyyələrdə aidiyyəti struktur yoxdur, müəyyənləşdirsin ki, orada nə qədər qazıntı çıxarılır, bunun qiyməti neçədir, bu hansı formada olmalıdır və sair. O strukturun olmaması və vergini müəyyən edə bilməməsi, bəzi hallarda görürsən ki, bələdiyyə sədrləri ilə həmin firma rəhbərləri arasında müəyyən əlaqələrin qurulması ilə həmin vəsaitin böyük hissəsi hətta bələdiyyədən də yan keçir.

İkinci, bələdiyyələrdə o yerlərin xəritəsi tam olaraq təsdiq olunub verilməyibdir. Ona görə də verginin ödənilmədiyi tərzdə həmin bələdiyyə strukturlarının imkanı yoxdur ki, məhkəmə qaydasında bunu vadar eləsin və məhkəməyə müraciət eləsin. Bu baxımdan, yenə də həmin vergilər, o vəsaitlər sahibkarlara xidmət edir.

Üçüncü, burada hesablandı, vergi orqanları tərəfindən də hesablandı. İl ərzində bütün bələdiyyələr üzrə mədən vergiləri təxminən 1 milyon 700 min manat məbləğində toplanılır. Aidiyyəti struktur qeyd eləyir ki, əgər bələdiyyələrdə çətinlik yaranarsa, həmin vəsaiti bələdiyyələrə ödəməyə hazırdır. Digər tərəfdən bələdiyyələrə dövlət tərəfindən də kifayət qədər dəstək var. Builki büdcəmizdən ən çox vəsait onlara ayrılıbdır. 11 milyon manat bələdiyyələrə dotasiya verilir, subsidiya verilir. Bundan başqa, bələdiyyələrə geniş səlahiyyət verilib ki, özəl məktəb, özəl bağça açsın, digər strukturlarla əlaqədar paralel işlər qursun, torpaqları icarəyə verib oradan gəlir əldə etsin, örüş yerləri, başqa-başqa yerlər – bunlar hamısı bələdiyyə vəsaitlərinin toplanılması ilə əlaqədar... Bizdə məlumat var ki, bələdiyyələr bu sahələrdən ilbəlil nə qədər vergi toplayırlar. O baxımdan da, mən hesab etmirəm ki, bu, bələdiyyələrə hər hansı bir təsir göstərəcək. Əgər yenə deyirəm, ehtiyac olacaqsa, bələdiyyələrə əlavə vəsaitin ayrılmasına da köməklik olunacaqdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim.

Kamran Bayramov.

Hörmətli həmkarlar, xatırladım ki, bu, ikinci oxunuşdur. Çünki bundan əvvəlki çıxışların hamısı birinci oxunuşa aiddir.

Kamran müəllim, ikinci oxunuşa dair. Buyurun.

K.Bayramov. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr.

Bu qanun layihəsi ilə bağlı komitənin iclasında öz mövqeyimi bildirmişdim. İndi hörmətli Razi müəllimin çıxışı ilə bağlı münasibət bildirmək istərdim. Hörmətlə yanaşıram. Amma iş ondadır ki, bu verginin, vergi növünün bələdiyyələrin səlahiyyətindən alınması, əslində, xeyirli bir məsələdir. Çünki bələdiyyələrin istənilən vergi növlərində, yığıldığı vergilərdə, o cümlədən də yerli tikinti materialları üzrə mədən vergisinin yığılmasında çox böyük problemlər mövcuddur. Mən bundan öncə statistik məlumatları qaldırdım. Son 5–6 il ərzində, ümumilikdə, bələdiyyələrin icmal büdcəsində bu vergi növündən yığılan vəsait 300–500 min arasındadır. Nəzərə alaq ki, bu illər ərzində ölkəmizdə çox böyük sayda tikintilər gedirdi. İndi, təbii ki, bu mədən vergisinə yerli əhəmiyyətli tikinti materialı, tikinti qumları, çınqıl xam malı aiddir, kərpic-kirəmit gilləri aiddir. Bu məbləğdən görünür ki, bələdiyyələr bu sahədə dönüş yarada bilməyiblər və ölkədə hasil olunan yerli əhəmiyyətli tikinti materialları üzrə vergiləri tam yığa bilmirdilər və bunun nəticəsində bu vəsait yerli büdcələrdən yan keçirdi. Amma indi böyük bir əminlik var ki, bu vergi növü dövlətə keçdikdən sonra artıq bu, tam həcmdə yığıla biləcək. Bilirsiniz, bələdiyyələr həmin o hasilat yerlərinə gedəndə orada işləyən, hasilatla məşğul olan hüquqi, fiziki şəxslər o məlumatları verməkdən imtina edirlər. Bu məlumatların məcburi alınmasında heç bir mexanizm də yox idi. Mən düşünürəm, artıq bu vergi növü dövlətə keçəndən sonra bu sahədə dönüş yaranacaq, bu vergi növü üzrə vəsaitlər tam yığılacaq və dövlət büdcəsinin müvafiq sətirləri artımla müşahidə olunacaq.

Digər bir məsələyə də toxunmaq istərdim. Hörmətli Razi müəllim bu məsələni hansısa bələdiyyə sədrinin hər hansı bir vəsait müqabilində vəzifəyə təyin edilməsi, seçil-

məsi ilə bağlı birinci oxunuşda qaldırdı. Əgər belə bir hal, belə bir fakt, tutarlı sübutlar varsa, bizdə hüquq mühafizə orqanları var. Ora müraciət etmək olar və bu məsələnin, bu faktın tam araşdırılması ilə bağlı artıq tam məlumat əldə etmək olar. İndi burada onu səsləndirməklə nəyə nail olmaq olar? Deyildi, bitdi. Amma əgər tutarlı sübutlar varsa, xahiş edərdik, hüquq mühafizə orqanlarına, Ədliyyə Nazirliyinə müraciət eləsinlər və biz bununla bağlı nəticələri görəcəyik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, doğrudur, dünən mən bu mövzuya başqa aspektdən də toxunacaqdım. Sadəcə, hökumət üzvlərinin daha çox vaxt ərzində çıxış etməsi bizim çıxışımız üçün imkan yaranmasına bir az müsait olmadı. Amma təkliflərimizi yazılı formada Milli Məclisin katibliyinə təqdim edəcəyik. Mən burada Razi müəllimin dediyi fikri haqlı sayıram. Nə baxımdan? Təbii ki, dövlət bütün subyektlərdən və obyektlərdən vergi məsələsini həll etməlidir. Yaxşı olardı, burada qiymətləndirilsin və qeyd olunsun ki, həmin yığılan vəsaitlər bələdiyyələrin öz ehtiyaclarına birbaşa sərf olunacaqlar. Çünki bunun yazılmadan, şifahi şəkildə hansısa formada deyilməsi o qədər də məsələnin həlli mənasına gəlmir. Çünki bələdiyyə özü yığa bilmirsə, həmin vergini dövlət yığırsa, dövlət bunu daha əlçatan hesab edirsə, dövlət o yığılan vergini də bələdiyyənin hesabına köçürmə məsələsini həll etməlidir. Faktiki olaraq bu, psixoloji cəhətdən bələdiyyələrin tam çökdürülməsi deməkdir. Yəni bələdiyyədən hansısa səlahiyyəti alıb mərkəzləşdirəndə bu qurumun etibarsızlığı daha da artmağa başlayır.

Sizə bir nümunə deyim. Bəzən deyirlər ki, bizdə Konstitusiyada dəyişikliyə ehtiyac yoxdur. Əslində, dəyişikliyə ehtiyac olan əsas maddələrdən biri bələdiyyələrlə bağlıdır. O vaxt bizim Konstitusiyaya mənasız yerə, heç bir əsası olmadan referendumda salındı ki, bələdiyyələr Milli Məclisə hesabat verməlidir. Hələ bir dəfə də olsun, bir bələdiyyə Milli Məclisə hesabat vermədi, bu, “ölü” maddə kimi orada qaldı. Konstitusiya dəyişiləndə birinci elə bələdiyyə ilə bağlı o maddəni Konstitusiyadan çıxarmaq lazımdır. Çünki ayrı-ayrı prosedurdə seçilən bir orqan başqa prosedurla seçilən bir orqana hesabat verə bilməz. Niyə verməlidir? Dünyanın hansı yerində belə bir şey var?

Mən hesab edirəm ki, bu məsələləri hədsiz mərkəzləşdirməkdən qaçmaq lazımdır. Yerli səviyyədə imkan yoxdursa, bunu gücləndirmək lazımdır. Baxın, vətəndaş torpaqla bağlı hansı dövlət orqanına müraciət edirsə, birinci ondan soruşurlar ki, əlində nə sənəd var? Deyir, bələdiyyə sənədi. Cavab – xeyr, bələdiyyə sənədi etibarsızdır. Sənədi etibarsız olan yerliözüidare orqanına nə ehtiyac var? O vaxt formal olaraq Avropa tələb edirdi. İndi Avropanı da eşidən yoxdur.

Niyə ancaq Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna büdcədən 11 milyon deyirik, ayıracağıq. Dövlət Sosial Müdafiə Fondu orada gizlənilib, gözləyir ki, bu pul ayrılınsın, onu götürsün. Vəssalam. Ya da 3–4 işçinin əmək haqqına gədir. Vətəndaşa bələdiyyə adı ilə heç bir ciddi xidmət yoxdur. Ona görə də bunu düşünməliyik. Bu, dövlət məsələsidir. Dövlətin funksiyalarını yerliözüidare orqanları ilə paylaşmasaq, Bakının bu gün yaşadığı problemləri sonda daha ciddi şəkildə yaşamış olacağıq. Nəqliyyat, tıxac, bütün xidmətlər, istilik, lift problemdir. Bunlar hamısı bələdiyyəyə aid olan məsələlərdir. Mənə elə gəlir ki,

bu məsələni qəribçiliyə salmaq olmaz. İndi, təbii ki, qanun qəbul olunur. Amma gələcəkdə Milli Məclis mərkəzləşməyə qarşı öz mövqeyini ifadə eləməlidir. Bu, heç bir halda vətəndaşın xeyrinə olan addım deyil. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Tahir müəllim, bununla bağlı sözünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

T.Mirkişili. Hörmətli Sahibə xanım, əslində, mən düşünürəm ki, deputat həmkarım Kamran Bayramov və Siyavuş müəllim bu məsələ haqqında kifayət qədər danışdılar. Mən bu məsələnin, bu maddənin, ümumiyyətlə, bələdiyyəyə qarşı maddə kimi qəbul edilməsi ilə qətiyyənlə razı deyiləm. Nə Razi müəllimlə, nə də hörmətli Fazil müəllimlə bu mövqeyi bölüşürəm. Ümumiyyətlə, hesab edirəm ki, bələdiyyənin dəstəklənməsi məsələsi tamamilə ayrı bir məsələdir. Orada olan problemlərin müzakirəsi tamamilə fərqli bir müstəvidə olmalıdır. O problemləri Kamran müəllim kifayət qədər açıq dedi. Bu vergi indiyə qədər ya yığılmırdı, ya da çox az yığılırdı. Yığılacaq vergi cəmi 1 milyon 700 min manatdır ki, büdcədən bələdiyyəyə olan dotasiya bundan təxminən 6 dəfə çoxdur. Yəni burada söhbət yalnız onların əlindən hər hansı bir vergini almaqdan getmir. Çünki büdcədən onlara göndərilən vəsait 11 milyon manat, sadəcə, dotasiyadır. Bildiyimə görə, subvensiya da var, hansı ki dövlət bu barədə kömək edir.

Burada məsələ sırf təkmilləşmədir, ola bilən, olacaq və yaxud da var olan hər hansı bir qanun pozuntusunun qarşısını almaqdır. Əgər bələdiyyələr gələcəkdə daha çox vəsaitin sərf edilməsi ilə bağlı dövlət büdcəsi qarşısında belə bir vəsatət qaldıracaqsa, bu, növbəti illərin büdcə

qarşısında olan müzakirəsi ola bilər, amma mən məsələnin bu formada olmasını qətiyyənlə qəbul etmirəm. Hesab edirəm ki, qanun layihəsi bu istiqamətdə olan qanun pozuntularının kifayət qədər aradan qaldırılması və təkmilləşmə istiqamətində irəliyə doğru atılmış böyük bir addımdır. Təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. Yadımdadır ki, Siz bu dediklərinizi keçən birinci oxunuşda da demişdiniz.

Fazil müəllim, Konstitusiyaya üzrə bələdiyyələrin gəlib burada hesabat verməsi ilə bağlı dediniz. Əli müəllimlə indi danışdıq.

Əli müəllim, zəhmət olmasa, bir arayış verin.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Əlbəttə, mən, ümumiyyətlə, Konstitusiyaya belə münasibəti qəbul etmirəm. Əminəm, heç kim qəbul etmir. Ümumxalq səsverməsi ilə qəbul olunmuş Konstitusiyaya dəyişikliklər referendum yolu ilə həyata keçirilir və bu gün bələdiyyələrin fəaliyyətinə inzibati nəzarəti həyata keçirən orqan da mövcuddur, qanunla təsbit olunub və bizim nizamnaməyə uyğun olaraq, hər il gəlib burada məruzə edirlər, hesabatla çıxış edirlər. Əslində, bu cür hallar, yəni bir sıra orqanların hesabat verməsi mövcuddur. Bu, təkcə kiminsə kimin üzərində nəzarəti deyil, hakimiyyət qollarının, fərqi yoxdur, seçkili, yaxud da icra hakimiyyəti orqanları arasında səmərəli əməkdaşlığın, – o da konstitusion bir normadır, – bir nümunəsidir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hikmət müəllim, sözlünüz var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Buyurun.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət

vəkilləri, hamımız bilirik ki, bələdiyyələr Azərbaycanda yerliözüidarətmə orqanı kimi 1999-cu ildə formalaşdırıldı və o vaxtdan bu vaxta qədər bələdiyyələr, sözün həqiqi mənasında, yerliidarətmədə öz funksiyası, öz rolu, öz səmərəli fəaliyyəti olan bir qurum kimi formalaşmışdır. Hazırda konkret müzakirə etdiyimiz məsələnin predmetinə gəldikdə isə biz əvvəlcə diqqət etməliyik, görək, adıçəkilən vergi növünün bələdiyyələrdən alınıb mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarına verilməsi ümumi bələdiyyələrin neçə faizini təşkil edir. Biz bilirik ki, heç də bütün bələdiyyələrin ərazisində uyğun istiqamət üzrə vergi ödənişi yoxdur və yaxud heç də bütün bələdiyyələrin ərazisində, tutaq ki, dağ-mədən sənayesi və ya ondan tutulan verginin tətbiq olma sahəsi yoxdur. Ona görə mən düşünürəm ki, bir də bu aspektdən yanaşmaq lazımdır.

Biz böyük bir müharibədən çıxdıq. Bir də bələdiyyələrin yerliözüidarətmə orqanı kimi fəaliyyətinin yenedən şahidi olduq. Ölkəmizin bütün rayonlarına gedəndə, bütün istiqamətlər üzrə bələdiyyə ərazilərindən, inzibati ərazi vahidlərindən keçən zaman bələdiyyələrin şəhidlərimizin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi üçün gördüyü böyük işlərin, tikdiyi bulaqların, ərazidə abadlaşdırma işlərinin aparıldığının şahidi oluruq, ərazidə təmizliyin qorunması, yerli turizm xidmətlərinin yaxşılaşdırılması kimi geniş fəaliyyət növləri ilə tanış oluruq. Ona görə də düşünürəm ki, biz iki məsələni bir birindən ayırmalıyıq. Birinci məsələ – bələdiyyələrin inkişafını daha yaxşı təşkil etmək üçün nə işlər görmək olar. İkinci məsələ, artıq deyildiyi kimi, bələdiyyələrin, tutaq ki, müəyyən vergi növləri üzrə bir qisminin fəaliyyət sahəsində olan vergilərin mərkəzi büdcəyə yığılması da, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən yığılması, bu, ayrı məsələdir. Ona görə də

hamımız dərk edirik ki, bələdiyyələr inkişaf etməlidir. Çünki Azərbaycanın gələcəyi yerliidarətmə orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşməsi və inkişafı ilə bağlıdır.

Azərbaycanda əks mərkəzləşmə siyasəti həyata keçirilir. Bütün rayonlarımız üzrə yerli büdcənin təşkili ilə bağlı fəaliyyət həyata keçirilir. Təsadüfi deyil ki, çoxsaylı rayonlarımız öz büdcəsini təyin edir. Belə bir nümunə var: Əgər rayon icra hakimiyyətləri, yaxud rayon inzibati ərazi bölgüləri üzrə bu tətbiq olunub müsbət bir nəticə verirsə, demək, gələcəkdə bələdiyyələrin də öz sahələri üzrə yerli büdcələrini təşkil etmək üçün müxtəlif addımlar ata bilər. Mən təklif edirəm, əgər bu istiqamətdə kimin isə təşəbbüsü varsa, gəlin, belə bir qanun layihəsi hazırlayaq və təqdim edək. Görək, bələdiyyələr öz işlərini yerlərdə necə daha yaxşı təşkil edə bilərlər, necə səmərəli fəaliyyət göstərə bilərlər. Bax, biz bu zaman bələdiyyələrə kömək etmiş ola bilərik. Yoxsa ki bələdiyyələrin bir qismini əhatə edən vergi predmeti üzrə yığmaların mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarına verilməsi kiçik bir faizdir və bu, bələdiyyələrin fəaliyyətində ciddi bir fərq yaratmayacaq. Ancaq mərkəzi büdcəyə yığmalarda fərq yaradacaqdır. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, biz maddələr üzrə səsverməyə keçirik. Layihə iki maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.42 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	3
Bitərəf	1
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

81

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. 1-ci maddə qəbul edildi.
Xahiş edirəm, 2-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.43 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	3
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə
səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.43 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxu-

nuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 9-cu məsələ “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədədir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Birinci oxunuşda qeyd etdiyim kimi, bu məsələ vəkillik fəaliyyəti üzrə vergitutma məsələlərini dəqiqləşdirir. Hörmətli deputatlar, o cümlədən Fazil Mustafa və digərləri pozitiv bir layihə kimi qeyd etdilər. Həqiqətən də, belədir. Fərsətdən istifadə edib hüquq ictimaiyyətinin təşəkkürünü çatdırmaq istəyirəm. Eyni zamanda, qeyd etmək istəyirəm ki, Vəkillər Kollegiyasının vergi məsələləri ilə bağlı bizim Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinə ayrıca bir müraciəti də olub. Baxılıb, nəticəsi barədə məlumat veriləcək. Qanun layihəsinin ikinci oxunuşda səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Tahir müəllim, sizin komitədə baxılıb. Sözlünüz yoxdur ki?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yoxdur.

Xahiş edirəm, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.44 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi. Mən baxıram ki, Bəhruz Məhərrəmov yazılıb.

Bəhruz müəllim, Sizin çıxışınız ikinci oxunuşa aiddir, yoxsa ümumi?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Ümumidir? Yaxşı, Siz keçmiş vəkilsiniz, buyurun.

B.Məhərrəmov. Sahibə xanım, humanist yanaşmaya görə çox təşəkkür edirəm. Həm büdcə və zərfə daxil olan sənədlərin müzakirə edildiyindən, həm də hökumət üzvlərinin burada olmasından istifadə edib mən vəkilləri narahat edən məqamı sizinlə bölüşmək istəyirəm və şərait yaratdığınıza görə də təşəkkür edirəm. Bu gün Vergi Məcəlləsi kontekstində baxırıqsa, vəkilin vergi və ödəniş yükü çox ağırdır. Ümumilikdə, 34 faiz vergi və icbari ödəniş nəzərdə tutulur. Bu mənada digər peşə sahiblərinə tətbiq olunan yanaşma vəkilə də tətbiq olunmalıdır.

Eyni zamanda, vəkillərin pensiya təminatı ilə bağlı problemlər var. “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda prokurorluq, məhkəmə və sair orqanların pensiya təminatının yaxşılaşdırılması ilə bağlı güzəştlər nəzərdə tutulsa da, vəkilliyə münasibətdə nədənsə biz bu yanaşmanı görmürük.

Başqa bir məqam – dövlət hesabına hüquqi yardıma ayrılan vəsaiti gündəmə gətirmək istəyirəm. Əvvəl dövlət hesabına hüquqi yardım üçün vəkilə ödənilən məbləğ 2 manat idi. Cənab Prezident böyük humanistlik göstərərək 2018-ci il 22 fevral tarixli sərəncamı ilə Nazirlər Kabinetinə bu məbləğin artırılmasını tapşırırdı və hökumət hə-

min ilin mayında bu vəsaiti 3 dəfə artırıb 6 manata çatdırdı. Bir daha deyim ki, dövlət başçımız artımla bağlı konkret rəqəm ifadə etməmişdir. İradə daha çox konseptual idi və çox vacib idi. Mahiyyət də ondan ibarət idi ki, artım ağılabatan olsun. Bu gün reallıqlar fonunda, o sadaladığım mövcud qanunvericilik fonunda bu məbləğə diqqət yetirsək, faktiki olaraq xərcləri çıxanda dövlət hesabına hüquqi yardım prosesində vəkil nəinki qazanmır, əksinə, bəzən əlavə xərclərin altında qalır. Bu mənada mən hökumət üzvlərindən xahiş edirəm, cənab Prezidentin iradəsini rəhbər tutaraq ödənişsiz hüquqi yardıma görə dövlət hesabına ödənilən məbləğə bir də baxılsın. İndiki halda bu məbləğin azı iki dəfə artırılması, habelə dövlət hesabına yardımlar üzrə ödənilən vəsaitin vergi və ödənişlərdən azad edilməsi zəruridir. Mən demirəm, vəkil vergi verməsin, amma, heç olmasa, dövlət hesabına yardım üzrə məbləğ vergidən azad olmalıdır. Vəkilin vergi yükünün azaldılması, dövlət hesabına hüquqi yardıma görə ödənişin vergidən azad edilməsi, vəkillərin pensiya təminatının vəkil adına layiqli formada həll edilməsi bizim üçün xərc deyil, yeni perspektiv deməkdir. Çünki güclü vəkillik insan hüquq və azadlıqlarının səmərəli təmini deməkdir, güclü ədalət mühakiməsi deməkdir, bu isə öz növbəsində iqtisadi inkişaf investisiyalarının cəlbi üçün həlledici amillərdən biridir. Bu mənada mən hökumət üzvlərindən xahiş edirəm, bu problemə diqqət yetirsinlər.

Eyni zamanda, mən mediasiya institutu ilə də bağlı analogi mövqeyimi dilə gətirmək istəyirəm. Bu təsisat hələ yeni formalaşır. Bu mənada ilkin yardım və dəstəyin olması vacibdir. Bir müddət öncə Vəkillər Kollegiyası təsisata müəyyən yardım etdi. Hesab edirəm ki, hökumət də 1 və yaxud 2 il ərzində mediasiya strukturlarına yardım

edib təsisatı gücləndirməlidir, habelə mediatorların güzəştli pensiya təminatı da diqqət yetirilməsi vacib amillərdir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Ancaq yadınızda qalsın ki, bu məsələləri konseptual baxımdan birinci oxunuşda deyirlər. İndi Əli müəllimlə danışdıq. Əli müəllim dedi ki, bu məsələni növbəti iclaslarda müzakirə edəcəksiniz.

Hörmətli həmkarlar, səsverməyə keçirik. Biz qanun layihəsinə yenə də maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Qanun layihəsi iki maddədən ibarətdir. Mən 1-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.48 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi. 2-ci maddəni səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.49 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	2
Səs vermədi	1
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.49 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

10-cu məsələ. Musa müəllim, bu məsələ Sizə aiddir. “Sosial sığorta haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, “Sosial sığorta haqqında” Qanunun 15-ci maddəsinə edilən dəyişiklik barədə birinci oxunuşda ətraflı məlumat vermişəm. Dəyişikliyin mahiyyəti budur ki, muzzdlu işə və sahibkarlıq fəaliyyətinə aid olmayan gəlirlər sosial sığorta haqlarından azad olunur. Bu siyahıya göstərilən maddi yardımlar da əlavə olunur. Birinci oxunuşdan sonrakı dövrdə heç bir təklif olmayıb və qanunun mətnində də bir dəyişiklik yoxdur. Xahiş edirəm, ikinci oxunuşda qanuna səs verəsiniz. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.51 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Bu qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Biz qanun layihəsinə maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Bu qanun layihəsi də iki maddədən ibarətdir. 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.51 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. 1-ci maddə qəbul edildi. 2-ci maddəyə, buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.52 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.52 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti məsələyə keçirik. 11-ci məsələ “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən hörmətli Tahir Mirkişiliyə söz verirəm.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Bildiyiniz kimi, qanuna edilən dəyişiklik qanunun 3.4-cü maddəsinə 5 yeni maddənin əlavə olunması

ilə bağlı olub. Yəni bu 5 istiqamət üzrə nağdsız əməliyyatların aparılma limitləri müəyyən olunmuşdur. Xüsusən də təqdim olunan dəyişikliklərdə 2-ci və 3-cü maddələrdə pərakəndə satış qaydasında olan məhsulların satışı zamanı mebel və məişət texnikası istisna olmaqla satışın 2000 manatdan yuxarı olan hissəsinin nağdsız olması haqqında bir qərar var idi. 3-cü maddədə isə mebel və məişət texnikasının 7 min manatdan yuxarı olan hissəsinin nağdsız olması ilə bağlı bir tələb var idi.

Layihənin birinci oxunuşu zamanı hörmətli həmkarım Qüdrət Həsənquliyevin bu maddələrin ayrı-ayrı formada olmasının cəmiyyətdə ayrı-seçkilik kimi qəbul olunması, yaxud da inzibatçılıqla bağlı müəyyən problemlərin yaranması ilə bağlı bir çıxışı olmuşdur. Keçən müddət ərzində biz İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin səlahiyyətli nümayəndələri və hörmətli həmkarım Qüdrət müəllimin iştirakı ilə bir iclas keçirdik. Qüdrət müəllimin arqumentləri dinlənildi və o arqumentlərin bir hissəsi bizim tərəfimizdən qəbul olundu. Məhz bunun nəticəsində qanuna yeni bir redaksiya verildi. Bu yeni redaksiya artıq deputat həmkarlarıma paylanılıb. Yeni redaksiya bundan ibarətdir. Biz 2-ci və 3-cü maddələrin əvəzinə pərakəndə satış ticarət şəbəkəsində ayrı-seçkilik yaratmadan, yəni mebel və məişət texnikası fərqi yaratmadan yeganə bir maddəni saxlayırıq: pərakəndə satış qaydasında olan bütün məhsulların nağdsız formada hesablaşması zamanı qaydanın müəyyən edilməsi. Amma xatırladım ki, bu qaydaya nisbətən də qanunda olan 2000 manatlıq hədd 4000 manata qaldırılmışdır. Yəni indidən sonra pərakəndə satış şəbəkələrində hər hansı bir məhsulun alınmasından asılı olmayaraq, 4000 manatdan yuxarı olan hissənin nağdsız ödənişi ilə bağlı məsələ qanun layihəsin-

də öz əksini tapmışdır. Biz də komitə olaraq indiki halda bunu məqbul hesab edirik. Həmkarlarımdan da bu qanun layihəsini ikinci oxunuşda dəstəkləməyi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.55 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur və mən qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoyacağam. İki maddədən ibarətdir. 1-ci maddəyə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.55 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Qəbul edildi, çox sağ olun.

Xahiş edirəm, 2-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri (saat 11.56 dəq.)

Lehinə 80

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 81

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri (saat 11.56 dəq.)

Lehinə 78

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 1

İştirak edir 80

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, növbəti məsələyə keçirik. 12-ci məsələ “İcra haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Əli müəllim, mən bu məsələ ilə bağlı Sizə söz verirəm.

Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun. Bu da, arayışda qeyd olunduğu kimi, Vergi Məcəlləsində edilmiş dəyişikliklərə uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır. Məqsəd hərracın təşkili ilə bağlı müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qurumu qeyd etməkdir. Səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Tahir müəllim, sizdə də baxılıb. Heç bir sözlünüz yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, əsas kimi qəbul etməliyik. Xahiş edirəm, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.57 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Ona görə də maddələr üzrə səsə qoya bilərik. Bu qanun layihəsi iki maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.58 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

81

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəni səsə qoyuram. Münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.58 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.59 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxu-

nuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 13-cü məsələsinə keçirik. Bu məsələ “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Əli müəllim, mən yenə də sözü Sizə verirəm. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Hörmətli həmkarlar, bu məsələ ilə bağlı hər hansı bir təklif daxil olmamışdır. Məsələ kommersiya hüquqi şəxslərin qeydiyyatının sürətləndirilməsi, şəffaf həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Hörmətli xanım Sədr, səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Tahir müəllim, sizin komitəyinizdə baxılıb. Sözlünüz yoxdur?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

İlk öncə, hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşdur deyə, qanun layihəsini əsas kimi səsə qoymalıyıq. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.00 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən qanun layihəsini mad-

dələr üzrə səsə qoyacağam. Qanun layihəsi iki maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.00 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi. 2-ci maddəni səsə qoyuram. Münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.01 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.01 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.01 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 14-cü məsələ.

Tahir müəllim, bu məsələ sırf sizin komitəyə aiddir. Bu qanun layihəsi “Dövlət satınalmaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədədir. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsi xarici hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən tikinti, tikinti-quraşdırma və istehsal sahələrinin yaradılması zamanı onların dövlət satınalmalarında iştirak edib tenderdə qalib gəldikləri təqdirdə işlərin yalnız və yalnız onların Azərbaycan Respublikası ərazisində yaratdıqları daimi nümayəndəliklər vasitəsi ilə həyata keçirilməsi ilə bağlı dəyişiklikləri özündə ehtiva edir. Keçən dövr ərzində hər hansı bir təklif daxil olmayıb. Səsə qoymağınızı təklif edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.03 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoyacağam. Qanun layihəsi iki maddədən ibarətdir. 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.03 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi. 2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.04 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Qəbul edildi

83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.04 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə növbəti məsələyə keçirik. 15-ci məsələ “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, yenə də Sizə aiddir. Buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, düşünürəm ki, bu qanun layihəsi haqqında mən keçən dəfə kifayət qədər əhatəli informasiya verdim. Həmçinin qanun layihəsi bizim komitələrdə də çox geniş bir formada müzakirə olunub. Bu formada qanun layihəsi, düşünürəm ki, dövlət rüsumu sisteminin təkmilləşdirilməsini, eyni zamanda, rüsum toplanması zamanı əvvəlki

olan formanın dəyişdirilməsini, bəzi rüsumların da artırılaraq dəyişilməsini özündə ehtiva edir. Birinci oxunuşdan sonra qanun layihəsi ilə bağlı keçən dövr ərzində hər hansı bir təklif daxil olmayıb. Mətn olduğu kimi saxlanılır. Layihəni bir daha dəstəkləməyinizi sizdən xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.05 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi. Çıxış etmək istəyən var.

Sabir Rüstəmxanlı. Sabir müəllim, buyurun, deyəsən, sözlünüz var.

S.Rüstəmxanlı. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Məclis, hörmətli qonaqlar. Bu gün Azərbaycan cəmiyyətini ən çox narahat edən məsələlərdən biri məhz kommunal xərclərlə yanaşı, rüsum və cərimə məsələsidir. İkinci oxunuş olsa da, çox yaxşı olardı ki, 60 manatın indi 120 manatadək, 40 manatın indi 80 manatadək artdığı qeyd olunan o maddə bizə təqdim olunaydı. İkiqat, bəzisi üçqat, bəzisi 50 faiz – hamısı arta-arta gedir. Biz bundan əvvəl ehtiyac meyarı

haqqında, minimum əmək haqqı haqqında qanunlar qəbul etdik. Görək, bu artımlar, bu 20, 50 faiz, ikiqat artım camaatın maaşına uyğun gəlir və ya gəlmir. O maaşla bu cərimələri ödəmək olar, ya olmaz? Küçədə maşını saxlayıb gedirsən. Gəlib görürsən, axşam sənə kağız gəlib: yolda filan yerdə saxladığına görə 60 manat. 1 ay baş qarışırsa, bu 60 manat 120 manat olur. Faiz, onun əlavə gəliri, “dəbbə” deyirlər. Bu şəkildə olmaz. Bunun bir ölçüsü-biçisi olmalıdır, nəzərə alınmalıdır. Camaatın bunu ödəməyə imkanı var, yoxsa yoxdur. Burada bir sürü artım var. Nədir bunlar? Nəyə səs veririk? Sabah camaat bunun öhdəsindən necə çıxacaq? Bu rüsum və cərimə məsələləri... Çıxırsan, təsadüfən maska yadımdan çıxıb, oradan polis gəlir, ona görə cərimə edir. Maşını saxlayırsan, başqası buna görə cərimə edir və sair.

Məncə, bunun bir əndazəsi olmalıdır. İndi hesablamaq lazımdır. Deyək ki, büdcəyə buradan nə qədər gedir, büdcə millətə verdiyinin neçə faizini cərimələr və bu cür rüsumlar vasitəsi ilə geri qaytarır. Bunlar müəyyən olunmalıdır. Çox ciddi narazılıqlar var. Mən sizə deyirəm. Biz cəmiyyətin içində çalışırıq. Hər yerdə görülən işlər hamının gözü qabağındadır, qürur duyuruq, fəxr edirik. Amma eyni zamanda, gecə-gündüz cəmiyyətin çox ciddi bir hissəsinin əsəbləri ilə oynayıırıq. Bunun bir sonu, həddi olmalıdır. Ona görə sanki bir məsuliyyət yoxdur. Bunun qarşısında kimsə cavab verməlidir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Hörmətli Sahibə xanım, mən ilk öncə qeyd edim ki, rüsumlarda ikidəfəlik, üçdəfəlik artım yoxdur. Bu, həqiqətə uyğun deyil. Bəzi rüsumlarda 20, bəzilərində 30, bəzilərində 50 faizə qədər artımlar var. Mən bir rəqəmi

səsləndirir. Keçən dəfə də onu demişdim. Bizim hesablamalarımıza görə, Azərbaycanda əhali gəlirinin yalnız illik 0,5 faizini orta hesabla rüsumlara xərcləyə biləcək. Bu, ümumi rəqəmdir. Çünki elə rüsumlar var ki, onlar tez-tez rast gəlinməyən rüsumlardır. Tutaq ki, bizdə pasportun alınması hər 10 ildə bir dəfə olur. Bu, sürücülük vəsiqəsinə də aiddir, mənzillərin satılması zamanı əldə olunan çıxarışlarla bağlıdır. İstənilən artım əhalinin cibinə təsir edir. Biz bu arqumenti qəbul edirik. Amma istənilən halda nəzərə alaq ki, maaş və sosial ödənişlərin artması ilə bağlı dövlətdə paralel addımlar atılır.

O ki qaldı cərimələrlə bağlı, mən bunu tez-tez eşidirəm. Ümumi bir mövqə bildirmək istərdim. Ümumiyyətlə, düşünürəm, hər kəs qəbul etməlidir ki, cərimənin məbləği və fəlsəfəsi ödəyə bilmək üçün deyil. Cərimə ona görə müəyyən olunur ki, qayda pozulmasın. Bizim cərimə müəyyən etməkdə məqsədimiz dövlət büdcəsini cərimə ilə doldurmaq deyil. Qətiyyən. Dünyanın hər bir ölkəsində cərimə hər zaman o qədər sərt olur ki, insanlar bundan qorxub qaydanı pozmasınlar. Çünki cərimənin fəlsəfəsi qaydadır, pulun yığılması deyil. Biz maskanın taxılmasına görə kimsə cərimə ödəməyi bacarmalıdır deyə, düşünmürük. Amma nəzərə alın ki, bir maskanın taxılması bir neçə insanın həyatına səbəb ola bilər. Ona görə məsələnin bu cür qəbul olunmasını mən qəti qəbul etmirəm. Amma Sabir müəllimin dediyi bir arqumenti qəbul edirəm ki, dəbbə pulunun hesablanması ilə bağlı bizə də çox şikayətlər daxil olur. Bununla biz, yəqin ki, ayrıca araşdırma apararaq və dəbbə pulunun çox olmamasına çalışmaqla bağlı bizim ayrıca çalışmamız olacaq. Minnətdaram. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsinə yenə də maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Qanun layihəsi iki maddədən ibarətdir. Mən 1-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.11 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	4
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi. 2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.11 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	5
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.12 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	3
Bitərəf	0

Səs vermədi 0
İştirak edir 83

Nəticə: Qəbul edildi

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti 16-cı məsələ Su Məcəlləsində və digər iki məcəllədə, “Yerin təki haqqında” və daha 11 qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri hörmətli Sadiq Qurbanova söz verirəm.

Sadiq müəllim, buyurun.

S.Qurbanov, *Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri.*

Təşəkkür edirəm, dəyərli Sahibə xanım. Bu qanun layihəsində iki məcəllədə və digər 11 qanunda dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulub. İkinci oxunuşa təqdim edilib. Bunlar hamısı indi təqdim olunan “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunla birbaşa əlaqədardır. İkinci oxunuşa qədər heç bir sual yaranmadığı üçün yenidən səsə qoymağa çağırıram və hər kəsi də səs verməyə dəvət edirəm.

Sədrlik edən. Sadiq müəllim, çox sağ olun.

6 komitədə də buna baxılıb.

Əli müəllim, sizin komitənzdə də. Sözlünüz var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yoxdur.

Tahir Mirkişili, Tahir Rzayev, Əhliman Əmiraslanov, Adil Əliyev, Qənirə Paşayeva. Kim çıxış etmək istəyir, kimin sözü var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Heç kimin sözü yoxdur. İndi isə,

hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.14 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoyacağam. Bu qanun layihəsi 15 maddədən ibarətdir. Mən ilk beş maddəni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.14 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr qəbul edildi. İndi isə xahiş edirəm, 6–10-cu maddələrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.15 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, son beş maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.15 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr də qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.16 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83

Nəticə: Qəbul edildi

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.16 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 17-ci məsələyə keçirik. Bu məsələ “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədədir.

Əli müəllim, mən Sizə söz vermək istəyirəm. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli deputat həmkarlar, bundan sonrakı məsələlər sığorta məsələlərinə həsr olunub. Faktiki olaraq deputatların, hərbiçilərin, hakimlərin, hüquq mühafizə orqanlarının, diplomatların dövlət icbari şəxsi sığorta məsələlərinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlıdır. Hər hansı təklif daxil olmamışdır. Ona görə 17-ci məsələni səsə qoymağınızı xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Musa müəllim, sizin komitədə də baxılıb. Siz də razısınız.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşdur. Bu qanun layi-

həsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.17 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Biz maddələr üzrə səsverməyə keçirik. Bu qanun layihəsi iki maddədən ibarətdir. 1-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.18 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

2-ci maddəni səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.18 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	1
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. 2-ci maddə də qəbul edildi. İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.19 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti 18-ci məsələ “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədədir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri hörmətli Ziyafət Əsgərova söz verirəm.

Ziyafət müəllim, buyurun.

Z.Əsgərov, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli deputat həmkarlar, mən birinci oxunuşda qanun layihəsi ilə bağlı geniş məlumat vermişdim. Birinci oxunuşdan sonra

komitəyə heç bir irad, təklif daxil olmayıb. Onu da deyim ki, bu qanunun əsas məqsədi hərbi qulluqçuların sosial təminatını daha da gücləndirməkdən ibarətdir. Ona görə xahiş edirəm, müsbət münasibət bildirəsiniz. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim.

Musa müəllim, sizin də komitədə baxılıb. Dəstəkləyirsiniz, heç bir sözünüz yoxdur. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirməliyik. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.20 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi. Çıxış etmək istəyən yoxdur. Biz maddələr üzrə səsverməyə keçirik. Qanun layihəsi iki maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.21 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi 2-ci maddəni səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri (saat 12.21 dəq.)

Lehinə 78

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 3

İştirak edir 81

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi. İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri (saat 12.22 dəq.)

Lehinə 80

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 81

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Sizdə necədir, Şakir müəllim?

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

19-cu məsələ “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Məsələyə dair məlumat verməyi, Əli müəllim, Sizdən xahiş edirəm. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, ey-ni ilə həmin müddələrin, dövlət icbari şəxsi sığorta mə-sələlərinin yeni, təkmil müddələrinin “Məhkəmə və hü-quq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sı-ğortası haqqında” Qanunda təsbit olunmasıdır. Təklif da-xil olmamışdır. Səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Musa müəllim, sizin komitədə də baxılıb.

M.Quliyev. Razıyıq.

Sədrlik edən. Xahiş edirəm, bildirin. Mən mütləq Siz-dən soruşmalıyam.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirməliyik.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.23 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Qanun layihəsi iki maddədən ibarətdir. Mən 1-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.24 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi 0
İştirak edir 81

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

Mən 2-ci maddəni səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri (saat 12.24 dəq.)

Lehinə 82

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 83

Nəticə: Qəbul edildi

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri (saat 12.25 dəq.)

Lehinə 83

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 83

Nəticə: Qəbul edildi

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci

oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 20-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədr müavini hörmətli Sevinc xanım Fətəliyevaya söz verirəm.

Sevinc xanım, buyurun.

S.Fətəliyeva, *Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsi sədrinin müavini.*

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, birinci oxunuş zamanı qanun layihəsi təqdim olundu. Heç bir təklif olmadığına görə mən təklif edirəm ki, yenidən səsə qoyulsun və dəstəklənsin. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sevinc xanım, çox sağ olun.

Musa müəllim, Siz də razısınız?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Musa müəllim, Siz mikrofonu qurun, sonra deyin, xahiş edirəm. Bu, stenoqrama gedir. Mən bilirəm, hamı yorulub. İkinci oxunuşdur, mən də yorulmuşam. Buyurun.

M.Quliyev. Bəli, qanunla bağlı bizim əlavə təklifimiz yoxdur, layihə ilə razıyıq.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Biz bu qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

Lehinə

(saat 12.26 dəq.)

80

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Mən də bu qanun layihəsinə səs verəcəyəm. İkinci oxunuşdur, ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq da... Bizim diplomatların icbari sığortası vacib şərtlərdən biridir. Bilirsiniz ki, 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra diplomatların üzərinə çox böyük vəzifələr düşür. O cümlədən Sahibə xanım, Sizin xarici səfərləriniz olur, indiki böyük tədbirdə iştirak edəcəksiniz. Bununla əlaqədar cənab Prezidentin səfərləri gözlənilir.

Belə bir dövrdə biz görürük ki, xaricdə olan bəzi qüvvələr Azərbaycan əleyhinə ciddi şəkildə işə başlayıblar. Dünən biz burada Fransa ilə bağlı ciddi müzakirələr apardıq. Bu gün artıq Avropa Parlamentinin 33 deputatı Azərbaycana, ümumiyyətlə, müraciət edibdir ki, Azərbaycan guya Ermənistanın ərazisini işğal edibdir, oradan çıxmalıdır və sair. Mən hesab edirəm, hər halda bizim üçün əhəmiyyətli olmasa da, bu insanlara qarşı ciddi şəkildə mübarizə aparmalıyıq. Bilməliyik ki, bunlar kimlərdir. Diplomatik nümayəndəlikdə xidmət göstərən insanlar dərhal Milli Məclisin deputatlarını məlumatlandırmalıdırlar ki, bu layihəyə kimlər səs veribdir. Hər kəs öz xətti ilə ayrı-ayrı ölkələrdə bunlarla iş aparmalıdır. Çünki onlar müxtəlif ölkələrdən yığışırlar.

Düzdür, 705 nəfərdən təxminən 3–5 nəfər, Avropa Parlamentinin üzvlərindən cəmi 33-ü buna imza atıbdır. Amma bu, getdikcə ayrı-ayrı ölkələrin ərazisinə də keçə bilər, ayrı-ayrı parlamentlər bundan nümunə götürə bilərlər. Ona görə də biz bunun qarşısını dərhal almalıyıq.

Burada hökumət də iştirak edir. Biz deyirik ki, bəli, bizim diplomatlar yaxşı yaşamalıdır, yaxşı işləməlidir, onların sosial təminatı təmin olunmalıdır. Eyni zamanda, biz onlardan öz işlərinin səmərəsini gözləyirik ki, ölkəmizin, dövlətimizin maraqlarını, Prezidentimizin apardığı xarici siyasəti vaxtında, yerində, zamanında və düzgün olaraq həyata keçirsinlər, Azərbaycanın dostlarının sayı artsın və bu cür bəyanat verənlərin də sayı azalsın. O baxımdan qanun layihəsinə səs verəcəyəm.

Hesab edirəm ki, Xarici İşlər Nazirliyi ilə çox yaxşı münasibətlər qurulub. Mütəmadi olaraq onlardan təkliflər gəlir. Biz o təklifləri oxuyuruq, komitə üzvlərinə də çatdırırıq. Çox yaxşıdır ki, gedən proseslərdən tam şəkildə məlumatlıyıq. Amma bununla yanaşı, onlar digər məlumatları da Milli Məclis üzvləri ilə bölüşməlidir və məlumatlandırılmalıdır ki, kimin kimə gücü çatırsa, qarşısını almağa imkan yaransın. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Siyavuş müəllim, sağ olun. Yaxşı ki, özünüz qeyd etdiniz. Bizim bu gün Xarici İşlər Nazirliyi ilə mütəmadi əlaqələrimiz var, bu rabitə qurulub. Mən Sizə deyim ki, bəlkə də əvvəldən Milli Məclis ilə Xarici İşlər Nazirliyi arasında belə əlaqələr yox idi. Amma bu gün bu var. Düşünürəm ki, Sizin dediyiniz məsələlər bizə Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən gəlir. Bununla da bağlı həmişə çox ciddi iş aparırıq. O ki qaldı səfirləklərin Milli Məclisi məlumatlandırmasına, elə olur ki, bəzi səfirlərdən məktub da gəlir. Ancaq hər həftə Xarici İşlər

Nazirliyindən bizə yeni məlumatlar gəlir və bununla bağlı mən onlara çox minnətdaram. Çünki bu əlaqəni biz qurmuşuq. Çox sağ olun.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoyacağam. Layihə iki maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.31 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi. Mən 2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.31 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.32 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Sizdə necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, növbəti məsələ 21-ci məsələdir, “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, Sizdən xahiş edəcəyəm. Sizin komitədə baxılıb. Buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlar, “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Qanuna edilən dəyişikliklər sosial sığorta və dövlət icbari şəxsi sığorta münasibətlərinin bu qanunun tənzimlənməsi predmetindən çıxarılması ilə bağlıdır. Çünki hər iki münasibət inzibati xarakter daşdığına görə bu münasibətlər Mülki Məcəllə və digər qanunlarla tənzimlənəcək. Təkliflər daxil olmayıb. Olduğu kimi səsə qoymağınızı xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirməliyik. Mən səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.33 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yətərsay yoxdur	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Ona görə də maddələr üzrə səsə qoyuram. Bu qanun layihəsi də iki maddədən ibarətdir. 1-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.34 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yətərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

2-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.34 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yətərsay yoxdur	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri (saat 12.35 dəq.)

Lehinə 77

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 78

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, dəqiq olun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 22-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ də “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Məsələyə dair məlumat vermək üçün, Tahir müəllim, yenə də Sizə söz verirəm. Buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlar, “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”yə ediləcək dəyişikliklər vergi orqanlarında xidmət edən vəzifəli və digər şəxslərin həyat və sağlamlığının dövlət icbari şəxsi sığortası sisteminin müəyyən edilməsi ilə bağlıdır. Hər hansı bir təklif bizə daxil olmayıb. Olduğu kimi səsə qoymağınızı xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, sağ olun.

Əli müəllim, sizin komitədə baxılıb.

Ə.Hüseynli. Əlavəmiz yoxdur.

Sədrlik edən. Oldu, çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.36 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Maddələr üzrə münasibət bildirək. Bu qanun layihəsi də iki maddədən ibarətdir. 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.36 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. 1-ci maddə qəbul edildi, sağ olun.

Mən 2-ci maddəni səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qanun layihəsinə ikinci oxunuşda bütövlükdə münasibət bildirək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, biz gündəliyin 23-cü və 24-cü məsələlərini ötən iclasda müzakirə etdik. Onları, dediyim kimi, gələn dəfə dövlət büdcəsi ilə birlikdə səsə qoyacağıq. İndi isə iclasımız başa çatdı. Mən hamıya təşəkkür edirəm. Media nümayəndələrinə də təşəkkür edirəm.

Növbəti iclasın vaxtı haqqında sizə məlumat veriləcək.

Sağ olun.

EDİLMƏMİŞ ÇIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

5 noyabr 2021-ci il

Sahib Aliyev. Bu amnistiya aktını fərqli edən ilk növbədə şəhid, qazi doğmaları üçün orada ayrıca güzəştin nəzərdə tutulmasıdır ki, cəmiyyətə, özəlliklə də gənc və gələcək nəsillərə verilən ismaric baxımından son dərəcə önəmlidir. Bizim müqəddəs kitabımızın, “Tövbə”ni çıxmaqla, bütün surələri Allahın rəhm edən və bağışlayan olmasıyla başlayır. Ona görə də hər bir amnistiya və əfv dindən, imandan gəldiyini, təbii ki, uca Yaradanın təqdir etdiyini söyləyə bilərik.

Sırf hüquq prizmasından götürdükdə amnistiya cinayət məsuliyyətinə cəlb edilənlər üçün bir növ tunelin sonunda görünən işıq deməkdir. Bu o deməkdir ki, heç nə bitməyib, əgər əvvəl buraxılan səhvlər təkrarlanmayacaqsa, nədən cəmiyyətin normal bir təmsilçisinə çevrilə bilər.

Heç kimə sirr deyil ki, bəzən həbs yerləri oradakı qatı cinayətkarların təsiri altında əvvəl etdiyindən daha ağır əməllər törədirlər. Burada əsas səbəblərdən biri iradə zəifliyi ilə yanaşı, həm də gələcəyin çox qaranlıq görülməsi olur. Amnistiya və əfvlər isə hətta yetərinə uzun müddətə həbs edilənlər üçün belə böyük bir ümid pəncərəsi rolunu oynayır.

Məsələnin siyasi tərəfinə gəldikdə, bu qəbildən olan addımların hər biri hakimiyyətin mahiyyətini göstərir. Hörmətli Əli müəllim cənab İlham Əliyevin prezidentliyi dönəmindəki əfv və amnistiyaların statistikasını açıqladı. Açıqlanan statistikanın arxasında yüz minlərcə insan – zadıqlığa qovuşanlar deyil, onların doğmaları da du-

rur. Əlbəttə, cənab Prezidentimizin mərhəmətindən təkcə həmin adamlara pay düşmür, bu, bütövlükdə vətəndaş–dövlət münasibətlərinə də təsirsiz ötürülür.

Bu amnistiya aktının, heç şübhəsiz, sosial-mənəvi və mən deyərdim ki, ibrət götürüləsi tərəfi də var. Bilindiyi kimi, bizdə də amnistiyalar milli bayramlar ərəfəsində verilir. Burada məqsəd bir tərəfdən həmin bayramların önəmini qabartmaq, digər tərəfdən isə onu mümkün qədər çox adam üçün unudulmaz etməkdir ki, əlbəttə, elələrinin də ön sırasında azadlığa çıxan məhbuslar və onların doğmaları yer alır.

İndiki amnistiyanın fərqli, eyni zamanda da, qürur doğuran tərəfi ondan ibarətdir ki, torpaqlarımızın azadlığından minlərcə vətəndaşımıza azadlıq, on minlərcə soydaşımıza isə növbəti sevinc payı düşəcək.

Cənab Prezident özü Vətən savaşındakı Zəfərdə xalqımızın bütün təmsilçilərinin rolu olduğunu bildirib və bu, həqiqətən də, belədir. Bu Zəfərdə iştirakına və yardımına ehtiyac duyulmayan vətəndaşlarımız ən azından dualarıyla ordumuzun yanında oldular. Mən dəqiq bilirəm, elə məhbuslar da vardı ki, onlar savaş günlərində öz azadlıqları üçün deyil, torpaqlarımızın azad olunması üçün dua edirdilər. Biz görürük ki, duaları indi özlərinə yanaşmada da müstəcəb olur.

Zəfər bayramına həsr olunan bu amnistiya, mənəcə, məhbuslarımız və elə cəmiyyət üçün də ibrət mahiyyətlidir. Həbs yerlərində namus yolunda cinayət törədənlərə müəyyən rəğbət var. Cəmiyyətdə isə qınanmaqdan daha çox onlara acındığını görürük. Fəqət əgər bir əməl hüquqda cinayət kimi təsbit edilirsə, hansı motivlə törədilməsindən asılı olmayaraq, demək, cinayətdir. Hər kəs, ilk növbədə də namus yolunda cinayət törədənlər anlamalı–

dırlar ki, milli namusdan böyük namus yoxdur. İnsan ancaq bir halda hər şeyə, hətta ölümə gedə bilər. O da milli ləyaqətinə və namusuna toxunulduqda.

44 günlük savaşı zamanı şəhidlərimiz və qazilərimiz məhz bunu göstərdilər, məhz bunu etdilər. Əminəm ki, bu amnistiya nəticəsində azadlığa çıxanlar, özəlliklə də aralarındakı gənclər məhz onları özlərinə örnək biləcəklər və azadlıqda atdıqları ilk addımlardan biri şəhid məzarlarını ziyarət olacaq.

Tamam Cəfərova. Noyabr ayının 8-də xalqımız 44 günlük Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz tarixi qələbəni qeyd edəcək. Mən də təbriklərə qoşuluram, hər birinizi və xalqımızı möhtəşəm qələbəmiz münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm. Yaşadığımız günlər Azərbaycan tarixinin ən şərəfli, şanlı, qürurlu günləridir. Biz xoşbəxtik ki, Azərbaycan tarixinin məhz bu dövründə yaşamaq, bu hadisələrin iştirakçısı və şahidi olmaq bizə nəsib olmuşdur.

Artıq 1 ildir ki, biz qalib dövlətin vətəndaşları, müzəffər xalqın nümayəndələri olaraq bu böyük qələbənin sevincini və qürurunu yaşayırıq. Qələbə qürurunu və sevincini bizə yaşatdıqları üçün Ali Baş Komandan İlham Əliyev başda olmaqla rəşadətli Azərbaycan Ordusuna təşəkkür edir, şəhidlərimizə Allahdan rəhmət, qazilərimizə şəfa diləyirəm.

Düz 1 il əvvəl şanlı Azərbaycan Ordusu Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında torpaqlarımızı işğaldan azad etdi, ölkəmizin ərazi bütövlüyü və tarixi ədalət bərpa olundu. Azərbaycanın dövlətçilik, hərbi-siyasi, müstəqillik tarixinə yeni qəhrəmanlıq salnaməsi yazıldı. Bunun adı Vətən müharibəsidir. Bu möhtəşəm qələbə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin “Qarabağ Azərbaycandır və nida” əminliyinin

məntiqi nəticəsidir. Cənab Prezidentin Zəfər paradındakı çıxışında dediyi bu sözlər fikirlərimizi bir daha təsdiq edir: “Bu gün böyük qürur hissi ilə deyə bilərəm ki, Azərbaycan öz istədiyinə nail oldu, tarixi ədaləti, beynəlxalq hüququ bərpa etdi”.

Azərbaycan yalnız öz ərazi bütövlüyünü, ədaləti bərpa etmədi, o, kağız üzərində qalan BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrini təkbaşına yerinə yetirdi, beynəlxalq hüquq praktikasında və bölgəmizdə yeni reallıq yaratdı. Azərbaycan bölgədə bu gün və gələcək üçün yeni təhlükəsizlik, yeni əməkdaşlıq formatını yaratdı. Bu format nədən ibarət olacaq, bunu gələcək göstərər. Hər halda həm regionda, həm də dünyada heç nə, xüsusən geosiyasi vəziyyət əvvəlki kimi olmayacaq. Bir həqiqəti tam əminliklə deyə bilərik ki, Azərbaycan heç zaman indiki qədər müstəqil və güclü olmamışdır.

Böyük qələbəmizin qazanılmasında qardaş Türkiyənin rolu danılmaz və həlledicidir. Mühəribənin ilk saatlarında bütün dünyaya bəyan edildi ki, Azərbaycan tək deyil, Türkiyə Azərbaycanın yanındadır. Bu bizə çox böyük siyasi və mənəvi dəstək, əlavə güc verdi. Bu, əsl qardaşlıq, əsl dostluq nümunəsidir. Türkiyə–Azərbaycan dostluğu sarsılmazdır və əbədidir. Artıq bir reallıqdır ki, bu gün regional işlərdə, hətta dünya çapında Türkiyə və Azərbaycan əməkdaşlığı, qardaşlığı önəmli amilə çevrilib.

Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin son 17 ildə həyata keçirdiyi güclü dövlət, güclü ordu strategiyası, milli birlik və döyüşçülərimizin ruh yüksəkliyi şanlı qələbəmizi şərtləndirən əsas amillərdir. İlham Əliyev həm siyasi arenada, həm də döyüş meydanında zəfər qazanan, Azərbaycan torpaqlarını 30 illik işğaldan 44 günə azad edən qalib sərkərdə, bütöv Azərbaycanın memarı kimi

adını qızıl hərflərlə tarixə yazdı. İlham Əliyev Azərbaycanın zəfər və qəhrəmanlıq simvoluna çevrildi. Prezident İlham Əliyev Azərbaycan xalqının arzularını reallığa çevirən, onu inamla gələcəyə doğru aparən, xalqın rəğbət bəslədiyi və ardınca getdiyi liderdir. Bu qələbə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin qlobal liderlik bacarığını, siyasi qətiyyətini, yüksək sərkərdəlik bacarığını, rəşadətli Azərbaycan Ordusunun qüdrətini, öz liderinin ətrafında sıx birləşən və müharibə zamanı özü bir orduya çevrilən xalqın əzmini bir daha dünyaya göstərmiş oldu. “Dəmir yumruğ”a çevrilən bu birlik, həmrəylik Azərbaycan Ordusunun simasında düşmənin bağırı yardı, başını əzdi. Azərbaycanın güclü dövlət olduğunu bütün dünyaya isbat etdi. Prezident İlham Əliyevin “Biz birlikdə güclü-yük” şüarı müharibə şəraitində bir daha öz təsdiqini tapdı.

Bu gün dövlət başçısı işğaldan azad edilmiş ərazilərimizə böyük qürurla, qalib Ali Baş Komandan kimi səfər edir, yeni reallıqları diktə edən tərəf kimi bu torpaqlardan işğalçı Ermənistanə və ona havadarlıq edən dövlətlərə mesajlarını ünvanlayır. Məhz bütün bunlara görə dövlətinin, xalqının gələcəyini düşünən liderə milyonların sevgisi şəksizdir.

Artıq Azərbaycan xalqının Qarabağ dərdi yoxdur, Şuşa kimi qanayan yarası yoxdur. Artıq güclü dövlət, bütöv Azərbaycan var. Artıq Azərbaycanın quruculuq missiyası başlanmışdır. Artıq azad edilmiş torpaqlara həyat qayıdır. Azərbaycan xalqı bundan sonra da Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşərək, daha güclü Azərbaycan uğrunda mübarizəsini əzmlə davam etdirəcək, erməni vandallarının viran qoyduqları yurd yerlərimizi cənnətə çevirəcəkdir.

Hicran Hüseynova. Bu şərəfli günləri yaşamaq, onun

bir parçasına çevrilmək, doğrudan da, insanda qürur hissi yaradır. Nəhayət, 30 ilə yaxın davam edən işğala son qoyuldu. Prezident, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə rəşadətli ordumuz öz qanı, canı hesabına Zəfər çaldı. Qələbəyə nail olmaq üçün hər kəs öz töhfəsini verirdi.

Bütün millət vəkilləri həm yerli, həm də beynəlxalq səviyyədə Azərbaycanın haqlı mübarizəsinə qoşuldu, aparılan çevik müzakirələr, edilən müraciətlər, bəyanatlar, qəbul olunan hüquqi sənədlər buna əyani sübutdur. Artıq erməni vandalizminə məruz qalan doğma torpaqlarımıza gedə bilirik. Əlbəttə, dağıdılmış kəndləri, şəhərləri, viran qalmış evləri, talan edilmiş təbiətimizi, sərvətimizi, irsimizi görmək bizi kədərləndirir. Ancaq bu gün Qarabağda, Şərqi Zəngəzurda sürətlə həyata keçirilən layihələr, infrastruktur layihələri, quruculuq və tikinti işləri aparılır.

Cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın dediyi kimi, belə bir qısa müddətdə Azərbaycanda işğaldan azad edilən bu bölgələri necə sürətlə inkişaf etdirmək hər igidin, siyasətçinin bacara biləcəyi iş deyil. Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı, yollar, tunellər, digər sosial infrastruktur layihələri – bunlar xalqımızın iradəsini, dövlətimizin gücünü, iqtisadi potensialını bir daha nümayiş etdirir. Önemli məsələ isə bu prosesin sürətlə, dinamik həyata keçirilməsi, eyni zamanda, davamlılığın və təhlükəsizliyin təmin edilməsidir. Bu isə siyasi müdriklik, qətiyyət tələb edir. Dövlət başçısı böyük bir iradə göstərir.

Qurmaq, yaratmaq, Azərbaycanı inkişaf etdirmək, bütövlüyünü təmin etmək, həmçinin bölgədə sülhün və tərəqqinin bərqərar olması üçün verilən töhfə dövlətimizin humanizm və xeyirxahlığının təcəssümüdür. Əlbəttə, bizim hər birimiz bu sahədə öz töhfəmizi verməliyik. Hazır-

da “yaşıl iqtisadiyyat” və “yaşıl enerji” konsepsiyası prioritet təşkil edir. Eyni zamanda, “ağıllı şəhər”, hətta “ağıllı kənd” adlanan müasir texnologiyalar tətbiq olunur. Həmin ərazilərdə əhalinin məşğulluğunun təşkil edilməsi, uyğun peşə və bacarıqların öyrənilməsi bu gün aktual məsələdir. Mövcud vəziyyət qiymətləndirilməli, ehtiyac varsa, qanunvericilikdə tələb olunan əlavə və dəyişikliklər müəyyən olunmalıdır.

Xalqımız mərd, igid, cəsur, zəhmətkeş, yaradan xalqdır. Biz bütün çətinliklərin öhdəsindən birlikdə gəlmişik. Bundan sonra da cənab Prezident İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşərək yeni uğurlara imza atacağıq. Bir daha xalqımızı bu müqəddəs, şərəfli gün – Zəfər Günü münasibəti ilə təbrik edirəm, şəhidlərimizi dərin ehtiramla yad edir, onların ailələrinə səbir diləyirəm. Qazilərimizə Allahdan şəfa arzulayıram. Müharibə iştirakçlarına, əsgər və zabitlərimizə uğurlar, can sağlığı, xalqımıza firavanlıq, xoşbəxtlik arzulayıram.

Malik Həsənov. Bu gün bizlər Azərbaycan parlamentarizmi tarixində gələcək nəsillərimizin daim qürurla yad edəcəyi tarixi bir iclasın iştirakçılarlarıyıq. Üç gündən sonra Vətən müharibəsində qazandığımız şanlı Zəfərimizin 1 ili tamam olacaqdır. Şəhidlərimizin əziz xatirəsini dərin hörmətlə anır, uca Tanrıdan onlara rəhmət diləyirəm. Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz Zəfər tək-cə 30 ilə yaxın bir zaman içərisində düşmən işğalı altında qalan Vətən torpaqlarının işğaldan azad edilməsi ilə nəticələnmədi, bu qələbəmiz dünya siyasi müstəvisində yeni reallıqları ortaya qoydu. Meydana çıxmış yeni reallıqlar və çağırışlar Cənubi Qafqazın siyasi xəritəsinin yenidən formalaşması ilə nəticələndi. Ölkəmiz bütün dünyaya sübut etdi ki, bütün parametrlər üzrə bölgənin lider dövlətidir. Xalqımız

hərb meydanında vuruşmağı və qələbə qazanmağı bacardığı kimi qurub yaratmağı da bacarır. Bu gün işğaldan azad olunan torpaqlarımız döyüş meydanından quruculuq meydanına çevrilmiş və biz böyük əzmkarlıqla azad edilmiş ərazilərimizdə quruculuq işləri görürük. Vətən müharibəsi zamanı mövcud olan milli birliyimiz bu gün də hər bir məsələyə münasibətdə qorunub saxlanılır. Xalqımız tarixi Zəfərimizdə ifadə edilə bilməyəcək dərəcədə müstəsna xidmətləri olmuş möhtərəm Prezidentimizin, müzəffər Ali Baş Komandanımızın ətrafında sıx birləşmişdir və bu birlik ölkəmizi daha böyük uğurlara aparacaqdır.

Bu gün bu tarixi iclasda möhtərəm Prezidentimiz tərəfindən parlamentə göndərilən amnistiya aktının müzakirəyə çıxarılması olduqca əlamətdar bir hadisədir. Bu amnistiya təşəbbüsü Prezidentimizin fəaliyyətində daim diqqətdə saxladığı humanizm siyasətinin növbəti təzahürüdür. Bu amnistiya ilə minlərcə şəxs azadlığa qovuşacaq, Zəfər bayramını ailə üzvləri ilə birgə keçirəcək. Mən də öz növbəmdə bu amnistiya aktının şamil olduğu həmvətənlərimizi təbrik edir, onlara gələcək həyatlarında uğurlar arzulayıram. İnanıram ki, cəzaçəkmə müəssisələrində cəzalarını çəkmiş və bu amnistiya aktı ilə azadlıq əldə edəcək şəxslər islah olunmuşlar və tezliklə azad həyata adaptasiya olacaqlar.

Təbii ki, biz bu prosesdə onlara yardımçı olmalıyıq və ciddi dəstək verməliyik. Bu baxımdan mən təklif edərdim ki, Zəfər bayramı münasibəti ilə bu gün verəcəyimiz amnistiya ilə əlaqədar azadlıq əldə etmiş şəxslərin ixtisası, peşəsi, sağlamlıqları və bacarıqları baxımından uyğun gələnləri azad edilmiş ərazilərimizdə aparılan quruculuq işlərinə cəlb olunsunlar. Bu onların fəal həyata daha tez qoşulmasını təmin etməklə yanaşı, onların cəmiyyətə adapta-

siya prosesini sürətləndirər, onların işlə təmin edilməsi məsələsini müəyyən dərəcədə həll etmiş olar.

Sonda bir daha bütün xalqımızı Zəfər Günü münasibəti ilə təbrik edir, xalqımıza daha böyük qələbələrə nail olmağı arzu edirəm.

Kamaləddin Qafarov. Bir neçə gündən sonra – 2021-ci il noyabrın 8-də xalqımız ikinci Qarabağ müharibəsində erməni işğalçıları üzərində tarixi Zəfərimizin 1-ci ildönümünü böyük təntənə və fəxrlə qeyd edəcəkdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandanımız cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında rəşadətli ordumuz xalqımızın gücü və dəstəyi ilə düşməni əzəli torpaqlarımızdan qovub çıxardı. Bu şanlı qələbənin əldə olunmasında Azərbaycan əsgər və zabitləri böyük hünər göstərdilər. Vətən yolunda şəhidlərimiz oldu. Minlərcə insan yaralandı, xeyli qazımız var. Bu əlamətdar gün ərəfəsində canını torpaqlarımızın azad edilməsi yolunda fəda etmiş şəhidlərimizi qürur və hörmətlə anır, Allahdan onlara rəhmət diləyirik. Qazilərimizə isə can sağlığı, yaralarını tezliklə sağaldaraq sıralarımıza qoşulmalarını arzulayırıq.

44 günlük müharibə göstərdi ki, 2003-cü ildən keçən 17 il ərzində dövlətimiz, xalqımız bir gün də olsun, Qarabağı unutmamış, onun düşmən tapdağından azad edilməsi üçün yollar aramışdır. Artıq tarixə qovuşmuş Dağlıq Qarabağ munaqişəsini dinc, siyasi yollarla həll etməyə çalışan xalqımız mənfur qonşularımız tərəfindən müharibəyə sürüklənmiş və bundan sonra bütün Azərbaycan Prezident İlham Əliyevin müdrik rəhbərliyi ilə ayağa qalxaraq tarixi ədaləti bərpa etmiş, torpaqlarımızı özümüzə qaytarmışdır.

Bu böyük Zəfər münasibəti ilə bütün xalqımızı ürəkdən təbrik edir, hamımıza yeni-yeni iqtisadi və siyasi qələbələr arzulayıram!

Sadiq Qurbanov. Başlanğıcı ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş bu Zəfər yolu müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin yürütdüyü siyasətlə xalqımızı, bu gün olduğu kimi, hələ çox illər aydın gələcəyə aparacaq.

Amnistiya aktı, sözün həqiqi mənasında, humanizmin təntənəsidir. Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən bu günədək 12 amnistiya aktı həyata keçirilib. Bu aktların əksəriyyəti hörmətli Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə gerçəkləşib. Zəfər Günü ilə bağlı qəbul ediləcək amnistiya aktı da məhz Mehriban xanımın təşəbbüsü ilə gerçəkləşir. Təsadüfi deyil ki, bu möhtəşəm tarixi Zəfərdən sonra cənab Prezident tərəfindən 2021-ci il 18 mart tarixində əfv sərəncamı imzalandı. Bunun nəticəsində beş yüzdən çox şəxs cəzadan azad edildi və ya cəzaları azaldıldı. Eyni ildə əfv sərəncamının və amnistiya fərmanının imzalanması da çox mütərəqqi hadisədir. Hazırda qəbul edilən amnistiya aktı isə əvvəlki illərlə müqayisədə daha irihəcmlidir. Amnistiya aktının şamil edildiyi şəxslərin əhatə dairəsinə diqqət etsək, bu aktın nə qədər böyük məhkum kütləsinə tətbiq ediləcəyini təsəvvür edə bilərik. Akta əsasən Vətən müharibəsi iştirakçıları, şəhid və qazi ailələri, onların yaxın qohumları, qaçqın və məcburi köçkünlər, əlillər, SSRİ Silahlı Qüvvələri tərkibində Əfqanıstanda xidmət etmiş şəxslər, sülhməramlı taborlarda xidmət etmiş şəxslər, Çernobıl qəzasının aradan qaldırılmasında iştirak etmiş şəxslər, 1990-cı il 20 yanvar faciəsində əlil olmuş şəxslər və ya şəhid olmuş şəxslərin yaxın qohumları, qadın məhkumlar, Xocalı soyqırımından zərərçəkmiş şəxslər, öhdəsində azyaşlı uşaqları olan şəxslər və sair, hətta keçmiş SSRİ dövründə siyasi repressiyaya məruz qalmış, sonradan səlahiyyətli orqanların qərarları ilə bəraət almış

şəxslər və onların yaxın qohumlarında amnistiya aktının tətbiq ediləcəyi şəxslərin əhatə dairəsinə salınmışdır.

Sözügedən aktda qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq, bir sıra məhdudlaşmalar da mövcuddur. Belə ki, “Amnistiya aktlarının tətbiqinin məhdudlaşdırılması haqqında” Azərbaycan Respublikasının (1994-cü il 24 fevral tarixli 793 nömrəli) Qanununda nəzərdə tutulmuş şəxslər barəsində amnistiya tətbiq edilmir. Məhdudlaşma bölməsində 11.4-cü maddədə bu qərar tətbiq olunanadək maddi ziyanı tam ödəməmiş şəxslərə məhdudiyət qoyulması da tamamilə hüquqi mühakiməyə və ədalət prinsipi-nə uyğundur. Belə ki, hər bir cinayət hadisəsi nəticəsində zərərçəkmiş şəxslərin ziyanının ödənilməsi zərurəti həmin şəxslərin hüquqlarının təmin olunması mahiyyəti daşıyır.

Şübhəsiz ki, bu humanist addımı tək-cə fərdi deyil, həmçinin ictimai kontekstdə də dəyərləndirmək yerinə düşərdi. Qəsdən, yaxud ehtiyatsızlıqdan cinayət törədərək cəzaya məhkum edilmiş şəxslər cəmiyyətimizin bir parçasıdır. Onların amnistiya aktı ilə cəzadan tam, yaxud qismən azad olunması onların sosial inteqrasiyası üçün vacib amildir. Bu akt cəmiyyətdə sosial harmoniyanın möhkəmlənməsinə səbəb olacaqdır.

Müfqi Məmmədli. Müstəqilliyimizin şərəf səhifəsinə, tariximizin qəhrəmanlıq salnaməsinə çevrilən ikinci Qarabağ müharibəsi işğal altında olan torpaqlarımızın azad edilməsi ilə nəticələndi. Xalqımız bu müharibədə yumruq kimi bir oldu, vətən torpaqları uğrunda ayağa qalxdı. Möhtərəm Prezident, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, bu müharibə xalqımızın əyilməz ruhunu göstərdi. 44 gün ərzində dünya Azərbaycanı yenidən tanıdı, onun rəhbərinin yenilməzliyinə, siyasi müdrikliyinə şahidlik etdi.

Noyabrın 8-də tarixi Zəfərimizin 1 ili tamam olur. İstər müharibənin başlanmasına qədər cərəyan edən prosesləri, aparılan danışıqları, istərsə də 44 günlük savaş və ondan sonrakı hadisələri təhlil edəndə görürük ki, Azərbaycan yalnız Ermənistanla və ya bir ovuc erməniyə qalib gəlməyib. Bu müharibə ilə Azərbaycan Ermənistanın arxasında dayanan güclərə, böyük rıçaqlara malik olan siyasi mərkəzlərə, erməni təəssübkeşlərinə qalib gəlib. Əslində, torpaqlarımızın 30 ilə yaxın işğal altında qalmasının, danışıqlar prosesinin uzanmasının əsas səbəbkarı da məhz həmin güclər idi və onların məqsədi işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarında ikinci erməni dövlətinin yaradılması və ya həmin ərazilərin zamanla Ermənistanla birləşdirilməsi idi.

İkinci Qarabağ müharibəsini qalibiyyətlə başa vuran Azərbaycan onların bütün planlarını alt-üst etdi. Möhtərəm İlham Əliyev sərkində qətiyyəti ilə döyüş meydanında düşməni darmadağın etdiyi kimi, siyasi-diplomatik sferada da erməni təəssübkeşi olan siyasi mərkəzləri tərksilah etdi. Həm müharibə, həm də ondan sonra Prezident İlham Əliyev onların iddia və arqumentlərini tarixin zibilliyinə göndərdi. Dövlətimizin başçısı Ermənistanın müdafiəsinə qalxmış dövlətlərə və siyasi mərkəzlərə öz yerlərini göstərdi. Bir daha sübut olundu ki, Azərbaycanı öz yolundan heç bir qüvvə döndərə və ya dayandıra bilməz və dövlətimiz istənilən vasitə ilə milli maraqlarını təmin etməyə qadirdir.

Biz bu müharibəni Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli, müdrik və uzaqgörən siyasəti, ordumuzun döyüş gücü, hərbçilərimizin, vətən əşqi ilə savaşa yollanan oğullarımızın qəhrəmanlığı, vətənpərvərliyi və şücaəti ilə azad etdik. Müharibə itkisiz olmur, biz bu yolda şəhidlər də

verdik. Azad olunmuş torpaqlarımız həm də şəhidlərimizin qanı ilə müqəddəsləşib. Vətən uğrunda canından keçən hər bir şəhidimizin xatirəsi daim uca tutulacaq.

Vətən müharibəsindəki Zəfərdən sonra Azərbaycan tarixinin yeni mərhələsinə qədəm qoyub. Bu mərhələnin əsas hədəfi işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpasıdır. Prezident İlham Əliyevin azad olunmuş rayonlara səfərləri zamanı infrastruktur obyektlərinin istifadəyə verilməsi hər birimizdə qürur doğurur və görünən odur ki, dövlətimiz Qarabağ və Şərqi Zəngəzuru ən qısa vaxtda yenidən qurmaqla doğma ellərindən köçkün düşmüş bütün vətəndaşlarımızın layiqli həyat şəraitini təmin edəcək. Azad olunmuş ərazilərimizin “ağıllı şəhər” və “ağıllı kənd” konseptləri əsasında bərpası, elektrik yarımstansiyalarında “smart idarəetmə” sistemlərinin tətbiqi, Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının müasir tələb və göstəricilərə cavab verməsi onu göstərir ki, dövlətimiz Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun yenidən qurulmasını ən yüksək və modern standartlar çərçivəsində həyata keçirir.

Azərbaycanın qələbəsinə dostlarımız sevindi, bədxahların isə bağı yarıldı. Müharibənin başa çatmasından ötən 1 ildə də bu özünü göstərdi. Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının açılışında iştirakı və ikinci dəfə işğaldan azad olunmuş ərazilərimizə səfər etməsi təsdiq etdi ki, qardaş Türkiyə Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun yenidən qurulması zamanı da dəstəyini əsirgəmir.

44 günlük savaşa əldə olunan qələbə xalqımızın qürur istinadgahıdır. Bu Zəfərin memarı isə cənab Prezident, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevdir. Xalqımızı məğrur edən bu qələbə milli ləyaqətimizin rəmzi, milli kimliyimizin təntənəsi kimi hər zaman tariximizə işıq

salacaq.

Könül Nurullayeva. Müzəffər Azərbaycan Ordusunun 44 gün davam edən Zəfər yürüşü şanlı qələbə ilə başa çatdı. Şücaətli ordumuz əsgər və zabitlərin, mərd oğullarımızın əzmkar gücü hesabına, canı-qanı bahasına Ermənistanın 30 ilə qurduğu istehkamları yarıb keçərək düşməni darmadağın etdi. Bu gün əzəli tarixi torpaqlarımızda şanlı üçrəngli bayrağımız dalğalanır. Bu tarixi savaşa canlarından keçən şəhidlərimizin ailə üzvlərini, öz sağlamlıqlarını torpaqlarımızın ərazi bütövlüyü uğrunda itirən qazilərimizi, bu qələbədə bir yumruq kimi birləşən bütün Azərbaycan xalqını salamlayır, tarixi qələbənin 1 ili münasibəti ilə təbrik edirik.

Tarixə düşən unudulmaz 8 noyabr – Zəfər Günü ilə bağlı dövlətimiz tərəfindən silsilə tədbirlər keçirilir. Şəhid ailələri, qazilər və onların ailə üzvləri hər zaman dövlətin diqqətindədir. Bu tədbirlər çərçivəsində dövlət başçımız Zəfər Günü'nün xalqımız üçün əhəmiyyətini nəzərə alaraq amnistiya elan edilməsi təşəbbüsü ilə çıxış edib. Bu, ilk növbədə qələbəmizin tarixləşməsi, Zəfər yaddaşının formalaşdırılması, təkcə azadlıqdan məhrum olan şəxslərin doğmalarının deyil, bütün xalqımızın bu günə münasibətinin formalaşdırılması baxımından çox təqdirəlayiq addımdır. Bu, ölkəmizdə humanizm siyasətinin davam etdiyinin göstəricisidir.

Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının müdafiəsi dövlət quruculuğu prosesinin humanist səciyyəli prioritet istiqamətlərindən birini təşkil edir. Müstəqillik qazandıqdan, ümummillə liderimiz Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdıışından sonra insan hüquq və azadlıqlarının təminatında ciddi dönüş yaranmış, mütərəqqi məhkəmə-hüquq islahatları aparılmışdır. Ulu öndərin

təməlini qoyduğu humanizm ənənələrini davam etdirən Prezident İlham Əliyev hər zaman mərhəmət və insan-pərvərlik kimi ən ali keyfiyyətləri əldə rəhbər tutaraq, əlamətdar tarixi günlərdə əfv sərəncamları imzalayır. Prezident İlham Əliyev tərəfindən və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə qəbul olunan əfv və amnistiya aktları bu günə qədər minlərcə ailəyə sevinc bəxş edib.

Amnistiya qərarları bilavasitə qanunvericilik sistemində tətbiq olunduğundan, nəticə olaraq belə bir addım həm hüquq sisteminin humanistləşməsində, həm də tarixi qələbəmizdən sonra böyük ruh yüksəkliyi olan xalqımızı humanizmə, sülhə, əmin-amanlığa, qarşılıqlı etimada səsleyir.

Prezidentimiz tərəfindən Milli Məclisə təqdim edilən amnistiya aktı Azərbaycan xalqının qələbə ilə bütünləşdiyi dövrdə müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Amnistiyanın tətbiq ediləcəyi şəxslərin sayına və əhatə etdiyi cinayət məsuliyyətindən və cəzadan azad etmə institutlarının dairəsinə görə bu aktın ən böyük amnistiya olacağı ehtimal edilir.

Ədalətin və hüququn aliliyi ideallarının hər bir cəmiyyət üçün önəmini vurğulayaraq, cəzadan azad olunacaq şəxslərin xalqımızın rifahına, dövlətimizin inkişafına töhfə verəcəyinə, bu xeyirxah addımın müsbət nəticələr doğuracağına inanırıq.

16 noyabr 2021-ci il

Əliabbas Salahzadə. Bu gün müzakirə etdiyimiz Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsi əvvəlki büdcələrdən tamamilə fərqlidir. Çünki biz bu il qalib dövlətimizin büdcəsini müzakirəyə çıxarmışıq.

Sözsüz ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin də daxil olduğu builki büdcə tamamilə yeni yanaşma tələb edir. Çünki artıq cənab Prezidentin imzaladığı müvafiq fərmanlara əsasən yaradılmış iki rayon – Qarabağ iqtisadi rayonu və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu da dövlət büdcəsinin formalaşmasına böyük təsir göstərəcək.

Məhz buna görə, gələn ilin büdcəsi 30 illik müstəqillik tariximizin ən böyük büdcəsidir. Həm müharibə dövründə, həm də müharibədən sonra çox böyük vəsaitlərin xərclənməsinə baxmayaraq, bu gün müzakirə etdiyimiz büdcə dövlətimizin və ölkə iqtisadiyyatının dayanıqlığını göstərir.

Növbəti ilin dövlət büdcəsi layihəsində işğaldan azad edilmiş torpaqlarımızda bərpa və yenidənqurma işlərinin həyata keçirilməsi, Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun Azərbaycan iqtisadiyyatına reintegrasiya edilməsi üçün 2,2 milyard manat məbləğində vəsait nəzərdə tutulur. Bundan başqa, dövlət sərhədlərimizin etibarlı qorunması məsələlərinin maliyyə təminatı da dövlət büdcəsində öz əksini tapıb. Eyni zamanda, silahlı qüvvələrimizin müdafiə qabiliyyətinin daha da möhkəmləndirilməsi, milli təhlükəsizliyimizin gücləndirilməsi üçün xərclərə də kifayət qədər böyük vəsaitin, dövlət büdcəsinin 15 faizinin ayrılması mütərəqqi addımdır.

Qeyd etmək istərdim ki, 2022-ci ilin dövlət və icmal büdcələri tərtib olunarkən Prezident İlham Əliyevin müvafiq sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”ə uyğunluğun təmin olunması təqdirəlayiqdir.

Sevindirici haldır ki, hər bir ölkənin iqtisadiyyatında əsas göstərici olan ümumi daxili məhsul istehsalında artım gələn il üçün 3,9 faizə, o cümlədən qeyri-neft sektoru üzrə

4,9 faizə, bir barel xam neftin satış qiyməti isə 50 ABŞ dollarına bərabər götürülüb.

Qeyd etmək lazımdır ki, gələn ilin büdcə-vergi siyasətinin əsasını əhalinin həssas qruplarının, şəhid ailələrinin, müharibə veteranlarının sosial müdafiəsinin daha da gücləndirilməsi, işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası və onların ölkə iqtisadiyyatına reinteqrasiyasının davam etdirilməsi, doğma torpaqlarımıza Böyük qayıdışın təmin edilməsi və ölkənin müdafiə qabiliyyətinin artırılması kimi mühüm məsələlər təşkil edir. Xüsusi ilə rayonların özünü maliyyələşdirməsi kimi müsbət tendensiyanı yüksək qiymətləndirirəm və bildirmək istəyirəm ki, bunun ölkə iqtisadiyyatının balanslaşdırılması baxımından mühüm əhəmiyyəti var.

Əminəm ki, 2022-ci ilin dövlət və icmal büdcələri də cənab Prezident İlham Əliyevin daim prioritet hədəf kimi diqqətdə saxladığı əhalinin sosial müdafiəsinin və yaşayış səviyyəsinin yüksəldilməsi, ölkəmizin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və iqtisadi inkişafın stimullaşdırılması üçün maliyyə təminatının yaradılmasına xidmət edəcəkdir.

Kamaləddin Qafarov. Təqdim edilən layihədən, statistik rəqəmlərdən aydın görünür ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi Azərbaycanın müstəqillik tarixində ən böyük və tutumlu büdcədir. Yeni büdcənin gəlir və xərclərində əvvəlki illərlə müqayisədə xeyli artımlar nəzərdə tutulub.

Məlum olduğu kimi, COVID-19 pandemiyası dünya ölkələrini yeni çağırışlarla üz-üzə qoydu. Azərbaycan dövləti Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ilk günlərdən pandemiya ilə mübarizə istiqamətində zəruri addımlar atdı. Koronavirusun iqtisadiyyata təsirinin azaldılması, özəl sektorun dəstəklənməsi, makroiqtisadi və maliyyə dayanıqlığının təmin olunması məqsədi ilə geniş sosial-

iqtisadi paket təqdim edildi. Görülmüş tədbirlərin nəticəsində ötən iki il ərzində Azərbaycan ən yüksək real ÜDM-ə çatan ölkələr sırasında olmuşdur. Hətta ölkənin ötən il 44 gün ərzində müharibə şəraitində olması və post-müharibə dövrünün problemləri də dövlətimizin taleyüklü sosial layihələrinin uğurla reallaşdırılmasına əngəl törətmədi.

Bu dövr ərzində ən az inflyasiya artımı edən iqtisadiyyatın Azərbaycan iqtisadiyyatı olduğunu müşahidə etmək mümkündür. Birmənalı olaraq demək lazımdır ki, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən müəyyən olunmuş milli prioritetlər bundan sonra da ölkənin dayanıqlı inkişafını təmin edəcəkdir.

Gözləniləyi kimi, 2022-ci ilin təqdim olunan dövlət büdcəsi daha çox sosial istiqamətə yönələcək. Yeni büdcə xərclərinin 46,5 faizi birbaşa sosial istiqamətə yönələcək.

Dövlət büdcəsi layihəsində işğaldan azad olunmuş ərazilərin dirçəldilməsi işi növbəti ildə də Azərbaycan dövləti tərəfindən müəyyən edilmiş əsas prioritet istiqamətlərdən biri olaraq qalacaqdır. Bütövlükdə, 2021-ci və 2022-ci illərdə bərpaya, yenidənqurmaya 4,4 milyard manatın ayrılması planlaşdırılıb. İşğaldan azad olunan ərazilərdə bərpa-quruculuq işləri intensiv şəkildə həyata keçirilir və qarşıdakı ildə də bu proses davam etdiriləcəkdir. Bununla yanaşı, 2022-ci ilin dövlət büdcəsindən təhsil, səhiyyə, müdafiə və sair istiqamətlərə xərclənən vəsaitin həcmində də artımlar nəzərdə tutulub.

Görünən odur ki, bu və digər sahələrə yönəlik xərclərdə artım olacaq. Çünki bir tərəfdən, qeyri-neft sektorundan daxilolmalar yüksəkdir, digər tərəfdən isə neftin dünya bazarında qiymətində bahalaşma müşahidə edilir. Bu, büdcədə neft sektorundan cəlbəmələrin, transferlərin reallaşmasına imkan yaradacaqdır. Yeni büdcədə

neftin qiyməti 50 dollar nəzərdə tutulub ki, bu da konservativ qiymətdir. Bu, dünya bazarında neftin qiymətinin bahalaşması fonunda dövlət büdcəsini potensial dalğalanmalardan sığorta etmək məqsədi daşıyır.

Bu gün Azərbaycanda inflyasiya 4,3 faiz ətrafındadır ki, bu da məqbul rəqəmdir. Digər tərəfdən, son altı ayda ölkənin valyuta ehtiyatları 1 milyard dollar həcmində artmışdır. Çox mühüm bir məqamı da nəzərə almaq lazımdır ki, bu artım Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda gedən intensiv bərpa işləri fonunda baş verib və Azərbaycan bu işlərin görülməsi üçün heç bir xarici kreditora müraciət etməyib. Bütün bunlar göstərir ki, Azərbaycan möhtəşəm resurs bazasına malikdir və bu resurslardan düşünülmüş, məqsədyönlü şəkildə, israfçılığa, lazım olmayan xərclərə yol verilmədən istifadə olunur.

Mühüm məqamlardan biri də budur ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa-yenidənqurma işlərinin aparılması, müasir iqtisadi sahələrin yaradılması, infrastrukturun qurulması, əsas fəaliyyət sahələri kimi, kənd təsərrüfatı, turizmin formalaşdırılması, regionda yeni beynəlxalq və regional nəqliyyat-logistika dəhlizinin bərpası istiqamətində işlər ən əsas prioritetlər sırasındadır və bu məsələlər gələn ilin dövlət büdcəsində öz əksini tapmışdır.

Mən də dövlət büdcəsinin təqdim olunmuş layihəsinin əlavələr və düzəlişlər nəzərə alınmaqla, qəbul olunmasını məqsədmüvafiq hesab edirəm.

Şahin Seyidzadə. İlk öncə bu il keçirilən büdcə müzakirələrinin Azərbaycan tarixində ən böyük büdcə müzakirəsi olduğuna, eyni zamanda, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müzəffər ordumuz tərəfindən torpaqlarımızın işğaldan azad olunmasının bir iliyinə təsadüf etməsinin əhəmiyyətinə toxunmaq istərdim.

Ötən bir il ölkəmizin tarixində bir sıra ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni hadisələrlə yadda qaldı. Mühari-bədən sonra işğaldan azad olunmuş rayonlarımızda geniş quruculuq, abadlıq işlərinin aparılması, qısa müddət ərzində bir sıra böyük infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi Azərbaycanın qüdrətini bir daha dünyaya göstərmiş oldu. Təbii ki, bütün görülən işlərin fonunda bu qələbəni bizə yaşadan qəhrəman şəhidlərimizin ailələri, qazilər, müharibə iştirakçılarının yüksək dövlət qayğısı ilə əhatələnməsi istiqamətində bir çox işlər görülmüşdür.

Bu gün Azərbaycan Respublikasının 2022-ci üzrə dövlət büdcəsinin müzakirə imkanını nəzərə alaraq, dövlət büdcəsində şəhid ailələrinə edilən güzəştlər və digər bir neçə məsələ ilə bağlı fikirlərimi bildirmək istərdim.

İlk növbədə “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun “Şəhidin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinin hüquqları” adlı 3-cü maddəsinin təkmilləşdirilməsinə dair təklifi nəzərinizə çatdırmaq istərdim. Hələ 1993-cü ildə qəbul olunmuş qeyd olunan qanunun 3-cü maddəsinə əsasən şəhid ailələrinin üzvləri dövlət ali, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi elmi təşkilatlarda ödənişli təhsilə qəbul olunarlarsa, təhsil haqqını ödəməkdən azad olunurlar.

Bununla belə, şəhid ailələrinin ölkəmizin ən həssas və-təndaş qrupundan biri olduğunu nəzərə alaraq, təklif edirəm ki, bu kateqoriyaya daxil olan şəxslərin ancaq dövlət ali, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində deyil, həmçinin bələdiyyə və özəl ali, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində ödənişli əsaslarla təhsil aldıkları zaman təhsil haqqından azad olunmaları ilə bağlı mexanizmin

işlənilib hazırlanması istiqamətində işlər aparılısın.

Hesab edirəm ki, şəhid ailəsi statusu daşıyan şəxslər bələdiyyə və özəl ali, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində təhsil aldıkları zaman təhsil haqqının tam məbləğindən azad olunmalıdırlar. Bundan irəli gələrək, bu məsələnin 2022-ci il üçün qəbul olunacaq Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsində nəzərə alınmasının vacibliyini diqqətə çatdırmaq istərdim.

Diqqət yetirmək istədiyim ikinci məsələ Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il üçün nəzərdə tutulan investisiya büdcəsində orta məktəblərin əsaslı təmir və tikintisi ilə bağlı olacaqdır. Əminəm ki, həmkarlarıma da vətəndaşlar tərəfindən məktəblərin tikintisi və ya əsaslı təmiri ilə bağlı daim müraciətlər daxil olur.

Bu məsələ xüsusi diqqət yetirilməli məsələlərdən biri olduğundan, nəzərdə tutulan dövlət büdcəsinin investisiya xərclərində təkcə öncədən başlamış əsaslı təmir işlərinə və ya tikintisinə vəsait ayrılan məktəblərin deyil, eyni zamanda, yeni tikilən və əsaslı təmir olunan məktəblərin sayının da ayrıca göstərilməsinin vacibliyini qeyd etmək istərdim. Bildiyimiz kimi, hazırda Azərbaycan Respublikasında 4500-ə yaxın məktəb mövcuddur. Həmin məktəblərin təxminən 8 faizinin, yəni 350-yə yaxın məktəbin yenidən tikintisi və ya əsaslı təmirinə ehtiyac vardır. Təmsil etdiyim Abşeron-Qobustan rayonları üzrə 17 məktəbin əsaslı təmirə və yenidən tikilməsinə ehtiyac vardır. Məlumat üçün bildirirəm ki, Abşeron rayonunun Ceyranbatan qəsəbəsi 2 saylı məktəbinin şagirdlərinin bir hissəsi gündəlik təhsilini tədris binasına aid olmayan ambulator məntəqədə alır. Həmçinin Qobustan rayon Ərəbşalbaş kənd məktəbi 50 ildən çoxdur istismarda olduğundan, bu məktəbin əsaslı təmirinə və ya yeni məktəb binasının inşa-

sına zərurət vardır.

Təbii, sevindirici haldır ki, son illər ərzində ölkəmizdə dövlət büdcəsi, eləcə də Heydər Əliyev Fondunun hesabına tikilən və təmir olunan məktəblərin sayı artmaqdadır. Amma bütün bunlarla yanaşı, 2022-ci ilin dövlət büdcəsində əvvəlki illərlə müqayisədə daha çox məktəbin təmiri və tikintisinə vəsaitin ayrılmasını məqsədəuyğun hesab edirəm.

Sonda diqqət yetirmək istədiyim məsələ, “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”in xüsusi ilə 3-cü milli prioriteti “rəqabətli insan kapitalı və müasir innovasiyalar məkanı” bəndini nəzərə alaraq, 2022-ci il Azərbaycan Respublikasının büdcəsində müxtəlif strukturları və bəndləri əhatə edəcək innovasiya və innovativ ekosistemin inkişafına ayrılacaq vəsaitin əhatə edəcəyi hissə ilə bağlı olacaqdır.

Təqdim olunan büdcə zərfindən də görüldüyü kimi, Azərbaycan hökuməti yeni innovasiyaların müasir idarəçiliyə gətirilməsində, yeni texnologiyalar əsasında idarəetmə metodlarının yaradılmasında, müasir dövrün tələblərinə uyğun, insan kapitalının inkişaf etdirilməsində maraqlıdır və bu baxımdan qeyd olunan innovasiya sahəsinin inkişafına ayrılacaq məbləğin həcmi, həmçinin onun səmərəli istifadəsinin nəzərə alınması çox vacibdir.

Ümumilikdə, 2022-ci il üçün təqdim olunmuş büdcə zərfini müsbət dəyərləndirirəm və lehinə səs verəcəyimi nəzərinizə çatdırıram.

17 noyabr 2021-ci il

Azay Quliyev. Hər şeydən öncə büdcə zərfini hərtərəfli və peşəkar şəkildə hazırlayan hökumətə, xüsusən Maliyyə Nazirliyinə təşəkkür edirəm. Eyni zamanda, büdcə layi-

həsinin müzakirələrinə ilk dəfə olaraq siyasi partiyaların, qeyri-hökumət təşkilatlarının və o cümlədən QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Agentliyinin nümyəndələrinin dəvət olunmasını təqdir edir və bu təşəbbüsə görə hörmətli Sahibə xanıma minnətdarlığımı bildirirəm. Ümid edirəm ki, Beynəlxalq Açıq Büdcə İndeksi üzrə Azərbaycanın şəffaflıq dərəcəsi qiymətləndirilən zaman Milli Məclisdə tətbiq olunan bu müsbət təcrübə nəzərə alınacaq.

Təqdirəlayiq haldır ki, qlobal iqtisadiyyatın üzləşdiyi çətinliklərin təsirlərinə, pandemiyadan qaynaqlanan ciddi sıxıntılara və Vətən müharibəsində tarixi Zəfərin əldə olunması üçün sərf olunan resurslara baxmayaraq, 2022-ci il üzrə nəzərdə tutulan büdcə layihəsi öz artım dinamikasını qorumağı və ölkəmizin qarşısında duran bütün vəzifələrin öhdəsindən gəlməyi hədəfləyib.

Dünya ölkələrinin, o cümlədən inkişaf etmiş bir sıra dövlətlərin gələnlə bərabər büdcəsinin artım statistikasına baxsaq, görərik ki, heç də bütün ölkələrdə bu cür müsbət tendensiya müşahidə edilmir.

Əlbəttə, bu, ilk növbədə cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə həyat keçirilən çevik və düzgün siyasət, risklərin idarə edilməsi və inkişafın təmini üzrə uğurlu strategiyanın seçilməsi ilə bağlıdır.

Bu baxımdan düşünürəm, gələnlə bərabər büdcə sənədini xarakterizə edən əsas cəhət odur ki, burada cəmiyyət və dövlət üçün ən mühüm olan 4 sahə – iqtisadi artım və məşğulluğun dəstəklənməsi, Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun yenidən qurulması və reintegrasiyası, sosial sahənin daha çox diqqət mərkəzində olması, müdafiə və təhlükəsizlik xərcləri prioritet təşkil edir və bu məqsədlər üçün büdcəmizin təxminən 70 faizdən çoxunun ayrılması planlaşdırılır.

Hərbçilərin, şəhid ailələrinin və qazilərin sosial

təminatının yaxşılaşdırılması, ordunun maddi və texniki bazasının gücləndirilməsi istiqamətində görülən işləri isə xüsusən qeyd etmək lazımdır.

Son günlər sərhəddə baş verən hərbi təxribatlar bir daha göstərir ki, Ermənistanda revanşist meyillər hələ də qalmaqdadır və bu cür halların qarşısını almaq üçün hərbi potensialımızı hər il daha da artırmalıyıq.

O da qeyd olunmalıdır ki, bütün bu müsbət nəticələrlə yanaşı, hökumətin qarşısında bir sıra ciddi çağırışlar durur. Bu, ilk növbədə, bütün sahələrdə özünü göstərən bahalaşmanın qarşısını almaq, inflyasiyanı minimum səviyyədə, heç olmasa, berrəqəmli səviyyədə saxlamaq, əhalinin məşğulluq problemini nəzərəcarpacaq dərəcədə həll etmək, büdcə xərclərində şəfaflığı və hesabatlılığı artırmaq, ictimai nəzarətin tətbiqində vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığa tam açıq olmaqdır. Bu baxımdan Hesablama Palatasının rəy və təkliflərinin nəzərə alınmasını vacib hesab edirəm.

Gələn il informasiya müharibəsində ön cəbhədə olan qurumlara ayrılan vəsaitə yenidən baxmaq lazımdır. Ermənistanın ölkəmizə qarşı törətdiyi müharibə cinayətlərinin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması, xarici ölkələrin vətəndaş cəmiyyəti institutları, media nümayəndələri, o cümlədən beynəlxalq təşkilatlarla adekvat işin qurulması işinə xüsusi diqqət yetirməliyik.

Xarici ölkələrdəki səfirliklərimizə, XİN-in yanında fəaliyyət göstərən Beynəlxalq İnkişafa Yardım Agentliyinə, QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Agentliyinə və Diaspor Komitəsinə bu məqsədlə ayrılan vəsaitin artırılması məsələsinə baxılmasını təklif edirəm.

Mən 8 saylı Binəqədi birinci seçki dairəsinin ərazisində yerləşən Ağasadıq Gəraybəyli küçəsi, ev 41 və Koroğlu

Rəhimov küçəsi, ev 53a ünvanında qəzalı vəziyyətdə olan yataqxana binalarında yaşayan 19 ailəyə verilməyən birdəfəlik maddi yardım məsələsi hələ də həllini tapmayıb. Hörmətli Samir müəllimdən xahiş edərdim ki, bu məsələnin araşdırılıb ədalətli həlli üçün müvafiq köməklik göstərsin.

8-ci dairədə digər ciddi problem 6-cı mikrorayonda 26 mindən artıq sakinə xidmət göstərən 27 sayılı şəhər poliklinikasının istismara yararsız olduğu əsas gətirilərək 3 ildir ki, fəaliyyətinin dayandırılmasıdır. Bu haqda müvafiq qurumlara dəfələrlə müraciət olunsa da, indiyə kimi heç bir tədbir görülməyib. Səhiyyə Nazirliyindən və İcbari Tibbi Sığorta Agentliyindən bir daha xahiş edirəm ki, vətəndaşların qaldırdığı bu məsələnin həllinə diqqət ayırsınlar və 6-cı mikrorayonda uzun illər mövcud olmuş yeganə poliklinikanın fəaliyyətini bərpa etsinlər.

Əliabbas Salahzadə. Düz 1 il öncə dövlət başçısı, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qüdrətli Azərbaycan Ordusu 30 ilə yaxın müddətdə işğal altında olan torpaqlarımızı azad etməklə ərazi bütövlüyümüzü bərpa etdi. Bu tarixi qələbə ədalətin bərpa olunması ilə yanaşı, ölkəmiz üçün regional, eyni zamanda, qlobal müstəvidə yeni imkanlara və münasibətlərə mühit yaratdı. Bu gün yenilənmiş Azərbaycan güclü xalqı, güclü Prezidenti, güclü ordusu, güclü iqtisadiyyatı və daha böyük ərazisi ilə regionda böyük söz sahibinə çevrilmişdir.

Bu gün müzakirəyə çıxardığımız 2022-ci il dövlət büdcəsinin layihəsi barədə ancaq bir söz deyə bilərəm. Bu layihə öz aktuallığı, möhtəşəmliyi ilə Azərbaycanın çiçəklənməsinə, daha qüdrətli olmasına və Azərbaycan xalqının rifahına hədəflənən mükəmməl siyasi və iqtisadi sənədlər

toplusudur. Təbii ki, mən tərtibatla məşğul olan bütün aidiyyəti qurumlara öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Ona görə ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsində sosial inkişafa, yüksək iqtisadi artıma, işğaldan azad olmuş ərazilərdə quruculuq işlərinin görülməsinə, həmçinin erməni faşizmindən zərər çəkmiş vətəndaşlarımızın bu əzəli torpaqlarımıza qayıdışına, ölkəmizin müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsinə və digər mühüm sahələrin inkişaf etdirilməsinin təminatına xüsusi yer ayrılmışdır.

Təbii ki, daha yüksək nəticələrin əldə edilməsi hər zaman prioritet məqsədlərimiz sırasındadır və bu nailiyyətlərin əlçatan olması üçün bu istiqamətdə geniş iqtisadi araşdırmaların aparılması yolu ilə yeni yanaşma üsullarının müəyyən edilməsi zəruridir. Büdcə risklərinin minimuma endirilməsi bu sahədə nəzərə alınacaq təməl prinsiplərindəndir ki, bu da baş verə biləcək riskli hadisələrin müəyyən səviyyədə proqnozlaşdırılması, qabaqcadan müəyyən edilməsi, bu hadisələrin qarşısının alınması və ya onların neqativ təsirlərinin minimuma endirilməsi üçün büdcə prosesi iştirakçıları tərəfindən həyata keçiriləcək üsul və metodların tətbiq edilməsini nəzərdə tutur. Bu baxımdan büdcə xərclərinin azalması və büdcə risklərinin minimuma endirilməsi yolu ilə daha yüksək nəticələrin əldə edilməsi ilə əlaqədar bir neçə təklifimi səsəndirmək istəyirəm:

- Büdcə risklərinin qiymətləndirilməsi prosesində qanunverici orqanın aktiv iştirakı;
- İri vergi ödəyicilərinin fəaliyyətinin müntəzəm monitorinqi;
- Büdcə risklərinin reyestrinin yaradılması.

Digər təkliflərim isə seçildiyim Sabunçu rayonunun problemləri ilə bağlıdır. Son illər Bakının ətraf qəsəbələri

də öz simasını əsaslı şəkildə dəyişmiş, müasirləşmiş, yenilənmişdir. Bu inkişafın başlıca səbəbi Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi məqsədyönlü siyasət və onun davamlı xarakter almasıdır. Bakının Sabunçu rayonu da tamamilə yeni bir inkişaf mərhələsinə qədəm qoymuşdur. Son on ildə Sabunçu rayonunun qəsəbələri tamamilə müasirləşmiş, burada quruculuq işləri geniş vüsət almışdır.

Bununla belə, rayonun bəzi ərazilərində hələ də su qıtlığı yaşanır. Təmsil olduğum dairədəki ərazilərdə ara küçələr təmir olunmayıb, Sabunçu, Ramana və Zabrat qəsəbələrində kanalizasiya sistemi bərbad vəziyyətdədir və ya ümumiyyətlə, yoxdur. Ümid edirəm ki, həm “Azər-su” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti, həm də digər aidiyyəti qurumlar seçicilərimin adından qaldırdığım bu problemlərin həllinə lazımı və təxirəsalınmaz köməklik göstərəcəklər.

Məhz 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin müsbət dinamikası bir daha göstərir ki, biz ölkəmizdə geniş vüsət almış iqtisadi və sosial islahatları 2022-ci ildə davam etdirə biləcəyik. Büdcəmizin gəlir və xərc imkanları məhz bu islahatların davamlı olmasına kömək göstərəcək.

Əminə Ağazadə. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsinin müzakirələri aparıldığı bir vaxtda bu böyük əhəmiyyətə malik sənədlə bağlı bəzi fikirlərimi bölüşmək istəyirəm.

2022-ci il dövlət büdcəsi hazırda ölkəmizdə və global miqyasda baş verən siyasi-iqtisadi faktorları, sosial çağırışları, makroiqtisadi göstəricilərin qorunması istiqamətində atılan addımları özündə ehtiva edir. Gələcək il üçün hazırlanmış dövlət büdcəsi müstəqil Azərbaycan dövlətinin tarixində öz həcminə görə ən irihəcmli dövlət layihəsidir.

Büdcə zərfi dövlət başçısı cənab İlham Əliyev tərəfindən təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi in-

kişafa dair Milli Prioritetlər” sənədində öz əksini tapmış və dövlətimizin yaxın perspektivdə inkişaf xəttini müəyyən edəcək istiqamətləri əks etdirə bilmişdir.

Xüsusi olaraq vurğulamaq istərdim ki, 2022-ci ildə sosialyönümlü xərclər cari illə müqayisədə 1 milyard 649 milyon manat və yaxud 13,5 faiz artırılaraq 13 milyard 851 milyon manata çatdırılır. Beləliklə, büdcədə sosialyönümlü xərclərin xüsusi çəkisi 46,4 faiz olacaqdır. Bütün bunlar xalqın rifah halının hər zaman dövlətimiz üçün ən vacib vəzifə olduğunun göstəricisidir.

Deputat seçildiyim Kürdəmir rayonu üzrə həlli vacib hesab etdiyim sosial-iqtisadi məsələlərə toxunmaq istəyirəm. Kürdəmir şəhərinin mövcud kanalizasiya xətləri 1972–1975-ci illərdə beton borulardan olmaqla iməcilik yolu ilə çəkilmişdir. Hazırda həmin beton borular aşınaraq istismara tam yararsız hala düşmüşdür.

İcməli su xətlərinin çəkilişi ölkə Prezidentinin sərəncamı ilə 2011-ci ildən tam həyata keçirilsə də, kanalizasiya xətlərinin çəkilişi 2014-cü ildən yarımçıq qalmışdır. Layihə üzrə nəzərdə tutulan 6,2 kilometrlik mikro-tuneldən cəmi 1,5 kilometri, ümumi uzunluğu 115 kilometr olan qapalı kanalizasiya xəttindən isə 24 kilometri çəkilmişdir. Bu yarımçıq işlərin tamamlanması ilə əlaqədar məsələnin müvafiq təşkilatlar qarşısında qaldırmağı özümə borc bilirəm.

Artıq uzun müddətdir ki, ölkəmizin paytaxtı Bakı şəhərindən ali məktəblərin, regional əhəmiyyətli tədris müəssisələrinin ölkənin digər bölgələrinə köçürülməsi haqqında fikir mübadilələri aparılır, müxtəlif variantlar təklif edilir. Bununla əlaqədar olaraq mən Kürdəmir rayonunun coğrafi mövqeyini bir daha xatırlatmaq istəyirəm. Kürdəmir rayonu respublikanın, demək olar ki, mərkəzində yerləşməklə

ölkənin bütün istiqamətlərinə gedən magistral xəttlərin üzərində yerləşir. Ölkənin ən əsas şosse, dəmir yolları rayon ərazisindən keçir. Böyükhəcmli ali təhsil müəssisələrindən bəzilərinin bu rayonun ərazisinə köçürülməsi paytaxtın tələbə yükünü azaltmaqla, eyni zamanda, regionun çoxşaxəli inkişafında mühüm rol oynaya bilər.

İndiki dövrdə təhsilə diqqət məsələsi günün əsas tələbləri səviyyəsindədir. Rayonda bir neçə müasir məktəb binaları tikilmiş, məktəblərdə tədris və təlimin səviyyəsi xeyli yüksəlmişdir. Ancaq təəssüflər olsun ki, rayon ərazisində əsaslı təmirinə və ya tikintisinə zəruri ehtiyac duyulan qəzalılıq və istismara az yararlı məktəb binaları hələ də mövcuddur. Rayonun Sovla, Pirili, Çöhranlı tam orta məktəblərinin tikintisinə, şəhər 2 sayılı (E.Zülfüqarov adına) Şilyan, (Q.Əliyev adına) Qarabucaq qəsəbə, Muradxan, Pirili, Topalhəsənli, Köhnəbazar tam orta məktəblərinin və Bala Kəngərli kənd ümumi orta məktəblərinin əsaslı təmirinə ciddi ehtiyac vardır.

Kürdəmir rayon Uşaq İncəsənət məktəbinin mövcud binası 1953-cü ildə inşa edilmiş, 1984-cü ildən Uşaq İncəsənət məktəbi kimi öz fəaliyyətini davam etdirir. Məktəb hazırda qəzalılıq vəziyyətdədir. Qeyd etməliyəm ki, 2021-ci ilin dövlət büdcəsində binanın təmiri nəzərdə tutulsa da, binanın texniki vəziyyətini təhlil edərək müəyyən etmək olur ki, əsaslı və ya cari təmir işlərinin aparılmasının heç bir faydası olmayacaqdır. Mütəxəssislər qeyd edir ki, qısa müddətdən sonra bina yenidən əvvəlki qəzalılıq vəziyyətə düşəcəkdir. Dövlət büdcəsinə qənaət məqsədi ilə məktəb üçün yeni binanın tikilməsi daha məqsədəuyğundur. Yeni incəsənət məktəbi binasının tikintisi Kürdəmir əhalisinin ən böyük istəklərindən biridir və rayon əhalisi ümid edir ki, onların bu arzusu dövlətimiz tərəfindən qarşılanacaqdır.

Yuxarıda sadalanan problemlərin növbəti ilin dövlət büdcə xərclərində nəzərə alınmasını xahiş edirəm. Sonda bir daha qeyd etmək istərdim ki, 2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsi hərtərəfli, büdcə sistemi haqqında qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq hazırlanıb.

23 noyabr 2021-ci il

Bəhruz Məhərrəmov. Zəfərimizin nəticələrinin qorunması baxımından həssas bir dönəmi başa vurduq və əminliklə demək olar ki, Nazirlər Kabineti cənab Prezidentin icra səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsinin təşkili məqsədlərinə layiqincə nail olmağa çalışıb. Xüsusən quruculuq və bərpa prosesində dövlət başçısının tapşırıqlarının çevik icrasını mən ayrıca qeyd etmək istəyirəm. Biz 30 il xarabazara çevrilmiş bir ərazidə 8 aya beynəlxalq hava limanı tikib ali qonaqları qəbul etmişik. Bu mənada, təbii ki, büdcə layihəsi və zərfə daxil olan sənədlərə öz müsbət münasibətimi bildirəcəm. Eyni zamanda, hökumətə, büdcə layihəsində zəhməti keçən hər bir kəsə həm peşəkar hazırlanan bu sənədə, həm də parlamentlə səmərəli əməkdaşlığa görə təşəkkür edirəm.

İcazənizlə, təmsil etdiyim 66 sayılı dairə üzrə bəzi məsələləri diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Təbii, Biləsuvarın ən böyük problemi həm suvarma, həm də içməli su təminatında ciddi çatışmazlıqla bağlıdır. Əlbəttə, deyə bilərsiniz ki, su problemi qlobal məsələdir, bütün rayonlarımızda var. Amma Biləsuvarın fərqi ondadır ki, biz Kür, yaxud Arazın sahilində yerləşib problem yaşayan rayon deyilik, bizim, ümumiyyətlə, təbii su mənbəmiz yoxdur. Bir Bolqarçay var, o da, demək olar ki, quruyub. Ümidimiz Cənub Muğan kanalının texniki suyuna qalıb və

yay aylarında bu suyu da tapmaq müşkülə çevrilir. Məsələnin yeganə həlli yolu rayonda Bolqarçay su anbarının təmiri, yaxud yeni sututarın yaradılması, habelə bölgəyə yeni içməli su kəmərinin çəkilməsidir ki, problemə hökumətimizin xüsusi diqqət ayırmasını xahiş edirəm. Sırr deyil ki, indi işsizlik də ciddi problemdir, Biləsuvarın su problemi həll olunsa, bizdə işsizlik minimuma düşəcək.

İkinci vacib məsələ, Biləsuvarda 8 ümumtəhsil məktəb binasının – şəhər 6 saylı, Bağbanlar, Nəsimi kəndi, Nərimankənd, Təzəkənd tam orta məktəblərinin, Nərimankənd, Yuxarı Ağalı kəndi və Günəşli ümumi orta məktəblərinin yenidən tikilməsi, habelə 7 məktəbin, Dərvişli, Yuxarı Cürəli, Ovçubərə, Ağayrı, Səmədabad, Bəydili kənd tam və Amankənd ümumi orta məktəblərinin əsaslı təmirə zəruri ehtiyacı vardır. Əlbəttə, bunların hamısını bir dəfəyə etmək mümkün deyil, amma heç olmasa, planlı şəkildə bir neçə zəruri addımın atılması vacibdir.

Məktəblərdən söz düşmüşkən, təhsilin ilk pilləsi məktəbəqədər təhsildir, çox ciddi peşəkarlıq tələb edən bir mərhələdir, amma biz bunu hələ də yerli icra orqanlarına həvalə etmişik. Yerli icra orqanı təhsil sahəsində ixtisaslaşmış struktur deyil. Hesab edirəm ki, məktəbəqədər müəssisələr yenidən Təhsil Nazirliyinə qaytarılmalı, məktəbəqədər müəssisələrə işə qəbul məsələsini də müəllimlərin işə qəbul imtahanı formatına salmalı, büdcə prosesində bu amili nəzərə almalıyıq.

Daxili yol infrastrukturu ilə bağlı problemlərimiz var. Kənd yolları zamanında bələdiyyələrin balansına verilib, kənd bələdiyyələrinin əksəriyyəti isə faktiki olaraq, imkansız təşkilatlardır, həmin yolların təmir, yaxud bər-pasına vəsaiti olmur. Müraciət edəndə dövlət strukturu da haqlı olaraq cavab verir ki, biz təmir edə bilmərik, bə-

ladiyyenin balansındadır. Hesab edirəm ki, bu məsələ də diqqətə alınsa, yaxşı olar. Əlbəttə, bu, ümumölkə əhəmiyyətli problemdir.

Habelə bir neçə ümumi məsələyə toxunmaq istəyirəm. Bütçə layihəsinin 7.3-cü maddəsində məhkəmə hakimiyyəti, prokurorluq və hüquq mühafizə fəaliyyətinə, ümumilikdə, ayrılan 2 milyard 362 milyon vəsaitin 110,3 milyonunu məhkəməyə ayrılıb. Müqayisə etsək, həm prokurorluq, həm də hüquq mühafizə fəaliyyətinə münasibətdə nisbətən məhkəmələrə nədənsə daha qənaətli yanaşılıb və hesab edirəm ki, bu məbləğə bir daha baxılması məqbul olar. Xüsusən də birinci instansiya məhkəmə aparatlarında çalışan işçilərin mövcud əmək haqqı fonunda bu, zəruri görünür. Əks-halda biz müəyyən zamandan sonra bu maaşa birinci instansiya məhkəmələrində işləməyə peşəkar əməkdaş tapmaqda çətinlik çəkəcəyik. Bilməyimiz vacibdir, dövlət imtahanı ilə keçən savadlı kadrların heç biri bu maaşa bir neçə ildən artıq işləmir, təcrübə toplayıb digər sahələrə axın edirlər.

Əlbəttə, bunlar bizim təkliflərimizdir və unutmamalıyıq ki, bizim Ermənistan kimi qonşumuz, onların havadarları var və bu mənada əsas diqqətin hərbi və təhlükəsizlik xərclərinə yönəlməsini vacib hesab edirəm. Qafqazda sülhün yeganə qarantı Azərbaycan Ordusudur və silahların susması, evlərə şəhid xəbərləri gəlməməsi üçün biz 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında layihədə hərbi xərcləri nəyin bahasına olur-olsun artırmaqdan çəkinməməliyik. Layihəyə səs verəcəyəm.

Çavid Osmanov. Müstəqillik tariximizin ən böyük həcmli büdcəsi olan 2022-ci ilin dövlət büdcəsi Azərbaycanın iqtisadi gücünün və potensialının, gələcək üçün atılacaq uğurlu addımların sübutu kimi qiymətləndiril-

məlidir. Milli prioritetlər olaraq müəyyənləşdirilmiş bütün sahələrin inkişafı üçün vacib məsələlər, eləcə də dünyada gedən proseslərlə əlaqədar yeni çağırışlar nəzərə alınıb.

Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan öz tarixinin ən parlaq qələbəsini qazanaraq Ermənistanın 30 illik işğalçılıq siyasətinə son qoydu və torpaqlarımız işğaldan azad olundu.

Vətən müharibəsi bitdikdən dərhal sonra işğaldan azad edilmiş ərazilərdə genişmiqyaslı tikinti-quruculuq işləri həyata keçirilməyə başlamış və bunun üçün dövlət büdcəsindən 2 milyarddan çox vəsait ayrılmışdır. Şərqi Zəngəzur və Qarabağda həyata keçirilən yenidənqurma işləri Azərbaycan dövlətinin iqtisadi gücünün göstəricisidir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa-yenidənqurma işlərinin aparılması, müasir iqtisadi sahələrin yaradılması, infrastrukturun qurulması, əsas fəaliyyət sahələri kimi, kənd təsərrüfatı, turizmin formalaşdırılması, regionda yeni beynəlxalq və regional nəqliyyat-logistika dəhlizinin bərpası istiqamətində işlər ən əsas prioritetlər sırasındadır və bu məsələ gələn ilin dövlət büdcəsində öz əksini tapıb. Azad edilmiş ərazilərdə quruculuq işlərinin aparılması üçün 2,2 milyard manat vəsaitin ayrılması həm xalqımız tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılınır, həm də beynəlxalq miqyasda işgüzar dairələrin ciddi marağına səbəb olur.

2022-ci ilin dövlət büdcəsində işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidənqurma və bərpası üçün yüksək məbləğdə vəsaitin ayrılması bir daha onu təsdiq edir ki, Şərqi Zəngəzur və Qarabağın dirçəldilməsi cənab Prezident, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə dövlətimizin əsas prioritetlərindəndir.

Azərbaycan vətəndaşlarının rifahının yüksəldilməsi,

xüsusi ilə aztəminatlı insanların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin siyasətinin prioritet istiqamətidir. Növbəti ilin büdcəsində sosial-yönümlülük saxlanılıb. Hər bir Azərbaycan vətəndaşının vəziyyəti dövlətin diqqəti və qayğısı ilə əhatə olunub. Eyni zamanda, ölkənin müdafiə məsələləri, ordu quruculuğu, əsgər və zabitlərin məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması sahələrinə də lazımi diqqət yetirilib. Əmək haqlarının, pensiyaların, təqaüdlərin və digər sosial ödənişlərin artımının nəzərdə tutulması bir daha onu göstərir ki, Azərbaycan dövlətinin yürütdüyü siyasətin mərkəzində vətəndaş amili dayanır. Bütün bunlarla yanaşı, əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, sosial islahatlar, ictimai iş yerlərinin yaradılması, məşğulluq məsələləri və aztəminatlı əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması, şəhid ailələrinə və müharibə əlillərinə göstərilən hərtərəfli dövlət qayğısı, onlara maliyyə dəstəyinin göstərilməsi, müalicəsi və sosial durumlarının yaxşılaşdırılması 2022-ci ilin dövlət büdcəsində prioritet istiqamətlərdəndir.

Respublikanın hər bir şəhər və rayonunun inkişafı ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin hər zaman diqqət mərkəzindədir. Belə ki, təmsil etdiyim 90 saylı Ağdaş seçki dairəsini əhatə edən Ağdaş rayonunda yaşayış məntəqələrinin qazlaşdırılması haqqında ölkə başçısının 2020-ci il 12 mart tarixli Sərəncamı mövcuddur. Sərəncama əsasən 19 qazlaşmamış yaşayış məntəqəsindən 11-i artıq qazlaşdırılmışdır. Təbii qazla təmin olunmayan 8 kənd yaşayış məntəqəsinin 2022-ci ildə qazlaşdırılmasını nəzərə almağı hökumətdən xahiş edirəm. Büdcə layihəsinə səs verirəm.

Əliabbas Salahzadə. Bu gün müzakirə etdiyimiz Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında qanun layihəsinə nəzər salarkən, bir daha ölkəmizdə

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə aparılan sosialyö-nümlü siyasətin şahidi oluruq.

Bildiyimiz kimi, dövlət başçısı tərəfindən müəyyən edilmiş dövlət siyasətinin əsasını Azərbaycan vətəndaşının rifahı, onun həyat şəraitinin daha da yaxşılaşdırılması təşkil edir. Bu siyasətin həyata keçirilməsində isə Dövlət Sosial Müdafiə Fondu yaxından iştirak edir. Belə ki, DSMF əhalinin əmək pensiyaları, sosial müavinətlər, ünvanlı dövlət sosial yardımı, təqaüd və kompensasiyalarla, habelə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər ödəniş-lərlə təmin edilməsi sahəsində uğurla fəaliyyət göstərir.

Prezident İlham Əliyevin 2020-ci il 30 iyun tarixli Fərmanına əsasən DSMF-nin Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində publik hüquqi şəxsə çevrilməsi isə fondun fəaliyyətində inzibati idarəçiliyin birbaşa əhaliyə xidmət modeli ilə əvəzlənməsinə yönəlmiş mühüm addım oldu. Sosial sığorta və sosial müdafiə sahələrində vətəndaşlara daha yüksək səviyyəli xidmətlə-rin göstərilməsini, bu xidmətlərin çevikliyinə və əlçatan-lığının, şəffaflığının təmin edilməsini hədəfləyən tədbirlər, bu məqsədlə müxtəlif innovativ həllərin, informasiya tex-nologiyalarının yeniliklərinin tətbiqi davamlı xarakter aldı.

Bu gün DSMF-nin 2022-ci il büdcəsi ilə tanış olarkən görürük ki, son iki ildə sosial ödənişlər üzrə xərclər 60 faiz, yəni 2 milyard 392 milyon manat artırılıb. Pensiya xərcləri son 3 il yarım ərzində 1 milyard 591 milyon manat, sosial müavinətlər üzrə xərclər 417 milyon manat, təqaüdlər üzrə xərclər 310 milyon manat artıb. Son üç ildə minimum pensiya 110 manatdan 200 manata çatdırılıb, orta aylıq pensiya 60 faiz, yaşa görə pensiya 53 faiz, əlilliyə görə pensiya 64 faiz, ailə başçısını itirməyə görə pensiyalar isə 75 faiz artırılıb.

Təqdirəlayıqdır ki, növbəti dövr üzrə də artımlar planlaşdırılır. 2022-ci il Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsi cari ilə nisbətən 161 milyon manat, yəni 3,1 faiz artımla planlaşdırılır. Büdcə təşkilatları üzrə artım 27 faiz, qeyri-büdcə təşkilatları üzrə 13 faiz planlaşdırılıb və ümumilikdə, növbəti ildə həm gəlirlər, həm də xərclər baxımından Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsi daha da artırılacaq.

Qeyd etmək lazımdır ki, sosial sığorta haqlarının yığılmasında da ciddi irəliləyiş əldə edilib. Dövlət Əmək Müfəttişliyi ilə əlaqələndirilmiş iş qurularaq əmək müqavilələrinin sayının artımı təmin olunub. Ümumilikdə, bu gün əminliklə deyə bilərik ki, Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun gəlirlərində və əhaliyə ödənişlərində büdcə və qeyri-büdcə sektorunun payı nisbət olaraq düzgün qurulub. Belə ki, növbəti ildə gəlirlərin təxminən 60 faizinin qeyri-büdcə sektoru, 40 faizinin isə büdcə sektoru üzrə olacağı gözlənilir.

Növbəti ildə əmək pensiyalarının orta aylıq məbləğinin artırılaraq 345 manat, yaşa görə əmək pensiyalarının orta aylıq məbləğinin isə 375 manat olacağı proqnozlaşdırılır.

Bütün bunlar deməyə əsas verir ki, DSMF qarşısındakı dövrdə də əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi işində yaxından iştirak edəcək, şəhid ailələrini, qazilərimizi və aztəminatlı ailələri düşündürən məsələlərin həllinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Fatma Yıldırım. Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmiz ötən illərdə böyük inkişaf yolu keçib. Dövlətimizin başçısının siyasi iradəsinin ifadəsi olaraq həyata keçirilən genişmiqyaslı islahatların sistemli şəkildə davam etdirilməsi hər bir sahənin dinamik inkişafında özünü büruzə verməkdədir.

Çox təqdirəlayiq haldır ki, Azərbaycan hökumətinin düşünülmüş, uğurlu siyasəti nəticəsində bütün bəşəriyyəti öz cənginə almış koronavirus pandemiyasının ölkəmizin sosial-iqtisadi həyatına təsiri minimum səviyyədə oldu. Hökumətimiz makroiqtisadi dayanıqlığın qorunması istiqamətində mükəmməl siyasət həyata keçirməkdədir. Məhz görülən işlərin nəticəsidir ki, bu ilin 9 ayında ÜDM-də 4,8 faiz, qeyri-neft sektorunda isə 6,2 faiz artım baş verib. ÜDM-də qeyri-neft sektorunun payı 64 faiz təşkil edib. Cari ilin 9 ayı ərzində qeyri-neft ixracı 41 faizədək artıb ki, bu, indiyədək müşahidə olunan ən yüksək göstəricidir.

Bütün bunlar göstərir ki, həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət sayəsində ölkəmiz sosial və iqtisadi infrastruktur quruculuğunda, özəl sektorun inkişafında, sənayeləşmədə, aqrar sektorun istehsal və ixrac imkanlarının genişləndirilməsində, makroiqtisadi sabitliyin təmin olunmasında, əhəlinin rifah halının yaxşılaşmasında diqqətəlayiq uğurlara imza atıb. Ümumiyyətlə, çox doğru olaraq Azərbaycan iqtisadiyyatı inklüziv iqtisadiyyat kimi səciyyələndirilir. Başqa sözlə desək, Prezident İlham Əliyevin nümayiş etdirdiyi siyasi iradəyə uyğun olaraq, ölkəmizdə güclü iqtisadi inkişaf dərin məzmunlu sosial siyasətlə tamamlanır.

Ötən il 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan tarixi Zəfər isə ölkəmizin inkişafında yeni mərhələ açır. Məlumdur ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin çox böyük sosial-iqtisadi potensialı var. Doğrudur, 30 illik işğal dövründə Ermənistan həmin ərazilərdə əsl vandalizm törədib, yeraltı və yerüstü sərvətlərimiz talan edilib, ekoloji terror həyata keçirilib. Buna baxmayaraq, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə dövlətimiz azad olunmuş ərazilərimizin dirçəlişi, bərpası istiqamətində nəhəng işlər görməkdədir. Növbəti il üçün dövlət bücə-

sindən bu məqsədlə 2,2 milyard manat vəsaitin ayrılması Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun dirçəlişinin xüsusi diqqət mərkəzində olduğunu bir daha təsdiqləyir.

Bununla belə, mən təmsil etdiyim Bərdə rayonunda həllini gözləyən bir sıra sosial-iqtisadi məsələləri hökumət nümayəndələrinin diqqətinə çatdırmaq istəyirəm. Rayonda infrastrukturla bağlı bir sıra problemlər mövcuddur. Belə ki, təmsil etdiyim dairə üzrə kəndlərin 70 faizində elektrik xətlərinin kəbelləşmə işlərinin aparılmasına çox böyük ehtiyac vardır. Həmçinin seçicilərimiz tərəfindən ən çox müraciət edilən məsələlərdən biri su problemidir. Biz bilirik ki, Ermənistanın 30 illik işğalı nəticəsində bir sıra bölgələrin su təminatı ciddi çətinliklərlə üzləşmişdi. Amma Vətən müharibəsi nəticəsində qazanılan Zəfərimiz bu problemin həllinə əhəmiyyətli dərəcədə müsbət təsir göstərəcək. Tərtər su anbarının erməni işğalından azad olunması on minlərlə hektar ərazinin su probleminin həllinə təkan verəcəkdir. Buraya Bərdə rayonunun da əraziləri daxildir. Bu baxımdan, düşünürəm ki, təmsil etdiyim rayonda suvarma problemlərinin həlli üçün yaxşı imkanlar yaranıb.

Eləcə də Bərdədə insanlar kanalizasiya xətlərinin olmasından əziyyət çəkir. Aldığımız məlumata görə aidiyyəti qurum tərəfindən bu məsələ ilə əlaqədar layihələndirmə prosesi çoxdan başlanılsa da, lakin heç bir nəticə əldə olunmamışdır. Həmçinin Bərdə rayonu üzrə bir çox kəndlərdə rabitə xətlərinin olmaması və ya yararsız olması, rayonun Mollagüllər, Qarağacı, Ərəblər və digər əhalisi çox olan kəndlərin yollarının asfaltlanması, Bərdə Gənclər Evinin tikintisinin başa çatdırılması həllini gözləyən məsələlərdəndir.

Biz bilirik ki, ölkəmizdə təhsilin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi hökumətin siyasətinin əsas prioritet

istiqlamətlərindən biridir. Rayonda bu sahədə müəyyən işlər aparılıb, amma əsaslı təmirə ehtiyacı olan məktəblərin sayı da az deyil. Belə ki, rayon üzrə 14 məktəb qəzal vəziyyətdədir. Onların 5-də, Bərdə şəhər 1 saylı, Saatlı, Kürdborakı, Qarağacı və Yeni Daşkənd kənd orta məktəblərində, ümumiyyətlə, təhsilin davam etdirilməsi mümkün deyildir. Bu məktəblərin vəziyyəti ilə bağlı Təhsil Nazirliyinə yazılı müraciətlərimiz də olub və bir daha məsələnin diqqətdə saxlanılmasını xahiş edirəm.

Seçicilərimi narahat edən digər məsələ isə səhiyyə sahəsi ilə bağlıdır. Məlumat üçün bildirim ki, ötən il rayonda Uşaq xəstəxanası və poliklinika Bərdə Mərkəzi Rayon Xəstəxanasının binasına köçürülüb. Halbuki Uşaq xəstəxanası təmirlidir, lakin hazırda istifadə olunmur. Səhiyyə Nazirliyi və İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin rayonda vətəndaşlar tərəfindən qaldırılan bu məsələyə nəzər yetirərək, təkrar monitoring keçirməsini zəruri hesab edirəm.

Sadaladığım problemlərin həllinin diqqət mərkəzində saxlanılmasını xahiş edirəm. Yekunda bir daha son illər aparılan islahatların nəticəsi olaraq aidiyyəti dövlət qurumları tərəfindən koordinasiyalı şəkildə tərtib olunan 2022-ci ilin büdcə layihəsinin lehinə səs verəcəyimi bildirmək istəyirəm. Layihənin tərtib olunmasında əməyi keçən hər kəsə minnətdarlığımı bildirirəm.

Fazil Mustafa. Hesablama Palatasının rəyində qeyd edilir ki, Fondun büdcəsinin icrası vəziyyətinin dövlət büdcəsi kimi Milli Məclisə təqdim edilməməsi və Milli Məclis tərəfindən baxılaraq təsdiq olunmaması dövlətin maliyyə vəsaitlərinə, həmçinin dövlət maliyyəsinə tam parlament nəzarətinin təmin olunmasında risk olaraq qiymətləndirilməlidir. Əslində, bu irad yerindədir, bu kimi

rəsmi sənədlər mütləq Milli Məclisə təqdim olunmalıdır ki, ətraflı müzakirə mümkün olsun.

Qanun layihəsinin “2019–2030-cu illər üçün Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyası”na və “Məşğulluq Strategiyasının həyata keçirilməsinə dair 2020–2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı”na uyğun şəkildə tərtib edildiyi vurğulanır. Məlum olduğu kimi, həmin strateji yol xəritəsində 2025-ci ilədək daha 450 min nəfərin məşğulluğunun təmin edilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Qeyd edirəm ki, bu, işlə təmin etmək heç də belə söz yığını ilə gerçəkləşdirilmir. Şəxsimə müraciət edən bir Azərbaycan vətəndaşı xanım sosial müdafiə sistemində 12 il dövlət qulluqçusu kimi çalışıb, sonra həmin sahə müqavilə əsaslı fəaliyyət növünə çevrilib və həmin dövlət qulluqçuları ilə müddətli müqavilə bağlanıb. Müqavilə müddəti bitən kimi, adamın işinə xitam verilib və yaşadığı Yasamaldan uzaqda Bilgəhdə yerləşən “Qocalar evi”ndə xidmət işi təklif olunub. İki məktəbli uşağının problemlərinə və həyat yoldaşının həbsdə olmasına görə bu işdən imtina etməli olub. İndi nə etsin? Başqa gəlir yeri yoxdur. Məşğulluq orqanına müraciət edir, onlar da gənc qadına şadlıq evində ofisiantlıq təklif edirlər. Dövlət qulluqçusu indi ofisiant işləməlidir? İşsizlikdən sığorta bu kateqoriyadan olan insanlar üçün nəzərdə tutulmalıdır.

Həmin strategiyada isə yazılır ki, peşə hazırlığına xüsusi önəm verilir. Dövlət qulluqçusunu indi ofisiant peşəsinə hazırlamağı nəzərdə tuturlar? Tədbirlər Planında da yazılır ki, işə düzəlməkdə çətinlik çəkən şəxsin əmək bazarına inteqrasiyasının gücləndirilməsi, sosial dialoqun inkişafı və qeyri-formal əmək münasibətlərinin qarşısının alınması istiqamətində həyata keçirilməli olan tədbirlər müəyyən olunmuşdur. Yenə də ümumi, işlək ifadələrlə

əsas məsələdən yayınmaq niyyəti güdülür.

2021-ci ilin sonuna istifadə olunmamış vəsait 44 milyon manat olub. İndi o vəsait də növbəti ilin büdcəsinə əlavə edilir və 181 milyon manat olur. Bu nə deməkdir, işsiz kimi pul ödəməyə kimsə yoxdur ki, belə qalıq qalır? Halbuki büdcədən bəlli olur ki, bu il müddətində işsizlərə sığorta haqqı olaraq yalnız 8 milyon manat ödənilib. Bu da ölkədəki işsizlərin haradasa 1 faizini əhatə edir. Maraqlıdır ki, büdcədən 76 milyon manat özünüməşğulluq tədbirlərinin təşkilinə və 44 milyon manat da DOST Agentliyinin, əmək bazarı təsisatlarının saxlanmasına sərf olunur. Astarı üzündən bahalı gəlir. Qurumlara, işçilərin əmək haqlarına ödənilən vəsait işsizə ödənilən vəsaitdən qat-qat çoxdur.

Hesablama Palatasının rəyində haqlı olaraq qeyd edilir ki, sənəddə nə sığortaolunanların sayı, nə də orta əmək haqqının artım tempinin sığorta ödəmələrinə təsirinə dair məlumatlar əks olunmursa, bu, sənədin mükəmməlliyini şübhə altına alır.

Hesablama Palatasının rəyində deyilir ki, 116 min insan yaşa görə pensiyaçı olsa da, işləməyə davam edir və bu fakta görə də işsiz sayılmırlar. Adam fonda sığorta haqqı ödəyir, ancaq əmək fəaliyyətini dayandırdıqda işsizliyə görə güzəşt və imtiyazdan istifadə etmir. Hesablama Palatasının rəyində bu kateqoriyadan olan pensiyaçıların da sığorta ödəməyə cəlb olunması vacib sayılır. Bunun nə dərəcədə səmərəli olub-olmayacağı barədə də bilgi verilməlidir.

Bir də burada haqlı bir sual doğur ki, haqqı ödənen ictimai işlər hansı səmərə verir? Dövlətin öz işsiz vətəndaşını bu cür azmaşlı müvəqqəti işlə təmin etməsi əvəzinə, özəl sektorun canlandırılmasını təmin etməsi yetərli-

dir ki, işsizlik problemi öz həllini tapsın.

Hicran Hüseynova. Alimentin alınması işləri ilə bağlı məhkəmə qərarlarının icrası ilə əlaqədar son 18 ildə 43,9 dəfə artım olmuşdur. Əgər 2001-ci ildə alimentin alınması ilə bağlı məhkəmə qərarlarının icrasının sayı 2 mindən çox idisə (2260), 2020-ci ildə bu rəqəm 99213-ə çatmaqdadır. Bir çox ailələr aliment ödəmək problemi ilə üzləşirlər. Borclu tərəf ödənişdən yayınır, bir çox hallarda gəlirini gizlədir (rəsmi işləmir, ancaq gəliri var). Bəzən borclu kiçik məbləğ ödəyir, məsələn, 200 manat əvəzinə 20 və ya 50 manat, qismən ödənişlər edir. Çox vaxt borclunun özü alimentin ödənilməsini valideyn borcunun bir hissəsi kimi qəbul etmir, məhkəmə qərarının icrasına hər cür müdaxilə edir.

Aydındır ki, alimentlərin yığılması üçün mövcud alətlər kifayət deyil. Burada əsas məsələ uşaqlara layiqli həyat yaşatmaq, onların hüquqlarını qorumaq və eyni zamanda, borclunun məsuliyyətini stimullaşdıracaq bir sistem yaratmaqdır. Qeyd edim ki, bununla bağlı beynəlxalq təcrübə var və bir çox ölkələrdə – İspaniya, İsveç, Latviya, Estoniyada aliment fondu yaradılmışdır. Rusiya və Qazaxıstanda müzakirələr aparılır. Aliment fondu pensiya fondu kimi təşkil oluna bilər. Fond alimentin vaxtında və tam ödənilməsinə zəmanət verir və vergi orqanları aliment idarəçisindən bu fonda gəliri tutmaq hüququ və öhdəliyi alır, fondun xərcləri gəlirləri üstələdikdə, dövlət büdcəsi kəsiri maliyyələşdirməli olacaq. Aliment fondunun formalaşma mənbəyi dövlət büdcəsindən əlavə, alimentin ödənilməsi vaxtı keçmiş günlərə görə ödəməyən şəxslərdən alınan cərimələr ola bilər.

Bundan əlavə, aliment ödəməkdən yayınan şəxslərin reyestrinin yaradılmasını təklif edirəm. Belə bir reyestrə

daxil edilməsi o demək olacaq ki, borcunu davamlı yerinə yetirməyən şəxsə qarşı gücləndirilmiş tədbirlər görülməkdir. Bu, büdcənin yükünü azaldacaq və əlavə gəlir əldə etməsinə səbəb olacaqdır. Aliment fondu ancaq problemləli alimentləri əhatə edəcəkdir və bu təsisat işlək mexanizmdir. Əlbəttə ki, bu sahədə qanunvericilikdə də bəzi əlavələrin edilməsinə ehtiyac yaranır. Aliment fondunun yaradılması, yuxarıda qeyd etdiyim kimi, həm uşaqları müdafiə edəcək, həm də dövlətin iqtisadi yükünü azaldacaqdır.

Atalıq məzuniyyətinin ödənişli olması ilə bağlı. Dünyanın inkişaf etməkdə olan 53 ölkəsində aparılan təhlillər göstərir ki, atalıq məzuniyyəti təminatı ilə qadınların məşğulluq səviyyəsi arasında güclü müsbət əlaqə var. Azərbaycan qanunvericiliyində uşağın dünyaya gəlməsi ilə bağlı atalara təqvim ilində bir dəfə həyat yoldaşı həmləlik və ya doğuşla bağlı məzuniyyətdə olan işçinin ərizəsi əsasında 14 təqvim günü müddətinə və ya ailə, məişət və digər sosial məsələlərin həlli üçün 7 təqvim günü müddətinə ödənişsiz məzuniyyət hüququ verilir. Atalıq məzuniyyətinin “rəsmiləşdirilməsi”, onun yeni qanunvericilik norması kimi tətbiq edilməsi və məzuniyyət götürən şəxsin əmək haqqı səviyyəsinə yaxın səviyyədə ödənilməsi zəruridir. Ödənişsiz məzuniyyətə dair mövcud təminat əlverişli deyil, çünki ailə büdcəsinə əlavə təzyiq yaradır və statistika-ya əsasən heç vaxt istifadə edilmir. Buna görə də, qanunvericilikdə atalıq məzuniyyətinin ödənişli olmasının əksini tapması və bunun büdcədə nəzərdə tutulması təklif edilir.

Dövlət yardım mərkəzlərinin sayının artırılması ilə bağlı. Azərbaycanda məişət zorakılığının qarşısının alınması ilə bağlı iş aparılır. Əlbəttə ki, bu gün ölkədə küçə uşaqları və məişət zorakılığının qurbanları üçün sığınacaqlar yetərli deyil. Bildiyiniz kimi, Əmək və Əhəlinin Sosial

Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən akkreditasiyadan keçən qeyri-hökumət təşkilatları fəaliyyət göstərir. Bu mərkəzlərin sayı 8-dir. Bu yaxınlarda Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi nəzdində dövlət sığınacaq mərkəzi fəaliyyət göstərməyə başlamışdır. Qadınlara qarşı zorakılıq onların özləri və ailələri, bütövlükdə, cəmiyyət üçün əhəmiyyətli miqyasda iqtisadi yük yaradır. Beynəlxalq tədqiqatlar göstərir ki, qadınlara qarşı zorakılığın iqtisadi dəyəri qlobal ÜDM-in 2 faizinə yaxın ola bilər. Qadınlara qarşı zorakılıq məşğulluğun və məhsuldarlığın aşağı düşməsi ilə nəticələnir, sosial xidmət, ədliyyə sistemlərinin, tibb müəssisələrinin və işəgötürənlərin resurslarını tükədir. Təcrübə göstərir ki, qadınlara qarşı zorakılıq halları, ümumiyyətlə, zorakılıq ölkə iqtisadiyyatına ziyan vurur, eləcə də əlavə maliyyə yükünün artmasına səbəb olur. Bu halların qarşısının alınması üçün qarşıda dayanan vəzifələrdən biri də dövlət yardım mərkəzlərinin sayını artırmaq və ya QHT-nin nəzdindəki yardım mərkəzlərinə əsaslı maliyyə dəstəyi göstərməklə, təcili qısa və uzunmüddətli mütəxəssis xidməti ilə təmin edilməsidir.

Məhkəmə-hüquq sistemində (ədliyyə sistemində) uşaq psixoloqu ştat vahidinin təyin edilməsi ilə bağlı. Məhkəmə-hüquq sistemində (ədliyyə sistemində) uşaq psixoloqlarının olması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu, nə üçün lazımdır? Bəzən qadının himayəsində azyaşlı uşaq olur və çoxuşaqlı anadır, o, uşağını harasa qoya bilmir, o zaman məhkəməyə gəlmək və öz hüququnu müdafiə etməkdə çətinliklə üzləşir. Yaxud boşanma, digər hallarda uşaqların iştirakı lazım olur, bu zaman həmin uşağın psixoloji dəstəyə ehtiyacı yaranır. Ona görə də hər bir məhkəmədə 1 uşaq psixoloqu ştatının təyin edilməsi məqsədəmüvafiq olardı.

Məktəb və digər təhsil müəssisələrində psixoloq və

sosial işçilərin ştat vahidinin artırılması ilə bağlı. Müasir dövrdə uşaq və yeniyetmələrin davranışları, insanlar arasındakı ünsiyyət problemləri, ailədaxili münasibətlərdəki xoşagəlməz hallar uşaqların formalaşmasına, psixoloji vəziyyətinin dəyişməsinə neqativ təsir göstərir. Bu mənada məktəblərdə psixoloji xidmətin göstərilməsi çox yaxşı haldır. Təcrübə də göstərir ki, məktəblərdə psixoloq və sosial işçilərin sayı şagird və tələbələrin sayı ilə nisbətdə çox azdır. Bu isə göstərilən psixoloji xidmətin keyfiyyətinə təsir edir. Buna görə də məktəb və digər təhsil müəssisələrində psixoloq və sosial işçilərin ştat vahidinin artırılmasına ehtiyac vardır.

İpotekada, şəhid və qazilərin adlarına olan evlər üzrə borclarının ödənilməsi ilə bağlı. Cənab Prezident İlham Əliyevin 2021-ci il 25 avqust tarixli “Azərbaycan Respublikasının Vətən Müharibəsi Qəhrəmanlarının və onların ailə üzvlərinin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması haqqında” Sərəncamı bu kateqoriyadan olan vətəndaşların mənzil problemlərinin həllində müstəsna rol oynayır. Sərəncamda qeyd olunduğu və hörmətli Sahil müəllimin də bildirdiyi kimi, bu şəxslərin hamısı mənzillə təmin olunacaqdır. 41 sayılı Sumqayıt 1-ci seçki dairəsi ərazisində keçirilən görüşlərdən və mənə olan müraciətlərdən bəlli olur ki, hazırda ipoteka üzrə borcları olan həmin şəxslərin müraciəti təmin olunmur. Bu baxımdan, hökumət nümayəndələrinin burada olmasından istifadə edərək, müvafiq problemin birdəfəlik həll olunması üçün İpoteka və Kredit Zəmanət Fonduna ayrılan büdcə xərclərində bu məsələlərin nəzərə alınmasını xahiş edirəm.

İqbal Məmmədov. Müzakirəyə təqdim olunan 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin layihəsi Azərbaycan dövlətinin inkişafını, milli təhlükəsizliyini, onun iqtisadi qüdrətinin

daha da möhkəmləndirilməsini, əhalinin rifahının yaxşılaşdırılmasını nəzərdə tutan dövlət siyasətinin həyata keçirilməsinin maliyyə təminatını əhatə edir.

Təqdim olunmuş büdcə zərfinin təhlili onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin formalaşdırdığı iqtisadi siyasət möhkəm təməl üzərində qurulmuş və qlobal çağırışlara uyğun olaraq, daim təkmilləşir. Bu siyasətin mərkəzində ilk növbədə Azərbaycan vətəndaşının maddi rifah halının yaxşılaşdırılması, milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi dayanır.

Bu tendensiya 2022-ci il dövlət büdcəsinin layihəsində öz əksini tapmışdır. Belə ki, sosial həyatımızın prioritet istiqamətləri üzrə büdcə vəsaitinin hesabına dövlət dəstəyi hər il gücləndirilir.

Büdcənin gəlir potensialına uyğun olaraq, xərcinin artırılması, fikrimizcə, ilk növbədə, dövlətin sosial öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi, həmçinin büdcə sektorunun zəruri həcmdə maliyyə vəsaiti ilə təmin olunması kimi prioritet vəzifələrlə bağlıdır.

Büdcə xərclərinin artırılması müsbət haldır. Bu, ölkənin iqtisadi inkişafından xəbər verir. Bu inkişafın dünyanın bir çox reyting agentlikləri tərəfindən yüksək qiymətləndirilməsi və bu qiymətləndirilmənin əhatəsinin ildən-ilə genişlənməsi təbiidir. Əldə olunan nəticələr birgə əməyin sayəsində başa gəlir, bu baxımdan, büdcənin bu səviyyəyə çatdırılmasında əməyi olan hər bir kəsə öz minnətdarlığını bildirirəm.

Təbii ki, böyük nailiyyətlərimizlə yanaşı, problemlərimiz də var. Əsas problemlərdən biri rayonlarda məşğulluq problemidir. Biz gərək rayonlarda məşğulluq probleminə diqqəti artıraraq, yeni iş yerlərinin yaradılmasını ön plana çəkək. Əks-halda, Bakı şəhərinə işlə bağlı miqrasiya axını

daha da çox ola bilər.

Əgər statistikaya nəzər salsaq, ayrı-ayrı rayonlar üzrə gəlirlərin diversifikasiyası arasındakı fərqlər və ya büdcə gəlirlərinin formalaşmasında həmin dağ rayonlarından büdcəyə daxil olmalar çox minimum həddədir.

Onunla əlaqədar, təklif edərdim ki, investorların, sahibkarların dağ və ayrı-ayrı rayonlarda sərmayə qoyub iş yerləri açmaları üçün Bakı və Bakıətrafı rayonlara nisbətən həmin rayonlarda vergi dərəcələri fərqli olmalıdır. Həmin investorlar üçün kommunal xərclərə, işığa, qaza, suya müəyyən dövr üçün tarif qiymətləri Bakı şəhərinə nisbətən aşağı olmalıdır. Bu da investorlara, sahibkarlara həmin rayonlarda müəssisələr açmasına maraq yaradar və iş yerlərinin açılmasına səbəb olar. Bakı şəhərinə də işlə bağlı miqrasiya axını azalar.

Yekun olaraq, onu demək istəyirəm ki, Azərbaycan dövlətinin 2022-ci il üçün nəzərdə tutulmuş dövlət büdcəsi kifayət qədər optimist ruhda, çox yaxşı tərtib edilib, ölkəmizin daha da güclənməsinə, dövlətimizin qüdrətli olmasına, xalqımızın daha da yaxşı yaşamasına yönəlib. Mən millət vəkillərini bu büdcəyə səs verməyə dəvət edirəm.

Kamilə Əliyeva. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi ilə tanış olduqda bu gün Azərbaycanın iqtisadi cəhətdən dünyada güclü bir dövlət olduğu sübut olunur. Builki büdcə ötən illərdə olduğundan da artıq vətəndaşlarımızın sosial rifahına yönəlmiş büdcə layihəsidir.

İnanmıram, dünyada Azərbaycandan başqa ikinci bir dövlət olsun ki, həm pandemiyanın yaratdığı iqtisadi çətinliklər şəraitində, həm də 44 gün ağır müharibədən sonra bu cür yüksək iqtisadi yüksəlişlərə nail ola bilsin. Bu, Prezident cənab İlham Əliyevin yeritdiyi iqtisadi islahatların nəticəsidir.

Bu gün əmək haqlarının, pensiyaların, müavinətlərin, sosial ödənişlərin məbləğlərinin artırılması bir daha sübut edir ki, dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin fəaliyyətinin əsas prioriteti hər zaman Azərbaycan vətəndaşının sülh şəraitində firavan yaşaması olmuşdur. Bu səbəbdən təqdim olunmuş büdcədə vətəndaşlarımızın sosial rifahının yüksəldilməsinə büdcə xərclərinin 46 faizindən çoxu yönəlmişdir.

Nazirlər Kabinetinin tabeliyində olan nazirliklər, cəmiyyətlər Prezident cənab İlham Əliyevin onların qarşısına qoyduğu tapşırıqları peşəkarlıqla yerinə yetiriblər.

Pandemiya ilə əlaqədar sosial təcrid tədbirlərinin qismən yumşaldılması istehlak tələblərinin artmasına zəmin yaratmışdır. 2022-ci ildə əhalinin gəlirlərinin artaraq 63,3 milyard manata, xərclərinin 58,4 milyard manata qədər yüksəldilməsi proqnozlaşdırılır ki, bu da növbəti ildə əhəlimizin həyat səviyyəsinin yüksələcəyindən xəbər verir.

Beynəlxalq Valyuta Fondu və Dünya Bankının hesabatlarına görə növbəti illərdə də Azərbaycan iqtisadiyyatında artımlar olacaq. Sevindirici haldır ki, bu gün iqtisadi artım təkcə neft-qaz sektorundan gələn gəlirlərin hesabına deyil, qeyri-neft-qaz sektorunun inkişafı nəticəsində əldə olunan gəlirlər hesabına baş tutmuşdur.

2022-ci il üzrə proqnozlaşdırılan dövlət büdcəsinin gəlirlərinin 54,8 faizi neft sektorunun, 45,2 faizi qeyri-neft sektorunun payına düşür.

Bir vaxtlar ölkə büdcəsi neft sektorundan asılı idi. Prezident cənab İlham Əliyevin yeritdiyi uğurlu və dayanıqlı iqtisadi siyasəti nəticəsində yaxın gələcəkdə qeyri-neft sektorundan gələn gəlirlər neft sektorundan gələn gəlirləri üstələyəcək.

Bu ilin dövlət büdcəsindən işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin yenidənqurulması və inkişaf etdirilməsinə 2,2 mil-

yard manat vəsaitin ayrılması onu göstərir ki, məcburi köçkünlərimiz tezliklə öz yurd yerlərinə dönəcəkdir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi zonalarında aqrar sahə, sənaye sahələri inkişaf etdikcə ölkənin ixrac potensialı da artmış olacaqdır.

Vətən müharibəsində olduğu kimi, yenidənqurma işlərində də xalqımız bir olaraq Prezident cənab İlham Əliyevin yürütdüyü iqtisadi islahatların uğurla həyata keçirilməsi üçün ölkə başçısının ətrafında sıx birləşəcəkdir.

İndi isə seçildiyim regionla bağlı bir məsələni hökumət üzvlərinin nəzərinə çatdırmaq istərdim. Digər bölgələr kimi, təmsil olunduğum Zaqatala və Balakən rayonlarında da sakinlərin içməli və suvarma suyuna, məktəb binalarının təmirinə, yolların asfaltlaşmasına ehtiyac var.

Sevindirici haldır ki, Balakən rayonu bu gün 100 faiz qazlaşdırılıb. Zaqatalada isə təmsil olunduğum dairə üzrə hələ də Uzunqazmalar, Fındıqlı, Üçüncü Tala və şəhər Şimal–Qərb massivi qazlaşdırılmayıb.

Hökumətdən xahiş edərdim ki, çoxsaylı kənd və şəhər əhalisinin xahişini nəzərə alıb, bu kəndlərin növbəti ildə qazlaşdırılması nəzərdə tutulsun.

Kamaləddin Qafarov. Məlum olduğu kimi, hazırda istər Bakı şəhərində, istərsə də respublikamızın digər bölgələrində ərazilərin sosial-iqtisadi inkişafı Prezidentimiz tərəfindən təsdiq edilən dövlət proqramları vasitəsi ilə həyata keçirilir. Bakı şəhərinin sosial-iqtisadi inkişafına dair sonuncu dövlət proqramı 2014–2016-cı illəri əhatə edirdi. Bundan sonra isə 2019–2023-cü illəri əhatə edən “Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı” təsdiq edilmiş, Bakı şəhərinin və onun qəsəbələrinin inkişaf perspektivləri həmin proqrama daxil edilmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Bakı şəhərinin və onun qəsəbələrinin sosial-iqtisadi inkişafına dair proqramlarda paytaxtımızda ən çox işlər görülən rayonlardan biri də Milli Məclisdə seçicilərini təmsil etdiyim Binəqədi rayonuudur. Proqramlar rayonun sosial-iqtisadi həyatının bütün sahələrini, o cümlədən təhsil və səhiyyə sahələrini əhatə edir.

Binəqədi rayonunda artıq uzun illərdir ki, həm təbii, həm də mexaniki çoxalma (köçüb gələnlər) hesabına əhəlinin sürətlə artması rayonda məktəblərə və uşaq tərbiyə müəssisələrinə olan tələbatı daim aktual edir. Rayonun Sulutəpə, Xocəsən, Biləcəri və Binəqədi qəsəbələrində son illər 15-ə yaxın yeni məktəb və məktəblərin həyatında əlavə olaraq yeni korpusların tikilməsinə baxmayaraq, həmin qəsəbələrdə bu gün də məktəb binalarının tikintisinə böyük ehtiyac duyulur. Bu il Binəqədi qəsəbəsində 960 yerlik yeni məktəbin istifadəyə verilməsi və hazırda 1400 yerlik yeni məktəbin inşasının davam etdirilməsi ilə bu qəsəbədə problemi həll etmək mümkün olacaqdır. Bununla belə, təəssüf ki, rayonun Sulutəpə qəsəbəsində məktəb tikintisi problem olaraq qalmaqdadır.

Hazırda Sulutəpə və Xocəsən qəsəbələrində, ümumilikdə, 2240 şagird yerlik 3 məktəbdə rekord miqdarda, 6 mindən çox şagird təhsil alır. Məhz bu səbəbdən də hər 3 məktəbdə dərslər 3 növbədə keçilir ki, bu da öz növbəsində tədrisin və təlim-tərbiyənin keyfiyyətinə öz mənfi təsirini göstərməkdədir.

Bildirmək istəyirəm ki, 2014–2016-cı illər üçün nəzərdə tutulan dövlət proqramında bu problemin həlli məqsədi ilə Sulutəpə qəsəbəsində 1400 yerlik məktəb tikintisi nəzərdə tutulmuş, bu məqsədlə qəsəbədə müvafiq torpaq sahəsi də seçilmiş, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin müvafiq sərəncamı ilə 4 hektar torpaq sahəsi ayrılmış və müvafiq

fiq razılaşmalar aparılmışdır. Lakin indiyədək bizə məlum olmayan səbəblərə görə həmin məktəbin tikintisinə başlanmamışdır. Lakin bayaq göstərdiyimiz statistika da qəsəbədə orta məktəbin tikintisini son dərəcə zəruri edir.

Təəssüflə onu da qeyd etmək istəyirəm ki, indicə istinad etdiyimiz “Azərbaycan Respublikasında 2019–2023-cü illərdə regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nda Binəqədi rayonunda 30,144, 313 və 314 nömrəli məktəblərin əsaslı təmiri nəzərdə tutulmasına baxmayaraq, indiyədək bu məktəblərin heç birində təmir-bərpa işlərinə başlanmamışdır. Dövlət proqramının icrasının başa çatmasına 2 il qaldığını nəzərə alaraq, təklif edirəm ki, müvafiq qurumlar imkan daxilində 30 və 144 nömrəli məktəblərin təmir işlərini gələn ilin tikinti-təmir planına daxil etsinlər.

Malik Həsənov. Bu gün burada çıxış edərkən ötən günlər ərzində sərhədlərimizdə və azad edilmiş ərazilərimizdə baş verən yeni erməni təxribatlarına münasibət bildirməmək mümkün deyildir. Son günlər bölgədə maraqları olan böyük oyunçuların əllərində alət olan ermənilər yenidən öz xislətlərinə uyğun formada davranış ortaya qoymaqladırlar. Lakin rəşadətli əsgərlərimiz onların layiqli cavablarını vermiş və verməkdədirlər. Onların hər davranışlarında miskinlikləri ortaya çıxır. Bir daha dünya məğlub erməni xalqının, miskin və baş tutmayan erməni dövlətçiliyinin əsl simasını görür. Baş verən hadisələr siyasi-diplomatik cəhətdən bizə yeni və geniş imkanlar açır.

Son proseslər həm də ölkəmizdə son illər qazanılmış ciddi iqtisadi uğurlarımızdan əndişəyə düşən qüvvələrin paxıllığının təzahürü kimi də dəyərləndirilə bilər ki, dövlətimizin iqtisadi gücünün miqyasları bu gün təqdim olunan büdcə sənədlərində də aydın əksini tapmışdır və bölgə

dövlətlərinin iqtisadi güc və imkanlarını dəfələrcə üstələyir.

Müzakirəmizə təqdim olunan 2022-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsi və bütövlükdə, büdcə zərfinə daxil olan digər qanunvericilik aktları ilə tanışlıq zamanı onların olduqca peşəkarcasına tərtib edildiyi qanaətinə gəlmək mümkündür.

İki büdcə ilinə yaxın bir dönmə ərzində pandemiyanın vurduğu iqtisadi zərərlərə, Vətən müharibəsinin aparılması zamanı meydana çıxan əlavə büdcə xərclərinə rəğmən, növbəti ilin büdcəsində bütün maddələr üzrə artımların planlaşdırılması, bu barədə obyektiv, əsaslandırılmış proqnozların verilməsi təqdirəlayiqdir. Bu, eyni zamanda, iqtisadiyyatımızın istənilən fors-major hallara dayanıqlı olmasının təzahürüdür. Bu gün düşməndən azad edilmiş vətən torpaqlarına böyük qayıdışımızın təmin edilməsi üçün mühüm tədbirlər həyata keçirilir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları böyük tikinti meydanına çevrilmişdir. Təqdirəlayiq haldır ki, aparılan quruculuq işləri təkcə qeyd etdiyim iqtisadi rayonlar ərazisi ilə hüdudlanmır, bütün ölkəni əhatə edir. Buna görə də bu gün təmsil etdiyim Cəlilabad rayonunda mövcud olan bir sıra problemlərə nəzər-diqqətinizi cəlb etmək istərdim.

Cəlilabad rayonu inzibati quruluş etibarını ilə 2 şəhər, 118 kənd yaşayış məntəqəsindən ibarətdir və bu məntəqələrdə 227601 nəfər əhali yaşayır. Bu günə kimi, rayonun 120 yaşayış məntəqəsindən 66-sı, 55 faizi qazlaşdırılmamışdır. Qeyd olunan rəqəmə nəzər yetirdikdə görürük ki, Cəlilabad rayonunun qazlaşdırma səviyyəsi ümumrespublika səviyyəsindən təxminən 50 faizədək aşağıdır. Bu gün Cəlilabad şəhərinin yeni yaşayış massivlərində 1663 abonent, Göytəpə şəhərində isə 250 abonent qazdan istifadə edə bilmir. Bu halların qarşısının alınması üçün rayon üzrə 10758 ev təsərrüfatının qazlaşdırılmasına ehtiyac vardır.

Bundan əlavə, Cəlilabad rayonunda təhsil infrastrukturunun yenilənməsi həlli vacib problemlərdəndir. Belə ki, hazırda Cəlilabad rayonunda 126 ümumtəhsil məktəbi fəaliyyət göstərir. Aparılmış araşdırmalar zamanı aydın olmuşdur ki, bu gün rayonda fəaliyyət göstərən 16 məktəb qəzalılıq, 22-si istismara yararsız vəziyyətdədir. Bundan əlavə, 17 məktəb binasının əsaslı təmirə ehtiyacı vardır. Qeyd olunan rəqəmlərin təhlili göstərir ki, rayonda fəaliyyət göstərən məktəblərin 44 faizində tikinti, təmir işləri aparılmalıdır. Rayonda fəaliyyət göstərən məktəblərin 30 faizi işə istifadəyə yararsız və qəzalılıq vəziyyətdədir. Qeyd olunanlar vəziyyətin kifayət qədər acınacaqlı olduğunu göstərir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin, Fövqəladə Hallar, İqtisadiyyat və Təhsil nazirliklərinin mütəxəssislərinin iştirakı ilə qəzalılıq məktəblərə birgə baxış keçirilmiş, həmin məktəblərin fəaliyyətinin dayandırılması və yeni məktəb binalarının tikilməsi məqsədmüvafiq hesab edilmişdir. Bu gün qəzalılıq və istismara yararsız məktəb binalarının istifadə üçün təhlükəli olmasına baxmayaraq, həmin məktəblərdə dərslər davam etdirilir və hökumətin əlaqədar strukturlarından xahiş edərdim ki, növbəti il üzrə dövlət investisiya proqramı hazırlanan zaman qeyd etdiyim problemlərin həllinə həssas yanaşsınlar.

Məşhur Məmmədov. Azərbaycanın Vətən müharibəsindəki möhtəşəm qələbəsindən bir il keçir. Ölkəmiz ağır bir savaştan çıxıb. Buna baxmayaraq, sona çatmaqda olan 2021-ci il uğurlu olub.

44 günlük Vətən müharibəsinin qalib dövlətinin 2022-ci il üçün hazırlanan iqtisadi konstitusiyasını zəfər büdcəsi də adlandıra bilərik. Çünki bu, 30 il əvvəl müstəqilliyini bərpa etmiş bir ölkənin müstəqillik tarixinin ən böyük büdcəsidir. Belə ki, əgər Vətən müharibəsi Azərbaycanın

hərbi gücünün təntənəsi oldusa, gələn ilin büdcəsi isə ölkəmizin iqtisadi qüdrətini təcəssüm etdirən reallıqdır. Çünki Azərbaycan son 18 ildə dünyanın heç bir dövlətinə müyəssər olmayan sürətli inkişaf yolu keçərək regionda ən güclü iqtisadi potensiala malik olan ölkələrdəndir. Belə ki, 2003-cü ildən bu yana iqtisadiyyatın 3 dəfədən çox artması, ölkə iqtisadiyyatına 300 milyard dollara yaxın investisiya yatırılması, iqtisadi baxımdan özünü tamamilə təmin edən və ciddi maliyyə çətinliyi olmayan və il ərzində həyata keçirilən məqsədyönlü islahatlar, bir sözlə, inkişaf səviyyəsini xarakterizə edən bütün bu göstəricilərin əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşması Azərbaycanın regionda ən güclü iqtisadi potensiala malik olan ölkəyə çevrildiyini sübut edir.

Ümumilikdə, Prezident İlham Əliyevin yeni inkişaf strategiyasına uyğun olaraq, həyata keçirilən çoxşaxəli islahatlar, kompleks tədbirlər sayəsində əldə edilən uğurlar onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı 2022-ci ildə də inkişaf dinamikasını qoruyub saxlayacaq və iqtisadi artımın müsbət meyilləri davam edəcək.

Ənənəvi siyasətin uğurlu nəticəsi – 2022-ci ilin dövlət büdcəsi də sosialyönlüdür. Məlum olduğu kimi, Azərbaycan dövlətinin siyasətinin mərkəzində vətəndaşın maraqları dayanır. Xüsusi ilə də, indi dövlət işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işləri aparsa da, əhalinin maddi rifah halını yaxşılaşdırmaq üçün sosial xərcləri əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Belə ki, dövlət büdcəsi xərclərinin 2021-ci ilin təsdiq edilmiş göstəricisi ilə müqayisədə 1 milyard 336 milyon manat artırılmasının ölkədə aparılan sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasına uyğun olduğunun göstəricisidir. Belə ki, sosial xərclərin ilk dəfə olaraq dövlət büdcəsi xərclərinin 46,4

faizini təşkil etməsi, təhsil, səhiyyə, sosial müdafiə, müdafiə və təhlükəsizlik kimi prioritet xərc istiqamətləri üzrə xərclərin artırılması bu sahələrdə aparılan dövlət siyasətinin maliyyə təminatının yaradılmasına xidmət edir. Eyni zamanda, Azərbaycan Prezidentinin sosial ödənişlərin artırılması üçün imzaladığı sərəncamın maliyyə təminatı üçün büdcədə 1 milyard 441 milyon manat vəsaitin nəzərdə tutulması 1,6 milyona yaxın vətəndaşın sosial rifahına birbaşa təsir edəcəkdir.

Eyni zamanda, dövlət büdcəsindən hərbi məqsədlər üçün kifayət qədər vəsaitin ayrılmasını da Azərbaycan dövlətinin siyasətinin mərkəzində vətəndaşın maraqları dayandığının reallığıdır. Eyni zamanda, iki ildən çox müddətdə dünyanı ağışuna alan COVID-19 pandemiyası ilə mübarizə və digər strateji əhəmiyyətə malik sahələr üçün nəzərdə tutulmuş vəsaitlərin artırılması dövlətimizin daha da gücləndirilməsinə, cəmiyyətimizin inkişafına öz töhfəsini verəcək.

Bir sözlə, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, yaşadığımız bu dövr inkişaf, təhlükəsizlik, tərəqqi dövrüdür. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi də məhz bu dövrdə dövlətimizin siyasətinin aydın göstəricisi olacaq.

Müşfiq Cəfərov. Nəzərə alsaq ki, COVID-19-la mübarizə hələ də davam etdirilir, eləcə də 44 günlük müharibənin fəsadlarının aradan qaldırılması işi həyata keçirilir, bütün bunlara baxmayaraq, biz növbəti ilin büdcəsinə artımla keçid alırıq. Büdcəyə zəfər büdcəsi adı vermək tam yerinə düşər.

Keçid almaq istərdim təkliflərə. Möhtərəm cənab Prezident gənclər və idman naziri Fərid Qayıbovu təyin edərək yeni təyinat almış nazirə gənclər və idman sahəsinin

inkişaf etdirilməsi, eləcə də bu il Tokio Yay Olimpiya Oyunlarında yol verilən bəzi nöqsanların aradan qaldırılması, gənclərlə işin daha da mütəşəkkil şəkildə həyata keçirilməsi ilə bağlı tədbirlərin görülməsini tapşırırdı. Eyni zamanda, mövcud idman infrastrukturalarında, yəni olimpiya komplekslərində monitorinqlərin aparılması, həmin idman qurğularının tam olaraq işə salınması, federasiyalar, idman məktəbləri və idman klubları ilə işlərin daha da genişləndirilməsi üçün göstəriş verdi. Gənclər sahəsini də əhatə edən işlər cənab Prezident tərəfindən bildirildi. Gənclər siyasəti həm Gənclər və İdman Nazirliyi, həm də Gənclər Fondu tərəfindən həyata keçirilir.

Cənab Prezidentin gənclərə olan inamını əks etdirən bir ifadəsini xatırlatmaq istərdim: “Gənclər, mən sizə inanıram, güvənirəm”. O inam idi ki, məhz gənclərimizi bir yumruq kimi Ali Baş Komandanın ətrafında birləşdirdi və Qarabağı işğaldan azad etdi. Vətən müharibəsində qazanılan qələbə Azərbaycanın bəşəri qələbəsi oldu. Bu qələbə həm də Azərbaycan gəncliyinin qüdrəti kimi tarixə düşdü.

Büdcədə idman və gənclər sahəsinə nəzər yetirsək, 2021-ci ildə büdcə 53 958 941 manat təşkil edirdisə, 2022-ci il üçün verilən proqnoz 10 068 653 manat azalaraq 43 890 288 manat təşkil edir. Hesab edirəm ki, yeni təyinat almış nazir üçün cənab Prezident tərəfindən verilən tapşırıqları yerinə yetirmək müəyyən çətinliklər yarada bilər. Bu məqsədlə Maliyyə Nazirliyi, Nazirlər Kabineti və aidiyyəti qurumlar sözügedən sahə üzrə ayrılan vəsaitin ən azından cari ildə olduğu kimi saxlanılmasının təmin olunmasında köməklik göstərsinlər.

Cənab Prezident 2021-ci ildə yeni icra başçılarını vəzifəyə təyin edərkən regiona yerli və xarici investisiyaların cəlb edilməsi ilə bağlı məsələləri hər zaman önə çəkmiş-

dir. Təklif edərdim ki, regionların biznes imkanlarını əks etdirən yeni biznes xəritələri yaradılsın, ilkin mərhələdə bu bizim şəhərlərimizi əhatə etsin. Elə mənim təmsil olduğum Gəncə şəhərini. Düşünürəm ki, büdcədən şəhərlərimizin biznes xəritələrinin hazırlanması üçün kiçik də olsa vəsaitin ayrılması şəhər üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Xüsusi ilə də Gəncə və digər böyük şəhərlərə “google map” vasitəsi ilə nəzər yetirsək, görərik ki, şəhər mərkəzlərində və mərkəzə yaxın yerlərdə 100 hektarla boş ərazi var. Bu yerlər sovetlər dönəmində zavod, fabrik olub və müstəqilliyimiz bərpa edildikdən sonra bir çox müəssisə özəlləşdirilib və çox az bir hissəsi dövlət əmlakında qalmaqdadır. Hazırda xarabalıq olaraq saxlanılır, yəni istifadə edilmir. Yer sahiblərinin bir çox hallarda vəsaiti olmadığından o yerlərin canlandırılması ilə bağlı hər hansı bir biznes planı yoxdur. Biz maraq yaratmalıyıq ki, bu yerlərdə canlanma olsun, investorlar cəlb olunsun, azad iqtisadi və azad sənaye zonaları yaransın, vergi və gömrük güzəştləri olsun. Bunlar hamısı şəhərlərimizdə biznes mühitinin canlanması üçün çox önəmli və əhəmiyyətli. Gəncə şəhəri sənaye şəhəri olduğundan və sənaye müəssisələrinin işlək vəziyyətdə olmaması nəticəsində işsizlik də artır, insanların məşğuliyyəti yoxdur. Bununla bağlı həmkarım Musa Quliyev də öz çıxışında qeyd etdi. İnanıram ki, çox hörmətli iqtisadiyyat nazirimiz cənab Mikayıl Cabbarov bu məsələdə öz köməyini əsirgəməyəcək.

Digər bir məsələ Gəncə şəhərinin yolları ilə bağlıdır. Yəqin ki, hər biriniz Gəncənin yollarının bərbad olması barədə tez-tez eşidirsiniz və ya səfər etdikdə görürsünüz. Bununla bağlı biz Gəncə deputatlarına seçicilərimiz tərəfindən dəfələrlə müraciətlər edilir. Nəzərə alsaq ki, illik ayrılan büdcə də 8–0 küçəyə yeni asfaltın çəkilməsi

üçün yetərlidir, bu da təxminən 80–100 min kvadrat-metr edir. Nəzərə almaq lazımdır ki, Gəncədə 950-ə yaxın prospekt və küçə mövcuddur, hər il 8–10 küçənin asfaltlanması ilə bizə 80–90 il lazımdır, biz bu küçələrin tam olaraq asfalt işini bitirək. Bu işi sürətləndirmək məqsədi ilə 2022-ci ildən başlayaraq Maliyyə Nazirliyindən və aidiyyəti qurumlardan bu məsələdə köməklik göstərmələrini xahiş edirəm.

Gəncə şəhərində idmanla bağlı çox işlər görülür. Hazırda idman infrastrukturu yenidən qurulur. Mən fürsətdən istifadə edərək, idman sahəsini daim diqqətdə saxladığı üçün möhtərəm cənab Prezidentə öz təşəkkürümü bildirirəm. Hazırda cənab Prezidentin müvafiq sərəncamı ilə Gəncə şəhərində yeni idman sarayı inşa edilir, “Təhsil” Respublika İdman Mərkəzi yenidən qurulur, eyni zamanda, “Kəpəz”in nəzdində AFFA tərəfindən yeni futbol akademiyasının yaradılması üçün artıq hazırlıq işlərinə başlanılıb. Orada futbol bazası yenidən qurulacaqdır. Ancaq yenə də şəhərin meydança məsələsini gündəmə gətirmək istərdim. Həm Gəncə deputatları adından, həm də Gəncə futbolsevərləri və “Kəpəz” azarkeşləri adından hökumətə 2022-ci ildə “Kəpəz” meydançasının yenidən qurulması üçün büdcə layihəsinə salınmasını təklif edirəm.

Müşfiq Məmmədov. 2022-ci il büdcəsinin təqdimatı Azərbaycan hökumətinin pandemiya şəraitində və Vətən müharibəsindən sonrakı dövrdə də kifayət qədər səmərəli və uğurlu çalışmasının, xüsusən təhsil, səhiyyə və sosial müdafiə, sosial dövlət olmasının sübutudur. Azərbaycanda aparılan ardıcıl tədbirlər nəticəsində qazanılmış uğurlar əhalinin ekologiyaya münasibətində müsbət dəyişikliklərə gətirib çıxarmış, ölkə ərazisində ekoloji durumun yaxşılaşdırılmasına yönəldilmiş yüzlərlə tədbir keçirilmişdir.

Təbii ki, bu münasibət ekoloji vəziyyətlə bağlı məsələləri dövlət rəhbəri cənab İlham Əliyevin daim diqqət mərkəzində saxlamasından irəli gəlir. Doğrudan da, əvvəlki dövrlərlə müqayisədə Azərbaycanın ekoloji durumunda əsaslı dönüş yaranmışdır. Ölkədə milli parklar yaradılmış, yeni meşə zolaqları salınmış, Bakının və Abşeronun ekoloji vəziyyətində müsbət yeniliklər baş vermiş, əhəlinin içməli su ilə təchizatına, ətraf mühitin mühafizəsinə, bioloji müxtəlifliyin qorunmasına diqqət artırılmış, eyni zamanda, Xəzərin ekoloji vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına yönələn tədbirlər uğurla həyata keçirilmişdir.

Məlumdur ki, məişət tullantıları Bakının və Abşeronun ekoloji mühitinə çox güclü mənfi təsir göstərir. Son illər bu istiqamətdə də mühüm tədbirlər həyata keçirilir. Məsələn, Balaxanıda məişət tullantıları zavodunun tikilməsi böyük əhəmiyyətə malikdir.

Bildiyimiz kimi, Sumqayıt Azərbaycanın ən böyük şəhərləri sırasındadır. Ölkə əhalisinin təxminən 400 minə yaxını məhz burada yaşayır. Şəhərin inkişaf etməsi insan axınını son illər daha da sürətləndirmişdir. Əhali sayının artması özü ilə bərabər müəyyən problemlər də yaratmışdır. Belə ki, Sumqayıtda məişət tullantıları poliqonunda tullantıların artması, çeşidləmə və utilizasiya zavodlarının olmaması ekoloji gərginliyə səbəb olmuşdur. Xüsusən yay aylarında vəziyyət daha da ağırlaşmış, tullantıların yandırılması səbəbi ilə havanın çirklənməsinin miqdarı normanı aşmışdır. Bu da vətəndaşların ciddi narazılığına səbəb olmuşdur. Yaranmış vəziyyətlə bağlı Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə ünvanladığımız məktubdan dərhal sonra cənab nazir Muxtar Babayev Sumqayıtı Milli Məclisdə təmsil edən 4 deputatla “Təmiz Şəhər” ASC-də görüş keçirmişdir. Bir həftə sonra Sumqayıt şəhərində cənab

nazir şəhər rəhbərliyi və deputatlarla yenidən görüşərək müzakirələr aparmışdır. Vəziyyətdən çıxış yolu kimi, ilk olaraq, tullantıların Balaxanı Sənaye Parkına daşınması üçün lazımi maşınlarla təmin olunmağa ehtiyacın olduğu qənaətinə gəlinmiş, eyni zamanda, Sumqayıtda da çeşidləmə zavodunun qurulmasının vacibliyi vurğulanmışdır. Ümid edirik ki, vətəndaşları və onların etimadını qazanmış Sumqayıtı təmsil edən deputatları narahat edən bu problem aidiyyəti qurumlar tərəfindən ciddi nəzarətə götürüləcək, mümkün olan addımlar atılacaqdır.

Digər bir problem, Yaşma yaşayış massivində qaz, su və kanalizasiya ilə bağlı infrastrukturun yetərsizliyi 10 minə yaxın əhalisi olan massivdə əhalinin haqlı narazılığına səbəb olur. Hacı Zeynalabdin qəsəbəsində idman infrastrukturunun yaradılması idman sahəsində istedadlı gənclərin formalaşmasında mühüm rol oynayır.

Ramil Həsən. Məlumat üçün bildirirəm ki, Ucar rayonunda bir çox sahələrdə olan çətinliklərin aradan qaldırılması və həmin sahələrdə irəliləyişlərə nail olunması üçün bir sıra tədbirlər görülməlidir. Əminəm ki, qeyd edəcəyim məsələlər təkcə Ucar rayonu üçün deyil, eləcə də bir çox rayonlar, xüsusi ilə də Şirvan bölgəsi üçün eyni vəziyyətdə qəbulolunandır. Çünki bu bölgədəki rayonların iqtisadi durumu, ekoloji vəziyyəti və əhalinin məşğuliyyəti oxşardır.

Əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün yeni iş yerlərinin yaradılmasına və müəyyən sahələrdə əmək haqlarının qaldırılmasına ehtiyac vardır. Bildiyimiz kimi, hər bir rayonda poçt-rabitə sahələri fəaliyyət göstərir. Poçt sahəsində fəaliyyət göstərən şəxslərlə bank sistemi sahəsində fəaliyyət göstərən şəxslərin gördüyü işlər, demək olar ki, eynidir. Buna baxmayaraq, poçt sahə-

sində çalışanların əmək haqları 250–300 manat, bank sistemində çalışanların əmək haqları isə 700–850 manat civarında və daha çoxdur. Fikrimcə, poçt işçilərinin əmək haqlarının bir qədər qaldırılmasına ehtiyac vardır. Bu sahədə əmək haqlarının qaldırılması ilə, ümumilikdə, poçt sisteminin fəaliyyətinin yaxşılaşdırılmasına nail olarıq. Eləcə də rabitə sistemində, rayon telekommunikasiya qovşaqlarında çalışanların əmək haqları aşağı olduğu üçün artıq pensiya yaşına çatmış işçilərin yeni işçilərlə əvəz olunmasında çətinliklər vardır.

Gənclərimizin asudə vaxtlarını səmərəli keçirmələri üçün bir çox layihələrin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi ilə bağlı məsələlər diqqətdən kənar qalmamalıdır. Belə ki, Ucar rayonunda yaşayan gənclərin rayon ərazisində peşəkar və həvəskar idmanla bağlı məşğuliyyəti üçün idman zalları və meydança yoxdur. Gənclər idmanla məşğul olmaq üçün və işdən sonrakı asudə vaxtlarında istirahət etmək üçün qonşu Göyçay rayonuna üz tuturlar. Valideynlərin və onların gənc övladlarının xahişini nəzərə alaraq, Ucar rayonu ərazisində müəyyən yaşayış massivlərində, şəhər mərkəzində idman zalları və mini futbol meydançalarının tikilərək gənclərin istifadəsinə verilməsi ilə bağlı işlər görülməlidir. Bu sahədə görülməli işlər gənclərin pis vərdislərdən və narkotik maddələrdən uzaqlaşmasına səbəb olacaqdır.

Kəndlərdə əhali ilə keçirdiyim görüşlər zamanı bir çox kənd məktəblərinin, mədəniyyət evlərinin, kənd uşaq bağçası-körpələr evinin inzibati binalarının təmir olunmasına, əsasən, binaların köhnə tikililər olduğu üçün yenidən tikilməsinə, eyni zamanda, rayon mərkəzində, eləcə də kəndlərin bir çoxunda telefon və internet xətlərinin çəkilməsinə ehtiyac olduğunun şahidi oldum.

Ucar rayonunda Ucar şəhərinin küçələrinin işıqlandırılmasında çox böyük çətinliklər vardır ki, bunun da həll olunması üçün artıq sıradan çıxmış şəhər təsərrüfatının elektrik şəbəkəsi yenidən qurulmalıdır.

Kənd təsərrüfatı sahəsi olan əkinçilikdə məhsuldarlığın artımı, əsasən, suvarma ilə bağlıdır. Bu sahədə çətinliklərin aradan qaldırılması üçün su çatışmayan və su mənbəyindən uzaq olan torpaq sahələrinə mexaniki su qurğularının hesabına suyun verilməsini təmin etmək olar. Ucar rayonunda suvarma ilə bağlı əvvəlki iclaslardakı çıxışlarımda söylədiyim kimi, rayon ərazisindəki çaylarda suvarma suyunun təminatının yaxşılaşdırılması, qanunsuz müdaxilələrin və su itkisinin qarşısının alınması məqsədi ilə suvarma kanalları genişləndirilərək beton örtüklə üzlənməli, müəyyən ərazilərdə böyük diametrlı boru xətti ilə əvəz olunmalıdır.

Mərkəzi Aran bölgəsində Ucar rayonunun torpaqları soranlaşmaya daha çox məruz qaldığı üçün rayonun kənd təsərrüfatı və digər təyinatlı torpaqlarında meliorativ tədbirlərin görülməsinə də böyük ehtiyac vardır.

Rüfət Quliyev. İlk növbədə qeyd etmək istəyirəm ki, 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsi hərtərəfli əsaslandırılmış, dövlətçiliyimizin və xalqımızın mənafeyinə cavab verən fundamental bir sənəddir. Layihə ilə tanışlıq göstərir ki, onu hazırlayıb ərsəyə gətirənlər sənədin sanballı olması üçün əllərindən gələni əsirgəməmiş, hörmətli Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin proqram xarakterli göstəriş və çıxışlarından irəli gələn vəzifələrə tamamilə cavab verən, mükəmməl bir layihəni müzakirəmizə təqdim etmişlər.

İlk növbədə qeyd etmək istərdim ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi, 2022-ci ilin büdcə layihəsi sosialyönüm-

lüdür. Dünyanı bürümüş pandemiya, maliyyə və iqtisadi böhran şəraitində Azərbaycan bu dövrdən uğurla çıxır. Ümumi daxili məhsulun artım sürətinin 4,8 faizə çatması, qeyri-neft sektorunun 6,2 faiz artımı 2021-ci il göstəricisi kimi göz qabağındadır və hamımız bütün bunlarla fəxr etməliyik. Nəzərə almaq lazımdır ki, 2021-ci ildə Azərbaycan üç böyük bələdan qurtuldu, üç nəhəng problemi həll etdi. Birinci, pandemiya əən az itkilərlə çıxdı, ikinci, pandemiya ərafəsində dünya bazarında neft və qazın qiyməti kəskin düşdü, bu da Azərbaycan iqtisadiyyatına mənfi təsir göstərdi. Amma biz bu problemi də həll edə bildik. Üçüncü, əən böyük problem, müharibəni zəfərlə bitirdik və müharibə aparən, qələbə çalan ölkənin maliyyə itkiləri olur, hətta buna baxmayaraq, biz uğurla azad olunmuş torpaqlarda nəhəng bərpa və tikinti işləri aparırıq. Qeyri-neft sektorunda mükəmməl pozitiv dəyişikliklər var. Qeyri-neft sektorunun artım tempəlerinin ümumi daxili məhsulun artım tempini üstələməsi, qeyri-neft sektorunda industrial sektorun yüksək trayektoriya ilə artması, qeyri-neft sektorunun ixracatının artması.

İcazənizlə, bir neçə sözlə fikirlərimi sizinlə bölüşüm.

1. Qarabağın işğaldan azad olunmasından sonra orada böyük tikinti işləri gedir və gələcəkdə daha sürətlə gedəcək. Hazırda Qarabağ zonasını tikib başa çatdırmaq üçün ayrılacaq vəsaitlərin istifadəsi vaxtı birinci növbədə tikinti materiallarının, mişar daşı və üzlük plitələrin vaxtlı-vaxtında təmin edilmək məsələsi gündəliyin əsas mövzudur. Sovetlər dövründə Azərbaycan Respublikasında mişar daşının illik istehsalı 115–125 milyon ədəd idi. Üzlük plitə isə ildə 450–470 min kvadrat-metr idisə, onun 400000 kvadrat-metrini Qaradağ Tikinti materialları kombinatı istehsal edirdi. İndi sual olunur, bu qədər mişar

daşı harada istehsal olunur və istehsal olunacaq? Abşeron daş yataqlarının əksəriyyəti istifadə olunmuş, hökumətin qərarı ilə dayandırılmışdır. Qaradağda isə yataqlar istismar olunub qurtarmaq üzrədir. Təklif edirəm, sovetlər dövründə əksər rayonlarda təşkil olunmuş daş karxanaları yenidən işə salınsın. Onlardan bir neçəsinin adını qeyd edirəm, Ağdam rayonu Şahbulaq daş karxanası, orada təqribən 100 milyon kubmetr ehtiyat var, respublikada ən böyük yataqdır. Abşeron rayonu Güzdək–Korgöz 46843 min kubmetr, Şəmkir rayonu Zəyəm 15701 min kubmetr, Qazax rayonu Daş Salahlı 33350 min kubmetr, Füzuli rayonu Dilağardı 40196 min kubmetr, Abşeron rayonu Qaradağ 2-geoloji sahə 56388 min kubmetr, Salyan rayonu Adulu 17887 min kubmetr. Bu karxanaların işə salınması həm tikinti işlərinin ardıcıl getməsinə, həm də yeni iş yerlərinin açılması ilə nəticələnərdi.

2. Lənkəran rayonunda işsizlik problemi mövcuddur. Düşünürəm ki, özünüməşğulluq layihəsinin artırılması lazımdır.

3. Özəlləşməyə gedən torpaqların qiymətləri son ildə çox yüksəkdir, kiçik və orta sahibkarlığın, o cümlədən kənd təsərrüfatının inkişafı üçün şərait yaradılmır. Təklif edirəm, o qiymətlərə bir də baxılsın. Nazirlər Kabineti analiz etdikdən sonra kiçik və orta sahibkarlar tərəfindən statistikanın az olmağını görəcəklər.

4. Lənkəran rayonunun Ürgə kəndində 5 şəhidin adına tikilmiş Şəhidlər bulağı 3 aydan çoxdur tikilib, hazırdır. Lakin Ürgə kəndində içməli su problemi olduğundan bulağa su çəkə bilmirlər. Kəndin əhalisi 3 min nəfərdən çoxdur. İçməli suyu su çənlərində daşıyırlar. Dəfələrlə “Azərsu” ASC sədrinə, cənab Köçərli Həsənova yazılı müraciət etmişəm. Bu günə kimi məsələ həllini tapmayıb.

İzahı verilir ki, son 4 ildən çox layihələşmə prosesi gedir, hələ də yekunlaşmayıbdır. İnsanlar bu günə kimi susuzluqdan əziyyət çəkirlər.

5. Bir qrup deputatın təklifi var. Gəlin, etiraf edək ki, ucqar kəndlərdə yerli istehsal, xüsusi ilə kənd təsərrüfatı və emalla məşğul olanlar hələ də zəif işləyir. Bu sahədə vəziyyəti düzəltmək üçün təklif edirik ki, ucqar kəndlərdə təsərrüfat və emalla məşğul olanlara 3 ildən 5 ilədək əlavə xüsusi imtiyazlar verilsin, onlar üçün bütün şərait yaradılsın. İstehsal üçün vergidə yaradılmış şəraitdən başqa, kommunal xərclər də, o cümlədən işıq, su və qaz xərcləri 50 faiz güzəştli hesablınsın.

Ümidvaram ki, qaldırılan hər bir taleyüklü məsələnin həlli üçün zəruri vəsait nəzərdə tutulacaq, iqtisadiyyatımızın inkişafı və xalqımızın rifah halının yaxşılaşması, həmişə olduğu kimi, yenə də diqqət mərkəzində olacaqdır. Ümumiyyətlə, büdcə layihəsini bütünlüklə bəyəninir, dəstəkləyir və deputat həmkarlarımı ona səs verməyə çağırıram.

Sonda bu büdcə layihəsində nəzərdə tutulan proqramları yerinə yetirəcək insanlara uğurlar arzulayıram.

Sədaqət Vəliyeva. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi sənədi izahlı şəkildə, düzgün və ədalətli bölgülər əsasında tərtib olunmuşdur. Bu sənədin hazırlanmasında zəhməti keçən hər kəsə təşəkkür edirəm.

Qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsinin gəlirləri 26 milyard 816 milyon manat nəzərdə tutulub ki, bu da 2021-ci ilin təsdiq edilmiş büdcəsi ilə müqayisədə 5,5 faiz çoxdur.

Büdcə xərcləri isə 29 milyard 879 milyon manat proqnozlaşdırılır ki, bu da müvafiq olaraq 2021-ci ilin təsdiq edilmiş büdcəsi ilə müqayisədə 4,7 faiz çoxdur.

Büdcəyə baxarkən ən önəmli və ən əsas məqamlardan biri büdcənin sosialyönlü olmasıdır. Bu da dövlət başçımızın apardığı siyasətin qayəsində dayanan vətəndaş məmnunluğunun təmin olunmasının bariz nümunəsidir.

Dünyanı bürüyən pandemiya fəsadları, iqtisadi böhranlar, eyni zamanda, torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi uğrunda gedən müharibədən çıxmağımıza baxmayaraq, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin zərgər dəqiqliyi ilə hesabladığı, güclü iqtisadi siyasətin nəticəsidir ki, Azərbaycan iqtisadiyyatının canlanmasının şahidi oluruq.

Büdcə gəlirlərindən görünür ki, əhalinin sosial müdafiəsinin daha da gücləndirilməsi həmişəki kimi, prioritet olaraq qalır. Belə ki, 2022-ci il üçün dövlət büdcəsinin sosialyönlü xərcləri 13 milyard 850,7 milyon manat proqnozlaşdırılır. Dövlət büdcəsinin sosialyönlü xərcləri ümumi büdcə xərclərinin 46,4 faizini təşkil edir ki, bu da 2021-ci ilin təsdiq edilmiş büdcəsi ilə müqayisədə 13,5 faiz çoxdur. Bununla yanaşı, ehtiyac meyarının həcmi 175 manatdan 200 manata qaldırılmışdır. Təhsil və səhiyyə xərcləri də müvafiq olaraq artırılmışdır.

2022-ci ilin dövlət büdcəsində Qarabağın bərpaası üçün 2,2 milyard manat vəsait ayrılmışdır. Bizə şanlı qələbə bəxş edən Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin müdafiə qabiliyyətinin daha da möhkəmləndirilməsi, dövlətin milli təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi üçün 2022-ci ilin dövlət büdcəsindən 4 milyard 990 milyon manat vəsait ayrılmışdır ki, bu da ümumi büdcə xərclərinin 15 faizinə bərabərdir. Son üç il ərzində minimum pensiya məbləği 110 manatdan 200 manata yüksəlib, orta aylıq pensiya 60 faiz, yaşa görə pensiya 53 faiz, əlilliyə görə pensiya 64 faiz, ailə başçısını itirməyə görə pensiyalar isə 75 faiz artırılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi ilə bağlı mənim bir neçə təklifim var:

1. Prioritet sahələrə ayrılan büdcə vəsaitlərinin düzgün, səmərəli və qənaətlə istifadə olunmasının yoxlanılması.

2. Dövlət şirkətlərinin dövlət zəmanəti ilə götürdüyü kreditlərə ciddi məhdudiyətlərin tətbiq edilməsi.

3. İcrası nəzərdə tutulmuş büdcə proqramlarının qiymətləndirilməsi üçün səmərəlilik və keyfiyyət indikatorlarının işlənilib hazırlanması.

4. Büdcə vəsaitlərinin istifadə edilməsi üzrə maliyyə nəzarəti mexanizminin yaradılması və tətbiqi.

5. Şəhid ailələrinin və qazilərin nəqliyyat, vergi, rüsum, gömrük haqqı kimi ödənişlərdən azad olunması.

Sonda isə Təhsil Nazirliyinin rəsmilərinin burada olmasından istifadə edərək, bildirmək istərdim ki, məktəblərdə sagirdlər arasında peşə təhsilinə diqqət daha da artırılmalıdır. Düşünürəm ki, biliyi ali təhsil səviyyəsində olmayan sagirdlər peşə təhsilinə yönəldilməlidir.

Təhsil Nazirliyinin layihələr üçün ayrılmış vəsaitlərini peşə təhsilinə yönəltməsi daha məqsədəuyğun və səmərəli olardı. İndiyə qədər deputat qərargahıma peşə təhsili və peşə bacarığı olan bir nəfər belə müraciət etməmişdir. Hesab edirəm ki, hər kəs müəllim və ya həkim ola bilməz. Aşağı səviyyəli həkimdən, müəllimdənsə, savadlı sənətkar daha faydalı və xeyirlidir. Nizami Gəncəvi demişkən: “Kamil bir pələnci olsa da insan, yaxşıdır yarımçıq papaqcılıqdan”.

Eyni zamanda, peşə təhsilinə diqqətin artırılması sosial baxımdan da əhəmiyyət daşıyır. Peşə təhsilinə diqqətin artırılması işsizliyin azaldılması ilə yanaşı, sosial xərclərə də qənaət edəcək. Belə ki, peşə təhsilinə diqqət artırılarsa, Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin vətən-

daşlara peşəyönümlü layihələr həyata keçirməsinə ehtiyac qalmayacaq. Həmin sahə üzrə ayrılan vəsaiti digər sosial istiqamətlər üzrə xərcləmək olar.

Səttar Möhbəliyev. Dövlət büdcəsi zərfinə əlavə olunan sənədləri nəzərdən keçirərək belə qənaətə gəlmək olar ki, ötən iki il ölkə iqtisadiyyatı üçün sosial-iqtisadi cəhətdən kifayət qədər mürəkkəb dövr olub. Cari ilin əvvəllərindən etibarən koronavirus pandemiyasına qarşı vaksinasiya prosesinin başlanılmasına, məhdudlaşdırıcı tədbirlərin qismən aradan qaldırılmasına baxmayaraq, bu xəstəliyin yeni dalğalarının mümkünlüyü və yeni ştammlarının yaranması ilə bağlı qeyri-müəyyənliklər davam edir. Bu baxımdan da vaksinasiya prosesinin davam etdirilməsi, pandemiyanın iqtisadiyyata və sosial vəziyyətə təsirinin yumşaldılması, əhalinin, xüsusən də həssas təbəqənin sosial müdafiəsinin təmin edilməsi, səhiyyə sisteminin təkmilləşdirilməsi kimi zərurətlə bağlı maliyyə resurslarına tələbatın artması ehtimalları növbəti ilin dövlət büdcəsinin layihəsində nəzərə alınmışdır.

Ötən ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə rəşadətli ordumuzun düşmən üzərində qazandığı böyük zəfər 30 ilə yaxın işğal altında olan torpaqlarımızın azad edilməsini, dövlətimizin ərazi bütövlüyünü və tarixi ədalətin bərpasını təmin etmişdir. Azad olunmuş ərazilərdə əhalinin məskunlaşdırılmasına, onların həyat şəraitinin bərpasına, dayanıqlı və davamlı iqtisadi fəallığın təmin edilməsinə yönəldilən infrastruktur layihələrinin hazırlanması, sosial vəziyyətinin, dövlət xidmətlərinin təmin olunması, müdafiə xarakterli işlərin icrası ilə bağlı meydana gələn zəruri xərclərin maliyyələşdirilməsi dövlət büdcəsi qarşısında mühüm çağırışlar yaratmışdır.

2022-ci il üçün dövlət büdcəsinin gəlirləri 26,8 milyard

manat proqnozlaşdırılır ki, bu da 2021-ci ilin təsdiq olunmuş göstəricisi ilə müqayisədə 1,4 milyard manat, yaxud 5,5 faiz, 2020-ci ilin göstəricisi ilə müqayisədə 2,1 milyard manat, yaxud 8,6 faiz çox, gözlənilən icra göstəricisi ilə müqayisədə isə 170 milyon manat, yaxud da 0,6 faiz azdır.

Dövlət büdcəsinin xərcləri 29,9 milyard manat proqnozlaşdırılır ki, bu da 2021-ci ilin təsdiq edilmiş göstəricisi ilə müqayisədə 1,3 milyard manat və ya 4,7 faiz, 2020-ci ilin icra göstəricisi ilə müqayisədə isə 3,5 milyard manat, yaxud 13,1 faiz çoxdur.

Dövlət büdcəsi kəsirinin yuxarı həddi 3,1 milyard manat proqnozlaşdırılır ki, bu da 2021-ci ilin təsdiq edilmiş göstəricisi ilə müqayisədə 53 milyon manat və ya 1,7 faiz az, ilin sonuna gözlənilən icra göstəricisi ilə müqayisədə isə 2 milyard manat və ya 3 dəfə çoxdur.

Ortamüddətli dövrdə gəlir siyasətinin əsas istiqaməti dövlət büdcəsinin qeyri-neft gəlirlərinin xüsusi çəkisinin ÜDM-də artırılmasının təmin edilməsi olacaqdır. Ölkədə həyata keçirilən islahatlar, o cümlədən kölgə iqtisadiyyatının, qeyri-rəsmi məşğulluğun səviyyəsinin azaldılması və şəffaflığın artırılması istiqamətində görülən tədbirlər, idxal əməliyyatlarına nəzarət tədbirlərinin gücləndirilməsi kimi amillər qeyri-neft sektorunun dinamik inkişafına müsbət təsir göstərməklə ortamüddətli dövr ərzində büdcə gəlirlərinin formalaşmasının əsas hərəkətverici qüvvəsini təşkil edəcəkdir.

Bu əsasda qeyri-neft sektorunda fəaliyyət göstərən ödəyicilərin neft sektorunda baş verən şoklara dayanıqlığının artırılması, qeyri-neft ixracının stimullaşdırılması və nomenklaturasının genişlənməsi də ortamüddətli dövr ərzində gəlir siyasətinin təmin edilməsi üçün mühüm rol oyna-

yacaqdır.

2022-ci il üçün dövlət büdcəsinin xərclərinin tərkibində aşağıdakı istiqamətlər və tədbirlər üzrə xərclərin maliyyə təminatı üstünlük təşkil edəcəkdir:

- əhalinin sosial müdafiəsinin daha da gücləndirilməsi, əməyin ödənişi və sosial müdafiə sahəsində islahatların davam etdirilməsi və növbəti il yanvarın 1-dən dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatlarda və maliyyə yardımı alan bir sıra müəssisə və təşkilatlarda çalışanların əməkhaqlarının, həmçinin ölkədə əmək pensiyalarının, sosial müavinətlərin, təqaüdlərin və digər sosial ödənişlərin artırılması ilə bağlı xərclər;

- tibbi sığortanın tətbiqi;

- koronavirus (COVID-19) pandemiyasına qarşı mübarizə tədbirlərinin davam etdirilməsi;

- müdafiə olunan xərclərin, o cümlədən əməyin ödənişi, təqaüd və pensiyalar, başqa sosial müavinətlər, dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclər;

- işğaldan azad edilmiş ərazilər üzrə bərpa və yenidənqurma işlərinin, infrastrukturaların tikintisi;

- ölkənin müdafiə qabiliyyətinin və milli təhlükəsizliyinin daha da artırılması, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə müdafiə, hüquq mühafizə orqanlarının müvafiq xidmətlərinin təşkili və hərbi infrastrukturaların tikintisi və yenidən qurulması;

- xüsusi müdafiə təyinatlı layihələr və tədbirlər;

- şəhid ailələrinin, qazilərin, müharibə qəhrəmanlarının sosial müdafiəsi və sair.

2022-ci il üçün dövlət büdcəsinin sosialyönlü xərcləri (büdcə xərclərinin əməyin ödənişi fondu, ərzaq məhsulla-

rının alınması, təqaüd və sosial müavinətlər, dərman, sarğı ləvazimatları və materiallarının alınması), icbari tibbi sığorta və koronavirus pandemiyasına qarşı mübarizə tədbirləri üzrə xərclər, kommunal, kommunikasiya xidmətləri və digər tədbirlərə 13,85 milyard manat məbləğində proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2021-ci ilin təsdiq olunmuş göstəricisi ilə müqayisədə 1,65 milyard manat və ya 13,5 faiz çoxdur.

Beynəlxalq bazarlardakı proseslərin ölkədaxili qiymətlərə sirayət etməsinin ölkə əhalisinə, xüsusi ilə həssas əhali qruplarına mənfi fəsadlarını yumşaltmaq və əhalinin sosial müdafiəsini gücləndirmək məqsədi ilə ölkə Prezidentinin məlum qərarına müvafiq olaraq, növbəti il yanvarın 1-dən bir sıra təşkilatlarda çalışan işçilərin əməkhaqlarının, eyni zamanda, əmək pensiyalarının, sosial müavinətlərin, təqaüdlərin artırılması üçün 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin layihəsində 1,4 milyard manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Bu artımlar vətəndaşların və onların ailə üzvlərinin sosial rifahının daha da yaxşılaşdırılmasına xidmət edəcəkdir. Dövlət büdcəsinin hazırlanmasında əməyi olan iqtisadi qurumların bütün əməkdaşlarına təşəkkür edirəm.

Soltan Məmmədov. Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsi qarşıda duran hədəflərə, xüsusi ilə işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpaı, ölkənin müdafiə qüdrətinin daha da artırılması, əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi kimi son dərəcə vacib vəzifələrin uğurla yerinə yetirilməsinə imkan yaradacaqdır. Müstəqillik dövrünün ən böyük büdcəsini müzakirə etməyimiz Azərbaycanın keçdiyi inkişaf yolu, əldə etdiyi nailiyyətlər haqqında aydın təsəvvür yaradır. Hesab edirəm ki, qeyri-neft məhsullarının ixracında

və qeyri-neft vergi daxilolmalarında artım Azərbaycanda həyata keçirilən iqtisadi islahatların uğurlu nəticələrindən xəbər verir.

Büdcə layihəsini, ümumilikdə, dəstəklədiyimi ifadə edərək, düşünürəm ki, səhiyyə xərclərinin artırılması məsələsinə diqqət ayırmaq çox vacibdir. Çünki bu gün səhiyyə sahəsinə ayrılan xərclərin əhəmiyyətli bir hissəsi – təxminən 20 faizi COVID-19 pandemiyası ilə mübarizəyə sərf olunur. Bu isə o deməkdir ki, ümumilikdə, səhiyyə xərcləri artsa da, pandemiyanın yaratdığı əlavə çətinlikləri və xərcləri büdcədə nəzərə almağa ehtiyac var.

Azərbaycanda uşaqların anadangəlmə ürək qüsurlarının aradan qaldırılması məsələsi səhiyyəmizin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri olub. Mən bu məsələyə daha əvvəl də toxunduğumu xatırladaraq, bir daha təkrarlamaq istərdim ki, həm “Uşaqlarda anadangəlmə ürək qüsurlarının aradan qaldırılması” Proqramının icrasına nəzarətin gücləndirilməsi, eyni zamanda, müxtəlif xəstəliklərin müalicəsi və profilaktikası ilə bağlı proqramların uğurla həyata keçirilməsi üçün əlavə maliyyə dəstəyinin göstərilməsi məqsədəuyğun olardı.

Qeyd etmək istədiyim daha bir vacib məsələ, hesab edirəm ki, həmkarlarımdan əksəriyyətini narahat edən problemlərdən biridir. Bildiyiniz kimi, Azərbaycanda regionların, o cümlədən Bakıətrafı qəsəbə və kəndlərin sosial-iqtisadi inkişafı istiqamətində dövlətimiz tərəfindən çox böyük işlər görülüb. İnfrastrukturun təkmilləşdirilməsi, səhiyyə, təhsil, nəqliyyat və digər xidmətlərə əlçatanlığın təmin olunması üçün bir sıra layihələr həyata keçirilib. Lakin təəssüf hissi ilə bildirməliyik ki, bu gün ölkə əhalisinin müəyyən bir hissəsinin içməli su ilə təminatında çox ciddi çətinliklər mövcuddur. Əlbəttə ki, su ehtiyatları

ilə bağlı problemlərin olduğu müasir dövrdə bu çətinliklərin bir qisminin obyektiv səbəblərlə bağlı olduğunu hamımız bilirik. Ancaq bəzi hallarda belə problemlərin həll edilməməsinə subyektiv amillər də səbəb olur.

Ən çox təəssüf doğuran hal bundan ibarətdir ki, müvafiq qurumlar problemin səbəblərini, onun həllinə imkan verməyən obyektiv amilləri vətəndaşlara izah etməyə ehtiyac görmürlər. Hesab edirəm ki, ictimaiyyətə hesabat və izahat verməmək vərdişini bir kənara qoymağın vaxtı çatıb. Bir sıra qurumlar bölgələrdə “Açıq mikrofon” günləri təşkil edirlər, həll edilməsi mümkün olmayan məsələlər barədə insanlara izahat verə bilirlər. Lakin elə qurumlar da var ki, vətəndaşın müraciətlərinə, sorğularına cavab verməyə belə ehtiyac duymur. Mən fürsətdən istifadə edərək, seçicilərin saysız-hesabsız müraciətlərinə istinad edərək, Bakıtrafi qəsəbə və kəndlərin, o cümlədən təmsil etdiyim Xəzər rayonunun içməli su ilə təmin olunması ilə bağlı məsələlərin hökumət tərəfindən diqqətdə saxlanılmasını xahiş edirəm.

Bir daha büdcə layihəsini dəstəklədiyimi bildirirəm. Hesab edirəm ki, biz 2022-ci ildə qarşıda duran vəzifələrin tam şəkildə icrasına nail olacağıq.

Tamam Cəfərova. Müzakirə olunan 2022-ci ilin dövlət büdcəsi Azərbaycanın müstəqillik tarixinin ən böyük büdcəsi, qalib dövlətin qalibiyyət büdcəsidir. Büdcə cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə mövcud qlobal iqtisadi çağırışlar, eləcə də “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” sənədində müəyyən edilmiş prioritetlər və onların həyata keçirilməsi üçün qarşıya qoyulmuş strateji məqsədlər nəzərə alınmaqla hazırlanıb. Büdcəmizin işğaldan azad olunmuş ərazilərimizin aktiv şəkildə bərpa fonunda formalaşdırılması

müstəqillik tariximizdə yaşadığımız yeni reallıqdır. Prezident cənab İlham Əliyevin qarşıya qoyduğu əsas məqsəd müharibədə qazandığımız qələbənin nəticələrinin daha da möhkəmləndirilməsi, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin yenidən qurulmasıdır. Bərpa prosesi üçün 2022-ci ilin dövlət büdcəsindən 2,2 milyard manatın ayrılması onu deməyə əsas verir ki, növbəti ildə də işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə başlanan layihələr uğurla davam etdiriləcək.

Gələn ilin dövlət büdcəsi də xərclərimizin çoxalması, azad olunmuş torpaqlarımızın bərpasına yönəldiləcək vəsaitin həcminə baxmayaraq, yenə də sosialyönlü olacaq. 30 milyard manata yaxın nəzərdə tutulmuş 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin sosialyönlü büdcə olması xüsusi ilə təqdirəlayiqdir. Büdcənin sosial xərcləri 46,4 faizə çatdırılıb və cari illə müqayisədə 13,5 faiz, yəni 1 milyard 650 milyon manat artırılıb. Həmin xərclərin əsas hissəsi sosial təminat və sosial müdafiə xərclərinə yönəldiləcək.

2022-ci ilin dövlət büdcəsində əsas diqqətçəkən məqamlardan biri də təhsilə ayrılan maliyyə vəsaitinin artırılmasıdır. Bu onu göstərir ki, Prezident İlham Əliyev ölkəmizdə təhsilin inkişafını hər zaman xüsusi diqqətdə saxlayır. Təhsil sahəsinə ayrılan vəsaitlərin hər il artırılması bu fikri bir daha təsdiq edir. Təhsilə ayrılan xərclər onun əlçatan olmasına və keyfiyyətinə ciddi təsirini göstərəcək. Müharibədən çıxmış ölkə üçün sosialyönlü büdcənin qəbul edilməsi, sosial məsələlərə daha çox maliyyə ayrılması təqdirəlayiqdir.

Cənab Baş nazirin, hökumət nümayəndələrinin burada olmağından istifadə edərək, Şamaxının inkişafı ilə bağlı etdiyimiz müraciətlərə diqqətlə yanaşdıqları üçün cənab Baş nazirə, iqtisadiyyat və maliyyə nazirlərinə, “Azəriqaz” İB-nin rəhbərliyinə təşəkkür edirəm.

İstərdim ki, təmsil etdiyim 85 sayılı Şamaxı seçki dairəsi üzrə bəzi məsələləri də diqqətinizə çatdırım. Öncə onu qeyd edim ki, regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı dövlət proqramının icrası Şamaxıda uğurla davam etdirilir. Son illərdə rayonda müasir infrastrukturun yaradılması, yolların çəkilməsi, məktəb, uşaq bağçalarının tikintisi sahəsində xeyli işlər görülmüşdür. Bütün bunların məntiqi nəticəsi olaraq Şamaxının siması köklü şəkildə dəyişib. Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi altında Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Şamaxıda tarixi və dini abidələrin bərpaasını xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Azərbaycanın turizm mərkəzlərindən birinə çevrilən Şamaxı turistlərin diqqətini daha çox cəlb etməyə başlayıb.

Amma təəssüf ki, Şamaxı Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının hazırkı durumu bu inkişafa heç uyğun gəlmir. Qeyd edim ki, xəstəxananın əsas korpusu 1975-ci ildə, poliklinika binası 1987-ci ildə və mətbəx binası isə 1931-ci ildə inşa edilmişdir. Xəstəxananın əsas binası çox kiçik otaqlardan, dar dəhliz və alçaq tavadan ibarət olmaqla heç bir səhiyyə standartlarına cavab vermir. Üstəlik, binanın su, elektrik və kanalizasiya sistemi son dərəcə bərbad vəziyyətdədir və təmirə belə yaramır. Belə şəraitdə heç bir keyfiyyətli tibbi xidmət göstərilməsindən söhbət gedə bilməz. Xəstəxanaya səfər edən Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı, həmçinin İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi və TƏBİB-in nümayəndələri də vəziyyətlə tanışdırlar və qeyd edirlər ki, infrastruktur cəhətdən ölkədə ən bərbad vəziyyətdə olan Şamaxı RMX-dır və məsələnin həlli yalnız yeni xəstəxana binasının tikintisidir. Yeni xəstəxananın tikintisi tək Şamaxıdan deyil, Şamaxının

ətraf rayonlarından Bakı şəhərinə xəstə axınının qarşısını almaqla Bakı xəstəxanalarının yükünü də əhəmiyyətli dərəcədə azaltmış olar. Hökumətdən xahiş edirəm ki, Şamaxıda müasir səhiyyə standartlarına cavab verən xəstəxananın tikilməsi üçün maliyyə vəsaitinin ayrılması məsələsinə baxılsın.

Digər bir məsələ Şamaxıda kənd yollarının vəziyyəti ilə bağlıdır. Məlumat üçün qeyd edirəm ki, son illərdə bir çox kənd yolları asfaltlanıb, hətta ucqar kəndlərə də asfalt yollar çəkilib. Bununla bərabər, hələ bir çox kəndlər var ki, yollarının çəkilməsini gözləyirlər. Bakı–Şamaxı–Yevlax avtomobil yolunu Mirikənd–Qaravəlli–Məlcək, Muğanlı–Qurdəpə–Çıraqlı, Mədrəsə–Kərkənc, Şirvan kəndləri ilə birləşdirən yolların, Şamaxı–Böyük Xınıslı, Göylər–Yenikənd–Dağ Bağırlı, Nağaraxana–Talışnuru, Şamaxı–Pirqulu avtomobil yolunun 24-cü kilometrliyindən Ərçiman kəndinə yolların çəkilməsini vətəndaşlar səbirsizliklə gözləyirlər. 3 kənd – Qaleybuğurd, Ərçiman və Zarat kəndləri çay sahilində yerləşdikləri üçün burada körpü tikilməsi çox vacibdir. Qış vaxtı bu kəndlərlə əlaqə, demək olar ki, kəsilir. Kəndlərə maşınlar gedib çıxıb bilmir. Bu 3 kənd turistik baxımdan da böyük maraq kəsb edir. Əgər körpülər tikilərsə, bu kəndlərə qış aylarında da turist səfərləri davam edər. Əhalinin çoxsaylı müraciətlərini nəzərə alaraq, hökumətdən kənd yollarının mərhələli qaydada tikilməsi üçün maliyyə ayrılması məsələsinə baxılmasını xahiş edirəm.

Seçicilərin müraciət etdiyi əsas məsələlərdən biri işsizlik problemdir. Şamaxıda yeni iş yerlərinin yaradılması çox vacibdir. Düşünürəm ki, Şamaxıda fəaliyyətini dayandırmış zavodların bərpa olunması işsizlik probleminin həll edilməsinə böyük töhfə vermiş olardı. Müvafiq qurumlar-

dan bu məsələyə baxılmasını xahiş edirəm.

Toxunmaq istədiyim digər məsələ kəndlərin, xüsusi ilə dağ kəndlərinin elektrik təsərrüfatlarının vəziyyəti ilə bağlıdır. Dirəklər qəzalı vəziyyətdə, naqillər isə köhnədir. Xahiş edirəm ki, elektrik dirəklərinin və naqillərin növbəlilik əsasında dəyişdirilməsi üçün maliyyə ayrılması nəzərə alınsın.

Büdcəni təqdim edən dövlət qurumuna – Maliyyə Nazirliyinə təşəkkür edirəm. Ötən illərdə olduğu kimi, bu il də büdcəni müfəssəl tərtib edərək bizə təqdim ediblər.

MÜNDƏRİCAT

5 noyabr 2021-ci il.....	3
16 noyabr 2021-ci il.....	99
17 noyabr 2021-ci il.....	235
23 noyabr 2021-ci il.....	375
24 noyabr 2021-ci il.....	507
Edilməmiş çıxışların mətnləri.....	607

Altıncı çağırış

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİ İCLASLARININ

PROTOKOLLARI
VƏ
STENOQRAMLARI

Səkkizinci sessiya
Payız

37-ci cild

5 – 24 noyabr 2021-ci il

Buraxılışına məsul
H. Babayev

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin mətbəəsi.
Bakı, Azad Mirzəyev küçəsi, 235.
Format 60x84 1/16. Çap vərəqi 42,5. Sifariş 43. Tiraj 150.